EASTERN ARMENIAN

FOR THE ENGLISH-SPEAKING WORLD

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԴՈՐԱ ՍԱՓԱՅԱՆ

ԱՐԵՎԵԼԱՀԱՅԵՐԵՆԸ

Անգլիախոս աշխարհի համար

ԶՈՒԳԱԴՐԱԿԱՆ ՄՈՏԵՑՄԱՄԲ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՐԵՎԱՆ - 2007

YEREVAN STATE UNIVERSITY

DORA SAKAYAN

EASTERN ARMENIAN

FOR THE ENGLISH-SPEAKING WORLD

A CONTRASTIVE APPROACH

YEREVAN STATE UNIVERSITY PRESS
YEREVAN - 2007

ՀՏԴ 809.198.1
ԳՄԴ 81.2Հ
U 294

Հրատարակության է երաշխավորվել հայ բանասիրության ֆակուլտետի գիտական խորհրդի 2007թ. հոկտեմբերի 17-ի նիստում:

Recommended for publication by the Senate of the Armenian Philology Faculty at Yerevan State University on October 17, 2007.

Sakayan, Dora 1931 -

© 2007 Dora Sakayan

1. Armenian language (Eastern version).
2. Contrastive linguistics (Armenian-English contrasts)

ISBN 978-5-8084-08 90-6

Artwork inside the textbook by ARTO

All rights reserved.
No part of this book may be reproduced in any form.

Printed in Armenia
Yerevan State University Press, 2007

ACKNOWLEDGMENTS

I would like to express my deepest gratitude to all those, friends and colleagues, who offered encouragement and advice during the preparation of this textbook. I especially appreciated the feedback I received in the final stage of this project from my colleagues at Yerevan State University. I wish to thank in particular

- the distinguished Orientalist Arman Akopian, who, on a diplomatic mission in Canada, kindly volunteered to read the manuscript and responded with valuable suggestions;
- Professor Hrachik Mirzoyan who carried out the initial copy-editing of the Armenian text;
- Professor Sergey Galstyan who examined, edited and evaluated the linguistic corpus of the book with utmost care;
- Professor Samvel Muradyan for reading and approving the appended literary material;
- Associate Professor Svetlana Vardanian for the final copy-editing of the entire textbook.

I am also indebted to the Armenologist Davit Gyulzadyan for the proofreading of the Armenian sections, Hasmik Gulakyan and Zareh Tjeknavorian for their assistance during the production of the attached CD, as well as Maro Manavian for professional help with the layout of this textbook.

Dora Sakayan
Yerevan, 2007

TABLE OF CONTENTS

Unit Contents ix
Foreword xiii
Preface xv
The Armenian Alphabet xxii
Introductory Unit xxv
Unit 1 1
Unit 2 23
Unit 3 45
Unit 4 67
Unit 5 89
Unit 6 115
Unit 7 143
Unit 8 169
Unit 9 197
Unit 10 219
Unit 11 247
Unit 12 275
Appendix 299
Gambits 301
Grammar Tables 325
Readings
- About Armenia 363
- Articles from Newspapers 373
- Armenian Fables 383
- Armenian Fairy Tales 391
- Armenian Humor 398
- Excerpts from Armenian Prose 403
- Armenian Poems in Translation 433

Armenian-English Glossary 461
English-Armenian Glossary 501
Bibliography 527
Index 529
Short Biography 536

UNIT CONTENTS

UNIT 1

Speech Acts in Dialogues:	Requesting and receiving personal information	2
Vocabulary:	1. Countries, their people and languages	6
	2. Cardinal numerals	8
Grammar:	VERBS: 1.The Armenian infinitive	10
	2. The indicative mood	10
	a) the present tense of regular verbs	11
	b) the present tense of some irregular verbs	12
	3. Uses of the present tense	13
	NOUNS: 1. The definite article	13
	2. The indefinite article	14
Armenian-English Contrasts:	Armenian equivalents of the English *you*	15
Word Formation:	Derivations from country names	16
Pronunciation:	Armenian word accentuation	17
Orthography:	Punctuation marks	18
Writing:	Ա ա, Ս ս, Ո ո, Ու ու, Ռ ռ, Մ մ, Ն ն, Հ հ, Ժ ժ, Օ օ, (՞)	19

UNIT 2

Speech Acts in Dialogues:	1. Identifying things and persons	24
	2. Affirming and denying states and actions	25
Vocabulary:	1. Rooms and furniture	28
	2. Classroom items	29
Grammar:	VERBS: Formation of the negative forms of verbs	
	1. Irregular verbs	30
	2. Regular verbs	30
	NOUNS: Formation of the plural	32
Armenian-English Contrasts:	Word order in Armenian sentences (inversion)	34
Word Formation:	Formation of compound nouns	36
Pronunciation:	The letters Բ բ, Պ պ, and Փ փ	37
Orthography:	Exclamation marks	38
Writing:	Բ բ, Գ գ, Դ դ, Ե ե, Զ զ, Է է, Ը ը, Թ թ, Ի ի, Լ լ, (՛)	39

UNIT 3

Speech Acts in Dialogues:	Making requests and responding to them	46
Vocabulary:	Food	50
Grammar:	VERBS: 1. Armenian equivalents of the English *to be*	52
	2. The indicative imperfect tense	52
	POSSESSION: Possessive adjectives, possessive articles, and possessive pronouns	54
Armenian-English Contrasts:	Gender in Armenian	57
Word Formation:	1. Derivation of abstract nouns	58
	2. Derivation of nouns denoting locations	59
Pronunciation:	The letters գ գ, կ կ, and ք ք	60
Orthography:	բ բ or ի ի	61
Writing:	հ հ, ծ ծ, կ կ, ձ ձ, ղ ղ, ճ ճ, ջ ջ, շ շ, ձ ձ, պ պ	62

UNIT 4

Speech Acts in Dialogues:	Introducing family and friends	68
Vocabulary:	Family and relatives	72
Grammar	VERBS: The aorist (simple past)	74
	NOUNS: 1. The declension paradigm	77
	2. The nominative and accusative cases	78
Armenian-English Contrasts:	Some Armenian expressions of politeness	80
Word Formation:	Diminutives	82
Pronunciation:	The letters դ դ, տ տ, and թ թ	83
Orthography:	ո ո or օ օ ?	84
Writing:	ձ ձ, վ վ, տ տ, ր ր, փ փ, ք ք, ֆ ֆ, ձ ձ, ցվ, և	85

UNIT 5

Speech Acts in Dialogues:	Asking for opinion and expressing one	90
Vocabulary:	Clothing, colors	94
Grammar:	VERBS: The perfect and pluperfect tenses	96
	NOUNS: 1. Declension types	100
	2. The genitive and dative cases	102
Armenian-English Contrasts:	1. Impersonal sentences	105
	2. Expressions of like and dislike	106
Word Formation:	Vowel alterations and mutations	107
Pronunciation:	The letters ղ ղ and հ հ	109
Orthograpy:	ցվ, ևվ or և ?	110

UNIT 6

Speech Acts in Dialogues:	Asking about and telling time		116
Vocabulary:	Time expressions		120
Grammar:	VERBS:	1. The future and the future imperfect	124
		2. The imperative mood	126
	NOUNS:	The ablative case	128
	NUMERALS:	1. Ordinal numerals	131
		2. Distributive numerals	132
		3. Fractional numerals	133
Armenian-English Contrasts:	Interrogative sentences		134
Word Formation:	Formation of nouns denoting persons		135
Pronunciation:	The letters Զ ձ, Ս ծ, and Յ ց		136
Orthography:	Armenian syllabification and the transitory vowel [ᵊ]		137

UNIT 7

Speech Acts in Dialogues:	Discussing health and well-being		144
Vocabulary:	Body parts		148
Grammar:	VERBS:	1. The subjunctive mood	150
		2. The passive voice	154
	NOUNS:	The instrumental case	156
Armenian-English Contrasts:	Prepositions and postpositions		158
Word Formation:	Derivation of verbs		160
Pronunciation:	The letters Զ ջ, Ճ ճ, and Զ չ		163
Orthography:	Ռ ռ or Ր ր ?		164

UNIT 8

Speech Acts in Dialogues:	Describing and comparing people and things		170
Vocabulary:		1. Profession	174
		2. Adjectives, antonyms	176
Grammar:	VERBS:	1. The mandative mood	177
		2. The nominalized infinitive	182
	ADJECTIVES:	1. Functions of adjectives	184
		2. Comparison	184
	PRONOUNS:	Declension of personal pronouns	186
Armenian-English Contrasts:	The Armenian deictic system		187
Word Formation:	Formation of adjectives		188
Pronunciation:	Armenian 'diphthongs'		190
Orthography:	The spelling of Armenian 'diphtongs'		191

UNIT 9

Speech Acts in Dialogues:	Discussing weather	198
Vocabulary:	Nature, flowers, trees, animals	202
Grammar:	VERBS: 1. Resultative constructions	205
	2. Phrasal or two-part verbs	207
	NOUNS: The locative case	209
	PRONOUNS: Interrogative and relative pronouns	210
Armenian-English Contrasts:	The relative pronoun որ(ը)	211
Word formation:	Formation of adverbials	212
Pronunciation:	Connecting words that belong together (liaison)	213
Orthography:	Hyphenation in Armenian	215

UNIT 10

Speech Acts in Dialogues:	Extending and accepting invitations	220
Vocabulary:	Holidays and recreation	223
Grammar:	VERBS: The hypothetical mood	224
	PRONOUNS: Reciprocal, possessive, definite pronouns	230
	SYNTAX: Simple sentences in Armenian	232
Armenian-English Contrasts:	Negation in Armenian	234
Word Formation:	Formation of participles	236
Pronunciation:	The vowel -ը [ə]	240
Orthography:	Punctuation marks	241

UNIT 11

Speech Acts in Dialogues:	Planning leisure time and vacations	248
Vocabulary:	City and country	252
Grammar:	SYNTAX: The structure of sentences	255
Armenian-English Contrasts:	Government of verbs and adjectives	260
Word Formation:	Two-word compounds	266
Pronunciation:	Interjections	267
Orthography:	Capitalizing words	268

UNIT 12

Speech Acts in Dialogues:	Discussing news	276
Vocabulary:	Media and news	280
Grammar:	Syntax: Direct and indirect speech	282
Armenian-English Contrasts:	Nominalizations in Armenian	285
Word formation:	Reduplication in Armenian	288
Pronunciation:	Double consonants	291
Orthography:	Rendering English words into Armenian	293

FOREWORD

For Armenologists in and outside Armenia, Dora Sakayan does not need introduction. She is the author of several Armenological studies, and the present textbook, *Eastern Armenian for the English-speaking World*, is the sister edition of an earlier textbook of hers, *Modern Western Armenian for the English-speaking World*. Published in Montreal, Canada, in 2000, this manual was very well received all over the world.

The present textbook aims at teaching Eastern Armenian, the official language of the Republic of Armenia, to adult beginners. Though the manual is not written specifically with students of Armenian descent in mind, its importance for the younger generations of Diaspora Armenians cannot be stressed enough. It allows them to improve their own linguistic skills and discover the language of their faraway homeland, especially if their parents and family friends spoke West Armenian. Since Armenian outside Armenia could rightly be considered an endangered language, Sakayan's twin textbooks not only fill a vast gap, but also contribute to the preservation outside its tiny political borders of a language so important for Indo-European research and patristic studies.

Each line of this textbook reveals both the skilled educator and the learned scholar, but it is not just a matter of having an in-depth knowledge of the language, extensive classroom experience and thorough training in modern teaching methods. Sakayan also displays a rare and much-coveted talent for knowing how to properly organize her teaching material, how to select the best-suited approach for a given topic and, last but not least, where to find the texts that provide each chapter with a culturally-enriching supplement.

Sakayan has found the most productive way of promoting communication skills for both oral and written performances. She has succeeded in incorporating a vast amount of linguistic material into a single textbook by distributing that material methodically among the 12 proportionally structured units. Each of these units deals with a special topic and usually consists of 12 sections of its own in which linguistic phenomena of various levels are discussed in a consistent order. All units start with a dialogue that is followed by an easy-to-comprehend narrative text. After the dialogue come sections of a thematically organized vocabulary, pertinent grammatical explanations, pronunciation, calligraphy, orthography, and word formation. Though each unit includes a specific section on Armenian-English contrasts, the similarities and differences between the two languages are continuously pointed out and, whenever possible, principles of contrastive linguistics are invoked

to provide explanations. The units end with the listing of a few topic-related proverbs, which present ethnographic snapshots of the Armenian nation.

As the dialogues expand and the linguistic material becomes richer and more versatile, learners, before they realize it, have acquired an appreciable degree of communicative competence. Reading skills are also progressively developed through a special Romanization method that makes the Armenian script easy to master. At first, texts are read and understood with the help of the section "New Words and Expressions" provided after each text, but this becomes less and less necessary as learners expand their lexicons. The teaching of reading skills gets in addition a cultural overtone through the selection of texts that give a glimpse at Armenian history, folklore, and civilization.

Another positive feature of this textbook — a ground-breaking one to my knowledge for foreign language textbooks published in Armenia — is the accompanying CD, produced by the author for self-study. Since the texts are read by native speakers of East Armenian, this CD will prove indispensable for mastering East Armenian pronunciation.

The appendix is rich in reference material. The first chapter contains a host of pragmatically organized conversational expressions, and the second chapter features useful grammar tables. The final items of the appendix are the two glossaries, Armenian-English and English-Armenian. The most remarkable part of the appendix, however, is the central part, which consists of an anthology of carefully collected samples of East Armenian prose narratives and poetry. Students have the opportunity not only to familiarize themselves with masterpieces of Armenian literature, but also to read them in the original language. A selected number of poems are provided with an English translation, either reproduced from existing publications or penned by Sakayan. In addition to the literary texts, newspaper articles, medieval fables, and fairy tales have been introduced to give an idea of the gamut of styles in which the Armenian language can appear.

Time now to bring these "Few Words" to a close and express to Professor Sakayan my envious admiration for her vigor and unflagging energy, wish her textbook a successful journey, and hope to have the opportunity of welcoming from her more such high quality publications in the near future.

Professor Sergey Galstyan
Doctor of Philology
Department of Armenian Language
Yerevan State University

PREFACE

About this Textbook

Eastern Armenian for the English-speaking World is an introductory, yet complete first-year course for adults in the English-speaking world. It is a handbook for both the prospective teacher and the student of Armenian. However, the full guidance given in this textbook will allow motivated learners to use it for self-instruction as well.

Of the two existing versions of standard Armenian, Eastern (EA) and Western (WA), this textbook deals with Eastern Armenian, the official language of the Republic of Armenia (see pp. xix-xx).

This book incorporates the recent achievements of applied linguistics into the instruction of EA. While many modern foreign-language textbooks have drawn on these insights, textbooks on Armenian have not kept pace with the new trends. This textbook differs from other Armenian manuals in many ways.

1. Although grammar is treated as an important aspect in mastering the language, other linguistic areas also receive attention. The main body of the book includes 12 units, each of which contains the following sections:

I	Dialogues
II	Text
III	New Words and Expressions
IV	Thematic Groups of Words
V	Grammar (Morphology and Syntax)
VI	Armenian-English Contrasts
VII	Word Formation
VIII	Pronunciation
IX	Orthography
X	Writing
XI	Exercises
XII	Proverbs

This structure is maintained in all units, guaranteeing a smooth progression in the mastering of EA. Grammar (morphology and syntax) in this book is not a goal in itself, but a means of achieving "communicative competence." Grammatical categories are selected and carefully introduced in each unit in accordance with their functionality. Furthermore, an organ-

ized section of grammatical tables is appended to the book for reference. Cross-references in each unit reinforce the students' cognitive knowledge of Armenian grammar.

2. The textbook is conceptualized pragmatically, aiming at active rather than passive knowledge. Its main goal is to enable students to interact in Armenian by carrying out fundamental speech acts, such as making a request and responding to it, expressing agreement or disagreement, conveying information and reacting to it, seeking an opinion and expressing one, asking for advice and giving it, etc. Students will learn how to engage in small talk about health, weather, and so on. Each unit opens with DIALOGUES, a short exchange of utterances used in a given situation. DIALOGUES focus on a particular speech act that evokes normally anticipated responses. The idea is to promote oral skills for recurring everyday situations. Learning to apply linguistic material to innumerable universal life-settings is the main goal of DIALOGUES. This section is supported by a special division in the APPENDIX under the heading GAMBITS (see p. 301). These are conventionally accepted expressions to be used as tools for communication. GAMBITS are arranged according to the speech acts they carry out, and are provided as useful material for memorization. Students are presented with GAMBITS as lexical units, regardless of their grammatical complexity. Familiarity with complex GAMBITS will help students to internalize grammatical forms.

3. TEXTS are short reading passages of various origins. Some are selected and adapted from existing Armenian textbooks. Others are written by the author of this textbook. TEXTS enrich the vocabulary of students and develop their narrative and descriptive skills. They can be reinforced through a systematic analysis and thorough discussion in class. To acquaint students with Armenian folklore, each unit includes a few Armenian proverbs with their English translation. Proverbs are thematically and structurally related to the main topic of each unit. Vocabulary drawn from each TEXT appears in translation in NEW WORDS AND EXPRESSIONS. The section THEMATIC GROUPS OF WORDS will expand students' active and passive vocabulary.

4. This book places special emphasis on Armenian-English contrasts. All discussions in the book's various sections are based on such a contrastive approach. A special section, ARMENIAN-ENGLISH CONTRASTS, explains Armenian idiosyncrasies at various linguistic levels that might otherwise escape the students' — and in some cases even the teacher's — attention. Translations from and into English also play a role in revealing linguistic contrasts. Explanations are given throughout the book in English.

5. WORD FORMATION, an essential but often overlooked area in language instruction, is given proper treatment. Each unit discusses derivation, composition or inversion patterns that are productive in certain word classes in Armenian. The advantage of this approach is

enormous: Students learn to recognize and analyze the basic elements of words. As they progress, students also learn to create new words by analogy with models they have already learned. A special table in the GRAMMAR APPENDIX gives an overview of affixes (prefixes and suffixes) that are productive in the formation of various word classes.

6. Armenian is by no means a common language. For the majority of students who undertake the study of Armenian, it can be a great challenge, especially in view of its unique alphabet. In order to overcome difficulties with spelling and pronunciation, a special system of transcription-romanization has been created. To ease both the spelling and the pronunciation of Eastern Armenian words, this transcription system takes into account not only graphic correspondences, but also phonetic subtleties of Armenian. A special trait of this romanization system is that it inserts the vowel [ə] (schwa) not only in all positions where it is spelled by the letter ը, but also where it is not written but pronounced as a transitory sound, which is indicated by [ᵊ]. This approach facilitates the reading of certain Armenian words with consonant clusters. For example, the Armenian male name **Մկրտիչ** [Mᵊkᵊrtiǰʰ] consists of five consonants and only one vowel, but constitutes three syllables. This is due to the transitory vowel [ᵊ] that is not written but pronounced between consonants.

In the first half of the 12 units, almost all newly introduced words and texts are transcribed. In the second half, however, transcription is used more sparingly, disappearing gradually towards the end of the book. At this point, students are expected to have mastered the skill of reading Armenian. One could argue that the transcription should have been eliminated at a much earlier stage. However, it was maintained for two reasons: First, to facilitate cross-referencing throughout the book; second, to provide additional direction to students working without the guidance of a teacher.

7. Along with square brackets [...] used for transcription, parentheses (...) are often used as structural (morpho-syntactic) glosses in English. The glosses (see 3. below) explain those Armenian phrase and sentence structures that are fundamentally different from the free English translation (see 4. below), presented in italics. The structural glosses illustrate differences in word order, case, number, etc. As a result, a phrase or a sentence may appear in four lines:

1. Armenian text:	**Ամառն արևը կիզիչ է։**
2. Transcription:	[Amṙan arevə kizičʰ e]
3. Structural gloss:	(Summer$_{gen}$ sun-the$_{nom}$ scorching is)
4. Free English translation:	*Summer sun is scorching.*

8. The section WRITING introduces the 38 letters of the Armenian alphabet throughout the first four units. Letters are presented as calligraphic samples with their printed and translit-

erated counterparts. However, this should not prevent students from practicing writing at a much earlier stage, using the samples provided with the Armenian alphabet (see pp. xxii-xiii). Writing skills need to be developed throughout the entire learning progress.

9. Each unit has a section of EXERCISES which draws on newly acquired knowledge or reviews linguistic material from previous units. All EXERCISES, both traditional and innovative, aim at the development of communicative competence. To ensure the crucial shift from traditional third-person narrative sentences — which are often isolated and unrelated — to interactions containing "I" and "you," communicative exercises have been introduced. These are exercises based on *micro-dialogues*, patterns of two or more interlocking utterances that consist of a *stimulus* by speaker A and a *response* by speaker B, and vice versa. The *micro-dialogues* contain recurring routine expressions, i.e. GAMBITS (see p. 301), and a variable lexical-grammatical content, i.e. vocabulary and grammatical forms, that have already been learned. The student is asked to modify the variable content using the pattern given for each communicative exercise. In a more creative type of communicative exercise, students are instructed to produce certain speech acts and to react to them in simulated real-life settings. For instance, they are asked to initiate polite requests and to react with adequate responses in Armenian. This type of communicative exercise ensures the meaningful practice of forms and structures necessary for successful interaction. Most of these communicative exercises are designed for oral work in class and should be supervised by the teacher. Only selected exercises could be assigned as homework after careful preparation by the instructor in class. This applies especially to the initial stages of instruction.

10. The purpose of the introductory unit (p. xxv) is to acquaint students with a new world of sounds and to lay the foundation for instruction in East Armenian.

11. The APPENDIX, which follows the 12 units, constitutes the next half of this textbook. It contains a collection of passages from masterpieces of East Armenian literature, prose, poetry, and folklore, as well as newspaper articles that offer an insight into Armenian culture and civilization. Most of the poems appear in English translation. The GAMBITS section represents an important part of East Armenian routine expressions, some useful tools for every-day communication. TABLES give an overview of East Armenian grammar, and an ARMENIAN-ENGLISH and ENGLISH-ARMENIAN GLOSSARY with each entry romanized aids in independent study. A vast BIBLIOGRAPHY of academic books on East Armenian grammar used in this textbook is also annexed. The textbook ends with a subject INDEX.

12. The textbook is accompanied by a CD in which the sections DIALOGUES (I), TEXTS (II), and PRONUNCIATION (VIII) are systematically recorded. Some additional texts from the APPENDIX, both prose and poetry, are also read by native speakers of Armenia.

ON THE ARMENIAN LANGUAGE, THE ARMENIAN ALPHABET AND THE SUBTLETIES OF THE TWO VARIETIES, EAST AND WEST ARMENIAN

1. Armenian is an ancient yet vibrant language that represents its own independent branch in the Indo-European family of languages. The six million people who speak Armenian around the world have been divided geographically and linguistically into two communities, the Eastern and the Western. Accordingly, as a literary language, Armenian exists in two versions: East Armenian (EA) and West Armenian (WA). EA is based on the dialect of the Ararat valley and the city of Yerevan; WA originates from the Armenian dialect of Istanbul. EA is the official language of the Republic of Armenia, as well as the language of Armenians living in the former Soviet Union, Iran, and India. WA is the language of the greater Armenian diaspora throughout the Middle East, Asia Minor, Europe, Australia, and the Americas. Since 1991, however, the year when the independent Republic of Armenia was established, many Armenians have left their country and settled in the West. It is thus difficult to draw a strict distinction between East and West Armenian communities, since the diaspora increasingly uses both varieties of Armenian. Differences between the two versions manifest themselves in both grammar and vocabulary, but most significantly in pronunciation. Orthography also differs: While in the early years of Soviet Armenia a simplifying spelling reform was adopted for EA, rules of traditional orthography as found in Grabar, the Classical Armenian, were preserved in WA. All these differences do not, however, greatly hinder communication between Armenians of different backgrounds.

2. The Armenian alphabet is a set of 38 characters unique to Armenian, used in all three of its manifestations: Classical Armenian or Grabar, EA and WA. This alphabet was developed in A.D. 405 by the cleric of the Armenian royal court, prominent scholar Saint Mesrop Mashtots. The order of the letters in the Armenian alphabet suggests that it was modeled after the Greek alphabet. Originally, the Armenian alphabet had 36 characters. However, two letters, Ո ո and Ֆ ֆ, were added in the middle ages to meet the need of writing foreign names and borrowed words. In 1922, along with revisions to the traditional orthography, the Soviet reform implemented certain changes to the Armenian alphabet. The most significant change was the outmoding of the 34th letter of the original alphabet, ւ, and the addition of the combined graphic sign ու for [u] in its place. The reform also supplemented the alphabet with the ligature և to replace the combination եւ. Today, the extensively used ligature և is officially recognized as a complementation rather than an integral part of the Armenian alphabet for EA use.

This alphabet thirty consonants and eight vowels. Most of the letters also have numerical values (see p. xxii-xxiii).

3. Differences between the pronunciation of the Armenian alphabet in the two versions of Armenian, Eastern and Western, involve mainly the consonant system, and particularly the stops. As a result of a consonant shift, WA has deviated considerably from its phonetic origins and has shifted from a three-part to a two-part consonant system that consists of one voiced and one voiceless stop:

(1)	պ	[b]	կ	[g]	տ	[d]	ծ	[d͡z]	ճ	[j]
(2)	փ, բ	[p]	ք, գ	[k]	թ, դ	[t]	ց, ձ	[t͡s]	չ, ջ	[c͡h]

A similar two-part system can be found in other Indo-European languages. Compare the one in English: b / p g / k d / t

The EA pronunciation of the Armenian alphabet corresponds phonetically to that of Classical Armenian. Each character has a distinct phonetic value, which explains the number of letters in the Armenian alphabet created by Mesrop Mashtots in A.D. 405. The EA three-part consonant system consists of one voiced stop (line 1) and two types of voiceless stops, one unaspirated (line 2) and one aspirated (line 3):

(1)	voiced stops	բ [b]	գ [g]	դ [d]	ձ [d͡z]	ջ [j]
(2)	unaspirated stops	պ [p]	կ [k]	տ [t]	ծ [t͡s]	ճ [c͡h]
(3)	aspirated stops	փ [pʰ]	ք [kʰ]	թ [tʰ]	ց [t͡sʰ]	չ [c͡hʰ]

Many linguists attribute this three-part consonant system, unusual for Indo-European languages, to the influence of other Caucasian languages in the region.

SAMPLE OF A TEXT (Universal Declaration of Human Rights, Article 1):

PRINTED

Բոլոր մարդիկ ծնվում են ազատ և իրենց արժանապատվությամբ ու իրավունքներով՝ հավասար։ Նրանք օժտված են բանականությամբ ու խղճով և իրար հետ պետք է վարվեն եղբայրաբար։

WRITTEN

Բոլոր մարդիկ ծնվում են ազատ և իրենց արժանապատվությամբ ու իրավունքներով հավասար։ Նրանք օժտված են բանականությամբ ու խղճով և իրար հետ պետք է վարվեն եղբայրաբար։

TRANSLATED

All human beings are born free and equal in dignity and rights. They are endowed with reason and conscience and should act towards one another in a spirit of brotherhood.

THE ARMENIAN ALPHABET

(East Armenian Reading)

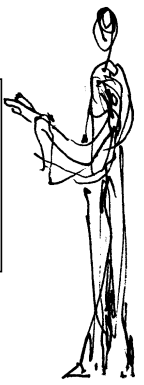

THE ARMENIAN ALPHABET

Printed	Written	Name	Romanization	Pronunciation	Numeric Value
Ա ա	Ա ա	ayb	[a]	as in c**a**r	1
Բ բ	Բ բ	ben	[b]	as in **b**ar	2
Գ գ	Գ գ	gim	[g]	as in **g**ood	3
Դ դ	Դ դ	da	[d]	as in **d**oor	4
Ե ե	Ե ե	yec̱hʰ	[ye] or [e][1]	as in **ye**s or th**e**re	5
Զ զ	Զ զ	za	[z]	as in **z**est	6
Է է	Է է	e	[e]	as in th**e**re	7
Ը ը	Ը ը	ətʰ	[ə]	as in **a**bout	8
Թ թ	Թ թ	tʰo	[tʰ]	as in **t**eam	9
Ժ ժ	Ժ ժ	ẕhe	[ẕh]	as in plea**s**ure	10
Ի ի	Ի ի	ini	[i]	as in b**ee**	20
Լ լ	Լ լ	lyun	[l]	as in **l**ight	30
Խ խ	Խ խ	ḵhe	[ḵh]	as in Ba**ch** or **J**ose	40
Ծ ծ	Ծ ծ	ṯsa	[ṯs]	a plosive ṯs	50
Կ կ	Կ կ	ken	[k]	as in sto**ck**	60
Հ հ	Հ հ	ho	[h]	as in **h**ot	70
Ձ ձ	Ձ ձ	ḏza	[ḏz]	as in o**dds**	80
Ղ ղ	Ղ ղ	g̱hat	[g̱h]	as the French **r**	90
Ճ ճ	Ճ ճ	c̱he	[c̱h]	a plosive c̱h	100
Մ մ	Մ մ	men	[m]	as in **m**e	200
Յ յ	Յ յ	he	[y]	as in **y**ard	300
Ն ն	Ն ն	nu	[n]	as in **n**ine	400
Շ շ	Շ շ	s̱ha	[s̱h]	as in **sh**ine	500

THE ARMENIAN ALPHABET (cont'ed)

PRINTED	WRITTEN	NAME	ROMANIZATION	PRONUNCIATION	NUMERIC VALUE
Ո ո		vo	[vo] or [o][2]	as in **v**ocal or f**o**r	600
Ջ ջ		c̱hʰa	[c̱hʰ]	as in **ch**air	700
Պ պ		pe	[p]	as in co**pp**er	800
Ջ ջ		je	[j]	as in **j**ournal	900
Ռ ռ		ṙa	[ṙ]	trilled '**r**'	1000
Ս ս		se	[s]	as in **s**ay	2000
Վ վ		vev	[v]	as in **v**ase	3000
Տ տ		tyun	[t]	as in ro**tt**en	4000
Ր ր		re	[r]	liquid 'r'	5000
Ց ց		ʦʰo	[ʦʰ]	as in lo**ts**	6000
Ու ու		u	[u]	as in t**oo**l	7000
Փ փ		pʰyur	[pʰ]	as in **p**aper	8000
Ք ք		kʰe	[kʰ]	as in **k**ind	9000
Օ օ		o	[o][3]	as in **a**ll	
Ֆ ֆ		fe	[f]	as in **f**ile[4]	

NOTES

1. On the pronunciation of Եւ եւ see p. 61.
2. On the pronunciation of Ո ո see p. 84.

3. The last two letters, Օ օ and Ֆ ֆ, do not have a numeric value, since they are later additions to the alphabet.

4. There is an additional letter, the ligament և which, although widely used in East Armenian, does not constitute an integral part of the alphabet (see pp. xix and 110). The ligament և has no capital counterpart.
   It is pronounced: a) [yev] in initial position and after vowels (cf. և [yev] *and*, նաև [nayev] *also*).
   b) [ev] in medial and final position of words after consonants (cf. արև [arev] *sun*)
   In initial position of words, it is replaced by եվ or եվ: Եվրոպա [Yevropa] *Europe*, եվրոպական [yevropakan] *European*. In word formation, this եվ may also appear in medial position of words: համաեվրոպական [hamaevropakan] *All-European*, հնդեվրոպական [hᵊndevropakan] *Indo-European*, etc.

INTRODUCTORY UNIT

1. *Ներեցե՛ք, պարոն ...* [Neretsʰekʰ, paron]	Excuse me, Sir ...
Ներեցե՛ք, տիկին ... [Neretsʰekʰ, tikin]	Excuse me, Madam ...
Կարելի՞ է Ձեզ մի բան հարցնել։ [Kareli e dzez mi ban hartsʰᵊnel?]	May I ask you something?
Անշուշտ։ [Anshusht]	Of course.
Խնդրե՛մ։ [Kh̆ʰᵊntʰrem]	Please, go ahead.
2. *Բարև, Մարի։* [Barev, Mari]	Hello, Mary.
Բարի լույս, տիկին Ազարյան։ [Bari luys, tikin Azaryan]	Good morning, Mrs. Azarian.
Բարի երեկո, օրիորդ։ [Bari yereko, oriortʰ]	Good evening, Miss.
3. *Անունդ ի՞նչ է։* [Anunᵊt inch̆ʰ e?]	What's your name? (informal)
Ձեր անունը ի՞նչ է։ [Dz̆er anunə inch̆ʰ e?]	What's your name? (formal)
Անունս Անի է։ [Anunᵊs Ani e]	My name is Ani.
Ազգանունս Սարյան է։ [Azganunᵊs Saryan e]	My last name is Saryan.
(Շատ) ուրախ եմ։ [(Sh̆at) urakh̆ em]	I am (very) pleased (to meet you).

4. *Դու հա՞յ ես։/Դուք հա՞յ եք։*
[Du hay es?/Dukʰ hay ekʰ?]

Are you Armenian? (informal/formal)

Այո՛, հայ եմ։
[Ayo, hay em]

Yes, I am.

Ո՛չ, ես հայ չեմ։
[Voch, yes hay chʰem]

No, I am not.

Դուք ամերիկացի՞ եք։
[Dukʰ amerikatsʰi ekʰ?]

Are you (formal) American? (male)

Դուք ամերիկուհի՞ եք։
[Dukʰ amerikuhi ek ?]

Are you (formal) American? (female)

Այո՛, ամերիկացի/ամերիկուհի եմ։
[Ayo, amerikatsʰi /amerikuhi em]

Yes, I am American (male/female).

Իսկ Աննան ազգությամբ ի՞նչ է։
[Isk Annan azgutʰyamb inchʰ e?]

And what (nationality) is Anna?

Անգլուհի/ֆրանսուհի է։
[Angluhi /fransuhi e]

She is English / French (female).

Սամվելն էլ ֆրանսիացի է։
[Samveln el fransiatsʰi e?]

Is Samuel also French (male)?

Ո՛չ, ամերիկացի է։
[Voch, amerikatsʰi e]

No, he is American (male).

Իսկ դո՞ւ։
[Isk du?]

And you?

Ես կանադացի/կանադուհի եմ։
[Yes kanadatsʰi/kanaduhi em]

I am Canadian (male/female).

5. *Ինչպե՞ս ես, Լիլիթ։*
[Inchʰpes es, Lilitʰ?]

How are you, Lilith?

Ինչպե՞ս եք, պարոն Սարյան։
[Inchʰpes ekʰ, paron Saryan?]

How are you, Mr. Saryan?

Լավ եմ, շնորհակալություն։
[Lav em, shᵊnorhakalutʰyun]

I am fine, thanks.

Իսկ դո՞ւք ինչպես եք։
[Isk dukʰ inchʰpes ekʰ?]

And how are you? (formal)

Ես էլ լավ եմ, չնորհակալ եմ։
[Yes el lav em, ʧʰənorhakal em]
I am also well, thank you.

6. *Ներս արի, խնդրեմ։*
[Ners ari, kʰənt^{h}rem]
Come in, please. (informal)

Ներս եկեք, խնդրեմ։
[Ners yekekʰ, kʰənt^{h}rem]
Come in, please. (formal)

Բարո՛վ եկար/եկաք։
[Barov yekar/yekakʰ]
You are welcome! (informal/formal)

7. *Սա ի՞նչ է։*
[Sa inʧʰ e?]
What is this?

Սա գիրք է։
[Sa girkʰ e]
This is a book.

Իսկ սա՞։
[Isk sa?]
And this?

Սա տետր է։
[Sa tetᵊr e]
This is a notebook.

Մատիտ ունե՞ս/ունե՞ք։
[Matit unes/unekʰ?]
Do you have a pencil? (informal/formal)

Այո՛, ունեմ, ահա՛։
[Ayo, unem, aha]
Yes, I do. Here it is.

Կտա՞ս / կտա՞ք։
[Kᵊtas / kᵊtakʰ?]
Would you (informal/formal) give X to me?

Խնդրեմ։
[Kʰənt^{h}rem]
Here you are!

Շնորհակալ եմ։
[Sʰənorhakal em]
Thank you!

Չարժե։
[Cʰarʒe]
Don't mention it!

8. *Ո՞վ է այս պարոնը/տիկինը։*
[Ov e ays paronə/tikinə?]
Who is this gentleman/lady?

Պարոն/տիկին Սարյանն է։
[Paron/tikin Saryann e]
This is Mr./Mrs. Sarian.

Իսկ այս տղա՞ն / աղջի՞կը։ [Isk ays tᵊg͟han / ak͟hc͟hʰikə?]	And this boy/girl?
Սա Արմենն է/Արմենուհին է։ [Sa Armenn e/Armenuhin e]	This is Armen / Armenuhi.
Արմենն ուսանո՞ղ է։ Այո՛։ [Armenn usanog͟h e? Ayo!]	Is Armen a student? Yes, he is.
Իսկ տիկին Սարյա՞նը։ [Isk tikin Saryanə?]	And Mrs. Saryan?
Նա ուսուցչուհի է։ [Na usut͟sʰc͟hʰuhi e]	She is a (female) teacher.
9. *Ներեցե՛ք։ / Ների՛ր։* [Neretsʰek / Nerir!]	Excuse me. (formal / informal)
Ներողություն։ [Nerog͟hutʰyun]	Excuse me. / Sorry.
Ոչի՛նչ։ [Voc͟hʰnc͟hʰ]	No problem.
Խնդրեմ, կարևոր չէ։ [K͟hᵊntʰrem, karevor c͟hʰe]	It's O.K., don't mention it.
10. *Ցտեսություն։* [T͟sʰᵊtesutʰyun]	See you later!
Մնաք/մնաս բարով։ [Mᵊnakʰ/mᵊnas barov]	Goodbye! (formal/informal)
Գնաք/գնաս բարով։ [Gᵊnakʰ/gᵊnas barov]	Take care!* (formal/informal)
Բարի գիշեր։ [Bari gis͟her]	Good night!**
Լույս բարի։ [Luys bari]	Good night!**

* A conventional exchange of salutations when guests depart: *Մնաս/Մնաք բարով* *Goodbye!* [literally: Stay well!] and *Գնաս/Գնաք բարով* *Goodbye!* (literally: Leave well!)

** A conventional exchange of expressions for *Good night*: *Բարի գիշեր* *Good night*! and *Լույս բարի* lit.: *Good light!,* i.e. expression extending the good wishes to the next day.

Unit 1

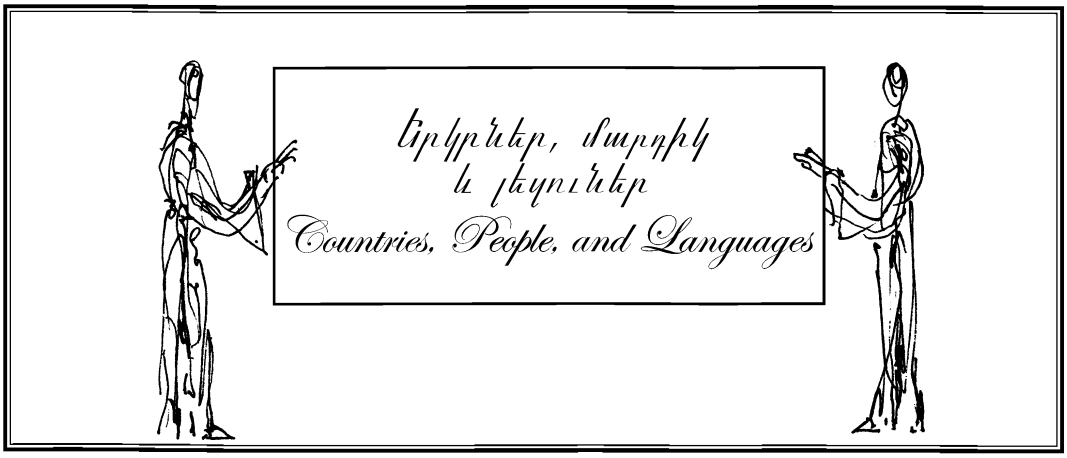
Երկրներ, մարդիկ
և լեզուներ
Countries, People, and Languages

On the agenda...

Speech Acts in Dialogues: Requesting and receiving personal information 2

Vocabulary:
1. Countries, their people and languages 6
2. Cardinal numerals 8

Grammar:
VERBS: 1. The Armenian infinitive 10
2. The indicative mood 10
a) the present tense of regular verbs 11
b) the present tense of some irregular verbs 12
3. Uses of the present tense indicative 13
NOUNS: 1. The definite article 13
2. The indefinite article 14

Armenian-English Contrasts: Armenian equivalents of the English *you* 15

Word Formation: Derivations from country names 16

Pronunciation: Armenian word accentuation 17

Orthography: Punctuation marks 18

Writing: Ա ա, Ս ս, Ո ո, Ու ու, Ռ ռ, Մ մ, Ն ն, Հ հ, Ժ ժ, Օ օ, (՞) 19

I DIALOGUES

1. ***B, an Armenian-speaking officer in the Canadian Embassy in Yerevan, is filling out a questionnaire for A, an Armenian citizen who does not speak English. They address each other formally.***

A.	*Բարև ձեզ:* [Barev ʤez]	Hello!
B.	*Բարև, ի՞նչ է ձեր անունը:* [Barev, inchʰ e ʤer anunə?]	Hello! What's your name?
A.	*Անունս Արմեն է:* [Anunᵊs Armen e]	My name is Armen.
B.	*Իսկ ձեր ազգանո՞ւնը:* [Isk ʤer azganunə?]	And your family name?
A.	*Ազգանունս Սարյան է:* [Azganunᵊs Saryan e]	My family name is Saryan.
B.	*Քանի՞ տարեկան եք:* [Kʰani tarekan ekʰ?]	How old are you?
A.	*Քսան տարեկան:* [Kʰsan tarekan]	Twenty years old.
B.	*Ձեր քաղաքացիությո՞ւնը:* [ʤer kʰaghakʰatsʰiutʰyunə?]	Your citizenship?
A.	*Հայաստանի քաղաքացի եմ:* [Hayastani kʰaghakʰatsʰi em]	I am a citizen of Armenia.
B.	*Ի՞նչ լեզուներ գիտեք:* [Inchʰ lezuner gitekʰ?]	What languages do you know?
A.	*Հայերեն և ռուսերեն:* [Hayeren yev ruseren]	Armenian and Russian.
B.	*Այդ լեզուներով նաև գրում* [ayt lezunerov nayev gᵊrum]	Do you also read and write
	ու կարդո՞ւմ եք: [u kartʰum ekʰ]	in those languages?

* In the flow of speech some Armenian words are drawn together and pronounced as one word. This feature, also called liaison (see Unit 9, pp. 213-214), is designated by the sign ‿ in the transcription of the first four units.

A. *Այո՛:* Yes!
[Ayo]

B. *Ո՞րն է Ձեր հասցեն:* What is your address?
[Vorn e ʤer hastsʰen?]

A. *Երևան, Պարոնյան փողոց տասը,:* Ten Paronyan Street, Yerevan.
[Yerevan, Paronyan pʰoghoʦʰ tasə]

B. *Ո՞րն է Ձեր հեռախոսի համարը:* What is your telephone number?
[Vorn e ʤer heŕakhosi hamarə?]

A. *Զրոյ հարյուր, հիսունութ, տասներկու:* Four-zero-zero, five-eight, one-two.
[Cʰors haryur, hisunutʰ, tasnerku]

B. *Ինչո՞վ եք զբաղվում:* What is your occupation?
[Inchʰov ekʰ ᵊzbaghvum?]

A. *Ուսանող եմ:* I am a student.
[Usanogh em]

B. *Ի՞նչ եք ուսումնասիրում:* What are you studying?
[Inchʰ ekʰ usumnasirum?]

A. *Գրականություն:* Literature.
[Gᵊrakanutʰyun]

B. *Շնորհակալ եմ: Ազատ եք:* Thank you. You are free to go.
[Shᵊnorhakal em. Azat ekʰ.]

A. *Շնորհակալություն: Ցտեսություն:* Thanks. Good bye.
[Shᵊnorhakalutʰyun. Tsʰᵊtesutʰyun.]

2. ***A is an adult, B is a five-year old child who is lost. The adult addresses the child informally.***

A. *Անունդ ի՞նչ է:* What is your name?
[Anunᵊt inchʰ e?]

B. *Անունս Անի է:* My name is Ani.
[Anunᵊs Ani e]

A. *Իսկ ազգանո՞ւնդ:* And your family name?
[Isk azganunᵊt?]

B. *Մալյան:* Malyan.
[Malyan]

A. *Քանի՞ տարեկան ես։* How old are you?
[Kʰani tarekan es?]

B. *Հինգ տարեկան։* Five years old.
[Hing tarekan]

A. *Ձեր հասցեն գիտե՞ս։* Do you know your (plur.) address?
[Dzer hastsʰen gites?]

B. *Կոմիտաս փողոց, երեսուն։* Thirty Komitas Street.
[Komitas pʰoghotsʰ yeresun]

A. *Իսկ ձեր հեռախոսի համա՞րը։* And your (plur.) telephone number?
[Isk dzer herakhosi hamarə?]

B. *Քսանութ, հիսունմեկ, տասներկու։* Two-eight, five-one, one-two.
[Kʰsanutʰ, hisunmek, tasnerku]

A. *Ապրե՛ս։ Հիմա կգնանք և* Good for you! Now we'll go and
[Apres. Hima kᵊgᵊnankʰ yev]

կզանգահարենք ձեր տուն։ phone your home.
[kᵊzangaharenkʰ dzer tun]

II TEXT

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
[Hayastan]

Հայաստանը փոքր երկիր է։ Այն ունի երեք ու կես միլիոն բնակիչ։ Հայերը
[Hayastanə pʰokʰᵊr yerkir e. Ayn uni yerekʰ u kes milyon bᵊnakichʰ. Hayerə

խոսում են հայերեն։ Հայերենը հին լեզու է։ Ինչպես ֆրանսերենը, անգլերենը, գեր-
khosum en hayeren. Hayerenə hin lezu ye. Inchʰpes franserenə, anglerenə, ger-

մաներենը և այլ լեզուներ, հայերենը հնդեվրոպական լեզու է։ Հայկական այբուբենը
manerenə yev ayl lezuner, hayerenə hᵊndevropakan lezu ye. Haykakan aybubenə

հին է։ Այն ստեղծել է Մեսրոպ Մաշտոցը 405 *(չորս հարյուր հինգ) թվականին։ Հայ-*
hin e. Ayn steghtsel e Mesrop Mashtotsʰə 405 (chʰors haryur hing) tʰᵊvakanin. Hay-

կական այբուբենն ունի 38 *(երեսունութ) տառ։ Հայաստանը ամենահին քրիստոնյա*
kakan aybubenn uni 38 (yeresunutʰ) tar. Hayastanə amenahin kʰristonya

երկիրն է։ Այն ընդունել է քրիստոնեությունը 301 *(երեք հարյուր մեկ) թվականին։*
yerkirn e. Ayn əntʰunel e kʰristoneyutʰyunə 301 (yerekʰ haryur mek) tʰᵊvakanin]

III NEW WORDS AND EXPRESSIONS

Հայաստանը	[Hayastan]	*Armenia*
փոքր	[pʰokʰᵊr]	*small*
երկիր	[yerkir]	*country*
է	[e]	*is*
ունենալ, ունի	[unenal, uni]	*to have, has*
երեք ու կես	[yerekʰ u kes]	*three and* a half*
միլիոն	[milyon]	*million*
բնակիչ	[bᵊnakiǰʰ]	*inhabitant*
հայերը	[hayerə]	*the Armenians*
խոսել	[xosel]	*to speak*
հայերեն	[hayeren]	*Armenian (language)*
հին	[hin]	*old*
լեզու	[lezu]	*language*
ինչպես	[inǰʰpes]	*as, how*
անգլերեն	[angleren]	*English (language)*
ֆրանսերեն	[franseren]	*French (language)*
գերմաներեն	[germaneren]	*German (language)*
և	[yev]	*and**
այլ	[ayl]	*other*
հնդեվրոպական	[hᵊndevropakan]	*Indo-European*
հայկական	[haykakan]	*Armenian (adjective)*
այբուբեն	[aybuben]	*alphabet*
այն	[ayn]	*it*
ստեղծել	[steghtsel]	*to create*
ստեղծել է	[steghtsel e]	*has created*
թվական	[tʰᵊvakan]	*date, year*
տառ	[tar̀]	*letter* (graphic sign)
ամենահին	[amenahin]	*(the) oldest*
քրիստոնյա	[kʰristonya]	*Christian*
երկիր	[yerkir]	*country*
ընդունել	[ənt͡ʰunel]	*to adopt*
ընդունել է	[ənt͡ʰunel e]	*has adopted*
քրիստոնեություն	[kʰristoneyut͡ʰyun]	*Christianity*

* The coordinating conjunctions *և* [yev] and *ու* [u] correspond to the English *and*. Most of the time, they are interchangeable: *հաց ու պանիր* [hat͡sʰ u panir] or *հաց և պանիր* [hat͡sʰ yev panir] *bread and cheese*. There are, however, some contexts where the language norm requires the use of *և* or *ու* (see also the note in Unit 11, p. 255).

IV THEMATIC GROUP OF WORDS

1. COUNTRIES, THEIR PEOPLE AND LANGUAGES

Country	*Male*	*Female*	*Language*	*Adjective*
Հայաստան [Hayastan] Armenia	*հայ* [hay] Armenian	*հայուհի* [hayuhi] Armenian	*հայերեն* [hayeren] Armenian	*հայկական/հայ* [haykakan/hay] Armenian
Ամերիկա [Amerika] America	*ամերիկացի* [amerikatsʰi] American	*ամերիկուհի* [amerikuhi] American	*անգլերեն* [angleren] English	*ամերիկյան* [amerikyan] American
Կանադա [Kanada] Canada	*կանադացի* [kanadatsʰi] Canadian	*կանադուհի* [kanaduhi] Canadian	*անգլերեն/ֆրանսերեն* [angleren/franseren] English/French	*կանադական* [kanadakan] Canadian
Անգլիա [Anglia] England	*անգլիացի* [angliatsʰi] English	*անգլուհի* [angluhi] English	*անգլերեն* [angleren] English	*անգլիական* [angliakan] English
Ռուսաստան [Ṙusastan] Russia	*ռուս* [ṙus] Russian	*ռուս* [ṙus] Russian	*ռուսերեն* [ṙuseren] Russian	*ռուսական* [ṙusakan] Russian
Ֆրանսիա [Fransia] France	*ֆրանսիացի* [fransiatsʰi] French	*ֆրանսուհի* [fransuhi] French	*ֆրանսերեն* [franseren] French	*ֆրանսիական* [fransiakan] French
Գերմանիա [Germania] Germany	*գերմանացի* [germanatsʰi] German	*գերմանուհի* [germanuhi] German	*գերմաներեն* [germaneren] German	*գերմանական* [germanakan] German
Իտալիա [Italia] Italy	*իտալացի* [italatsʰi] Italian	*իտալուհի* [italuhi] Italian	*իտալերեն* [italeren] Italian	*իտալական* [italakan] Italian
Իսպանիա [Ispania] Spain	*իսպանացի* [ispanatsʰi] Spaniard	*իսպանուհի* [ispanuhi] Spaniard	*իսպաներեն* [ispaneren] Spanish	*իսպանական* [ispanakan] Spanish
Չինաստան [Cʰinastan] China	*չինացի* [cʰinatsʰi] Chinese	*չինուհի* [cʰinuhi] Chinese	*չիներեն* [cʰinaren] Chinese	*չինական* [cʰinakan] Chinese
Ճապոնիա [Cʰaponia] Japan	*ճապոնացի* [cʰaponatsʰi] Japanese	*ճապոնուհի* [cʰaponuhi] Japanese	*ճապոներեն* [cʰaponeren] Japanese	*ճապոնական* [cʰaponakan] Japanese

Հունաստան	*հույն*	*հույն*	*հունարեն*	*հունական/հույն*
[Hunastan]	[huyn]	[huyn]	[hunaren]	[hunakan/huyn]
Greece	Greek	Greek	Greek	Greek
Եգիպտոս	*եգիպտացի*	*եգիպտուհի*	*արաբերեն*	*եգիպտական*
[Yegiptos]	[yegiptatsʰi]	[yegiptuhi]	[araberen]	[yegiptakan]
Egypt	Egyptian	Egyptian	Arabic	Egyptian
Վրաստան	*վրացի*	*վրացուհի*	*վրացերեն*	*վրացական/վրաց*
[Vrastan]	[vratsʰi]	[vratsʰuhi]	[vratsʰeren]	[vratsʰakan/vratsʰ]
Georgia	Georgian	Georgian	Georgian	Georgian
Թուրքիա	*թուրք*	*թրքուհի*	*թուրքերեն*	*թուրքական/թուրք*
[Tʰurkʰya]	[tʰurkʰ]	tʰəɾkʰuhi]	tʰurkʰeren]	[tʰurkʰakan/tʰurkʰ]
Turkey	Turk	Turk	Turkish	Turkish
Պարսկաստան	*պարսիկ*	*պարսկուհի*	*պարսկերեն*	*պարսկական*
[Parskastan]	[parsik]	[parskuhi]	[parskeren]	[parskakan]
Iran	Iranian	Iranian	Persian	Iranian/Persian
Լեհաստան	*լեհ*	*լեհուհի*	*լեհերեն*	*լեհական*
[Lehastan]	[leh]	[lehuhi]	[leheren]	[lehakan]
Poland	Pole	Pole	Polish	Polish
Լիբանան	*լիբանանցի*	*լիբանանցի*	*արաբերեն*	*լիբանանյան*
[Libanan]	[libanantsʰi]	[libanantsʰi]	[araberen]	[libananyan]
Lebanon	Lebanese	Lebanese	Arabic	Lebanese
Ռումինիա	*ռումինացի*	*ռումինուհի*	*ռումիներեն*	*ռումինական*
[Ṙuminia]	[ṙuminatsʰi]	[ṙuminuhi]	[ṙumineren]	[ṙuminakan]
Roumania	Roumanian	Roumanian	Roumanian	Roumanian
Հունգարիա	*հունգարացի*	*հունգարուհի*	*հունգարերեն*	*հունգարական*
[Hungaria]	[hungaratsʰi]	[hungaruhi]	[hungareren]	[hungarakan]
Hungary	Hungarian	Hungarian	Hungarian	Hungarian
Հնդկաստան	*հնդիկ*	*հնդկուհի*	*հնդկերեն*	*հնդկական*
[Həndkastan]	[həndik]	[həndkuhi]	[həndkeren]	[həndkakan]
India	Indian	Indian	Hindi	Indian
Հոլանդիա	*հոլանդացի*	*հոլանդուհի*	*հոլանդերեն*	*հոլանդական*
[Holandia]	[holandatsʰi]	[holanduhi]	[holanderen]	[holandakan]
Holland	Dutch	Dutch	Dutch	Dutch
Իսրայել	*իսրայելցի/հրեա*	*հրեուհի*	*եբրայերեն*	*իսրայելական/հրեական*
[Israyel]	[israyeltsʰi/həɾya]	[hreuhi]	[yebrayeren]	[israyelakan/hreakan]
Israel	Israeli/Jewish	Jewish	Hebrew	Israeli/Jewish
Բուլղարիա	*բուլղարացի*	*բուլղարուհի*	*բուլղարերեն*	*բուլղարական*
[Bulgharia]	[bulgharatsʰi]	[bulgharuhi]	[bulghareren]	[bulgharakan]
Bulgaria	Bulgarian	Bulgarian	Bulgarian	Bulgarian

2. CARDINAL NUMERALS

Like other languages, Armenian uses Arabic numbers, 1, 2, 3, etc., for cardinal numerals. Cardinal numerals denote quantity, size, measurement, etc., and in Armenian answer the question *քանի°* [kʰani?] *how many?* The Armenian wording for these symbols is presented below. Note that the word for *zero* (0) is spelled *զրո* [zᵊro] or *զերո* [zero].

2. CARDINAL NUMERALS					
1	*մեկ*	[mek]	31	*երեսունմեկ*	[yeresunmek]
2	*երկու*	[yerku]	32	*երեսուներկու*	[yeresunerku]
3	*երեք*	[yerekʰ]	33	*երեսուներեք*	[yeresunerekʰ]
4	*չորս*	[cẖʰors]	34	*երեսունչորս*	[yeresuncẖʰors]
5	*հինգ*	[hing]	35	*երեսունհինգ*	[yeresunhing]
6	*վեց*	[vetsʰ]	36	*երեսունվեց*	[yeresunvetsʰ]
7	*յոթ*	[yotʰ]	37	*երեսունյոթ*	[yeresunyotʰ]
8	*ութ*	[utʰ]	38	*երեսունութ*	[yeresunutʰ]
9	*իննն* (or *ինը*)	[inᵊn] (or [inə])	39	*երեսունիննն* (*-ինը*)	[yeresuninᵊn (-inə)
10	*տասն* (or *տասը*)	[tasᵊn] (or [tasə])	40	*քառասուն*	[kʰaṙasun]
11	*տասնմեկ*	[tasnᵊmek]	50	*հիսուն*	[hisun]
12	*տասներկու*	[tasnerku]	60	*վաթսուն*	[vatʰsun]
13	*տասներեք*	[tasnerekʰ]	70	*յոթանասուն*	[yotʰanasun]
14	*տասնչորս*	[tasnᵊcẖʰors]	80	*ութսուն*	[utʰsun]
15	*տասնհինգ*	[tasnᵊhing]	90	*իննսուն*	[innᵊsun]
16	*տասնվեց*	[tasnᵊvetsʰ]	100	*հարյուր*	[haryur]
17	*տասնյոթ*	[tasnᵊyotʰ]	200	*երկու հարյուր*	[yerku haryur]
18	*տասնութ*	[tasnᵊutʰ]	300	*երեք հարյուր*	[yerekʰ haryur]
19	*տասնիննն*	[tasnᵊinᵊn]	400	*չորս հարյուր*	[cẖʰors haryur]
20	*քսան*	[kʰsan]	500	*հինգ հարյուր*	[hing haryur]
21	*քսանմեկ*	[kʰsanmek]	600	*վեց հարյուր*	[vetsʰ haryur]
22	*քսաներկու*	[kʰsanerku]	700	*յոթ հարյուր*	[yotʰ haryur]
23	*քսաներեք*	[kʰsanerekʰ]	800	*ութ հարյուր*	[utʰ haryur]
24	*քսանչորս*	[kʰsancẖʰors]	900	*իննն հարյուր*	[inᵊn haryur]
25	*քսանհինգ*	[kʰsanhing]	1 000	*հազար*	[hazar]
26	*քսանվեց*	[kʰsanvetsʰ]	1 001	*հազար մեկ*	[hazar mek]
27	*քսանյոթ*	[kʰsanyotʰ]	1 002	*հազար երկու*	[hazar yerku]
28	*քսանութ*	[kʰsanutʰ]	2 000	*երկու հազար*	[yerku hazar]
29	*քսանիննն* or *-ինը*	[kʰsaninᵊn] or [-inə]	3 000	*երեք հազար*	[yerekʰ hazar]
30	*երեսուն*	[yeresun]	10 000	*տասը հազար*	[tasə hazar]

41	քառասունմեկ	[kʰaṙasunmek]	72	յոթանասուներկու	[yotʰanasunerku]
42	քառասուներկու	[kʰaṙasunerku]	73	յոթանասուներեք	[yotʰanasunerekʰ]
43	քառասուներեք	[kʰaṙasunerekʰ]	84	ութսունչորս	[utʰsunǰʰors]
54	հիսունչորս	[hisunǰʰors]	85	ութսունհինգ	[utʰsunhing]
55	հիսունհինգ	[hisunhing]	86	ութսունվեց	[utʰsunvetsʰ]
56	հիսունվեց	[hisunvetsʰ]	97	իննսունյոթ	[inəsunyotʰ]
67	վաթսունյոթ	[vatʰsunyotʰ]	98	իննսունութ	[inəsunutʰ]
68	վաթսունութ	[vatʰsunutʰ]	99	իննսունինն	[inəsunin]
69	վաթսունինն	[vatʰsunin]	101	հարյուր մեկ	[haryur mek]
71	յոթանասունմեկ	[yotʰanasunmek]	111	հարյուր տասնմեկ	[haryur tasnəmek]

1896	հազար ութ հարյուր իննսունվեց	[hazar utʰ haryur inəsunvetsʰ]
1915	հազար ինն հարյուր տասնհին	[hazar in haryur tasnəhing]
1922	հազար ինն հարյուր քսաներկու	[hazar in haryur kʰsanerku]
1983	հազար ինն հարյուր ութսուներեք	[hazar in haryur utʰsunerekʰ]
2007	երկու հազար յոթ	[yerku hazar yotʰ]
23 027	քսաներեք հազար քսանյոթ	[kʰsanerekʰ hazar kʰsanyotʰ]
154 002	հարյուր հիսունչորս հազար երկու	[haryur hisunǰʰors hazar yerku]
1 000 000	մեկ միլիոն	[mek milyon]
1 500 000	մեկուկես միլիոն or մեկ միլիոն հինգ հարյուր հազար	[mekukes milyon] or [mek milyon hing haryur hazar]
34 687 200	երեսունչորս միլիոն վեց հարյուր ութսունյոթ հազար երկու հարյուր	[yeresunǰʰors milyon vetsʰ haryur utʰsunyotʰ hazar yerku haryur]

ԹՎԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ [Tʰəvabanutʰyun] ARITHMETIC

գումարում [gumarum] *addition:*

5 + 6 = 11 **Հինգին գումարած վեց հավասար է տասնմեկի։**
[Hingin gumaraʦ vetsʰ havasar e tasnəmeki]

հանում [hanum] *substraction:*

10 - 9 = 1 **Տասից հանած ինը հավասար է մեկի։**
[Tasiʦʰ hanaʦ inə havasar e meki]

բազմապատկում [bazmapatkum] *multiplication:*

4 x 5 = 20 **Չորս անգամ հինգ հավասար է քսանի։**
[Cʰors ankʰam hing havasar e kʰsani]

բաժանում [baǯhanum] *division:*

30 ÷ 6 = 5 **Երեսունը բաժանած վեցի հավասար է հինգի։**
[Yeresunə baǯhanaʦ vetsʰi havasar e hingi]

V GRAMMAR

A. VERBS

I. THE ARMENIAN INFINITIVE

To conjugate an Armenian verb, it is important to know its uninflected form, i.e. the infinitive, which is the basic form of verbs as found in dictionaries. The Armenian infinitive consists of two elements: the verb stem and the infinitive ending. The infinitive of the verbs գրել [gᵊrel] *to write* and կարդալ [kartʰal] *to read,* for instance, can be broken down into two components: the verb stems գր- [gᵊr-] and կարդ- [kartʰ-] and their infinitive endings -ել [-el] and -ալ [-al].

There are two infinitive endings and, correspondingly, two conjugation types in Armenian:

1. The first conjugation:	**verb stem**	**+**	**-ել** [-el]
2. The second conjugation:	**verb stem**	**+**	**-ալ** [-al]

EXAMPLES OF THE FIRST-CONJUGATION VERBS:

ուտ-ել [ut-el] *to eat,* երգ-ել [yerkʰ-el] *to sing,* խոս-ել [kẖos-el] *to speak,* պար-ել [par–el] *to dance,* ան-ել [an–el] *to do,* խմ-ել [kẖᵊm–el] *to drink,* ստեղծ-ել [stegh-tsel] *to create,* զանգահար-ել [zangahar-el] *to phone,* etc.

EXAMPLES OF THE SECOND-CONJUGATION VERBS:

խաղ-ալ [kẖagh–al] *to play,* գն-ալ [gᵊn–al] *to go,* կարդ-ալ [kartʰ-al] *to read,* գոռ-ալ [goṙ-al] *to scream,* հազ-ալ [haz-al] *to cough,* ուշ-ան-ալ [usẖ-an–al] *to be late,* հուս-ալ [hus-al] *to hope,* որոտ-ալ [vorot–al] *to thunder,* etc.

II. THE INDICATIVE MOOD

1. The present tense of regular verbs

In languages, the indicative is known as the most common mood, since most statements and questions are expressed in this mood. As opposed to English, which has two types of present tense, namely the present indefinite [*I go*] and the present continuous [*I am going*], Eastern Armenian has only one present tense equivalent to both English present tenses. The Armenian present tense is a complex formation which combines the auxiliary verb եմ [em] *I am* (see p. 12) and the present participle, which is built from the infinitive stem of the verb and the ending -ում [-um] (see p. 236):

Infinitive	→ *Present participle*	→ *Indicative present tense*
գր-ել [gᵊrel]	→ գր-ում [gᵊr-um]	→ (ես)* գրում եմ [gᵊrum em] *I write* or *I am writing*
կարդ-ալ [kartʰal]	→ կարդ-ում [kartʰ-um]	→ (ես) կարդում եմ [kartʰum em] *I read* or *I am reading*

All regular verbs follow the pattern below:

SINGULAR		
1st pers. (ես)	infinitive stem + ում եմ	[-um em]
2nd pers. (դու)	infinitive stem + ում ես	[-um es]
3rd pers. (նա)	infinitive stem + ում է	[-um e]
PLURAL		
1st pers. (մենք)	infinitive stem + ում ենք	[-um enkʰ]
2nd pers. (դուք)	infinitive stem + ում եք	[-um ekʰ]
3rd pers. (նրանք)	infinitive stem + ում են	[-um en]

INDICATIVE MOOD

Present tense (affirmative)

գրել [gᵊrel] *to write*	կարդալ [kartʰal] *to read*
(ես) գրում եմ	կարդում եմ
(դու) գրում ես	կարդում ես
(նա) գրում է	կարդում է
(մենք) գրում ենք	կարդում ենք
(դուք) գրում եք	կարդում եք
(նրանք) գրում են	կարդում են

Example:

Ջոնը սովորում է հայերեն: Նա արդեն կարդում է:
[Jonə sovorum e hayeren. Na artʰen kartʰum e.]
John is learning Armenian. He is already reading.

* Normally, Armenian finite forms do not necessarily require personal pronouns (ես, դու, etc.) as the expressive personal forms of the conjugated verb (եմ, ես, է, etc.) make them redundant.

2. The present tense of some irregular verbs

a) Three monosyllabic verbs, **տալ** [tal] *to give*, **գալ** [gal] *to come*, and **լալ** [lal] *to cry* deviate from the regular pattern: they form their indicative present tense with a participle ending in **-իս** [-is], rather than the regular present participle ending in **-ում** [-um]. Here is the indicative present tense of **տալ** [tal] *to give*, **գալ** [gal] *to come*, and **լալ** [lal] *to cry*:

	տալ [tal] *to give*	**գալ** [gal] *to come*	**լալ** [lal] *to cry*
(**ես**)	**տալիս եմ**	**գալիս եմ**	**լալիս եմ**
(**դու**)	**տալիս ես**	**գալիս ես**	**լալիս ես**
(**նա**)	**տալիս է**	**գալիս է**	**լալիս է**
(**մենք**)	**տալիս ենք**	**գալիս ենք**	**լալիս ենք**
(**դուք**)	**տալիս եք**	**գալիս եք**	**լալիս եք**
(**նրանք**)	**տալիս են**	**գալիս են**	**լալիս են**

b) There are irregular and defective verbs (see pp. 334-336) that do not follow the conventional pattern of forming just one present tense. Some frequently used Armenian verbs have two parallel sets of present tense, one irregular pattern and one regular. For instance, the verbs **լինել** [linel] *to be* and **ունենալ** [unenal] *to have*:

	լինել* [linel] *to be*		**ունենալ** [unenal] *to have*	
(**ես**)	**եմ**	**լինում եմ**	**ունեմ**	**ունենում եմ**
(**դու**)	**ես**	**լինում ես**	**ունես**	**ունենում ես**
(**նա**)	**է**	**լինում է**	**ունի**	**ունենում է**
(**մենք**)	**ենք**	**լինում ենք**	**ունենք**	**ունենում ենք**
(**դուք**)	**եք**	**լինում եք**	**ունեք**	**ունենում եք**
(**նրանք**)	**են**	**լինում են**	**ունեն**	**ունենում են**

Note that each entry in the first set conjugates as a single word (**եմ**, **ես**, etc.) while each entry in the second one is regular (**լինում եմ**, **լինում ես**, etc.). The difference between the sets is aspectual: While the single forms **եմ** [em] *I am (now)* and **ունեմ** [unem] *I have (now)* express a current state, the regular forms **լինում եմ** [linum em]) *I (usually) am* and **ունենում եմ** [unenum em] *I (usually) have* indicate continuity:

Այստեղ եմ: vs. **Այստեղ լինում եմ**:
[Aystegh em] [Aystegh linum em]
I am (now) here. *I am (usually) here.*

Ժամանակ ունեմ: vs. **Ժամանակ ունենում եմ**:
[Zhamanak unem] [Zhamanak unenum em]
I (now) have time. *I (usually) have time.*

---

* See all forms of the irregular verb **լինել** on pp. 334-335 and the defective auxiliary **եմ** on p. 336.

3. Uses of the present tense

In Armenian, the primary function of the indicative present tense is to express events, actions, and states that are in effect in the present. It can also indicate an action in progress at the time of speaking:

*—Ի՞նչ ես անում։ —Նամակ եմ գրում։**
[Inc̱hʰ es anum? Namak em gᵊrum]
What are you doing? I am writing a letter.

This tense also expresses habitual actions:

Դուք հայերեն կարդո՞ւմ եք։
[Dukʰ hayeren kartʰum ekʰ?]
Do you read Armenian?

It is used to indicate recurrent events and universal truths:

Երկիրը պտտվում է արևի շուրջը։
[Yerkirə pᵊtᵊtvum e arevi s̱hurjə]
The earth rotates around the sun.

It can indicate an action in the future, implying that events have been arranged:

Այս ամառ գնում ենք Հայաստան։
[Ays amaṙ gᵊnum enkʰ Hayastan]
This summer we are going to Armenia.

In certain narratives, the indicative present expresses past events more dynamically:

Մտնում են քաղաք և ամեն ինչ ավերում։
[Mᵊtnum en kʰag̱hakʰ yev amen inc̱hʰ averum]
They enter the city and destroy everything.

B. NOUNS

1. The definite article -ը [-ə] / -ն [-n]

When referring to particular persons or things, English uses the definite article *the,* which precedes the common noun. Armenian expresses such determination by affixing the definite article -ը [-ə] or -ն [-n] to the noun. The selection of -ը or -ն depends on the phonetic environment of the noun in question. As a rule, the subject is affixed by the definite article.

---

* In reference to complex verbal tenses appearing in inverted word order, i.e. *եմ գրում* rather than *գրում եմ,* see Unit 2, pp. 34-35.

-ը [-ə] appears after nouns ending in a consonant, and **-ն** [-n] after nouns ending in a vowel:

շուն	→	**շուն-ը**	**կատու**	→	**կատու-ն**
[shun]	→	[shunə]	[katu]	→	[katun]
(dog)	→	(dog_{the})	(cat)	→	(cat_{the})
dog	→	*the dog*	*cat*	→	*the cat*

-ն [-n] may also be attached to a noun that ends in a consonant if it is followed by a word that begins with a vowel:

շուն-ն ու կատու-ն	**Սա մեր փողոց-ն է։**
[shunn u katun]	[Sa mer p^{h}oghots^{h}n e]
(dog_{the} and cat_{the})	(This our $street_{the}$ is)
the dog and the cat	*This is our street.*

Unlike in English and other major European languages, proper nouns in East Armenian require definite articles. This applies to geographic names:

Չինաստանը մեծ երկիր է։	**Երևանը մայրաքաղաք է։**
[Ch^{h}inastanə mets yerkir e]	[Yerevanə mayrak^{h}aghak^h e]
($China_{the}$ great country is)	($Yerevan_{the}$ capital is)
China is a great country.	*Yerevan is a capital.*

Names of persons also appear with the definite article:

Արամը նկարում է։	**Անին կարդում է։**	**Արամն ու Լևոնը հայ են։**
[Aramə n^{ə}karum e]	[Anin kart^{h}um e]	[Aramn u Levonə hay en]
($Aram_{the}$ painting is)	(Ani_{the} reading is)	($Aram_{the}$ and $Levon_{the}$ Armenians are)
Aram is painting.	*Ani is reading.*	*Aram and Levon are Armenians.*

2. The indefinite article **մի** [mi]

Unlike the definite article **-ը** [-ə]/**-ն** [-n], the Armenian indefinite article **մի** [mi] is placed before the noun, and is not attached to it in writing:

մի տուն	**մի տղա**	**մի վարդ**
[mi tun]	[mi t^{ə}gha]	[mi vart^h]
(a house)	(a boy)	(a rose)
a house	*a boy*	*a rose*

However, the indefinite article **մի** [mi] can be optional. In many cases it can be omitted altogether. This applies particularly to non-countable nouns:

Սա (մի) վարդ է։	**Նամակ գրեցի։**	**Լավ գինի է։**
[Sa (mi) vart^h e]	[Namak g^{ə}rets^{h}i]	[Lav gini e]
(This [a] rose is)	(Letter I-wrote)	(Good wine is)
This is a rose.	*I wrote a letter.*	*It is a good wine.*

VI ARMENIAN-ENGLISH CONTRASTS

Armenian equivalents of the English personal pronoun *you*

When addressing people, Armenian features two pronouns that correspond in usage to the personal pronoun *you* in English: the informal դու [du] and the formal դուք [dukʰ] for *you*, which are comparable to *tu* and *vous* in French. Դու [du] is a singular form used to address close friends and relatives, as well as members of the same social group such as classmates, students, co-workers, etc. It is also the way in which an adult addresses a child.

EXAMPLES:

Անի, (դու) քանի՞ տարեկան ես:	Մայրիկ, (դու) գալի՞ս ես:
[Ani, (du) kʰani tarekan͡es?]	[Mayrik, (du) gali͡s es?]
Ani, how old are you? (informal)	*Mother, are you coming?* (informal)

Like the French *vous*, the personal pronoun դուք [dukʰ] has two applications:

1) it is the formal or polite way to address a stranger or a person of higher status;
2) it is the plural form of the personal pronoun used to address two or more people.

EXAMPLES:

Տիկին, դուք հա՞յ եք:	Երեխաներ, (դուք) գնո՞ւմ եք:
[Tikin, dukʰ hay͡ekʰ?]	[Yerekhaner, (dukʰ) gᵊnum͡ekʰ?]
Madam, are you Armenian? (formal)	*Children, are you leaving?* (plural)

When the two versions of the personal pronoun *you*, դու [du] and դուք [dukʰ], are declined, conventional distinctions are maintained (see Unit 8, p. 186):

informal	***formal / plural***
դու [du] *you*	դուք [dukʰ] *you*
քո [kʰo] *your*	ձեր [ʣer] *your*
քեզ [kʰez] *(to) you*	ձեզ [ʣez] *(to) you*
քեզ(ա)նից [kʰez(a)niʦʰ] *from you*	ձեզ(ա)նից [ʣez(a)niʦʰ] *from you*
քեզ(ա)նով [kʰez(a)nov] *with you*	ձեզ(ա)նով [ʣez(a)nov] *with you*

EXAMPLES:

Քեզ լավ հասկանում եմ:	Ձեզ լավ չեմ լսում:
[Kʰez lav haskanum͡em]	[ʣez lav ch͡ʰem lᵊsum]
I understand you well. (informal)	*I don't hear you well.* (formal/plural)

Note that the English *you* does not make case distinctions either, invariably applying *you* for the informal քեզ [kʰez] (to) *you* and the formal or plural ձեզ [ʣez] (to) *you*.

VII WORD FORMATION

Derivations from country names

To form new words from names of countries, Armenian uses the following nominal and adjectival suffixes:

1. *-(ա)ցի* [-(a)tsʰi] is used to form nouns indicating provenance or nationality:

Գերմանիա [Germania] *Germany*	→ *գերմանացի*	[germanatsi] *German* (male)
Ճապոնիա [Cẖaponia] *Japan*	→ *ճապոնացի*	[cẖaponatsʰi] *Japanese* (male)
Կանադա [Kanada] *Canada*	→ *կանադացի*	[kanadatsʰi] *Canadian* (male)

2. Provenance and nationality are also expressed by reduced forms corresponding to the root of the country name:

Հայաստան [Hayastan] *Armenia*	→ *հայ*	[hay] *Armenian*
Ռուսաստան [Ṙusastan] *Russia*	→ *ռուս*	[ṙus] *Russian*
Լեհաստան [Lehastan] *Poland*	→ *լեհ*	[leh] *Pole*

3 Less common is the suffix *-իկ* [-ik] added to the root of the proper noun designating the country:

Պարսկաստան [Parskastan] *Persia*	→ *պարսիկ*	[parsik] *Persian* (male)
Հնդկաստան [Hᵊndkastan] *India*	→ *հնդիկ*	[hᵊndik] *Indian* (male)

4. *-ուհի* [-uhi] creates feminine counterparts from masculine nouns:

իտալացի [italatsʰi] *Italian* (male)	→ *իտալուհի*	[italuhi] *Italian* (female)
հայ [hay] *Armenian* (male)	→ *հայուհի*	[hayuhi] *Armenian* (female)
հնդիկ [hᵊndik] *Indian* (male)	→ *հնդկուհի*	[hᵊndkuhi] *Indian* (female)

5. *-երեն* [-eren] and *-արեն* [-aren] serve to build words denoting languages. They are added to the root of the country name:

ռուս [ṙus] *Russian* (person)	→ *ռուսերեն*	[ṙuseren] *Russian* (language)
հայ [hay] *Armenian* (person)	→ *հայերեն*	[hayeren] *Armenian* (language)
հույն [huyn] *Greek*	→ *հունարեն*	[hunaren] *Greek* (language)
չինացի [cẖʰinatsʰi] *Chinese* (male)	→ *չինարեն*	[cẖʰinaren] *Italian* (language)

6. *-ական* [-akan] is the most productive adjectival suffix. Adjectives are formed by adding this suffix to the root of the noun:

Իտալիա [Italia] *Italy*	→ *իտալական*	[italakan] *Italian* (adjective)
Թուրքիա [Tʰurkʰya] *Turkey*	→ *թուրքական*	[tʰurkʰakan] *Turkish* (adjective)
Ռուսաստան [Ṙusastan] *Russia*	→ *ռուսական*	[ṙusakan] *Russian* (adjective)

VIII PRONUNCIATION

Armenian word accentuation

As a rule, Armenian stresses the final syllable of words. This implies that the stress is mobile and shifts to the final syllable when more complex forms of words are created from less complex ones:

Հայ [háy] *Armenian* (person)
Հայեր [hayér] *Armenians*
Հայերեն [hayerén] *Armenian* (language)
Հայերենից [hayerenítsʰ] *from the Armenian* (language)
Հայագիտություն [hayagitutʰyún] *Armenology,* etc.

There are exceptions to this rule:

1. Since the vowel *-ը* [ə] is always unstressed, it is the syllable before the definite article *-ը* [-ə] where the stress is placed:

   Հայը [háyə] *the Armenian*
   Հայերը [hayérə] *the Armenians*
   Հայերենը [hayerénə] *the Armenian* (language)
   Հայագիտությունը [hayagitutyúnə] *the Armenology,* etc.

2. Some two-syllable words do not necessarily consist of two vowels in writing. The last syllable contains an unwritten [ᵊ] which is not pronounced:

   բարձր [bartsʰᵊr] *high*
   վագր [vagᵊr] *tiger*
   մեղր [meghᵊr] *honey,* etc.

3. When words of any length ending in a consonant assume the possessive articles *-ս* [-s] and *-դ* [-t] (see p. 55), the final syllable containing the unwritten [ᵊ] is not stressed: *անունս* [anúnᵊs] *my name,* *ազգանունդ* [azganúnᵊt] *your surname,* *մայրս* [máyrᵊs] *my mother,* *գրքերդ* [gᵊrkʰerᵊt] *your books,* etc.

4. Ordinal numbers and other words ending in *-երորդ* [-erortʰ] do not stress the final syllable. They retain the stress of the main component: *հինգերորդ* [híngerortʰ] *fifth,* *քսաներորդ* [kʰsánerortʰ] *twentieth,* *իննսուներորդ* [innᵊsúnerortʰ] *ninetieth,* *քանի՞երորդ* [kʰaníerortʰ] *which one in the series?* etc. (see p. 131).

5. Some common words do not stress the final syllable and must be memorized: *որևէ* [vóreve] *any,* *գոնե* [góne] *at least,* *միմիայն* [mímiayn] *only,* *գուցե* [gútsʰe] *perhaps,* *գրեթե* [grétʰe] *almost,* *նույնպես* [núynpes] *also,* *անպայման* [ánpayman] *definitely,* *իհարկե* [ihárke] *of course,* *մանավանդ* [mánavand] *especially, above all,* *միթե* [mitʰe?] *Is it possible?* etc.

IX ORTHOGRAPHY

Punctuation marks in Armenian

Punctuation marks in Armenian (see Unit 10, p. 241) differs somewhat from those in English. Here is some information on the most commonly used marks.

In its graphic representation, the Armenian comma [,] coincides with its English counterpart. Its usage, however, varies (see p. 241). In contrast, the Armenian period [։] graphically differs from the English full-stop [.] while its usage is very similar to English.

In Armenian, the most distinct punctuation mark, in both representation and usage, is the question mark [՞]. Rather than concluding the interrogative sentence with an [?], the Armenian [՞] is always placed on the stressed syllable of the word emphasized in the interrogative sentence.

EXAMPLES:

Քանի՞ լեզու գիտեք։
[Kani lezu gitekʰ?]
***How many** languages do you know?*

Անգլերեն խոսո՞ւմ եք։
[Angleren kẖosum ekʰ?]
***Do you speak** English?*

Դո՞ւք եք խոսում անգլերեն։
[Dukʰ ekʰ kẖosum angleren?]
*Do **you** speak English?*

Անգլերեն չե՞ք խոսում։
[Angleren cẖʰ ekʰ kẖosum?]
***Do you not** speak English?*

Անգլերե՞ն եք խոսում։
[Angleren ekʰ kẖosum?]
*Do you speak **English**?*

Ձինարեն ես սովորում, չէ՞։
[Cẖʰ inaren es sovorum, cẖʰ e?]
*You study Chinese, **don't you**?*

Մի՞թե չինարեն ես սովորում։
[Mitʰ e cẖʰ inaren es sovorum]
***How is it possible that** you study Chinese?*

X WRITING

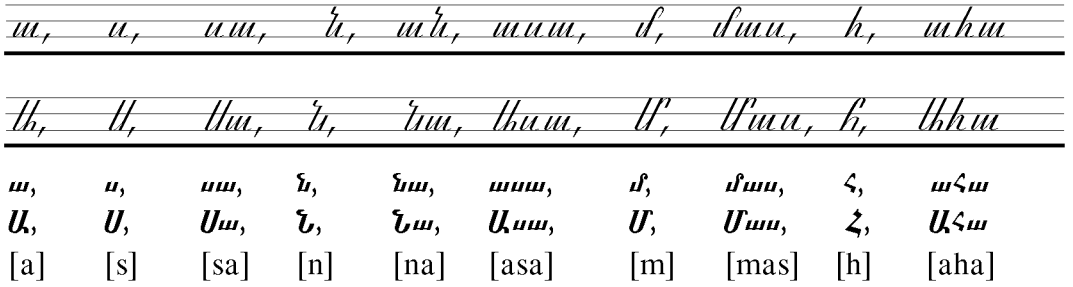

ա, ս, սա, ն, նա, ասա, մ, մաս, հ, ահա

Ա, Ս, Սա, Ն, Նա, Ասա, Մ, Մաս, Հ, Ահա

[a] [s] [sa] [n] [na] [asa] [m] [mas] [h] [aha]

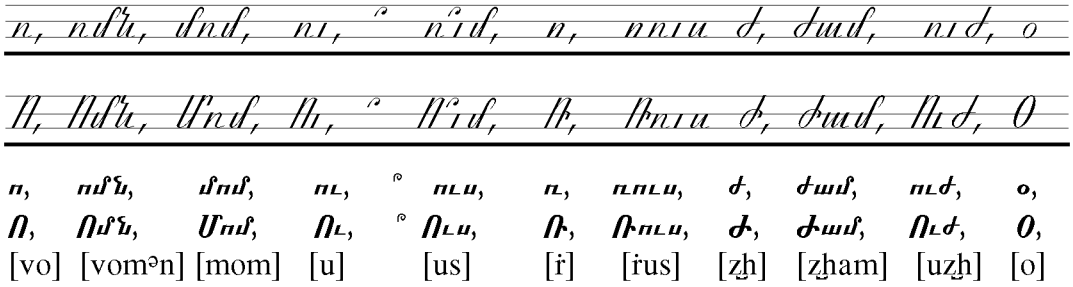

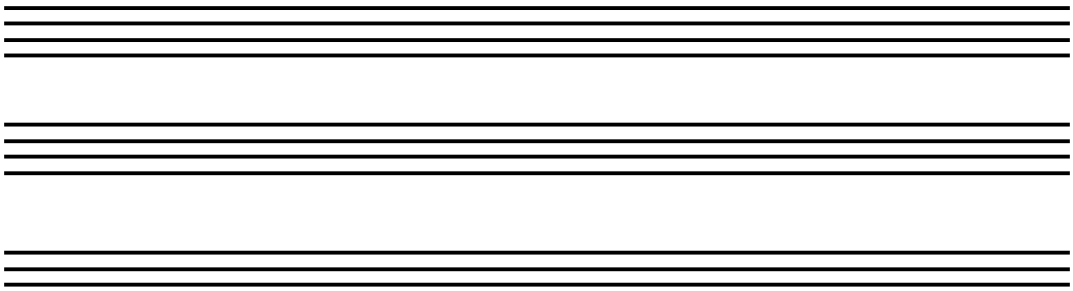

ո, ոմն, մոմ, ու, ոչ, ուս, ռ, ռուս, ժ, ժամ, ուժ, օ,

Ո, Ոմն, Մոմ, Ու, Ոչ, Ուս, Ռ, Ռուս, Ժ, Ժամ, Ուժ, Օ,

[vo] [vomᵊn] [mom] [u] [oč] [us] [ṙ] [ṙus] [ǯh] [ǯham] [uǯh] [o]

XI EXERCISES

1. Combine words from the left column with appropriate words from the right column.

a. *Ես*	*գրում ենք։*
b. *Անին ու Արմենը*	*կարդում եմ։*
c. *Մարիամը*	*այստեղ է սովորում։*
d. *Դու*	*լավ աղջիկ է։*
e. *Մենք*	*ի՞նչ են անում։*
f. *Նա*	*ո՞ւս եք։*
g. *Դուք*	*հեռաձայն ունե՞ս։*

2. Form mini-dialogues according to the patterns in a, b, c, and d. Replace անգլերեն with ֆրանսերեն, ռուսերեն and *հայերեն.*

a. A. *Դու անգլերեն խոսո՞ւմ ես։*
B. *Այո՛, անգլիացի եմ։*

b. A. *Նա անգլերեն խոսո՞ւմ է։*
B. *Անշուշտ խոսում է, անգլիացի է։*

c. A. *Անգլերեն խոսել գիտե՞ք։*
B. *Իհարկե գիտենք, բոլորս անգլիացի ենք։*

d. A. *Ուսանողները խոսո՞ւմ են անգլերեն։*
B. *Անգլիացի չեն, բայց խոսում են։*

3. Complete the sentences.

a. *Այստեղ քանի՞ ուսանող է հայ։ Այստեղ* (2, 3, 4) *երկու ուսանող է հայ։*
b. *Այստեղ քանի՞ ուսանող կա։ Այստեղ* (10, 12, 15) ...
c. *Այստեղ քանի՞ ուսանող է կանադացի։ Այստեղ* (3, 5, 14) ...
d. *Ամերիկան քանի՞ բնակիչ ունի։* ...
e. *Հայաստանը քանի՞ բնակիչ ունի։* ...
f. *Ֆրանսիան քանի՞ բնակիչ ունի։* ...

4. Complete the sentences.

a. *Ես հայ եմ։ Հայերեն լավ գիտեմ։*
b. *Դու ռուս ես։ Ռուսերեն* ... ։
c. *Նա հույն է։ Նա խոսում է* ... ։

d. *Մենք կանադացի ենք։ Մենք խոսում ենք ... և ... ։*
e. *Դուք ամերիկացի եք։ Խոսում ... ... ։*
f. *Նրանք ֆրանսիացի են։ Խոսում ... ... ։*
g. *Ալին թուրք է։ Նա խոսում ... ... ։*

5. *Fill in the corresponding words.*

a. *Պարոնը ամերիկացի է, իսկ օրիորդը՝ գերմանուհի։*
b. *Հանսը գերմանացի է, իսկ Ալիսը՝ ... (Ֆրանսիա)։*
c. *Իվանը ռուս է, իսկ Նանսին՝ ... (Ամերիկա) է։*
d. *Միստոն ճապոնուհի է, իսկ Քրիստոֆերը՝ ... (Անգլիա)։*
e. *Մերին ... (կանադա) է, իսկ Ջոնը՝ ... (Ամերիկա)։*
f. *Ուսանողը ... (Եգիպտոս) է, իսկ ուսանողուհին՝ ... (Իսպանիա)։*
g. *Օրիորդը ... (Չինաստան) է, իսկ պարոնը ... (Անգլիա)։*

6. *Fill in the corresponding words.*

a. *Այս այբուբենը հայկական է։ (Հայաստան)*
b. *Իզաբելլան ... քաղաքացիություն ունի։ (Իսպանիա)*
c. *Հանսը ... քաղաքացի է։ (Գերմանիա)*
d. *Միքին ... քաղաքացիություն ունի։ (Հունաստան)*
e. *Իվանը ... անուն է։ (Ռուսաստան)*
f. *Այս ազգանունը ... է։ (Իտալիա)*
g. *Անահիտ անունը ... է։ (Հայաստան)*
h. *Ջոնսոն ազգանունը ... է։ (Անգլիա)*

7. *Use the appropriate forms of the verbs.*

a. *Դու հայերեն գրո՞ւմ ես։ (գրել* [gᵊrel] *to write)*
b. *Դուք ուսուցչուհի ..., իսկ ես աշակերտ ... ։ (եմ* [em] *to be)*
c. *Աննան ... ։ (գրել* [gᵊrel] *to write)*
d. *Մենք ... (կարդալ* [kartʰal] *to read) անգլերեն։*
e. *Այս ուսանողները ... ... հայերեն։ (խոսել* [ḳhosel] *to speak)*
f. *Մարիամը ֆրանսիական քաղաքացիություն ... ։ (ունենալ* [unenal] *to have)*
g. *Արամը ... ... (ապրել* [aprel] *to live) այստեղ։*

8. *Translate the following questions, using the appropriate forms to address people.*

a. What is your name, Sir?
b. How old are you, Ani?

c. How many languages do you speak, Miss?
d. What is your address, Armen?
e. What is your telephone number, Mr. Smith?
f. What do you study, Anna?
g. What are you doing here, children?

9. Answer the following questions.

a. *Ձեր անունը և ազգանունն ի՞նչ է։*
b. *Քանի՞ տարեկան եք։*
c. *Ձեր քաղաքացիությունը ո՞րն է։*
d. *Անգլերեն խոսո՞ւմ եք։*
e. *Հայերեն գիտե՞ք։*
f. *Ձեր հասցեն ո՞րն է։*

10. Answer the following questions with reference to the TEXT in this unit.

a. *Հայաստանը մե՞ծ երկիր է։*
b. *Հայաստանը քանի՞ բնակիչ ունի։*
c. *Հայերենը ի՞նչ լեզու է։*
d. *Ո՞վ է ստեղծել հայկական այբուբենը։*
e. *Քանի՞ տառ ունի հայկական այբուբենը։*
f. *Քանի՞ տառ ունի լատինական այբուբենը։*

XII PROVERBS

Քանի լեզու գիտես, այնքան մարդ ես։
[Kʰani lezu gites, aynkʰan martʰ-és]
You are as many (people) as the languages you know.

Աչխարհի չինողն ու քանդողը լեզուն է։
[Aṣhkẖharhi ṣhinogẖn-u-kʰandogẖə lezun-é]
The world's builder or destroyer is the tongue.

Երկար լեզուն կարճացնում է կյանքը։
[Yerkar lezun karc̣haṭsʰənum-é kyankʰə]
A long tongue shortens life.

Unit 2

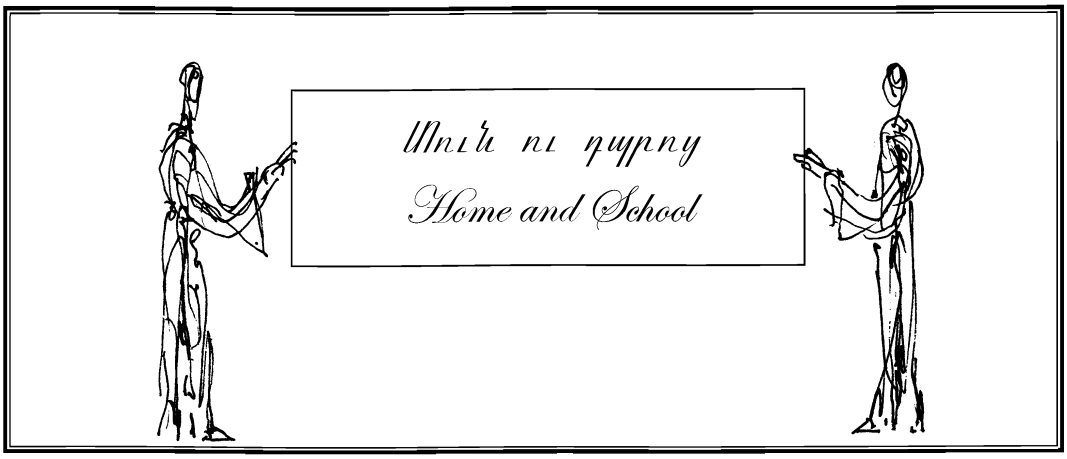

On the agenda ...

Speech Acts in Dialogues: 1. Identifying things and persons 24
2. Affirming and denying states and actions 25

Vocabulary: 1. Rooms and furniture 28
2. Classroom items 29

Grammar: VERBS: Formation of the negative forms of verbs

1. Irregular verbs 30
2. Regular verbs 30

NOUNS: Formation of the plural 32

Armenian-English Contrasts: Word order in Armenian sentences (inversion) 34

Word Formation: Formation of compound nouns 36

Pronunciation: The letters Բ բ, Պ պ, and Փ փ 37

Orthography: Exclamation marks in Armenian 38

Writing: Բ բ, Գ գ, Դ դ, Ե ե, Զ զ, Է է, Ը ը, Թ թ, Ի ի, Լ լ (՛) .. 39

I DIALOGUES

Two friends, A and B, meet in the university hallway.

A. *Բարև՛, Մերի։*
[Barev, Meri]
Hello, Mary!

B. *Բարև՛, Լիլիթ։ Այստեղ ի՞նչ ես անում.*
[Barev, Lilitʰ. Aystegh inchʰ es anum?]
Hello, Lilith! What are you doing here?

աշխատո՞ւմ ես։
[ashkhatum es?]
Do you work (here)?

A. *Ո՛չ, հայերեն եմ սովորում։*
[Voch, hayeren em sovorum]
No, I'm studying Armenian.

B. *Ա՛հ, գիտեմ, դու շատ*
[Ah, gitem, du shat]
Oh, I know, you have many

հայ ընկերներ ունես։
[hay ənkerner unes]
Armenian friends.

A. *Այո՛, և հայերենը շատ եմ սիրում։*
[Ayo, yev hayerenə shat em sirum]
Yes, and I like Armenian very much. . .

B. *Բայց դու հայերեն գիտես, չէ՞։*
[Baytsʰ du hayeren gites, chʰe?]
But you know Armenian, don't you? .

A. *Հասկանում եմ, մի քիչ էլ խոսում եմ,*
[Haskanum em, mi kʰichʰ el khosum em,]
I understand [Armenian], I also speak a little,

բայց գրել և կարդալ չեմ գիտեմ։
[baytsʰ grel yev kartal chʰ gitem]
but I don't write or read it.

B. *Հայկական այբուբենը դժվա՞ր է։*
[Haykakan aybubenə dəzhvar e?]
Is the Armenian alphabet difficult?

A. *Երկար է, բայց բնավ դժվար չէ։*
[Yerkar e, baytsʰ bənav dəzhvar chʰe]
It's long, but not difficult at all.

B. *Իսկ հայերեն քերականությո՞ւնը։*
[Isk hayeren kʰerakanutʰyunə?]
And Armenian grammar?

A. *Շատ լավ դասագիրք ունենք։*
[Shat lav dasagirkʰ unenkʰ]
We have a very good textbook.

Դրանով ամեն ինչ խաղ ու պար է։
[Dranov amen inchʰ khagh u par e]
With it, everything is child's play.

B. *Բոլոր տառերը կարո՞ղ ես գրել։*
[Bolor tarerə karogh es gərel?]
Can you write all the letters?

A. *Ո՛չ, բոլորը դեռ չգիտեմ։*
[Vochʰ, bolorə deṙ chʰᵊgitem]
No, I don't know them all yet.

B. *Ամեն օր հայերենի դաս ունե՞ք։*
[Amen or hayereni das unekʰ?]
Do you have Armenian classes every day?

A. *Ո՛չ, շաբաթը երկու անգամ։*
[Vochʰ, shapʰatʰə yerku ankʰam]
No, twice a week.

B. *Ուզո՞ւմ ես քեզ քննեմ։*
[Uzum es kʰez kʰᵊnnem?]
Do you want me to examine you?

A. *Ինչո՞ւ չէ, սկսե՛նք։*
[Inchʰu chʰe? Skᵊsenkʰ!]
Why not? Let's start!

B. *Սա ի՞նչ է։*
[Sa inchʰ e?]
What's this?

A. *Սա դասարան է։*
[Sa dasaran e]
This is a classroom.

B. *Դասարանը փո՞քր է։*
[Dasaranə pʰokʰr e?]
Is the classroom small?

A. *Ո՛չ, փոքր չէ։ Մեծ է։*
[Vochʰ, pʰokʰᵊr chʰe. Mets e]
No, it's not small. It's big.

B. *Այստեղ ի՞նչ ես տեսնում։*
[Aystegh inchʰ es tesnum?]
What do you see here?

A. *Մի սեղան, գրասեղաններ և աթոռներ։*
[Mi seghan, gᵊraseghanner yev atʰoṙner]
A table, desks, and chairs.

B. *Ի՞նչ կա սեղանի վրա։*
[Inchʰ ka seghani vᵊra ?]
What's on the table?

A. *Գրքեր ու տետրեր։*
[Gᵊrkʰer u tetrer]
Books and notebooks.

B. *Ուրիշ ի՞նչ կա։*
[Urish inchʰ ka?]
What else is there?

A. *Մատիտներ, գրիչներ և մի ռետին։*
[Matitner, gᵊrichʰner yev mi ṙetin]
Pencils, two pens, and an eraser.

B. *Այստեղ ո՞վ է նստում։*
[Aystegh ov e nᵊstum?]
Who sits here?

A. *Ուսուցիչը։*
[Usutsʰichʰ ə]
The teacher does.

B *Իսկ այնտե՞ղ։*
[Isk ayntegh?]
And over there?

A. *Այնտեղ ուսանողներն են նստում։*
[Ayntegh usanoghnern en nəstum]
The students sit there.

B. *Պատին ի՞նչ կա։*
[Patin inchʰ ka?]
What's on the wall?

A. *Գրատախտակ ու նկարներ։*
[Gəratakhtak u nəkarner]
A blackboard and pictures.

B. *Ուրի՞շ։*
[Urish?]
What else?

A. *Մի ժամացույց։*
[Mi zhamatsʰuytsʰ]
A clock.

B. *Ապրե՛ս, լավ աշակերտուհի ես։*
[Apres, lav ashakertuhi es]
Good for you! You are a good pupil (female).

II TEXT

ԼԱՎ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

[Lav pataskhan]

Այս խումբը հայերեն է սովորում։ Աշակերտները արդեն մի քիչ խոսում են, գրում
[Ays khumbə hayeren e sovorum. Ashakertnerə artʰen mi kichʰ khosum en, gərum

ու կարդում հայերեն։ Այսօր էլ հաշվել են սովորում։ Ուսուցչուհին հարցնում է.
u kartʰum hayeren. Aysor el hashvel en sovorum. Usutsʰchʰuhin hartsʰəum e:

—Եթե այս կավիճը կիսեմ, քանի՞ կտոր կավիճ կունենամ։
—Yete ays kavichə kisem, kʰani kətor kavich kunenam?

Մի աշակերտ պատասխանում է. —Երկու կտոր։ Ուսուցչուհին նորից է հարցնում.
Mi ashakert pataskhanum e: —Yerku kətor. Usutsʰchʰuhin noritsʰ e hartsʰəum:

—Եթե նորի՞ց կիսեմ ամեն մի կտորը։ —Ջորս կտոր, —ասում է աշակերտը։
—Yetʰe noritsʰ kisem amen mi kətorə? —Chʰors kətor, —asum e ashakertə.

—Իսկ եթե նորից կիսեմ, ի՞նչ կունենանք։
—Isk yete noritsʰ kisem, inchʰ kunenankʰ?

—Կավիճ չի մնա. փոշի կդառնա, — պատասխանում է աշակերտը։
—Kavich chʰi məna; pʰoshi kədarna, — pataskhanum e ashakertə.]

III NEW WORDS AND EXPRESSIONS

լավ	[lav]	*good*
պատասխան	[pataskẖan]	*answer*
այս	[ays]	*this*
խումբ	[kẖumb]	*group*
սովորել	[sovorel]	*to learn*
աշակերտ	[aṣẖakert]	*pupil* (male)
աշակերտուհի	[aṣẖakertuhi]	*pupil* (female)
արդեն	[artʰen]	*already*
մի քիչ	[mi kʰiche̱ẖʰ]	*a little*
այսօր	[aysor]	*today*
էլ	[el]	*too, also*
հաշվել	[haṣẖvel]	*to count*
ուսուցչուհի	[usutsʰche̱ẖʰuhi]	*teacher* (female)
հարցնել	[hartsʰəel]	*to ask*
եթե	[yetʰe]	*if*
կավիճ	[kavice̱ẖ]	*chalk*
կիսել	[kisel]	*to cut in half*
եթե կիսեմ	[yetʰe kisem]	*if I cut it in half*
քանի°	[kʰani]	*how many?*
կտոր	[kətor]	*piece*
ունենալ	[unenal]	*to have*
պատասխանել	[pataskẖanel]	*to answer*
նորից	[noritsʰ]	*again*
ամեն	[amen]	*every, each*
ասել	[asel]	*to say*
իսկ	[isk]	*and, but*
փոշի	[pʰoṣẖi]	*dust*
մնալ	[məna̱l]	*to remain, stay*
չի մնա	[che̱ẖʰi məna]	*won't remain*
դառնալ	[darna̱l]	*to become, to turn*
կդառնա	[kədarna]	*will become, will turn into*

IV THEMATIC GROUP OF WORDS

ՍԵՆՅԱԿՆԵՐ ԵՎ ԿԱՀՈՒՅՔ	[Senyakner yev kahuykʰ]	ROOMS AND FURNITURE
բազկաթոռ	[bazkatʰoṙ]	*armchair*
պատշգամբ	[patᵊshgamb]	*balcony*
լողարան	[logharan]	*bathroom*
մահճակալ	[mahchakal]	*bed* (piece of furniture)
անկողին	[ankoghin]	*bed* (mattress+bedding)
ննջասենյակ	[nᵊnjasenyak]	*bedroom*
գորգ	[gorg]	*carpet*
առաստաղ	[aṙastagh]	*ceiling*
աթոռ	[atʰoṙ]	*chair*
ժամացույց	[zhamatsʰuytsʰ]	*clock*
միջանցք	[mijantsʰkʰ]	*corridor, hallway*
բազմոց	[bazmotsʰ]	*couch*
վարագույր	[varakʰuyr]	*curtain*
ճաշասենյակ	[chashasenyak]	*dining room*
դուռ	[duṙ]	*door*
մուտք	[mutkʰ]	*entrance*
հատակ	[hatak]	*floor*
տուն	[tun]	*house, home*
խոհանոց	[khohanotsʰ]	*kitchen*
լուսամփոփ	[lusampʰopʰ]	*lampshade*
հյուրասենյակ	[hyurasenyak]	*living room*
հայելի	[hayeli]	*mirror*
դաշնամուր	[dashnamur]	*piano*
ռադիո	[radio]	*radio*
աշխատասենյակ	[ashkhatasenyak]	*study room*
սեղան	[seghan]	*table*
հեռախոս	[heṙakhos]	*telephone*
հեռուստացույց	[heṙustatsʰuytsʰ]	*television set*
զուգարան	[zukʰaran]	*toilet*
ծաղկաման	[tsaghkaman]	*vase*
պատուհան	[patuhan]	*window*

ԴԱՍԱՐԱՆ	[Dasaran]	**CLASSROOM**
լսարան	[lᵊsaran]	*auditorium*
պայուսակ	[payusak]	*bag*
նստարան	[nᵊstaran]	*bench*
գիրք	[girkʰ]	*book*
գրադարան	[gᵊradaran]	*bookcase, library*
գրապահարան	[gᵊrapaharan]	*bookcase*
գրատախտակ	[gᵊratak̲htak]	*blackboard*
հաշվիչ	[hash̲vic̲hʰ]	*calculator*
կավիճ	[kavic̲h]	*chalk*
համակարգիչ	[hamakarkʰic̲hʰ]	*computer*
գրասեղան	[gᵊrasegh̲an]	*desk*
բառարան	[baṙaran]	*dictionary*
ռետին	[ṙetin]	*eraser*
քննություն	[kʰᵊnnutʰyun]	*exam*
թղթապանակ	[tʰᵊgh̲tʰapanak]	*file*
դասախոսություն	[dasak̲hosutʰyun]	*lecture*
դաս	[das]	*lesson*
քարտեզ	[kʰartez]	*map*
նկար	[nᵊkar]	*picture*
ցուցափայտ	[ts̲ʰutsapʰayt]	*pointer*
տետր	[tetᵊr]	*notebook*
գրասենյակ	[gᵊrasenyak]	*office*
էջ	[ej]	*page*
թուղթ	[tʰugh̲tʰ]	*paper*
գրիչ	[gᵊric̲hʰ]	*pen*
մատիտ	[matit]	*pencil*
գրչատուփ	[gᵊrc̲hʰatupʰ]	*pen tray*
բեմահարթակ	[bemahartʰak]	*podium*
ամբիոն	[ambion]	*pulpit*
քանոն	[kʰanon]	*ruler*
դասագիրք	[dasagirkʰ]	*textbook*

V GRAMMAR

A. VERBS

1. Formation of the negative forms of verbs

To create negative counterparts of affirmative forms, Armenian uses the negative particle չ- [č^{h}-] by prefixing it to the verb. This is, for instance, how the negative forms of the infinitive are formed:

գրել [g^{ə}rel] *to write*	→ չգրել [č^{h}g^{ə}rel] *not to write*
կարդալ [kart^{h}al] *to have*	→ չկարդալ [č^{h}^{ə}kart^{h}al] *not to read*
լինել [linel] *to be*	→ չլինել [č^{h}^{ə}linel] *not to be*
ունենալ [unenal] *to have*	→ չունենալ [č^{h}unenal] *not to have*, etc.

EXAMPLE: Լինել թե՞ չլինել
[linel t^{h}e č^{h}^{ə}linel?]
To be or not to be?

The negative counterparts of some common irregular verbs are similarly constructed:

եմ [em] *I am*	→ չեմ [č^{h}em] *I am not*
ունեմ [unem] *I have*	→ չունեմ [č^{h}unem] *I don't have*
գիտեմ [gitem] *I know*	→ չգիտեմ [č^{h}^{ə}gitem] *I don't know*, etc.

Compare the full paradigm:

(ես)	եմ	→	չեմ	ունեմ	→	չունեմ	գիտեմ	→	չգիտեմ
(դու)	ես	→	չես	ունես	→	չունես	գիտես	→	չգիտես
(նա)	է	→	չի/չէ*	ունի	→	չունի	գիտի	→	չգիտի
(մենք)	ենք	→	չենք	ունենք	→	չունենք	գիտենք	→	չգիտենք
(դուք)	եք	→	չեք	ունեք	→	չունեք	գիտեք	→	չգիտեք
(նրանք)	են	→	չեն	ունեն	→	չունեն	գիտեն	→	չգիտեն

2. The negative paradigm of present tense indicative (regular verbs)

Regular verbs form the negative paradigm of the present tense indicative by combining the negated auxiliary չեմ [č^{h}em] (see above) with the present participle ending in -ում:

Affirmative: (ես) գրում եմ [(yes) g^{ə}rum em] *I write/I am writing*
Negative: (ես) չեմ գրում [č^{h}em g^{ə}rum] *I do not write/I am not writing*

Note here the difference in word order: rather than following the present participle գրում [g^{ə}rum], the negated auxiliary չեմ [č^{h}em] precedes it.

---

*Note that in the conjugation paradigm of regular verbs (see p. 31) for the third person singular չի [č^{h}i] is used rather than the regular negative form չէ [č^{h}e]. EXAMPLES: (Նա) չի գրում: [(Na) č^{h}i g^{ə}rum] *He/she is not writing.* But: (Նա) հայ չէ: [(Na) hay č^{h}e.] *He/she is not an Armenian.*

All regular verbs follow the pattern below:

SINGULAR		
1. pers. (*ես*)	*չեմ* + verb stem + *ում*	[čʰem + verb stem + um]
2. pers. (*դու*)	*չես* + verb stem + *ում*	[čʰes + verb stem + um]
3. pers. (*նա*)	*չի** + verb stem + *ում*	[čʰi + verb stem + um]
PLURAL		
1. pers. (*մենք*)	*չենք* + verb stem + *ում*	[čʰenkʰ + verb stem + um]
2. pers. (*դուք*)	*չեք* + verb stem + *ում*	[čʰekʰ + verb stem + um]
3. pers. (*նրանք*)	*չեն* + verb stem + *ում*	[čʰen + verb stem +um]

Present tense indicative (negative)

գրել [gᵊrel] *to write*		*խոսել* [x̌osel] *to speak*		*կարդալ* [kartʰal] *to read*	
չեմ	*գրում*	*չեմ*	*խոսում*	*չեմ*	*կարդում*
չես	*գրում*	*չես*	*խոսում*	*չես*	*կարդում*
չի	*գրում*	*չի**	*խոսում*	*չի*	*կարդում*
չենք	*գրում*	*չենք*	*խոսում*	*չենք*	*կարդում*
չեք	*գրում*	*չեք*	*խոսում*	*չեք*	*կարդում*
չեն	*գրում*	*չեն*	*խոսում*	*չեն*	*կարդում*

The three monosyllabic verbs, *գալ* [gal] *to come*, *տալ* [tal] *to give*, and *լալ* [lal] *to cry* (see Unit 1, p. 11) follow the same pattern, but take the participle ending in *-իս* [-is]: *գալիս* [galis], *տալիս* [talis], and *լալիս* [lalis].

Affirmative: (*ես*) *գալիս եմ* [(yes) galis em] *I come/I am coming*

Negative: (*ես*) *չեմ գալիս* [(yes) čʰem galis] *I do not come/I am not coming*

գալ [gal] *to come*		*տալ* [tal] *to give*		*լալ* [lal] *to cry*	
չեմ	*գալիս*	*չեմ*	*տալիս*	*չեմ*	*լալիս*
չես	*գալիս*	*չես*	*տալիս*	*չես*	*լալիս*
չի	*գալիս*	*չի*	*տալիս*	*չի*	*լալիս*
չենք	*գալիս*	*չենք*	*տալիս*	*չենք*	*լալիս*
չեք	*գալիս*	*չեք*	*տալիս*	*չեք*	*լալիս*
չեն	*գալիս*	*չեն*	*տալիս*	*չեն*	*լալիս*

* See the note on p. 30.

A common East Armenian complex construction that correponds to the English *I can* is **կարող եմ** [karogh em] (literally: *I am able*). Here is its conjugation paradigm:

(**ես**)	**կարող եմ** *I can*	→ **չեմ կարող** *I cannot*
(**դու**)	**կարող ես** *you can*	→ **չես կարող** *you cannot*
(**նա**)	**կարող է** *he/she/it can*	→ **չի կարող** *he/she/it cannot*
(**մենք**)	**կարող ենք** *we can*	→ **չենք կարող** *we cannot*
(**դուք**)	**կարող եք** *you can*	→ **չեք կարող** *you cannot*
(**նրանք**)	**կարող են** *they can*	→ **չեն կարող** *they cannot*

The parallel regular verb **կարողանալ** [karoghanal] has a slightly different aspectual meaning: *to be usually/normally/in general able*.

Affirmative: (**ես**) **կարողանում եմ** [karoghanum em] *I am (usually) able*, etc.
Negative: (**ես**) **չեմ կարողանում** [čʰ em karoghanum] *I am (usually) not able*, etc.

B. NOUNS

Formation of the plural forms

Most Armenian countable nouns form the plural by adding one of the two plural suffixes to the stem: **-եր** [-er] for monosyllabic nouns and **-ներ** [-ner] for nouns consisting of more than one syllable:

լույս [luys] *light*	→ **լույսեր** [luyser] *lights*
գորգ [gorg] *carpet*	→ **գորգեր** [gorger] *carpets*
մատիտ [matit] *pencil*	→ **մատիտներ** [matitner] *pencils*
պատուհան [patuhan] *window*	→ **պատուհաններ** [patuhanner] *windows*

Only a certain group of monosyllabic nouns form the plural with **-ներ**:*

լեռ [leŕ] *mountain*	→ **լեռներ** [leŕner] *mountains*
թոռ [tʰoŕ] *grandchild*	→ **թոռներ** [tʰoŕner] *grandchildren*
գառ [gaŕ] *lamb*	→ **գառներ** [gaŕner] *lambs*
դուռ [duŕ] *door*	→ **դռներ** [dᵊŕner] *doors*

The suffix **-ներ** is also added to nouns that have only one written vowel, but are pronounced as having more than one syllable because of the transitory [ᵊ] before or between consonants (see Unit 6, p. 137):

նկար [nᵊkar] *picture*	→ **նկարներ**, etc. [nᵊkarner] *pictures*
զգեստ [ᵊzgest] *dress*	→ **զգեստներ** [ᵊzgestner] *dresses*
But: **վագր** [vagᵊr] *tiger*	→ **վագրեր** [vagrer] *tigers***
աստղ [astᵊgh] *star*	→ **աստղեր** [astgher] *stars***

* Originally, this **-ն** belonged to the stem of these monosyllabic nouns. Compare **դուռն**, **լեռն**, etc., in Classical Armenian. Modern Armenian has dropped the final **-ն** in the singular, retaining it in the plural form.

** Note that in the plural [ᵊ] is reduced; these nouns form their plural like regular monosyllabic nouns.

Compound nouns take the ending **-եր** if their second component is a monosyllabic noun:

դասագիրք [dasagirkʰ]	*textbook*	→ **դասագրքեր** [dasagᵊrkʰer] *textbooks*
չոգենավ [s̱okʰenav]	*steamboat*	→ **չոգենավեր** [s̱okʰenaver] *steamboats*
տոնածառ [tonat̪saṙ]	*Christmas tree*	→ **տոնածառեր** [tonat̪saṙer] *Christmas trees*

However, if the second component is a verbal derivation that is not used as an independent noun, the compound noun takes the plural ending **-ներ**:

ստախոս [sᵊtak̪hos]	*liar*	→ **ստախոսներ** [sᵊtak̪hosner] *liars*
ձկնորս [d̪zᵊknors]	*fisherman*	→ **ձկնորսներ** [d̪zᵊknorsner] *fishermen*
ազգասեր [azgaser]	*patriot*	→ **ազգասերներ** [azgaserner] *patriots*

Some nouns may have additional plural forms. Nouns ending in **-ցի**, **-ացի**, and **-եցի** take also the archaic plural suffix **-ք**:

երևանցի [yerevant̪sʰi] *native of Yerevan* → **երևանցիք** or **երևանցիներ** *native of Yerevan*
գյուղացի [gyugha̱t̪sʰi] *peasant* → **գյուղացիք** or **գյուղացիներ** *peasants*
լոռեցի [loṙet̪sʰi] *a local from Lori* → **լոռեցիք** or **լոռեցիներ** *locals from Lori*

Other irregular plural formations include:

կին [kin]	*woman*	→ **կանայք** [kanaykʰ] *women*
տիկին [tikin]	*madam, Mrs.*	→ **տիկնայք** [tiknaykʰ] or **տիկիններ** *ladies*
պարոն [paron]	*Sir, gentleman*	→ **պարոնայք** [paronaykʰ] *Sirs, gentlemen*
մարդ [martʰ]	*human being, man*	→ **մարդիկ** [martʰikʰ] *human beings, men*
տղամարդ [tᵊgha̱martʰ]	*man*	→ **տղամարդիկ** [tᵊgha̱martʰikʰ] *men*

Note that after numerals, nouns are generally used in the singular:

հինգ մարդ [hing martʰ] *five men*, **ութ օր** [utʰ or] *eight days*, 20 **էջ** [kʰsan ej] *20 pages*.

Correspondingly, with such quantifiers as **քանի°** [kʰani?] *how many?*, **մի քանի** [mi kʰani] *a few*, nouns are often used in the singular:

—Քանի° կտոր [kʰani kᵊtor?] *how many pieces?* (literally: *how many piece*?)
—Չորս կտոր [c̱hʰors kᵊtor] *four pieces* (literally: *four piece*)

However, after **բոլոր** [bolor] *all*, **որոշ** [voros̱h] *certain*, **բազմաթիվ** [bazmatʰiv] *numerous*, the plural form of the noun is used:

բոլոր հարցերը [bolor hart̪sʰerə] *all (the) questions*
որոշ ուսանողներ [voros̱h usanogẖner] *certain students*
բազմաթիվ գույներ [bazmatʰiv guyner] *numerous colors*

After **չատ** [s̱hat] *many* and **քիչ** [kʰic̱hʰ] *few*, both singular and plural can follow:

չատ բան [s̱hat ban] or **չատ բաներ** [s̱hat baner] *many things*
քիչ մարդ [kʰic̱hʰ martʰ] or **քիչ մարդիկ** [kʰic̱hʰ martʰik] *few people*

VI ARMENIAN-ENGLISH CONTRASTS

Word order in Armenian sentences (inversion)

The normal word order of an English simple clause is SVO (Subject - Verb - Object): *Maria wrote a letter*. In Armenian, although word order is relatively free, a SOV (Subject - Object - Verb) order predominates. Thus, in a simple Armenian clause, be it a statement, question, or command, the conjugated verb tends to occupy the final position:

(Ես) ժամանակ ունեմ։	(Դու) դրամ չունե՞ս։
[(Yes) zẖamanak unem]	[(Du) dram cẖʰunes?]
(I time have)	(You money not-have?)
I have time.	*Don't you have money?*

When the auxiliary եմ [em] *I am* fulfills the function of a copula, i.e. a verb that joins a subject to its complement, it generally assumes the typical final position:

Արամը հայ է։	Jոնը հայ չէ։
[Aramə hay e]	[Jonə hay cẖʰe]
(Aram Armenian is)	(John Armenian not-is)
Aram is an Armenian.	*John is not an Armenian.*

However, when the auxiliary եմ [em] *I am* is part of a compound tense (auxiliary verb եմ + participle), the auxiliary enforces its own rules. It then positions itself in a sentence depending on the sentence type.

1. In an affirmative sentence, where the action itself is emphasized, the regular SOV word order (participle + auxiliary verb եմ [em] *I am*) with the auxiliary in final position prevails (see pp. 11-12). However, as was seen on p. 30, in the negative counterpart of the same sentence the word order is inverted: the auxiliary precedes the participle.*

(Մենք) խոսում ենք։	(Դուք) չեք լսում։
[(Menkʰ) kẖosum enkʰ]	[(Dukʰ) cẖʰekʰ lᵊsum]
(We talking are)	(You not-are listening)
We are talking.	*You are not listening.***

2. In special questions initiated by an interrogative pronoun, typically an inversion occurs whereby the normal word order is changed. For East Armenian this means:

---

* Note that rules of reversed word order apply not only to the present tense but to all compound tenses that are formed by the auxiliary verb "եմ." This also includes the following tenses: the indicative imperfect (see Unit 3, pp. 52-53), indicative perfect and pluperfect (Unit 5, pp. 96-100), and indicative future (Unit 6, pp. 124-126).

**Compare here the word order in English and Armenian: While it differs in affirmation, it coincides in negation.

a) placing the emphasized word, i.e. the interrogative pronoun, in initial position;

b) placing the respective response to the question in initial position;

c) placing the auxiliary verb, with or without negation, immediately after the emphasized word.

Ո՞ւր **ես** գնում՝	→ **Տուն** **եմ** գնում՝
[Ur es gᵊnum?]	[Tun em gᵊnum]
Where *are you going?*	*I am going* ***home****.*
Ո՞վ չի հարցնում՝	→ **Աննան** չի հարցնում՝
[Ov cẖʰi hartsʰᵊnum?]	[Annan cẖʰi hartsʰᵊnum]
Who *is not asking?*	***Anna*** *is not asking.*

As illustrated, the inverted word order applies to special questions, both affirmative and negative, and their respective responses. Here, the word order between Armenian and English is obvious.

3. Thus, inversion serves to mark priorities that can be tested by a simple question:

Ես **եմ** գրում՝	(Question) **Ո՞վ** **է** գրում՝
[Yes em gᵊrum]	[Ov e gᵊrum?]
I *am writing.*	***Who*** *is writing?*
(**Ես**) **նամակ** **եմ** գրում՝	(Question) **Ի՞նչ** **ես** գրում՝
[(Yes) namak em gᵊrum]	[Inch̲ʰ es gᵊrum?]
I am writing ***a letter****.*	***What*** *are you writing?*
(**Ես**) **քեզ** **եմ** գրում՝	(Question) **Ո՞ւմ** **ես** գրում՝
[(Yes) kʰez em gᵊrum]	[Um es gᵊrum?]
I am writing ***to you****.*	***To whom*** *are you writing?*

4. Unstressed complements of the verb appear between the auxiliary and the participle:

Նա **է** **նամակ** գրում՝	(Question) **Ո՞վ** **է** **նամակ** գրում՝
[Na e namak gᵊrum]	[Ov e namak gᵊrum?]
He *is writing a letter.*	***Who*** *is writing a letter?*
Նա **քեզ** **է** **նամակ** գրում՝	(Question) **Ո՞ւմ** **է** **նա** **նամակ** գրում՝
[Na kʰez e namak gᵊrum]	[Um e na namak gᵊrum?]
He is writing a letter ***to you****.*	***To whom*** *is he writing a letter?*
Նա **այսօր** **է** **նամակ** գրում՝	(Question) **Ե՞րբ** **է** **նա** **նամակ** գրում՝
[Na aysor e namak gᵊrum]	[Yerpʰ e na namak gᵊrum?]
He is writing a letter ***today****.*	***When*** *is he writing a letter?*

VII WORD FORMATION

Formation of compound nouns

Armenian compound nouns typically consist of two basic elements that are joined to each other either directly or by the connecting vowel **-ա-**.

The following compound nouns are joined directly, without a connecting vowel:

կեսօր [kesor] *midday, noon*	← (**կես** + **օր** *half* + *day*)
ծովափ [ʦovapʰ] *seashore*	← (**ծով** + **ափ** *sea* + *shore*)

More commonly, however, the two components are joined by the connecting vowel **-ա-**:

հյուրասենյակ [hyurasenyak] *living room*	← (**հյուր** + **ա** + **սենյակ**) (*guest* + conn. + *room*)
հարցազրույց [harʦʰazᵊruyʦʰ] *interview*	← (**հարց** + **ա** + **զրույց**) (*question* + conn. + *talk*)

The components can originate from various parts of speech:

a) noun + noun: **գետափ** [getapʰ] *riverbank* ← (**գետ**+ **ափ**] *river* + *shore)*
b) noun + verb: **մարդասպան** [martʰaspan] *murderer* ← (**մարդ**+ **սպան**[**ել**] *human* + *kill)*
c) verb + noun: **գրասեղան** [gᵊraseġhan] *desk* ← (**գր**[**ել**] + **սեղան** *write* + *table)*
d) adjective + noun: **լիալուսին** [lialusin] *full moon* ← (**լի** + **լուսին** *full* + *moon)*
e) pronoun + verb: **ինքնաթիռ** [inkʰnatʰiṙ] *airplane* ← (**ինքն** + **թռ**[**չել**] *self* + *fly)*

When the first element ends in **-ի**, this vowel contracts with the connecting **ա** to an **ե**:

գինետուն [ginetun] *wine cellar*	← (**գինի** + **ա** + **տուն** *wine* + conn. + *house)*
շոգենավ [shokʰenav] *steamboat*	← (**շոգի** + **ա** + **նավ** *steam* + conn. + *boat)*

Elements of compound nouns may also be joined by the particles **-ու-** [u] and **-և-** [yev] *and*:

այբուբեն [aybuben] *alphabet*	← (**այբ** + **ու** + **բեն** *a* + *and* + *b*)
կերուխում [kerukhum] *feast*	← (**կեր** + **ու** + **խում** *eat* + *and* + *drink*)
առևտուր [aṙevtur] *commerce*	← (**առ** + **և** + **տուր** *take* + *and* + *give*)

In Armenian word formation it is common for some vowels to alternate. For instance, **ի** [i] and **ու** [u] shift to a transitory [ᵊ], **ույ** [uy] to **ու** [u], **յա** [ya] to **ե** [u], etc.*

գին [gin] *price*	→ **գնացուցակ** [gᵊnaʦʰuʦʰak] *price list*
սուտ [sut] *lie*	→ **ստախոս** [sᵊtaxos] *liar*
լույս [luys] *light*	→ **լուսամփոփ** [lusampʰopʰ] *lampshade*
մատյան [matyan] *book*	→ **մատենագիր** [matenagir] *bibliographer**

*These alterations are discussed in Unit 5, pp. 107-108.

VIII PRONUNCIATION

The letters Բ բ, Պ պ, and Փ փ

The consonant system of Eastern Armenian differs from that of other Indo-European languages (see p. xx). Rather than a dual system of stop consonants, such as the voiced ***b*** and the voiceles ***p***, East Armenian has a triple system with one voiced **բ** [b] and two voiceless stops, the non-aspirated **պ** [p] and the aspirated **փ** [pʰ]. The non-aspirated **պ** [p] may seem unusual to the English-speaking student in that it is pronounced with stronger plosion, occupying an intermediate position between the **բ** [b] and the **փ** [pʰ]. The triple system of the related stop consonants **բ**, **պ**, and **փ** can be presented in the following table:

voiced	**Բ բ**	[b]
voiceless non-aspirated	**Պ պ**	[p]
voiceless aspirated	**Փ փ**	[pʰ]

Each of these stops represents an independent phoneme, i.e. the smallest phonetic unit in a language that distinguishes one word from another. The following three words differ in meaning in the contrast of the phonemic consonants **բ**, **պ**, and **փ**:

բութ [butʰ] *blunt*
պուտ [put] *dot*
փութ [pʰutʰ] Russian weight unit *(16,3 kg)*

East Armenian is, on the whole, a phonetic language in that words are pronounced as written: **Բենիամին** [Benyamin] *Benjamin*, **Աբել** [Abel] *Abel*, **Պետրոս** [Petros] *Peter*, **պանիր** [panir] *cheese*, **փիլիսոփա** [pʰilisopʰa] *philosopher*, **ափ** [apʰ] *palm*, etc.

There are, however, some exceptions. After vowels, after **մ** [m] and **ր** [r], the voiced **բ** [b] is pronounced as the voiceless aspirated **փ** [pʰ]: **խաբել** [kẖapʰel] *to deceive*, **շաբաթ** [sẖapʰatʰ] *Saturday*, **Հակոբ** [Hakopʰ] *Jacob*, **երբ** [yerpʰ] *when*, **նուրբ** [nurpʰ] *tender*, **ուրբաթ** [urpʰatʰ] *Friday*, **սուրբ** [surpʰ] *sacred*, **համբույր** [hampʰuyr] *kiss*, **համբերել** [hampʰerel] *to be patient*, etc. Also, after the consonant **ղ** the voiced **բ** [b] is pronounced like the voiceless, non-aspirated **պ** [p]: **եղբայր** [yekẖpayr] *brother*, **ողբ** [vokẖp] *lamentation*, **աղբ** [akẖp] *trash*, etc. These phonetic deviations apply also to derivations of the above-mentioned words: **նուրբ** [nurpʰ] *tender* → **նրբություն** [nᵊrpʰutʰyun] *tenderness*, **համբերել** [hampʰerel] *to be patient* → **համբերություն** [hampʰerutʰyun] *patience*, **երբ** [yerpʰ] *when* → **երբեմն** [yerpʰemᵊn] *sometimes*, etc.

IX ORTHOGRAPHY

Exclamation marks in Armenian

There are two exclamation marks in Armenian, the stress or acute mark (ˊ) and the extension mark (ˊ). On the whole, they correspond to the English exclamation mark (!). Like the question mark (՞) (see p. 18), they are superscripts. Both signs are placed on the stressed syllable of the emphasized word. The stress or acute mark (ˊ) is placed:

1. Over words stressed in an imperative sentence:

Գիրքս տո՛ւր։	*Մի՛ գնա։*
[Girkʰᵊs tur!]	[Mi gᵊna!]
***Give** me my book!*	*Don't go!*

2. Over names of persons or words addressed to people:

Ար՛ամ, ես այստեղ եմ։	*Պարո՛ն, այս տեղը ազա՞տ է։*
[Aram, yes aystegh em]	[Paron, ays teghə azat e?]
***Aram**, I am here!*	***Sir,** is this seat free?*

3. Over one-word replies used as strong assertions:

—Թերթս բերե՞լ ես։ —Ա՛յո՛։ or: *Ո՛չ։* or: *Իհարկե։*
[Tʰertʰᵊs berel es? Ayo! or: Voch! or: Iharke!]
Did you bring my newspaper? Yes! or: *No!* or: *Of course!*

4. Over more prominent words singled out in a sentence:

Ձեմ տեսնում իմ մատիտը ։	or:	*Իմ մատի՛տը չեմ տեսնում։*
[Im matitə chʰem tesnum]	or:	[Im matitə chʰem tesnum]
*I don't see **my** pencil.*	or:	*I don't see my **pencil**!*

The extension mark (ˊ) appears in passionate speech where stressed vowels are prolonged to express emotion. It is placed:

1. Over greetings, welcoming expressions, congratulations, wishes, etc.:

—Ողջո՛ւյն։ or: *Շնորհավո՛ր։* or: *Բարո՛վ եկար։*
[Voghjuyn! or Shʰᵊnorhavor! Barov yekar!]
Greetings! or: *Congratulations!* or: *Welcome!*

2. Over interrogative pronouns that initiate sentences expressing feelings such as admiration, regret, astonishment, etc.:

Ի՛նչ մարդ է։ or: *Ո՛վ էր սպասում։* or: *Որտե՛ղ են այն օրերը։*
[Inchʰ martʰ e! or: Ov er spasum! or: Vortegh`en ayn orerə!]
***What** a person!* or: ***Who** would expect it!* or: ***Where** are those days!*

3. Over the majority of interjections:

Վա՛խ։ or: *Ափսո՛ս։* or: *Վա՛յ։*
[Vakh! or: Apʰsos! or: Vay!]
Woe! or: *Alas!* or: *Ouch!*

X WRITING

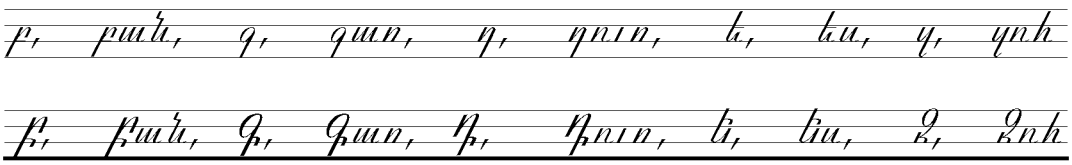

բ,	բան,	գ,	գառ,	դ,	դուռ,	ե,	ես,	զ,	զոհ
Բ,	Բան,	Գ,	Գառ,	Դ,	Դուռ,	Ե,	Ես,	Զ,	Զոհ
[b]	[ban]	[g]	[gaṙ]	[d]	[duṙ]	[ye]	[yes]	[z]	[zoh]

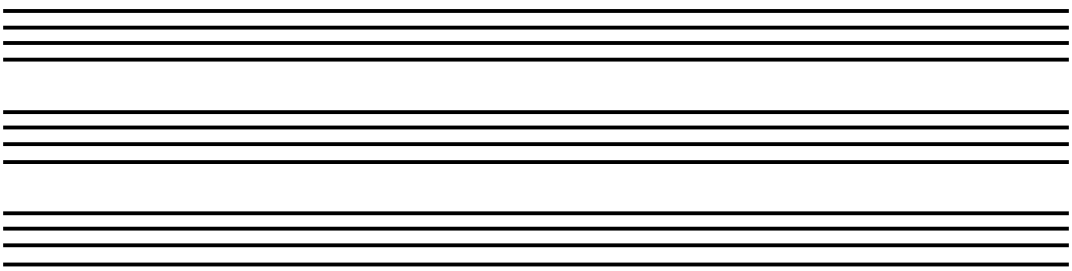

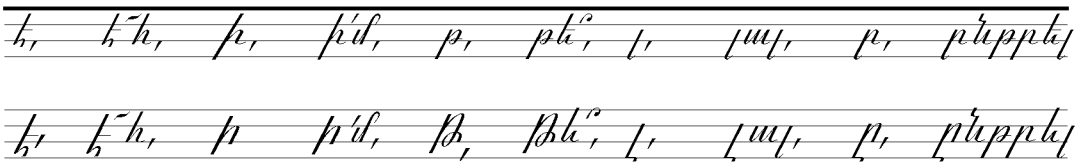

է,	է՛հ,	ի,	ի՛մ,	թ,	թե՞,	լ,	լալ,	ը,	ընթրել
Է,	Է՛հ,	Ի,	Ի՛մ,	Թ,	Թե՞,	Լ,	Լալ,	Ը,	Ընթրել
[e]	[eh!]	[i]	[im!]	[t]	[tʰe?]	[l]	[lal]	[ə]	[əntʰrel]

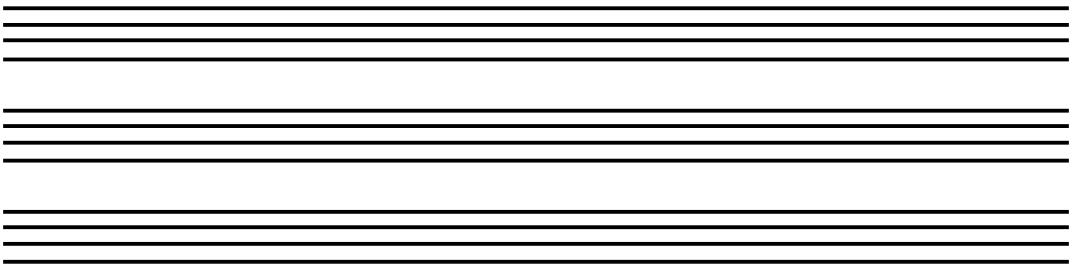

XI EXERCISES

1. Combine words from the left column with appropriate words from the right column.

a. *Այս խումբը հայերեն*	*գիտենք։*
b. *Քանի՞ կոտր կավիճ*	*է սովորում։*
c. *Մենք չորս լեզու*	*կարդո՞ւմ ես։*
d. *Մարի՛, հայերեն լավ*	*գիտես։*
e. *Ես հայերենը չատ*	*է։*
f. *Դու քանի՞ լեզու*	*կա այստեղ։*
g. *Սա լավ պատասխան*	*եմ սիրում։*

2. Combine words from each of the three columns to create a complete sentence.

a. *Կարինեն*	*անգլերեն*	*չեն խոսում։*
b. *Դուք*	*ճապոներեն*	*չի գրում։*
c. *Մերին և Ջոնը*	*հայերեն*	*չեն կարդում։*
d. *Արմենը*	*չինարեն*	*չի ուզում խոսել։*
e. *Դու*	*իսպաներեն*	*չեմ կարող սովորել։*
f. *Ես*	*գերմաներեն*	*չգիտես։*
g. *Նրանք*	*հունարեն*	*լավ չեք խոսում։*

3. Form mini-dialogues according to the patterns in a, b, c, d, and e. Replace the verb *կարդալ* ***by*** *խոսել* ***and*** *գրել.*

a. A. *Դու անգլերեն կարդո՞ւմ ես։*
B. *Այո՛, չատ լավ եմ կարդում։*

b. A. *Դուք հայերեն կարդալ գիտե՞ք։*
B. *Այո՛, մի քիչ կարդում ենք։*

c. A. *Մարին հայերեն լավ է կարդում։*
B. *Բայց անգլերեն կարդալ չգիտի։*

d. A. *Հայերեն կարդալ սիրո՞ւմ ես։*
B. *Սիրում եմ, բայց լավ կարդալ չգիտեմ։*

e. A. *Աչակերտները լա՞վ են կարդում։*
B. *Ո՛չ, լավ չեն կարդում։*

4. Answer the questions using the appropriate plural forms.

a. *Այս բառը գիտե՞ս։ Ես բոլոր բառերը գիտեմ։*
b. *Դասագիրք ունե՞ք։ Մենք մի քանի դասագիրք ունենք։*

c. *Տեսր ունե՞ս։ Ես չատ ...*
d. *Նա սխալ անո՞ւմ է։ Նա որոշ ...*
e. *Մի օտար լեզու գիտե՞ս։ Ես երեք ...*
f. *Այստեղ անգլիացի կա՞։ Այստեղ հինգ ...*
g. *Մի հայ ուսանող գիտե՞ք։ Մենք մի քանի ...*

5. *Answer the questions with a negative response following the pattern.*

a. *Դու հայերեն կարդո՞ւմ ես։ Ո՛չ, չեմ կարդում։*
b. *Ջինարեն գիտե՞ս։ Ո՛չ, ...*
c. *Ջոնը ֆրանսերեն գիտի՞։ Ո՛չ, նա ...*
d. *Մարին այստե՞ղ է ուսանում։ Ո՛չ, նա ...*
e. *Ամեն օր հայերենի դաս ունե՞ք։ Ո՛չ, մենք ...*
f. *Դու սուրճ խմո՞ւմ ես։ Ո՛չ, ես ...*
g. *Ամեն օր գալի՞ս եք։ Ո՛չ, մենք ...*
h. *Արփին ուտել ուզո՞ւմ է։ Ո՛չ, նա ...*

6. *Complete the sentences.*

a. *Նա քանի՞ մատիտ ունի։ Նա երկու մատիտ ունի* (2)։
b. *Քանի՞ նկար ունես։ Ես* (10) ... *ունեմ։*
c. *Մարին քանի՞ բառ գիտի։ Մարին չատ ... գիտի։*
d. *Գրադարանը չատ գրքեր ունի՞։ Գրադարանը տասը հազար ... ։*
e. *Հայկական այբուբենը քանի՞ տառ ունի։* (39) ... ։
f. *Այստեղ քանի՞ ուսանող է հայերեն սովորում։ Բոլոր .. .։*
g. *Շաբաթը քանի՞ անգամ հայերեն ունեք։ Մենք ...* (3) ...։

7. *Complete the sentences with an appropriate form of the verb գիտենալ.*

a. *Նա գերմաներեն չատ լավ գիտի։*
b. *Ես մի քիչ ֆրանսերեն ... ։*
c. *Դու անգլերեն լավ ... ։*
d. *Դուք հայերեն ... ։*
e. *Մենք մի քիչ ռուսերեն ... ։*
f. *Նրանք իտալերեն ... ։*

8. *Complete the sentences with an appropriate form of the phrasal verb կարող լինել.*

a. *Նա կարող է իտալերեն խոսել։*
b. *Դու ... ... հայերեն կարդալ։*
c. *Ես ... ... գերմաներեն խոսել։*

d. *Նրանք կորեացի են։ Անգլերեն և ֆրանսերեն չեն կարող խոսել։*
e. *Մերին իսպաներեն չ… … կարդալ։*
f. *Մենք իտալերեն չ… … գրել։*

9. Form sentences using the verb ուզել.

a. *Նա/այստեղ/նստել։* Example: *Նա ուզում է այստեղ նստել։*
b. *Դու/հայերեն/սովորել։*
c. *Սիլվա/այս գիրքը/կարդալ։*
d. *Մենք/այս տունը/տեսնել։*
e. *Մերի/տուն/գնալ։* Example: *Մերին չի ուզում տուն գնալ։*
f. *Նրանք/չինարեն/խոսել։*
g. *Ես/չատ/աշխատել։*
h. *Մարիա/այստեղ/մնալ։*

10. Use appropriate forms of եմ and ունենալ.

a. *Ես ամերիկացի եմ, իսկ նա հայ է։*
b. *Մատիտները ո՞ւր … ։*
c. *Մարին քանի՞ գիրք … ։*
d. *Անունդ ի՞նչ … ։*
e. *Հայկական այբուբենը 38 տառ … ։*
f. *Մենք հայերենի չատ լավ գիրք … ։*
g. *Ո՞րտեղ … աշակերտները։*

11. Answer the questions in a correct word order:

a. *Ո՞վ է հարցնում։ Ուսուցիչն է հարցնում։*
b. *Ո՞վ է պատասխանում։ Աշակերտն … ։*
c. *Ի՞նչ ես գրում։ Նամակ եմ … ։*
d. *Այստեղ ի՞նչ ես սովորում։ Հայերեն … ։*
e. *Ո՞վ է լավ կարդում։ Մարիան … ։*
f. *Ի՞նչ եք սովորում։ Չինարեն … ։*
g. *Ո՞վ է այստեղ աշխատում։ Մենք … ։*

12. Translate the following sentences.

a. The room has three windows.
b. Can you write all the letters?
c. How many pictures do you have?
d. I know a few words.

e. You have many books.
f. All students learn Armenian.
g. I have all the notebooks.

13. Answer the following questions with reference to the TEXT in this unit.

a. *Այս խումբը ո՞ր լեզուն է սովորում։*
b. *Աշակերտները հայերեն մի քիչ խոսո՞ւմ են։*
c. *Ուսանողները հայերեն գրել գիտե՞ն։*
d. *կարդա՞լ էլ գիտեն։*
e. *Այսօր ի՞նչ են սովորում։*
f. *Ուսանողը լա՞վ է պատասխանում։*

XII PROVERBS

Ով կարդա, նա մարդ ա։
[Ov kartʰa, na martʰ a]
He who studies is a person.

Գիտությունը հարստություն է։
[Gitutʰ yunə harᵊstutʰ yun e]
Knowledge is wealth.

Ուսում ստացածը սոված չի մնա։
[Usum statsʰ atsə sovats cʰʰi mᵊna]
The educated won't remain hungry.

կարդալը ոսկի ապարանջան է։
[Kartʰ alə voski aparanjan e]
Education is a golden bracelet.

Unit 3

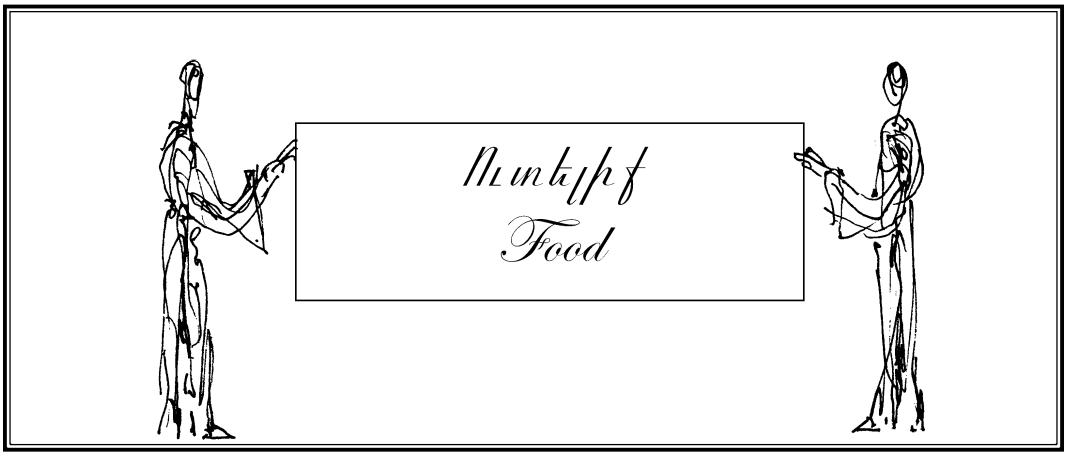
Ուտելիք
Food

On the Agenda ...

Speech Acts in Dialogues: Making requests and responding to them 46

Vocabulary: Food 50

Grammar: VERBS: 1. Armenian equivalents of the English *to be* 52
2. The indicative imperfect tense 52
POSSESSION: 1. Possessive adjectives. 54
2. Possessive articles 55
3. Possessive pronouns 56

Armenian-English Contrasts: Gender in Armenian 57

Word Formation: 1. Derivation of abstract nouns 58
2. Derivations of nouns denoting locations 59

Pronunciation: The letters Գ գ, Կ կ, and Ք ք 60

Orthography: Ե ե or Է է ? 61

Writing: Խ խ, Ծ ծ, Կ կ, Ձ ձ, Ղ ղ, Ց ց, Յ յ, Շ շ, Չ չ, Պ պ . . .62

I DIALOGUES

1. ***In class: A and B are classmates. They address each other informally.***

A. *Մի բան եմ խնդրելու։*
[Mi ban em kʰəntʰrelu:
I have something to ask you:

կարմիր մատիտ ունե՞ս։
[Karmir matit unes?]
Do you have a red pencil?

B. *Ունեմ, ահա՛։*
[Unem, aha]
I do, here you are!

Բայց վերադարձրու, խնդրեմ։
[Baytsʰ veradartsʰru kʰəntʰrem]
But please return it to me!

A. *Իհարկե, մի րոպեով է ինձ պետք։*
[Iharke, mi ropeyov e indz petkʰ]
Of course, I just need it for a minute.

2. ***In the office: A and B are colleagues. A addresses B formally***

A. *Պարոն Պալյան, սա ձե՞ր հաշվիչն է։*
[Paron Palyan, sa dzer hashvichʰn e?]
Mr. Palyan, is this your calculator?

B. *Այո՛, ինչո՞ւ եք հարցնում։*
[Ayo, inchʰu ekʰ hartsʰənum?]
Yes, why do you ask?

A. *Մի րոպեով ինձ կտա՞ք։*
[Mi ropeyov indz kətakʰ?]
May I have it for a moment?

B. *Անշուշտ, համեցե՛ք։*
[Anshusht, hametsʰekʰ!]
Of course, here you are!

3. ***In the students' residence: A and B live together. A has just returned from shopping.***

A. *Օ՛հ, շատ ծարավ եմ։*
[Oh, shat tsarav em]
Oh, I'm very thirsty!

Մինաս, ինձ մի բաժակ
[Minas, indz mi bazhak]
Minas, would you bring me

ջուր կբերե՞ս։
[jur kəberes?]
a glass of water?

B. *Սիրով։ Սա՞ռը ջուր ես ուզում։*
[Sirov. Saṙə jur es uzum?]
Gladly. Do you want cold water?

A. *Այո՛, եթե կարելի է։*
[Ayo, yetʰe kareli e]
Yes, if it's possible.

B. *Սառույցո՞վ։*
[Saṙuytsʰov?]
With ice?

A. *Այո՛, երկու կտոր, խնդրեմ։* — Yes, two pieces, please.
[Ayo, yerku kʰtor, kẖʰntʰrem]

Շնորհակա՛լ եմ։ — Thank you!
[Sẖʰnorhakal em]

B. *Ջարժե։* — Don't mention it.
[Cẖʰarzẖe]

A. *Իսկ ես մի բան եմ բերել։* — I brought something.
Isk yes mi ban em berel]

Կարո՞ղ ես կռահել, թե ինչ է։ — Can you guess what it is?
[Karogẖ es kʰrahel tʰe inchʰ e:

սառն է բայց սառույց չէ, քաղցր է — It's cold but it isn't ice, it's sweet
[sarn e bayts sarʉyts cẖʰe, kʰaghtsʰr e]

բայց կարկանդակ չէ։ Ի՞նչ է։ — but it isn't cake. What is it?
[bayts karkandak cẖʰe. Inchʰ e?]

B. *Պաղպաղակ է։* — It's ice-cream!
[Paghpaghak e!]

4. ***At the dinner table: Siblings A and B are having lunch together.***

A. *Բարի ախորժա՛կ։* — Bon appetit!
[Bari akẖorzẖak!]

B. *Քե՛զ էլ։* — The same to you!
[Kʰez el]

Արմեն, աղը կփոխանցե՞ս։ — Armen, would you pass me the salt?
[Armen, aghə kʰpʰokẖantsʰes?]

A. *Խնդրեմ, հաց է՞լ ես ուզում։* — Here you are! Would you like some bread, too?
[Kẖʰntʰrem, hatsʰ el es uzum?]

B. *Ա՛յո, եթե կարելի է, լավաշ։* — Yes, *lavash* if possible.
[Ayo, yetʰe kareli e, lavasẖ]

Շնորհակալ եմ։ Ի՛նչ համով ճաշ է։ — Thank you. What a delicious meal!
[Sẖʰnorhakal em. Inchʰ hamov cẖasẖ e!]

A. *Ճաշերը միշտ համով են,* — Meals are always tasty
[Cẖasẖerə misẖt hamov en]

երբ մայրիկն է պատրաստում։ — when Mother prepares them.
[yerpʰ mayrikn e patrastum]

B. *Մի քիչ էլ թան կլցնե՞ս։* — Would you also pour me some *tan*?
[Mi kʰicẖʰ el tʰan kʰlʰtsʰnes?]

A *Սիրով, խնդրեմ։* Certainly, here you are!
[Sirov, kʰəntʰrem]

B. *Իսկ ի՞նչ ենք խմում։* And what shall we drink?
[Isk inchʰ enkʰ kʰəmum?]

Գինի կամ ուրիշ խմիչք ունե՞նք։ Do we have some wine or any other drink?
[Gini kam urish kʰəmichʰkʰ unenkʰ?]

A. *Գինի չունենք, բայց ահա՛ սառը* We don't have wine, but here is some cold
[Gini chʰunenkʰ, baytsʰ aha saṙə]

«Կոտայք»՝ մեր հայկական գարեջուրը։ "Kotayk," our Armenian beer.
[Kotaykʰ, mer haykakan garejurə]

B *Կենա՛ցդ։* Cheers!
[Kenatsʰəd!]

II TEXT

PRUNUS ARMENIACA

Ամեն տարի Ամերիկայից շատ զբոսաշրջիկներ են գալիս Հայաստան։ Այս ամառ էլ
[Amen tari Amerikayitsʰ shat zbosashərjikner en galis Hayastan. Ays amar el

տիկին Սմիթն է այստեղ։ Նրան ուղեկցում է կարինեն՝ երևանցի մի ուսանողուհի։
tikin Smitʰn e aystegh. Nəran ughʰektsʰum e Karinen, yerevantsʰi mi usanoghuhi.

Ամեն օր նրանք նոր վայրեր են այցելում։ Այսօր կարինեն նրան տանում է Երևանի
Amen or nərankʰ nor vayrer en aytsʰelum. Aysor Karinen nəran tanum e Yerevani

կենտրոնական չուկա։ —Ի՛նչ հիանալի չենք է Երևանի կենտրոնական չուկան, —
kentronakan shuka. Inchʰ hianali shenkʰ e Yerevani kentronakan shukan,

ասում է տիկին Սմիթը։ —Ի՛նչ գեղեցիկ ու թարմ են ձեր միրգն ու բանջարեղենը,
asum e tikin Smitʰə. Inchʰ geghetsʰik u tʰarm en dzer mirkʰn u bandjareghenə,

մանավանդ դեղձն ու թուզը, սեխն ու ձմերուկը։ Հապա ծիրա՞նը։ Քանի՛ տեսակներ,
manavand deghtsʰn u tʰuzə, sekhn u dzəmerukə. Hapa tsiranə? Kʰani tesakner,

ինչպիսի՛ գույներ, ի՛նչ առատություն, ինչպիսի՛ գեղեցկություն։
inchʰpisi guyner, inchʰ aratutʰyun, inchʰpisi geghetsʰkutʰyun!

— Գիտե՞ք, որ Հայաստանը ծիրանի հայրենիքն է։ prunus armeniaca է նրա լատիներեն
Gitekʰ vor Hayastanə tsirani hayrenikʰn e? *prunus armeniaca* e nəra latineren

անունը, — ասում է Կարինեն, — այսինքն՝ հայկական սալոր։ — Հիմա հասկանում եմ,
anunə, asum e Karinen, aysinkʰən, haykakan salor. Hima haskanum em,

թե ինչու է ծիրանն այստեղ այսքան համով, — ասում է տիկին Սմիթը։
tʰe inchʰu e tsirann aystegh ayskʰan hamov, asum e tikin Smitʰə.]

III NEW WORDS AND EXPRESSIONS

ամեն	[amen]	*every, each*
տարի	[tari]	*year*
Ամերիկայից	[amerikayitsʰ]	*from America*
զբոսաշրջիկ	[zbosaʃʰərjik]	*tourist*
գալ	[gal]	*to come*
այս	[ays]	*this*
ամառ	[amaṙ]	*summer*
էլ	[el]	*also, too*
տիկին	[tikin]	*Mrs., madam*
այստեղ	[aystegh]	*here*
նրան	[nəran]	*him/her*
ուղեկցել	[ughekʦʰel]	*to accompany*
երևանցի	[yerevanʦʰi]	*native of Yerevan*
ուսանողուհի	[usanoghuhi]	*female student*
օր	[or]	*day*
նոր	[nor]	*new*
վայր	[vayr]	*place*
այցելել	[ayʦʰelel]	*to visit*
այսօր	[aysor]	*today*
նրան	[nəran]	*him/her*
տանել	[tanel]	*to take*
տանում է	[tanum e]	*he/she is taking*
կենտրոնական	[kentronakan]	*central*
շուկա	[ʃuka]	*market*
ասել	[asel]	*to say*
ասում է	[asum e]	*says*
ինչ	[inch]	*what*
հիանալի	[hianali]	*wonderful*
շենք	[ʃenkʰ]	*building*
գեղեցիկ	[geghetsʰik]	*beautiful*
թարմ	[tʰarm]	*fresh*
միրգ	[mirkʰ]	*fruit*
բանջարեղեն	[banjaregen]	*vegetables*
մանավանդ	[manavand]	*especially*
դեղձ	[deghʦʰ]	*peach*
թուզ	[tʰuz]	*fig*
սեխ	[sekh]	*cantaloup*
ձմերուկ	[ʣməruk]	*watermelon*
հապա ...	[hapa ...]	*what about ...*
ծիրան	[ʦiran]	*apricot*
քանի	[kʰani?]	*how many?*
տեսակ	[tesak]	*variety, sort*
ինչպիսի	[inchʰpisi]	*what a ...!*
գույն	[guyn]	*color*
առատություն	[aṙatutʰyun]	*abundance*
գեղեցկություն	[geghetsʰkutʰyun]	*beauty*
գիտե՞ք	[gitekʰ?]	*do you know?*
որ	[vor]	*that*
հայրենիք	[hayrenikʰ]	*fatherland*
prunus armeniaca (lat.) - Armenian plum		
նրա	[nəra]	*his/her/its*
լատիներեն	[latineren]	*Latin*
անուն	[anun]	*name*
այսինքն	[aysinkʰən]	*i.e., namely*
սալոր	[salor]	*plum*
հիմա	[hima]	*now*
հասկանալ	[haskanal]	*understand*
հասկանում եմ	[haskanum em]	*I understand*
ինչու	[inchʰu]	*why*
թե ինչու	[tʰe inchʰu]	*as to why*
այստեղ	[aystegh]	*here*
այսքան	[ayskʰan]	*so (much)*
համով	[hamov]	*tasty, delicious*

IV THEMATIC GROUP OF WORDS

ՈՒՏԵԼԻՔ	[Utelikʰ]	**FOOD**
լավաշ	[lavaʂh]	*Armenian flatbread*
գաթա	[gatʰa]	*Armenian sweet bread*
խմորեղեն	[kẖəmoregẖen]	*baked goods*
խորոված	[kẖorovatʂ]	*barbecue*
հաց	[hatʂʰ]	*bread*
կարագ	[karakʰ]	*butter*
կարկանդակ	[karkandak]	*cake, pastry*
պանիր	[panir]	*cheese*
հավ	[hav]	*chicken*
թխվածք	[tʰəkẖvatʂkʰ]	*cookies, baked goods*
կաթնաչոր	[katʰnaʂhor]	*cottage cheese, cream cheese*
ապուխտ	[apukẖt]	*cured meat*
ձու	[ʤu]	*egg*
ձուկ	[ʤuk]	*fish*
պաղպաղակ	[pagẖpagẖak]	*ice-cream*
սունկ	[sunk]	*mushroom*
միս	[mis]	*meat*
ձվածեղ	[ʤəvatʂegẖ]	*omelette*
ձիթապտուղ	[ʤitʰapətugẖ]	*olive*
բրինձ	[bəriɴʤ]	*rice*
շաքար	[ʂẖakʰar]	*sugar*
աղցան, սալաթ	[aghtʂʰan, salatʰ]	*salad*
երշիկ	[yerʂẖik]	*sausage*
ապուր	[apur]	*soup*
տոլմա	[tolma]	*stuffed vine (cabbage) leaves*
մածուն	[matʂun]	*yogurt*
ԸՄՊԵԼԻՔ	[Əmpelikʰ]	**BEVERAGES**
գարեջուր	[garejur]	*beer*
սուրճ	[surẖ]	*coffee*
մրգահյութ	[məɾkʰahyutʰ]	*fruit juice*
կաթ	[katʰ]	*milk*
թան	[tʰan]	*tan (Arm. yogurt beverage)*
թեյ	[tʰey]	*tea*
(հանքայ(ին) ջուր	[(hankʰayin) jur]	*(mineral) water*
գինի	[gini]	*wine*
օղի	[oghi]	*vodka*

ՄՐԳԵՂԵՆ	[Mᵊrkʰeghen]	**FRUITS**
խնձոր	[kẖʰᵊndzor]	*apple*
ծիրան	[ʦiran]	*apricot*
բանան	[banan]	*banana*
բալ	[bal]	*cherry (sour)*
կեռաս	[keŕas]	*cherry (sweet)*
արմավ	[armav]	*date*
խաղող	[kẖaghogh]	*grape(s)*
լիմոն/կիտրոն	[limon/kitron]	*lemon*
սեխ	[sekh]	*melon*
նարինջ	[narinj]	*orange*
դեղձ	[deghʦʰ]	*peach*
տանձ	[tandz]	*pear*
սալոր	[salor]	*plum*
նուռ	[nuŕ]	*pomegranate*
սերկևիլ	[serkevil]	*quince*
ելակ	[yelak]	*strawberry*
ձմերուկ	[ʤᵊmeruk]	*watermelon*
ԲԱՆՋԱՐԵՂԵՆ	[Banjareghen]	**VEGETABLES**
ռեհան	[ŕehan]	*basil*
բազուկ	[bazuk]	*beet, beet root*
կաղամբ	[kaghamb]	*cabbage*
գազար, ստեպղին	[gazar, stepghin]	*carrot*
ծաղկակաղամբ	[ʦaghkakaghamb]	*cauliflower*
համեմ	[hamem]	*coreander, cilantro*
վարունգ	[varung]	*cucumber*
սամիթ	[samitʰ]	*dill*
սմբուկ, բադրիջան	[sᵊmbuk, badrijan]	*eggplant*
սխտոր	[sᵊkẖtor]	*garlic*
սոխ	[sokẖ]	*onion*
մաղադանոս, ազատքեղ	[maghadanos, azatkʰegh]	*parsley*
պղպեղ	[pᵊghpegh]	*pepper*
կարտոֆիլ	[kartofil]	*potato*
դդում	[dᵊtʰum]	*pumpkin, squash*
բողկ	[boghk]	*radish*
թարխուն	[tʰarkẖun]	*tarragon*
լոլիկ	[lolik]	*tomato*
դդմիկ	[dᵊtʰmik]	*zucchini*

V GRAMMAR

A. VERBS

1. Armenian equivalents of the English auxiliary verb *to be*

Armenian has three verbs that are equivalent to the English verb *to be*. They appear in three irregular conjugations and differ in form, meaning, and function.

1) The auxiliary verb **եմ** (**եմ, ես, է, ենք, եք, են**) has a largely copular function, i.e. it links the subject to its complement. It is used to indicate a current state, status, or presence:

Անին հիվանդ է։	**Նրանք հայ են։**
Ani is sick.	*They are Armenians.*

2) The verb **լինել** (**լինում եմ, լինում ես, լինում է, լինում ենք, լինում եք, լինում են**) is also used as a copula. It differs, however, from the verb **եմ** in aspect. Rather than indicating a current state or presence, **լինել** refers to a habitual state or presence:

Նա ժամը չորսին այստեղ է լինում։
At four o'clock, he/she is (usually) here. Or:

3) The defective verb **կամ** (**կամ, կաս, կա, կանք, կաք, կան**) means *to exist:*

Մտածում եմ՝ ուրեմն կամ։
I think, therefore I am (I exist).

Third-person forms of the verb **կամ** (singular **կա**, plural **կան**) correspond to the English constructions *there is ...* and *there are.*

Սեղանի վրա շատ գրքեր կան։
There are many books on the table.

The negative counterparts of the affirmative forms are:

1) **Չեմ, չես, չէ/չի** (see note on p. 30), **չենք, չեք, չեն**: *I am not, you are not,* etc.

2) **Չեմ լինում, չես լինում, չի լինում, չենք լինում, չեք լինում, չեն լինում**: *I am (usually) not* or *I won't be, You are (usually) not* or *you won't be,* etc.

3) **Չկամ, չկաս, չկա, չկանք, չկաք, չկան**: *I am not here* or *I do not exist, You are not there* or *You do not exist, There is no ...,* etc.

2. The imperfect tense (regular verbs)

The Armenian imperfect tense indicative places an action or an event in the past indicating that it is in progress, habitual or repeated. It consists of the conjugated imperfect forms of the auxiliary verb **եմ** [em] *I am* and the present participle of the main verb (ending in **-ում**).

All regular verbs follow the pattern below:

SINGULAR			
1st pers.	(*ես*)	verb stem + *ում էի*	[-um eyi]
2nd pers.	(*դու*)	verb stem + *ում էիր*	[-um eyir]
3rd pers.	(*նա*)	verb stem + *ում էր*	[-um er]
PLURAL			
1st pers.	(*մենք*)	verb stem + *ում էինք*	[-um eyinkʰ]
2nd pers.	(*դուք*)	verb stem + *ում էիք*	[-um eykʰ]
3rd pers.	(*նրանք*)	verb stem + *ում էին*	[-um eyin]

IMPERFECT

գրել [gᵊrel] *to write*

	affirmative	*negative*
(*ես*)	*գրում էի*	*չէի գրում*
(*դու*)	*գրում էիր*	*չէիր գրում*
(*նա*)	*գրում էր*	*չէր գրում*
(*մենք*)	*գրում էինք*	*չէինք գրում*
(*դուք*)	*գրում էիք*	*չէիք գրում*
(*նրանք*)	*գրում էին*	*չէին գրում*

3. The imperfect tense (irregular verbs)

In the imperfect tense, the most common irregular verbs ***գիտենալ*** [gitenal] *to know* and ***ունենալ*** [unenal] *to have* are conjugated as follows:

IMPERFECT

	գիտենալ [gitenal] *to know*		***ունենալ*** [unenal] *to have*	
	affirmative	*negative*	*affirmative*	*negative*
(*ես*)	*գիտեի*	*չգիտեի*	*ունեի*	*չունեի*
(*դու*)	*գիտեիր*	*չգիտեիր*	*ունեիր*	*չունեիր*
(*նա*)	*գիտեր*	*չգիտեր*	*ուներ*	*չուներ*
(*մենք*)	*գիտեինք*	*չգիտեինք*	*ունեինք*	*չունեինք*
(*դուք*)	*գիտեիք*	*չգիտեիք*	*ունեիք*	*չունեիք*
(*նրանք*)	*գիտեին*	*չգիտեին*	*ունեին*	*չունեին*

	կամ [kam] *I exist*		*գալ* [gal] *to come*	
(*ես*)	*կայի*	*չկայի*	*գալիս էի*	*չէի գալիս*
(*դու*)	*կայիր*	*չկայիր*	*գալիս էիր*	*չէիր գալիս*
(*նա*)	*կար*	*չկար*	*գալիս էր*	*չէր գալիս*
(*մենք*)	*կայինք*	*չկայինք*	*գալիս էինք*	*չէինք գալիս*
(*դուք*)	*կայիք*	*չկայիք*	*գալիս էիք*	*չէիք գալիս*
(*նրանք*)	*կային*	*չկային*	*գալիս էին*	*չէին գալիս*

3. Uses of the imperfect tense

The Armenian imperfect tense has several equivalents in English translation. When it is used to indicate a continuous action carried out at a certain point in the past, it corresponds to the English past progressive:

Անցնում էի փողոցով, երբ քեզ տեսա։
[Antsʰnum eyi pʰoghotsʰov, yerp kʰez tesa]
I was walking down the street when I saw you.

When the imperfect tense refers to a habitual action in the past without being tied to a particular time or situation, it is translated into English with the *used to* construction:

Նախկինում նա քիչ էր ուտում, քիչ քնում, շատ աշխատում։
[Nakʰkʰinum na kʰicʰ er utum, kʰicʰ kʰᵊnum, shat ashkhatum]
In the past, he used to eat a little, sleep a little, work a lot.

In colloquial speech the imperfect tense indicates a future in the past:

Իսկ մենք արդեն գնում էինք։
[Isk menkʰ artʰen gᵊnum einkʰ]
And we were already about to leave.

B. POSSESSION

In Armenian, possession is mainly expressed by 1) possessive determiners or possessive adjectives, 2) possessive articles, or 3) possessive pronouns.

1. Possessive adjectives

The possessive adjectives (also called possessive determiners) are:

1. *իմ* [im] *my*	*մեր* [mer] *our*
2. *քո* [kʰo)] *your* (informal)	*ձեր* [dzer] *your* (plural and formal)
3. *իր* [ir] or *նրա* [nᵊra] *his/her/its**	*իրենց* [irentsʰ] or *նրանց* [nᵊrantsʰ] *their***

* Armenian has no grammatical gender (see p. 57 in this unit).
**Regarding the distinction Armenian makes for personal pronouns in the third person, see p. 57 in this unit.

Like their English counterparts, Armenian possessive adjectives precede nouns:

մեր լեզուն	նրանց երկիրը
[mer lezun]	[nᵊrantsʰ yerkirə]
(our language-the)	(their country-the)
our language	*their country*

Note that in addition to the possessive adjective preceding the noun, the definite article **-ը** is affixed to the noun.

2. Possessive articles

In addition to possessive adjectives, Armenian also uses possessive articles to express possession. Like the definite article, they are affixed to nouns, expressing both possession and determination. The possessive articles are:

1. **-ս**	[-ᵊs] ***my***	**-ներս****	[-nerᵊs] ***our***
2. **-դ**	[-ᵊt] ***your*** (informal)	**-ներդ**	[-nerᵊt] ***your*** (plural / formal)
3. **-ը**	[-ə] / **-ն*** [-n] ***his/her/its***	**-ները**	[-nerə] ***their***

EXAMPLES: **տունս** [tunᵊs] *my house* **տներս** [tᵊners] *my houses, our house*
տունդ [tunᵊt] *your house* **տներդ** [tᵊnerᵊt] *your houses, your house*
տունը [tunə] *his/her house* **տները** [tᵊnerə] *their houses, his/her house*

In Eastern Armenian, redundant forms like **իմ տունս** [im tunᵊs] *my house* (literally: my house-mine), **քո շունդ** [kʰo shunᵊt] *your dog* (lit.: your dog-yours), involving both possessive adjective and possessive articles, are not correct. Instead, only one possessive marker is used: **իմ տունը** [im tunə] or **տունս** [tunᵊs] *my house*, **քո շունը** [kʰo shunə] or **շունդ** [shunᵊt] *your dog*, etc.

The possessive article for the third person and the definite article are homonymous. Thus, **շունը** can have two meanings, depending on the context:

1. **շունը** [shunə] *the dog*
2. **շունը** [shunə] *his/her dog*

To further elucidate, the following redundant form (possessive adjective **իր** or **նրա** + **-ը/-ն**) is acceptable in the third person singular:

3. **նրա** or **իր շունը** [nᵊra/ir shunə] *his/her dog*

* Compare the use of the definite articles **-ը** and **-ն** (Unit 1, pp. 13-14).

** The plural forms have two meanings. Thus, **տներս** means both *my houses* and *our house,* the latter usage being restricted to colloquial speech. For *our house,* in standard Armenian the analytical form **մեր տունը** is the norm. The same applies to **տներդ** *your houses* and *your (plur.) house.* As for **տները**, it means *their houses* and less commonly *his/her house, for which* **նրա տները** is the standard form.

3. Possessive pronouns

In Armenian, possessive pronouns are nominalized possessive adjectives (see pp. 54-55). Like nouns, they take the definite article **-ը /-ն**:

իմը	[imə]		*mine*
քոնը	[kʰonə]		*yours* (informal)
(1) **իրենը**	[irenə] or	(2) **նրանը** [nᵊranə]	*his/hers/its* (see p. 57, section 2)
մերը	[merə]		*ours*
ձերը	[ʤerə]		*yours* (formal and plural)
(1) **իրենցը**	[irenʦʰə] or	(2) **նրանցը** [nᵊranʦʰə]	*theirs*

Thus, possession is expressed by the following variety of forms:

իմ գիրքը [im girkʰə] or **գիրքս** [girkʰᵊs] *my book* → **իմը** [imə] *mine*
քո գիրքը [kʰo girkʰə] or **գիրքդ** [girkʰᵊt] *your book* → **քոնը** [kʰonə] *yours*
իր գիրքը (1) [ir girkʰə] or **գիրքը** [girkʰə] *his/her book* → **իրենը** [irenə] *his/hers*
նրա գիրքը (2) [nᵊra girkʰə] or **գիրքը** [girkʰə] *his/her book* → **նրանը** [nᵊranə] *his/hers*

մեր գիրքը [mer girkʰə] or **գրքներս** [gᵊrkʰnerᵊs] *our book* → **մերը** [merə] *ours*
ձեր գիրքը [ʤer girkʰə] or **գրքներդ** [gᵊrkʰnerᵊt] *your book* → **ձերը** [ʤerə] *ours*
իրենց գիրքը(1) [irenʦʰ girkʰə] or **գրքները** [gᵊrkʰnerə] *their book*
→ **իրենցը** [irenʦʰə] *theirs*
նրանց գիրքը (2) [nᵊranʦʰ girkʰə] or **գրքները** [gᵊrkʰnerə] *their book*
→ **նրանցը** [nᵊranʦʰə] *theirs*

EXAMPLE: **Ձեր տունն ավելի մեծ է, քան մերը։ Բայց նրանցը փոքր է։**
[Ժer tunn aveli meʦ e kʰan merə. Bayʦʰ nᵊranʦʰə pʰokʰr e]
Your house is bigger than ours. But theirs is small.

In colloquial speech there are two other common forms that express possession:

մերոնք [meronkʰ] (those that are) *mine* or *ours (my/our folks)*
ձերոնք [ʤeronkʰ] (those that are) *yours* (*your folks* - formal and plural)

EXAMPLE: **Ձերոնք որտե՞ղ են։**
[Ժeronkʰ vortegh en?]
Where are your folks?

Մերոնք միշտ տանն են։
[Meronkʰ mišht tann en]
My folks are always at home.

VI ARMENIAN-ENGLISH CONTRASTS

1. Gender in Armenian

Gender in Armenian grammar is unmarked, i.e. there is no expressed grammatical distinction for masculine, feminine or even neuter gender as is the case in some European languages (cf. German: *der, die, das*). Therefore, in Armenian gender can be discerned from the linguistic context or situation. The only way to express gender in Armenian is with the nominal suffix **-ուհի** [-uhi], which forms feminine counterparts from masculine nouns indicating persons:

աշակերտ	vs. **աշակերտուհի**	*male pupil*	vs. *female pupil*
ուսանող	vs. **ուսանողուհի**	*male student*	vs. *female student* etc.

Gender distinctions are normally conveyed by distinct words:

աղջիկ	vs. **տղա**	*girl*	vs. *boy*
հայր	vs. **մայր**	*father*	vs. *mother,* etc.

The Armenian personal pronoun in the third person singular does not express gender as does English with *he/she/it* and derivations.

2. Distinct third-person pronouns

Armenian makes a particular third-person distinction. It has two sets of generic third-person pronouns: **ինք(ը)** and **նա** for the singular and **իրենք** and **նրանք** for the plural. These two sets of third-person pronouns prevent ambiguity when two persons are referred to in the same context. The pronoun **ինք(ը)** with its declined forms **իր** *his/her* and **իրեն** *him/her* refers to the subject of the sentence or to a word to which prominence is given in a context. However, the pronoun **նա** and its declined form **նրան** *him/her, his/her* hark back to a person who is secondary to the person designated by **ինք(ը)/իր/իրեն**. **EXAMPLE:**

> **Արամը սիրում է իր ընկերոջը և նրա շանը:**
> [Aramə sirum e ir ənkeroc̱ʰə yev nᵊra s̱hanə]
> *Aram likes his*$_1$ *friend and his*$_2$ *dog.*

In this example, **իր** *his*$_1$ refers to Aram, while **նրա** *his*$_2$ to Aram's friend.

The same distinction is also made in the plural. Here **իրենք** *they*$_1$ and **նրանք** *they*$_2$ alternate with their declined forms **իրենց** *their/them* and **նրանց** *their/them.* The pronoun **իրենք** *they*$_1$ refers to a number of initially mentioned persons, while **նրանք** *they*$_2$ refers to those that are secondary to **իրենք** *they*$_1$.

> **Հայերը հարգում են իրենց հյուրերին և պատվում նրանց:**
> [Hayerə hargum en irent̰sʰ hyurerin yev patvum nᵊrant̰sʰ]
> *Armenians respect their*$_1$ *guests and honor them*$_2$.

In this sentence, **իրենց** *their*$_1$ refers to *Armenians*, **նրանց** *them*$_2$ to *their guests.*

VII WORD FORMATION

1. Derivation of abstract nouns

Nouns in grammar are either concrete (*house, man*) or abstract (*joy, growth*). Most abstract nouns are derived from other parts of speech. The most productive suffixes that build abstract nouns in Armenian are: **-ություն** [-utʰyun], **-ում** [-um], and **-անք** [-ankʰ].

1. The suffix **-ություն** is widely applied to form abstract nouns:

a) from adjectives

առատ	[aṙat] *plenty, abundant*	→ **առատություն** [aṙatutʰyun] *abundance*
ուրախ	[urakẖ] *happy, joyful*	→ **ուրախություն** [urakẖutʰyun] *joy*
ծանր	[tsanᵊr] *heavy*	→ **ծանրություն** [tsanrutʰyun] *weight*
մեծ	[mets] *big, great*	→ **մեծություն** [metsutʰyun] *size, greatness*
խաղաղ	[kẖaghagh] *peaceful*	→ **խաղաղություն** [kẖaghaghutʰyun] *peace*

b) from verbs

քննել	[kᵊnnel] *to examine*	→ **քննություն** [kᵊnnutʰyun] *examination*
օգնել	[okʰnel] *to help*	→ **օգնություն** [okʰnutʰyun] *help*
պաշտպանել	[paṧtpanel] *to defend*	→ **պաշտպանություն** [paṧtpanutʰyun] *defense*
շարունակել	[ṧharunakel] *to continue*	→ **շարունակություն** [ṧharunakutʰyun] *continuation*

c) from nouns

մայր	[mayr] *mother*	→ **մայրություն** [mayrutʰyun] *motherhood*
թշնամի	[tʰᵊṧhnami] *enemy*	→ **թշնամություն** [tʰᵊṧhnamutʰyun] *enmity*
ընկեր	[ənker] *friend*	→ **ընկերություն** [ənkerutʰyun] *friendship*

2. The suffix **-ում** [-um] creates abstract nouns from verbs:

պաշարել	[paṧharel] *to besiege*	→ **պաշարում** [paṧharum] *siege*
շարժել	[ṧharzẖel] *to move*	→ **շարժում** [ṧharzẖum] *movement*
ներել	[nerel] *to forgive*	→ **ներում** [nerum] *forgiveness*
ստուգել	[stugel] *to check*	→ **ստուգում** [stugum] *check-up*

3. The suffix **-անք** [-ankʰ] forms abstract nouns from verbs:

աշխատել	[aṧhkẖatel] *to work*	→ **աշխատանք** [aṧhkẖatankʰ] *work*
հալածել	[halatṩel] *to persecute*	→ **հալածանք** [halatṩankʰ] *persecution*
մարզել	[marzel] *to train, to drill*	→ **մարզանք** [marzankʰ] *exercise, gymnastics*
տանջել	[tanjel] *to torture*	→ **տանջանք** [tanjankʰ] *torture, suffering*

2. Derivation of nouns denoting locations and places

There are a few suffixes in Armenian that indicate nouns of location. These suffixes are: **-անոց** [anotsʰ], **-աստան** [-astan], and **-արան** [-aran].

1. The suffix **-անոց** [-anotsʰ] indicates institutional locations. Such nouns are derived from adjectives and nouns:

ծեր [tser] *old*	→	**ծերանոց** [tseranotsʰ] *old age home*
հիվանդ [hivand] *sick*	→	**հիվանդանոց** [hivandanotsʰ] *hospital*
հյուր [hyur] *guest*	→	**հյուրանոց** [hyuranotsʰ] *hotel, guesthouse*
արվեստ [arvest] *art*	→	**արվեստանոց** [arvestanotsʰ] *art studio,* etc.

Only a few nouns ending in **-անոց** [-anots] denote a piece of paper money with a specified amount:

հինգ [hing] *five* → **հինգանոց** [hinganotsʰ] *a five-dram-bill (dram=Arm. currency)*
տասը [tasə] *ten* → **տասանոց** [tasanotsʰ] *a ten-dram-bill*
հարյուր [haryur] *hundred* → **հարյուրանոց** [haryuranotsʰ] *a hundred-dram-bill*

2. The suffix **-(ա)ստան** [-(a)stan] indicates names of countries:

Հայաստան [Hayastan] *Armenia,* **Հունաստան** [Hunastan] *Greece*
Չինաստան [Cẖʰinastan] *China,* **Ռուսաստան** [Ṙusastan] *Russia*
Վրաստան [Vrastan] *Georgia,* **Պարսկաստան** [Parskastan] *Persia,* etc.

3. Nouns ending in **-արան** [-aran] denote various places, rooms, and localities.

դասարան [dasaran] *classroom*
բնակարան [bᵊnakaran] *apartment*
ճաշարան [cẖaṣẖaran] *restaurant*
համալսարան [hamalsaran] *university*
լողարան [logẖaran] *bathroom*, etc.

Some nouns ending in **-արան** can also denote furniture, appliances, vessels, etc.:

պահարան [paharan] *closet*
սառնարան [saṙnaran] *refrigirator*
վառարան [vaṙaran] *oven*, etc.

A number of nouns in **-արան** can denote various books:

այբբենարան [aypbenaran] *primer*
ավետարան [avetaran] *bible*
բառարան [baṙaran] *dictionary*, etc.

VIII PRONUNCIATION

The letters Գ գ, Կ կ, and Ք ք

Consistent with its consonant system, Eastern Armenian manifests itself here, too, with a set of three stops. Rather than a pair of stops, i.e. the voiced (g) and the voiceles (k) of the Indo-European languages, East Armenian has a triple system with one voiced գ [g] and two voiceless stops, the non-aspirated կ [k] and the aspirated ք [kʰ].

Thus, the triple system of the related consonants գ, կ and ք can be presented as follows:

voiced	Գ գ	[g]
voiceless non-aspirated	Կ կ	[k]
voiceless aspirated	Ք ք	[kʰ]

Each of these stops represents an independent phoneme, the smallest phonetic unit in a language to distinguish one word from another. The following three words differ in meaning in the contrast of the phonemic consonants գ, կ and ք:

գող [gogh] *thief*
կող [kogh] *rib, flank*
քող [kʰogh] *veil*

As a rule, words are pronounced as they are written. **EXAMPLES:** Գաբրիել [Gabriel] *Gabriel,* Գագիկ [Gagik] *Gagik* (male name), գագաթ [gagatʰ] *summit,* Կատարինե [Katarine] *Catherine,* կապիկ [kapik] *monkey,* Քրիստոս [Kʰristos] *Christ,* քաղաք [kʰaghakʰ] *city,* etc.

There are some exceptions to this general rule:

a) after vowels, գ [g] is pronounced as a voiceless aspirated [kʰ] in the following words: հոգս [hokʰs] *worry,* ուրագ [urakʰ] *adze,* հոգնակի [hokʰnaki] *plural,* շոգ [shokʰ] *hot (weather),* ձիգ [dzikʰ] *tight, long,* ձագ [dzakʰ] *the young, the offspring,* կարագ [karakʰ] *butter,* իգական [ikʰakan] *female,* թագավոր [takʰavor] *king,* օգնել [okʰnel] *to help,* օգուտ [okʰut] *profit,* հագնել [hakʰnel] *to dress,* շոգի [shokʰi] *steam,* etc. The same rule applies to all the derivatives of these words: հոգի [hokʰi] *soul,* հոգեկան [hokʰekan] *spiritual,* հոգեբան [hokʰeban] *psychologist,* հոգևորական [hokʰevorakan] *clergyman,* etc.

b) after the consonant ր [r], գ [g] is pronounced as a voiceless aspirated [kʰ]: կարգ [karkʰ] *class, row,* մարգարիտ [markʰarit] *pearl,* մարգարե [markʰare] *prophet,* երգ [yerkʰ] *song,* միրգ [mirkʰ] *fruit,* երգել [yerkʰel] *to sing,* թարգմանել [tʰarkʰmanel] *to translate,* պարգև [parkʰev] *gift,* etc.

IX ORTHOGRAPHY

Ե ե or Է է ?

There are some orthographic and phonetic rules that are prevalent for the use of Ե ե and Է է.

Ե ե occurs

1. in initial position of words and is pronounced [ye] as in English *ye*sterday:

   ես [yes] *I*, երազ [yeraz] *dream*, եփել [yepʰel] *to cook*, ելք [yelkʰ] *exit*, etc.

2. in medial position of words 'ե' and stands for [e] as in English *red*:

   մեքենա [mekʰena] *machine*, գրել [gᵊrel] *to write*, թեթև [tʰetʰev] *light*, etc.

3. in final position of words 'ե' and stands for [e]:

   րոպե [rope] *minute*, բազե [baze] *falcon*, հասցե [hastsʰe] *address*, եթե [yetʰe] *if*, գուցե [gutsʰe] *perhaps*, etc.

4. within derivations and compounds where 'ե' is pronounced

   a) as [ye] when it appears after vowels:

   ամենաերկար [amenayerkar] *(the) longest* (from ամենա+երկար, liter. *most+long*), կիսաեփ [kisayepʰe] *half-cooked* (from կես+եփել *half+cook*), etc.

   b) as [e] when it occurs after consonants:

   աներես [aneres] *shameless* (from ան+երես, literally: *un+face*), քսաներկու [kʰsanerku] *twenty-two* (from քսան+երկու *twenty+two*), etc.

5. in the conjugated forms of the auxiliary verb եմ, ես, ենք, եք, and են, where 'ե' is pronounced:

   a) as [e] when the verb follows words ending in consonants: գնում եմ [gᵊnum em] *I am going*, ասում են [asum en] *they say*, etc.

   b) as [ye] following words ending in vowels: գալու եմ [galu yem] *I will come*, տղա ես [tᵊgha yes] *you are a boy*, etc.

Է է appears

1. in initial position of words and stands for [e] as in English *e*nd.

   էժան [ezhan] *cheap*, էջ [ej] *page*, էակ [eyak] *creature*, etc.

2. in final and medial position of words as a result of compounding or derivation:

   չէ *is not* (from չ+է *not+is*), անէանալ *to disappear* (from ան+էանալ, literally: *un+exist*), վայրէջք [vayrechʰkʰ] *descent* (from վայր+իջնել *down+to descent*), etc.

X WRITING

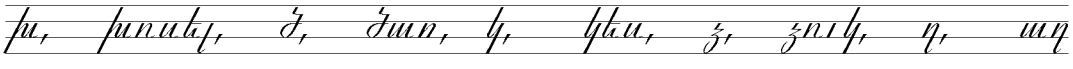

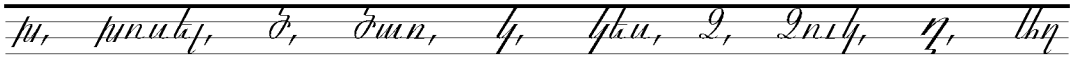

խ,	**խոսել,**	**ծ,**	**ծառ,**	**կ,**	**կես,**	**ձ,**	**ձուկ,**	**ղ,**	**աղ**
Խ,	**Խոսել,**	**Ծ,**	**Ծառ,**	**Կ,**	**Կես,**	**Ձ,**	**Ձուկ,**	**Ղ,**	**Աղ**
[kh̲]	[kh̲osel]	[ʦ]	[ʦaṙ]	[k]	[kes]	[dz̲]	[dz̲uk]	[gh̲]	[agh̲]

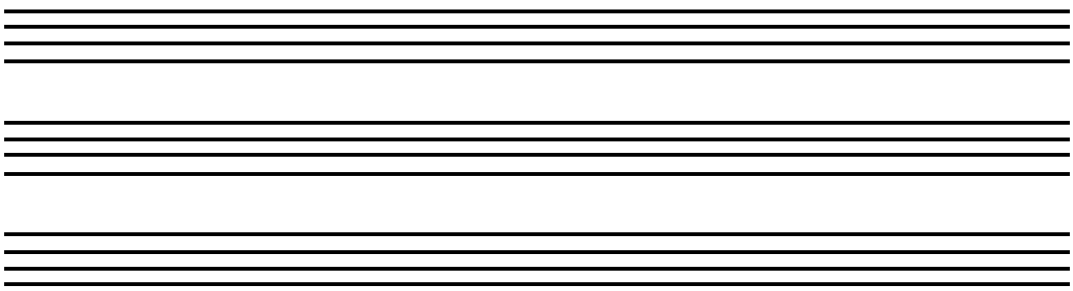

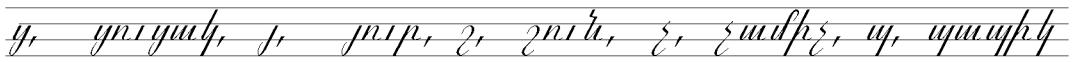

ց,	**ցուցակ,**	**յ,**	**յուր,**	**չ,**	**չուն,**	**չ,**	**չամիչ,**	**պ,**	**պապիկ**
Ց,	**Ցուցակ,**	**Յ,**	**Յուր,**	**Չ,**	**Չուն,**	**Ջ,**	**Ջամիչ,**	**Պ,**	**Պապիկ**
[ʦʰ]	[ʦʰ uʦʰ ak]	[y]	[yur]	[ʧ]	[ʧun]	[ʤ]	[ʤʰ amiʤʰ]	[p]	[papik]

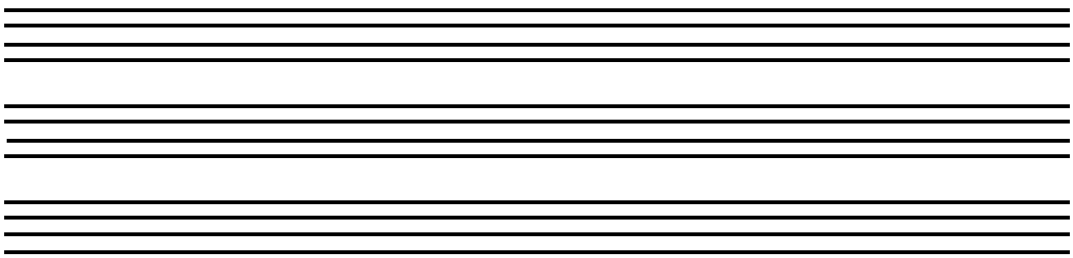

XI EXERCISES

1. Combine words from the left column with appropriate words from the right column.

a. *Կարինեն*	*որտե՞ղ է Ձեր հաշվիչը։*
b. *Պարո՛ն Սարյան,*	*չատ է խոսում։*
c. *Օրիո՛րդ,*	*մի կտոր կարկանդակ կտա՞ս։*
d. *Արմե՛ն,*	*Ձեր անունն ի՞նչ է։*
e. *Երեխաները*	*քո ամֆոռն այնտեղ է։*
f. *Սուրե՛ն,*	*գիտենք։*
g. *Մենք երկու լեզու*	*խաղում են։*

2. Form mini-dialogues according to the patterns in 1, 2, 3, 4, and 5. Replace the requested item *մատիտ* ***with*** *գրիչ, քանոն, ռետին, հաշվիչ,* etc.

1. A. *Մատիտս ո՞րտեղ է։*
   B. *Ձգիտեմ, սա իմ մատիտն է։*
2. A. *Այս մատիտը ո՞ւմն է. քո՞նն է։*
   B. *Այո՛, սա իմն է։*
3. A. *Մարի, սա քո՞ մատիտն է։*
   B. *Ո՛չ, այս մատիտը իմը չէ։*
4. A. *Ձեր մատիտը մի լոպեով կտա՞ք։*
   B. *Սիրո՛վ, բայց սա իմը չէ, նրանն է։*
5. A. *Սա իմ մատիտը չէ։ Որտե՞ղ է իմը։*
   B. *Ձգիտեմ, թե քոնն ուր է. իմն այստեղ է։*
6. A. *Ո՞վ ինձ մի մատիտ կտա։*
   B. *Իմ մատիտը ոչ ոքի չեմ տա։*

3. Answer the following questions.

a. *Հայերեն խոսո՞ւմ ես։ Այո՛, խոսում եմ։*
b. *Անգլերեն կարդո՞ւմ ես։ Ո՛չ, չեմ կարդում։*
c. *Գերմաներեն գիտես։ Այո՛, ...*
d. *Հեռախոս ունե՞ս։ Այո՛, ...*
e. *Ուսանո՞ղ ես։ Ո՛չ, ...*
f. *Շա՞տ լեզուներ գիտես։ Ո՛չ, ...*
g. *Հայերեն կարդալ կարո՞ղ ես։ Այո՛, ...*
h. *Ջինարեն գիտե՞ս։ Ո՛չ, ...*
i. *Ժամանակ ունե՞ս։ Ո՛չ, ...*

4. Answer the questions following the pattern.

a. *Սուրճ խմո՞ւմ ես։ Առաջ խմում էի, բայց հիմա չեմ խմում։*
b. *Քաղցրեղեն սիրո՞ւմ ես։ Առաջ սիրում էի, բայց ...*
c. *Ջոնը ծխո՞ւմ է։ Առաջ ...*
d. *Երեխան ախորժակ ունի՞։ Առաջ ...*
e. *Նրանք թատրոն գնո՞ւմ են։ Առաջ ...*
f. *Սեղաններին ուտելիք կա՞։ Առաջ չատ ...*
g. *Այս գուլպը հավանո՞ւմ ես։ Առաջ ...*

5. Complete the sequences by translating the English text.

a. *Այս տունը սիրում եմ։* (It is my house.)
b. *Մեր քաղաքը դեղեցիկ է։* (I like your city, Maria.)
c. *Նրանք հայերեն են սովորում։* (Their teacher is Armenian.)
d. *Իմ հասցեն ունե՞ս։* (I don't. What is your address?)
e. *Անունս Մարի է։* (And what is your surname, Maria?)
f. *Քաղաքացիությունս ամերիկյան է։* (And what is your citizenship, Ani?)
g. *Իմ մայրենի լեզուն հայերենն է։* (And my mother tongue is English.)
h. *Այնտեղ մի գիրք կա։* (That is my book.)

6. Derive abstract nouns from the adjectives.

a. *Շուկան գեղեցիկ է։ Ինչպիսի՛ գեղեցկություն։*
b. *Սեղանը առատ է։ Ինչպիսի՛ ...*
c. *Երկիրը մեծ է։ Ինչպիսի՛...*
d. *Սարը բարձր է։ Ինչպիսի՛ ...*
e. *Բոլորը ուրախ են։ Ինչպիսի՛ ...*
f. *Միրգը թարմ է։ Ինչպիսի՛ ...*
g. *Միրանը քաղցր է։ Ինչպիսի՛ ...*

7. Complete the sentences by inverting the word order.

a. *Խոսում ես։ Շատ ես խոսում։*
b. *Սիրում եմ։ Շատ ...*
c. *Սովորում եմ։ Այստեղ ...*
d. *Աչխատում է։ Լավ ...*
e. *Խոսում է։ Ռուսերեն ...*
f. *Կարդում է։ Վատ ...*
g. *Տալիս ես։ Քիչ ...*

8. Use an appropriate present-tense form of the verb given in parentheses.

a. *Ես չաա ... (սիրել* [sirel] *to love) կարդալ։*
Ես չաա եմ սիրում կարդալ։
b. *Դու ամեն օ՞ր ... (գալ* [gal] *to come) համալսարան։*
c. *Արփին ի՞նչ ... (ուզել* [uzel] *to wish) ասլորել։*
d. *Դուք այս ամառ ո՞ւր ... (գնալ* [gᵊnal] *to go)*
e. *Մենք չաա ... (սիրել* [sirel] *to love) մեր երկիրը։*
f. *Այս ուսանողները հայերեն ... (սովորել* [sovorel] *to study)։*
g. *Դուք այստեղ ի՞նչ ... (անել* [anel] *to do).*

9. How would you say it in Armenian? Make a polite request.

a) You are in class; you need certain things.

a. You need a dictionary.
b. You are looking for a pencil.
c. You need a calculator.
d. You have run out of paper.
e. You are looking for a piece of chalk.
f. You have left your ruler behind at home.
g. You cannot find your eraser.

b) You are sitting around a table with friends; you cannot reach many things.

a. The salt is too far from you.
b. You need a piece of bread.
c. You are thirsty.
d. Your wine glass is empty.
e. The salad is out of reach.
f. You need some pepper.
g. You would like some juice.

c) You are filling out a form for a foreigner. You ask:

a. His/her name.
b. His/her address.
c. His/her telephone number.
d. His/her citizenship.
e. His/her mother tongue.
f. The languages he/she speaks.

10. Answer the questions with reference to the TEXT in this unit.

a. *Ո՞րտեղ է տիկին Սմիթը այս ամառ։*
b. *Ո՞վ է նրա առաջնորդը։*
c. *Ո՞վ է կարինեն։*
d. *Ո՞ւր է տանում կարինեն տիկին Սմիթին։*
e. *Տիկին Սմիթը կենարոնական չուկան հավանո՞ւմ է։*
f. *Ի՞նչ է ասում տիկին Սմիթը։*
g. *Ո՞ր մրգն է, որ տիկին Սմիթը ամենից չաո է հավանում։*
h. *Ի՞նչ է* prunus armeniaca-*ն։*
i. *Դուք ծիրան սիրո՞ւմ եք։*

XII PROVERBS

Սոված մարդը քարից փափուկը կուտի։
[Sovaʦ martʰə kʰariʦʰ pʰapʰukə kuti]
The hungry will eat anything softer than stone.

Խոսքը քամին կտանի, կերածը կմնա։
[Kẖoskʰə kʰamin kʰətani, keraʦə kʰməna]
What you say, wind will carry away; what you eat, will stay.

(Մարդուս) ախորժակն ատամի տակն է։
[(Martʰus) akẖorzẖakn atami takn e]
A person's appetite is under his teeth.
(Message: Once you start eating, you work up your appetite.)

Բանը ծնունդը չէ, բանը սնունդն է։
[Banə ʦʰəndə cẖʰe, banə sʰəndn e]
It's not the nature, it's the nurture (that counts).

Unit 4

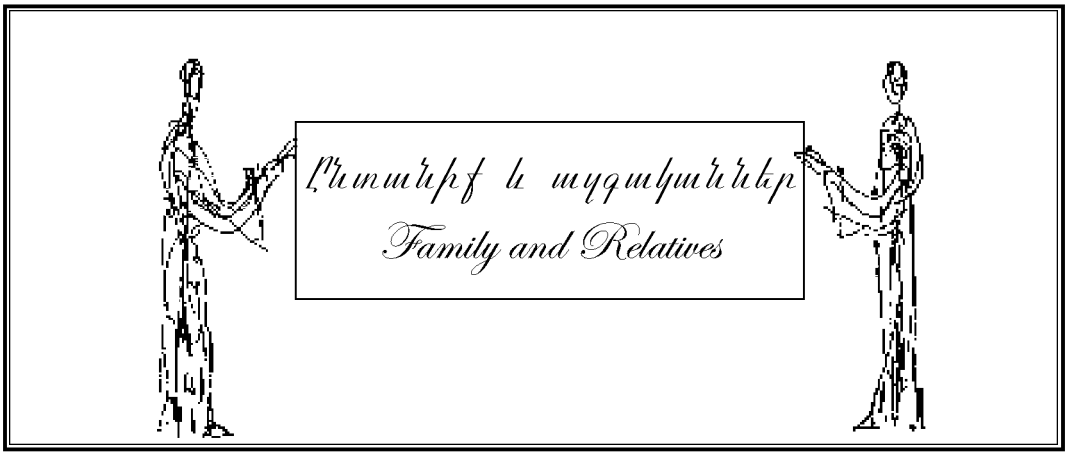

On the Agenda ...

Speech Acts in Dialogues: Introducing family and friends 68

Vocabulary: Family and relatives 72

Grammar VERBS: The aorist (simple past) 74

NOUNS: 1. The declension paradigm 77
2. The nominative and accusative cases 78

Armenian-English Contrasts: Some Armenian expressions of politeness 80

Word Formation: Diminutives 82

Pronunciation: The letters Դ դ, Տ տ and Թ թ 83

Orthography: Ո ո or Օ օ ? 84

Writing: Զ զ, Վ վ, Տ տ, Ր ր, Փ փ, Ք ք, Ֆ ֆ, Ձ ձ, ևվ, և 85

I DIALOGUES

1. ***Two friends, A and B, are looking through a family photo album.***

A. *Ի՜նչ սիրունիկ երեխա է։*
[Inch^{h} sirunik yerekha e]
What a lovely baby!

B. *Քրոջս տղան է, վեց ամսական։*
[K^{h}ə roch^{h}ə s təghan e, vets^{h} amsakan]
He is my nephew, six months old.

A. *Իսկ ո՞վ է այս համակրելի կինը։*
[Isk ov e ays hamakreli kinə?]
And who is this lovely woman?

B. *Եղբորս նշանածն է։*
[Yeghpor^{ə}s n^{ə}shanatsn e]
She is my brother's fiancée.

A. *Իսկ կողքիններըը ովքե՞ր են։*
[Isk koghk^{h}innerə ovk^{h}er en?
And who are those next to her?

B. *Սա քույրս է, իսկ սա եղբորս տղան է։*
[Sa k^{h}uyr^{ə}s e, isk sa yeghpor^{ə}s t^{ə}ghan e]
This is my sister and this is my nephew.

A. *Ծնողներիդ նկարը ունե՞ս։*
[Ts^{ə}noghnerit n^{ə}karə unes?]
Do you have a picture of your parents?

B. *Ահա նրանք՝ նոր նշանված։*
[Aha n^{ə}rank^{h}, nor n^{ə}shanvats]
Here they are, newly engaged.

A. *Դու մորդ նման ես։*
[Du mor^{ə}t n^{ə}man es]
You look like your mother.

B. *Գիտեմ։ Իսկ սա տատիկս է,*
[Gitem. Isk sa tatik^{ə}s e]
I know. And this is my grandmother,

սա էլ պապիկս՝ մորս ծնողները։
[sa el papik^{ə}s, mor^{ə}s ts^{ə}noghnerə]
and this is my grandfather, my mother's parents.

A. *Ինչքա՜ն երիտասարդ են։*
[Inch^{h}k^{h}an yeritasart^{h} en!]
How young they are!

B. *Ո՛չ, սա հին նկար է։*
[Voch^{h}, sa hin n^{ə}kar e]
No, this is an old picture.

Տատս հիմա իննսուն տարեկան է։
[Tat^{ə}s hima inn^{ə}sun tarekan e]
My grandmother is 90 years old now.

A. *Կարծեմ նոր տեսա նրան այգում։*
[Kartsem nor tesa n^{ə}ran aygum]
I think I just saw her in the garden.

B. *Այո՛, ինքն է, արի՛ ծանոթացնեմ։*
[Ayo, ink^{h}n e, ari tsanot^{h}ats^{h}^{ə}nem!]
Yes, it's her; let me introduce you.

2. *A and B are getting to know each other.*

A. *Ծանոթանանք։*
[Tsanotʰanankʰ]
Let's get to know each other.

Անունս Արամ է։
[Anunᵊs Aram e]
My name is Aram.

B. *Ուրախ եմ ծանոթանալու համար։*
[Urakh em tsanotʰanalu hamar]
I am pleased to meet you.

Մինաս Ազարյան։
[Minas Azaryan]
Minas Azarian.

Իսկ սա կինս է՝ Կարինեն։
[Isk sa kinᵊs e, Karinen]
And this is my wife, Karine.

A. *Շատ ուրախ եմ։*
[Shat urakh em]
A pleasure to meet you.

Տանտերը ձեր ի՞նչն է,
[Tanterə dzer inchʰn e,]
How is the host related to you?

ձեր եղբա՞յրն է։
[dzer yeghpaym e?]
Is he your brother?

B. *Այո՛։ Իսկ դուք եղբորս ընկե՞րն եք։*
[Ayo! Isk dukʰ yeghporᵊs ənkerm ekʰ?]
Yes. And are you my brother's friend?

A. *Ո՛չ, աշխատակիցը։*
[Vochʰ, ashkhatakitsʰə]
No, his colleague.

3. *A is introducing her friend, B, to her mother, C.*

C. *Չեմ կարծում, որ իրար ծանոթ ենք։*
[Chʰem kartsum vor irar tsanotʰ enkʰ]
I don't think we have met.

A. *Մայրի՛կ, սա Արամն է՝ դասընկերս։*
[Mayrik, sa Aramn e, dasənkerᵊs]
Mother, this is Aram, my classmate.

Արա՛մ, ծանոթացի՛ր, մայրս է։
[Aram, tsanotʰatsʰir, mayrᵊs e]
Aram, meet my mother.

B. *Արամ։ Շատ ուրախ եմ, տիկին։*
[Aram. Shat urakh em, tikin]
Aram. Very pleased to meet you, Madam.

C. *Ձեր մասին շատ եմ լսել։*
[Dzer masin shat em lᵊsel]
I have heard a lot about you.

Ուրախ եմ, որ վերջապես
[Urakh em vor verchʰapes]
I am happy to meet you

	անձամբ եմ ծանոթանում։ [andzamb em tsanotʰanum]	in person at last.
B.	*Նմանապես։* [Nəmanapes]	Likewise.
A.	*Արա՛մ, արի՛ մյուսներին էլ* [Aram, ari myusnerin el]	Aram, let me introduce
	քեզ ծանոթացնեմ։ [kez tsanotʰatsʰənem]	you to the others as well.
B.	*Սիրո՛վ, գնանք։* [Sirov, gənankʰ!]	Gladly, let's go!

II TEXT

ՀՈՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

[Hor kẖorhurtʰə]

Մի հայր միշտ խորհուրդ էր տալիս որդիներին, որ համերաշխ ապրեն իրար հետ։
[Mi hayr mišt kẖorhurtʰer talis vortʰinerin, vor hameraškẖ apren irar het.

Որդիները չէին լսում իրենց հորը։ Մի օր հայրը հրամայեց՝ մի ցախավել բերեն։
Vortinerə čʰeyin ləsum irentsʰ horə. Mi or hayrə hramayetsʰ mi tsʰakẖavel beren.

Ցախավելը տվեց որդիներին և առաջարկեց, որ այն կոտրեն։ Որդիները փորձեցին,
Tsʰakẖavelə təvetsʰ vortʰinerin yev arač ʰarketsʰ, vor ayn kotren. Vortʰinerə portsʰetsʰin,

բայց չկարողացան կոտրել։ Այն ժամանակ հայրը քանդեց ցախավելը և չյուղերը
baytsʰ čʰəkaroghatsʰan kotrel. Ayn zhamanak hayrə kʰandetsʰ tsʰakhavelə yev shyugherə

մեկ-մեկ տվեց որդիներին, որ կոտրեն։ Որդիները հեշտությամբ կոտրեցին առանձին
mek-mek təvetsʰ vortʰinerin, vor kotren. Vortʰinerə heshtutʰyamb kotretsʰin arandzin

չյուղերը։ Ապա հայրը ասաց որդիներին. – Այսպես էլ դուք, եթե իրար
shyugherə. Apa hayrə asatsʰ vortʰinerin. – Ayspes el dukʰ, yetʰe irar

ամուր բռնեք, ոչ մեկը չի կարողանա հաղթել ձեզ, իսկ եթե կռվեք, խռովեք,
amur bəṙnekʰ, vočʰ mekə čʰi karoghana hakẖtʰel dzez, isk yetʰe kəṙvekʰ, kẖəṙovekʰ,

ձեզ մեկ-մեկ կոտրելը հեշտ կլինի։
dzez mek-mek kotrelə heshtkəlini.]

III NEW WORDS AND EXPRESSIONS

հոր (genitive from *հայր father*)	[hor]	*father's*
խորհուրդ	[kẖorhurtʰ]	*advice*
խորհուրդ տալ	[kẖorhurtʰ tal]	*to advise*
որդի	[vortʰi]	*son*
համերաշխ	[hameraṣhkẖ]	*in harmony*
ապրել	[aprel]	*to live*
իրար հետ	[irar het]	*with each other*
լսել	[lᵊsel]	*to listen to, to obey*
իրենց	[irenʦʰ]	*their*
մի օր	[mi or]	*one day*
հրամայել	[hramayel]	*to order*
ցախավել	[ʦʰakẖavel]	*birch-broom*
բերել	[berel]	*to bring, to fetch*
առաջարկել	[aṙaǰʰarkel]	*to propose*
կոտրել	[kotrel]	*to break*
փորձել	[porʦʰel]	*to try*
բայց	[bayʦʰ]	*but*
կարողանալ	[karoghanal]	*to be able*
այն ժամանակ	[ayn ẓhamanak]	*at that time, then*
քանդել	[kʰandel]	*to untie*
չյուղ	[ṣhyughẖ]	*twig*
մեկ-մեկ	[mek-mek]	*one by one*
տվեց (past from *տալ to give*)	[tᵊvetʦʰ]	*gave*
հեշտությամբ	[heṣhtutʰyamb]	*with ease*
առանձին	[aṙandẓin]	*separate, single*
այսպես էլ	[ayspes el]	*this way, thus*
եթե	[yetʰe]	*if*
իրար	[irar]	*each other*
ամուր	[amur]	*strong*
բռնել	[bᵊṙnel]	*to hold*
ոչ մեկը	[voǰʰ mekə]	*nobody*
հաղթել	[haghtʰel]	*to vanquish*
իսկ	[isk]	*but*
կռվել	[kᵊṙvel]	*to fight*
խռովել	[kẖᵊṙovel]	*to get alienated*
հեշտ կլինի	[heṣht kᵊlini]	*it will be easy*

IV THEMATIC GROUP OF WORDS

ԸՆՏԱՆԻՔ, ԱԶԳԱԿԱՆՆԵՐ [Ənt'anik', azgakanner]		FAMILY, RELATIVES
ծնողներ	[ʦ'ənoġner]	*parents*
հայր(իկ), պապա (coll.)	[hayr(ik), papa]	*father*
մայր(իկ), մամա (coll.)	[mayr(ik), mama]	*mother*
որդի, տղա	[vort'i, t'əġa]	*son*
տղա	[t'əġa]	*boy*
դուստր, աղջիկ	[dust'ər, aġǰ'ik]	*daughter*
աղջիկ	[aġǰ'ik]	*girl*
պապ(իկ)	[pap(ik)]	*grandfather*
տատ(իկ)	[tat(ik)]	*grandmother*
թոռ(նիկ)	[t'oṙ(nik)]	(little) *grandchild*
ծոռ	[ʦoṙ]	*great-grandchild*
եղբայր	[yeġpayr]	*brother*
քույր	[k'uyr]	*sister*
հորեղբայր	[horeġpayr]	*paternal uncle*
հորաքույր	[horak'uyr]	*paternal aunt*
քեռի	[k'eṙi]	*maternal uncle*
մորաքույր	[morak'uyr]	*maternal aunt*
զարմիկ	[zarmik]	*cousin* (male)
զարմուհի	[zarmuhi]	*cousin* (female)
ամուսին	[amusin]	*husband*
կին	[kin]	*wife, woman*
խորթ մայր, մայրացու	[ḳhort' mayr, mayraʦ'u]	*stepmother*
խորթ հայր, հայրացու	[ḳhort' hayr, hayraʦ'u]	*stepfather*
քավոր	[k'avor]	*best man*
կնքահայր	[k'ənk'ahayr]	*godfather*
քավորակին	[k'avorakin]	*best man's spouse*
կնքամայր	[k'ənk'amayr]	*godmother*

նշանվել	[nəs̱hanvel]	*to get engaged*
նշանած	[nəs̱hanat̪s]	*fiancé*
նշանված	[nəs̱hanvat̪s]	*engaged*
ամուսնանալ	[amusnanal]	*to marry, to get married*
ամուսնացած	[amusnat̪sʰat̪s]	*married*
ամուրի	[amuri]	*bachelor*
հարսանիք	[harsanikʰ]	*wedding*
ամուսնալուծություն	[amusnalut̪sutʰyun]	*divorce*
բաժանվել	[baẕhanvel]	*to get divorced*
բաժանված	[baẕhanvat̪s]	*divorced*
այրի	[ayri]	*widow(er)*
որբ	[vorpʰ]	*orphan*
խնամի(ներ)	[ḵhənami(ner)]	*in-law(s)*
զույգ	[zuykʰ]	*couple*
(ս)կեսուր	[(s)kesur]	*mother-in-law (husband's mother)*
(ս)կեսրայր	[(s)kesrayr]	*father-in-law (husband's father)*
զոքանչ	[zokʰanc̱hʰ]	*mother-in-law (wife's mother)*
աներ	[aner]	*father-in-law (wife's father)*
հարս	[hars]	*daughter-in-law, sister-in-law, bride*
հարսնացու	[harsnat̪sʰu]	*bride, bride-to-be*
փեսա	[pʰesa]	*son-in-law, brother-in-law, bridegroom*
փեսացու	[pʰesat̪sʰu]	*bridegroom*
տալ	[tal]	*sister-in-law (husband's sister)*
տեգր	[tekʰər]	*brother-in-law (husband's brother)*
քենի	[kʰeni]	*sister-in-law (wife's sister)*
քենակալ	[kʰenakal]	*husband of the wife's sister*
աներձագ	[anerd̪zakʰ]	*brother-in-law (wife's brother)*
երեխա	[yereḵha]	*child*
մանուկ	[manuk]	*infant*
պատանի	[patani]	*adolescent*

V GRAMMAR

A. VERBS

1. The aorist (simple past) tense

The aorist or the simple past is the only simple tense in the conjugation paradigm of the Armenian indicative mood. It expresses a completed action in the past without any implication of duration or progression. EXAMPLES: *գրեցի I have written* or *I wrote* from *գրել* and *կարդացի I have read* or *I read* from *կարդալ*. Below is the aorist pattern for the majority of regular verbs that belong to the first (infinitive ending in *-ել*) and second conjugation (infinitive ending in *-ալ*). What follows is a conjugation paradigm of the verbs *գրել* and *կարդալ*, in both affirmative and negative forms:

SINGULAR		
1st pers. (*ես*)	verb stem + *եցի/ացի*	[verb stem + etsʰi/atsʰi]
2nd pers. (*դու*)	verb stem + *եցիր/ացիր*	[verb stem + etsʰir/atsʰir]
3rd pers. (*նա*)	verb stem + *եց/աց*	[verb stem + etsʰ/atsʰ]
PLURAL		
1st pers. (*մենք*)	verb stem + *եցինք/ացինք*	[verb stem + etsʰinkʰ/atsʰinkʰ]
2nd pers. (*դուք*)	verb stem + *եցիք/ացիք*	[verb. stem + etsʰikʰ/atsʰikʰ]
3rd pers. (*նրանք*)	verb stem + *եցին/ացին*	[verb. stem + etsʰin/atsʰin]

AORIST

	գրել		*կարդալ*	
	affirmative	*negative*	*affirmative*	*negative*
(*ես*)	*գրեցի*	*չգրեցի*	*կարդացի*	*չկարդացի*
(*դու*)	*գրեցիր*	*չգրեցիր*	*կարդացիր*	*չկարդացիր*
(*նա*)	*գրեց*	*չգրեց*	*կարդաց*	*չկարդաց*
(*մենք*)	*գրեցինք*	*չգրեցինք*	*կարդացինք*	*չկարդացինք*
(*դուք*)	*գրեցիք*	*չգրեցիք*	*կարդացիք*	*չկարդացիք*
(*նրանք*)	*գրեցին*	*չգրեցին*	*կարդացին*	*չկարդացին*

Some verbs deviate from this pattern. Instead of ending in *-(եց)ի* and *-(աց)ի*, these verbs end in a *-ա*: *-ա, -ար, -ավ, -անք, -աք, -ան*. Compare the verb *տեսնել to see:*

տեսա I saw, տեսար you saw, տեսավ he/she saw, տեսանք we saw, տեսաք you saw, տեսան they saw.

Knowledge of the aorist forms is important as other verbal forms are derived either from the infinitive or the aorist stem. Here are some basic rules for the aorist stem construction:

1. replacing the infinitive endings **-ել** with **-եց**, and **-ալ** with **-աց** (plus ending **-ի**):

INFINITIVE	AORIST STEM	AORIST (1st pers. sing.)
գր-ել	**գրեց-**	**գրեց-ի** *I wrote*
կարդ-ալ	**կարդաց-**	**կարդաց-ի** *I read*

2. dropping the infixes **-ն-** and **-է-** from verbs (plus ending **-ա**):

ընկ-ն-ել *to fall*	**ընկ-**	**ընկ-ա** *I fell*
տես-ն-ել *to see*	**տես-**	**տես-ա** *I saw*
կոր-է-ել *to disappear*	**կոր-**	**կոր-ա** *I disappeared*

3. changing **ն** to **ց** in verbal derivations with the infix **-ան-** or **-են-** (plus ending **-ա**):

մեծ-ան-ալ *to grow big*	**մեծաց-**	**մեծաց-ա** *I grew big*
ծեր-ան-ալ *to grow old*	**ծերաց-**	**ծերաց-ա** *I grew old*
պարծ-են-ալ *to boast*	**պարծեց-**	**պարծեց-ա** *I boasted*

4. changing **ն** to **ր** in verbal derivations with the infix **-ացն-** or **-եցն-** (plus ending **-ի**):

հեռացն-ել *to remove*	**հեռացր-**	**հեռացր-ի**
ծիծաղեցն-ել *to make laugh*	**ծիծաղեցր-**	**ծիծաղեցր-ի**

The following verbs have irregular aorist forms:

լինել	*to be*	**եղ-ա, եղար, եղավ, եղանք, եղաք, եղան**
առնել	*to take*	**առ-ա, առար, առավ, առանք, առաք, արան**
դնել	*to put*	**դրեց-ի** (or **դրի**), **դրեցիր, դրեց, դրեցինք, դրեցիք, դրեցին**
անել	*to do*	**արեց-ի** (or **արի**), **արեցիր, արեց, արեցինք, արեցիք, արեցին**
գալ	*to come*	**եկ-ա, եկար, եկավ, եկանք, եկաք, եկան**
տալ	*to give*	**տվեց-ի** (or **տվի**), **տվեցիր, տվեց, տվեցինք, տվեցիք, տվեցին**
ուտել	*to eat*	**կեր-ա, կերար, կերավ, կերանք, կերաք, կերան**
ընկնել	*to fall*	**ընկ-ա, ընկար, ընկավ, ընկանք, ընկաք, ընկան***

The negative forms of the aorist are constructed by prefixing the negative marker **չ-**:

գրեցի	*I wrote* or *I have written*	→ **չգրեցի**	*I didn't write* or *I haven't written*
կարդացի	*I read* or *I have read*	→ **չկարդացի**	*I didn't read* or *I haven't written*
արեցի	*I did* or *I have done*	→ **չարեցի**	*I didn't do* or *I haven't done*
ընկա	*I fell* or *I have fallen*	→ **չընկա**	*I didn't fall* or *I haven't fallen*
առա	*I took* or *I have taken*	→ **չառա**	*I didn't take* or *I haven't taken*

* See the table of irregular verbs in the Appendix (pp. 334-335).

2. Uses of the aorist tense

The Armenian aorist or simple past tense has several equivalents in English translation. With reference to usual activities in the past, it corresponds to the English simple past:

> *Երեկ նա երկար աշխատեց, գործը վերջացրեց ու գնաց։*
> [Yerek na yerkar ashkhatets^{h}, gortsə verch^{h}ats^{h}ᵊrets^{h} u gᵊnats^{h}]
> *Yesterday he worked for a long time, finished his business and left.*

As mentioned before, the aorist or simple past tense denotes an action completed at some point in the past without any implication of the duration or progression. In this sense, it differs from the Armenian imperfect tense, which indicates a past action in progress:

> *Նկարում էի, երբ դու ներս մտար։*
> [Nᵊkarum eyi, yerp^{h} du ners mᵊtar]
> *I was painting when you came in.*

The Armenian aorist can be viewed as the equivalent of the English present perfect, which refers to a past action that has current relevance:

Պատուհանը կոտրեցի։	*Այսպիսով մենք այլևս չխոսեցինք։*
[Patuhanə kotrets^{h}i]	[Ayspisov menk^{h} aylyevᵊs ch^{h}ᵊkhosets^{h}ink^{h}]
I have broken the window.	*Thus we haven't spoken any more.*

It is important to note that the Armenian aorist differs from other past tenses in that it is the witness' tense. It is used only if the speaker has either witnessed the activity or if he/she can speak about it with absolute certainty.

The aorist has various secondary functions in colloquial Armenian:

a) as an action very close to the present time or one that is to follow immediately in time. Note in the following example the translation of *գնացի* as *I am going:*

> *Ես իմ ասելիքն ասացի. Հիմա դու գիտես։*
> [Yes im aselik^{h}n asats^{h}i; hima du gites]
> *I said what I had to say; now it's up to you.*

b) it can be used as a directive, an appeal for immediate action:

> *Շո՛ւտ արեք, չարժվեցի՛նք։*
> [Shut arek^{h}, zharzhᵊvets^{h}ink^{h}!]
> *Hurry up, let's go!*

c) in conditional sentences, the aorist can replace the subjunctive mood.

> *Եկար, կգնանք. չեկար՝ կմնանք։*
> [Yekar, kᵊgᵊnank^{h}; ch^{h}ekar, kᵊmᵊnank^{h}]
> *If you come, we'll go; if you don't come, we'll stay.*

Note that in the above sentence *եկար* is translated as *if you come*:

B. NOUNS

1. The declension paradigm

To fulfill various syntactic functions in a sentence, nouns and pronouns in some languages have an extensive declension system. In other languages, these functions are performed by prepositions and postpositions (see Unit 7, pp. 158-159). English and Armenian have both, although Armenian has a more elaborate system of noun and pronoun declensions.*

Nouns in Armenian have an elaborate declension paradigm, which may overwhelm the English speaker. They change forms either by taking case markers, by undergoing vowel alternations or inner permutations, or by doing both (see Unit 5, pp. 107-108).

Armenian has seven cases: nominative, accusative, genitive, dative, ablative, instrumental, and locative. The first four cases, nominative and accusative, genitive and dative, form two pairs that may correspond in form but differ in syntactic function. The following specific questions address the different functions of each case:

Cases	**person**		**non-person**	
Nominative:	ո՞վ	[ov?] *who?*	ի՞նչ(ը)	[inch^h(ə)?] *what?*
Accusative:	ո՞ւմ	[um?] *whom?*	ի՞նչ(ը)	[inch^{h}ə?] *what?*
Genitive:	ո՞ւմ	[um?] *whose?*	ինչի՞	[inch^{h}i?] *whose? of what?*
Dative:	ո՞ւմ	[um?] *to whom?*	ինչի՞(ն)	[inch^{h}i(n)?] *to/for what?*
Ablative:	ումի՞ց	[umits^h?] *from whom?*	ինչի՞ց	[inch^{h}its^h?] *from what?*
Instrumental:	—		ինչո՞վ	[inch^{h}ov?] *with what?*
Locative:	—		ինչո՞ւմ	[inch^{h}um?] *in what?*

	Singular	**Plural**	**Singular**	**Plural**
Nominative:	աշակերտ(ը)	աշակերտներ(ը)	դպրոց(ը)	դպրոցներ(ը)
Accusative:	աշակերտին	աշակերտներին	դպրոց(ը)	դպրոցներ(ը)
Genitive:	աշակերտի	աշակերտների	դպրոցի	դպրոցների
Dative:	աշակերտի(ն)	աշակերտների(ն)	դպրոցի(ն)	դպրոցների(ն)
Ablative:	աշակերտից	աշակերտներից	դպրոցից	դպրոցներից
Instrumental:	աշակերտով	աշակերտներով	դպրոցով	դպրոցներով
Locative:	—	—	դպրոցում	դպրոցներում

*English nouns change forms either to express possession or when they are used in the plural (cf. *father's, fathers*).

2. The nominative and accusative cases

The ***nominative*** case in singular is the citation form of nouns as they appear in dictionaries. It is the initial form in a declension paradigm and has no explicit case markers. It can, however, be used with or without determiners, i.e. a definite article (**-ը/-ն**) (see Unit 1, p. 13) or a possessive article ending in **-ս, -դ** or **-ը/-ն** (see p. 55) as the case may be.

The noun in the nominative case serves primarily as the subject of a sentence, a topic about which a comment is made:

Անահիտը վառ գույներ էր սիրում։	**Գորգս նոր է։**
[Anahitə vaṙ guyner er sirum]	[Gorgᵊs nor e]
Anahit liked bright colors.	*My carpet is new.*

In the above sentences, **Անահիտը** [Anahitə] *Anahit* and **գորգս** [gorgᵊs] *my carpet* are subjects and appear in the nominative case. They can be elicited in response to the questions **ո՞վ** [ov?] *who?* (**Անահիտը**) and **ի՞նչը** [inch͔ʰə?] *what?* (**գորգը**) respectively.

The secondary syntactic function of the nominative case is also to serve as subject complement, linked to the subject by the auxiliary verb **եմ** or other copular verbs:

Եղբայրս բժիշկ է։	**Արամը մնում է ընկերս։**
[Yegh͔payrᵊs bᵊzhish͔k e]	[Aramə mᵊnum e ənkerᵊs]
My brother is a physician.	*Aram remains my friend.*

In the first sentence, both the subject **եղբայրս** [yegh͔payrᵊs] *my brother* and its complement **բժիշկ** [bᵊzhish͔k] *physician* appear in the nominative case. They are linked to each other by the copula **է** *is.* In the second sentence, it is the verb **մնալ** [mᵊnal] *to remain* that links the subject **Արամը** [Aramə] *Aram* to **ընկերս** [ənkerᵊs] *my friend,* and both nouns are used in the nominative case.

The ***accusative*** varies depending on the semantics of the noun. Eastern Armenian makes a person vs. non-person distinction: nouns that indicate persons use explicit case markers, namely the dative form (see p. 77) while nouns for non-persons do not change, thus coinciding with the nominative. In a sentence, the accusative performs the following functions:

a) A direct object governed by a transitive verb:

Հայրը գովում է որդուն։	**Նկարներս տեսա՞ր։**
[Hayrə govum e vortʰun]	[Nᵊkarnerᵊs tesar?]
The father praises his son.	*Have you seen my pictures?*

In these sentences, **որդուն** [vortʰun] *son* and **նկարներս** [nᵊkarnerᵊs] *my pictures* are direct objects of the transitive verbs **գովել** [govel] *to praise* and **տեսնել** [tesnel] *to see* respectively. Note that in the first sentence, the question asked is (**ո՞ւմ**) [um?] *whom?* with reference to **որդուն** [vortʰun] and that both the question and the form of the noun **որդի** [vortʰi] correspond to the dative case (see pp. 102-103). In the second sentence the ques-

tion (*ի՞նչ*) [inch^{h}?] *what?* refers to an non-person; hence the form *նկարներս* [n^{ə}karner^{ə}s] that coincides with the nominative case.

b) A local adverb that answers the question *ո՞ւր* [ur?] *where?*

Վերջապես տուն եկա։	*Երբեմն գրադարան էի գնում։*
[Verch^{h}apes tun yeka]	[Yerp^{h}em^{ə}n gradaran eyi g^{ə}num]
At last I came home.	*I used to go to the library sometimes.*

Here, the unmarked nouns *տուն* [tun] and *գրադարան* [g^{ə}radaran] are adverbials of place.

c) A temporal adverbial that answers the question *ե՞րբ* [yerp^{h}?] *when?*

Մի օր էլ նա անհետացավ։	*Հաջորդ տարի կտեսնվենք։*
[Mi or el na anhetats^{h}av]	[Hajort^{h} tari k^{ə}tesn^{ə}venk^{h}]
One day he disappeared.	*Next year we will see each other.*

Here, *օր* [or] and *տարի* [tari] are unmarked nouns used as adverbials of time.

d) An adverbial indicating measurements and sizes (miles, kilograms, pounds, litres, etc.):

Երեք բաժակ գինի խմեցի։	*Տասը մղոն քայլեցինք։*
[Yerek^{h} bazhak gini kh^{ə}mets^{h}i]	[Tasə m^{ə}ghon k^{h}ayletş^{h}ink^{h}]
I drank three glasses of wine.	*We walked ten miles.*

In the examples above, *երեք բաժակ* [yerek^{h} bazhak] *three glasses* and *տասը մղոն* [tasə m^{ə}ghon] *ten miles* take the accusative case. The following questions apply:

Որքա՞ն գինի խմեցիր։	*Որքա՞ն քայլեցիք։*
[Vork^{h}an gini kh^{ə}mets^{h}ir?]	[Vork^{h}an k^{h}ayletş^{h}ik^{h}?]
How much wine did you drink?	*How long did you walk?*

The nominative plural takes the ending *-(ն)եր*, which can appear with or without determiners, i.e. a definite article (*-ը/-ն*) or possessive article (*-ս, -դ* or *-ը/-ն*). This, however, does not apply to nouns that have the plural ending *-ք* , *-իկ*, and *-այք* (see p. 33) as these plural endings do not take the articles *-ը* or *-ն*:

Երեխաները ուշացան։	but:	*Մարդիկ (տիկնայք) ուշացան։*
[Yerekhaner ushats^{h}an]		[Mart^{h}ik^{h} (tiknayk^{h}) ushats^{h}an]
The children are late.		*The people (the ladies) are late.*

For the direct object, the accusative plural makes the same person vs. non-person distinction as the accusative singular. Nouns indicating persons use their genitive-dative case while nouns for non-persons use the nominative-accusative form:

Պաշտպանե՛նք երեխաներին։	but:	*Պաշտպանե՛նք մեր անտառները։*
[Pashtpanenk^{h} yerekhanerin]		[Pashtpanenk^{h} mer antarnerə!]
Let's protect the children!		*Let's protect our forests!*

VI ARMENIAN-ENGLISH CONTRASTS

Some Armenian expressions of politeness

Like all languages, Armenian has conventionally established conversation units, or *gambits* (see Appendix, p. 301), which are bound by socio-cultural conventions and, most of the time, defy literal translation into other languages. Some examples include **խնդրեմ** [kẖᵊntʰrem], **կարելի՞ է** [kareli e?], **համեցե՛ք** [hametsʰekʰ!] (formal), etc.

1. **խնդրեմ** [kẖᵊntʰrem] is frequently used in polite requests and replies. As such, it corresponds to the English *please*:

> **Ասա՛** (informal) / **Ասացե՛ք** (formal) **խնդրեմ** ...
> [Asa kẖᵊntʰrem .../ Asatsʰekʰ kẖᵊntʰrem ...]
> *Tell me, please, ...*
>
> **– Պատուհանը փակե՞մ: – Ա՛յո, խնդրեմ:**
> [Patuhanə pʰakem? Ayo, kẖᵊntʰrem]
> *"Shall I close the window?" "Yes, please."*

a) **խնդրեմ** [kẖᵊntʰrem] is also used to make commands sound milder:

> **Դուռը բա՛ց արեք, խնդրեմ:**
> [Durə batsʰ arekʰ, kẖᵊntʰrem!]
> *Open the door, please!*

However, there is not always a one-to-one correspondence between the Armenian **խնդրեմ** and the English *please*. There are cases where, when Armenian uses **խնդրեմ**, English has other conventional expressions:

b) **խնդրեմ** serves as a prompt response to "*Thank you!*"

> **– Շնորհակա՛լ եմ: – Խնդրե՛մ:**
> [Sẖᵊnorakal em. – Kẖᵊntʰrem]
> *"Thank you!" "You are welcome!"* or *"Don't mention it!"*or *"My pleasure!"*

c) **խնդրեմ** is employed alone when offering an item to someone:

> **– Խնդրեմ:**
> [Kẖᵊntʰrem]
> *Here you are!*

d) **խնդրեմ** serves as a reply to a request for permission:

> **– Թույլ կտա՞ք ձեր թերթը կարդալ: – Խնդրեմ:**
> [Tʰuyl kᵊtakʰ ʤer tʰertʰə kartʰal? – Kẖᵊntʰrem]
> *"May I please read your newspaper?" "By all means!"* or*"Sure!"* or *"Please do!"*

2. The very common conversation tool **կարելի՞ է** [kareli e?] *May I* is used to ask for permission before

a) entering a room: **կարելի՞ է։**
[Kareli e?]
May I (come in)?

b) doing something: **կարելի՞ է փորձել։**
[Kareli e portsʰel?]
May I try it?

c) saying something: **կարելի՞ է մի բան ասել։**
[Kareli e mi ban asel)?]
May I say something?

3. **Հաճեցե՛ք** [hametsʰekʰ] is used:

a) As a polite response to a request for permission:
– կարելի՞ է։ *May I?* **– Հաճեցե՛ք։** *Please do!*

b) As a polite incitement to accept an offer of food or drinks:
– Հաճեցե՛ք։ *Help yourself!*

c) As a welcome to guests entering the house:
– Հաճեցե՛ք։ *Come in, please!*

4. In everyday talk, there are a few expressions of kindness and hospitality, containing the word **անուշ** [anuʂ] *sweet.*

a) **Անո՛ւշ արա** [Anuʂ ara!] (informal) or **Անո՛ւշ արեք** [Anuʂ arekʰ] (formal or plural) correspond to the English *Enjoy!* or *Enjoy it!* These expressions accompany the act of offering food:

– Հաճեցե՛ք [hametsek!], **անո՛ւշ արեք** [anuʂ arekʰ].
"Help yourself!" "Enjoy it!"

b) **Անո՛ւշ լինի** [Anuʂ lini!] (literally: *May it be sweet!)* is also used in response to someone's appreciation of the food just enjoyed:

– Ճաշը չատ համեղ է(ր)։ – Անո՛ւշ լինի։
[Cʰaʂə ʂat hamegh e(r)] [Anuʂ lini!]
"The meal is/was very tasty." "I am glad you enjoyed it!"

c) **Անո՛ւշ լինի** [Anuʂ lini!] is used around the dinner table as a well-wishing expression to a guest who has just emptied a glass of wine or any other drink on a happy occasion.

– Կենա՛ցդ։ (informal) or: **– Ձե՛ր կենացը։** (formal/plur.) **– Անո՛ւշ լինի։**
[Kenatsʰət] [Dzer kenatsʰə] [Anuʂ lini]
"To your health!" *"Enjoy it!"*

VII WORD FORMATION

Diminutives

Armenian has three suffixes that create diminutives: **-իկ** [ik], **-ակ** [ak] and **-ուկ** [uk]. They impart to the noun the meaning of smallness (in size or value), affection, endearment, but also degradation or debasement on the part of the speaker.

1. All three suffixes **-իկ** , **-ակ**, and **-ուկ** are added to nouns; their selection, however, is predetermined. Each noun combines with a specific suffix:

ձուկ [dzuk] *fish*	→ ձկնիկ [dzᵊknik] *little fish*
լիճ [lich] *lake*	→ լճակ [lᵊchak] *little lake*
արջ [archʰ] *bear*	→ արջուկ [archʰuk] *little bear*

2. The most productive diminutive suffix **-իկ** creates the largest number of diminutives:

սեղան [seghan] *table*	→ սեղանիկ [seghanik] *little table*
շուն [shun] *dog*	→ շնիկ [shᵊnik] *doggy*
պատառ [patar] *piece*	→ պատառիկ [patarik] *little piece*

a) Nouns denoting close relatives appear with **-իկ**, expressing intimacy or familiarity:

հայր [hayr] *father*	→ հայրիկ [hayrik] *daddy*
քույր [kʰuyr] *sister*	→ քույրիկ [kʰuyrik] *sis*
պապ [pap] *grandfather*	→ պապիկ [papik] *grandpa*

b) Added to proper names, **-իկ** expresses a subjective or emotional attitude toward a person:

Տիգրան [Tigran]	→ Տիգրանիկ [Tigranik]
Մարիամ [Mariam]	→ Մարիամիկ [Mariamik]
Վարդան [Vartʰan]	→ Վարդանիկ [Vartʰanik]

Longer names form diminutives by adding the suffix **-իկ** to the first syllable of the name:

Լուսինե [Lusine]	→ Լուսիկ [Lusik]
Խաչատուր [Khachʰatur]	→ Խաչիկ [Khachʰik]
Հովհաննես [Hovhannes]	→ Հովիկ [Hovik]

c) The suffix **-իկ** and **-ուկ** may also be attached to adjectives. When referring to or addressing a person or an object, they indicate affection or fondness:

սիրուն [sirun] *cute*	→ սիրունիկ [sirunik] *cutie*
անուշ [anush] *sweet*	→ անուշիկ [anushik] *sweetie*
տաք [takʰ] *warm*	→ տաքուկ [takʰuk] *warmish, cosy*
գեր [ger] *thick, fat*	→ գիրուկ [giruk] *plumpish, flabby*

VIII PRONUNCIATION

The letters Դ դ, Տ տ, and Թ թ

Rather than a double system of stop consonants, i.e. the voiced **d** and the voiceless **t**, East Armenian has a triple system with one voiced դ [d] and two voiceless stops, the non-aspirated տ [t] and the aspirated թ [tʰ]:

The triple system of the related consonants դ, տ and թ can be presented as follows:

voiced	Դ դ [d]
voiceless non-aspirated	Տ տ [t]
voiceless aspirated	Թ թ [tʰ]

Like in the case of բ, պ and վ, each of these consonants is an independent phoneme, i.e. the smallest phonetic unit that distinguishes one word from another. The following three words differ in meaning in the contrast of the phonemic consonants դ, տ and թ:

դեր [der] *role*
տեր [ter] *Lord, master*
թեր [tʰer] *for* (as opposed to դեմ [dem] *against*)

In general, the letters Դ դ, Տ տ and Թ թ are pronounced as written. EXAMPLES: Դանիել [Daniel] *Daniel,* Դավիթ [Davitʰ] *David,* դաս [das] *lesson,* Տիգրան [Tigran] *Tigran,* տատիկ [tatik] *grandmother,* տանտեր [tanter] *house lord,* Թերեզա [Tʰereza] *Theresa,* թթու [tʰətʰu] *sour,* թաթ [tʰatʰ] *paw,* etc.

There are words that constitute exceptions to this rule with the voiced դ [d] pronounced as a voiceless aspirated [tʰ] after vowels and after ր [r]: օդ [otʰ] *air,* դադար [datʰar] *pause, intermission,* զարդ [zartʰ] *adornment,* բարդ [bartʰ] *complex,* բուրդ [burtʰ] *wool,* մարդ [martʰ] *human being,* վարդ [vartʰ] *rose,* նյարդ [nyartʰ] *nerve,* բերդ [bertʰ] *fortress,* օրիորդ [oriortʰ] *Miss,* ջարդ [jartʰ] *massacre,* որդ [vortʰ] *worm,* երդում [yertʰum] *oath,* արդար [artʰar] *just,* որդի [vortʰi] *son,* արդեն [artʰen] *already,* դրդել [dəɾtʰel] *to incite,* առաջնորդ [aɾajnortʰ] *leader,* etc. In some words, after ն [n]: անդամ [antʰam] *member,* խնդիր [kẖəntʰir] *problem,* կենդանի [kentʰani] *animal,* ընդամենը [əntʰamenə] *totally,* ընդարձակ [əntʰaɾʦʰak] *spacious,* etc. In certain words, as well as in final position of words, -դ is pronounced like the voiceless, non-aspirated տ [t]: այդ [ayt] *that,* խեղդել [kẖekẖtel] *to strangle,* հոդված [hotvaʦ] *article,* etc. The same applies to the possessive ending -դ: տունդ [tunət] *your house,* հայրդ [hayrət] *your father,* etc.

IX ORTHOGRAPHY

ՈՂ ո or Օ օ ?

The following orthographic and phonetic rules govern the usage of the letters ՈՂ ո and Օ օ in East Armenian:

ՈՂ ո occurs:

1. in initial position of words and is pronounced [vo] as in English *volt*:

   որդի [vortʰi] *son,* որս [vors] *hunting,* ոտք [votkʰ] *foot,* etc.

2. in medial and final position of words, 'ո' is pronounced [o] as in the English word *folk*:

   չորս [cẖʰors] *four,* բոլոր [bolor] *all,* Կարո [Karo] *Karo (male name),* etc.

3. within compound and derived words where 'ո' is pronounced

   a) as [vo] when it appears after vowels:

   արջաորս [arcẖʰavors *bear hunting* (from արջ+ա+որս), ամենաորակյալ [amenavorakyal] *most qualified* (superlative of the adjective որակյալ *qualified,* etc.

   b) as [o] when it appears after consonants:

   ձկնորս [dzəknors] *fisherman* (from ձուկ+որսալ), անորոշ [anorosẖ] *indefinite* (from ան+որոշ), etc.

EXCEPTION 1: The initial ՈՂ ո is pronounced [o] in the pronoun ով [ov] *who* and its plural form ովքեր [ovkʰer] *who;*

EXCEPTION 2: Nouns of foreign origin starting with [vo] are spelled with Վո վո rather than the regular ՈՂ ո in initial position:

Վոլգա [Volga] a river in Russia (Russian: Волга), վոլտ [volt] *volt,* etc.

Օ օ occurs:

1. in initial position of words and stands for [o] as in English *on* or *all:*

   օր [or] *day,* օգնել [okʰnel] *to help,* օդ [otʰ] *air, weather,* etc.

2. within words, where օ appears as a result of compounding or derivation:

   ապօրինի [aporini] *illegal (*from ապ+օրինի *outside+law*), կեսօր [kesor] *midday, noon (*from կես+օր *half+day*), անօգուտ [anokʰut] *useless (*from ան+օգուտ *without+use*), անօրինակ [anorinak] *unequaled (*from ան+օրինակ *without+example*) etc.

X WRITING

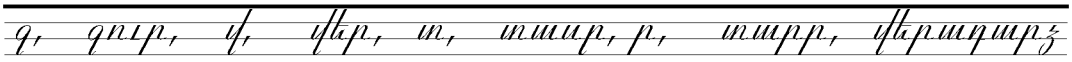

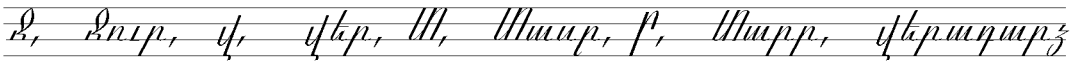

յ,	***յուր***,	***վ***,	***վեր***,	***տ***,	***տասը***,	***ր***,	***տարր***,	***վերադարձ***
Յ,	***Յուր***,	***Վ***,	***Վեր***,	***Տ***,	***Տասը***,	***Ր***,	***Տարր***,	***Վերադարձ***
[j]	[jur]	[v]	[ver]	[t]	[tasə]	[r]	[tarr]	[veradarʦʰ]

փ,	***փուռ***,	***ք***,	***քիչ***,	***ճ***,	***ճանճ***,	***ֆ***,	***ֆշշալ***,	***և***
Փ,	***Փուռ***,	***Ք***,	***Քիչ***,	***Ճ***,	***Ճանճ***,	***Ֆ***,	***Ֆշշալ***,	***Եվ***
[pʰ]	[pʰuř]	[kʰ]	[kʰiʧʰ]	[ʧ]	[ʧanʧ]	[f]	[fᵊʂal]	[yev]

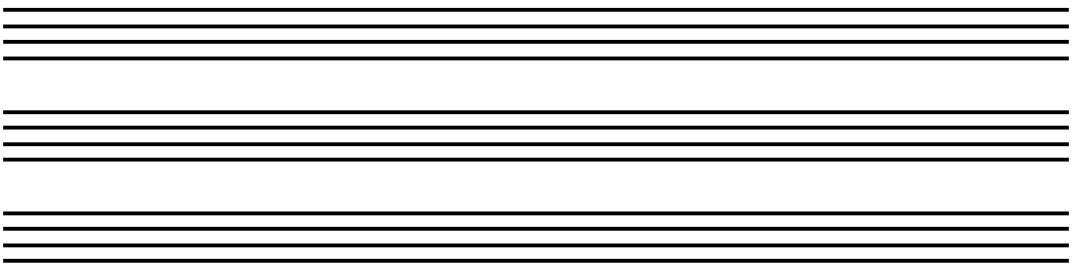

XI EXERCISES

1. Combine questions from the left column with appropriate responses from the right column.

a.	Ո՞ւր գնացիր երեկ։	թատրոն
b.	Ո՞ւմ տեսաք այսօր։	հյուրերը
c.	Ո՞վ կերավ կարկանդակը։	նոր ուսանողին
d.	Քանի՞ ժամ աշխատեցիր։	մայրիկը
e.	Ո՞վ է սիրում երեխային։	երեկ
f.	Ե՞րբ գնացիր գրադարան։	խորհուրդ
g.	Ի՞նչ տվեց հայրը որդիներին։	երեք ժամ

2. Form mini-dialogues according to the patterns in 1, 2, 3, and 4. Replace մայր *with* հայր, եղբայր, ընկեր, քույր, նշանած, *etc., and* տիկին *with* պարոն.

a. A. Խնդրում եմ, ծանոթացե՛ք։ Մայրս է։
B. Շատ ուրախ եմ, տիկին։

b. A. Ո՞վ է այս համակրելի կինը։ Ձեր մա՞յրն է։
B. Ո՛չ, Աննայի մայրն է։

c. A. Ուզո՞ւմ ես ծանոթանալ մորս հետ։
B. Սիրով, այդ տիկինը մա՞յրդ է։

d. A. Դուք Անիի ի՞նչն եք։
B. Ես նրա մայրն եմ։ Իսկ դո՞ւք։
A. Ես էլ Արմենի մայրն եմ։

3. Complete the sentences according to the pattern.

a. Ո՞ւր ես գնում։ Երևան եմ գնում։
b. Ե՞րբ ես գնում Երևան։ Այսօր եմ ...։
c. Երևանը սիրո՞ւմ ես։ Շատ ...
d. Ո՞վ է այնտեղ ապրում։ Տատիկս ...
e. Ուրիշ ո՞վ է այնտեղ։ Ընկերներս ...
f. կարոտե՞լ ես բոլորին։ Շատ ...
g. Քանի՞ օր ես սովորաբար մնում։ Տասը օր ...

4. Answer the questions with an affirmative or negative response, using չատ or բնավ.

a. Արամին ճանաչո՞ւմ ես։ Այո՛, լավ եմ ճանաչում։
b. Ֆրանսերեն գիտե՞ս։ Ո՛չ, բոլորովին չգիտեմ։
c. Մեր տուն գնացի՞ր։ Այո՛, ...

d. *Մայրիկիս հետ խոսեցի՞ր։ Ո՛չ, ...*
e. *Վարդանը այնտե՞ղ էր։ Այո՛, ...*
f. *Ընկերներիս տեսա՞ր։ Այո՛, ...*
g. *Ընտանիքիս հետ ծանո՞թ ես։ Ո՛չ, ...*

5. *Complete the sentences using the words in the parentheses as diminutives.*

a. *Ճանապա՞րհ ես։ Սա իմ ... (քույր) է։ – Սա իմ քույրիկն է։*
b. *Ահա՛ մեր համալսարանը։ Իմ ... (հայր) այնտեղ է աշխատում։*
c. *Ո՞վ է այս տարիքոտ կինը։ Սա իմ ... (տատ) է։*
d. *Այս երեխային ճանապա՞րհ ես։ Այո՛, տիկին Սարյանի ... (թոռ) է։*
e. *Ո՞րմ է նա չատ սիրում։ Իր ... (պապ)։*
f. *Այդ տղայի անունը ի՞նչ է։ ... (Վարդան)։*
g. *Այդ կինը Աննայի ի՞նչն է։ ... (մայր) է։*

6. *Complete the sentences, following the example in* a.

a. *Նա խոսում էր, իսկ դուք չէիք խոսում։*
b. *Նա չէր ուզում, իսկ ես ...*
c. *Նա գիտեր, իսկ դուս ...*
d. *Նա գալիս էր, իսկ ես ...։*
e. *Նա այնտեղ չէր լինում, իսկ նրանք ...*
f. *Նա սիրում էր կարդալ, իսկ ես ...*
g. *Նա անգլերեն խոսում էր, իսկ մենք ...*

7. *Insert the appropriate Armenian greeting.*

a. ... , *մայրիկ*։ (Hello!)
b. ... , *Արմեն*։ (So long!)
c. ... , *տատիկ*։ (Good night!)
d. ... , *հայրիկ*։ (Good morning!)
e. ... , *պարոն Հակոբյան*։ (Good evening!)
f. ... , *երեխաներ*։ (Welcome to you!)
g. ... , *տիկին*։ (See you later!)

8. *Form interrogative sentences, concluding with the following words.*

a. ..... *խոսեցի՞ր*։
b. ..... *չգրեցի՞ք*։
c. ..... *գնա՞ց*։
d. ..... *հավանեցի՞ր*։
e. ..... *չսիրեցի՞ն*։
f. ..... *տվի՞ր*։
g. ..... *աշխատե՞ց*։

9. How would you say it in Armenian?

a. May I introduce to you my relatives?
b. This is my uncle (my mother's brother: *քեռի*).
c. This is my uncle's wife.
d. This is my grandfather.
e. This is my grandmother.
f. This is my aunt (my father's sister: *հորաքույր*).

10. Answer the following questions with reference to the TEXT in this unit.

a. *Հայրը ի՞նչ խորհուրդ տվեց որդիներին։*
b. *Որդիները իրենց հորը լսեցի՞ն։*
c. *Հայրը ի՞նչ հրամայեց մի օր։*
d. *Ի՞նչ առաջարկեց հայրը որդիներին։*
e. *Որդիները կարողացա՞ն ցախավելը կոտրել։*
f. *Ինչպե՞ս կոտրեցին որդիները չյուղերը։*
g. *Ի՞նչ ասաց այն ժամանակ հայրը։*

XII PROVERBS

Հավը թևով է թռչում, մարդը՝ ազգականով։
[Havə tʰevov e tʰəṙčʰum, martʰn azgakanov]
Birds fly with their wings, humans with their kin.

Ծերը տան սյունն է։
[Ts̱erə tan syunn e]
The elder is the pillar of the house.

Որդին հորն է քաշում, աղջիկը՝ մորը։
[Vortʰin horn e kʰaš̱um, akh̲cʰikə morə]
A son takes after his father, a daughter after her mother.

Մեծացավ, մեծ ցավ դարձավ։
[Metsatsʰav, mets tsʰav dartsʰav]
(Your child) grew, your pain grew.

Unit 5

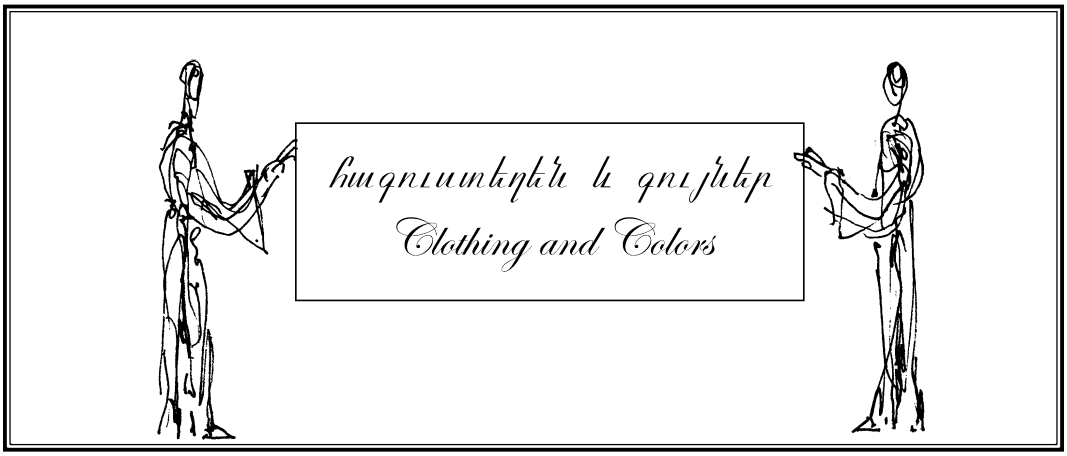

On the Agenda ...

Speech Acts in Dialogues:	Asking for an opinion and expressing one	90
Vocabulary:	Clothes, colors	94
Grammar:	VERBS: The perfect and pluperfect tenses	96
	NOUNS: 1. Declension types	100
	2. The genitive and dative cases	102
Armenian-English Contrasts:	1. Impersonal sentences	105
	2. Expressions of personal preference	106
Word Formation:	Vowel alterations and mutations	107
Pronunciation:	The letters Ղ ղ and Խ խ	109
Orthography:	եվ, եվ or և ?	110

I DIALOGUES

1. A has invited B, a friend, to his/her new apartment. B's opinion is important to A.

A.	*Հավանո՞ւմ ես նոր բնակարանս։* [Havanum es nor bᵊnakaranᵊs?]	Do you like my new apartment?
B.	*Այո՛, շատ եմ հավանում։* [Ayo, shat em havanum]	Yes, I like it very much.
	Նո՞ր ես տեղափոխվել։ [Nor es teghapʰokhvel]	Did you just move in?
A.	*Այո՛։ Դուրդ գալի՞ս է տեսարանը։* [Ayo. Durᵊt galis e tesaranə?]	Yes! Do you like the view?
B.	*Շա՛տ։ Կահույքդ էլ է գեղեցիկ։* [Shat. Kahuykʰᵊt el e geghetsʰik]	Very much! Your furniture is also nice.
A.	*Ամեն ինչ վերջերս գնեցի։* [Amen inchʰ verchʰerᵊs gᵊnetsʰi]	I bought everything recently.
	Գո՛րգս տես։ Գեղեցիկ է, չէ՞։ [Gorgᵊs tes! Geghetsʰik e, chʰe?]	Look at my carpet! It's beautiful, isn't it?
B.	*Հիանալի՛ է։ Հայկակա՞ն է։* [Hianali e. Haykakan e?]	It's wonderful! Is it Armenian?
A.	*Այո՛։ Իսկ ի՞նչ կարծիքի ես* [Ayo. Isk inchʰ kartsikʰi es]	Yes. And what do you think
	այս յուղանկարի մասին։ [ays yughanᵊkari masin?]	about this oil painting?
B.	*Վատ չէ։* [Vat chʰe]	It's not bad.
A.	*Ի՞նչ է, դուրդ չեկա՞վ։* [Inchʰ e, durᵊt chʰekav?]	What's wrong, you don't like it?
B.	*Դժվարանում եմ ասել։* [Dᵊzhvaranum em asel]	I can't tell you.
	Ժամանակակից արվեստը չեմ հասկանում։ [Zhamanakakitsʰ arvestə chʰem haskanum]	I don't understand modern art.

2. ***A is on her way to the theatre when she meets her friend B:***

B. *Ո՞ւր այսպես, զուգված-զարդարված։*
[Ur ayspes, zukʰvaʦ-zartʰarvaʦ?]
Where are you going, all dressed up?

A. *Թատրոն։ Հավանո՞ւմ ես հագուստս։*
[Tʰatron. Havanum es hakʰustˀs?]
To the theatre. Do you like my dress?

B. *Ա՛յո, չատ սիրուն է։ Նո՞ր է։*
[Ayo, ʃat sirun e. Nor e?]
Yes, it's very nice. Is it new?

A. *Ա՛յո։ Իսկ գլխարկս դուրդ գալի՞ս է։*
[Ayo. Isk gˀlxarkˀs durˀt galis e?]
Yes. And how do you like my hat?

B. *Դա էլ է նոր։ Բարո՛վ մաշես։*
[Da el e nor? Barov maʃes]
Is that also new? Wear it in good health!

A. *Կոշիկներս չնկատեցիր։*
[Koʃikнerˀs ʧʰˀnˀkateʦʰir]
You didn't notice my shoes.

B. *Անշուշտ նկատեցի. միայն թե*
[Anʃuʃt nˀkateʦʰi; miayn tʰe]
Of course I noticed them; only

կրունկները չատ բարձր չե՞ն։
[kˀrunknerə ʃat barʦʰˀr ʧʰen?]
aren't the heels too high?

A. *Ա՛յո, բարձր են, և հոգնում եմ։*
[Ayo, barʦʰˀr en yev hokʰnum em]
Yes, they are high and I get tired.

Բայց կին ենք, չէ՞։
[Bayʦʰ kin enkʰ, ʧʰe?]
But we're women, aren't we?

3. ***A is a customer, B is a sales lady in a department store.***

A. *Կարո՞ղ եք ինձ ցույց տալ*
[Karogh ekʰ indz ʦʰuyʦʰ tal]
Could you show me

ցուցափեղկի կապույտ հագուստը։
[ʦʰuʦʰapʰeghki kapuyt hakʰustə?]
the blue dress in the window?

B. *Խնդրեմ։ Ուզո՞ւմ եք փորձել։*
[Kʰˀntrem. Uzum ekʰ pʰorʦʰel?]
Sure! Would you like to try it on?

A. *Ո՛չ, ուրիշի համար է։*
[Voʧʰ, uriʃi hamar e]
No, it's for someone else.

Ավելի փոքր չափսը չունե՞ք։
[Aveli pʰokʰr cẖʰapʰsə cẖʰunekʰ?]
Don't you have a smaller size?

B. *Սա միակն է, դրա համար է զեղչը։*
[Sa miakn e, dəra hamar e zeghcẖʰə]
This is the only one, that's why it's on sale.

A. *Ի՞նչ է վերջնական գինը։*
[Incẖʰ e vercẖʰnakan ginə?]
What is the final price?

B. *Շատ էժան է. տասը հազար դրամ։*
[Sẖat ezẖan e; tasə hazar dram]
Very cheap. Ten thousand drams.

A. *Հիանալի է։ Գնելու եմ։*
[Hianali e. Gənelu yem]
That's great! I'll buy it.

II TEXT

ԱՆԱՀԻՏԸ ԵՎ ՀԱՅԵԼԻՆԵՐԸ
[Anahitə yev hayelinerə]

Երբ քույրս՝ Անահիտը, դեռ փոքր էր, շատ էր սիրում վառ գույները. վառ կարմիրը
[Yerp kʰuyrˢ, Anahitə, deŕ pʰokʰr er, sẖat er sirum vaŕ guynerə; vaŕ karmirə

և վառ նարնջագույնը նրա գույներն էին։ Նա շատ էր սիրում նաև հայելիները։
yev vaŕ narˢnjaguynə nˢra guynern eyin. Na sẖat er sirum nayev hayelinerə.

Ուր որ գնար, մի հայելի էր գտնում ու առաջը կանգնած՝ իր տեսքով հիանում։
Ur vor gˢnar, mi hayeli er gˢtnum, u aŕacẖʰə kangnaʦ ir teskʰov hianum.

Հագուստը նրա համար շատ կարևոր էր։ Մի օր զգեստն էր, մյուս օրը՝ կոշիկը։
Hakustə nˢra hamar sẖat karevor er. Mi or ˢzgestn er, myus orə koshikə

դուր չէր գալիս նրան, և չէր ուզում դպրոց գնալ։ Մայրս հուսահատ էր։
dur cẖʰer galis nˢran, yev cẖʰer uzum dˢproʦʰ gˢnal. Mayrˢs husahat er.

—Ի՛նչ քմահաճ է մեր աղջիկը, — ասում էր նա հաճախ, — չգիտեմ՝ ինչ անեմ
Incẖʰ kʰˢmahacẖ e mer aghcẖʰikə, asum er na hacẖhakh, cẖʰˢgitem incẖʰ anem.

—Կփոխվի, — ասում էր հայրս, — երբ մեծանա, կփոխվի։ Հայրս իրավացի էր։ Այսօր
Kˢpʰokhvi, asum er hayrˢs, yerpʰ meʦana, kˢpʰokhvi. Hayrˢs iravaʦʰi er. Aysor

Անահիտը հայտնի նկարչուհի է և հիանալի տատիկին։ Իսկ հայելինե՞րը։
Anahitə haytni nˢkarcẖʰuhi e yev hianali tantikin. Isk hayelinerə?

—Հիմա երեխաներս են հայելիներս։ Նրանց մեջ եմ տեսնում ինձ, — ասում է նա։
Hima yerekhanerˢs en hayelinerˢs. Nˢranʦʰ mecẖʰ em tesnum indz, asum e na.

III NEW WORDS AND EXPRESSIONS

հայելի	[hayeli]	*mirror*
երբ	[yerpʰ]	*when*
քույր	[kʰuyr]	*sister*
դեռ	[deŕ]	*still, yet*
փոքր	[pʰokʰᵊr]	*small, young*
աղջիկ	[aǰhčʰik]	*girl*
սիրել	[sirel]	*to love, to like*
վառ	[vaŕ]	*bright*
գույն	[guyn]	*color*
կարմիր	[karmir]	*red*
նարնջագույն	[narᵊnjaguyn]	*orange*
նրա	[nᵊra]	*his/her/its*
նաև	[nayev]	*also*
ուր որ	[ur vor]	*wherever*
գնալ	[gᵊnal]	*to go*
ուր որ գնար	[ur vor gᵊnar]	*wherever she would go*
գտնել	[gᵊtnel]	*to find*
առաջը	[aŕaǰhᵊ]	*in front of it*
կանգնած	[kangnaʦ]	*standing*
տեսք	[teskʰ]	*looks*
հիանալ	[hianal]	*to admire*
հագուստ	[hakʰust]	*clothing*
նրա համար	[nᵊra hamar]	*for her*
կարևոր	[karevor]	*important*
մի օր	[mi or]	*one day*
մյուս օրը	[myus orə]	*another day*
զգեստ	[ᵊzgest]	*dress*
կոշիկ	[koš̌ik]	*shoe*
դուր գալ	[dur gal]	*to please*
ուզենալ	[uzenal]	*to wish*
չէր ուզում	[čʰer uzum]	*didn't wish*
հագնել	[hakʰnel]	*to wear*
դպրոց	[dᵊproʦʰ]	*school*
մայր	[mayr]	*mother*
հուսահատ	[husahat]	*desperate*
քմահաճ	[kʰᵊmahaǰh]	*capricious*
հաճախ	[haǰhakh]	*often*
գիտենալ	[gitenal]	*to know*
անել	[anel]	*to do*
չգիտեմ, ինչ անեմ	[čʰᵊgitem, inǰhʰ anem]	*I don't know what to do.*
փոխվել	[pʰokhvel]	*to change*
կփոխվի	[kᵊpʰokhvi]	*she'll change*
հայր	[hayr]	*father*
մեծանալ	[meʦanal]	*to grow older*
երբ մեծանա	[yerp meʦana]	*when she grows older*
իրավացի	[iravaʦʰi]	*right*
այսօր	[aysor]	*today*
հայտնի	[haytni]	*well-known*
նկարչուհի	[nᵊkarčʰuhi]	*painter (fem.)*
հիանալի	[hianali]	*wonderful*
տանտիկին	[tantikin]	*homemaker*
իսկ	[isk]	*what about ...*
հիմա	[hima]	*now*
երեխա	[yerekha]	*child*
նրանց մեջ	[nᵊranʦʰ mečʰ]	*in them*
տեսնել	[tesnel]	*to see*
ինձ	[indz]	*me, myself*

IV THEMATIC GROUP OF WORDS

ՀԱԳՈՒՍՏԵՂԵՆ	[Hakʰusteghen]	CLOTHING
գոգնոց	[gokʰnotsʰ]	*apron*
գոտի	[goti]	*belt*
ապարանջան	[aparanjan]	*bracelet*
վարտիք	[vartikʰ]	*briefs*
կոճակ	[kocẖak]	*button*
հագուստ	[hakʰust]	*clothing, dress*
վերարկու	[verarku]	*coat*
օձիք	[odzikʰ]	*collar*
բամբակ	[bambak]	*cotton*
զգեստ	[ᵊzgest]	*dress*
մուշտակ	[mushtak]	*fur*
ձեռնոց	[dzeṙnotsʰ]	*glove*
պայուսակ	[payusak]	*handbag*
գլխարկ	[gᵊlkẖark]	*hat*
բաճկոն	[bacẖkon]	*jacket*
վզնոց	[vᵊznotsʰ]	*necklace*
վզկապ	[vᵊzkap]	*necktie*
գիշերանոց	[gisheranotsʰ]	*nightgown*
կրկնակոշիկ	[kᵊrknakoshik]	*overshoe*
գրպան	[gᵊrpan]	*pocket*
տաբատ	[tabat]	*pants*
շալ	[shal]	*scarf*
(վերնա)շապիկ	[(verna)shapik]	*shirt*
կոշիկ	[koshik]	*shoe*
շրջազգեստ, փեշ	[shᵊrjazgest, pʰeshʰ]	*skirt, hem*

մետաքս	[metakʰs]	*silk*
հողաթափ	[hoġatʰap]	*slipper*
գուլպա	[gulpa]	*sock, stocking*
լողազգեստ	[loġazgest]	*swimsuit*
փողկապ	[pʰoġkap]	*tie*
հովանոց	[hovanoʦʰ]	*umbrella*
ներքնաշապիկ	[nerkʰnaşhapik]	*undershirt*
անդրավարտիք	[andravartikʰ]	*underwear*
համազգեստ	[hamazgest]	*uniform*
բուրդ	[burtʰ]	*wool*
ԳՈՒՅՆԵՐ	[Guyner]	**COLORS**
սև	[sev]	*black*
կապույտ	[kapuyt]	*blue*
գունեղ	[guneġh]	*colorful*
ոսկեգույն	[voskeguyn]	*gold-colored*
կանաչ	[kanaċʰ]	*green*
մոխրագույն	[moḳhraguyn]	*grey*
նարնջագույն	[narᵊnjaguyn]	*orange*
վարդագույն	[vartʰaguyn]	*pink*
կարմիր	[karmir]	*red*
արծաթագույն	[arʦatʰaguyn]	*silver-colored*
երկնագույն	[yerknaguyn]	*sky blue, azure*
մանուշակագույն	[manuşhakaguyn]	*violet*
սպիտակ/ճերմակ	[spitak/ċhermak]	*white*
դեղին	[deġhin]	*yellow*
բաց կանաչ, etc.	[baʦʰ kanaċʰ]	*light green*
մուգ կանաչ, etc.	[mukʰ kanaċʰ]	*dark green*

V GRAMMAR

A. VERBS

1. The perfect and pluperfect tenses (indicative)

In addition to the aorist (*գրեցի, գրեցիր, գրեց*, etc.)* and the imperfect (*գրում էի, գրում էիր, գրում էր*, etc.),** Armenian uses the perfect and pluperfect to express actions that took place in the past. They are compound tenses formed by combining the auxiliary verb *եմ*, in the present and imperfect tense respectively, with the past participle (ending either in *-ել /-ացել*) of the base verb (*գրել եմ, գրել էի / կարդացել եմ, կարդացել էի*, etc.). The past participle of the base verb is built as follows:

a) For first-conjugation verbs (ending in *-ել*), the infinitive and the past participle coincide:

Infinitive		Past Participle
սիրել [sirel] *to love*	→	*սիրել*
կառուցել [karuʦʰel] *to build*	→	*կառուցել*, etc.

b) Second-conjugation verbs (ending in *-ալ*) and irregular verbs add *-ել* to the aorist stem:

Infinitive	Aorist		Past Participle
կարդալ [kartʰal] *to read*	*կարդաց-ի*	→	*կարդացել*
գալ [gal] *to come*	*եկ-ա*	→	*եկել*
ուտել [utel] *to eat*	*կեր-ա*	→	*կերել*, etc.

2. Formation of the perfect tense (affirmative)

The perfect paradigm consists of the past participle ending in *-ել* or *-ացել* and the present tense of the auxiliary verb *եմ*. All verbs build their perfect as follows:

SINGULAR		
1st pers. (*ես*)	inf. or aorist stem + *-ել/-ացել եմ*	[-el/-aʦʰel em]
2nd pers. (*դու*)	inf. or aorist stem + *-ել/-ացել ես*	[-el/-aʦʰel es]
3rd pers. (*նա*)	inf. or aorist stem + *-ել/-ացել է*	[-el/-aʦʰel e]
PLURAL		
1st pers. (*մենք*)	inf. or aorist stem + *-ել/-ացել ենք*	[-el/-aʦʰel enkʰ]
2nd pers. (*դուք*)	inf. or aorist stem + *-ել/-ացել եք*	[-el/-aʦʰel ekʰ]
3rd pers. (*նրանք*)	inf. or aorist stem + *-ել/-ացել են*	[-el/-aʦʰel en]

* See Unit 4, pp. 74-76

** See Unit 3, pp. 53-54.

Perfect (*affirmative*)

	գրել	դնել (to place)	կարդալ
(ես)	գրել եմ	դրել եմ	կարդացել եմ
(դու)	գրել ես	դրել ես	կարդացել ես
(նա)	գրել է	դրել է	կարդացել է
(մենք)	գրել ենք	դրել ենք	կարդացել ենք
(դուք)	գրել եք	դրել եք	կարդացել եք
(նրանք)	գրել են	դրել են	կարդացել են

3. Formation of the perfect tense (negative)

The perfect tense forms its negative paradigm by combining the respective negative forms of the auxilary verb եմ = չեմ with the -ել or -ացել participle:

գրել	գրել եմ	→ չեմ գրել
	I have written	→ *I haven't written*
կարդալ	կարդացել եմ	→ չեմ կարդացել
	I have read	→ *I haven't read*
դնել	դրել եմ	→ չեմ դրել
	I have placed	→ *I haven't placed*

4. Formation of the pluperfect tense

Pluperfect consists of the past participle ending in -ել or -ացել and the imperfect tense of the auxiliary verb եմ → էի. All verbs form pluperfect in the following way:

SINGULAR		
1st pers. (ես)	inf. or aorist stem + -ել/-ացել էի	[-el/-aʦʰel eyi]
2nd pers. (դու)	inf. or aorist stem + -ել/-ացել էիր	[-el/-aʦʰel eyir]
3rd pers. (նա)	inf. or aorist stem + -ել/-ացել էր	[-el/-aʦʰel er]
PLURAL		
1st pers. (մենք)	inf. or aorist stem + -ել/-ացել էինք	[-el/-aʦʰel eyinkʰ]
2nd pers. (դուք)	inf. or aorist stem + -ել/-ացել էիք	[-el/-aʦʰel eykʰ]
3rd pers. (նրանք)	inf. or aorist stem + -ել/-ացել էին	[-el/-aʦʰel eyin]

Pluperfect (*affirmative*)

	գրել	դնել	կարդալ
(ես)	գրել էի	դրել էի	կարդացել էի
(դու)	գրել էիր	դրել էիր	կարդացել էիր
(նա)	գրել էր	դրել էր	կարդացել էր
(մենք)	գրել էինք	դրել էինք	կարդացել էինք
(դուք)	գրել էիք	դրել էիք	կարդացել էիք
(նրանք)	գրել էին	դրել էին	կարդացել էին

5. Formation of the pluperfect (negative):

The pluperfect tense forms its negative paradigm by combining the respective negative forms of the auxilary verb եմ (էի → չէի) with the -ել or -ացել participle:

գրել	գրել էի	→ չէի գրել
	I had written	→ *I hadn't written*
դնել	դրել էի	→ չէի դրել
	I had put	→ *I hadn't put*
կարդալ	կարդացել էի	→ չէի կարդացել
	I had read	→ *I hadn't read*

6. Uses of the perfect tense

The perfect tense (գրել եմ, կարդացել եմ, etc.) refers to a past action that still holds in the present time:

Ձյունը եկել է ու ծածկել ամեն ինչ։
[Dzyunə yekel e u t͡satskel amen inch^{h}]
The snow has fallen and has covered everything. (I am witnessing it.)

a) In that sense, it differs in meaning from the aorist (գրեցի, գրեցիր, գրեց, etc.), which expresses a past action without any reference to duration or progression. Compare the usage of these two tenses in the following sentences:

perfect: Բոլոր ընկերներդ եկել են քեզ տեսնելու։
[Bolor ənkerner^{ə}t yekel en k^{h}ez tesnelu]
All of your friends have come to see you. (They are still here.)

aorist: Բոլոր ընկերներդ եկան քեզ տեսնելու։
[Bolor ənkerner^{ə}t yekan k^{h}ez tesnelu]
All your friends came to see you. (No indication whether they are still here.)

There are other differences in meaning between these two past tenses:

b) While the aorist (*գրեցի, կարդացի,* etc.) refers to an action in the immediate past, the perfect (*գրել եմ, կարդացել եմ,* etc.) indicates a more general and distant action. Thus the choice between these two past tenses is made according to the context:

perfect – *Այս գիրքը կարդացե՞լ ես։* *Have you (ever) read this book?*

aorist – *Երեկ կարդացի։* *I read it yesterday.*

perfect – *Տարիներ առաջ եմ կարդացել։* *I read it years ago.*

Therefore, words such as *just now, yesterday*, etc., are more likely to appear with the aorist than with the perfect:

aorist	– *Քեզ ո՞վ ասաց։*	– *Երեկ լսեցի։*	(But not: *Երեկ եմ լսել։*)
	[–Kʰez ov asaʦʰ?	–Yerek lᵊseʦʰi]	(But not: Yerek em lᵊsel]
	Who told you?	*I heard it yesterday.*	

c) As opposed to the aorist, past activity expressed by the perfect does not necessarily indicate activity experienced by the speaker, but rather knowledge of an activity:

aorist	– *Աննան որտե՞ղ է։*	– *Ինչ-որ տեղ գնաց։*
	[–Annan vortegh e?	– Incḫʰ-vor tegh gᵊnaʦʰ]
	Where is Anna?	*She went somewhere.* (I saw her going.)
perfect	– *Աշոտն ո՞ւր է։*	*–Դպրոց է գնացել։*
	[–Ashotn ur e?	– Dᵊproʦʰ e gᵊnaʦʰel]
	Where is Ashot?	*He went to school.* (I believe.)

d) The Armenian perfect also has a *reportative* or *mediative* meaning that plays an important role in colloquial speech. Forms such as *գնացել եմ, եկել եմ,* etc., and most typically, forms in the third person *գնացել է, եկել են,* etc., indicate a past activity regarded by the speaker as alleged, hearsay, or information not witnessed but rather obtained from a third party:

Իրեն (իբրև թե) տեսել եմ, բայց չեմ բարևել։
[Iren (ipʰrev tʰe) tesel em, bayʦʰ cḫʰem barevel]
I have (allegedly) seen him, but have not greeted him.

Լսեցի՞ր։ Կարինեն ամուսնացել է։
[Lᵊseʦʰir? Karinen amusnaʦʰel e]
Have you heard? Karine got married. (So they say.)

e) In certain contexts of colloquial speech, the perfect tense can indicate an action in the future:

> ***Մեկ էլ որ նման բան ես արել, հետդ չեմ խոսի:***
> [Mek el or nᵊman ban es arel, hetᵊt c̱hʰem ḵhosi]
> *If you ever do* (literally: *did*) *something like that, I will not talk to you again.*

7. Uses of the pluperfect tense

Pluperfect is a past perfect tense that denotes an activity completed prior to another activity in the past. Here are two examples to illustrate the use of pluperfect in Armenian:

> ***Երբ հասանք, համերգն արդեն սկսվել էր:***
> [Yerpʰ hasankʰ, hamergn artʰen skᵊsvel er]
> *When we arrived, the concert had already started.*

> ***Չգիտեի, որ նրանք ցանկացել էին գալ:***
> [C̱hʰᵊgiteyi, vor nᵊrankʰ ṯsʰankaṯsʰel eyin gal]
> *I didn't know that they had wanted to come.*

Pluperfect can also indicate an action previous to another action that the speaker has not witnessed but reports on it based on hearsay or on the action's results:

> ***Մարիան վաղուց իր ընկերների հետ չէր խոսել:***
> [Marian vag̱huṯsʰ ir ənkerneri het c̱hʰer ḵhosel]
> *Maria had not spoken to her friends for a long time.*

B. NOUNS

1. Declension types

When declined, nouns change their forms in the genitive case first: they either take a genitive case marker or mutate or do both. Therefore, basic declensions are named after changes that nouns undergo in the genitive case, such as the ***-ի*** declension, ***-ու*** declension, ***-որ*** declension, etc. Here are the common declension types:

-ի declension

This is the most productive declension type. Most Armenian common and proper nouns, as well as nominalized (i.e. non-nominals with the definite article *-ը*) adjectives, participles, postpositions, numerals, and pronouns are declined by this paradigm:

սեղան → սեղանի, քաղաք → քաղաքի, ծառ → ծառի, չարը → չարի, յոթը → յոթի, գրածը → գրածի, մեջը → միջի, մյուսը → մյուսի, Փարիզ → Փարիզի, etc.

-ու declension

Here belong many nouns ending in -ի: ձի → ձիու, ոսկի → ոսկու, աշակերտուհի → աշակերտուհու; all infinitives: գրել → գրելու, գալ → գալու, խմել → խմելու, etc.; some proper names, Armenian and non-Armenian: Մեղրի → Մեղրու, Լոռի → Լոռու, Գորկի → Գորկու, etc.; and the following nouns: մարդ → մարդու, ամուսին → ամուսնու, անկողին → անկողնու, Աստված → Աստծու, այգի → այգու, գինի → գինու, etc.

-ան declension

Abstract nouns ending in -ում: ուսուում → ուսման, բուժում → բուժման, etc., some monosyllabic words like դուռ → դռան, գառ → գառան, ճուկ → ճկան, մուկ → մկան, թոռ → թոռան, etc., and the nouns: աչուն → աչնան, գարուն → գարնան, and մանուկ → մանկան, etc. Also abstract nouns ending in -ուիթյուն: ուրախուիթյուն → ուրախուիթյան, ծերուիթյուն → ծերուիթյան, բարուիթյուն → բարուիթյան, etc.

-վա declension

Nouns denoting time: ժամ → ժամվա, օր → օրվա, շաբաթ → շաբաթվա, տարի → տարվա, գիշեր → գիշերվա, ցերեկ → ցերեկվա, ամառ → ամառվա, ձմեռ → ձմեռվա, առավոտ → առավոտվա, ժամանակ → ժամանակվա, etc., and many temporal adverbs: այսօր → այսօրվա, երեկ → երեկվա, վաղը → վաղվա, առաջ → առաջվա, հիմա → հիմիկվա, վաղուց → վաղուցվա, etc.

-որ declension

Some nouns denoting family members: հայր → հոր, մայր → մոր, եղբայր → եղբոր, and compounds such as մորեղբայր → մորեղբոր, etc.

-ոջ declension

A few nouns denoting relatives and friends: քույր → քրոջ, կին → կնոջ, ընկեր → ընկերոջ, սկեսուր → սկեսրոջ, տալ → տալրոջ, տեգր → տեգրոջ, տեր → տիրոջ, տիկին → տիկնոջ, etc.

-ո declension

This is the remnant of an archaic declension type. Very few words take this genitive form: հույս → հուսո, սուգ → սգո, սեր → սիրո, պատիվ → պատվո, մամուլ → մամլո, etc.

There are also certain irregular genitive-dative forms that apply to only one word or a few words:

-ա:	աղջիկ	→ աղջկա	
-եր:	դուստր	→ դստեր,	կայսր → կայսեր
-վան:	մահ	→ մահվան,	անուն → անվան

-յան: *այուն* → *այան*, *գալուստ* → *գալստյան*, *ծնունդ* → *ծննդյան*, *անկյուն* → *անկյան*, *արյուն* → *արյան*

Although certain semantic groups of nouns tend to gravitate towards particular declension types, there are no exhaustive rules. Therefore, the declension of each noun must be learned separately. Note that in contemporary usage many nouns tend to follow the more common *-ի* declension. This occurs particularly in colloquial speech:

արյուն	→ *արյան*	or	*արյունի*
անուն	→ *անվան*	or	*անունի*
մանուկ	→ *մանկան*	or	*մանուկի* (proper name only: *Մանուկի*)
գալուստ	→ *գալստյան*	or	*գալուստի*

While the singular forms of the genitive and dative cases manifest a great diversity, this cannot be said about the plural cases which, in fact, are quite uniform. The plural genitive/dative of nouns is formed from the nominative singular with the addition of the plural *-(ն)եր* ending + *-ի(ն)*:

Nom. sing. *աղջիկ* *girl* → gen. sing.: *աղջկա* → gen./dat. plur.: *աղջիկ-ներ-ի(ն)*
Nom. sing. *անուն* *name* → gen. sing.: *անվան* → gen./dat. plur.: *անուն-ներ-ի(ն)*
Nom. sing. *ձի* *horse* → gen. sing.: *ձիու* → gen./dat. plur.: *ձի-եր-ի(ն)*
Nom. sing. *քույր* *sister* → gen. sing.: *քրոջ* → gen./dat. plur.: *քույր-եր-ի(ն)*

Some nouns preserve the genitive singular mutations or alternation of certain root vowels (see pp. 107-108 in this unit) in the plural:

Nom. sing. *գիրք* *book* → Gen. sing.: *գրքի* → gen./dat. plur.: *գրքերի(ն)*
Nom. sing. *սուտ* *lie* → Gen. sing.: *ստի* → gen./dat. plur.: *ստերի(ն)*

Some nouns deviate from this plural genitive/dative pattern: Nouns with the plural suffix *-ք*, *-իկ*, or *-այք* (see pp. 32 and 102) take the ending *-ց*:

Nom. sing. *կին* *woman* → Nom. plur.: *կանայք* → gen./dat. plur.: *կանանց*
Nom. sing. *մարդ* *man* → Nom. plur.: *մարդիկ* → gen./dat. plur.: *մարդկանց*
Nom. sing. *Գրիգոր* *Grigor* → nom. plur.: *Գրիգորենք* → gen./dat. plur.: *Գրիգորենց*

2. The genitive and dative cases

These two cases coincide basically in form, but differ in function. While the genitive is always used without the definite article, the dative appears with or without it.

The ***genitive*** case primarily expresses possession. It may also indicate provenance and attribution; as such, it modifies a noun that is either the subject or the complement of a sen-

tence. In Armenian, the genitive is commonly placed before the noun it modifies:

երևանի խաղողը	**-*ի*** declension
[Yerevani kẖaghoghə]	
the grapes of Yerevan	
մարդու երազները	**-*ու*** declension
[martʰu yeraznerə]	
the man's dreams	
նռան գույնը	**-*ան*** declension
[nəṙan guynə]	
the color of pomegranate	
ուրախության արցունքները	**-*յան*** declension
[urakẖutʰyan arʦʰunkʰnerə]	
the tears of joy	
տարվա եղանակները	**-*վա*** declension
[tarva yegẖanaknerə]	
the seasons of the year	
քրոջս ամուսինը	**-*ոջ*** declension
[kʰəroǰʰəs amusinə]	
my sister's husband	

Genitive forms of nouns are often synonymous with adjectives derived from nouns:

մոր սերը	***մայրական սերը***
[mor serə]	[mayrakan serə]
a mother's love	*motherly love*
թագավորի պալատը	***թագավորական պալատը***
[tʰakʰavori palatə]	[tʰakʰavorakan palatə]
the King's palace	*the royal palace*
տան աշխատանք	***տնային աշխատանք***
[tan aşhkẖatankʰ]	[təʰnayin aşhkẖatankʰ]
housework	*home work, domestic work*

The genitive is also required by some prepositions and postpositions:

առանց աշխատանքի	***հորս մասին***
[aṙanʦʰ aşhkẖatankʰi]	[horəs masin]
without work	*about my father*

The primary function of the ***dative*** case is to indicate the recipient or the beneficiary of an action. It is the case of the indirect object. Many verbs, nouns and adjectives govern the indirect object in the dative case (see Unit 11, p. 262).

While in Armenian a limited number of verbs take only one object in the dative (see p. 262), there is a large group of verbs that govern two objects, one in the dative, the other in the accusative. Verbs of 'giving' (*lending, offering,* etc.) and 'communicating' (*saying, reporting, explaining, writing,* etc.) belong to this group. In each of the following sentences, for instance, verbs take both a direct and an indirect object (see p. 263):

Գիրքս ուսանողին տվեցի:
[Girkʰəs usanoġhin təvetsʰi]
I gave my book to the student.

Խնդիրը քեզ բացատրել եմ:
[Kẖəntʰirə kʰez batsʰatrel em]
I have explained the problem to you.

The direct and indirect objects in the sentences above are governed by the verbs ***տալ*** *to give* and ***բացատրել*** *to explain* respectively: As a rule, the direct object in the accusative case refers to a thing (***գիրքս, խնդիրը***), the indirect object in the dative case represents a person (***ուսանողին, քեզ***) who is the recipient of the action.

The dative case may also be used to express various adverbials, for instance:

a) time

Մայիսին վարդերը բացվում են:
[Mayisin vartʰerə batsʰvum en]
In May, roses open.

Կեսգիշերին մի ձայն լսեցի:
[Kesgiẖerin mi ʒzayn ləsetsʰi]
At midnight I heard a noise.

b) place

Նա դռանը կանգնած է:
[Na dəṙanə kangnatʂ e]
He is standing at the door.

Կտուրին մի թռչուն էր երգում:
[Kəturin mi tʰəṙčʰun er yerkʰum]
There was a bird singing on the roof.

c) manner (price, measure, age, etc.)

Հազար դրամի գնեցի:
[Hazar drami gənetsʰi]
I bought (it) for a hundred drams.

Մենք նույն տարիքի մարդիկ ենք:
[Menkʰ nuyn tarikʰi enkʰ]
We are (people) of the same age.

d) purpose

Ճաշի գնացինք:
[Čẖaši gənatsʰinkʰ]
We went to dinner.

Եկանք օգնելու:
[Yekankʰ okʰnelu]
We came to help.

VI ARMENIAN-ENGLISH CONTRASTS

1. Impersonal sentences

Unlike English, Armenian has an elaborate set of personal endings for conjugating verbs, rendering personal pronouns redundant. This applies not only to sentences where the person is implied in the context and identified by the personal ending but even more so to sentences that don't have an expressed subject. While impersonal sentences in English start with the empty subject word *it,* or the impersonal pronoun *one,* Armenian does not use a pronoun.

1. Impersonal sentences in the 3rd person singular refer to daylight and temperature changes:

   Մթնում է / լուսանում է / ցրտում է, etc.
   [Mᵊtʰnum e / lusanum e / ʦʰᵊrtum e, etc.]
   It is getting dark / light / cold, etc.*

2. Impersonal sentences with adjectives and nouns linked by a copula (**է, չէ, էր, եղավ,** etc.) evaluate various situations and events or pass judgment on them:

   (Ան)կարելի (չ)է / դժվար (չ)է / ամոթ (չ)է / վտանգավոր (չ)է, etc.
   [(An)kareli (cʰ)e/dᵊʒhvar (cʰ)e/amotʰ (cʰ)e/vᵊtangavor (cʰ)e, etc.]
   It is (im)possible/it is (not) difficult/it is (not) shameful/it is (not) dangerous

3. Sentences starting with **պետք (չ)է** [petkʰ (cʰ)e] express necessity, a need or an order:

   Պետք է հասկանալ / պետք չէ վհատվել / պետք է չտապել, etc.
   [Petkʰ e haskanal / petkʰ cʰe vᵊhatvel / petkʰ e ᵊʃtapel, etc.]
   One/We must understand / One/We should not wince / One/We must hurry, etc.

4. Impersonal sentences with a verb in the 3rd person singular of the passive voice (see p. 155) have synonymous forms in the 3rd person plural of the active voice:

   Ասվում է or **ասում են / հանձնարարվում է** or **հանձնարարում են**, etc.
   [Asvum e *or* asum en / handzʇnararvum e *or* handzʇnararum en, etc.]
   It is said or *they say / it is recommended* or *they recommend,* etc.

Note that the only contrasting feature in the formation of impersonal sentences between Armenian and English is that Armenian does not use pronouns as the English does (cf. *it, they, one,* etc.). As for the use of verbal categories, i.e. person, number, tense, mood, and voice, the formation of impersonal sentences in these two languages is mostly similar.

---

* Synonymous sentences describing weather conditions have a subject, but still lack reference to the doer of the action: **Անձրև / կարկուտ / ձյուն է գալիս**, etc.
[Andzʇrev / karkut / dzʇyun e galis, etc.]
It is raining / hailing / snowing, etc.

2. Expressions of personal preference

There are two basic verbs expressing personal preference in Armenian: *սիրել* [sirel] *to love,* *հավանել* [havanel] *to like,* and one phrasal verb *դուր գալ* [dur gal] *to appeal, to please.* In their affirmative or negative forms the basic verbs express people's likes and dislikes:

Սիրում եմ vs. *Չեմ սիրում*	*Հավանում եմ* vs. *Չեմ հավանում*
[sirum em vs. cʰem sirum]	[havanum em vs. cʰem havanum]
I love vs. *I don't love*	*I like* vs. *I don't like*

The meaning of the Armenian verb *սիրել* [sirel] has a broader scope than that of the English verb *to love.* It often overlaps with the meaning of *հավանել* [havanel] *to like.* However, the use of the verbs *սիրել* and *հավանել* do not, on the whole, pose great difficulty to the English-speaking learner of Armenian. It is the very common phrasal verb *դուր գալ* [dur gal] *to appeal, to please* (literally: *to come across as appealing or likeable to someone)* that needs special attention. Here is how *դուր գալ* [dur gal] is used:

1. The preferred item is brought into focus by moving it from the object to the subject position. Thus, rather than the construction *I like X* the reverse construction, *X pleases me,* is employed:

(Ես) հավանում եմ կինոնկարը: vs.	*Կինոնկարը ինձ դուր է գալիս:*
[(Yes) havanum em kinonᵊkarə]	[Kinonᵊkarə indz dur e galis]
I like the film.	*The film pleases me.*

Thus, the person who likes or dislikes something or someone – marked by X – is being expressed by a personal pronoun (*ինձ, քեզ, նրան, մեզ, ձեզ, նրանց,* etc.) or a noun (*Աննային, մորս, ընկերոջս* etc.) in the dative case.

X-ը մարդկանց, Արմենին, մեզ, բոլորին չատ դուր եկավ/չեկավ:
[X-ə martʰkantsʰ, Armenin, mez, bolorin shat dur yekav/cʰekav]
People, Armen, we, everybody liked/disliked X very much.

2. While the conjugated verb *գալ* agrees in person and number with the subject X asserted as being liked or disliked, the possessive markers attached to the nominal component *դուր* refer to the subject who likes or dislikes something. The latter is carried out by using the possessive adjective (*իմ, քո, նրա, մեր, ձեր, նրանց*) before *դուր.*

Singular

1st person:	*X-ը ինձ դուր եկավ*	[X-ə indz dur yekav]
2nd person:	*X-ը քեզ դուր եկավ*	[X-ə kʰez dur yekav]
3rd person:	*X-ը նրան դուր եկավ*	[X-ə nᵊran dur yekav]

Plural

1st person:	*X-ը մեզ դուր եկավ*	[*X*-ə mez dur yekav]
2nd person:	*X-ը ձեզ դուր եկավ*	[*X*-ə ʤez dur yekav]
3rd person:	*X-ը նրանց դուր եկավ*	[*X*-ə nᵊrantsʰ dur yekav]

3. The possessive adjective (*իմ, քո, նրա, մեր, ձեր, նրանց*) can be replaced by a noun (person) or other pronoun in the dative case (see p. 104 in this unit).

X-ը Արմենին, Աննային, մարդկանց, բոլորին դուր եկավ։
[*X*-ə Armenin, Annayin, martʰkantsʰ, bolorin dur yekav]
Armen, Anna, people, everybody liked/disliked X.

4. In a sentence containing the phrasal verb *դուր գալ*, questions are asked as follows:

a. For the person to whom X does or does not appeal, the dative: *ո՞ւմ to whom?*

Ո՞ւմ դուր չեկավ այս ֆիլմը։	*Եղբորս դուր չեկավ։*
[Um dur cẖʰekav ays filmə?]	[Yeghporᵊs dur cẖʰekav]
Who didn't like this film?	*My brother did not like it.*
(Lit.: To whom did this film not appeal?)	*(It did not appeal to my brother.)*

b. For the person or thing being liked/disliked the nominative: *ո՞վ who?* or *ի՞նչ what?*

Ո՞վ քեզ դուր չի գալիս։	*Ի՞նչը քեզ դուր չի գալիս։*
[Ov kʰez dur cẖʰi galis?]	[Incẖʰə kʰez dur cẖʰi galis?]
Who does not please you (informal)*?*	*What does not please you?*

VII WORD FORMATION

Vowel alterations and mutations in the same root

In word formation, declension, and in plural formation certain root vowels within words may change or be suppressed on a regular basis. This change is triggered by the shift of stress from the root to the next, usually the last syllable of words. As a result, words with common roots display recurring vowel alterations and mutations that can be isolated and described:

1. *ի* [i] → *ը* [ᵊ]*

EXAMPLES: *սիրտ* [sirt] *heart* → *սրտի* [sᵊrti] *heart*$_{gen}$, *սրտաբան* [sᵊrtaban] *cardiologist,* *սրտագին* [sᵊrtagin] *heartfelt,* etc., *գիր* [gir] *letter* → *գրել* [gᵊrel] *to write,* *գրող* [gᵊrogh] *writer,* *գրադարան* [gᵊradaran] *library,* *գրական* [gᵊrakan] *literary,* etc., *գիրք* [girkʰ] *book* → *գրքեր* [gᵊrkʰer] *books,* etc.

* Note that here *ը* [ᵊ] is pronounced, but not written, except in hyphenation (see Unit 9, p. 215.)

2. ի [i] → Ø *

EXAMPLES:

պատիվ [pativ] *honor* → պատվի [patvi] $honor_{gen}$, պատվել [patvel] *to honor,* պատվավոր [patvavor] *honorable*

հաշիվ [hashiv] *account* → հաշվի [hashvi] $account_{gen}$, հաշվել [hashvel] *to count, to calculate,* հաշվապահ [hashvapah] *accountant*

3. ի [i] → ու [u]

EXAMPLES:

այգի [aygi] *garden* → այգու [aygu] $garden_{gen}$

որդի [vortʰi] *son* → որդու [vortʰu] son_{gen}

գինի [gini] *wine* → գինու [ginu] $wine_{gen}$

4. ու [u] → ը [ə] (pronounced but not written)

EXAMPLES

սուտ [sut] *lie* → ստի [sətʰi] lie_{gen}, ստել [sətʰel] *to lie,* ստախոս [sətʰakhos] *liar*

բուրդ [burtʰ] *wool* → բրդե [bərtʰe] $wool_{gen}$, բրդյա [bərtʰya] *woolen*

դուրս [durs] *out(side)* → դրսի [dərsi] $outside_{gen}$, դրսեցի [dərsetsʰi] *outsider*

տուն [tun] *house* → տներ [tənər] *houses,* գիր [gir] *letter* → գրեր [gərer] *letters*

5. ու [u] → Ø *

EXAMPLES:

ուսում [usum] *study* → ուսման [usman] $study_{gen}$

անցում [antsʰum] *passage* → անցման [antsʰman] $passage_{gen}$

6. ույ [uy] → ու [u]

EXAMPLES:

լույս [luys] *light* → լուսավոր [lusavor] *bright,* լուսամուտ [lusamut] *window*

հույս [huys] *hope* → հուսո [huso] $hope_{gen}$, հուսահատ [husahat] *desperate*

թույն [tuyn] *poison* → թունավոր [tʰunavor] *poisonous,* թունավորել [tunavorel] *to poison*

7. ե [e] → ի [i]

EXAMPLES:

սեր [ser] *love* → սիրո [siro] $love_{gen}$, սիրել [sirel] *to love,* սիրեկան [sirekan] *lover,* սիրահարվել [siraharvel] *to fall in love*

տեր [ter] *master* → տիրոջ [tirojʰ] $master_{gen}$, տիրել [tirel] *to reign,* etc.,

նվեր [nəver] *present* → նվիրել [nəvirel] *to give (a gift),* etc.

---

* Ø stands for the complete reduction of the vowel.

VIII PRONUNCIATION

The letters Ղ ղ and Խ խ

Ղ ղ [g͟h] and Խ խ [k͟h] stand for a pair of voiced and voiceless guttural consonants in Armenian that do not exist in the English alphabet. Guttural is the term for sounds that are created in the throat.

The voiced Ղ ղ is pronounced like the uvular 'r' in Parisian French pronunciation; cf 'r' in *rouge - red,* or *arrière - behind;* cf. the Modern Greek 'γ' in γάτα [g͟hata] *cat.*

EXAMPLES: Ղազարոս [G͟hazaros] *Lazarus,* լողալ [log͟hal] *to swim,* ղեկավար [g͟hekavar] *leader,* etc.

The voiceless Խ խ is pronounced like the German velar fricative x-Laut in *acht - eight* or *Bach.*

EXAMPLES: խոսել [k͟hosel] *to speak,* ուրախ [urak͟h] *joyful, happy,* խառն [k͟har̈ən] *mixed,* խրախուսել [k͟hʰərak͟husel] *to encourage*, etc.

Armenian words that contain both of these guttural sounds represent certain difficulties for the English-speaking learner. They can be overcome by steady practice.

EXAMPLES: խաղող [k͟hag͟hog͟h] *grape,* խաղաղ [k͟hag͟hag͟h] *peaceful,* խաղաղություն [k͟hag͟hag͟hutʰyun] *piece,* կախաղան [kak͟hag͟han] *gallows,* etc.

In some words, Ղ ղ [g͟h] is pronounced Խ խ [k͟h], confusing in some cases even the native speaker. Consider the common words աղջիկ [ag͟hc͟hʰik] *girl* and աղքատ [ag͟hkʰat] *poor,* pronounced [ak͟hc͟hʰik] and [ak͟hkʰat] respectively.

Note the following spelling and pronunciation rules:

1. Before Ձ ձ [d͟z] and Ջ ջ [j], the letter Ղ ղ [g͟h], not Խ խ [k͟h], is written although the pronunciation is close to Խ խ [k͟h]:

դեղձ [deg͟hts͟ʰ] *peach*	*pronounced* [dek͟hts͟ʰ]
չղջիկ [c͟hʰəg͟hc͟hʰik] *bat*	*pronounced* [c͟hʰək͟hc͟hʰik]

2. Before Թ թ the letter Ղ ղ [g͟h], not Խ խ [k͟h], is written despite the fact that the pronunciation of Ղ ղ [g͟h] is close to Խ խ [k͟h]:

թուղթ [tʰug͟htʰ] *paper*	*pronounced* [tʰuk͟htʰ]
մաղթել [mag͟htʰel] *to wish*	*pronounced* [mak͟htʰel]
հաղթանակ [hag͟htʰanak] *victory,* etc.	*pronounced* [hak͟htʰanak]

IX ORTHOGRAPHY

եվ, եվ or **և** ?

In modern Eastern Armenian there are two distinct spellings for the sound combinations [yev] and [ev]:

a) the ligature **և** that exists only in the lower case

b) two letters, **ե** and **վ**, appearing as **եվ** or **եվ**

Unlike the two Armenian letters **ե** and **վ**, the graphic sign **և** does not belong to the Armenian alphabet due to its ambiguous phonetic value. It is however perceived as a complementation to the alphabet and is widely used to replace the combination **ե+վ** in East Armenian writing and printing. Here are some orthographic and phonetic rules for the usage of **եվ, եվ** or **և**.

1. Occurences of **և**:

a) The ligature **և** is used to designate an independent word, namely the coordinate conjunction **և** [yev] with the meaning *and.*

EXAMPLES: **և այլն**	**Մարդիկ և նրանց միջավայրը**
[yev aylᵊn]	[Martʰik yev nᵊrantsʰ mijavayrə]
et cetera (literally: *and other[s]*)	*Humans and their environment*

b) In medial or final position of words, **և** stands for **[ev]** after consonants: **երևույթ** [yerevuytʰ] *phenomenon,* **թև** [tʰev] *arm,* **արև** [arev] *sun,* **օթևան** [otʰevan] *inn, shelter,* **տերև** [terev] *leaf,* **իբրև** [ipʰrev] *as, in the role of,* **որևէ** [voreve] *any,* etc.

c) In medial or final position of words **և** stands for **[yev]** after vowels: **նաև** [nayev] *also, as well,* **թեև** [tʰeyev] *although,* etc.

d) In initial position of words **և** occurs only in two instances: **և ս** [yevˢs] *also, as well* and **և է թ** [yevet] *right away, at once.*

2. Occurences of **եվ, եվ**:

a) In initial position of names of foreign origin, compounds and derivations thereof: **Եվրոպա** [Yevropa] *Europe,* **եվրոպական** [yevropakan] *European,* **հնդեվրոպական** [hᵊndevropakan] *Indo-European,* etc.

b) In hyphenation: **երե-վույթ, թե-վավոր, արե-վայրհն,** etc.

c) When printed in capital letters: ԵՐԵՎՈՒՅԹ [yerevuytʰ] *phenomenon,* ԱՐԵՎԵԼՔ [arevelk] *East,* ԹԵՎ [tʰev] *arm,* etc.

d) In compound words, when the letters **ե+վ** meet by coincidence: **տարեվերջ** [tareverǰʰ] *end of the year (*from **տարի+ա+վերջ** *year+end)* **հոգեվիճակ** [hokʰevičhak] *emotional state, (*from **հոգի+ա+վիճակ** *soul+state),* etc.

X EXERCISES

1. Combine words from each of the columns to create appropriate utterances; translate them.

a. *Գորգերս*	*դուրս չի գալիս։*
b. *Ջեմ սիրում*	*նոր են։*
c. *Այս հագուստը*	*վառ գույները։*
d. *Հագուստդ*	*չեմ կարող։*
e. *Որտե՞ղ է*	*հավանո՞ւմ ես։*
f. *Թատրոն գնալ*	*հայելին։*
g. *Տեսարանս*	*նո՞ր է։*

2. Form mini-dialogues according to the given patterns in 1, 2, 3 and 4. Replace հագուստ with գլխարկ, վերարկու, կոշիկներ, վոդկապ, պայուսակ, etc.

1. A. *Հագուստս հավանո՞ւմ ես։*
   B. *Շատ ճաշակով է։ Բարո՛վ վայելես նոր հագուստդ։*

2. A. *Հագուստս դուրդ գալի՞ս է։*
   B. *Այո՛, բայց ես արդեն տեսել եմ այս հագուստը։*

3. A. *Հագուստս գեղեցիկ է, չէ՞։*
   B. *Այս հագուստդ իմ ճաշակով չէ։ Կներես, ինձ դուր չի գալիս։*

4. A. *Արամը հավանե՞ց հագուստդ։*
   B. *Արամը իմ հագուստները երբեք չի հավանում։*

3. Form mini-dialogues according to the given patterns 1, 2, 3 and 4. Replace the discussed item ճաշ with խմորեղեն, ապուր, ձվածեղ, աղցան, etc.

1. A. *Ճաշս հավանո՞ւմ ես։*
   B. *Այո՛, չատ համեղ է։ Ապրե՛ս։*

2. A. *Ի՞նչ համեղ է ճաշդ։*
   B. *Իմ ճաշերը միշտ էլ սիրում ես։*

4. A. *Այս ճաշը դո՞ւ ես պատրաստել։*
   B. *Ուրիշ ո՞վ է այստեղ ճաշ պատրաստում։*

5. A. *Ճաշս ինչպե՞ս է։*
   B. *Վատ չէ։*
   A. *Ի՞նչ է, քեզ դուր չի՞ գալիս։*
   B. *Այսպիսի ճաշեր չեմ սիրում։*

4. Complete the sentences by using the negative forms of the verbs in parentheses.

a. *Այս բնակարանը փոքր է. չհավանեցի։ (հավանել)*
b. *Այս բառը չինարեն է. ... (հասկանալ)*
c. *Այս ճաշերը ծանր էին. ... (դուր չգալ)*
d. *Այս հագուստը հին է. ... (հագնել)*
e. *Այս գիրքը թանկ է. ... (գնել)*
f. *Այս գինին թթու էր. ... (դուր չգալ)*
g. *Այդ գլխարկը շատ մեծ էր. ... (դուր գալ)*

5. Respond to the questions according to the given pattern.

a. *Ճաշ կերե՞լ ես։ Ո՛չ, դեռ չեմ կերել։*
b. *Գինի խմե՞լ ես։ Ո՛չ, դեռ ...*
c. *Այս երշիկը փորձե՞լ ես։ Ո՛չ, ...*
d. *Այս գիրքը կարդացե՞լ ես։ Ո՛չ, ...*
e. *Սուրճ խմե՞լ ես։ Ո՛չ, ...*
f. *Պաղպաղակ գնե՞լ ես։ Ո՛չ, ...*
g. *Զվածեղ սարքե՞լ ես։ Ո՛չ, ...*

6. Complete the second statement according to the given pattern.

a. *— Թեյ ուզո՞ւմ ես։ — Նոր եմ թեյ խմել։*
b. *— Սուրճ չե՞ս ուզում խմել։ — Մի քիչ առաջ ...*
c. *— Ֆուլբս չի ուզում թատրոն այցելել։ — Երեկ ...*
d. *— Գիրքը չե՞ս ուզում կարդալ։ — Մի ամիս առաջ ...*
e. *— Ուզո՞ւմ ես ճաշել։ — Նոր ...*
f. *— Շուկա գնացե՞լ ես։ — Առավոտյան ...*
g. *— Նոր նկարս տեսե՞լ ես։ — Երեկ ...*

7. Answer the following questions using the words in parentheses.

a. *Հավանո՞ւմ ես այս նկարը։ (շատ) Այո՛, շատ եմ հավանում։*
b. *Պապիկդ լավ լսո՞ւմ է։ (դժվար) Մի քիչ դժվար է լսում։*
c. *Գրադարան գնո՞ւմ ես։ (հաճախ) Այո՛, հաճախ ...*
d. *Հայրդ ինչո՞ւ չեկավ։ (միշտ ուշ) Նա միշտ ...*
e. *Թատրոն այցելո՞ւմ ես։ (հաճախ) Այո՛, հաճախ ...*
f. *Նրա լեզուն հասկանո՞ւմ ես։ (դժվար) Մի քիչ դժվար ...*
g. *Սիրո՞ւմ ես լողալ։ (շատ) Այո՛, շատ ...*

8. Complete the sentences following the pattern.

a. *Նա գալիս էր, իսկ ես չէի գալիս։*
b. *Նա ուզում էր չինարեն սովորել, իսկ ես ...*
c. *Նա գրում էր, իսկ դու ...*
d. *Նրանք խոսում էին, իսկ դուք ...*
e. *Նա այնտեղ էր լինում, իսկ դու ...*
f. *Նա սիրում էր կարդալ, իսկ ես ...*
g. *Նա չաա էր կարդում, իսկ մենք ...*

9. Complete the interrogative sentences and respond to them.

a. *Ո՞ւմ հետ էիր խոսում։ Ընկերոջս հետ էի խոսում։*
b. *Ի՞նչ* ..... (*գրել*)։ *Նամակ* .....
c. *Ո՞ւմ* ..... (*նամակ գրել*)։ *Մորս* .....
d. *Ո՞վ* .....(*գալ*)։ *Աննան* .....
e. *Ո՞ւր*.....(*գնում*)։ *Շուկա* .....
f. *Որտե՞ղ* .....(*սովորել*)։ *Համալսարանում* .....
g. c. *Ի՞նչ* .....(*ուզել*)։ *Մի բան* .....

10. How would you say it in Armenian?

A. Your classmate's opinion is important to you. You ask:

a. What's your opinion of our teacher? (*կարծիք*)
b. How was my answer? (*պատասխան*)
c. I read Armenian well, don't I?
d. He speaks Armenian well, doesn't he?
e. Don't you like my letter?
f. Don't you think that this book is good?
g. Do you like our new teacher?

B. You have guests in your new house. You ask them about their impressions:

a. How do you like our new apartment?
b. our garden?
c. our kitchen?
d. my bedroom?
e. our dining room ?
f. our new furniture?

11. Answer the questions with reference to the TEXT in this unit.

a. *Ի՞նչ էր սիրում Անահիտը, երբ փոքր էր։*
b. *Ի՞նչ գույներ էր սիրում Անահիտը։*
c. *Ո՞վ էր հուսահատ։*
d. *Ի՞նչ էր ասում մայրիկը։*
e. *Ի՞նչ էր պատասխանում հայրիկը։*
f. *Քանի՞ երեխա ունի այսօր Անահիտը։*
g. *Ի՞նչ է անում այսօր Անահիտը։*

XI PROVERBS

Մարդուն մարդ չինողը հագուստն է։
[Martʰun martʰ ʂhinoghə hakʰustn e]
Clothes make the man.

Հագուստ տուր՝ չնորհքի գամ, հաց տուր՝ ուժի գամ։
[Hakʰust tur, ʂhᵊnorkʰi gam, hatʂʰ tur, uʐhi gam]
Dress me to look smart; feed me to be strong.

Էշը՝ թամբով, մարդը՝ հագուստով։
[Eʂhə tʰambov, martʰə hakʰustov]
Donkeys (are judged) *by their saddles, humans by their clothes.*

Ծալած հագուստը ինքն իրեն կմաշվի։
[Tʂalatʂ hakʰustə inkʰn iren kᵊmaʂhvi]
Folded clothing wears out by itself.
(Message: Clothes are to be used.)

Unit 6

On the Agenda ...

Speech Acts in Dialogues: Asking about and telling time 116

Vocabulary: Time expressions 120

Grammar: VERBS: 1.The future and the future imperfect 124
2. The imperative mood 126

NOUNS: The ablative case 128

NUMERALS: 1. Ordinal numerals 131
2. Distributive numerals 132
3. Fractional numerals 133

Armenian-English Contrasts: Interrogative sentences 134

Word Formation: Formation of nouns denoting persons 135

Pronunciation: The letters Ջ ջ, Ծ ծ, and Ց ց 136

Orthography: Armenian syllabification and the transitory [ə] 137

I DIALOGUES

1. ***A and B are students taking the same Armenian course. It is before Armenian class.***

A. ժամը քանի՞ն է։
[Zhamə kʰanisn e?]
What time is it?

B. Ութն անց կես է։
[Utʰn antsʰ kes e]
It's half past eight.

A. Ուրեմն դեռ կես ժամ ունենք
[Uremᵊn der kes zham unenkʰ]
That means we still have half an hour

մինչև հայերենի դասը։
[minchʰev hayereni dasə]
before Armenian class.

B. Ուղիղ երեսուն րոպե։
[Ughigh yeresun rope]
Exactly thirty minutes.

A. Ինչ լավ է. Արի՛ միասին
[Inchʰ lav e! Ari miasin]
That's great! Come, let's prepare

հայերենի դասին պատրաստվենք։
[hayereni dasin patrastᵊvenkʰ]
for the Armenian class together.

B. Ես պատրաստ եմ։
[Yes patrast em]
I'm ready.

A. Կողքիս նստի՛ր ու ինձ օգնի՛ր։
[Koghkʰis nᵊstir, u indz okʰnir!]
Sit next to me and help me!

B. Գիրքը բա՛ց արա ու կարդա՛։
[Girkʰə batsʰ ara u kartʰa!]
Open the book and read!

2. ***At the Yerevan train station. A is getting information from B at the information desk.***

A. Ե՞րբ է ժամանելու գնացքը։
[Yerpʰ e zhamanelu gnatsʰkʰə?]
When is the train arriving?

B. Որտեղի՞ց։
[Vorteghitsʰ?]
From where?

A. Սպիտակից։
[Spitakitsʰ]
From Spitak.

B. Սպիտակի գնացքն ուշանում է։
[Spitaki gᵊnatsʰkʰn ushanum e]
The train from Spitak is delayed.

A. Քանի՞ րոպեից է այստեղ լինելու։
[Kʰani ropeyitsʰ e aystegh linelu?]
In how many minutes will it be here?

B. *Այն ժամանելու է ժամը տասին։* — It will arrive at ten o'clock.
[Ayn zhamanelu e zhamə tasin]

A. *Որտե՞ղ կարող եմ գնել* — Where can I buy today's
[Vortegh karogh em gᵊnel]

օրվա թերթերն ու ամսագրերը։ — newspapers and magazines?
[orva tʰertʰern u amsagrerə?]

B. *Այստեղից ուղիղ գնացե՛ք,* — Go straight from here and
[Aysteghitsʰ ughigh gᵊnatsʰekʰ,]

ձախ կողմում թերթի կրպակ կա։ — there's a newspaper kiosk on the left.
[dzakh koghmum tʰertʰi kᵊrpak ka]

A. *Շնորհակալությո՛ւն։* — Thank you!
[Shnorakalutʰyun!]

3. ***In the Armenian class. A is a foreign student, B is the Armenian teacher.***

A. *Մի բան կարո՞ղ եմ հարցնել։* — May I ask (you) something?
[Mi ban karogh em hartsʰᵊnel?]

B. *Խնդրեմ։* — Sure.
[Kʰᵊntʰrem]

A. *Ի՞նչ է նշանակում «օրացույց»։* — What does *oratsʰuytsʰ* mean?
[Inchʰ e nᵊshanakum "oratsʰuytsʰ"?]

B. *Օրացույց նշանակում է calendar։* — *Oratsʰuytsʰ* means *calendar.*
[Oratsʰuytsʰ nᵊshanakum e "calendar"]

A. *Իսկ ի՞նչ են ասում computer-ին։* — And how do you say *computer*?
[Isk inchʰ en asum computerin?]

B. *«Համակարգիչ»։* — *Hamakarkʰichʰ.*
[Hamakarkʰichʰ]

A. *Կարո՞ղ եք բառը կրկնել* — Can you repeat the word
[Karogh ekʰ barə kᵊrknel]

և ասել, թե ինչպես է գրվում։ — and tell me how it's spelled?
[yev asel tʰe inchʰpes e gᵊrvum]

B. *Այո՛, սիրով։ Այսպես է գրվում՝* — Yes, sure. It's spelled like this:
[Ayo, sirov. Ayspes e gᵊrvum:]

հ-ա-մ-ա-կ-ա-ր-գ-ի-չ։
[H-a-m-a-k-a-r-kʰ-i-chʰ]

4. ***A and B are strangers, meeting in the university hallway.***

A. *Ասացե՛ք, խնդրեմ, որտե՞ղ է գրադարանը։* Tell me please, where is the library?
[Asatsʰekʰ kẖəntʰrem, vortegh e gəradaranə?]

B. *Այստեղից թեքվե՛ք ձախ։* Turn left from here,
[Aysteghitsʰ tʰekʰvekʰ ʒzakh]

դիմացի դուռն է։ and it's the door facing you.
[dimatsʰi durn e]

A. *Շնորհակալ եմ։* Thank you.
[Sẖənorakal em]

B. *Բայց այսօր գրադարանը փակ է։* But the library is closed today.
[Baytsʰ aysor gəradaranə pʰak e]

II TEXT

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐԱԳԻԼԸ
[Hayastani aragilə]

Հայաստանում չատ արագիլներ կան։ Արագիլը իր բույնը շինում է բարձր ծառերի,
[Hayastanum sẖat aragilner kan. Aragilə ir buynə sẖinum e bartsʰər tsaṙeri,

տների կամ ժայռերի վրա։ Արագիլները ամբողջ տարին Հայաստանում չեն մնում։
təneri kam ʒzhayṙeri vəra. Aragilnerə ambokẖcẖʰ tarin Hayastanum cẖʰen məum.

Ներանք վախենում են ցրտից, և երբ ձմեռը գալիս է, չվում են և գնում դեպի
Nərankʰ vakẖenum en tsʰəртitsʰ, yev yerp ʒzməṙə galis e, cẖʰəvum en yev gənum depi

հարավ, դեպի տաք երկրներ։ Հայ գյուղացին գիտի, որ երբ գարունը գա, և օդը
harav, depi takʰ yerkəṙner. Hay gyughatsʰin giti, vor yerpʰ garunə ga, yev otʰə

տաքանա, արագիլը օտար երկրներից կրկին կվերադառնա Հայաստան։ Նա գիտի, որ
takʰana, aragilə otar yerkəṙneritsʰ kərkin kəveradarna Hayastan. Na giti, vor

արագիլները գալիս են, գտնում իրենց հին բույնը և բազմանում։
aragilnerə galis en, gətnum irentsʰ hin buynə yev bazmanum.

Դրա համար է, որ հայկական առածն ասում է։ Մարտի իննին՝ արագիլն իր բնին։
Dəra hamar e, vor haykakan aṙatsn asum e: Marti innin, aragiln ir bənin.

Արագիլները չատ օգտակար թռչուններ են։ Արագիլից վախենում են օձերը և
Aragilnerə sẖat okʰtakar tʰərcẖunner en. Aragilitsʰ vakẖenum en otsʰerə yev

վնասատու մյուս կենդանիները։
vənasatu myus kentʰaninerə.]

III NEW WORDS AND EXPRESSIONS

արագիլ	[aragil]	*stork*
շատ	[ʃat]	*much, many*
կան	[kan]	*there are*
բույն	[buyn]	*nest*
շինել	[ʃinel]	*to build*
շինում է	[ʃinum e]	*is building*
բարձր	[bartsʰər]	*high*
ծառ	[tsaṙ]	*tree*
տուն	[tun]	*house*
տների վրա	[təneri vra]	*on the houses*
ժայռ	[ʒhayṙ]	*cliff*
ժայռերի վրա	[ʒhayṙeri vəra]	*on cliffs*
ամբողջ	[amboghj]	*entire*
տարի	[tari]	*year*
մնալ	[mənal]	*to stay*
չեն մնում	[čʰen mənum]	*don't stay*
վախենալ	[vakʰenal]	*to fear*
վախենում են	[vakʰenal]	*they fear*
ցուրտ	[tsʰurt]	*cold*
ցրտից	[tsʰəṙtitsʰ]	*from the cold*
երբ	[yerpʰ]	*when*
ձմեռ	[dzəmeṙ]	*winter*
գալ	[gal]	*to arrive*
գալիս է	[galis e]	*is coming*
հեռանալ	[heṙanal]	*to go away*
հեռանում են	[heṙanum en]	*they go away*
չվել	[čʰəvel]	*to fly over*
չվում են	[čʰəvum en]	*they fly over*
դեպի	[depi]	*towards, to*
հարավ	[harav]	*south*
տաք	[takʰ]	*warm*

երկիր	[yerkir]	*country*
երկրներ	[yerkərner]	*countries*
գյուղացի	[gyughatsʰi]	*peasant*
գիտենալ	[gitenal]	*to know*
գիտի	[giti]	*he knows*
երբ	[yerpʰ]	*when*
գարուն	[garun]	*spring*
օդ	[otʰ]	*air*
տաքանալ	[takʰanal]	*to warm up*
օտար	[otar]	*foreign*
երկրներից	[yerkərneritsʰ]	*from countries*
կրկին	[kərkin]	*again*
վերադառնալ	[veradaṙnal]	*to return*
գտնել	[gətnel]	*to find*
գտնում են	[gətnum en]	*they find*
իրենց	[irentsʰ]	*their*
հին	[hin]	*old*
բազմանալ	[bazmanal]	*to breed*
դրա համար	[dəra hamar]	*therefore*
առած	[aṙats]	*proverb*
ասել	[asel]	to *say*
մարտ	[mart]	*March*
մարտի 9-ին	[marti innin]	*on March* 9
իր բնին	[ir bənin]	*in its nest*
օգտակար	[okʰtakar]	*useful*
թռչուն	[tʰəṙčʰun]	*bird*
օձ	[otsʰ]	*snake*
օձերը	[otsʰerə]	*the snakes*
մյուս	[myus]	*other*
վնասատու	[vənasatu]	*harmful*
կենդանի	[kentʰani]	*animal*

IV THEMATIC GROUP OF WORDS

a) ԺԱՄ ՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿ	[Ժam u ժamanak]	TIME EXPRESSIONS
ժամ	[ժam]	*hour*
րոպե	[rope]	*minute*
վայրկյան	[vayrkyan]	*second*
կես ժամ	[kes ժam]	*half an hour*
քառորդ ժամ	[karort^{h} ժam]	*a quarter of an hour*
օր	[or]	*day*
առավոտ	[aṙavot]	*morning*
կեսօր	[kesor]	*noon*
կեսօրից հետո	[kesorit^{h} heto]	*afternoon*
երեկո	[yereko]	*evening*
գիշեր	[giշer]	*night*
կես գիշեր	[kes giշer]	*midnight*
շաբաթ*	[ʃap^{h}at^{h}]	*1. week; 2. Saturday*
ամիս	[amis]	*month*
տարի	[tari]	*year*
տասնամյակ	[tasnamyak]	*decade*
դար	[dar]	*century*
հազարամյակ	[hazaramyak]	*millennium*
b) ՇԱԲԱԹՎԱ ՕՐԵՐԸ	[Ʃap^{h}at^{h}va orerə]	**THE WEEK DAYS**
երկուշաբթի	[yerkuʃap^{h}t^{h}i]	*Monday*
երեքշաբթի	[yerek^{h}ʃap^{h}t^{h}i]	*Tuesday*
չորեքշաբթի	[ch^{h}orek^{h}ʃap^{h}t^{h}i]	*Wednesday*
հինգշաբթի	[hingʃap^{h}t^{h}i]	*Thursday*
ուրբաթ	[urp^{h}at^{h}]	*Friday*
շաբաթ	[ʃap^{h}at^{h}]	*Saturday*
կիրակի	[kiraki]	*Sunday*
c) ԱՄԻՍՆԵՐԸ	[Amisnerə]	**THE MONTHS**
հունվար	[hunvar]	*January*
փետրվար	[p^{h}etərvar]	*February*
մարտ	[mart]	*March*
ապրիլ	[april]	*April*
մայիս	[mayis]	*May*
հունիս	[hunis]	*June*

* The word շաբաթ [ʃap^{h}at^{h}] has two meanings: *week* and *Saturday*.

հուլիս	[hulis]	*July*
օգոստոս	[ogostos]	*August*
սեպտեմբեր	[september]	*September*
հոկտեմբեր	[hoktember]	*October*
նոյեմբեր	[noyember]	*November*
դեկտեմբեր	[dektember]	*December*

d) ՏԱՐՎԱ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐԸ	[Tarva yeghanaknerə]	**THE SEASONS OF THE YEAR**
գարուն	[garun]	*spring*
ամառ	[amaṙ]	*summer*
աշուն	[aṣhun]	*fall*
ձմեռ	[ʤᵊmeṙ]	*winter*

e) **ԺԱՄԱՆԱԿԻ ՄԱԿԲԱՅՆԵՐԸ**	[Ẓhamanaki makbayner]	**ADVERBS OF TIME**
հիմա	[hima]	*now*
հետո	[heto]	*after, then*
առաջ	[aṙaǰʰ]	*before*
միշտ	[miṣht]	*always*
շարունակ	[ṣharunak]	*continuously*
երբեք	[yerpʰekʰ]	*never*
երբեմն	[yerpʰemᵊn]	*sometimes*
հաճախ	[haǰhakẖ]	*often*
այսօր	[aysor]	*today*
վաղը	[vaghə]	*tomorrow*
երեկ	[yerek]	*yesterday*
(*երեկ չէ*) *մյուս օրը*	[(yerek ǰʰe) myus orə]	*the day before yesterday*
վաղը չէ մյուս օրը	[vaghə ǰʰe myus orə]	*the day after tomorrow*
այս առավոտ/գիշեր	[ays aṙavot/giṣher]	*this morning, tonight*
երեկ/անցյալ գիշեր	[yerek/antsʰyal giṣher]	*last night*
այս շաբաթ/ամիս/տարի	[ays ṣhapʰatʰ/amis/tari]	*this week/month/year*
հաջորդ շաբաթ/ամիս/տարի	[hajortʰ ṣhapʰatʰ/amis/tari]	*next week/month/year*
անցյալ շաբաթ/ամիս/տարի	[antsʰyal ṣhapʰatʰ/amis/tari]	*last week/month/year*
վերջերս	[verǰʰerᵊs]	*lately, recently*
շուտով	[ṣhutov]	*soon, shortly*
վաղ	[vagh]	*early*
վաղուց	[vaghutsʰ]	*since long*
կրկին, նորից	[kᵊrkin, noritsʰ]	*again*
այսուհետև	[aysuhetev]	*henceforth*
այսօրվանից	[aysorvanitsʰ]	*starting today*
վաղվանից	[vaghvanitsʰ]	*starting tomorrow*

ԺԱՄԱՑՈՒՅՑԸ [Ժamaցʰuyցʰə] THE CLOCK

1. ԺԱՄԸ ՔԱՆԻ՞ՍՆ Է: [Ժamə kʰanisn e?] WHAT TIME IS IT?

a. *ժամը մեկն է (երկուսն է, չորսն է, ..., տասներկուսն է)*:
[Ժamə mekn e (yerkusn e, čʰorsn e, ..., tasnerkusn e]
It's one (two, four, ..., twelve).

b. *ժամը մեկ անց կես է** (երկուսն անց կես է, ..., ինն անց կես է)*:
[Ժamə mek anցʰ kes e (yerkusn anցʰ kes e, ..., inn anցʰ kes e]
It's half past one (half past two, ..., half past nine).

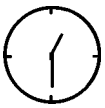

c. *(ժամը) մեկն (երկուսն, երեքն, չորսն, ..., ինն) անց քառորդ է*:
[Ժamə mekn (yerkusn, yerekʰn, čʰorsn ..., inn) anցʰ kʰaṙort e]
It's a quarter past one (two, ..., nine).

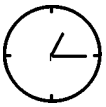

d. *(ժամը) մեկն (երկուսն, երեքն, ..., ութն) անց հինգ է*:
[Ժamə mekn (yerkusn, yerekʰn, ..., utʰn) anցʰ hing e]
It's five (minutes) past one (two, three, ..., nine).

f. *(ժամը) մեկն (երկուսն, երեքն, ..., ութն) անց քսան է*:
[Ժamə mekn (yerkusn, yerekʰn, ..., utʰn) anցʰ kʰsan e]
It's twenty (minutes) past one (two, three, ..., eight).

e. *(ժամը) մեկից** (երկուսից, երեքից, ..., տասից) քառորդ է պակաս*:
[Ժamə mekiցʰ (yerkusiցʰ, yerekʰiցʰ ..., tasiցʰ) kʰaṙort e pakas]
It's a quarter to one (two, three, ..., *ten).*

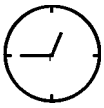

g. *(ժամը) մեկից (երկուսից, ..., տասնմեկից) հինգ է պակաս*:
[Ժamə mekiցʰ (yerkusiցʰ, ..., tasnᵊmekiցʰ) hing e pakas]
It's five (minutes) to one (two, ..., eleven*).*

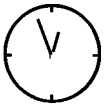

h. *(ժամը) մեկից (երկուսից, ..., տասներկուսից) քսան է պակաս*:
[Ժamə mekiցʰ (yerkusiցʰ, ..., tasnerkusiցʰ) kʰsan e pakas]
It's twenty (minutes) to one (two, ..., twelve).

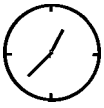

* Another possible word order is: *ժամը մեկն անց է կես* (1:30), *տասն անց է քսան* (10:20), etc.
** Ablative forms such as *մեկից, երկուսից* etc. can be replaced by the dative forms *մեկին, երկուսին*, etc.

2. ԺԱՄԸ ՔԱՆԻՍԻՆ՞: [Ժamə kʰanisin?] AT WHAT TIME?

a. (*ժամը*) *մեկին* (*երկուսին, չորսին, ..., տասներկուսին*):
[Ժamə mekin (yerkusin, čʰorsin, ..., tasnerkusin]
At one (two, four, ... twelve) o'clock.

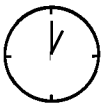

b. (*ժամը*) *մեկն* (*երկուսն, հինգն, ..., իննն*) *անց կեսին*:
[Ժamə mekn (yerkusn, hingn, ..., inn) antsʰ kesin]
At half past one (two, five, ..., nine).

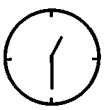

c. (*ժամը*) *մեկն* (*երկուսն, ..., իննն*) *անց քառորդին*:
[Ժamə mekn (yerkusn, ..., inn) antsʰ kʰaṙortʰin]
At quarter past one (two, ..., nine).

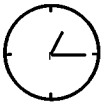

d. (*ժամը*) *մեկն* (*երկուսն, երեքն,..., ութն*) *անց հինգին*:
[Ժamə mekn (yerkusn, yerekʰn, ..., utʰn) antsʰ hingin]
At five (minutes) past one (two, three, ..., *eight).*

e (*ժամը*) *մեկն* (*երկուսն, երեքն, ..., տասն*) *անց քսանին*:
[Ժamə mekn antsʰ (yerkusn, ..., yerekʰn, tasn) antsʰ kʰsanin]
At twenty (minutes) past one (two, three, ..., ten).

f (*ժամը*) *մեկից** (*երկուսից, ..., տասից*) *քառորդ պակաս*:
[Ժamə mekitsʰ (yerkusitsʰ, ..., tasitsʰ) kʰaṙortʰ pakas]
At quarter to one (two, ..., ten).

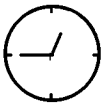

g. (*ժամը*) *մեկից* (*երկուսից, ..., իննից*) *հինգ պակաս*:
[Ժamə mekitsʰ (yerkusitsʰ, ..., innitsʰ) hing pakas]
At five to one (two, ..., nine).

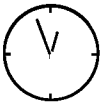

h. (*ժամը*) *մեկից* (*երկուսից, ..., իննից*) *քսան պակաս*:
[Ժamə mekitsʰ (yerkusitsʰ, ..., innitsʰ) kʰsan pakas]
At twenty to one (two, ..., nine).

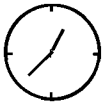

*All ablative forms such as *մեկից, երկուսից* etc. can be replaced by the dative forms *մեկին, երկուսին,* etc.

V GRAMMAR

A. VERBS

I. THE FUTURE AND FUTURE IMPERFECT TENSES (INDICATIVE)

To express future activities and events Armenian has two future tenses in the indicative mood: future and future imperfect. Both are compound tenses.

1. Formation of the future tense:

The future tense is formed by combining the future participle ending in **-ելու** (**գրելու**) or **-ալու** (**կարդալու**) and the conjugated forms of the auxiliary verb **եմ** *I am.*

EXAMPLES: **գրելու եմ** [gᵊrelu em] *I am going to write/I shall write,* etc.
կարդալու եմ [kartʰalu em] *I am going to read/I shall read,* etc.

For the future tense, all regular verbs follow the pattern below:

SINGULAR		
1st pers. (**ես**)	verb stem **-ելու/-ալու** + **եմ**	[verb stem+-elu/-alu + em]
2nd pers. (**դու**)	verb stem **-ելու/-ալու** + **ես**	[verb stem+-elu/-alu + es]
3rd pers. (**նա**)	verb stem **-ելու/-ալու** + **է**	[verb stem+-elu/-alu + e]
PLURAL		
1st pers. (**մենք**)	verb stem **-ելու/-ալու** + **ենք**	[verb stem+-elu/-alu + enkʰ]
2nd pers. (**դուք**)	verb stem **-ելու/-ալու** + **եք**	[verb stem+-elu/-alu + ekʰ]
3rd pers. (**նրանք**)	verb stem **-ելու/-ալու** + **են**	[verb stem+-elu/-alu + en]

INDICATIVE MOOD

FUTURE

	գրել		**կարդալ**	
	affirmative	*negative*	*affirmative*	*negative*
(**ես**)	**գրելու եմ**	**չեմ գրելու**	**կարդալու եմ**	**չեմ կարդալու**
(**դու**)	**գրելու ես**	**չես գրելու**	**կարդալու ես**	**չես կարդալու**
(**նա**)	**գրելու է**	**չի գրելու**	**կարդալու է**	**չի կարդալու**
(**մենք**)	**գրելու ենք**	**չենք գրելու**	**կարդալու ենք**	**չենք կարդալու**
(**դուք**)	**գրելու եք**	**չեք գրելու**	**կարդալու եք**	**չեք կարդալու**
(**նրանք**)	**գրելու են**	**չեն գրելու**	**կարդալու են**	**չեն կարդալու**

2. Formation of the future imperfect tense:

The future imperfect tense is formed by combining the future participle ending in *-ելու* (*գրելու*) or *-ալու* (*կարդալու*) and the conjugated forms of the auxiliary verb *եմ* *I am* in the imperfect. EXAMPLES: *գրելու էի* [gᵊrelu eyi] *I was going to write,* etc. and *կարդալու էի* [kartʰalu eyi] *I was going to read,* etc. All regular verbs follow the pattern below:

SINGULAR		
1st pers. (*ես*)	verb stem *-ելու/-ալու* + *էի*	[verb stem+-elu/-alu + eyi]
2nd pers. (*դու*)	verb stem *-ելու/-ալու* + *էիր*	[verb stem+-elu/-alu + eyir]
3rd pers. (*նա*)	verb stem *-ելու/-ալու* + *էր*	[verb stem+-elu/-alu + er]
PLURAL		
1st pers. (*մենք*)	verb stem *-ելու/-ալու* + *էինք*	[verb stem+-elu/-alu + eyinkʰ]
2nd pers. (*դուք*)	verb stem *-ելու/-ալու* + *էիք*	[verb stem+-elu/-alu + eyikʰ]
3rd pers. (*նրանք*)	verb stem *-ելու/-ալու* + *էին*	[verb stem+-elu/-alu + eyin]

The future imperfect

	գրել		*կարդալ*	
	affirmative	*negative*	*affirmative*	*negative*
(*ես*)	*գրելու էի*	*չէի գրելու*	*կարդալու էի*	*չէի կարդալու*
(*դու*)	*գրելու էիր*	*չէիր գրելու*	*կարդալու էիր*	*չէիր կարդալու*
(*նա*)	*գրելու էր*	*չէր գրելու*	*կարդալու էր*	*չէր կարդալու*
(*մենք*)	*գրելու էինք*	*չէինք գրելու*	*կարդալու էինք*	*չէինք կարդալու*
(*դուք*)	*գրելու էիք*	*չէիք գրելու*	*կարդալու էիք*	*չէիք կարդալու*
(*նրանք*)	*գրելու էին*	*չէին գրելու*	*կարդալու էին*	*չէին կարդալու*

3. Uses of the future tense

a) The future tense denotes actions or states that the speaker expects to take place in the future:

Այս երեկո միասին ենք ճաշելու։
Tonight we will have dinner together.

Ասում են՝ ձյուն է գալու։
They say it will snow.

b) In particular contexts, the future may also connote determination, compulsion, threat, or promise on the part of the speaker.

Այս օրը հիշելու եմ։
I'll remember this day.

c) In most cases, it is linked to a condition expressed by a subordinate clause:

Եթե չգաս, տխրելու եմ։
If you don't come, I'll be sad.

The conditional clause may also be implied:

Տխրելու եմ։
I'll be sad.

d) The future may be used to express an exhortation:

Անելու ես այն, ինչ որ ես եմ ասում։
You'll do what I tell you to do.

Note that the auxiliary verb is not repeated when the clause contains more than one verb:

Երգելու, պարելու և ուրախանալու ենք։
We'll sing, dance, and have fun.

4. Uses of the imperfect future tense

It denotes actions or states that were anticipated in the past but did not take place:

Նամակը գրելու էի, բայց հետո միտքս փոխեցի։
I was going to write the letter, but then I changed my mind.

Ճիշտ այն պահին, երբ ներս էի մտնելու, դուռը փակվեց։
I was about to enter the room when the door closed.

II. THE IMPERATIVE MOOD

The imperative serves to designate commands, requests, demands, offers, and entreaties. In Armenian these can be rendered assertively or prohibitively.

1) Assertive commands are mainly expressed by the imperative mood, which has two second-person forms in Armenian: singular and plural.

1. Imperative Singular:

a) Regular verbs form their singular imperative forms by replacing the infinitive endings *-ել* with *-իր*, and *-ալ* with *-ա՛*.

երգ-ել → երգ-իր	*գն-ալ → գն-ա՛*
խոս-ել → խոս-իր	*կարդ-ալ → կարդ-ա՛*

b) Verbs with the suffixes **-ան-, -են-, -ն-** and **-չ-** form the singular imperative by adding to the aorist stem the ending **-ի՛ր**.

Infinitive		*Aorist*		*Sing. Imperative*
հեռ-ան-ալ	→	**հեռաց-ա**	→	**հեռաց-ի՛ր**
մոռ-են-ալ	→	**մոռեց-ա**	→	**մոռեց-ի՛ր**
իջ-ն-ել	→	**իջ-ա**	→	**իջ-ի՛ր**
փախ-չ-ել	→	**փախ-ա**	→	**փախ-ի՛ր**

c) Verbs with the causative suffix **-ցն-** add to the aorist stem the ending **-ո՛ւ**.

հասկա-ցն-ել	→	**հասկացր-ի**	→	**հասկացր-ո՛ւ**
մոռե-ցն-ել	→	**մոռեցր-ի**	→	**մոռեցր-ո՛ւ**

d) Prohibitive commands are initiated by the prohibitive particle **մի՛** don't. Most regular verbs derive their prohibitive singular from their assertive forms:

երգի՛ր	→ **մի՛ երգիր** /	**գնա՛**	→ **մի՛ գնա**
վերցրու՛	→ **մի՛ վերցրու**	**փախի՛ր**	→ **մի՛ փախիր**

e) Verbs with the suffixes **-ան-, -են-,** and **-ցն-** form their prohibitive singular by adding to the infinitive stem the ending **-ա** or **-ի**.

հեռ-ան-ալ	→ **մի՛ հեռան-ա**	**վախ-են-ալ**	→ **մի՛ վախեն-ա**
մոռ-ան-ալ	→ **մի՛ մոռ-ան-ա**	**կոր-ցն-ել**	→ **մի՛ կորցն-ի**

2. Imperative Plural

a) Regular verbs are derived from the aorist stem and take the ending **-է՛ք**:

երգ-ել	→	**երգեց-ի**	→	**երգեց-է՛ք**
խաղ-ալ	→	**խաղաց-ի**	→	**խաղաց-է՛ք**
մեծ-ան-ալ	→	**մեծաց-ա**	→	**մեծաց-է՛ք***

b) Irregular verbs normally use the aorist stem for both singular and plural imperatives:

գալ	→	**եկա**	→	**է՛կ** or **արի՛** / **եկե՛ք**
ուտել	→	**կերա**	→	**կե՛ր** / **կերե՛ք**
լալ	→	**լացի**	→	**լա՛ց** / **լացե՛ք****

c) The plural prohibitive uses the infinitive stem by replacing the infinitive endings **-ել** with **-է՛ք**, and **-ալ** with **-աք**. However, **-եցէ՛ք** and **-ացէ՛ք** forms are also possible:

խոս-ել → **մի՛ խոս-է՛ք, խաղ-ալ** → **մի՛ խաղ-աք** or **մի՛ խաղ-աց-է՛ք**
գր-ել → **մի՛ գր-է՛ք, մոռեն-ալ,** → **մի՛ մոռեն-աք** or **մի՛ մոռ-եց-է՛ք**

---

* In current every-day speech, plural imperative forms derived from the infinitive stem are also common. Compare **վազե՛ք, խմե՛ք, խոսե՛ք,** etc. rather than **վազեցե՛ք, խմեցե՛ք, խոսեցե՛ք,** etc.

** The singular imperative has a variety of irregular endings and forms (see Appendix, table of irregular verb, pp. 334-335).

B. NOUNS

1. Formation of the ablative

The Armenian ablative has no equivalent case in English. Whereas English expresses ablative meaning by such prepositions as *from, of,* etc., Armenian achieves the same effect by adding the ablative marker to nouns and pronouns. The most common markers for the ablative in Armenian are **-ից** and **-ուց**, which are normally added to the nominative form.

տուն *house* → **տն-ից** *from the house,* **արևելք** *East* → **արևելք-ից** *from the East,* **դու** *you* → **քեզ(ա)ն-ից** *from you,* **մարդ** *human being* → **մարդ-ուց** *from the human being,* etc.

There are, however, some words that form their ablative based on the genitive case: **հայր**

Nom. sing.: **հայր** *father*	→ gen. sing.: **հոր**	→ abl. sing.: **հոր-ից**
Nom. sing.: **քույր** *sister*	→ gen. sing.: **քրոջ**	→ abl. sing.: **քրոջ-ից**

When the genitive case ends in **-ա**, there is an **-ն-** included between the genitive form and the ablative ending **-ից**:

Nom. sing.: **աղջիկ** *girl*	→ gen. sing.: **աղջկա**	→ abl. sing.:	→ **աղջկա-ն-ից**
Nom. sing.: **օր** *day*	→gen. sing.: **օրվա**	→ abl. sing.:	→ **օրվա-ն-ից**

Some nouns also preserve the genitive singular mutations or alterations of certain root vowels (see pp. 107-108) in the plural:

Nom. sing. **գիրք** *book*	→ gen. sing.: **գրքի**	→ gen./dat. plur.: **գրքից**
Nom. sing. **սուտ** *lie*	→ gen. sing.: **սուի**	→ gen./dat. plur.: **սուից**
Nom. sing. **հաշիվ** *account*	→ gen. sing.: **հաշվի**	→ gen./dat. plur.: **հաշվից**

The diversity of noun stems in the singular is not preserved in the plural. The ablative plural is based on the nominative plural and is formed mostly by simply adding the ablative marker **-ից** to the plural ending **-(ն)եր**:

Sing. plur.: **քույր**	→ nom. plur.: **քույրեր**	→ abl. plur.: **քույրերից**
Sing. plur.: **հայր**	→ nom. plur: **հայրեր**	→ abl. plur.: **հայրերից**
Sing. plur.: **այգի**	→ nom. plur: **այգիներ**	→ abl. plur.: **այգիներից**

Exception to this rule: a limited group of nouns with the plural ending **-ք, -ենք, -ոնք, -իկ,** or **-այք** (see Unit 2, p. 33). The ablative of these nouns is based on the genitive/dative plural ending in **-ց**:

Nom. sing. **Գրիգորենք**	→ gen. plur.: **Գրիգորենց**	→ abl. plur.: **Գրիգորենցից**
Nom. sing. **մերոնք**	→ gen. plur.: **մերոնց**	→ abl. plur.: **մերոնցից**
Nom. plur.: **կանայք**	→ gen. plur.: **կանանց**	→ abl./ plur.: **կանանցից**
Nom. sing. **մարդիկ**	→ gen. plur.: **մարդկանց**	→ gen./dat. plur.: **մարդկանցից**

2. Uses of the ablative case

The ablative is used

1. When governed by a verb or an adjective (see Unit 11, p. 264):

> ***Այս շնից վախենում եմ:***
> [Ays s̱hᵊnit̪sʰ vaḵhenum em]
> *I am afraid of this dog.*

In this example, the ablative form ***շնից*** *of this dog* is governed by the verb ***վախենալ*** *to be afraid.* Note that the English *to be afraid* is followed by the preposition *of* (*this dog*).

> ***Աչքից հեռու, մտքից հեռու:***
> [Ac̱hʰkʰit̪sʰ heṙu, mᵊtkʰit̪sʰ heṙu]
> *Out of sight, out of mind.*

This proverb contains two ablative forms, ***աչքից*** [ac̱hʰkʰit̪sʰ] [lit.: *from the eye*] and ***մտքից*** [mᵊtkʰit̪sʰ] [lit.: *from the mind*], governed by the adverb ***հեռու*** [heṙu] *away, far.*

2. To describe various circumstantial details such as source, origin, removal, or distance. It can indicate, for instance, the starting point of an event or an action.

a) The person who carried out an action:

> ***Այս նվերն ստացել եմ մորիցս:***
> [Ays nᵊvern stat̪sʰel em morit̪sʰᵊs]
> *I received this gift from my mother.*

The form ***մորիցս*** *from my mother* is an ablative. It indirectly indicates the performer of the action, namely the person who bestowed the gift. The question here is: ***ումի՞ց*** [umit̪sʰ?] *from whom?* or *by whom?*

b) The place where an action begins:

> ***Որտեղի՞ց ես գալիս: Շուկայից:***
> [Vorteg̱hit̪sʰ es galis? S̱hukayit̪sʰ]
> *Where do you come from? From the market.*

This example already contains the appropriate question for the ablative form ***որտեղի՞ց*** *from where?* ***Շուկայից*** *from the market.*

c) The person, the place or the material from which people or things originate:

> ***Երկուսս էլ նույն հորից ենք:***
> [Yerkusᵊs el nuyn horit̪sʰ enkʰ]
> *We both have the same father.*

> ***Շենքը կառուցեցին քարից:***
> [S̱henkʰə kaṙut̪sʰet̪sʰin kʰarit̪sʰ]
> *They built the house from stone.*

The ablative forms *հորից* (question: *ումի՞ց* [umitsʰ?]) and *քարից* (question: *ինչի՞ց* [inchʰitsʰ?]) indicate the origin of the subjects in question.

d) The time as a starting point of an action or event:

Մեկ շաբաթից կգամ։	*Անցյալ տարվանից այստեղ ենք։*
[Mek shapʰatʰitsʰ kᵊgam]	[Antsʰyal tarvanitsʰ aystegh enkʰ]
I will come in a week.	*We have been here since last year.*

Here, the questions *ինչքա՞ն ժամանակից* [inchʰkʰan zhamanakitsʰ?] would apply to the starting point in the future, and *երբվանի՞ց* [yerpʰvanitsʰ?] to the starting point in the past.

e) The cause of an action or state:

Ցրտից դողում եմ։	*Սովից շատերը մահացան։*
[Tsʰᵊrtitsʰ doghum em]	[Sovitsʰ shaterə mahatsʰan]
I am shivering with cold.	*Many died of starvation.*

3. The ablative expresses partitive meaning by indicating a whole from which a part (a piece, a number, etc.) is separated:

Քույրերից մեկը սա է։	*Այս հացից մի կտոր կե՛ր։*
[Kʰuyreritsʰ mekə sa e]	[Ays hatsʰitsʰ mi kᵊtor ker]
This is one of the sisters.	*Eat a piece of this bread!*

4. The ablative is used in comparisons:

Ոսկին արծաթից (ավելի) թանկ է։	*Ես քեզանից արագ եմ վազում։*
[Voskin artsatʰitsʰ (aveli) tʰank e]	[Yes kʰezanitsʰ arag em vazum]
Gold is more expensive than silver.	*I run faster than you do.*

5. The ablative is employed in passive constructions when the original subject is removed from its position and shifted to an indirect object. Compare the following sentence, in which the actual subject has been shifted from the nominative to the ablative form of the noun *արև* (cf. *արևից* *by the sun)* and the pronoun *մենք* (cf. *մեր+կողմից* *by us*) (see p. 154):

Խոտը խանձվեց արևից։	*Թշնամին հաղթվեց մեր կողմից։*
[Khotə khandzʰvetsʰ arevitsʰ]	[Tʰᵊshnamin hakhtʰᵊvetsʰ mer koghmitsʰ]
The grass was scorched by the sun.	*The enemy was conquered by us.*

6. In addition to nouns and pronouns, words of other word classes (adverbs, postpositions, numerals, etc.) may be nominalized and used in the ablative case:

այստեղ [aystegh] *here*	→ *այստեղից* [aysteghitsʰ] *from here*
ձախ [dzakh] *left*	→ *ձախից* [dzakhitsʰ] *from the left*
մեջ [mechʰ] *in, inside*	→ *միջից* [mijitsʰ] *from the inside*

C. NUMERALS

1. Ordinal numerals

Ordinal numerals denote the relative position of things, persons, and phenomena in a sequence, row, class, line, etc. In Armenian, ordinal numerals are derived from cardinal numerals by adding the suffix *-րորդ* [-rortʰ] or *-երորդ* [-erortʰ] to the stem.

ORDINAL NUMERALS			CARDINAL NUMERALS	
The first four numbers are exceptions to the rule:				
1 *մեկ*	[mek]	→	*առաջին*	[aṙaǰʰin] *first*
2 *երկու*	[yerku]	→	*երկրորդ*	[yerkrortʰ] *second*
3 *երեք*	[yerekʰ]	→	*երրորդ*	[yerrortʰ] *third*
4 *չորս*	[cʰʰors]	→	*չորրորդ*	[cʰʰorrortʰ] *fourth*
Below are regularly formed ordinal numerals:				
5 *հինգ*	[hing]	→	*հինգերորդ*	[hingerortʰ] *fifth*
6 *վեց*	[vetsʰ]	→	*վեցերորդ*	[vetsʰerortʰ] *sixth*
7 *յոթ*	[yotʰ]	→	*յոթերորդ*	[yotʰerortʰ] *seventh*
8 *ութ*	[utʰ]	→	*ութերորդ*	[utʰerortʰ] *eighth*
9 *իններ* or *ինը*	[inn] or [inə]	→	*իններորդ*	[innerortʰ] *ninth*
10 *տասն* or *տասը*	[tasᵊn] or [tasə]	→	*տասներորդ*	[tasnerortʰ] *tenth*
11 *տասնմեկ*	[tasnᵊmek]	→	*տասնմեկերորդ**	[tasnᵊmekerortʰ] *11th*
12 *տասներկու*	[tasnerku]	→	*տասներկուերորդ*	[tasnerkuerortʰ] *12th*
13 *տասներեք*	[tasnerekʰ]	→	*տասներեքերորդ*	[tasnerekʰerortʰ] *13th*
15 *տասնհինգ*	[tasnᵊhing]	→	*տասնհինգերորդ*	[tasnᵊhingerortʰ] *15th*
20 *քսան*	[kʰsan]	→	*քսաներորդ*	[kʰsanerortʰ] *20th*
21 *քսանմեկ*	[ksanmek	→	*քսանմեկերորդ*	[kʰsanmekerortʰ] *21st**
30 *երեսուն*	[yeresun]	→	*երեսուներորդ*	[yeresunerortʰ] *30th*
40 *քառասուն*	[kʰaṙasun]	→	*քառասուներորդ*	[kaṙasunerortʰ] *40th*
50 *հիսուն*	[hisun]	→	*հիսուներորդ*	[hisunerortʰ] *50th*
60 *վաթսուն*	[vatsun]	→	*վաթսուներորդ*	[vatʰsunerortʰ] *60th*
70 *յոթանասուն*	[yotʰanasun]	→	*յոթանասուներորդ*	[yotʰanasunerortʰ] *70th*
80 *ութսուն*	[utsun]	→	*ութսուներորդ*	[utʰsunerortʰ] *80th*
85 *ութսունհինգ*	[utsunᵊhing]	→	*ութսունհինգերորդ*	[utʰsunᵊhingerortʰ] *85th*
90 *իննսուն*	[innᵊsun]	→	*իննսուներորդ*	[innᵊsunerortʰ] *90th*

* Note that in two-digit numbers (21, 22, etc.), the regular forms *-մեկերորդ*, *-երկուերորդ*, *-երեքերորդ*, *չորսերորդ*, etc.) are employed rather than the common irregular forms (*առաջին*, *երկրորդ*, *երրորդ*, *չորրորդ*).

100 *հարյուր*	[haryur]	→	*հարյուրերորդ*	[haryurerort^{h}] *100th*
101 *հարյուր մեկ*	[haryur mek]	→	*հարյուրմեկերորդ*	[haryurmekerort^{h}] *101st*
500 *հինգ հարյուր*	[hing haryur]	→	*հինգհարյուրերորդ*	[hingharyurerort^{h}] *500th*
1000 *հազար*	[hazar]	→	*հազարերորդ*	[hazarerort^{h}] *1000th*

Corresponding to the patterns above, the question *քանի՞երորդ* *which one ?* (in a sequence, in a row, etc.) is derived from the question *քանի՞* *how many?*

Armenian uses cardinal, not ordinal, numerals to indicate days of the month. For this purpose, cardinal numbers are nominalized (by adding the definite article *-ը* to the stem) and appear after the genitive form of the noun denoting the month:

Մայիսի մեկը *The first of May* or *May the first*
[May$_{gen}$ one$_{the}$] (literally: The one of May)

Հունվարի վեցը *The sixth of January* or *January the sixth*
[January$_{gen}$ six$_{the}$] (literally: The six of January)

Nominalized cardinal numerals are declined like regular *-ի* declension nouns (see p. 100):

Ապրիլի երեքին *On the third of April*
[April$_{gen}$ three$_{dat}$] (literally: On the three of April)

Մայիսի մեկից հետո *After the first of May*
[May$_{gen}$ one$_{abl}$ after] (literally: After the one of May)

2. Distributive numerals

Distributive numerals indicate numeric distribution or assignment of items. To this end

a) the suffix *-ական* is added to the cardinal numerals:

մեկ	1	→	*մեկական*	[mekakan] *one to each*
երկու	2	→	*երկուական*	[yerkuakan] *two to each*
տասը	10	→	*տասնական*	[tasakan] *ten to each*
քսան	20	→	*քսանական*	[k^{h}sanakan] *twenty to each*
հարյուր	100	→	*հարյուրական*	[haryurakan] *a hundred to each,* etc.

Reduced forms such as 5-*ական*, 20-*ական*, 35-*ական* etc. are also common.

b) cardinal numerals are reduplicated:

մեկ	1	→	*մեկ-մեկ*	[mek-mek] *one to/of each*
երկու	2	→	*երկու-երկու*	[yerku-yerku] *two to/of each*

հարյուր 100	→	հարյուր-հարյուր [haryur-haryur]	*hundred to/of each*
հազար 1000	→	հազար-հազար [hazar-hazar]	*thousand to/of each*

The question for distributive numerals is: քանիակա՞ն *how many each?*

EXAMPLES: —Քանիակա՞ն դոլար ստացաք։ —Քսանական։
[Kʰaniakan dolar staʦʰakʰ? —Kʰsanakan.]
"How many dollars did each of you receive?" "Twenty (each)."

Երկու-երկու չարքի կանգնեցինք։
[Yerku-yerku ʃharkʰ kangneʦʰinkʰ]
We lined up in pairs.

3. Fractional numerals

Fractional numerals denote a fraction or fractions of a unit in terms of numerals. The numerator is indicated by a cardinal numeral while the denominator by an ordinal one (ending in -(ե)րորդ) which is very often formed by adding the suffix -ական.

EXAMPLES DENOMINATORS:

(5) հինգ	→ հինգերորդ [hingerortʰ]	or	հինգերորդական [hingerortʰakan]
(9) ինը	→ իններորդ [innerortʰ]	or	իններորդական [innerortʰakan]
(7) յոթ	→ յոթերորդ [yotʰ ertʰ]	or	յոթերորդական [yotʰ ertʰakan]
(20) քսան	→ քսաներորդ [kʰsanerortʰ]	or	քսաներորդական [kʰsanerortʰakan]

There are three exceptions:

(2)	երկու [yerku]	→ կես [kes]	*half*
(3)	երեք [yerekʰ]	→ երրորդ [yerrortʰ]	*third*
(4)	չորս [ʧʰors]	→ քառորդ [kʰaṙortʰ]	*quarter*

EXAMPLES OF FRACTIONAL NUMERALS:

2/3 երկու երրորդ [yerku yerrortʰ] or երկու երրորդական [yerku yerrortʰakan]
3/5 երեք հինգերորդ [yerekʰ hingerortʰ] or երեք հինգերորդական [yerekʰ hingerortʰakan]
3/4 երեք քառորդ [yerekʰ kʰaṙortʰ] or երեք քառորդական [yerekʰ kʰaṙortʰakan]
6/8 վեց ութերորդ [veʦʰ utʰerortʰ] or վեց ութերորդական [veʦʰ utʰerortʰakan]
12/20 տասներկու քսաներորդ [tasnerku kʰsanerortʰ] or տասներկու քսաներորդական [tasnerku kʰsanerortʰakan]

Sometimes the syllable -եր in the fractional numbers is reduced:

7/10 յոթ տասներորդ [yotʰ tasnerortʰ] or 7/10 յոթ տասնորդական [yotʰ tasnortʰakan]

VI ARMENIAN-ENGLISH CONTRASTS

Interrogative sentences in Armenian

Like other languages, Armenian has two types of interrogative sentences:

a) specific questions seeking new, supplementary information;
b) general questions that require a *yes* or *no*-answer.

1) While English employs mostly *wh*-words for specific questions, Armenian uses interrogative words of diverse origins: **ո՞վ** [ov?] *who?*, **ի՞նչ** [inch^h?] *what?*, **ո՞ւր** [ur?] *where?*, **ե՞րբ** [yerp^h?] *when?*, **ինչո՞ւ** [inch^{h}u?] *why?*, **ինչպե՞ս** [inch^{h}pes?] *how?*, etc.

Ո՞վ ասաց կրկին վերջին բառը: *Who had* [literally: *said*] *the last word again?*

However, word order in interrogative sentences is not as rigid as it is in English, where *wh*-words normally appear at the beginning of an interrogative sentence. In Armenian, interrogative words can appear in any position:

Վերջին բառը կրկին ո՞վ ասաց: [Literally: **The last word again who had?*]
Վերջին բառը ո՞վ կրկին ասաց: [Literally: **The last word who again had?*]
Կրկին ո՞վ ասաց վերջին բառը: [Literally: **Again who had the last word?*]
Կրկին վերջին բառը ո՞վ ասաց: [Literally: **Again the last word who had?*]

2) The structure of general *yes/no*-questions in Armenian also differs from that of English. For example, Armenian does not initiate general questions with an auxiliary verb, as is the case in English (by using *"to do"*):

(Դու) իսպաներեն խոսո՞ւմ ես: *Do you speak Spanish?* [Literally: **You Spanish speak?*]

In accordance with the prevalent (SOV-Subject-Object-Verb) word order in Armenian, general questions rarely start with a finite verb. In fact, the word order of general questions and regular statements can be identical, the only difference being the intonation and punctuation. Compare the word order of the statement below:

(Դու) իսպաներեն խոսում ես: *You do speak Spanish.*

However, if the verb itself carries the question mark, it can shift positions:

Խոսո՞ւմ ես իսպաներեն: *Do you* ***speak*** *Spanish?* [As opposed to *write, read*, etc.]

Since any independent word in a sentence can carry the question mark (see Unit 1, p. 18), we have also the following options:

Իսպաներե՞ն ես խոսում: *Do you speak* ***Spanish****?* [As opposed to *Greek, German*, etc.]
Դո՞ւ ես խոսում իսպաներեն: *Do* ***you*** *speak Spanish?* [As opposed to *he, they*, etc.]

---

* Ungrammatical sentences in English are marked with an asterisk

VII WORD FORMATION

Formation of nouns denoting persons

The most productive suffixes for forming nouns denoting persons are:

-ացի/-եցի/-ցի [-atsʰi /-etsʰi /-tsʰi]
-(ա)պան [-(a)pan]
-որդ [-ortʰ]
-իչ [-icẖʰ]
-բան [-ban]

1. Nouns formed by the suffix *-ացի/-եցի/-ցի* denote residents. These nouns are derived from common and proper nouns of place:

գյուղ [gyugẖ] *village*	→	*գյուղացի* [gyugẖatsʰi] *peasant*
Վան [Van] *Van*	→	*վանեցի* [vanetsʰi] *originating from Van*
Երևան [Yerevan] *Yerevan*	→	*երևանցի* [yerevantsʰi] *resident of Yerevan*

2. Nouns ending in *-(ա)պան* indicate a profession. They are derived from nouns:

դուռ [duř] *door*	→	*դռնապան* [dəřnapan] *porter*
պարտեզ [partez] *garden*	→	*պարտիզպան* [partizpan] *gardner*
կառք [kařkʰ] *coach, carriage*	→	*կառապան* [kařapan] *coachman*

3. The suffix *-իչ* [-icẖʰ] added to verbal stems form nouns denoting professions:

երգել [yerkʰel] *to sing*	→	*երգիչ* [yerkʰicẖʰ] *singer*
նկարել [nəkarel] *to paint*	→	*նկարիչ* [nəkaricẖʰ] *painter*
հսկել [həskel] *to control*	→	*հսկիչ* [həskicẖʰ] *controller*

4. The suffix *-որդ* [-ort] comes with verbal and nominal stems and indicates occupations:

սայլ [sayl] *cart*	→	*սայլորդ* [saylortʰ] *carter, cartwright*
որսալ [vorsal] *to hunt*	→	*որսորդ* [vorsortʰ] *hunter*
հետևել [hetevel] *to follow*	→	*հետևորդ* [hetevortʰ] *follower*

While most of these derivations do not specify gender, some form parallel nouns extended by the suffix *-ուհի* [-uhi], which designates female gender:

նկարիչ [nəkaricẖʰ] *painter*	→	*նկարչուհի* [nəkarcẖʰuhi] *female painter*
երգիչ [yerkʰicẖʰ] *singer*	→	*երգչուհի* [yerkʰcẖʰuhi] *female singer*
գերմանացի [germanatsʰi] *Geman (male)*	→	*գերմանուհի* [germanuhi] *German (female*

VIII PRONUNCIATION

The letters Ձ ձ, Ց ց, and Ճ ճ

Similarly to all East Armenian stops discussed so far (see Unit 2, p. 37, Unit 3, p. 59, Unit 4, p. 83), the East Armenian affricates* are also represented by a triple system. Ձ ձ, Ց ց and Ճ ճ are a set of affricates that correspond to the following three distinct sounds:

voiced	Ձ ձ	[d̠z]
voiceless non-aspirated	Ց ց	[t̠s]
voiceless aspirated	Ճ ճ	[t̠sʰ]

The meaning of the following words differs in the contrast of the affricates ձ, ց and ճ:

ձախ [d̠zakh] *left*
ցախ(ել) [t̠sakh(el)] *(to) sell*
ճախ [t̠sʰakh] *twig*

1) Ձ ձ stands for the voiced affricate [d̠z], a composite sound that starts with the voiced stop [d] and ends with the voiced sibilant [z]. It sounds like the combination of [d+z] in the English *odds* or *kids*.

EXAMPLES: ձուկ [d̠zuk] *fish*, օձիք [od̠zikʰ] *collar*, ձի [d̠zi] *horse*, etc.

2) Ց ց represents the voiceless non-aspirated affricate [t̠s], a complex sound that starts with the voiceless non-aspirated stop [t] and ends with the voiceless sibilant [s]. It is pronounced similarly to the English combination [t+s] without any aspiration.

EXAMPLES: ցաղիկ [t̠saghik] *flower*, ցով [t̠sov] *sea*, ցիծաղել [t̠sit̠saghel] *to laugh*, etc.

3) Ճ ճ represents the voiceless aspirated affricate [t̠sʰ], a complex sound that starts with the voiceless aspirated stop [tʰ] and ends with the voiceless sibilant [s]. It is pronounced similarly to the English combination [t+s] in *lots* or *cats*.

EXAMPLES: ճանճ [t̠sʰanț̠sʰ] *net*, բաց [bat̠sʰ] *open*, ցուցակ [t̠sʰut̠sʰak] *list*, etc.

EXCEPTION: In a number of words ձ [d̠z] is pronounced as ճ [t̠sʰ] after ր [r]: բարձր [bart̠sʰər] *high*, փորձ [pʰort̠sʰ] *attempt*, բարձ [bart̠sʰ] *pillow*, արձակ [art̠sʰak] *prose*, դերձակ [dert̠sʰak] *taylor*, վարձել [vart̠sʰel] *to rent*, etc.

---

* Affricate: a complex sound that consists of a stop and a sibilant (note their romanization).

IX ORTHOGRAPHY

Armenian syllabification and the transitory vowel [ə]

In general, Armenian words form as many syllables as the number of vowels they contain:

one syllable	պատ [pat] *wall*
two syllables	ռետին [ṙetin] *eraser*
three syllables	ընտանիք [əntanikʰ] *family*
four syllabes	երկուշաբթի [yerkuṩapʰtʰi] *Monday*
five syllables	վիրահատություն [virahatutyun] *surgery,* etc.

However, this rule does not hold for all Armenian words. Certain words can have

two syllables but only one vowel: նկար [nəkar] *picture* ([ə] between ն and կ)

three syllables but only one vowel: մկրտել [məkərtel] *to baptize* ([ə] between մ and կ, կ and ր)

As seen above, additional syllables are formed due to the transitory vowel [ə], which is not written but clearly pronounced between consonants. There are some rules governing this syllabification. For instance, [ə] is pronounced but not written

1) between two consonants in initial position of words:

մնալ [mənal] *to stay,* գնալ [gənal] *to go,* թթու [tətu] *sour,* կտոր [kətor] *piece,* տկար [təkar] *weak,* սխալ [səkẖal] *mistake,* etc.

2) before ս, գ, and չ in initial position of words when followed by the plosive consonants բ, պ, փ, գ, կ, տ, and թ (see Unit 10, pp. 240):

զգուշչ [əzguyṩ] *cautious,* սկսել [əskəsel] *to start,* զգալ [əzgal] *to feel,* etc.

3) when the negative particle չ- [cẖʰ-] is prefixed to verbs:

չլինել [cẖʰəlinel] *not to be* from լինել [linel] *to be,* չգիտեմ [cẖʰəgitem] *I don't know* from գիտեմ [gitem] *I know,* etc.

4) when կ- [k-] and կ- [k-] is prefixed to verbs:

կգամ [kəgam] *I will/may come* from գամ [gam], կվազեմ [kəvazem] *I will run* from վազեմ [vazem] (see Unit 10, p. 224), etc.

5) when the possessive articles -ս [-s], -դ [-t], and -ն [-n] are suffixed to nouns:

տունդ [tunət] *your house* from տուն [tun] *house,* մատս [matəs] *my finger* from մատ [mat] *finger,* Տիգրան Մեծն [Tigran Metsən] *Tigran the Great,* etc.

6) in the final, unstressed syllable of some words:

արկղ [arkəgẖ] *box,* աստղ [astəgẖ] *star,* մետր [metər] *meter,* etc.

X EXERCISES

1. Combine appropriate strings of sentences from each of the two columns.

a.	*Ժամը քանի՞ն է։*	*Ժամը երկուսին։*
b.	*Ե՞րբ ես գալու։*	*Մեկն անց կես է։*
c.	*Քանի՞ ժամ աշխատեցիր։*	*Ջարժի։*
d.	*Ժամը քանիսի՞ն ես գնալու։*	*Հինգ ժամ։*
e.	*Այսօր ամսի քանի՞ն է։*	*Գրադարանից։*
f.	*Հյուրերը ե՞րբ են գալու։*	*Սեպտեմբերի մեկն է։*
g.	*Որտեղի՞ց ես գալիս։*	*Երեկոյան։*

2. Form mini-dialogues according to the pattern in a, b, c, and d. Replace the words համալսարան *with թատրոն, ճաշարան, տուն, գրադարան, etc.*

a. *Գիտե՞ս, թե ուր գնաց այս աղջիկը։*
Եթե չեմ սխալվում, համալսարան։

b. *Քանի՞ համալսարան ունեք։*
Ձգիտեմ, բայց մեր քաղաքում չատ համալսարաններ կան։

c. *Ինձ կասե՞ք, թե սա ինչ դուռ է։*
կարծեմ համալսարանի դուռն է։

d. *Որտեղի՞ց է գալիս այս ուսանողը։*
Ինձ ասացին, որ համալսարանից է գալիս։

3. Form mini-dialogues according to the given pattern in a, b, c, d, and e. Replace այսօր, *where appropriate, with վաղը, այս երեկո, երկուշաբթի օրը, այս չաբաթ*, etc.

a. *Կուզեի իմանալ, թե երբ եկավ նոր ուսուցիչը։*
կարծեմ այսօր եկավ։

b. *Հայրդ Գերմանիայից այսո՞ր ժամանեց։*
Ո՛չ, երեկ ժամանեց։

c. *Գիտե՞ս, թե դասերը երբ սկսվեցին։*
Այսօրվանից են սկսվում։

d. *Այսօրվա հանդիպումը ժամը քանիսի՞ն է։*
Որքան ինձ հայտնի է, ժամը չորսին։

4. Answer the questions, using the data in parentheses.

a. *Ժամը քանի՞սն է։ Ժամը չորսն է* (10.00, 4.15, 6.00, 5.20, 10.30, 3.45, etc.)
b. *Այսօր ի՞նչ օր է։ Այսօր կիրակի է* (Monday, Wednesday, Friday, etc.)
c. *Ո՞ր ամիսն է։ Հունվար ամիսն է* (March, May, July, October, December, etc.)
d. *Այսօր ամսի քանի՞սն է։ Մայիսի մեկն է* (21.03, 28.11, 24.01, 28.05, etc.)
e. *Թվականը ո՞րն էր։ Հազար ինը հարյուր քառասունմեկն էր* (1889, 1900, 1915, 1922, 1993, 2005, 2007, etc.)
f. *Ո՞ր դասարանում ես։* (1, 3, 4, 5, 8, 10, etc.)
g. *Քանիակա՞ն դոլար ստացաք։* (10, 30, 45, 50, 100, etc.)

5. Complete the sentences according to the pattern.

a. *Դու ե՞րբ ես դպրոց գնալու։ Ժամը յոթին։* (7:00)
b. *Երանուհին ե՞րբ է այստեղ լինելու։ Ժամը* (4:15) ... ։
c. *Երեխաները ժամը քանիսի՞ն են դպրոցից գալու։* (5:20)
d. *Դասը ե՞րբ է սկսվելու։* (8:30)
e. *Դու ժամը քանիսի՞ն ես ճաշելու։* (12:30)
f. *Դուք այսօր ե՞րբ եք մեկնելու։* (2:45)
g. *Հայրիկը աշխատանքից ե՞րբ է տուն գալու։* (8:15)

6. Respond to the questions using the items in parentheses. Follow the pattern.

a. *Որտեղի՞ց ես գալու։ Ինչպես միշտ, համալսարանից եմ գալու։* (*համալսարան*)
b. *Իսկ հայրիկը որտեղի՞ց է գալու։ Ինչպես միշտ, ...* (*աշխատանք*)
c. *Իսկ մայրիկը որտեղի՞ց է գալու։ Ինչպես միշտ, ...* (*հուկա*)
d. *Իսկ քույրիկը որտեղի՞ց է գալու։ Ինչպես միշտ, ...* (*գրադարան*)
e. *Իսկ եղբայրը որտեղի՞ց է գալու։ Ինչպես միշտ, ...* (*դպրոց*)
f. *Իսկ պապիկը որտեղի՞ց է գալու։ Ինչպես միշտ, ...* (*ճաշարան*)
g. *Իսկ ուսուցիչը որտեղի՞ց է գալու։ Ինչպես միշտ, ...* (*տուն*)

7. Form interrogative sentences according to the pattern.

a. *Ո՞վ ...* (*Մոսկվա, ապրել*)։ *Ո՞վ է Մոսկվայում ապրում։*
b. *Որտե՞ղ ...* (*հայրիկը, աշխատել*)։
c. *Ե՞րբ ...* (*դուք, ճաշել*)։
d. *Ո՞ւմ ...* (*դու, գիրքը, տալ*)։
e. *Քանի՞ անգամ ...* (*դուք, այստեղ, գալ*)։
f. *Երբվանի՞ց ...* (*քույրդ, Երևան, ապրել*)։
g. *Ո՞ր ...* (*դու, գույները, սիրել*)։
h. *Որտեղի՞ց ...* (*Մարիա, գալ*)։
i. *Ինչո՞ւ ...* (*երեխա, լալ*)։

8. Ask for information on the whereabouts of persons and items:

a. a relative
b. a book
c. a special food
d. a piece of clothing
e. a country

9. Translate into Armenian.

a. There are 12 months and four seasons in a year.
b. The seasons are: spring, summer, fall, and winter.
c. Each season has three months. January is the first month, February is the second month, March is the third month, etc., and December is the last month of the year.
d. There are thirty or thirty-one days in a month.
e. Only February has 28 or 29 days.
f. There are 24 hours in a day and 60 minutes in an hour.
g. How many weeks are there in a year? Fifty-two.
h. How many days are there in a week? Name the days of the week!

10. Derive verbs from the adjectives given in parentheses.

a. *Տունը փոքր է։ (մեծ) Պետք է մեծացնել։*
b. *Վերարկուն նեղ է։ Պետք է ... (լայն)*
c. *Օրիորդ Վարդը տխուր է։ Պետք է ... (ուրախ)*
d. *Սենյակը սառն է։ ... (տաք)*
e. *Շապիկը մեծ է։ ... (փոքր)*
f. *Լույսը չատ մոտ է։ ... (հեռու)*
g. *Հագուստը կարճ է։ ... (երկար)*

11. Answer the following questions with reference to the TEXT in this unit.

a. *Արագիլը իր բույնը որտե՞ղ է չինում։*
b. *Արագիլները ձմռանը ինչի՞ց են վախենում։*
c. *Արագիլները ձմռանը որտեղի՞ց են չվում։*
d. *Արագիլները ձմռանը ո՞ւր են գնում։*
e. *Հայ գյուղացին ի՞նչ գիտի արագիլի մասին։*
f. *Ի՞նչ է ասում հայկական առածը։*
g. *Ո՞վ է վախենում արագիլից։*
a. *Դու արագիլ տեսե՞լ ես։*

XI PROVERBS

Ամառվա փուշը, ձմեռվա նուշը։
[Amaṙva puṣ̱hə, ḏẓᵊmeṙva nuṣ̱hə]
The summer's thorn (is) the winter's almond.

Տարվա չորս եղանակները դրացի են, մեկը մյուսին հակառակ։
[Tarva c̱hʰors yeghanaknerə dᵊraṭ̱si en, mekə myusin hakaṙak]
The four seasons of the year are neighbors, all at odds with one another.

Ամառվա անձրևին, ձմեռվա արևին մի՛ հավատա։
[Amaṙva anḏ̱revin, ḏẓᵊmeṙva arevin mi havata]
Do not rely on summer rain, nor on winter sun.

Տարի կա՝ օր է պահում, օր կա՝ տարի։
[Tari ka or e pahum, or ka tari]
Some years feed for a day, some days feed for a year.

Մարտի իննին՝ արագիլը իր բնին։
[Marti innin, aragilə ir bᵊnin]
On the ninth of March, the stork is back in its nest.
(Folk belief on the arrival of spring)

Unit 7

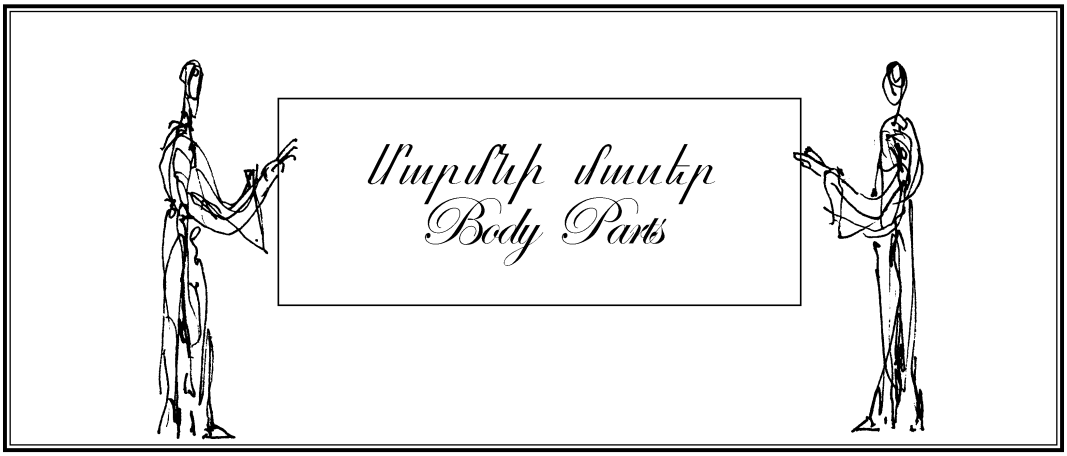

On the Agenda ...

Speech Acts in Dialogues:	Discussing health and well-being	144
Vocabulary:	Body parts	148
Grammar:	VERBS: 1. The subjunctive mood	150
	2. The passive voice	154
	NOUNS: The instrumental case	156
Armenian-English Contrasts:	Prepositions and postpositions	158
Word Formation:	Derivation of verbs	160
Pronunciation:	The letters Ղ ղ, Ձ ձ, and Ղ ղ	163
Orthography:	Ր ր or Ռ ռ ?	164

I DIALOGUES

1. ***A and B are friends; they meet at work.***

A. *Ի՞նչ է պատահել։*
[Inch^{h} e patahel?]
What happened?

Գունատ ես։ Հիվանդ տեսք ունես։
[Gunat es. Hivand tesk^{h} unes]
You're pale. You look ill.

B. *Այո՛, լավ չեմ։*
[Ayo, lav ch^{h}em]
Yes, I'm not well. I don't know what it is.

A. *Վա՞տ ես զգում։*
[Vat es ᵊzgum?]
What's wrong?

B. *Գլուխս է ցավում։*
[Gᵊlukh^{ᵊ}s e ts^{h}avum]
I have a headache.

A. *Ջերմություն ունե՞ս։*
[Jermut^{h}yun unes?]
Have you got a fever?

B. *Չգիտեմ, գուցե մի քիչ։*
[Ch^{h}ᵊgitem, guts^{h}e mi k^{h}ich^{h}]
I don't know; maybe a little.

A. *Հազո՞ւմ ես։*
[Hazum es?]
Do you have a cough?

B. *Շատ ուժեղ։*
[Shat uzhegh]
A bad one.

A. *Բժշկի դիմե՞լ ես։*
[Bᵊzh^{ᵊ}shki dimel es?]
Did you see a doctor?

B. *Դեռ ոչ։*
[Der voch^{h}]
Not yet.

A. *Ինչո՞ւ ես ուշացնում, գնա՛։*
[Inch^{h}u es ushats^{h}ᵊnum, gᵊna?]
Why are you delaying it? Go!

B. *Վաղը գնալու եմ։*
[Vaghə gᵊnalu em]
I'll go tomorrow.

2. ***A is a physician, B a patient.***

A. *Ինչի՞ց եք գանգատվում։*
[Inch^{h}its^{h} ek^{h} gangatvum?]
What's your problem?

B. *Կոկորդս ցավում է,* I have a sore throat,
[Kokortʰᵊs e ʦʰavum]

դողացնում եմ։ and I'm shivering.
[doghaʦʰᵊnum em]

A. *Փորի ցավ ունե՞ք։* Do you have abdominal pain?
[Pʰori ʦʰav unekʰ?]

B. *Ո՛չ, բայց սիրտս է խառնում։* No, but I'm nauseous.
[Voch, bayʦʰ sirtᵊs e kharnum]

A. *Հիմա քննեմ ու տեսնենք։* Let me examine you now, and we'll see (what's wrong).
[Hima kʰᵊnnem u tesnenkʰ]

B. *Բժի՛շկ, ծա՞նր է վիճակս։* Doctor, am I in a critical state?
[Bᵊzhishk, ʦanᵊr e vichakᵊs?]

A. *Մի՛ մտածեք, երևի մրսել եք։* Don't worry, you probably have a cold.
[Mi mᵊtaʦekʰ, yerevi mᵊrsel ekʰ]

3. ***A is a mother who brought her child to the emergency ward. B is the receptionist.***

A. *Օգնեցե՛ք, երեխայիս քթից* Help me, my child's nose
[Okʰneʦʰekʰ, yerekhayis kʰᵊtʰiʦʰ]

առատ արյուն է գալիս։ is bleeding profusely.
[arat aryun e galis]

B. *Ե՞րբ է սկսվել։* When did it start?
[Yerpʰ e ᵊskᵊsvel?]

A. *Երկու ժամ առաջ և չի կտրվում։* Two hours ago and it won't stop.
[Yerku zham arachʰ yev chʰi kᵊtᵊrvum]

Չգիտեմ՝ ինչն է պատճառը։ I don't know what's causing it.
[Chʰᵊgitem inchʰn e patchar]

B. *Բժիշկը որ գա, կիմանանք։* When the doctor comes, we'll find out.
[Bᵊzhishkə vor ga, amen inchʰ kasi]

A. *Երանի՛ թե բժիշկը չուտ գար։* I wish the doctor would arrive soon!
[Yerani tʰe bᵊzhishkə shut gar]

B. *Տեսե՛ք, ահա գալիս է։* Look, he's coming!
[Tesekʰ, aha galis e]

II TEXT

ՓԻՂԸ

Փիղն առաջին հայացքից տգեղ կենդանի է։ Մեծ գլուխ ունի և խոշոր դեմք, որի վրա աչքերը այնքան փոքր են, որ գրեթե չեն երևում։ Ականջները լայն են, մեջքը՝ բարձր, ոտքերը՝ ծռև, մորթն էլ գորշ գույն ունի։ Բերանից դուրս են գալիս երկու խոշոր ժանիքներ, որոնց երկարությունը երկու մետրից անցնում է։ Փղի կնճիթը որպես ձեռք է ծառայում։ Նա իր կնճիթով ամեն գործողություն կարող է կատարել։ Հակառակ իր չափերին՝ նա քիչ ուտելիքով գոհանում է։ Փիղը հեզ ու բարի կենդանի է, նա բարեկամ է մարդուն։ Ընկերական է ու աչխատասեր և իր ուժով մարդուն շատ օգտակար է։ Սակայն նա վտանգավոր է դառնում, երբ իր հետ անարդար են վարվում։ Այն ժամանակ փիղը իր ժանիքներով հարվածում է մարդուն, նրան իր կնճիթով գետին է տապալում և ոտքերով կոխկռտում։

III NEW WORDS AND EXPRESSIONS

փիղ	[pʰigh]	*elephant*
առաջին հայացքից	[ařajin hayaʦʰkiʦʰ]	*at first glance*
տգեղ	[tᵊgegh]	*ugly*
կենդանի	[kentʰani]	*animal*
մեծ	[meʦ]	*big*
գլուխ	[gᵊlukh]	*head*
խոշոր	[khoshor]	*huge*
դեմք	[demkʰ]	*face*
որի վրա	[vori vᵊra]	*on which*
աչք	[achʰkʰ]	*eye*
այնքան	[aynkʰan]	*so*
փոքր	[pʰokʰᵊr]	*small*
գրեթե	[gretʰe]	*almost*
երևալ	[yereval]	*to be seen*
ականջ	[akanj]	*ear*
լայն	[layn]	*wide*
մեջք	[mechʰkʰ]	*back*
բարձր	[barʦʰᵊr]	*high*
ոտք	[votkʰ]	*foot, leg*
ծռև	[tᵊʣev]	*deformed*
մորթ	[mortʰ]	*skin*
գորշ	[gorsh]	*gray*

գույն	[guyn]	*color*
բերան	[beran]	*mouth*
դուրս գալ	[durs gal]	*to stick out*
ժանիք	[ʒ̲hanikʰ]	*tusk*
որոնց	[voronʦʰ]	*of which*
երկարութիւն	[yerkarutʰyun]	*length*
մետր	[metᵊr]	*meter*
անցնել	[anʦʰnel]	*to surpass*
կնճիթ	[kᵊnc̲hitʰ]	*trunk*
որպես	[vorpes]	*as*
ձեռք	[ʤ̲eṙkʰ]	*hand*
ծառայել	[ʦ̲aṙayel]	*to serve*
գործողութիւն	[gorʦ̲oġ̲hutʰyun]	*action*
կատարել	[katarel]	*to perform*
հակառակ	[hakaṙak]	*despite*
չափ	[c̲hʰapʰ]	*measure, size*
հակառակ իր չափերին	[hakaṙak ir c̲hʰapʰerin]	*despite his size*
քիչ	[kʰic̲hʰ]	*little*
ուտելիք	[utelikʰ]	*food*
գոհանալ	[gohanal]	*to content oneself*
հեզ	[hez]	*humble*
բարի	[bari]	*kind*
բարեկամ	[barekam]	*friend*
մարդ	[martʰ]	*human being*
ընկերական	[ənkerakan]	*friendly*
աշխատասեր	[aʃ̲hkʰ̲hataser]	*industrious*
ուժ	[uʒ̲h]	*strength*
օգտակար	[okʰtakar]	*useful*
սակայն	[sakayn]	*however*
վտանգավոր	[vᵊtangavor]	*dangerous*
դառնալ	[daṙnal]	*to become*
իր հետ	[ir het]	*with/to him*
անարդար	[anartʰar]	*unjust*
վարվել	[varvel]	*to treat*
հարուածել	[harvaʦ̲el]	*to hit*
գետին	[getin]	*ground*
տապալել	[tapalel]	*to subvert*
գետին տապալել	[getin tapalel	*to knock down to the ground*
կոխկռտել	[kokʰ̲hkᵊṙtel]	*to trample*

IV THEMATIC GROUP OF WORDS

ՄԱՐՄՆԻ ՄԱՍԵՐ	[Marmni maser]	BODY PARTS
փոր	[pʰor]	*abdomen, belly*
թև	[tʰev]	*arm*
մեջք	[meǰʰkʰ]	*back*
մորուք	[morukʰ]	*beard*
արյուն	[aryun]	*blood*
մարմին	[marmin]	*body*
ոսկոր	[voskor]	*bone*
ուղեղ	[ughegh]	*brain*
կուրծք	[kurʦkʰ]	*breast, chest*
այտ	[ayt]	*cheek*
կզակ	[kᵊzak]	*chin*
ականջ	[akanj]	*ear*
արմունկ	[armunk]	*elbow*
աչք	[aǰʰkʰ]	*eye*
հոնք	[honkʰ]	*eyebrow*
թարթիչ	[tʰartʰiǰʰ]	*eyelash*
դեմք/երես	[demkʰ/ yeres]	*face*
մատ	[mat]	*finger*
ոտք	[votkʰ]	*foot*
ցուցամատ	[ʦʰuʦʰamat]	*forefinger*
ճակատ	[ǰhakat]	*forehead*
մազ(եր)	[maz(er)]	*hair*
ձեռք	[ʤeŕkʰ]	*hand*
գլուխ	[gᵊlukh]	*head*
սիրտ	[sirt]	*heart*
կոնք(եր)	[konkʰ(er)]	*hip(s)*
աղիքներ	[aghikʰner]	*intestines*

ծնոտ	[ʦʰnot]	*jaw*
հոդ	[hod]	*joint*
երիկամ	[yerikam]	*kidney*
ծունկ	[ʦunk]	*knee*
սրունք	[sʰrunkʰ]	*leg*
շրթունք	[ʃhʰrtʰunkʰ]	*lip*
լյարդ	[lyartʰ]	*liver*
ճկուքթ	[ʧhʰkuytʰ]	*little finger*
միջնամատ	[miʤhʰnamat]	*middle finger*
բերան	[beran]	*mouth*
եղունգ	[yeghung]	*nail (finger/toe)*
պորտ	[port]	*navel*
ծոծրակ	[ʦotʦrak]	*nape*
վիզ	[viz]	*neck*
նյարդ	[nyartʰ]	*nerve*
քիթ	[kʰitʰ]	*nose*
քիմք	[kʰimkʰ]	*palate*
ափ	[apʰ]	*palm*
մատնեմատ	[matnemat]	*ring finger*
ուս	[us]	*shoulder*
մաշկ	[maʃhk]	*skin*
գանգ	[gang]	*skull*
ողնաշար	[voghnaʃhar]	*spine*
քունք	[kʰunkʰ]	*temple*
ազդր	[azdʰr]	*thigh*
կոկորդ	[kokortʰ]	*throat*
բթամատ	[bʰtʰamat]	*thumb*
լեզու	[lezu]	*tongue*
ատամ	[atam]	*tooth*
երակ	[yerak]	*vein*
իրան	[iran]	*waist*

V GRAMMAR

A. VERBS

I. THE SUBJUNCTIVE MOOD

Unlike the indicative mood, which denotes certainty and factuality, the subjunctive mood expresses potential, imaginary, conditional, or optional actions. In Armenian, the subjunctive mood has two basic paradigms: a) the subjunctive future and b) the subjunctive past.

1. The subjunctive future

The subjunctive future represents simple forms consisting of the infinitive stem and personal endings. There are two sets:

1) those containing *-ե-* (1st conjugation): *գր-ել* → *գր-եմ, գր-ես,* etc.
2) those containing *-ա-* (2nd conjugation): *կարդ-ալ* → *կարդ-ամ, կարդ-աս,* etc.

Thus, for the subjunctive future, all verbs follow the pattern below:

SINGULAR		
1st pers. (*ես*)	verb stem + *-եմ* or *-ամ*	[verb stem + -em or -am]
2nd pers. (*դու*)	verb stem + *-ես* or *-աս*	[verb stem + -es or -as]
3rd pers. (*նա*)	verb stem + *-ի* or *-ա*	[verb stem + -i or -a]
PLURAL		
1st pers. (*մենք*)	verb stem + *-ենք* or *-անք*	[verb stem + -enkʰ or -ankʰ]
2nd pers. (*դուք*)	verb stem + *-եք* or *-աք*	[verb stem + -ekʰ or -akʰ]
3rd pers. (*նրանք*)	verb stem + *-են* or *-ան*	[verb stem + -en or -an]

SUBJUNCTIVE FUTURE

	գրել		*կարդալ*	
	affirmative	*negative*	*affirmative*	*negative*
(*ես*)	*գրեմ*	*չգրեմ*	*կարդամ*	*չկարդամ*
(*դու*)	*գրես*	*չգրես*	*կարդաս*	*չկարդաս*
(*նա*)	*գրի*	*չգրի*	*կարդա*	*չկարդա*
(*մենք*)	*գրենք*	*չգրենք*	*կարդանք*	*չկարդանք*
(*դուք*)	*գրեք*	*չգրեք*	*կարդաք*	*չկարդաք*
(*նրանք*)	*գրեն*	*չգրեն*	*կարդան*	*չկարդան*

2. The subjunctive past

The subjunctive past forms are also simple and consist of the infinitive stem and a set of special personal endings. There are two sets:

1) those containing *-ե-* (1st conjugation) *գր-ել* → *գր-եի, գր-եիր,* etc.
2) those containing *-ա-* (2nd conjugation) *կարդ-ալ* → *կարդ-այի, կարդ-այիր,* etc.

Thus, for the subjunctive past, all verbs follow the pattern below:

SINGULAR		
1st pers. (*ես*)	verb. stem + *-եի* or *-այի*	[verb. stem + -eyi or -ayi]
2nd pers. (*դու*)	verb. stem + *-եիր* or *-այիր*	[verb. stem + -eyir or -ayir]
3rd pers. (*նա*)	verb. stem + *-եր* or *-ար*	[verb. stem + -er or -ar]
PLURAL		
1st pers. (*մենք*)	verb. stem +*-եինք* or *-այինք*	[verb. stem + -eyink or -ayinkʰ]
2nd pers. (*դուք*)	verb. stem +*-եիք* or *-այիք*	[verb. stem + -eyik or -ayikʰ]
3rd pers. (*նրանք*)	verb. stem +*-եին* or *-ային*	[verb. stem + -eyin or -ayin]

SUBJUNCTIVE PAST

	գրել		*կարդալ*	
	affirmative	*negative*	*affirmative*	*negative*
(*ես*)	*գրեի*	*չգրեի*	*կարդայի*	*չկարդայի*
(*դու*)	*գրեիր*	*չգրեիր*	*կարդայիր*	*չկարդայիր*
(*նա*)	*գրեր*	*չգրեր*	*կարդար*	*չկարդար*
(*մենք*)	*գրեինք*	*չգրեինք*	*կարդայինք*	*չկարդայինք*
(*դուք*)	*գրեիք*	*չգրեիք*	*կարդայիք*	*չկարդայիք*
(*նրանք*)	*գրեին*	*չգրեին*	*կարդային*	*չկարդային*

The irregular verbs *տալ, գալ, լալ* follow the *-ա-* pattern:

Infinitive (չ)*տալ*
Subjunctive future (չ)*տամ*, (չ)*տաս*, (չ)*տա*, (չ)*տանք*, (չ)*տաք*, (չ)*տան*
Subjunctive past (չ)*տայի*, (չ)*տայիր*, (չ)*տար*, (չ)*տայինք*, (չ)*տայիք*, (չ)*տային*

3. Uses of the subjunctive future

In Armenian, both the future and past subjunctive have a wide range of applications with various meanings. Most commonly, they appear in subordinate clauses.

The subjunctive future has

a) an *optative* meaning expressing a wish or an urge that can be made in the form of a statement or question:

Գամ՝ տեսնեմ՝ ինչ կա։	**Ասե՞մ, թե չասեմ։**
Let me come and see what's on.	*Should I say it or not?*

b) a *mandative* meaning used in subordinate clauses starting with the conjunction **որ** [vor] *that* to express a command, a suggestion, a blessing or a curse:

Աստված չանի, որ ձյուն գա։	**Աստվա՛ծ լինի քո օգնականը։**
God forbid that it snow!	*May God be your helper!*
Անիծվի՛ այն օրը։	**Զլինի, որ ուշանաս։**
Damn that day!	*Make sure you are not late!*

c) a *final* meaning used in subordinate clauses introduced by **որ** *that* or **որպեսզի** [vorpeszi] *in order to,* to express a purpose or a goal:

Ջանացի, որ գործս վերջացնեմ։	**Եկա, որպեսզի մի բան խնդրեմ։**
I tried to finish my work.	*I came to ask for something.*

d) an *inclusive first-person-plural imperative* meaning that may be rendered by *Let's ...* or *Let's not ...*

երգել	→	**երգե՛նք**	→ **չերգե՛նք**	*Let's sing!* → *Let's not sing!*
խոսել	→	**խոսե՛նք**	→ **չխոսե՛նք**	*Let's talk!* → *Let's not talk!*
խաղալ	→	**խաղա՛նք**	→ **չխաղա՛նք**	*Let's play!* → *Let's not play!*

e) in a less direct imperative function, the subjective third-person singular and plural forms are often intensified by adding the imperative **թող** *let:*

Թող Աստվա՛ծ մեզ օգնի։ *God help us!*
Թող չգնա՛։ *Let him/her stay!* (Literally*: Let him/her not go!)*

f) a *conditional* meaning used in a subordinate (conditional) clause initiated by the conjunction **եթե** [yetʰe] *if.* Such conditions leave the question open as to whether the action will be fulfilled or not:

Եթե ողջ մնանք, չատ բան ենք տեսնելու։
If we stay alive, we will experience many things.

g) a *temporal* meaning used in subordinate (temporal) clauses introduced by the conjunction **երբ** [yerpʰ] *when.* In such clauses, the verb always refers to the future:

Երբ վաղը մեկնես, ետ չնայես։
When you leave tomorrow, don't look back.

4. Uses of the subjunctive past

a) The subjunctive past resembles the subjunctive future in its *optative* meaning. There is, however a difference: the subjunctive past expresses an unfulfilled desire. This could be an action or an event that did or did not take place in the past. Correspondingly, affirmative forms indicate desired but unfulfilled activity and negative forms express events that were undesired but did occur. Usually, the optative meaning is reinforced in sentences starting with the formulas **երանի՛ թե** ... [yerani te] *I wish ..., I only wish ...*, **կուզեի (որ)** ... [kuzeyi (vor)] *I wish,* or **ու՛ր է(ր) որ** ... [ur e(r) (vor) ...] *I wish ...*, etc.

Ու՛ր է(ր) (որ) չահեիր։ *I wish you had won.* (But you didn't.)

Երանի՛ թե այնտեղ չլինեի։ *I wish I were not there.* (But I was)

b) The optative meaning of the past subjunctive can also refer to the future. In that sense, the two forms, future subjunctive and past subjunctive, are very close in meaning, for instance, in constructions such as **գնամ տեսնեմ նրան = գնայի տեսնեի նրան**. However, in these parallel forms the latter expresses a much more urgent desire that is difficult or impossible to fulfill. A popular Armenian song of WWII period starts with the words

Թռչեի մտքով տուն ...
I wish I'd fly home in my thoughts ...

c) The subjunctive past is often used in subordinate clauses. It appears in temporal clauses introduced by the temporal conjunctions **երբ** [yerpʰ] *when*, **հենց որ** [hentsʰ vor] *as soon as,* etc.

Հենց որ նա ներս մտներ, կատակներն սկսվում էին։
As soon as he came in, the jokes would start.

d) To express a hypothetical *condition,* namely in a subordinate (conditional) clause initiated by the conjunction **եթե** [yetʰe] *if.* Such forms imply that the action has not taken place or it is doubtful that it will:

Եթե գայիր, գուցե իրար հանդիպեինք։
If you came, perhaps we would meet.

e) The subjunctive past forms are commonly used in conversation to make a request or to ask for a favor in a more polite way:

Լավ կլիներ, որ գնայիր և Մարոյին կանչեիր։
It would be nice if you went and called Maro.

II. THE PASSIVE VOICE

Verbs express not only mood, tense, person, and number, but also voice. In languages, voice is used to indicate whether the subject is the doer or the receiver of the action. EXAMPLES:

a) ***active voice:*** ***Մարդը ավտոմեքենան վաճառեց:*** *The man sold the car.*

In sentence (a), the grammatical subject ***մարդը*** is the doer of the action ***ծախել,*** while ***կառքը*** the grammatical (direct) object is the receiver of the action ***վաճառել.***

b) ***passive voice:*** ***Ավտոմեքենան վաճառվեց մարդու կողմից:*** *The car was sold by the man.*

In sentence (b), the word order is reversed: the original direct object ***ավտոմեքենան*** is brought into focus and placed in subject position, while the original subject ***մարդը*** is removed from focus and shifted to the position of indirect object. In sentence (b), the real-life role of the grammatical subject ***ավտոմեքենան*** is not an active but a passive one. To express this passivity the active verb ***վաճառել*** must be transformed into the passive verb ***վաճառվել.*** Passive verbs are formed by combining the infinitive or the perfect (aorist) stem with the suffix ***-վ-*** + the infinitive ending ***-ել.*** EXAMPLES:

ACTIVE			PASSIVE	
վաճառել	*to sell*		→ ***վաճառ-վել***	*to be sold*
կոչել	*to call*		→ ***կոչ-վել***	*to be called*
կարդալ	*to read*	→ ***կարդաց-ի***	→ ***կարդաց-վել***	*to be read*
մոռանալ	*to forget*	→ ***մոռաց-ա***	→ ***մոռաց-վել***	*to be forgotten*
դնել	*to put*	→ ***դր-ի***	→ ***դր-վել***	*to be placed*

Passive verbs are conjugated like regular verbs ending in ***-ել***:

Present: ***կոչվում եմ, կոչվում ես, կոչվում է, կոչվում ենք, կոչվում եք, կոչվում են: Ջեմ կոչվում, չես կոչվում,*** etc.

Imperfect: ***կոչվում էի, կոչվում էիր, կոչվում էր, կոչվում էինք, կոչվում էիք, կոչվում էին: Ջէի կոչվում, չէիր կոչվում,*** etc.

Aorist: ***կոչվեցի, կոչվեցիր, կոչվեց,*** etc. ***Ջկոչվեցի, չկոչվեցիր,*** etc.

Future I: ***կոչվելու եմ, կոչվելու ես, կոչվելու է, կոչվելու ենք, կոչվելու եք, կոչվելու են: Ջեմ կոչվելու, չես կոչվելու,*** etc.

Future II: ***կոչված եմ լինելու, կոչված ես լինելու,*** etc. ***կոչված չեմ լինելու,*** etc.

Perfect: ***կոչվել եմ, կոչվել ես, կոչվել է,*** etc. ***Ջեմ կոչվել,*** etc.

Pluperfect *կոչվել էի, կոչվել էիր, կոչվել էր,* etc. *Ջէի կոչվել, չէիր կոչվել,* etc.

Imperative *կոչվի՛ր, կոչվե՛ք; Մի՛ կոչվիր, մի՛ կոչվեք.*

In a passive sentence, the subject of the original sentence is transformed:

1) from the nominative into the ablative

a) **active voice** *Դու ինձ վիրավորեցիր:* *You offended me.*

b) **passive voice** *Ես քեզնից վիրավորվեցի:* *I was offended by you.*

2) from the nominative into a phrase, using the postposition *կողմից* *by* + abl.:

a) **active voice** *Բոլորը նրան հարգում էին:* *Everyone respected him.*

b) **passive voice** *Նա բոլորի կողմից հարգված էր:* *He was respected by all.*

The subject of the original sentence is often omitted altogether:

Ավտոմեքենան վաճառվեց: *The car was sold.*

This occurs

1) when the doer of the action is unknown:

Տունը կողոպտվեց: *The house has been robbed.*

2) when the doer of the action is irrelevant:

Այս հարցը չուտով կլուծվի: *This problem will soon be solved.*

3) when the doer of the action is easily inferred:

Նախագահը վերընտրվեց: *The president was re-elected.*

4) in reporting, where a tone of detachment and impartiality is relevant:

Տնօրենի գործը քննվում է: *The director's case is being examined.*

The fact that the original grammatical subject can be omitted allows passive verbs to be employed especially in impersonal sentences. Note that this applies only to the third-person singular:

Այս ջուրը չի խմվի: *This water is not drinkable.*

Անունս այսպես է գրվում: *My name is spelled this way.*

As a rule, only transitive verbs followed by a direct object are readily transformed into a passive verb. However, in impersonal sentences intransitive verbs may sometimes be transformed into passive ones: *տալ* *to give* → *տրվել* *to be given,* *բացատրել* *to explain* → *բացատրվել* *to be explained,* etc.

Այս նվերը չի տրվի: *This gift is not presentable.*

Ինչպե՞ս է սա բացատրվում: *How can this be explained?*

B. NOUNS

1. The instrumental case

The Armenian instrumental has no equivalent case in English. Whereas English expresses instrumental meaning by either a preposition such as *with, by, on,* etc., or the construction *by means of, by way of,* etc., Armenian achieves the same effect by adding the instrumental case marker to nouns and pronouns. The most common marker for the instrumental case is **-ով** as in **ոտք** *foot* → **ոտքով** *on foot,* **մատիտ** *pencil* → **մատիտով** *with a pencil,* **ես** *I* → **ինձանով** *with me,* etc.

Abstract nouns ending in **-ություն** are the exception to this rule. They may also take the ending **-ությամբ** in the instrumental singular:

դժվարություն *difficulty* → **դժվարությամբ** or **դժվարությունով** *with difficulty*
ուրախություն *joy* → **ուրախությամբ** or **ուրախությունով** *with pleasure*

2. Uses of the instrumental case

A. The instrumental expresses various meanings.

a) to show the instrument or the means by which an action is carried out:

Հացը դանակով են կտրում:
Bread is cut with a knife.

Ձեմ սիրում ինքնաթիռով ճանապարհորդել:
I don't like to travel by plane.

b) to denote the addition of one item to another:

Սուրճը կաթով եմ սիրում:
I like coffee with milk.

Այս ապուրը բրնձով են եփում:
They cook this soup with rice.

c) to indicate the manner, way, or mode in which an action occurs:

Նա հուզմունքով լսեց ինձ:
He listened to me with emotion.

Համբերությամբ սպասեցի:
I waited patiently (literally: *with patience).*

d) used with singular forms of temporal nouns to denote limited periods of time:

Մեկ շաբաթով եկա:
I came for a week.

e) used with plural forms of temporal nouns to express extended periods of time:

Օրերով / շաբաթներով / ամիսներով, etc. *Նրան չեմ տեսել։*
I haven't seen him/her for days / weeks / months, etc.

B. The instrumental case may be governed by a verb or an adjective (see p. 265):

Ես գումարով բավարարվում եմ։
I am pleased (content myself) with this sum.

Մենք հպարտ ենք մեր անցյալով։
We are proud of our past.

In the first example above, the instrumental case is required by the verb *բավարարվել to be pleased (to content oneself with something)*. In the second example, it is the construction *հպարտ լինել to be proud* that governs the instrumental. As can be seen in the translations, the prepositions *with* and *of* convey the same meaning in English as the instrumental case marker *-ով* in Armenian.

Along with the instrumental forms, Armenian also uses nouns with postpositions (such as *հետ with,* or *միջոցով by means of*, etc.). These parallel constructions have different meanings. Compare the use of the noun *բժիշկ doctor* in the following two sentences where it is used (a) with the postposition *հետ with* and (b) in the instrumental case (without a postposition or preposition).

EXAMPLES:

a) Noun_{dat} + postposition *հետ with*

Ձկան հետ սպիտակ գինի են խմում։ (along with fish)
With fish they drink white wine.

b) Noun in the instrumental case

Միայն ձկով չեմ կշտանա։ (by [eating] fish alone)
Fish alone doesn't fill me up.

OTHER EXAMPLES:

a) *Մարդկանց հե՞տ եկար։*
Did you come (along) with people?

b) *Փողոցները լցված էին մարդկանցով։*
The streets were filled with people.

AND: *գնացքի հետ (along) with the train* vs. *գնացքով by train*
աշխատանքի հետ (along) with work vs. *աշխատանքով by means of work,*etc.

VI ARMENIAN-ENGLISH CONTRASTS

Armenian prepositions and postpositions

In languages, aside from declension, there are special words that create a grammatical relationship between words in a sentence. These are prepositions and postpositions. Prepositions appear before nouns and pronouns, and postpositions after them, although some of them can appear before or after nouns and pronouns. English has only prepositions, such as *for, after, since, outside,* etc. In Armenian, prepositions are less common than postpositions.

Armenian postpositions and prepositions require that nouns and pronouns following and preceding them take a particular case. Compare the use of the Armenian postposition **մասին** [masin] *about* that follows the noun or the pronoun placed in the genitive:

քո մասին	[kʰo masin]	*about you*
գրքի մասին	[gᵊrkʰi masin]	*about the book*
մարդկանց մասին	[martʰkantsʰ masin]	*about people*
մեր հյուրերի մասին	[mer hyureri masin]	*about our guests*

Below are the most common postpositions classified according to the case they govern.

POSTPOSITIONS WITH THE GENITIVE			POSTPOSITIONS WITH THE DATIVE			POSTPOSITIONS WITH THE ABLATIVE		
առաջ	[aṙaǰʰ]	*in front of*	**տեղ**	[teġh]	*instead of*	**առաջ**	[aṙaǰʰ]	*before*
առթիվ	[aṙtʰiv]	*on the occasion of*	**օրոք**	[orokʰ]	*during*	**այն կողմ**	[ayn koġhm]	*beyond*
դիմաց	[dimatsʰ]	*facing*	**հակառակ***	[hakaṙak]	*against*	**այս կողմ**	[ays koġhm]	*on this side of*
դեմ	[dem]	*against*	**համար**	[hamar]	*for*	**բացի***	[batsʰi]	*except*
ետև	[yetev]	*behind*	**համաձայն***	[hamadzayn]	*according to*	**դուրս**	[durs]	*outside*
ժամանակ	[ẓhamanak]	*during*	**համեմատ**	[hamemat]	*compared to*	**զատ**	[zat]	*except*
վրա	[vra]	*on*	**հանդեպ**	[handep]	*towards*	**ի վեր**	[i ver]	*since*
տակ	[tak]	*underneath*	**հետ**	[het]	*with*	**հեռու**	[heṙu]	*far from*
մեջ	[meǰʰ]	*in*	**մոտ**	[mot]	*next to, near*	**հետո**	[heto]	*after*
մեջտեղ	[meǰʰtegh]	*in the middle of*	**նման**	[nᵊman]	*like*	**ներս**	[ners]	*inside*
միջև	[mijev]	*between*	**չնորհիվ***	[sʰhᵊnorhiv]	*thanks to*	**սկսած***	[ᵊskᵊsats]	*starting, as of, since*
շուրջ	[sʰhurj]	*around*	**պես**	[pes]	*like*	**վերև**	[verev]	*above*
մասին	[masin]	*about*	**փոխարեն**	[pʰokʰaren]	*instead*	**ներքև**	[nerkʰev]	*below*

* The asterisk indicates words used as both prepositions and postpositions: **հակառակ իմ կամքին** or **իմ կամքին հակառակ** *against my wish.*

The most common prepositions are:

անկախ	[ankaḵh]	*independent of*	*Abl.*
առանց	[aṙanʦʰ]	*without*	*Dat.*
դեպի	[depi]	*towards*	*Dat./Acc.*
ըստ	[əst]	*according to*	*Dat.*
իբր(և)	[ipʰr(ev)]	*as*	*Acc.*
հանուն	[hanun]	*for (the sake of)*	*Dat.*
մինչ(և)	[minc̣hʰev]	*until*	*Dat./Acc.*
որպես	[vorpes]	*as, in the capacity of*	*Acc.*
նախքան	[nakḫkʰan]	*before*	*Acc.*

Compare the use of such prepositions:

առանց քեզ	[aṙanʦʰ kʰez]	*without you*
մինչև երեկո	[minc̣hʰev yereko]	*till evening*
հանուն հայրենիքի	[hanun hayrenikʰi]	*for the sake of the fatherland*
իբրև մարդ	[ipʰrev marʦʰ]	*as a human being*

Many postpositions are by origin declined forms of nouns. Consider the following nouns in the instrumental case that are chiefly used as postpositions:

հետևանքով	[hetevankʰov]	*as a result of*	from	*հետևանք*$_{\text{instr.}}$ *result*
պատճառով	[patc̣haṙov]	*because of*	from	*պատճառ*$_{\text{instr.}}$ *cause*
միջոցով	[mijoʦʰov]	*by means of*	from	*միջոց*$_{\text{instr.}}$ *means*

Armenian postpositions and prepositions express various meanings, such as:

Place	*մեջ* *in,* *վրա* *on,* *տակ* *under,* *մոտ* *next to,* *վերև* *above,* *ներքև* *below,* etc.
Time	*հետո* *after,* *նախքան* *before,* *մինչև* *till,* *օրով* *during,* etc.
Manner	*պես* *as,* *նման* *like,* *միջոցով* *by means of,* etc.
Cause	*պատճառով* *because of,* *շնորհիվ* *thanks to,* *կախված* *depending on,* etc.
Measure	*չափ* *as much as,* *ավելի* *more,* *ավելի քան* *more than,* etc.
Reference	*մասին* *about,* *վերաբերյալ* *referring to,* *առթիվ* *on the occasion of,* etc.
Objective	*համար* *for,* *հանուն* *for the sake of,* *օգուտ* *for the benefit of,* etc.

Some of them have more than one meaning. Thus, the postposition *առաջ* can indicate both place (*in front of*) and time (*before*). The case they govern differs accordingly:

Տան$_{\text{gen}}$ *առաջ* *in front of the house*
Դասից$_{\text{abl}}$ *առաջ* *before the lesson* (See table on previous page.)

VII WORD FORMATION

Derivation of verbs

There are several suffixes in Armenian that form verbs derived from other word classes, such as a) from nouns, adjectives, adverbs and b) from simple verbs.

A. To derive verbs from nouns, adjectives and adverbs, Armenian has two productive suffixes: **-ալ (ան+ալ)** [an+al] and **-ել**. It forms

1) intransitive verbs with **-ալ (ան+ալ)** [-an+al]

a) from nouns:

քար [kʰar] *stone*	→ **քարանալ** [kʰaranal] *to harden*
ընկեր [ənker] *friend*	→ **ընկերանալ** [ənkeranal] *to befriend*
բյուրեղ [byuregh] *crystal*	→ **բյուրեղանալ** [byureghanal] *to crystalize*

b) from adjectives and adverbs:

մեծ [mets] *big*	→ **մեծանալ** [metsanal] *to grow, to become big*
տաք [takʰ] *warm*	→ **տաքանալ** [takʰanal] *to warm up*
հեռու [heṙu] *far*	→ **հեռանալ** [heṙanal] *to go away, to depart*

2) intransitive verbs with **-ել** [-el]

a) from nouns:

շունչ [shunchʰ] *breath*	→ **շնչել** [shᵊnchʰel] *to breathe*
գիշեր [gisher] *night*	→ **գիշերել** [gisherel] *to stay overnight*
անձրև [andzrev] *rain*	→ **անձրևել** [andzrevel] *to rain*

b) from adjectives:

կանաչ [kanachʰ] *green*	→ **կանաչել** [kanachʰel] *to become green*
ապուշ [apush] *stupid*	→ **ապշել** [apshel] *to stun, to get astonished*
փափուկ [pʰapʰuk] *soft*	→ **փափկել** [pʰapʰkel] *to soften up*

3) transitive verbs with **-ել** [-el]

a) from nouns:

արդուկ [arduk] *iron*	→ **արդուկել** [hardukel] *to iron*
գրպան [gᵊrpan] *pocket*	→ **գրպանել** [gᵊrpanel] *to pocket*
պատիժ [patizh] *punishment*	→ **պատժել** [patzhel] *to punish*

b) from adjectives:

դատարկ [datark] *empty*	→ դատարկել [datarkel] *to empty*
ապահով [apahov] *secure*	→ ապահովել [apahovel] *to secure*
պարզ [parz] *clear*	→ պարզել [parzel] *to clarify*

B. To form derivative verbs from simple verbs, Armenian uses various means:

1) the suffix -(ա)ցնել/-(է)ցնել to derive transitive (causative) verbs from intransitives:

ուրախանալ *to rejoice*	→ ուրախացնել *to make sb. happy*
սպասել *to wait*	→ սպասեցնել *to make sb. wait*
քայլել *to walk*	→ քայլեցնել *to make sb. walk*

Causation may also be expressed analytically by adding the verb տալ *to give* to the main verb:

կարել *to sew*	→ կարել տալ *to have sewn*
ուղարկել *to send*	→ ուղարկել տալ *to have sent*
բերել *to bring*	→ բերել տալ *to have brought*

EXAMPLES:

Այս հագուստը կարել տվեցի։ *I had this dress sewn.*
Դեղը ուղարկել տուր։ *Have the medication delivered.*
Նամակը ուղարկել եմ տալիս։ *I am having the letter sent.*

Redundant forms, i.e. combinations of verbs ending in -(ա)ցնել/-(է)ցնել and the verb տալ, are common but not recommended:

սպասեցնել *to make smb. wait*	→ սպասեցնել տալ *to make smb. wait*
քայլեցնել *to make smb. walk*	→ քայլեցնել տալ *to make smb. walk*

b) the infixes -տ-, -ոտ- or -ատ- to create verbs expressing repetitive actions:

քաշել *to pull*	→ քաշկռտել *to drag*
կոխել *to step*	→ կոխոտել *to trample*
կտրել *to cut*	→ կտրատել *to cut in pieces*

c) the infix -վ- to construct

a. passive voice from transitive verbs:

քննել *to examine*	→ քննվել *to be examined*
կառուցել *to build*	→ կառուցվել *to be built*
սպանել *to kill*	→ սպանվել *to get killed*

օրհնել *to bless* → *օրհնվել* *to get blessed* (see pp. 154-155)

b. reciprocal verbs from transitive verbs:

տեսնել *to see* → *տեսնվել* *to see each other*
համբուրել *to kiss* → *համբուրվել* *to kiss each other*
բաժանել *to separate* → *բաժանվել* *to separate (from each other), divorce*

Not all verbs have this flexibility. Reciprocity is also expressed analytically by the reciprocal pronoun *իրար* *each other.*

Մենք իրար չհամոզեցինք։
We did not convince each other.

Այս երկու ընկերները իրար սիրում են. նրանք իրարից չեն հոգնում։
These two friends love each other; they do not get tired of each other.

c. reflexive verbs from transitive verbs:

սանրել *to comb* → *սանրվել* *to comb one's hair*
լվանալ *to wash* → *լվացվել* *to wash oneself*

Reflexivity can also be expressed by a reflexive pronoun (i.e. *քեզ* *yourself,* *իրեն* *himself,* etc.):

Քեզ մի՛ գովիր։
Don't praise yourself!

As the examples illustrate, *-վ-* is added to the infinitive or aorist stem of the verb. This results in the complex ending *-վել*, *-ացվել* or *-եցվել*:

սիր-ել *to love* → *սիր-վել* *to be loved*
օրհն-ել *to bless* → *օրհն-վել* *to be blessed*
կարդ-ալ *to read* → *կարդաց-ի* *I read* → *կարդաց-վել* *to be read*
կարճացնել *to shorten* → *կարճացր-ի* *I shortened* → *կարճաց-վել* *to be shortened*
դնել *to put, to place* → *դր-ի* *I put* → *դր-վել* *to be placed*

Thus, a series of related verbs can be created that vary in grammatical meaning:

intransitive	***transitive***	***passive***
մոտենալ *to approach*	*մոտեցնել* *to draw closer*	*մոտեցվել* *to be brought closer*
մեծանալ *to grow*	*մեծացնել* *to make grow*	*մեծացվել* *to be made big(ger)*
փայլել *to shine*	*փայլեցնել* *to polish*	*փայլեցվել* *to be polished*

VIII PRONUNCIATION

The letters Ջ ջ, Ճ ճ, and Ց ց

Ջ ջ, Ճ ճ and Ց ց are a set of three affricates that stand for the following three distinct sounds:

voiced	Ջ ջ	[j]
voiceless non-aspirated	Ճ ճ	[c̣h]
voiceless aspirated	Ց ց	[c̣hʰ]

1) Ջ ջ is the voiced affricate [j], a complex sound that begins with the voiced stop [d] and ends with the voiced sibilant [z̠h] (cf. the English 'g' in *gender* or 'j' in *jeans*).

EXAMPLES: ջուր [jur] *water*, ջերմ [jerm] *warm*, etc.

2) Ճ ճ represents the voiceless non-aspirated affricate [c̣h], a complex sound that starts with the voiceless non-aspirated stop [t] and ends in the voiceless sibilant [s̠h] (cf. the English 'ch' in *bench*).

EXAMPLES: ճանճ [c̣hanc̣h] *fly*, ոճ [voc̣h] *style*, ճոճանակ [c̣hoc̣hanak] *swing*, etc.

3) Ց ց represents the voiceless aspirated affricate [c̣hʰ], a combination of the voiceless aspirated stop [t] and the voiceless sibilant [c̣h] (cf. the English 'ch' in *charm, arch*).

EXAMPLES: ցոր [c̣hʰor] *dry*, ցամքել [c̣hʰamic̣hʰ] *raisin*, ցարվարել [c̣hʰarc̣hʰarel] *to torture*, etc.

EXCEPTIONS: in certain positions ջ [j] can be pronounced like the voiceless aspirated ց [c̣hʰ]:

a) after vowels: առաջ [arac̣hʰ] *before*, աջ [ac̣hʰ] *right*, ոջիլ [voc̣hʰil] *louse*, մեջ [mec̣hʰ] *in*, առաջին [arac̣hʰin] *first*, մեջք [mec̣hʰkʰ] *back*, etc. The same applies to all genitive forms ending in -ոջ [-oc̣hʰ], like քույր [kʰuyr] *sister* → քրոջ [kroc̣hʰ] *sister's*, կին [kin] *woman* → կնոջ [kʰnoc̣hʰ] *woman's*, etc.

b) after ր [r]: արջ [arc̣hʰ] *bear*, թրջել [tʰrc̣hʰel] *to wet*, վերջ [verc̣hʰ] *end*, and derivations: վերջին [verc̣hʰin] *last*, վերջնական [verc̣hʰnakan] *final*, etc.

c) after ղ [g̣h]: աղջիկ [ak̠hc̣hʰik] *girl*, ողջ [vok̠hc̣hʰ] *alive*, ամբողջ [ambok̠hc̣hʰ] *entire*, ողջույն [vok̠hc̣hʰuyn] *salute!*, etc.

IX ORTHOGRAPHY

ՌՌ ռ or Ր ր ?

The letters ՌՌ ռ and Ր ր stand for two distinct sound values: ՌՌ ռ [ṙ] is an alveolar trilling or rolled sound with a strong vibration, like the "r" in Russian and Spanish. Ր ր [r] represents a softer, rather liquid sound. The meaning of two words can differ in the contrast of these consonants. **EXAMPLES:**

վարել [varel] *to lead*	*vs.*	վառել [vaṙel] *to burn*
կրել [kʰrel] *to carry*	*vs.*	կռել [kʰṙel] *to forge*

For beginners, the distinction between ՌՌ ռ and Ր ր represents a challenge in both pronunciation and spelling. Therefore, the different spellings (ՌՌ ռ or Ր ր) in certain Armenian words must be memorized. Here are some helpful hints:

1. As any Armenian dictionary shows, there are only a few words starting with the letters ՌՌ ռ or Ր ր. Commonly known words starting with ՌՌ ռ are ռետին [ṙetin] *rubber, eraser,* ռազմիկ [ṙazmik] *fighter,* ռումբ [ṙumb] *bomb,* ռոճիկ [ṙoǰhik] *salary,* Ռուսաստան [Ṙusastan] *Russia,* and their derivatives. There are even fewer words starting with Ր ր: րոպե [rope] *minute,* րոպեական [ropeakan] *instantaneous,* and the Armenian male name Րաֆֆի [Rafi] *Raffi.*

2. Within words, ռ usually appears before ն: առնել [aṙnel] *to take,* դառնալ [daṙnal] *to turn,* բռնել [bʰṙnel] *to hold,* սպառնալ [spaṙnal] *to threaten,* etc. Exceptions: գարնան [garnan], which is the genitive form of գարուն *spring,* etc.

3. Before consonants other than ն, the letter ր appears in: մարդ [martʰ] *human being,* բուրդ [burtʰ] *wool,* երդում [yertʰum] *oath,* վարդ [vartʰ] *rose,* etc. Exceptions: ձեռք [ʣeṙkʰ] *hand,* փառք [pʰaṙkʰ] *glory,* կառք [kaṙkʰ] *coach,* etc.

4. Words, which in Classical Armenian ended in -ռն, have dropped the final ն, leaving the following words with a final ռ: դուռ [duṙ] *door,* ամառ [amaṙ] *summer,* ձմեռ [ʣmeṙ] *winter,* լեռ [leṙ] *mountain,* թոռ [tʰoṙ] *grandchild,* etc.

5. Here are some commonly used words with ռ in final position or between two vowels:

անտառ	[antaṙ] *forest*	առատ	[aṙat] *abundant*
բառ	[baṙ] *word*	թափառել	[tʰapʰaṙel] *to roam*
կշիռ	[kʰšiṙ] *weight*	պորոտ	[goṙoz] *haughty*
աստառ	[astaṙ] *lining*	ուռուցք	[uṙuʦʰkʰ] *tumor*
բեռ	[beṙ] *load*	առաջին	[aṙaǰʰin] *first*
ծուռ	[ʦuṙ] *crooked*	ծառ	[ʦaṙ] *tree*
պատառ	[pataṙ] *piece, bite*	ժառանգ	[ʒaṙang] *heir, heiress*
թշվառ	[tʰəšvaṙ] *miserable*	հակառակ	[hakaṙak] *against*

X EXERCISES

1. Answer the questions according to the pattern.

a.	*Հիվա՞նդ ես։*	*Հիվանդ էի, բայց հիմա այլևս հիվանդ չեմ։*
b.	*Դողացնո՞ւմ ես։*	*Դողացնում էի, բայց ...*
c.	*Հազո՞ւմ ես։*	*Հազում ...*
d.	*Գլուխդ ցավո՞ւմ է։*	...
e.	*Ջերմություն ունե՞ս։*	...
f.	*Կոկորդդ ցավո՞ւմ է։*	...
g.	*Վա՞տ ես զգում։*	...

2. Form mini-dialogues according to the patterns in a, b, c, and d. Replace the items սուրճ/կաթ with թեյ/շաքար, վիակի/սառույց, օդի/ջուր, դինի/սոդա, etc.

a. A. *Սուրճը ինչո՞վ եք խմելու։*
B. *Իհարկե կաթով։*

b. A. *Սուրճի հետ ի՞նչ բերեմ։*
B. *Մի քիչ կաթ, եթե կարելի է։*

c. A. *Սուրճ բերե՞մ։*
B. *Այո՛, եթե կարելի է՝ առանց կաթի։*

d. A. *Եկե՛ք սուրճ խմենք։*
B. *Սիրով, բայց ես սուրճը կաթով եմ խմում։*

3. Answer the questions according to the pattern.

a.	*Թատրոն գնացի՞ր։*	*Ո՛չ, չեմ գնացել, գնամ թե՞ չգնամ։*
b.	*Նամակ գրեցի՞ր։*	*Ո՛չ, ...*
c.	*Գիրքս կարդացի՞ր։*	*Ո՛չ, ...*
d.	*Աննայի հետ խոսեցի՞ր։*	*Ո՛չ, ...*
e.	*Փիղը տեսա՞ր։*	*Ո՛չ, ...*
f.	*Խմորեղենը կերա՞ր։*	*Ո՛չ, ...*
g.	*Աննային նվերը տվեցի՞ր։*	*Ո՛չ, ...*

4. Complete the sentences according to the pattern in a.

a. *Դուռը ... (փակել)։ Դուռը փակվեց։*
b. *Դրամը ... (ծախսել)։ Դրամը ...*
c. *Տունը ... (վաճառել)։ ...*
d. *Հարցը ... (քննել)։ ...*
e. *Հիվանդը ... (բուժել)։ ...*

f. *Նամակը ... (ուղարկել)։ ...*
g. *Ճաշը ... (եփել)։ ...*
h. *Կաթը ... (թափել)։ ...*

5. Ask questions using the items given in parentheses. Follow the pattern in a.

a. *Կաթը չաքարո՞վ ես խմում, թե՞ առանց չաքարի։*
b. *Թեյը ... (կիտրոն)*
c. *Օղին ... (սառույց)*
d. *Սուրճը ... (կաթ)*
e. *Ճաշը ... ես ուտում ... (հաց)*
f. *Ջուն ... (աղ)*
g. *Հացը ... (կարագ)*
h. *Ջուկը ... (թարխուն)*

6. Answer the questions following the pattern in a.

a. *Փիղը ինչո՞վ է ամեն ինչ անում։ Կնճիթով։*
b. *Ապուրը ինչո՞վ ենք ուտում։ (գդալ)*
c. *Գինին ինչո՞վ ենք խմում։ (բաժակ)*
d. *Ուսուցչին ինչպե՞ս եք լսել։ (ուշադրություն)*
e. *Ինչպե՞ս ես գալիս համալսարան։ (հեծանիվ)*
f. *Ինչպե՞ս ես գնում աշխատանքի։ (ոտք)*

7. Form sentences following the pattern in a.

a. *Ի՞նչ ես գրում։ (նամակ, գրել) Նամակ եմ գրում։*
b. *(գիրք, կարդալ)*
c. *(գինի, խմել)*
d. *(խնձոր, ուտել)*
e. *(նամակ, ուղարկել)*
f. *(ամեն ինչ, հասկանալ)*

8. Ask questions starting with an interrogative pronoun *(ինչպե՞ս, ինչո՞վ,* etc.).

a. *Հայրս եկավ ինքնաթիռով։*
b. *Նախաճաշս կերա ախորժակով։*
c. *Ճաշը պատրաստեցի կարագով։*
d. *Սուրճս խմում եմ կաթով ու չաքարով։*
e. *Նա միշտ սպասում է համբերությամբ։*
f. *Աշխատանքի եմ գնում հեծանիվով։*

9. Conclude the sentences, using the verbs in parentheses in the subjunctive mood.

a. *Ուզո՞ւմ ես գամ։ (գալ)*
b. *Ջանացինք, որ մեր գործը ... (վերջացնել)։*
c. *Ներանք եկան, որպեսզի Ջեզանից մի բան ... (խնդրել)։*
d. *Երանի՛ թե դու էլ այստեղ ... (լինել)։*
e. *Ջգիտեմ, թե ինչպես ... նրան այդ բանը։ (բացատրել)*
f. *Ջգիտենք, ... (գնալ) թե՞ ... (մնալ)։*
g. *Ուր՛ է, որ ամեն մարդ քեզ նման ... (լինել)*

10. Translate the sentences, using the appropriate subjunctive forms.

a. If I have time, I will be there.
b. If you want, we can go.
c. I want you to learn this proverb (*առած*).
d. I don't want you to leave.
e. If he came, we would see him.
f. If you saw Armenia, you would like it.

11. Ask a person a series of questions about her/his health in Armenian.

a) A classmate of yours is ill.
b) An elderly Armenian lady on the street does not feel well.
c) You visit an aunt in the hospital.

12. Answer the following questions with reference to the TEXT in this unit.

a. *Ի՞նչ տեսակ կենդանի է փիղը։*
b. *Ի՞նչ գույն ունի փիղը։*
c. *Ինչպիսի՞ աչքեր ունի փիղը։*
d. *Որպես ի՞նչ է ծառայում փղի կնճիթը։*
e. *Փիղը չատակե՞ր կենդանի է։*
f. *Փիղը ե՞րբ է վտանգավոր դառնում։*
g. *Ի՞նչ է անում փիղը, երբ մարդիկ նրա հետ անարդար են վարվում։*

XI PROVERBS

Գլուխդ որ ցավի, ոտքիդ ցավը կմոռանաս։
[Gəlukʰət vor ʦʰavi, votkʰit ʦʰavə kəmoṙanas]
If you get a headache, you will forget your footache.

Ձեռքը ձեռք կլվանա, երկուսը՝ երեսը։
[Ձeṙkʰə ձeṙkʰ kələvana, yerkusn el yeresə]
One hand washes the other, and both wash the face.

Բարեկամդ գլխիդ է նայում, թշնամիդ՝ ոտքիդ։
[Barekamət gəlkʰit e nayum, tʰəšnamit votkʰit]
A friend looks at your face, an enemy at your feet.

Սրտից սիրտ ճամփա կա։
[Səртiʦʰ sirt čʰampʰa ka]
From heart to heart, there is a path.

Unit 8

On the Agenda ...

Speech Acts in Dialogues:	Describing and comparing people and things		170
Vocabulary:	1. Professions		174
	2. Adjectives, antonyms		176
Grammar:	VERBS:	1. The mandative mood	177
		2. The nominalized infinitive	182
	ADJECTIVES:	1. Functions of adjectives	184
		2. Comparison	184
	PRONOUNS:	Declension of personal pronouns	186
Armenian-English Contrasts:	The Armenian deictic system		187
Word Formation:	Formation of adjectives		188
Pronunciation:	Armenian 'diphthongs'		190
Orthography:	The spelling of Armenian 'diphtongs'		191

I DIALOGUES

1. ***A and B are colleagues, discussing their new director after the first meeting.***

A. *Մեր նոր տնօրենին տեսա՞ր։*
[Mer nor tᵊnorenin tesar?]
Have you seen our new director?

Դուրդ գալի՞ս է։
[Durᵊt galis e?]
Do you like him?

B. *Ես նախորդին էի չատ սիրում։*
[Yes nakẖortʰin eyi sẖat sirum]
I liked his predecessor very much.

A. *Ես սրան եմ հավանում։ Նրա ելույթը*
[Yes sᵊran em havanum. Nᵊra yeluytʰᵊ]
I like this one better. His speech

վերջին ժողովին տպավորիչ էր։
[verčʰin žẖoghovin tᵊpavoričʰ er]
at the last meeting was impressive.

B. *Բայց մի քիչ երկար չէ՞ խոսեց։*
[Baytsʰ mi kʰičʰ yerkar čʰᵊkẖosetsʰ?]
But didn't he speak a bit too long?

Մեծամիտ է թվում։
[Metsamit e tʰᵊvum]
He seems to be haughty.

A. *Իսկ արտաքինի մասին ի՞նչ կասես։*
[Isk artakʰini masin inčʰ kases?]
And what do you say about his looks?

Գեղեցիկ մարդ է, չէ՞։
[Geghetsʰik martʰ e, čʰe?]
He's a handsome man, isn't he?

B. *Իսկապես, ներկայանալի մարդ է,*
[Iskapes nerkayanali martʰ e]
He is indeed a good-looking man,

բայց դա ի՞նչ կարևոր է։
[baytsʰ da inčʰ karevor e?]
but why is that important?

A. *Կտեսնես, թե ինչ հիանալի*
[Kᵊtesnes, tʰe inčʰ hiyanali]
You'll see what a wonderful

ղեկավար է լինելու։
[ghekavar e linelu]
leader he'll be.

B. *Հուսանք, որ չես սխալվում։*
[Husankʰ, vor čʰes sᵊkẖalvum]
Let's hope that you're not mistaken.

2. *A and B are girlfriends, engaged in gossip.*

A. *Հավանո՞ւմ ես Կարոյի նշանածին։*
[Havanum es Karoyi nᵊshanatsin?]
Do you like Karo's fiancé?

B. *Ես նրան դեռ չեմ տեսել։*
[Yes nᵊran der chʰem tesel]
I haven't seen her yet.

A. *Երեկ եկել էր մեր հավաքույթին։*
[Yerek yekel er mer havakʰuytʰin]
She came to our party yesterday.

B. *Ինչպիսի՞ն է։ Դուրդ եկա՞վ։*
[Incḫʰpisin e? Durᵊt yekav?]
What is she like? Did you like her?

A. *Կարոյից ավելի բարձրահասակ է*
[Karoyitsʰ aveli bartsʰrahasak e]
She's taller than Karo,

և նրանից՝ տարիքով մեծ։
[yev nᵊranitsʰ tarikʰov mets]
and older than him.

B. *Գոնե գեղեցի՞կ է։*
[Gone geghetsʰik e?]
Is she pretty at least?

A. *Եթե ինձ հարցնես, տգեղ է։*
[Yetʰe indz hartsʰᵊnes, tᵊgegh e]
If you ask me, she's ugly.

B. *Ի՞նչ էր հագել։*
[Incḫʰ er hakʰel?]
What was she wearing?

A. *Անճաշակ կին է։*
[Ancḫashak kin e]
She is a woman with no taste.

B. *Հետը խոսեցի՞ր։*
[Hetə kḫosetsʰir?]
Did you talk to her?

A. *Ո՛չ, չկարողացա։ Ինքն էր*
[Voch, chʰᵊkaroghatsʰa. Inkʰn er]
No, I couldn't. She did

բոլորից շատ խոսում։
[bolorits shat kḫosum]
all of the talking.

B. *Ինձ զարմացնում է Կարոյի ճաշակը։*
[In zarmatsʰᵊnum e Karoyi cḫashakə]
I am surprised at Karo's taste.

A. *Նա ե՞րբ է ճաշակ ունեցել։*
[Na yerpʰ e cḫashak unetsʰel?]
Did he ever have taste?

II TEXT

ԼԱՎԱԳՈՒՅՆ ՎԿԱՅԱԿԱՆԸ

Մի գիտնական երիտասարդ օգնական էր փնտրում կարևոր փորձարկման համար։ Շատերը դիմեցին հայտարարված տեղի համար, և վերջապես գիտնականը ընտրեց մեկին։

— Ասա՛, խնդրեմ, — հարցրեց նրան ընկերներից մեկը, — ինչո՞ւ ընտրեցիր այդ երիտասարդին։ Նա ոչ միայն քեզ անծանոթ էր, այլև վկայական էլ չուներ։ Ուրիշ թեկնածուներ, որքան գիտեմ, եկան ու գնացին լավ վկայականներով ու բնութագրերով, իսկ դու նրանց չընդունեցիր։

— Ասեմ, — պատասխանեց գիտնականը, — թե ինչու այդ երիտասարդին աշխատանքի ընդունեցի։ Դեռ սպասասրահում տեսա, թե նա ինչպես նստած տեղից վեր կացավ ու աթոռը զիջեց տարեց մի տիկնոջ։ Գրասենյակս մտնելուց առաջ գլխարկը հանեց և դուռը փակեց առանց աղմուկի։ Ապա սպասեց, որ իրեն տեղ առաջարկեմ։ Ուրեմն քաղաքավարի է ու նրբանկատ։ Գիտեմ, որ դեռ ուսանող է, բայց և հատուկ թռչակ է ստանում։ Ուրեմն մտավոր կարողություններ ունի, ընդունակ է ու աշխատասեր։ Հարցերիս տվեց արագ, ճշգրիտ և ճիշտ պատասխաններ, որոնք բոլորն էլ ինձ գոհացրին։ Իսկ երբ նրան հարցրի, թե ինչու բնութագիր չունի, պատասխանեց, որ սա աշխատանք գտնելու իր առաջին փորձն է։ Եվ որ շատ էր ուզում հնարավորություն ստանալ՝ աշխատանքում իրեն դրսևորելու։ Ի՞նչ ես կարծում, այս բոլոր հատկությունները, միասին վերցրած, մի՞թե մի փայլուն վկայական չարժեն։

III NEW WORDS AND EXPRESSIONS

լավագույն	[lavaguyn]	*best*
վկայական	[vᵊkayakan]	*diploma*
գիտնական	[gitnakan]	*scientist*
փնտրել	[pʰᵊntrel]	*to search*
օգնական	[okʰnakan]	*assistant*
կարևոր	[karevor]	*important*
փորձարկում	[pʰortʂʰarkum]	*experiment*
դիմել	[dimel]	*to apply*
հայտարարված	[haytararvatʂ]	*announced*
վերջապես	[verʧʰapes]	*finally*

երիտասարդ	[yeritasartʰ]	*young (man)*
անծանոթ	[antʦanotʰ]	*unknown*
թեկնածու	[tʰeknaʦu]	*candidate*
բնութագիր	[bᵊnutʰagir]	*recommendation*
ընդունել	[ənt*ʰ* unel]	*to accept*
սպասասրահ	[spasasᵊrah]	*waiting room*
վեր կենալ	[ver kenal	*to get up*
զիջել	[zijel]	*to yield*
տարեց	[tareʦʰ]	*aged*
մտնել	[mᵊtnel]	*to enter*
հանել	[hanel]	*take off*
փակել	[pʰakel]	*to close*
աղմուկ	[aġhmuk]	*noise*
առաջարկել	[aṙaǰʰarkel]	*to offer*
քաղաքավարի	[kʰaġhakʰavari]	*polite*
նրբանկատ	[nᵊrpʰanᵊkat]	*considerate*
հատուկ	[hatuk]	*special*
թոշակ	[tʰoṣhak]	*stipend*
ստանալ	[stanal]	*to receive*
մտավոր	[mᵊtavor]	*mental*
կարողություն	[karoġhutʰyun]	*capacity*
ընդունակ	[ənt*ʰ* unak]	*capable*
աշխատասեր	[aṣhkẖataser]	*diligent*
արագ	[arag]	*fast, quick*
ճշգրիտ	[cẖʰᵊṣhgrit]	*exact*
գոհացնել	[gohaʦʰᵊnel]	*to satisfy*
գտնել	[gᵊtnel]	*to find*
փորձ	[pʰorʦʰ]	*attempt, try*
հնարավորություն	[hᵊnaravorutʰyun]	*chance*
դրսևորվել	[dᵊrsevorvel]	*to reveal himself*
հատկություն	[hatkutʰyun]	*quality*
միասին վերցրած	[miasin verʦʰᵊraʦ]	*taken together*
մի՞թե	[mitʰe?]	*Don't you think?/Isn't it?*
փայլուն	[pʰaylun]	*brilliant*
արժենալ	[arzẖenal]	*to be worth*

IV THEMATIC GROUP OF WORDS

ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ [Masnagitutʰyunner]		PROFESSIONS
հաշվապահ	[hashvapah]	*accountant*
դերասան*	[derasan]	*actor*
գյուղատնտես	[gyughatᵊntes]	*agronomist*
ճարտարապետ	[chartarapet]	*architect*
արվեստագետ	[arvestaget]	*artist*
նկարիչ	[nᵊkarichʰ]	*artist-painter*
հացագործ	[hatsʰagorts]	*baker*
վարսավիր	[varsavir]	*barber*
դարբին	[darpʰin]	*blacksmith*
որմնադիր / հյուսն	[vormnadir / hyusᵊn]	*bricklayer*
մսավաճառ	[mᵊsavachar]	*butcher*
ատաղձագործ	[atakhtsʰagorts]	*carpenter*
գանձապահ	[gandzapah]	*cashier*
շինարար	[shinarar]	*constructor, builder*
խոհարար	[khoharar]	*cook*
ատամնաբույժ	[atamnabuyzh]	*dentist*
դիվանագետ	[divanaget]	*diplomat*
տնօրեն	[tᵊnoren]	*director*
բժիշկ	[bᵊzhishk]	*doctor, physician*
դերձակ	[dertsʰak]	*dressmaker*
տնտեսագետ	[tᵊntesaget]	*economist*
ինժեներ, ճարտարագետ	[inzhener, chartaraget]	*engineer*
ձեռնարկատեր	[dzernarkater]	*entrepreneur*
երկրաբան	[yerkraban]	*geologist*
ոսկերիչ	[voskerichʰ]	*goldsmith, jeweler*
վարսահարդար	[varsahardar]	*hairdresser*

* Some nouns indicating professions have female counterparts formed by the suffix *-ուհի* [-uhi]: *դերասան* [derasan] actor → *դերասանուհի* [derasanuhi] actress, *ուսուցիչ* [usutsʰichʰ] male teacher → *ուսուցչուհի* [usutsʰchʰuhi] female teacher (see p. 57).

քննիչ	[kʰᵊnnic̲h̲ʰ]	*inspector*
լրագրող	[lᵊragrog̲h̲]	*journalist*
դատավոր	[datavor]	*judge*
իրավաբան	[iravaban]	*lawyer*
լեզվաբան	[lezvaban]	*linguist*
վաճառական	[vac̲h̲aṙakan]	*merchant*
բուժքույր	[buz̲h̲kʰuyr]	*nurse* (female)
բուժակ	[buz̲h̲ak]	*nurse* (male)
ներկարար	[nerkarar]	*painter*
դեղագործ	[deg̲h̲agort̲s̲]	*pharmacist*
բանասեր	[banaser]	*philologist*
լուսանկարիչ	[lusanᵊkaric̲h̲ʰ]	*photographer*
դաշնակահար	[das̲h̲nakahar]	*pianist*
օդաչու	[otʰac̲h̲ʰu]	*pilot*
բանաստեղծ	[banasteg̲h̲t̲s̲]	*poet*
ոստիկան	[vostikan]	*policeman*
վարչապետ	[varc̲h̲ʰapet]	*premier*
քահանա	[kʰahana]	*priest*
դասախոս	[dasak̲h̲os]	*professor, lecturer*
ծրագրավորող	[t̲s̲ᵊragravorog̲h̲]	*programmer*
հրատարակիչ	[hratarakic̲h̲ʰ]	*publisher*
թղթակից	[tʰᵊg̲h̲tʰakit̲s̲ʰ]	*reporter, correspondent*
քարտուղար	[kʰartug̲h̲ar]	*secretary* (male)
կոշկակար	[kos̲h̲kakar]	*shoemaker*
վարորդ	[varortʰ]	*driver*
մասնագետ	[masnaget]	*specialist*
վիրաբույժ	[virabuyz̲h̲]	*surgeon*
ուսուցիչ	[usut̲s̲ʰic̲h̲ʰ]	*teacher*
առևտրական	[arevtᵊrakan]	*trader*
անասնաբույժ	[anasnabuyz̲h̲]	*veterinarian*
ժամագործ	[z̲h̲amagort̲s̲]	*watchmaker*
բանվոր	[banvor]	*worker*
գրող	[gᵊrog̲h̲]	*writer*

ԱԾԱԿԱՆՆԵՐ	[Atsakanner]	ADJECTIVES
հին	[hin]	*old*
նոր	[nor]	*new*
երիտասարդ	[yeritasartʰ]	*young*
ծեր	[tser]	*old*
ազնիվ	[azniv]	*honest*
անազնիվ	[anazniv]	*dishonest*
զգույշ	[zguyšh]	*careful, cautious*
անզգույշ	[anəzguyšh]	*careless*
աչխատասեր	[ašhkhataser]	*diligent*
ծույլ	[tsuyl]	*lazy*
առատաձեռն	[aṙatadzeṙn]	*generous*
ժլատ	[zhəlat]	*stingy*
գեղեցիկ	[gegheʦʰik]	*beautiful*
տգեղ	[təgegh]	*ugly*
գեր	[ger]	*fat*
նիհար	[nihar]	*slim*
թափթփված	[tʰapʰtʰəpʰvaʦ]	*sloppy*
կոկիկ	[kokik]	*neat*
թուխ	[tʰukh]	*dark* (about people)
խարտյաշ	[khartyašh]	*blonde, fair*
բարձրահասակ	[barʦʰrahasak]	*tall*
կարճահասակ	[karchahasak]	*short*
հաճելի	[hacheli]	*pleasant*
տհաճ	[təhach]	*unpleasant*
հետաքրքրական	[hetakʰərkʰrakan]	*interesting*
ձանձրալի	[dzandzrali]	*boring*
հետաքրքրասեր	[hetakʰərkʰraser]	*curious*
անտարբեր	[antarber]	*indifferent*
ուժեղ	[uzhegh]	*strong*
թույլ	[tʰuyl]	*weak*
քաջ, անվախ	[kʰaj, anvakh]	*brave, fearless*
վախկոտ	[vakhkot]	*coward*
լուրջ	[lurj]	*serious*
թեթևամիտ	[tʰetʰevamit]	*frivolous*

V GRAMMAR

A. VERBS

I. THE MANDATIVE MOOD

The mandative mood expresses actions or states considered by the speaker to be necessary and obligatory. There are four mandative tenses:

1. Mandative future I

The mandative future I is a compound tense consisting of the modal particle *պիտի* or *պետք է* and the personal forms of the base verb in the subjunctive future (see p. 150):

subjunctive future: *գրեմ/կարդամ* → *mandative future I*: *պիտի գրեմ* or *պետք է գրեմ*, *պիտի կարդամ* or *պետք է կարդամ*. All regular verbs follow the pattern given below:

	SINGULAR	
1st (*ես*)	*պիտի* or *պետք է* + verb stem+*եմ/ամ*	[piti or petkʰ e + verb stem+em/am]
2nd (*դու*)	*պիտի* or *պետք է* + verb stem+*ես/աս*	[piti or petkʰ e + verb stem+es/as]
3rd (*նա*)	*պիտի* or *պետք է* + verb stem+*ի/ա*	[piti or petkʰ e + verb stem+i/a]
	PLURAL	
1st (*մենք*)	*պիտի* or *պետք է*+ verb stem+*ենք/անք*	[piti or petkʰ e + verb stem+enkʰ/ankʰ]
2nd (*դուք*)	*պիտի* or *պետք է* + verb stem+*եք/աք*	[piti or petkʰ e + verb stem+ekʰ/akʰ]
3rd (*նրանք*)	*պիտի* or *պետք է* + verb stem+*են/ան*	[piti or petkʰ e + verb stem+en/an]

MANDATIVE FUTURE I

	գրել	*կարդալ*
(*ես*)	*պիտի* or *պետք է գրեմ*	*պիտի* or *պետք է կարդամ*
(*դու*)	*պիտի* or *պետք է գրես*	*պիտի* or *պետք է կարդաս*
(*նա*)	*պիտի* or *պետք է գրի*	*պիտի* or *պետք է կարդա*
(*մենք*)	*պիտի* or *պետք է գրենք*	*պիտի* or *պետք է կարդանք*
(*դուք*)	*պիտի* or *պետք է գրեք*	*պիտի* or *պետք է կարդաք*
(*նրանք*)	*պիտի* or *պետք է գրեն*	*պիտի* or *պետք է կարդան*

2. Mandative past I

The mandative past I is a compound tense that consists of the particle *պիտի* or *պետք է* and the conjugated personal forms of the subjunctive past (see p. 151).

subjunctive past: *գրեի/կարդայի* → *mandative past I*: *պիտի գրեի* or *պետք է գրեի*, *պիտի կարդայի* or *պետք է կարդայի*.

All regular verbs follow the pattern given below:

SINGULAR		
1st (*ես*)	*պիտի* or *պետք է* + verb stem+*եի/այի*	[piti or petkʰ e + verb stem+eyi/ayi]
2nd (*դու*)	*պիտի* or *պետք է* + verb stem+*եիր/այիր*	[piti or petkʰ e + verb stem+eyir/ayir]
3rd (*նա*)	*պիտի* or *պետք է* + verb stem+*եր/ար*	[piti or petkʰ e + verb stem+er/ar]
PLURAL		
1st (*մենք*)	*պիտի* or *պետք է* + verb stem+*եինք/այինք*	[piti or petkʰ e + verb stem+einkʰ/ayinkʰ]
2nd (*դուք*)	*պիտի* or *պետք է* + verb stem+*եիք/այիք*	[piti or petkʰ e + verb stem+eikʰ/ayikʰ]
3rd (*նրանք*)	*պիտի* or *պետք է* + verb stem+*եին/ային*	[piti or petkʰ e + verb stem+eyin/ayin]

MANDATIVE PAST I

	գրել	*կարդալ*
	affirmative	
(*ես*)	*պիտի* or *պետք է գրեի*	*պիտի* or *պետք է կարդայի*
(*դու*)	*պիտի* or *պետք է գրեիր*	*պիտի* or *պետք է կարդայիր*
(*նա*)	*պիտի* or *պետք է գրեր*	*պիտի* or *պետք է կարդար*
(*մենք*)	*պիտի* or *պետք է գրեինք*	*պիտի* or *պետք է կարդայինք*
(*դուք*)	*պիտի* or *պետք է գրեիք*	*պիտի* or *պետք է կարդայիք*
(*նրանք*)	*պիտի* or *պետք է գրեին*	*պիտի* or *պետք է կարդային*

3. Formation of the negative paradigms

For both the mandative future I and mandative past I, the negation particle *չ-* is prefixed to *պիտի* or *պետք է*, resulting in *չպիտի* or *չպետք է* + the corresponding subjunctive form.

	MANDATIVE FUTURE I	**MANDATIVE PAST I**
	negative	
(*ես*)	*չպիտի* or *չպետք է գրեմ*	*չպիտի* or *չպետք է կարդայի*
(*դու*)	*չպիտի* or *չպետք է գրես*	*չպիտի* or *չպետք է կարդայիր*
(*նա*)	*չպիտի* or *չպետք է գրի*	*չպիտի* or *չպետք է կարդար*
(*մենք*)	*չպիտի* or *չպետք է գրենք*	*չպիտի* or *չպետք է կարդայինք*
(*դուք*)	*չպիտի* or *չպետք է գրեք*	*չպիտի* or *չպետք է կարդայիք*
(*նրանք*)	*չպիտի* or *չպետք է գրեն*	*չպիտի* or *չպետք է կարդային*

4. Mandative future II and the mandative past II

In addition to the primary set of mandative paradigms, mandative future I and mandative past I, there are two secondary paradigms, which we will call mandative future II and mandative past II. They consist of the mandative future I and past I forms of the auxiliary verb *լինել* (cf. *պիտի լինեմ* and *պիտի լինեի*) respectively and the past participle (ending in *-ած* or *-ացած*) (see p. 236): *գրած* or *կարդացած պիտի/պետք է լինեմ* and *գրած* or *կարդացած պիտի/պետք է լինեի*.

All regular verbs follow the pattern given below:

SINGULAR		
1st pers. (*ես*)	participle in *-ած* or *-ացած*	*պիտի* or *պետք է լինեմ/լինեի*
2nd pers. (*դու*)	participle in *-ած* or *-ացած*	*պիտի* or *պետք է լինես/լինեիր*
3rd pers. (*նա*)	participle in *-ած* or *-ացած*	*պիտի* or *պետք է լինի/լիներ*
PLURAL		
1st pers. (*մենք*)	participle in *-ած* or *-ացած*	*պիտի* or *պետք է լինենք/լինեինք*
2nd pers. (*դուք*)	participle in *-ած* or *-ացած*	*պիտի* or *պետք է լինեք/լինեիք*
3rd pers. (*նրանք*)	participle in *-ած* or *-ացած*	*պիտի* or *պետք է լինեն/լինեին*

	MANDATIVE FUTURE II	MANDATIVE PAST II
	affirmative	
(*ես*)	*գրած պիտի* or *պետք է լինեմ*	*գրած պիտի* or *պետք է լինեի*
(*դու*)	*գրած պիտի* or *պետք է լինես*	*գրած պիտի* or *պետք է լինեիր*
(*նա*)	*գրած պիտի* or *պետք է լինի*	*գրած պիտի* or *պետք է լիներ*
(*մենք*)	*գրած պիտի* or *պետք է լինենք*	*գրած պիտի* or *պետք է լինեինք*
(*դուք*)	*գրած պիտի* or *պետք է լինեք*	*գրած պիտի* or *պետք է լինեիք*
(*նրանք*)	*գրած պիտի* or *պետք է լինեն*	*գրած պիտի* or *պետք է լինեին*

5. Formation of the negative paradigms

For this secondary set of mandative paradigms, the negative particle *չ-* is prefixed to *պիտի* or *պետք է*, resulting in *գրած չպիտի* or *չպետք է լինեմ* etc. (mandative future II) and *գրած չպիտի* or *չպետք է լինեի*, etc. (mandative past II).

6. Uses of the mandative future I

a) The mandative future I denotes actions or states anticipated by the speaker in the future. Compared to the indicative future (cf. *գրելու/կարդալու եմ* etc.), the action expressed by the mandative future I (cf. *պիտի գրեմ/պիտի կարդամ* etc.) contains a sense of necessity or obligation, which at times can be perceived as an action contrary to the speaker's wish:

Այս տարի բանակ պիտի/պետք է գնամ։
This year I must go to the army.

b) The modal particles *պիտի, պետք է* are used as synonyms, although at times the forms with *պետք է* express a stronger necessity. In the second person, *պետք է* is widely used in orders:

Դուս պետք է անմիջապես հեռանաս այստեղից։
You must leave this place immediately.

c) In certain contexts, mandative future I may also connote determination on the part of the speaker to carry out an action in the future:

Ես պիտի/պետք է շարունակեմ իմ գործը։
I intend to continue my work.

d) Used in the second person, in some contexts the mandative future I may also indicate a supposition or presumption:

Ընկերոջս պիտի/պետք է ճանաչես։
You must know my friend.

e) At times, *պիտի* or *պետք է* are followed by the conjunction *որ*, which softens the mandatory meaning. Compare the translation:

Ընկերոջս պիտի/պետք է որ ճանաչես։
You must certainly know my friend.

7. Uses of the mandative past I

a) The mandative past I denotes a potential action or state that according to the speaker could have occured, but did not. Hence the negative meaning of affirmative forms and the affirmative meaning of negative forms. Thus, *պիտի գրեի* *I should have written* implies *չգրեցի* *I haven't written* and *չպիտի գրեի* *I shouldn't have written* implies *գրեցի* *I have written.*

Հաջորդ կիրակի նա պիտի ամուսնանար։
Next Sunday he was to get married. (In reality, he didn't get married.)

b) As the mandative past I indicates potential actions that did not occur, second-person forms are frequently used to express advice or a reproach:

Այդ տունը պիտի գնեիր։
You should have bought that house. (You were going to, but didn't.)

This can be expressed by shorter sentences, such as:

Պիտի գնեիր։
You should have bought (it).

Այդ բանը չպիտի անեիր։
You shouldn't have done that.

c) The mandative past I may also refer to the present time to express wishes and desires in a more polite manner. In that sense, it corresponds to the English "*I would ...*" or "*I wouldn't...*":

Պիտի խնդրեի, որ հետս գայիր։
I would ask you to come with me.

8. Uses of the mandative future II

a) The mandative future II indicates an action that in the speaker's mind must be completed at a certain point in the future:

Մինչև վաղը այս աշխատանքը պետք է ավարտած լինեմ։
By tomorrow I must have this work completed.

b) Used in the second person, the mandative future II can be synonymous with the imperative mood, indicating an order or a strong demand for an action to be completed at a certain point in the future:

Ժամը 12-ին դրամը բերած պիտի լինես։
By 12 o'clock you must have brought the money.

c) In some contexts, the mandative future II can express an action that according to the speaker's conviction or guess must have been completed at the time of speech:

Նա վաղուց պետք է գնացած լինի։
He must have gone long ago.

9. Uses of the mandative past II

a) The mandative past II indicates an action that should have taken place in the past but failed to do so:

Նամակը մինչև հիմա պիտի/պետք է գրված լիներ։
The letter should have been written by now.

b) The very meaning of failure imparts to the statement a sense of wrong-doing. Hence the recurrent use of the mandative II in reproaches to others, as well as to oneself. It can be rendered in English by *should have, shouldn't have,* etc.

Ձեզ պիտի/պետք է զանգահարած լինեի։
I should have phoned you. (But I didn't.)

Այդ բանը ինձ չպիտի/չպետք է ասած լինեիր։
You shouldn't have told me that. (But you did.)

II. THE NOMINALIZED INFINITIVE

The Armenian infinitive is readily nominalized and it is used in two forms:

a) with the definite article *-ը/-ն*
b) with the possessive articles *-ս, -դ, -ը/-ն*

երգել to sing → երգելը the singing → երգելս my singing
խաղալ to play → խաղալը the playing → խաղալդ your playing
խոսել to speak → խոսելը the speaking → խոսելը his/her speaking

The nominalized infinitive is declined like a regular noun following the *-ու* declension. Below is the declension paradigm of the infinitive with the definite article *-ը/-ն* in the singular:*

SINGULAR			
Nom./Acc.	*երգելը*	*խաղալը*	*խոսելը*
Gen./Dat.	*երգելու(ն)*	*խաղալու(ն)*	*խոսելու(ն)*
Abl.	*երգելուց*	*խաղալուց*	*խոսելուց*
Instr.	*երգելով*	*խաղալով*	*խոսելով*

Below is the declension paradigm of the infinitive used with the possessive articles *-ս, -դ, -ը/-ն* in the singular:

SINGULAR			
Nom./Acc.	*երգելս*	*խաղալ*	*խոսելս*
Gen./Dat.	*երգելուս*	*խաղալուս*	*խոսելուս*
Abl.	*երգելուցս*	*խաղալուցս*	*խոսելուցս*
Instr.	*երգելովս*	*խաղալովս*	*խոսելովս*

* The plural paradigm is restricted to colloquial speech.

Uses of the nominalized infinitive

The nominalized infinitive ending with the definite article **-ը/-ն** is used as an abstract noun indicating an action or state. In this usage, the nominalized infinitive has much in common with the English gerund:

Ծխելը վնասակար է։	**Ապրելը արվեստ է։**
Smoking is harmful.	*Living is an art.*

Nominalized infinitives are readily declined and fulfill various functions in sentences:

Անցար առանց ինձ նկատելու։	**Լալով ոչինչ չես փոխի։**
You passed without noticing me.	*By crying you won't change anything.*

In the first sentence, the verb **նկատել** is in the dative case as required by the preposition **առանց** *without*. In the second sentence, the verb **լալ** appears in the instrumental case.

With an attribution to a person, the nominalized infinitive appears with a noun in the genitive case or the possessive adjective **իմ, քո, նրա,** etc. Most commonly, however, it is used with the possessive article **-ս, -դ, -ը/-ն** (see Unit 3, p. 55). It functions as a verbal noun that indirectly refers to a person's action or state. These personalized infinitives can transform complete sentences into nominal phrases designating facts. Compare:

Երեխան արդեն քայլում է։	→	**Երեխայի քայլելը մեզ ուրախացրեց։**
The child is already walking.	→	*The child's walking made us happy.*
Նրանք ուշանում են։	→	**Նրանց ուշանալը ինձ մտահոգում է։**
They are late.	→	*Their being late worries me.*
Դու ծխո՞ւմ ես։	→	**Ծխելդ ինձ զարմացրեց։**
Are you smoking?	→	*Your smoking surprised me.*

When derived from a transitive verb, these nominalizations may take a direct object:

Նոր տուն գնեցիր։	→	**Նոր տուն գնելդ լավ լուր է։**
You bought a new house.	→	*Your buying a new house is good news.*

Nominalized infinitives can also be prefixed with the negation marker **չ-**:

Աննան չի պատասխանում։	→	**Նրա չպատասխանելը տարօրինակ է։**
Anna is not answering.	→	*Her not-answering is strange.*

Personalized formations appear also with case markers, as governed by a verb, preposition or postposition:

Հիվանդանալուդ մասին ինձ չհայտնեցին։ (**հիվանդանալ** in genitive **+դ**)
They didn't inform me about your falling ill.

Մեկնելուցս հետո ամեն ինչ փոխվեց։ (**մեկնել** in ablative **+ս**)
After my departure everything changed.

B. ADJECTIVES

1. Functions of adjectives

As in many languages, Armenian adjectives are used

1) as modifiers of nouns, such as *առողջ* *healthy* in *առողջ երեխա* *healthy child* (attributive function);

2) complements to a copular verb, as *համեղ* *tasty* in *ճաշը համեղ է* *the meal is tasty,* or *ուժեղ* *strong* in *ուժեղ է թվում* *he seems strong* (predicative function);

3) as modifiers of verbs, indicating the manner in which an action is performed as *լավ* *good* in *լավ են պարում* *they dance well* (adverbial function).

In all three functions, Armenian adjectives do not change forms. When used alone, however, to refer to people and things, Armenian adjectives function as nouns. As such, they can take on the definite article *-ը/-ն*, the possessive articles *-ս*, *-դ*, *-ը/-ն*, case markers according to the *-ի* declension of nouns, and the plural ending *-(ն)երը*.

EXAMPLES: *լավը* *the good one,* *լավից* *from the good one,* *լավս* or *իմ լավը* *my good one,* *լավերը* *the good ones,* *լավերով* *with the good ones,* etc. As with regular nouns, the definite article *-ն* appears, rather than the common *-ը*, after the final vowel of an adjective or after the final consonant, if the following word begins with a vowel: *չարն ու բարին* *the evil and the good* (see p. 283).

When adjectives are used to refer to people in general, English and Armenian behave differently: While English uses only the singular, Armenian predominantly employs the plural: *հարուստները* *the rich,* *անվանիները* *the famous,* *մեր երիտասարդները* *our young.* Moreover, unlike English, where only selective adjectives can be nominalized in this role, Armenian knows almost no restrictions.

2. Comparison

To indicate the extent or the degree of quality inherent to certain items, Armenian adjectives have three degrees of comparison: *positive, comparative,* and *superlative.*

The ***positive*** degree is the plain form of adjectives as they appear in dictionaries:

լավ *good*
ուրախ *joyous*
հետաքրքրական *interesting,* etc.

1) The *positive* degree is used in constructions where two compared items, persons, or events are said to be equal or similar in quality. This is rendered in English by the correlative subordinators *as ... as.* For this purpose, Armenian uses two constructions. The first construction includes *այնքան ..., որքան· նույնքան ..., որքան· այնչափ ..., որչափ* *as (much) ... as.*

Նրա առաջին վեպը նույնքան հետաքրքրական է, որքան վերջինը։
His first novel is as interesting as the last one.

The second construction for the positive degree uses the postpositions *պես* or *չափ* that govern the dative case (see Unit 7, p. 158):

Արամը Արմենի պես աշխատասեր է։
Aram is as diligent as Armen.

2) The ***comparative*** degree serves to compare two items according to greater or lesser degrees of quality. In Armenian, it is always a combination of the comparative *ավելի* *more* (for superiority) or *նվազ* or *պակաս* *less* (for inferiority) with the simple form of the adjective:

գեղեցիկ *beautiful* → *ավելի գեղեցիկ* *more beautiful*
հետաքրքրական *interesting* → *նվազ* or *պակաս հետաքրքրական* *less interesting*

a) To introduce the second item of comparison, comparative constructions involve the word *քան* *than*:

Առաջին կարգը ավելի թանկ է, քան երկրորդը։
The first row is more expensive than the second one.

b) The second item of comparison can be shown in the ablative case:

Առաջին կարգը երկրորդից (ավելի) թանկ է։
The first row is more expensive than the second one.

c) When adjectives hark back to an earlier sentence or clause for comparison, some sentence structures can be elliptic:

Մայրս միշտ հիվանդ էր, բայց հայրս ավելի առողջ չէր։
My mother was always ill, but my father was not much healthier.

3) The ***superlative*** degree indicates the highest or lowest degree in quality. There are three superlative constructions in Armenian.

a) A construction consisting of *ամենից* *of all* and the plain form of the adjective:

երիտասարդ *young* → *ամենից երիտասարդ* *(the) youngest (of all)*
դժվար *difficult* → *ամենից դժվար* *(the) most difficult*

b) A derivation consisting of the superlative prefix *ամենա-* and the plain adjective:

մեծ *big* → *ամենամեծ* *(the) biggest*
երջանիկ *happy* → *ամենաերջանիկ* *(the) happiest*

c) A derivation that combines the plain adjective with the superlative suffix *-ագույն*:

մեծ *big* → *մեծագույն* *the biggest*
ուժեղ *strong* → *ուժեղագույն* *the strongest*

Some adjectives take both (b) and (c) constructions: *ամենալավ* and *լավագույն* *the best*, *ամենաբարձր* and *բարձրագույն* *the highest*, *ամենահին* and *հնագույն* *the oldest*, etc.

C. PRONOUNS

Declension of personal pronouns

As in English, Armenian personal pronouns make distinctions in person (first, second, and third), number (singular and plural), and case (although in Armenian, there is a more extensive declension paradigm: nominative, genitive, dative, accusative, ablative, and instrumental). The declension of personal pronouns in Armenian is more developed than that of nouns. Armenian personal pronouns, however, do not distinguish gender in the third-person singular (as in the English he/she/it), but have two sets of pronouns in the third person.

		SINGULAR		PLURAL	
1st Person		ես	*I*	մենք	*we*
2nd Person		դու	*you* (informal)	դուք	*you* (formal and plural)
3rd Person	a)	ինք(ը)	*he/she/it/himself/herself*	իրենք	*they, themselves*
	b)	նա	*he/she/it*	նրանք	*they*

	1st Person Singular	2nd Person Plural	1st Person Singular	2nd Person Plural
Nominative	ես	մենք	դու	դուք
Genitive	իմ	մեր	քո	ձեր
Dative	ինձ	մեզ	քեզ	ձեզ
Accusative	ինձ	մեզ	քեզ	ձեզ
Ablative	ինձ(ա)նից	մեզ(ա)նից	քեզ(ա)նից	ձեզ(ա)նից
Instrumental	ինձ(ա)նով	մեզ(ա)նով	քեզ(ա)նով	ձեզ(ա)նով

	3rd Person			
	Form (a): Singular	Plural	Form (2): Singular	Plural
Nominative	ինք(ը)	իրենք	նա	նրանք
Genitive	իր	իրենց	նրա	նրանց
Dative	իրեն	իրենց	նրան	նրանց
Accusative	իրեն	իրենց	նրան	նրանց
Ablative	իրենից	իրենցից	նրանից	նրանցից
Instrumental	իրենով	իրենցով	նրանով	նրանցով

VI ARMENIAN-ENGLISH CONTRASTS

The Armenian deictic system

Deictic words *(I, you, here, now, this, that*, etc.) reflect the speaker's proximity to things, people, time, and place. Languages express this proximity between speaker and reality in different ways. While standard English makes two distinctions (*this/that, here/there,* etc.), Armenian makes three (**այս/այդ/այն, այստեղ/այդտեղ/այնտեղ,** etc.).*

This is illustrated in the table below where deictics indicate various distances from the speaker: (1) immediate proximity (**այս** [ays] *this near me*); (2) moderate distance (**այդ** [ayt] *that near you*); (3) greater distance (**այն** [ayn] *that over there*).

1. **այս** [ays]	1. **այստեղ** [aystegh]	1. **այսքան** [aysk^{h}an]	1. **այսպես** [ayspes]
2. **այդ** [ayt]	2. **այդտեղ** [ayttegh]	2. **այդքան** [aytk^{h}an]	2. **այդպես** [aytpes]
3. **այն** [ayn]	3. **այնտեղ** [ayntegh]	3. **այնքան** [aynk^{h}an]	3. **այնպես** [aynpes]

Here is a table corresponding to the same group of deictics in English.

1. *this*	1. *here*	1. *this much*	1. *this way*
2. *that*	2. *there*	2. *that much*	2. *that way*

Consequently, there can be no exact equivalents in translation. As illustrated below, the Armenian groups (2) and (3) are reduced to a single category in English.

1. **այս գիրքը** [ays girk^{h}ə]	*this book*
2. **այդ գիրքը** [ayt girk^{h}ə]	} *that book*
3. **այն գիրքը** [ayn girk^{h}ə]	

The recurring sounds associated with each of these three groups are **ս, դ** and **ն**. Note that these sounds are always present in the Armenian deictic system, for instance, in the personal pronouns **ես, դու, նա**; these sounds also constitute the possessive articles **-ս, -դ, -ը/-ն**.

1. **գիրքս** [girk^{h}əs] *my book*
2. **գիրքդ** [girk^{h}ət] *your book*
3. **գիրքը** [girk^{h}ə] or **գիրքն** [girk^{h}n] *his/her book*

* Many non-standard English dialects have three demonstratives (cf. *this, that, yon/yonder*) corresponding to Early Modern English (cf. the Shakespearean *here, there, yonder*). Compare also the Spanish demonstratives *este, ese, aquel* and the Latin *hic, iste, ille.*

VII WORD FORMATION

Formation of adjectives

1. The Armenian adjectival prefixes are: **ան-** [an-], **չ-** [cẖʰ-], **դժ-** [dᵊzẖ-], **տ-** [t-], **ապ-** [ap-]. They correspond to the English prefixes *un-, dis-, in-* and the suffix *-less*.

Of all the adjectival and nominal prefixes in Armenian, **ան-** is the most productive. It is chiefly used to create antonyms derived from

a) both radical and derived adjectives:

մաքուր *clean*	→	**անմաքուր** *unclean*
կայուն *steady*	→	**անկայուն** *unsteady*
հաջող *successful*	→	**անհաջող** *unsuccessful*
պատասխանատու *responsible*	→	**անպատասխանատու** *irresponsible*

b) nouns:

նշան *sign*	→	**աննշան** *insignificant*
մեղք *guilt*	→	**անմեղ** *innocent*
հոտ *odor*	→	**անհոտ** *odorless*
հույս *hope*	→	**անհույս** *hopeless*

Note that abstract nouns ending in **-ություն** can be formed from most adjectives with the prefix **ան-** (see Unit 3, p. 58).

անհոգ *careless*	→	**անհոգություն** *carelessness*
անճաշակ *tasteless*	→	**անճաշակություն** *tastelessness*
անմեղ *innocent*	→	**անմեղություն** *innocence*
անպատիվ *dishonest*	→	**անպատվություն** *dishonor, disgrace*

The prefixes **չ-**, **դժ-**, **տ-**, and **ապ-** are less productive. They all have a negative meaning.

չ- :	**կամենալ** *to wish*	→	**չկամ** *unkind*
	խոսել *to speak*	→	**չխոսկան** *taciturn*
դժ- :	**գոհ** *content*	→	**դժգոհ** *discontent*
	գույն *color*	→	**դժգույն** *pale*
տ- :	**գիտենալ** *to know*	→	**տգետ** *ignorant*
	հաճելի *pleasant*	→	**տհաճ** *unpleasant*
ապ- :	**օրենք** *law*	→	**ապօրինի** *illegal*
	շնորհք *grace*	→	**ապաշնորհ** *disgraceful*

Many of these adjectives can have parallel formations with the more productive prefix **ան-**: **չկամ - անկամ** *unkind*, **դժգույն - անգույն** *pale*, **ապօրինի - անօրեն** *illegal*, etc.

2. The adjectival suffixes **-ալի** [-ali], **-ելի** [-eli], **-ական** [-akan]/**-եկան** [-ekan],**-ակի** [-aki], **-ային** [-ayin], **-ատ** [-at], **-ավետ** [-avet], **-ավոր** [-avor]/ **-եվոր** [-avor], **-ավուն** [-avun], **-ե** [-e]/**-յա** [-ya], **-ելի** [-eli], **-եղ** [-egh], **-ենի** [-eni], **-իչ** [-iչʰ], **-ոտ** [-ot]/**-կոտ** [-kot], **-յալ** [-yal], **-յան** [-yan], **-ու** [-u], **-ուն** [-un], etc. are productive, adding various meanings to the adjectives derived from nouns, verbs, numerals, etc. They correspond to the English adjectival suffixes, such as *-ish, -(l)y, -ful, -able, -fold, -en,* etc.

EXAMPLES:

-ալի	**սոսկալ** *to dread*	→ **սոսկալի** *dreadful*
-ելի	**ատել** *to hate*	→ **ատելի** *detestable*
-ական	**օր** *day*	→ **օրական** *daily*
-եկան	**չահ** *profit*	→ **չահեկան** *profitable*
-ակի	**բազում** *many*	→ **բազմակի** *manyfold*
-ային	**օդ** *air*	→ **օդային** *aerial*
-ատ	**գույն** *color*	→ **գունատ** *pale*
-ավետ	**բույր** *scent*	→ **բուրավետ** *fragrant*
-ավոր	**մեղք** *guilt, sin*	→ **մեղավոր** *guilty, sinful*
-եվոր	**ունենալ** *to have*	→ **ունևոր** *wealthy*
-ավուն	**կարմիր** *red*	→ **կարմրավուն** *reddish*
-ե	**փայտ** *wood*	→ **փայտե** *wooden*
-յա	**ապակի** *glass*	→ **ապակյա** *made of glass*
-եղ	**ուժ** *strength*	→ **ուժեղ** *strong*
-ենի	**մայր** *mother*	→ **մայրենի** *maternal*
-իչ	**հուզել** *to move*	→ **հուզիչ** *moving (emotionally)*
-ոտ	**յուղ** *grease*	→ **յուղոտ** *greasy, fat*
-կոտ	**վախ** *fear*	→ **վախկոտ** *fearful, faint-hearted*
-յալ	**որակել** *to qualify*	→ **որակյալ** *qualified, high-quality*
-յան	**արևելք** *East*	→ **արևելյան** *Eastern*
-ու	**հատել** *to cut*	→ **հատու** *sharp*
-ուն	**հնչել** *to sound*	→ **հնչուն** *sounding,*

VIII PRONUNCIATION

Armenian 'diphthongs'

Diphthongs are defined as the combination of two vowels that are pronounced as a complex but unsegmentable, gliding speech sound that makes up one syllable. For instance, the English *ai* in *pain, oy* in *toy, oa* in *boat,* etc. Armenian does not have diphthongs in the classical sense of the term. It combines, however, one vowel (ա, ե, ո, ու) with the semi-vowel յ to produce a sequence of two sounds that can in some positions within words be perceived as one syllable. There are two such sound combinations:

a) vowel+յ

այ [áy]: բայ [báy] *verb,* այծ [áyʦ] *goat,* ձայն [ʣáyn] *voice*
եյ [éy]: թեյ [tʰéy] *tea,* հե՛յ [héy] *hey! (exclamation)*
ոյ [óy]: խոյ [kẖóy] *ram,* Նոյ [Nóy] *Noah*
ույ [úy]: լույս [lúys] *light,* բույն [búyn] *nest,* քույր [kʰúyr] *sister*

b) յ+vowel

յա [ya]: յամբ [yamb] *iamb,* կյանք [kyankʰ] *life,* կայան [kayan] *station,* etc.
յե [ye]: ես [yes] *I,* և [yev] *and,* վայելել [vayelel] *to enjoy,* etc.
յի [yi]: կգայի [kᵊgayi] *I would come,* մարդկային [martʰkayin] *human,* etc.
յո [yo]: յոթ [yotʰ] *seven,* արդյոք [artʰyokʰ] *who knows?,* etc.
յու [yu]: յուղ [yugh] *oil,* հյուր [hyur] *guest,* արդյունք [artʰyunkʰ] *result,* etc.
յը [yə]: բայը [bayə] *the verb,* խոյը [kẖoyə] *the ram,* etc.

Of the two groups of sound combinations listed above, those under (a), i.e. vowel+յ, are closest to sounds commonly known as diphthongs. However, these sound combinations can be easily segmented in Armenian, whereas in English they cannot. This occurs when new syllables starting with another vowel are added and the stress is shifted to the next syllable. In this case, according to Armenian hyphenation rules, the vowels are separated from յ. Compare: բայ [báy] *verb* - բա-յեր [ba-yér] *verbs,* թեյ [tʰéy] *tea* - թե-յի [tʰe-yí] *of the tea,* Նո-յան Տապան [No-yan Tapan] *Noah's Ark,* etc.

This is how the sound combinations listed above under (b), i.e. յ+vowel, can be generated:

Հա-յաստան [Ha-yastan] *Armenia*	from հայ [hay] *Armenian*
հա-յեր [ha-yer] *Armenians*	—«»—
հա-յորդի [ha-yortʰi] *son of an Armenian*	—«»—
հա-յություն [ha-yutʰyun] *Armenian race*	—«»—
հա-յը [ha-yə] *the Armenian (person)*	—«»—

IX ORTHOGRAPHY

The spelling of Armenian 'diphthongs'

In addition to the combinations այ, եյ, ոյ, ույ, diphthong-like compound sounds [ey], [ye], [oy], [yo], etc., (see previous page) can result from a variety of other spellings. Here are the most common ones:

[ey] is spelled not only եյ but also էյ in initial position of words of foreign origin (cf. էյֆել *Eiffel)*

[oy] is spelled not only ոյ but also օյ in initial position of words of foreign origin (cf. Օյստրախ *Oistrakh)*

[ya] is mostly spelled յա, but also իա as in օվկիանոս [ovkyanos] *ocean,* հեքիաթ [hekʰyat] *fairy tale* and եա in հրեա [hᵊrya] *Jew,* etc.

[ye] is predominantly spelled ե in initial position and յե within words (cf. նայել), but also as իե as in Վիետնամ [Vyetnam] *Vietnam,* պրեմիեր [premyer] *premier,* etc.

[yi] is mostly spelled յի after ա (cf. ամայի). It also appears in word forms such as էի [eyi] *I was,* կասեի [kaseyi] *I would say,* etc., and in some proper names after ա followed by ի: Նաիրի [Nayiri], Այիդա [Ayida], etc.

[yo] is normally spelled յո (cf. յոթ), but also իո as in ռադիո [ṙadyo] *radio,* as well as in certain word forms such as րոպեով [ropeyov] *with/by the minute,* ձիով [ʤiyov] *by horse,* etc.

[yu] is regularly spelled յու (cf. ձյուն), but also իու as in ամոնիումի [amonyum] *amonium,* ցելսիուս [tsʰelsyus] *Celsius,* etc. It also occurs before the suffix of abstract nouns -ուիթյուն as in մարգարեուիթյուն [markareyutʰyun] *prophecy,* խաբեուիթյուն [kʰapʰeyutʰyun] *fraud,* etc.

[yə] never occurs initially and medially in Armenian words. It appears only in final position when the definite article ը is added to nouns ending in -յ: թեյը [teyə] *the tea,* հայը [hayə] *the Armenian (person),* etc. The sound combination յը [yə] is never stressed (see Unit 1, p. 17).

All above-mentioned two-sound sequences are segmentable into two syllables and therefore cannot be considered diphthongs: մի-ակ [mi-yak] *the only,* հրե-ա [hᵊr-ya] *Jew,* տի-եզերք [ti-ye-zerkʰ] *universe,* ձի-ավոր [ʤi-ya-vor] *rider,* մի-ությունն [mi-yutʰyun] *union,* Ուկրա-ինա [Ukra-yi-na] *Ukraine,* Նաիրի [Na-yi-ri], ստադիոն [stadi-yon], ձիով [ʤi-yov], etc.

X EXERCISES

1. Combine words from the left column with appropriate words from the right column.

a. *Այս տունը նոր է,*	*այն աղջկանից ավելի գեղեցիկ է։*
b. *Այս աղջիկը*	*երիտասարդներից ավելի ուժեղ է։*
c. *Նույնքան ուրախ եմ*	*ամենաբարձր թռչակը ստացավ։*
d. *Նոր ուսանողը*	*բայց հայրս էլ չատ առողջ չէ։*
e. *Այս ծեր մարդը*	*որքան որ դու։*
f. *Սա ամենաթանկ*	*բայց մյուսը ավելի նոր է։*
g. *Մայրս հիվանդ է,*	*տներից մեկն է։*

2. Form mini-dialogues according to the patterns in a, b, c, and d. Replace the items *տնօրեն/երիտասարդ* ***with*** *աշակերտ/աշխատասեր, ուսանող/խելացի, օգնական/մաքրասեր, աշխատողը/լուրջ,* ***etc.***

a. A. *Այնտեղ կանգնած է մեր նոր տնօրենը։*
B. *Ձեր տնօրենն այսքան երիտասա՞րդ է։*

b. A. *Նոր տնօրենի հետ ծանոթացա՞ր։*
B. *Այո՛, որքա՛ն երիտասարդ է։*

c. A. *Մեր նոր տնօրենին տեսա՞ր։ Հավանո՞ւմ ես։*
B. *Այո՛, չատ ավելի երիտասարդ է, քան մերը։*

d. A. *Ո՞րն է ձեր տնօրենը։*
B. *Ամենից երիտասարդը։*

3. Answer the questions, using antonyms. Follow the pattern.

a. *Այս չենքը չատ հին է, չէ՞։ Ո՛չ, ընդհակառակը՝ նոր է։*
b. *Այս աղջիկը գեղեցիկ է, չէ՞։ Ո՛չ, ընդհակառակը՝ ...*
c. *Ուսանողը խելացի է, չէ՞։ Ո՛չ, ընդհակառակը՝ ...*
d. *Այս հարցը կարևոր է, չէ՞։ Ո՛չ, ընդհակառակը՝ ...*
e. *Հայերենը դժվար է, չէ՞։ Ո՛չ, ընդհակառակը՝ ...*
f. *Այս դասը հետաքրքրական է, չէ՞։ Ո՛չ, ընդհակառակը՝ ...*
g. *Արմենը մի քիչ ծուլ է, չէ՞։ Ո՛չ, ընդհակառակը՝ ...*

4. Answer the questions according to the pattern.

a. *Այս գիրքը թա՞նկ է։ Այո՛, ավելի թանկ է, քան կարծում էի։ Ամենաթանկ գրքերից է։*
b. *Այս աշակերտն աշխատասե՞ր է։ Այո՛, ավելի ...*

c. *Այս խմորեղենը համե՞ղ է։ Այո՛, ...*
d. *Այս բժիշկը լա՞վն է։ Այո՛, ...*
e. *Տունը հի՞ն է։ Այո՛, ...*
f. *Սենյակը լուսավո՞ր է։ Այո՛, ...*
g. *Դասը դժվա՞ր է։ Այո՛, ...*
h. *Հայերենը հե՞շտ լեզու է։ Այո՛, ...*

5. Use the nominalized infinitive according to the pattern.

a. *Սիրում եմ կարդալ։ Կարդալ սիրելս բոլորը գիտեն։*
b. *Նա միշտ ուշանում է։ Նրա միշտ ... ինձ նեղացնում է։*
c. *Հայաստանի մրգերը համե՞ղ են։ Հայաստանի մրգերի համեղ ... ես գիտեի։*
d. *Այս մարդը շատ վկայականներ ունի։ Այս մարդու վկայական ... կարևոր չէ։*
e. *Դու սենյակ մտա՞ր։ Սենյակ ... չտեսա։*
f. *Նա շատ քաղաքավարի է։ Նրա քաղաքավարի ... կարևոր է։*
g. *Բժիշկ կանչեցի։ Բժիշկ ... օգնեց։*

6. Replace the words in boldtype with personal pronouns in the appropriate case.

a. *Այդ մարդը **աշխատակիցս** է։ Ես **նրան** վաղուց եմ ճանաչում։*
b. *Մեր **կատուն** ծեր է, այլևս մուկ չի բռնում, բայց մենք ... չատ ենք սիրում։*
c. *Երեխաները եկան։ Դու ... տեսա՞ր։*
d. *Այդ **կինը** ուսուցչուհիս է։ Ես ... էի սպասում։*
e. *Շունը հաչում է։ Ես ... վախենում եմ։*
f. *Գիտնականը օգնական է փնտրում։ ... վկայականները կարևոր չեն։*
g. *Ընկերուհիս չատ լեզուներ գիտի, բայց ... մայրենի լեզուն հայերենն է։*

7. Insert the appropriate forms of the verbs եմ, լինեմ or կամ.

a. *Մտածում եմ, ուրեմն ...* (I exist)
b. *Այս քաղաքի մեջ լավ թատրոններ ...* (there are no)
c. *Կիրակի օրերը նա տանը ...* ([usually] is not)
d. *Եթե հիմա գնաս, նա այնտեղ ...* (is expected to be)
e. *Փողոցներում չատ մարդիկ ...* (there are)
f. *Քանի՞ ուսանող դասի ...* (are usually) *ամեն օր։*
g. *Եթե մեզ փնտրեն, մենք այստեղ ...* (are not)

8. Complete the sentences following the pattern.

a. *Ինչո՞ւ չխոսեցիր։ Պետք է խոսեիր։*

b. *Ինչո՞ւ չգնեցիր։ Պետք է ...*
c. *Մեքենան չնկատեցի։ Պետք է ...*
d. *Կրկին ուշացար։ Ջպետք է ուշանայիր։*
e. *Ամմենը չուտ գնաց քնելու։ Ջպետք է ...*
f. *Շատ կերա։ Ջպետք է ...*
g. *Ամմենը չատ խմեց։ Ջպետք է ...*

9. How would you say it in Armenian?

a. Describe the appearance of your best friend.
b. Describe the character of your best friend.
c. Describe yourself.

10. You would like to know.

You have missed your first Armenian class.

You ask : i) a fellow student
ii) an older participant in the course

a. About the instructor
b. About the classroom
c. About the group
d. About the textbook(s)
e. About the assignments
f. About the next class

11. Answer the following questions with reference to the TEXT in this unit.

a. *Ո՞ւմ էր փնտրում գիտնականը։*
b. *Գիտնականը գտա՞վ մեկին։*
c. *Ի՞նչ հարցրեց գիտնականին նրա բարեկամներից մեկը։*
d. *Ի՞նչ արեց երիտասարդը սպասասրահում։*
e. *Ի՞նչ արեց երիտասարդը գիտնականի սենյակ մտնելուց առաջ։*
f. *Ինչպիսի՞ պատասխաններ տվեց երիտասարդը։*
g. *Ինչո՞ւ երիտասարդը բնութագիր չուներ։*
h. *Ինչպիսի՞ հույսեր ուներ երիտասարդը։*

XI PROVERBS

Լավ է գիտունին գերի, քան անգետին սիրելի։
[Lav e gitunin geri, kʰan angetin sireli]
Better to be a wise man's slave than a fool's friend.

Շատ անուշ է, տակը փուշ է։
[Sha̱t anusha̱ e, takə pʰusha̱ e]
(If) it's very sweet, there's a thorn underneath.
(Message: Beware of two-faced people.)

Անուշ լեզուն մեղրից անուշ է։
[Anusha̱ lezun megha̱rit͡sʰ anusha̱ e]
A sweet tongue is sweeter than honey.

Շատ լավը փնտրողը չատ վատին կհանդիպի։
[Sha̱t lavə pʰəntrogha̱ sha̱t vatin kʰəhandipi]
He who searches for the best will encounter the worst.

Unit 9

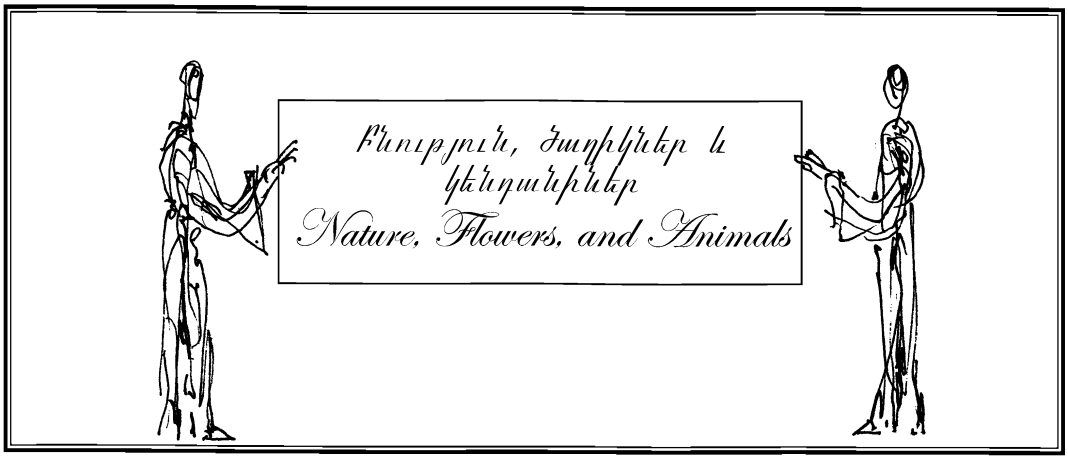

On the Agenda ...

Speech Acts in Dialogues:	Discussing weather	.198
Vocabulary:	Nature, flowers, trees, animals	.202
Grammar:	VERBS: 1. Resultative constructions	.205
	2. Two-part verbs or phrasal verbs	.207
	NOUNS: The locative case	.209
	PRONOUNS: Interrogative and relative pronouns	.210
Armenian-English Contrasts:	The relative pronoun որ(ը)	.211
Word formation:	Formation of adverbs	.212
Pronunciation:	Connecting words that belong together (liaison)	.213
Orthography:	Hyphenation in Armenian	.215

I DIALOGUES

A and B are roommates discussing the weather.

1. IN SPRING

A.	*Ի՛նչ հիանալի եղանակ է այսօր։* [Inch^{h} hianali yeghanak e aysor!]	What wonderful weather we are having today!
B.	*Վերջապես գարուն է։ Ծառերը* [Verch^{h}apes, garun e. Tsa῾rerə]	Finally, it's spring. The trees
	կանաչել են, ծաղիկները՝ բացվել։ [kanach^{h}el en, tsaghiknerə bats^{h}vel]	have become green, flowers have opened.
A.	*Այս տարվա ձմեռը մի քիչ* [Ays tarva dz^{ə}me῾rə mi k^{h}ich^{h}]	This past winter lasted a bit too
	երկար էր։ Արևին կարոտ մնացինք։ [yerkar er. Arevin karot m^{ə}nats^{h}ink^{h}]	long. We've missed the sun.
B.	*Բայց չուտով շոգն սկսվելու է։* [Bayts^{h} shutov shok^{h}n ^{ə}sk^{ə}svelu e]	But soon the hot weather will start.
A.	*Ի՛նչ կարճ է Հայաստանի գարունը։* [Inch^{h} karch e Hayastani garunə!]	Spring in Armenia is so short!

2. IN SUMMER

A.	*Ի՛նչ տաք է այստեղ։* [Inch^{h} tak^{h} e aystegh!]	It's so hot in here!
	Պատուհանը չբացե՞նք։ [Patuhanə ch^{h} ^{ə}bats^{h}enk^{h}?]	Shouldn't we open the window?
B.	*Ո՛չ, դրսում ավելի տաք է։* [Voch^{h}, d^{ə}rsum aveli tak^{h} e]	No, it's warmer outside.
A.	*Բայց այնտեղ օդն ավելի մաքուր է։* [Bayts^{h} ayntegh ot^{h}n aveli mak^{h}ur e]	But the air is fresher out there.
B.	*Այո՛, բայց այսօր խոնավ է։* [Ayo, bayts^{h} aysor khonav e]	Yes, but it's humid today.

3. IN FALL

A.	*Դո՞ւրս ես գալիս։* [Durs es galis?]	Are you going out?
B.	*Այո՛, պետք է գրասենյակ գնամ։* [Ayo, petk^{h} e g^{ə}rasenyak g^{ə}nam]	Yes, I have to go to my office.

A. *Անձրև է գալու։ Նայի՛ր ամպերին։*
[Andzrev e galu. Nayir amperin]
It's going to rain. Look at the clouds!

B. *Ոչի՛նչ, անձրևանոց ունեմ։*
[Voch'inch', andzrevanots' unem]
No problem, I have an umbrella.

A. *Որոտում է, լսո՞ւմ ես։*
[Vorotum e, lˇsum es?]
There is thunder, can you hear it?

Տաք հագի՛ր, ցուրտ է։
[Tak hakir, ts'urt e]
Put something warm on, it's cold.

B. *Ջեմ մրսում։*
[Indz hamar ts'urt ch'e]
I don't feel cold.

Սիրում եմ զով եղանակը։
[Sirum em zov yeghanakə!]
I like cool weather.

4. IN WINTER

A. *Այսօր շատ ցուրտ է, մրսում եմ։*
[Aysor shat ts'urt e, mˇrsum em]
It's very chilly today, I'm cold.

B. *Տասն աստիճան զրոյից ցածր է։*
[Tasn astichan zˇroyits' ts'atsˇr e]
It's ten degrees below zero.

Եվ ի՛նչ ուժեղ քամի է։
[Yev inch' uzhegh k'ami e!]
And what a strong wind!

Կարծես ձյուն է գալու։
[Kartses dzyun e galu]
It looks like it will snow.

A. *Մի՛ ասա, նորի՞ց ձյուն։*
[Mi asa, norits' dzyun?]
Don't tell me it's going to snow again.

B. *Մի՛ գանգատվի՛ր։*
[Mi gangatvir!]
Don't complain!

Այս տարի ձմեռը մեղմ է։
[Ays tari dzˇmeṙə meghm e]
Winter is mild this year.

A. *Իրավացի ես։ Միշտ նույնն է.*
[Irava'ts'i es. Misht nuynn e]
You're right. It's always the same:

Ամռանը ձմեռ ենք փնտրում,
[Amṙanə dzˇmeṙ enk' p'ˇntrum,]
In summer we long for winter,

ձմռանը՝ ամառ։
[dzˇmṙanə amaṙ]
and in winter we long for summer.

II TEXT

ՃՇՄԱՐԻՏ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

Տերևախիտ մի ծառ կար անտառի մեջ։ Մի օր նրա տերևները սկսեցին դեղնել։ Հետո բոլորը ոսկեգույն դարձան ու մեկ-մեկ գետին ընկան։ Աչունն էր, որ կամաց-կամաց թափել էր ծառի տերևները։

Մի օր էլ ձյուն եկավ, ու նրա փաթիլները ծածկեցին մերկացած ճյուղերը փափուկ վերմակի պես։ Սա էլ ձմեռն էր, որ ձյունով ծածկել էր ծառը։

Հետո ձյունն անհետացավ, ու մեղմ մի հովիկ չոյեց քնած ճյուղերը։ Ապա արևը ծագեց ու համբուրեց ճյուղերը, որոնք ծածկվեցին բողբոջներով։ Նրանցից դուրս եկան սիրուն տերևներ ու ծաղիկներ։ Գարունն էր, որ ծառին հագցրել էր նոր հագուստներ։

Ի վերջո այդ ծառից կախվեցին պտուղներ, որոնք պես-պես գույներով փայլում էին արևի տակ։ Եկան երեխաներ և մեկ առ մեկ պոկեցին պտուղները։ Ամառն էր, որ ծառին տվել էր ոսկի պտուղներ։

Բայց պատմությունը այստեղ չի վերջանում, քանի որ այն ամեն տարի կրկնվում է։

ԳԱՐՆԱՆ ԿԱՐՈՏ

Կարոտել ենք քեզ, գեղեցի՛կ գարուն,
Շու՛տ արի մեզ մոտ, բե՛ր տաքուկ օրեր,
Բե՛ր պայծառ արև, բե՛ր ծաղիկ սիրուն,
Բե՛ր երգող թռչուն, բե՛ր կանաչ դաշտեր։
Բա՛ց մեր սրտերը, դուռ ու պատուհան,
Թող բացվեն, ծաղկեն վարդ, մեխակ, չուչան։
Փակ սենյակներից դուրս գանք, ազատվենք,
Կանաչ դաշտ գնանք, խաղանք, ցատկոտենք։

III NEW WORDS AND EXPRESSIONS

ճշմարիտ	[cʰəšmarit]	*true, genuine*
պատմություն	[patmutʰyun]	*story*
տերևախիտ	[terevaxit]	*full of leaves*
ծառ	[tsar]	*tree*
անտառ	[antar]	*forest*
տերև	[terev]	*leaf*
սկսել	[skəsel]	*to start*
դեղնել	[deġnel]	*to turn yellow*
հետո	[heto]	*after, then*
բոլորը	[bolorə]	*all of them*
ոսկեգույն	[voskeguyn]	*gold-colored*
դառնալ	[darnal]	*to become*
մեկ-մեկ	[mek-mek]	*one-by-one*
գետին	[getin]	*ground*
ընկնել	[ənknel]	*to fall*
աշուն	[ašun]	*autumn*
կամաց-կամաց	[kamatsʰ-kamatsʰ]	*slowly*
թափել	[tʰapʰel]	*to pour*
մի օր էլ	[mi or el]	*and one day*
ձյուն	[ʒyun]	*snow*
փաթիլ	[pʰatʰil]	*flake*
ծածկել	[tsatskel]	*to cover*
մերկացած	[merkatsʰatʃ]	*naked*
ճյուղ	[cʰyuġ]	*branch*
փափուկ	[pʰapʰuk]	*soft*
վերմակ	[vermak]	*blanket*
պես	[pes]	*like*
ձմեռ	[ʒməreṙ]	*winter*
անհետանալ	[anhetanal]	*to disappear*
մեղմ	[meġm]	*mild*
հով(իկ)	[hov(ik)]	*wind*
շոյել	[šoyel]	*to caress*
քնած	[kʰənatʃ]	*asleep*
արև	[arev]	*sun*
ծագել	[tsakʰel]	*to rise*
համբուրել	[hampʰurel]	*to kiss*
ծածկվել	[tsatskəvel]	*to get covered*
բողբոջ	[boġboj]	*bud*
սիրուն	[sirun]	*pretty*
ծաղիկ	[tsaġik]	*flower*
հագցնել	[hagtsʰənel]	*to dress*
ի վերջո	[i verčʰo]	*finally*
կախվել	[kaxvel]	*to hang*
պտուղ	[pətuġ]	*fruit*
պես-պես	[pes-pes]	*various*
փայլել	[pʰaylel]	*to shine*
պոկել	[pokel]	*to pick*
ամառ	[amar]	*summer*
ոսկի	[voski]	*gold(en)*
վերջանալ	[verčʰanal]	*to end*
քանի որ	[kʰani vor]	*since*
կրկնվել	[kərkənvel]	*to repeat itself*
կարոտել	[karotel]	*to miss*
գեղեցիկ	[geġetsʰik]	*beautiful*
գարուն	[garun]	*spring*
չուտ արի	[šut ari]	*come soon!*
բերել	[berel]	*to bring*
տաք(ուկ)	[takʰ(uk)]	*warm*
պայծառ	[paytsar]	*bright*
երգող	[yerkoġ]	*singing*
թռչուն	[tʰəṙčʰun]	*bird*
դաշտ	[dašt]	*field*
բացել	[batsʰel]	*to open*
թող	[tʰoġ]	*may, let*
բացվել	[batsʰvel]	*to open up*
ծաղկել	[tsaġkel]	*to bloom*
վարդ	[vartʰ]	*rose*
մեխակ	[mexak]	*carnation*
շուշան	[šušan]	*lily*
փակ	[pʰak]	*close*
ազատվել	[azatvel]	*to break away*
ցատկոտել	[tsʰatkotel]	*to jump around*

IV THEMATIC GROUP OF WORDS

ԵՂԱՆԱԿ	[Yeghanak]	WEATHER
ամպ(եր)	[amp(er)]	*cloud(s)*
մշուշ/մառախուղ	[mᵊshush/marakhugh]	*fog*
կարկուտ	[karkut]	*hail*
սառույց	[saṙuytsʰ]	*ice*
կայծակ	[kaytsak]	*lightning*
անձրև	[andzrev]	*rain*
ծիածան	[tsiatsan]	*rainbow*
որոտ	[vorot]	*thunder*
երկինք	[yerkinkʰ]	*sky*
ձյուն	[dzyun]	*snow*
փոթորիկ/ձյունամրրիկ	[pʰotʰorik/dzyunamᵊrrik]	*storm/snowstorm*
արև	[arev]	*sun*
քամի	[kʰami]	*wind*
ԾԱՂԻԿՆԵՐ	[Tsaghikner]	**FLOWERS**
աստղածաղիկ	[astghatsaghik]	*aster*
մեխակ	[mekhak]	*carnation*
մարգարտածաղիկ	[margartatsaghik]	*daisy*
հասմիկ	[hasmik]	*jasmine*
շուշան	[shushan]	*lily*
հովտաշուշան	[hovtashushan]	*lily of the valley*
վարդ	[vartʰ]	*rose*
կակաչ	[kakachʰ]	*tulip*
ԾԱՌԵՐ	[Tsarer]	**TREES**
նշենի	[nᵊsheni]	*almond tree*
խնձորենի	[khᵊndzoreni]	*apple tree*
ծիրանենի	[tsiraneni]	*apricot tree*
կեչի	[kechʰi]	*birch*
բալենի	[baleni]	*cherry tree*

նոճի	[noǰi]	*cypress*
թխկենի/թխկի	[tʰəkʰkeni/tʰəkʰki]	*maple tree*
կաղնի	[kaġni]	*oak tree*
արմավենի	[armaveni]	*palm tree*
տանձենի	[tandzeni]	*pear tree*
եղևնի	[yeġevni]	*pine tree*
սալորենի	[saloreni]	*plum tree*
նռնենի	[nəṙneni]	*pomegranate tree*
բարդի	[bardi]	*poplar*
կեռասենի	[keṙaseni]	*cherry tree*
ընկուզենի	[ənkuzeni]	*walnut tree*
ուռենի	[uṙeni]	*willow*
ԸՆՏԱՆԻ ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐ	[Əntani kentʰaniner]	**DOMESTIC ANIMALS**
գոմեշ	[gomeš]	*buffalo*
հորթ	[hortʰ]	*calf*
կատու	[katu]	*cat*
կով	[kov]	*cow*
շուն	[šun]	*dog*
էշ/ավանակ	[eš/avanak]	*donkey*
այծ	[ayts]	*goat*
ձի	[dzi]	*horse*
գառ(նուկ)	[gaṙ(nuk)]	*lamb*
խոզ	[kʰoz]	*pig*
ճագար	[čʰagar]	*rabbit*
ոչխար	[voč^ʰkʰar]	*sheep*
ՏՆԱՅԻՆ ԹՌՉՈՒՆՆԵՐ	[Tənayin tʰəṙčʰunner]	**DOMESTIC BIRDS**
դեղձանիկ	[deġtsʰanik]	*canary*
ճուտ	[čʰut]	*chick*
աղավնի	[aġavni]	*dove, pigeon*
բադ	[bad]	*duck*
սագ	[sag]	*goose*

հավ	[hav]	*hen*
աքաղաղ/աքլոր	[akʰaġhaġh/akʰlor]	*rooster, cock*
հնդկահավ	[hᵊndkahav]	*turkey*
թութակ	[tʰutʰak]	*parrot*
սիրամարգ	[siramarg]	*peacock*
ՎԱՅՐԻ ԹՌՉՈՒՆՆԵՐ	[Vayri tʰᵊṙčʰunner]	**WILD BIRDS**
ագռավ	[agṙav]	*crow*
արծիվ	[arʦiv]	*eagle*
բազե	[baze]	*falcon*
կաչաղակ	[kačʰaġhak]	*magpie*
սոխակ	[soḵhak]	*nightingale*
բու	[bu]	*owl*
կաքավ	[kakʰav]	*partridge*
լոր(իկ)	[lor(ik)]	*quail*
ճնճղուկ	[čʰᵊnčʰᵊġhuk]	*sparrow*
սարյակ	[saryak]	*starling*
արագիլ	[aragil]	*stork*
ծիծեռնակ	[ʦiʦeṙnak]	*swallow*
անգղ	[angᵊġh]	*vulture*
փայտփորիկ	[pʰaytpʰorik]	*woodpecker*
ՎԱՅՐԻ ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐ	[Vayri kentʰaniner]	**WILD ANIMALS**
արջ	[arčʰ]	*bear*
փիղ	[pʰiġh]	*elephant*
աղվես	[aġhves]	*fox*
ընձուղտ	[ənʤuġht]	*giraffe*
նապաստակ	[napastak]	*hare*
առյուծ	[aṙyuʦ]	*lion*
կապիկ	[kapik]	*monkey*
ռնգեղջյուր	[ṙᵊngeġhjyur]	*rhinoceros*
վագր	[vagᵊr]	*tiger*
գայլ	[gayl]	*wolf*

V GRAMMAR

A. VERBS

1. Resultative constructions

A limited number of neutral verbs and all passive verbs (ending in *-վել*) form special syntactic constructions known as resultatives. The resultative constructions consist of the auxiliary verb *եմ* – in the present and imperfect tenses respectively – and the past participle ending in *-ած*. Resultative constructions denote the state of a subject resulting from previous actions and lasting up to the present ([*ես*] *նստած եմ I am sitting,* [*այն*] *կառուցված է it is built,* etc.), or lasting until some point in the past ([*ես*] *հոգնած էի I was tired,* [*դու*] *քնած էիր you were asleep,* [*նա*] *կապված էր he/she was attached,* etc.)

All types of verbs listed above follow the pattern below:

SINGULAR		
1st pers. (*ես*)	infinitive stem + *-ած եմ/էի*	[-aʦ em /eyi]
2nd pers. (*դու*)	infinitive stem + *-ած ես/էիր*	[-aʦ es /eyir]
3rd pers. (*նա*)	infinitive stem + *-ած է/էր*	[-aʦ e /er]
PLURAL		
1st pers. (*մենք*)	infinitive stem + *-ած ենք/էինք*	[-aʦ enkʰ/eyinkʰ]
2nd pers. (*դուք*)	infinitive stem + *-ած եք/էիք*	[-aʦ ekʰ/eyikʰ]
3rd pers. (*նրանք*)	infinitive stem + *-ած են/էին*	[-aʦ en/eyin]

	Present *նստել to sit down*	**Past**	**Present** *հուզվել to be moved*	**Past**
		Affirmative		
(*ես*)	*նստած եմ*	*նստած էի*	*հուզված եմ*	*հուզված էի*
(*դու*)	*նստած ես*	*նստած էիր*	*հուզված ես*	*հուզված էիր*
(*նա*)	*նստած է*	*նստած էր*	*հուզված է*	*հուզված էր*
(*մենք*)	*նստած ենք*	*նստած էինք*	*հուզված ենք*	*հուզված էինք*
(*դուք*)	*նստած եք*	*նստած էիք*	*հուզված եք*	*հուզված էիք*
(*նրանք*)	*նստած են*	*նստած էին*	*հուզված են*	*հուզված էին*
		Negative		
(*ես*)	*նստած չեմ*	*նստած չէի*	*հուզված չեմ*	*հուզված չէի*
(*դու*)	*նստած չես*	*նստած չէիր*	*հուզված չես*	*հուզված չէիր*
(*նա*)	*նստած չէ*	*նստած չէր*	*հուզված չէ*	*հուզված չէր*
(*մենք*)	*նստած չենք*	*նստած չէինք*	*հուզված չենք*	*հուզված չէինք*
(*դուք*)	*նստած չեք*	*նստած չէիք*	*հուզված չեք*	*հուզված չէիք*
(*նրանք*)	*նստած չեն*	*նստած չէին*	*հուզված չեն*	*հուզված չէին*

2. Uses of resultative constructions

Resultative constructions can be formed from verbs expressing the following meanings:

1) various positions of the body: **նստել** *to sit down,* **պառկել** *to lie down,* **կանգնել** *to stand up,* **ընկնել** *to fall down,* **կախվել** *to hang,* etc.

2) emotional and physical states: **բարկանալ** *to get angry,* **հոգնել** *to get tired,* **մեռնել** *to die,* **խռովել** *to get upset,* **զարմանալ** *to stun,* **հուսահատվել** *to despair,* etc.

3) passive verbs derived from transitive verbs by adding the infix **-վ-** (see p. 154): **հուզվել** *to be moved,* **ոգևորվել** *to get excited,* **կառուցվել** *to be built,* **գտնվել** *to be found,* etc.

While Armenian present tense constructions (see pp. 10-11) express actions in progress, resultative constructions denote a state that resulted from a prior action or process. Let us compare parallel forms of the same verbs.

Present indicative		Present resultative	
նստում եմ	*I am sitting down*	**նստած եմ**	*I am sitting*
բարկանում է	*he/she is getting angry*	**բարկացած է**	*he/she is angry*
կառուցվում է	*it is being built*	**կառուցված է**	*it is built*

As can be seen, the word order in both the **-ում** [-um] and **-ած** [-ats] constructions coincides in affirmation. It differs, however, in negation.

չեմ նստում	*I am not sitting down*	But: **նստած չեմ** *I am not sitting*
չի*բա րկանում	*he/she is not getting angry*	But: **բարկացած չէ** *he/she is not angry*
չի կառուցվում	*it is not being built*	But: **կառուցված չէ** *it is not built*

A closer look at the resultative constructions reveals a difference in temporal meaning depending on the semantics of the base verb. While resultative constructions of verbs denoting human states express present time (**քնած են** *they are sleeping* [now], **հոգնած են** *they are tired* [now], etc.), passive verbs of action express past time (**կառուցված են** *they are built,* **ավարտված են** *they are completed,* etc.). This allows to express all three dimensions of time:

PAST	PRESENT	FUTURE
կառուցված է	**կառուցվում է**	**կառուցվելու է**
(it) has been built	*(it) is being built*	*(it) is going to be built*

The same distinction holds for the imperfect forms of resultative constructions:

կառուցված էր	**կառուցվում էր**	**կառուցվելու էր**
(it) was built	*it was being built*	*it was going to be built*

*Note that the two paradigms, affirmative and negative, differ not only in the word order but also in the way negation of the 3rd person singular is formed: **չի** vs. **չէ**.

3. Phrasal or two-part verbs

Besides regular verbs, like *գրել* or *կարդալ*, Eastern Armenian makes extensive use of phrasal or two-part verbs. Phrasal verbs derive from short verbs that indicate movement and common activities (*գնալ, գալ, տալ, անել,* etc.) and a complementary word. Many of them have, both in form and content, counterparts in English: *ներս գալ* *to come in,* *վայր ընկնել* *to fall down,* *վեր կենալ* *to get up,* *հետ գալ* *to come back,* etc. However, Armenian has by far a greater inventory of such verbs. Phrasal verbs are present in both written and spoken Armenian, but are most typical of informal and colloquial speech. The two parts are perceived as a whole and can often be replaced by another verb with the same meaning: *լաց լինել - լալ* *to cry,* *պար գալ - պարել* *to dance,* *թույլ տալ - թույլատրել* *to allow,* *խաղ անել - խաղալ* *to play,* *լուռ մնալ – լռել* *to be silent,* etc. Such parallel formations can differ slightly in meaning or style: *քաշ տալ* *to drag* - *քաշել* *to pull,* *հրւպ տալ* *to push* - *հպել* *to touch,* *թափ տալ* *to shake* - *թափել* *to pour out, to spill,* etc. Some Armenian two-part verbs are have no solid counterpart in Armenian. Compare: *ցույց տալ* *to show,* *կանգ առնել* *to stop,* *ձեռք բերել* *to obtain,* *երես տալ* *to spoil (cf. about children),* *մեջ բերել* *to cite,* etc.

Armenian two-part verbs consist usually of a short verb and a complementary word of any provenance: a noun (*ձայն տալ* *to call,* *վրեժ առնել* *to avenge,* *ձեռք տալ* *to touch,* etc.), an adverb (*մեջ բերել* *to cite,* *ներս գալ* *to come in,* *առաջ գալ* *to emerge,* etc.), an adjective (*բաց անել* *to open,* *մեծ խոսել* *to brag,* *լուռ մնալ* *to be silent,* etc.), an exclamation (*ախ քաշել* *to long for,* *վայ անել* *to deplore* etc.), etc. In such formations, the base verb is conjugated while the complementary word remains unchanged: *բաց եմ անում* *I open,* *ձայն եմ տալիս* *I call,* *մեջ ենք բերելու* *we will cite,* *ծափ են տվել* *they applauded,* *վայր են ընկել* *they fell down,* etc. Note here the obligatory inverted word order in complex tenses with the auxiliary verb always preceding the participle (see p. 35).

There are also two-part verbs consisting of two verbs usually combined by a hyphen. These combinations express two simultaneous or consecutive actions that are perceived as a unity. Due to the dynamism that such formations impart to speech, they are more popular in colloquial use: *ուտել-խմել* *to feast* (literally: *to eat+to drink*), *ասել-խոսել* *to chat* (literally: *to say+to speak*), *եփել-թափել* *to cook abundantly* (literally: *to cook+to pour*), *առնել-տալ* *to argue* (literally: *to take+to give*), *գալ-հասնել* *to come all the way* (literally: *to come+to reach*), *առնել-փախչել* *to escape* (literally: *to take+to flee*), *թողնել-հեռանալ* *to get away* (literally: *to leave+to depart*), *հագնել-կապել* *to dress up* (literally: *to wear+to tie*), etc. As a rule, both parts are conjugated, appearing in the same tense: *ուտում-խմում ենք* *we are having a feast,* *քաշեց-տարավ* *he/she pulled (something) away,* *ասեցին-խոսեցին* *they chatted,* (*նա*) *հագել-կապել է* *he/she is all dressed up,* etc.

SOME COMMON PHRASAL OR TWO-PART VERBS

ականջ դնել	*to listen*
անգիր անել	*to learn by heart*
անց կենալ	*to pass, to go away*
աչք դցել	*to glimpse*
աչքով տալ	*to bewitch (by an evil eye)*
առաջ բերել	*to create*
առաջ գալ	*to emerge*
առաջ տանել	*to further*
առաջ քաշել	*to promote*
բարև տալ	*to greet*
բաց անել	*to open*
գլուխ բերել	*to bring about, to achieve*
գլուխ գալ	*to be achieved*
գլուխ հանել	*to come to terms*
գլխի ընկնել	*to realize*
դեմ գնալ	*to oppose*
դեմ դնել	*to resist*
դեն նետել	*to throw away*
դուր գալ	*to please*
դուրս անել	*to expel*
դուրս գալ	*to exit, to come out*
եռ գալ	*to boil*
երես տալ	*to spoil (a person)*
երես առնել	*to get spoiled*
թափ տալ	*to shake*
թև առնել	*to get encouraged*
թույլ տալ	*to allow*
զրույց անել	*to chat*
լաց լինել	*to cry*
խաղ անել	*to play*
խուսյս տալ	*to avoid*
ծափ տալ	*to applaud*
կանգ առնել	*to stop*
կարգի բերել	*to put in order*
(հ)ետ բերել	*to bring back*
(հ)ետ գալ	*to come back*
(հ)ետ մնալ	*to fall behind*
(հ)ետ առնել	*to take back*
հուպ տալ	*to push, to squeeze*
ձեռք առնել	*to mock*
ձեռք բերել	*to obtain*
ձեռք տալ	*to touch*
ձեռք մեկնել	*to give a hand*
ձեռք քաշել	*to give up*
ման գալ	1. *to stroll; 2. to search*
ման ածել	*to take smb. for a walk*
մեջ բերել	*to cite, to quote*
մեջ ընկնել	*to meddle, to interfere*
մեջ քաշել	*to drag smb. in*
միտք անել	*to think, to contemplate*
մոտ գալ	*to approach*
ներս գալ	*to come in*
ներս քաշել	*to drag in, to involve*
շուռ գալ	*to turn over*
շուռ տալ	*to turn*
ոտնակոխ անել	*to trample*
պար գալ	*to dance*
սիրտ անել	*to take courage, to dare*
սիրտ առնել	*to get encouraged*
սիրտ մաշել	*to worry*
սիրտ տալ	*to encourage*
սուս կենալ	*to remain silent*
վազ անցնել	*to give up*
վայր ընկնել	*to fall down*
վեր կենալ	*to stand up*
վրեժ առնել	*to avenge*
տակը դնել	*to appropriate*
ցույց տալ	*to show*
փուլ գալ	*to collapse*
փոխ տալ	*to lend*

B. NOUNS

1. The locative case

The locative case generally indicates the location where the action expressed by the verb is taking place. The Armenian locative has no equivalent case in English. Whereas English expresses locative meaning by a preposition such as *in* (cf. *in school*), *at* (cf. *at home*), etc., Armenian achieves the same effect by adding the locative case marker to nouns and some pronouns. The most common marker for the locative case is **-ում**, which is added to a noun's nominative singular or plural form. Compare: **համալսարան** *university* → **համալսարանում** *at the university,* **գիրք** *book* → **գրքում** *in the book,* **քաղաքներ** *cities* → **քաղաքներում** *in the cities,* **հայելիներ** *mirrors* → **հայելիներում** *in the mirrors,* etc.

2. Uses of the locative case

Unlike other cases in Armenian, not all nouns can take the locative case. Due to the meaning they express, some semantic groups of nouns lack the locative case ending in **-ում**: abstract nouns (like **ուրախություն** *joy,* **սպասում** *expectation,* etc.), nouns denoting persons, both proper and common (like **Արամ** *Aram,* **հայր** *father,* **տնօրեն** *director,* etc.), nouns not denoting location (like **մատիտ** *pencil,* **ասեղ** *needle,* **մուրճ** *hammer,* etc.), the nominalized infinitive (like **ուտելը** *the eating,* **ապրելը** *the living)* and many time expressions (like **հունվար** *January,* **երեքշաբթի** *Tuesday,* **գիշեր** *night,* etc.). When the need for the locative meaning arises, the preposition **մեջ** *in* is used with the noun in the genitive case: **շաբաթվա մեջ** *in the week,* **ուրախության մեջ** *in the joy,* **ուտելու մեջ** *in eating,* etc. In many cases, the locative ending in **-ում** and the analytical construction $noun_{gen}$+**մեջ** are interchangeable:

աշխատանքում	or	**աշխատանքի մեջ**	*in the work*
աչքերումդ	or	**աչքերիդ մեջ**	*in your eyes*
իմ սրտում	or	**իմ սրտի մեջ**	*in my heart*
գրքերում	or	**գրքերի մեջ**	*in the books*

In addition to nouns, many other parts of speech can take the locative case marker **-ում**. These can be adverbs of place, such as **առջև** *up front* → **առջևում** *in the front,* **վերև** *above* → **վերևում** *at the top,* **հետև** *behind* → **հետևում** *in the rear,* etc. There are also many other parts of speech that take the locative case marker **-ում**, such as pronouns: **դա** *that* → **դրանում** *in that,* **սա** *this* → **սրանում** *in this,* etc.

Besides the locative of place, a locative of time is often used to indicate the time within which an action takes place: **այս դարում** *in this century,* **մեր ժամանակներում** *in our times,* **սկզբում** *at the beginning,* **վերջում** *at the end,* **հինգ օրում** *in five days,* **որքա՞ն ժամանակում** *within how much time?,* **կես ժամում** *within half an hour,* etc.

C. PRONOUNS

Interrogative and relative pronouns

Interrogative pronouns are words with which particular questions are asked: **ո՞վ** *who?*, **ի՞նչ** *what?*, **ո՞ր** *which?*, **ու՞ր** *where?** (in which direction?), **որտե՞ղ** *where?**, etc. Without the question mark, these words can serve as relative pronouns. Relative pronouns introduce relative sentences that refer to an antecedent in the main clause or complement certain sentence elements. Here are some of the most common interrogative pronouns and their corresponding relative pronouns in Armenian:

Ո՞ր *which?* **Ո՞ր նկարն ես սիրում։** *Which picture do you like?*
Սա այն նկարն է, որ սիրում ես։ *This is the picture you like.*

Ո՞վ *who?* **Ո՞վ էր ինձ փնտրում։** *Who was looking for me?*
Ով որ քեզ փնտրում էր, գտավ։ *Whoever was looking for you, found you.*

Ի՞նչ *what?* **Ի՞նչ ես կորցրել։** *What have you lost?*
Այն, ինչ կորցրել ես, այստեղ չէ։ *What you've lost is not here.*

Ինչքա՞ն *how much?* **Ինչքա՞ն ես վճարել։** *How much did you pay?*
Ինչքան որ վճարել ես, էլ կստանաս։ *You'll get back as much as you paid.*

Որտե՞ղ *where?** **Որտե՞ղ ես թողել ընտանիքդ։** *Where did you leave your family?*
Սա այն քաղաքն է, որտեղ թողել եմ ընտանիքս։ *This is the city where I left my family.*

Ո՞ւր *where?** **Ո՞ւր պիտի գնայիր։** *Where were you supposed to go?*
Ես նրանց ցույց տվեցի այն տեղը, ուր պիտի գնայի։ *I showed them the place where I was supposed to go.*

Ե՞րբ *when?* **Ե՞րբ մահացավ հայրդ։** *When did your father die?*
Չեմ մոռանա այն օրը, երբ հայրս մահացավ։ *I'll never forget the day when my father died.*

Ինչպե՞ս *how?* **Ինչպե՞ս բացատրեմ ամեն ինչ։** *How should I explain everything?*
Չգիտեմ, ինչպես բացատրեմ ամեն ինչ։ *I don't know how to explain everything.*

Ինչո՞ւ *why?* **Ինչո՞ւ չեկար։** *Why didn't you come?*
Չեմ հասկանում՝ ինչու չեկար։ *I don't understand why you didn't come.*

---

* Armenian has two pronouns for the question 'where' 1. **Որտե՞ղ** inquires about the location of someone or something: **Որտե՞ղ ես։** *Where are you?* 2. **Ո՞ւր** presupposes motion or direction: **Ո՞ւր գնաց։** *Where did he go?* Compare the German *'wo?'* and *'wohin?'*

VI ARMENIAN-ENGLISH CONTRASTS

The relative pronoun որ(ը) in Armenian

1. The use of relative pronouns in relative clauses in Armenian and English reveals considerable differences. Thus, for the single pronoun **որ(ը)** in Armenian, English has a set of three relative pronouns: a) *who*, b) *which*, and c) *that*. *Who* refers to a personal antecedent, *which* to a non-personal one, while *that* does both or follows its own rules. Unlike English, however, Armenian makes a distinction between singular and plural, using որ(ը) for antecedents expressed in the singular and **որոնք** for plural antecedents:

   Բժիշկը, որ եկավ ... The physician who/that came ...

   Այն շենքերը, որոնք այրվեցին ... Those buildings which/that burnt down ...

2. The English *who* has two declined forms (*whose* and *whom*), while the Armenian որ(ը) [vor(ə)] has an extensive declension paradigm with two distinct sets for both the singular and the plural:

	Singular		Plural		
Nom.	որ(ը)	[vor(ə)]	որոնք	[voronkʰ]	*who, which, that*
Gen.	որի	[vori]	որոնց	[vorontsʰ]	*whose, of which*
Dat.	որին	[vorin]	որոնց	[vorontsʰ]	*to whom, to which*
Acc.	որին	[vorin] (person)	որոնց	[vorontsʰ]	*whom, which*
	որ(ը)	[vor(ə)] (non-person)			
Abl.	որից	[voritsʰ]	որոնցից	[vorontsʰitsʰ]	*from whom, from which*
Instr.	որով	[vorov]	որոնցով	[vorontsʰov]	*with whom, with which*
Loc.	որում	[vorum]	որոնցում	[vorontsʰum]	*in whom, in which*

Distinctions in case are made according to the government of the verb, distinctions in number according to the number of antecedents. Compare:

Տղան, որին տեսար, ... *The boy* ***whom/that*** *you saw, ...*

Կանայք, որոնց հետ եկար, ... *The women with* ***whom*** *you came, ...*

3. While the English relative pronoun may be omitted when used as a direct object, the use of a relative pronoun in Armenian relative clauses is obligatory:

   Կինը, որին սիրում եմ, ... *The woman (****whom****) I love, ...*

4. Armenian has also a set of indefinite relative pronouns consisting of two words: **ով որ** *whoever*, **ում որ** *whomever*, **ինչ որ** *whatever*, etc. More expressive forms include the particle **էլ**: **ով էլ որ** *whoever, regardless of who*, **ինչ էլ որ** *whatever, no matter what* etc.:

   Ով (էլ) որ գա, բարով գա: *Whoever comes, is welcome.*
   Ում (էլ) հարցնես, քեզ կասի: *Whomever you ask, he/she will tell you.*

VII WORD FORMATION

Formation of adverbs

While adjectives primarily modify nouns, adverbs modify verbs, adjectives, and other adverbs. In doing so, they describe how, when, where, and to what degree an action is performed. The most important types of adverb are:

a) adverbs of manner (question: **ինչպե՞ս** [inch^{h}pes?] *how?*)
b) adverbs of place (question: **ո՞ւր** [ur?] /**որտե՞ղ** [vortegh?] *where?*) (see note on p. 210)
c) adverbs of time (question: **ե՞րբ** [yerp^h?] *when?*)
d) adverbs of cause (question: **ինչո՞ւ** [inch^{h}u?] *why?*)
e) adverbs of measure (question: **որքա՞ն** [vork^{h}an?] *how much?*)

According to their formation, various categories of adverbs may be established:

1. Radical adverbs that cannot necessarily be identified as derivations from other words:
   երբեք [yerp^{h}ek^h] *never*, **այստեղ** [aystegh] *here*, **դուրսը/դրսում** [dursə/d^{ə}rsum] *outside*, **միշտ** [mišt] *always*, **հիմա** [hima] *now*, **հետո** [heto] *after,* etc.

2. Adverbs derived from adjectives by means of the following suffixes:
   -աբար: **բնական** [b^{ə}nakan] *natural* → **բնականաբար** [b^{ə}nakanabar] *naturally*
   -ակի: **ուղիղ** [ughigh] *direct* → **ուղղակի** [ughghaki] *directly*
   -ապես: **այլ** [ayl] *other* → **այլապես** [aylapes] *otherwise*
   -ովին: **ամբողջ** [amboghch^h] *entire* → **ամբողջովին** [amboghch^{h}ovin] *entirely*
   -որեն: **վստահ** [v^{ə}stah] *sure* → **վստահորեն** [v^{ə}stahoren] *surely*

3. Adjectives functioning as adverbs without affixes:

   երկար [yerkar] *long* → **երկար մնացիր** [yerkar m^{ə}nats^{h}ir] *you stayed (a) long time*
   կամաց [kamats^h] *slow, quiet* → **կամաց քայլիր** [kamats^h k^{h}aylir] *walk slowly*

4. Nouns with case markers:

   սեր [ser] *love* → **սիրով** [sirov] *gladly* (instrumental case)
   ներկա [nerka] *present* → **ներկայումս** [nerkayums] *presently* (locative case)

5. A special participle ending in **-ս** (see p. 237) indicates simultaneity of actions:

   երգել [yerk^{h}el] *to sing* → **երգելիս** [yerk^{h}elis] *while singing*
   հազալ [hazal] *to cough* → **հազալիս** [hazalis] *while coughing,* etc.

6. Many infinitives in the instrumental case can be used as adverbs of manner:

   վազել [vazel] *to run* → **վազելով** [vazelov] *(by/in) running*
   հուսալ [husal] *to hope* → **հուսալով** [husalov] *hoping,* etc.

7. Repetition of adjectives or adverbs constitutes another productive model:

   արագ [arag] *fast* → **արագ-արագ** [arag-arag] *quickly*
   կամաց [kamats^h] *slow* → **կամաց-կամաց** [kamats^h-kamats^h] *slowly*

8. Repetition of nouns, with the first part appearing in the ablative case:

տեղ [tegh] *place* → տեղից տեղ [teghitsʰ tegh] *from place to place* (abl. case)
ծայր [tsayr] *end* → ծայրից ծայր [tsayritsʰ tsayr] *from one end to the other*
բերան [beran] *mouth* → բերնեբերան [berneberan] *from mouth to mouth*

VIII PRONUNCIATION

Connecting words that belong together (liaison)

In Armenian, some words in an utterance stand out by means of stress while others remain in the background. Depending on their role in a sentence, i.e. whether they are lexical words (nouns, adjectives, adverbs, verbs, numerals, pronouns) or grammatical (auxiliary verbs, conjunctions, particles, the indefinite article), words can be stressed or unstressed respectively. In the flow of speech, many grammatical words are more likely to be unstressed and they may be reduced to weak forms. As a result, in reading or speaking, two or three separately written words can be drawn together, using one stress and uttered all in the same breath. This phenomenon is referred to as 'liaison'.

1. Liaison occurs when a stressed lexical word is followed by an unstressed grammatical word that usually starts with a vowel:

անունս* է ... [anúnᵊs e] *my name is ...*
ազատ է [azát e] *he/she is free*
նրանք էլ [nᵊránkʰ el] *they, too*

2. Liaison is particularly evident in comound verbal forms where auxiliary verbs starting in ե connect to participles of the conjugated verb:

գնում եմ ... [gᵊnúm em] *I am going*
գալիս ես [galís es] *you are coming* (informal *you*)
պարել ենք [parél enkʰ] *we have danced*

Note that in the verbal forms above, the initial ե [ye] is pronounced [e], which is the typical pronunciation of ե in a medial position of words. Compare also the liaison of words other than verbs:

ո՞վ ես (դու) [óv es?] *who are you?* (informal *you*)
ուրախ եմ [urákh em] *I am glad*

3. In complex verbal forms, when auxiliary verbs appear with the negative particle 'չ-' the stressed word is the auxiliary while the basic verb remains unstressed:

---

* Note that in this section the stress sign [ˊ] is used for phonetic purposes only, except for the prohibitive forms on the next page under 5.

չե՛մ գնում [čʰém gᵊnum] *I am not going*
չե՛ս գալիս [čʰés galis] *you are not coming* (informal *you*)
չե՛նք պարելու [čʰénkʰ parelu] *we are not going to dance*
չե՛ք խոստացել [čʰékʰ khostatsʰel] *you have not promised*

4. In the mandative future, it is the participle that is stressed while the particle պիտի is unstressed:

պիտի գոռա՛մ [piti goṙám] *I am going to scream*
պիտի ասե՛ս [piti asés] *you are going to say it* (informal *you*)

However, when the particle պիտի appears with the negative չ-, the stress shifts back:

չպիտի՛ գոռամ [čʰᵊpití goṙam] *I am not going to scream*
չպիտի՛ ասես [čʰᵊpití ases] *you are not going to say*

5. In prohibitive constructions, it is the particle մի՛ that is emphasized:

Մի՛ խոսիր [mí khosir] *Don't speak!*
Մի՛ գնա [mí gᵊna] *Don't go!*

6. Liaison occurs also in the infinitive form of phrasal or two-part verbs (see pp. 207-208) where the non-verbal element is normally stressed while the verb itself is not:

պա՛ր գալ [pár gal] *to dance*
ցո՛ւյց տալ [tsʰúytsʰ tal] *to show*
զրո՛ւյց անել [zᵊrúytsʰ anel] *to have a talk*

The same applies to all conjugated forms of these verbs where the stress remains always on the non-verbal part. Compare:

պա՛ր եկանք [pár yekankʰ] *we have danced*
ցո՛ւյց տուր [tsʰúytsʰ tur!] *show me!*

In all other cases in conjugation, when the pattern consists of three words, these are drawn together like one word with only a single stress on the non-verbal component:

պա՛ր ենք գալիս [pár enkʰ galis] *we are dancing*
ցո՛ւյց եմ տվել [tsʰúytsʰ em tᵊvel] *I have shown*

7. Two-part conjunctions, with the second part being որ or թե, stress only the first part:

միա՛յն թե [miáyn tʰe] *only,* կարծե՛ս թե [kartsés tʰe] *as if,* հե՛նց որ [hénts vor] *as soon as,* քանի՛ որ [kʰaní vor] *since,* etc.

IX ORTHOGRAPHY

Hyphenation in Armenian

To hyphenate words, Armenian uses the same sign (-) as English does. The following rules apply in Armenian:

1. One-syllable words such as **տուն** *house*, **լեռ** *mountain*, **լուռ** *silent*, **սունկ** *mushroom*, etc., are not divisible.

2. One consonant between two vowels is transferred to the next line: **պա-կա-սու-թյուն** *default*, **նե-րո-ղա-միտ** *forgiving*, etc.

3. Two consonants between two vowels are separated: **պար-տիզ-պան** *gardener*, **բազ-ման-դամ** *consisting of many members*, etc.

4. Two vowels appearing in a compound word must be separated: **մի-ա-նալ** *unite*, **է-ու-թյուն** *essence*, **տի-ե-զերք** *universe*, etc.

5. Three consonants between two vowels are divided by keeping the first two consonants together and transferring the third one to the next line: **կանգ-նել** *to stand*, **թարգ-man** *translator*, **բարձ-րանալ** *to rise, to climb*, etc.

6. The unwritten but pronounced **ը** [ə] before and between consonants constitutes a syllable and must therefore be written when hyphenated: **գըր-կել** *to embrace from* **գրկել**, **ըմ-բըռ-նել** *to grasp from* **ըմբռնել**, **փըր-փուր** *foam from* **փրփուր**, **սկս-կը-սել** *to start from* **սկսել**, etc.

7. A lone letter cannot be transferred to the next line.

8. Compound words can be separated according to their components: **անգլուխ** *headless* as **ան-գլուխ**, **այսքան** *this much* as **այս-քան**, etc.

9. Compound words, with one consonant between two vowels, can be separated either according to their components or according to the general rule by which a consonant between two vowels is transferred to the next line: **կեսօր** *noon, midday* as in **կես-օր** or **կե-սօր**, **գետափ** *river shore* as in **գետ-ափ** or **գե-տափ**, **ծովեզերք** *seashore* as in **ծով-եզերք** or **ծո-վեզերք**, **փղոսկր** *ivory* as in **փղղ-ոսկր** or **փը-ղոսկր**, etc.

10. Syllables containing the letter **յ** allow both choices: **անկյուն** *corner* as in **ան-կյուն** or **անկ-յուն**, **դարձյալ** *again* as **դար-ձյալ** or **դարձ-յալ**, **պարզությունն** as in **պար-զու-թյուն** or **պար-զութ-յուն**, etc.

X EXERCISES

1. Combine words from the left column with appropriate words from the right column.

Ձմեռը	խնդրեմ, նե՛րս համեցեք։
Աչունը	ձյուն է գալիս։
Ամառը	եկե՛ք խաղանք։
Այսօր	շատ տաք է։
Երեխանե՛ր,	նորից շատ խոնավ է։
Սուրե՛ն,	հաճախ անձրև է գալիս։
Պարո՛ն Սարյան,	պատուհանը փակի՛ր, ցուրտ է։

2. Form mini-dialogues according to the patterns in a, b, and c. Replace the words in boldface with **ձյուն գալ, որոտալ, կարկուտ գալ, and քամի փչել**.

a. A. **Ի՞նչպես է եղանակը։**
B. **Անձրև է գալիս։**

b. A. **Դո՞ւրս ես գնալու։**
B. **Այո՛, արդեն անձրևը դադարել է։**

c. A. **Լսեցի, որ այստեղ շատ անձրև է գալիս։**
B. **Ես անձրևից** չեմ վախենում։

3. Answer the following questions according to the pattern.

a. **Ուտել ուզո՞ւմ ես։ Ո՛չ, չնորհակալ եմ, ես նոր եմ կերել։**
b. **Այս գիրքը կարդացե՞լ ես։ Այո՛, նոր ...**
c. **Նախաճաշել ուզո՞ւմ ես։ Ո՛չ, չնորհակալ եմ, մի քիչ առաջ ...**
d. **Այդ կինոնկարը տեսե՞լ ես։ Այո՛, անցյալ շաբաթ ...**
e. **Մեզ հետ սուրճ խմելո՞ւ ես։ Ո՛չ, չնորհակալ եմ, նոր ...**
f. **Ուզո՞ւմ ես հանգստանալ։ Ո՛չ, չնորհակալ եմ, կես ժամ առաջ ...**
g. **Ձեռքերդ ուզո՞ւմ ես լվանալ։ Ո՛չ, չնորհակալ եմ, ... նոր**

4. Build sentences following the pattern.

a. **Այս նամակը ես գրեցի։ Սա այն նամակն է, որ ես գրեցի։**
b. **Այս չնից վախենում եմ։ Սա այն չունն է, որից ...**
c. **Ձյուղերը ձյունով ծածկվեցին։ Սրանք ճյուղերն են, ...**
d. **Ծաղիկները դու բերեցիր։ Սրանք ...**
e. **Երեխան մրգերը կերավ։ Սա ...**

f. *Այս դանակով հացը կտրեցի։ ...*
g. *Այս ճաշը դու հավանեցի՞ր։ ...*

5. Complete the sentences, following the pattern.

a. *Ես երբեք դինի չեմ խմում։ Դու էլ չխմես։*
b. *Ես երբեք այդպես չեմ խոսում։ Խնդրեմ դու էլ ...*
c. *Ես երբեք չեմ ուշանում։ Տե՛ս որ ...*
d. *Ես այդպիսի տեղեր չեմ գնում։ Ձլինի որ ...*
e. *Ես ուշադիր եմ։ Տե՛ս որ ...*
f. *Ես վաղ եմ զարթնում։ Պիտի խնդրեի, որ ...*
g. *Ես դուռը կամաց եմ փակում։ Եթե կարելի է, ...*

6. Translate.

a. The weather is beautiful. Let's go out!
b. It's a cloudy day. Stay at home!
c. It's cold. Make sure you don't catch a cold!
d. It'll rain. Take an umbrella with you!
e. It's very windy and it's freezing. Take a warm coat!
f. There is thunder and lightning. Turn off the lights!

7. Form interrogative sentences with reference to the words in boldface.

a. *Տերևախիտ **մի** ծառ կար անտառի մեջ։*
b. *Աշունը աստիճանաբար **թափել** էր ծառի տերևները։*
c. *Ձյան փաթիլները ծածկեցին **մերկացած** ճյուղերը։*
d. *Ձմեռը **ճյունով** ամբողջովին ծածկել էր ծառը։*
e. *Հետո արևը համբուրեց արթնացող ճյուղերը։*
f. *Գարունը ծառին հագցրել էր **նոր** հագուստներ։*

8. How would you say it in Armenian? Discuss the weather in your country.

a. In winter
b. In spring
c. In fall
d. In summer

9. Complete the sentences by translating the words and phrases in parentheses.

Աշուն է։ Արևը (sets early), *օրերը կարճանում են և* (nights) *երկարում են։ Արևն այլևս չի տաքացնում այնպես, ինչպես* (in summer)։ *Երկինքը հաճախ* (cloudy) *է,*

սառը քամի է փչում և (it rains)։ *Ծառերի տերևները* (change their color) *և դառնում են գույնզգույն՝ դեղին,* (brown), *կարմիր,* (golden) *և նարնջագույն։ Կարծես թե մեկը նրանց ներկել է։* (leaves fall) *աշնանը։ Մի օր էլ* (all the trees) *մերկանում են։ Մարդիկ պատրաստվում են* (to receive) *ձմեռը, ձմեռը իր* (good and bad) *կողմերով։*

10. Answer the following questions with reference to the TEXT in this unit.

a. *Ինչպիսի՞ պատմություն է սա։*
b. *Ի՞նչ կար անտառի մեջ։*
c. *Ի՞նչ եղան ծառի տերևները մի օր։*
d. *Ձմեռն ի՞նչ արեց։*
e. *Ի՞նչ եղավ, երբ գարունը եկավ։*
f. *Ե՞րբ կախվեցին ծառերից ոսկենման պտուղները։*

XI PROVERBS

Լուն ուղտ մի՛ չինիր։
[Lun ught mi ʂhinir]
Don't make a camel out of a flea!

Տա՛սը չափիր, մե՛կ կտրիր։
[Tasə ʧʰapʰir, mek kʰətrir]
Measure ten times, cut once!

Կամա՛ց գնա, որ չուտ հասնես։
[Kamaʦʰ gʰna, vor ʂhut hasnes]
Go slowly to arrive quickly.

Փոքրի՛ց սկսիր, որ մեծին հասնես։
[Pʰokʰriʦʰ ʰskʰsir, vor meʦin hasnes!]
Start with the small to arrive at the tall.

Unit 10

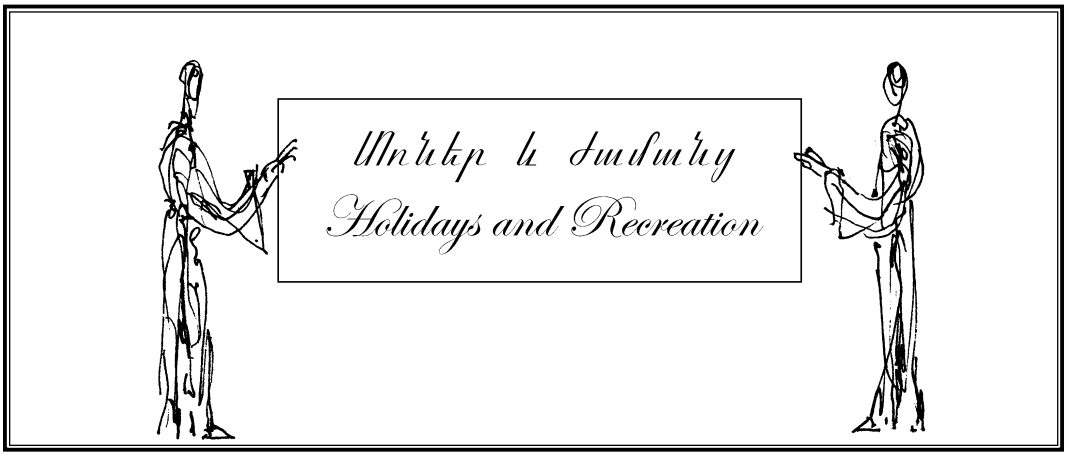

On the Agenda ...

Speech Acts in Dialogues:	Extending and accepting invitations	220
Vocabulary:	Holidays and recreation	223
Grammar:	VERBS: The hypothetical mood	224
	PRONOUNS: 1. Reciprocal pronouns	230
	2. Possessive pronouns	230
	3. Possessive forms of nouns	231
	4. Definite pronouns	231
	SYNTAX: Simple sentences in Armenian	232
Armenian-English Contrasts:	Negation in Armenian	234
Word Formation:	Formation of participles	236
Pronunciation:	The vowel **-ը** [ə]	240
Orthography:	Punctuation marks	241

I DIALOGUES

1. ***On the telephone. Lady A is inviting lady B to her house for supper.***

A. *Բարև՛ ձեզ, տիկի՛ն Պալյան, դո՞ւք եք։* Hello, Mrs. Palian, is that you?
[Barev ʒez, tikin Palyan, duk^{h} ek^{h}?]

B. *Բարև՛, տիկի՛ն Սարյան։* Hello, Mrs. Sarian.
[Barev, tikin Saryan]

Ինչպե՞ս եք։ Ի՞նչ կա-չկա։ How are you? What's new?
[Inch^{h}pes ek^{h}? Inch^{h} ka ch^{h}^{ə}ka?]

A. *Ուրբաթ երեկո ազա՞տ եք։* Are you free on Friday night?
[Urp^{h}at^{h} yereko azat ek^{h}?]

Կուզեի ձեզ և ձեր I would like to invite you and your
[Kuzeyi ʒez yev ʒer]

ամուսնուն ընթրիքի հրավիրել։ husband over for supper.
[amusnun ənt^{h}rik^{h}i hravirel]

B. *Մեծ հաճույքով կգայինք ... ,* We would come with great pleasure ...
[Meʦ haʧuyk^{h}ov k^{ə}gayink^{h}...,]

A. *Երեկոյան ժամը յոթը հարմա՞ր է։* Does seven o'clock in the evening suit you?
[Yerekoyan ʒhamə yot^{h}ə harmar e?]

B. *Այո՛, բայց մենք մենակ չենք,* Yes, but we are not alone.
[bayʦ^{h} menk^{h} menak ch^{h}enk^{h},]

Հյուր ունենք Ֆրանսիայից· քույրս է։ We have a visitor from France; it's my
[hyur unenk^{h} Fransiayiʦ^{h}; k^{h}uyr^{ə}s e] sister.

A. *Ոչի՛նչ, ձեր քրոջն էլ բերեք։* No problem, bring your sister along.
[Voch^{h}inch^{h}, ʒer k^{h}^{ə}roch^{h}n el berek^{h}]

Ուրեմն սպասում ենք ձեզ։ So, we're looking forward to seeing you.
[Urem^{ə}n spasum enk^{h} ʒez]

B. *Շնորհակալ ենք։ Մինչ ուրբաթ։* Many thanks! Till Friday!
[Sh^{ə}norakal enk^{h}. Minch^{h} urp^{h}at^{h}]

2. ***A is inviting her friend B to a party for her parents' 50th wedding anniversary.***

A. *Գոհա՛ր, կուզեի՞ր կիրակի օրը* Gohar, would you like to come over
[Gohar, kuzeyir kiraki orə]

	ինձ այցելել։ Հավաքույթ ունեմ։ [indz aytsʰelel? Havakʰuytʰ unem]	next Sunday? I'm having a party.
B.	*Սիրով։ Ի՞նչ առիթով։* [Sirov. Inchʰ aritʰov?]	Gladly! What's the occasion?
A.	*Հորս և մորս ամուսնության* [Horᵊs yev morᵊs amusnutʰyan]	It's my parents'
	50-րդ *տարեդարձն է։* [hisunerortʰ taredartsʰn e]	50th wedding anniversary.
	Նրանց համար անակնկալ կլինի։ [Nrantsʰ hamar anakᵊnkal kᵊlini]	It'll be a surprise for them.
B.	*Իսկապե՞ս։ Քանի՞ հոգու ես հրավիրել։* [Iskapes? Kʰani hokʰu es hravirel?]	Really? How many people have you invited?
A.	*Հիսուն (հոգու)։* [Hisun (hokʰu)]	Fifty (people).
B.	*Այդքան տեղ ունե՞ս։* [Aytkʰan tegh unes?]	Do you have that much room?
A.	*Մեր պարտեզում է լինելու։* [Mer partezum e linelu]	It'll be in our garden.
B.	*Կարո՞ղ եմ քեզ որևէ բանով օգնել։* [Karogh em kʰez voreve banov okʰnel?]	May I help you with anything?
A.	*Շատ չնորհակալ եմ,* [Shat shᵊnorakal em]	Thank you very much,
A.	*օգնական չատ ունեմ։* [okʰnakan shat unem]	I have a lot of help.
	Հետդ հայկական երաժշտություն բեր։ [Hetᵊt haykakan yerazhᵊshtutʰyun ber]	Bring some Armenian music with you.
B.	*Ամենայն սիրով։* [Amenayn sirov]	With great pleasure.
	Ուրիշ ի՞նչ կուզեիր, որ բերեմ։ [Urish inchʰ kuzeyir, vor berem?]	What else would you like me to bring?
A.	*Մեծ ախորժակ։* [Mets akhorzhak]	A big appetite!
B.	*Անպայման կբերեմ։* [Anpayman kᵊberem]	I'll bring that for sure.

II TEXT

ՓՈՔՐԻԿ ԹՈՒԹԱԿԸ

Քեռի Օհանը մի թուղթակ ուներ, որը խոսում էր։

Ծերունին նրան չատ էր սիրում և վանդակի մեջ չէր պահում։ Թուղթակը ազատ թռչկոտում էր սենյակում և չէր թռչում դուրս։ Երբ ծերունին տուն էր գալիս, սենյակի դուռը բաց էր անում ու կանչում։

—Փոքրի՛կ թուղթակ, որտե՞ղ ես։

Թուղթակը պատասխանում էր.

—Ա՛յստե՛ղ եմ, այստե՛ղ եմ։

Ծերունին ուներ հարևանի տղա, անունը՝ Գուրգեն։ Նա հաճախ գալիս էր թուղթակի հետ խաղալու։ Մի օր, երբ ծերունին տանը չէր, Գուրգենը եկավ, բռնեց թուղթակին և գրպանը դրեց։ Երբ ուզում էր գնալ, ներս մտավ ծերունին և ասաց.

—Փոքրի՛կ թուղթակ, որտե՞ղ ես։

—Ա՛յստե՛ղ եմ, այստե՛ղ, — պատասխանեց թուղթակը Գուրգենի գրպանից։

III NEW WORDS AND EXPRESSIONS

քեռի	[kʰeɾi]	*uncle*
փոքրիկ	[pʰokʰrik]	*small*
թուղթակ	[tʰutʰak]	*parrot*
ծերունի	[ʦeruni]	*old man*
վանդակ	[vandak]	*cage*
պահել	[pahel]	*to keep*
ազատ	[azat]	*free*
թռչկոտել	[tʰəɾʧʰkotel]	*to fly around*
փախչել	[pʰakʰʧʰel]	*to escape, to flee*
կանչել	[kanʧʰel]	*to call*
որտե՞ղ	[vorteɣ?]	*where?*
հարևան	[harevan]	*neighbor*
անուն	[anun]	*name*
բռնել	[bəɾnel]	*to catch*
գրպան	[gəɾpan]	*pocket*
դնել	[dənel]	*to put, to place*
ներս մտնել	[ners mətnel]	*to come in*

IV THEMATIC GROUPS OF WORDS

ՏՈՆԵՐ	[Toner]	HOLIDAYS
տարեդարձ	[taredartsʰ]	*anniversary, birthday*
կնունք	[kᵊnunkʰ]	*baptism*
ծննդյան տարեդարձ	[tsᵊnᵊndyan taredartsʰ]	*birthday anniversary*
տոնախմբություն	[tonakhᵊmbutʰyun]	*celebration, gathering*
Սուրբ Ծնունդ	[Surpʰ tsᵊnund]	*Christmas*
Զատիկ	[Zatik]	*Easter*
նշանադրություն	[nᵊshanadrutʰyun]	*engagement (party)*
հայրերի օր	[hayreri or]	*Father's Day*
հոբելյան	[hobelyan]	*jubilee*
մայրերի օր	[mayreri or]	*Mother's Day*
Նոր տարի	[Nor tari]	*New Year*
ամուսնության տարեդարձ	[amusnutʰyan taredartsʰ]	*wedding anniversary*
հարսանիք	[harsanikʰ]	*wedding*
ԺԱՄԱՆՑ	[Zhamantsʰ]	**RECREATION**
պարահանդես	[parahandes]	*ball, dance*
ճաշկերույթ	[chashkeruytʰ]	*banquet*
հանդես	[handes]	*ceremony, gala*
կրկես	[kᵊrkes]	*circus*
մրցություն	[mᵊrtsʰutʰyun]	*competition*
համերգ	[hamerg]	*concert*
խրախճանք	[khᵊrakhchankʰ]	*feast*
նավագնացություն	[navagᵊnatsʰutʰyun]	*cruising, sea voyage*
կերուխում	[kerukhum]	*feast*
արշավ	[arshav]	*hiking*
հյուրասիրություն	[hyurasirutʰyun]	*hospitality*
հրավեր	[hraver]	*invitation*
թատրոն	[tʰatron]	*theatre*
կինո	[kino]	*movie, cinema*
դաշտագնացություն	[dashtagᵊnatsʰutʰyun]	*picnic*
հավաքույթ, երեկույթ	[havakʰuytʰ, yerekuytʰ]	*gathering, (evening) party*
պտույտ	[pᵊtuyt]	*stroll, walk*
արձակուրդ	[artsʰakurtʰ]	*vacation, holiday*
ճամփորդություն	[champortʰutʰyun]	*voyage, trip*

V GRAMMAR

A. VERBS

I. THE HYPOTHETICAL MOOD

This mood expresses actions assumed to be hypothetical, yet probable and necessary. There are four hypothetical tenses: the hypothetical future I and II, the hypothetical past I and II.

1. Hypothetical future I

a) The affirmative paradigm of the hypothetical future I is formed by prefixing the conjugated personal forms of the subjunctive future (see p. 150) with *կ-*. Compare:

subjunctive future: *գրեմ / կարդամ* → ***hypothetical future I***: *կգրեմ / կկարդամ*:

All regular verbs follow the pattern given below:

SINGULAR		
1st pers. (*ես*)	*կ-* + verb stem + *եմ/ամ*	[k^{ə}+ verb stem +em/am]
2nd pers. (*դու*)	*կ-* + verb stem + *ես/աս*	[k^{ə}+ verb stem + es/as]
3rd pers. (*նա*)	*կ-* + verb stem + *ի/ա*	[k^{ə}+ verb stem + i/a]
PLURAL		
1st pers. (*մենք*)	*կ-* + verb stem + *ենք/անք*	[k^{ə}+ verb stem +enk^{h}/ank^{h}]
2nd pers. (*դուք*)	*կ-* + verb stem + *եք/աք*	[k^{ə}+ verb stem + ek^{h}/ak^{h}]
3rd pers. (*նրանք*)	*կ-* + verb stem + *են/ան*	[k^{ə}+ verb stem + en/an]

b) The negative paradigm of the hypothetical future I is formed by combining the negated present forms of the auxiliary *եմ* → *չեմ* (see p. 236) with the negative participle of the base verb of the type *գրի* and *կարդա*. Compare: *չեմ գրի* *I will not write*, *չեմ կարդա* *I will not read*, etc. (see the paradigm below).

HYPOTHETICAL FUTURE I

	գրել		*կարդալ*	
	affirmative	*negative*	*affirmative*	*negative*
(*ես*)	*կգրեմ*	*չեմ գրի*	*կկարդամ*	*չեմ կարդա*
(*դու*)	*կգրես*	*չես գրի*	*կկարդաս*	*չես կարդա*
(*նա*)	*կգրի*	*չի գրի*	*կկարդա*	*չի կարդա*
(*մենք*)	*կգրենք*	*չենք գրի*	*կկարդանք*	*չենք կարդա*
(*դուք*)	*կգրեք*	*չեք գրի*	*կկարդաք*	*չեք կարդա*
(*նրանք*)	*կգրեն*	*չեն գրի*	*կկարդան*	*չեն կարդա*

2. Hypothetical past I

a) The hypothetical past I uses the personal forms of the subjunctive past (see p. 151) of the base verb, prefixing them with *կ-*. Compare:

subjunctive past: *գրեի* → ***hypothetical past I***: *կգրեի*
subjunctive past: *կարդայի* → ***hypothetical past I***: *կկարդայի*

All regular verbs follow the pattern below:

SINGULAR		
(*ես*)	*կ*+ verb stem + *եի/այի*	[kᵊ+ verb stem + eyi/ayi]
(*դու*)	*կ*+ verb stem + *եիր/այիր*	[kᵊ+ verb stem + eyir/ayir]
(*նա*)	*կ*+ verb stem + *եր/ար*	[kᵊ+ verb stem + er/ar]
PLURAL		
(*մենք*)	*կ*+ verb stem + *եինք/այինք*	[kᵊ+ verb stem + eyinkʰ/ayinkʰ]
(*դուք*)	*կ*+ verb stem + *եիք/այիք*	[kᵊ+ verb stem + eyikʰ/ayikʰ]
(*նրանք*)	*կ*+ verb stem + *եին/ային*	[kᵊ+ verb stem + eyin/ayin]

b) The negative paradigm of the hypothetical past I is analogous to the negative paradigm of the hypothetical future I. It combines the negated past forms of the auxiliary *եմ*, i.e. *էի* → *չէի* with the negative participle of the base verb: *չէի գրի* *I would not write*, *չէիր կարդա* *you would not read*, *չէինք խոսի* *we would not speak*, etc. (see below).

HYPOTHETICAL PAST I

	գրել		*կարդալ*	
	affirmative	*negative*	*affirmative*	*negative*
(*ես*)	*կգրեի*	*չէի գրի*	*կկարդայի*	*չէի կարդա*
(*դու*)	*կգրեիր*	*չէիր գրի*	*կկարդայիր*	*չէիր կարդա*
(*նա*)	*կգրեր*	*չէր գրի*	*կկարդար*	*չէր կարդա*
(*մենք*)	*կգրեինք*	*չէինք գրի*	*կկարդայինք*	*չէինք կարդա*
(*դուք*)	*կգրեիք*	*չէիք գրի*	*կկարդայիք*	*չէիք կարդա*
(*նրանք*)	*կգրեին*	*չէին գրի*	*կկարդային*	*չէին կարդա*

3. Hypothetical future II and hypothetical past II

In addition to the two primary tenses of the hypothetical mood, hypothetical future I and hypothetical past I, there is a pair of secondary tenses, which we will call hypothetical future II and hypothetical past II. They combine the corresponding hypothetical future I and past I paradigms of the auxiliary verb *լինել* (cf. *կլինեմ* and *կլիներ*) with the past participle ending, in *-ած* or *-ացած* (see p. 236) of the base verb.

EXAMPLES: *գրած կլինեմ / գրած կլիներ, կարդացած կլինեմ / կարդացած կլիներ*, etc.

All regular verbs follow the pattern given below:

SINGULAR	
(*ես*)	participle in *-ած* or *-ացած* *կլինեմ/կլինեի*
(*դու*)	participle in *-ած* or *-ացած* *կլինես/կլիներիր*
(*նա*)	participle in *-ած* or *-ացած* *կլինի/կլիներ*
PLURAL	
(*մենք*)	participle in *-ած* or *-ացած* *կլինենք/կլինեինք*
(*դուք*)	participle in *-ած* or *-ացած* *կլինեք/կլինեիք*
(*նրանք*)	participle in *-ած* or *-ացած* *կլինեն/կլինեին*

	HYPOTHETICAL FUTURE II			HYPOTHETICAL PAST II		
	գրել or *կարդալ*					
(*ես*)	*գրած*	or	*կարդացած կլինեմ*	*գրած*	or	*կարդացած կլինեի*
(*դու*)	*գրած*	or	*կարդացած կլինես*	*գրած*	or	*կարդացած կլիներիր*
(*նա*)	*գրած*	or	*կարդացած կլինի*	*գրած*	or	*կարդացած կլիներ*
(*մենք*)	*գրած*	or	*կարդացած կլինենք*	*գրած*	or	*կարդացած կլինեինք*
(*դուք*)	*գրած*	or	*կարդացած կլինեք*	*գրած*	or	*կարդացած կլինեիք*
(*նրանք*)	*գրած*	or	*կարդացած կլինեն*	*գրած*	or	*կարդացած կլինեին*

4. Formation of the negative paradigms

For the negative forms, this set of hypothetical tenses uses the corresponding hypothetical negative paradigms of the auxiliary verb *լինել* (cf. *չեմ լինի* and *չէի լինի*) with the unchanged past participle (ending in *-ած* or *-ացած*) (see p. 236) of the base verb: *գրած չեմ լինի* *I will not have written*, *գրած չէի լինի* *I would not have written*, *կարդացած չեմ լինի* *I will not have read*, *կարդացած չէի լինի* *I would not have read*, etc.

5. Uses of the hypothetical future I

In East Armenian grammars, the hypothetical mood is also referred to as the suppositional, conditional and even assertional mood. This confirms the diversity of meanings that this mood imparts to the verb. English does not have a comparable mood, although the hypothetical mood, for the most part, can be easily translated into English.

a) The hypothetical future I denotes the speaker's strong belief that actions or events will take place at a given time in the future:

Գգա գրկին գարունը, կծաղկի աշխարհը, և մենք կհաղթենք։
Spring will come again, the world will come into bloom, and we will win.

b) The hypothetical future I expresses the speaker's determination, intention or promise to perform certain actions:

Այս րոպեիս կգնամ, կգտնեմ այդ մարդուն ու հետ կբերեմ։
I'll go right now, I'll find this man and bring him back.

In that sense, it appears more often in negative forms:

Ես իմ երկիրը չեմ թողնի, չեմ գնա անծանոթ տեղեր։
I will not leave my country, I will not go to unknown places (i.e. I refuse to go).

c) Forms in the second person can appear in orders:

Իսկ հիմա կգնաս ու բոլորից ներողություն կխնդրես։
And now you will go and apologize to everybody.

d) The hypothetical future I appears in main clauses followed or preceded by a conditional clause with a verb in the subjunctive mood:

Կաշխատեմ, եթե դու էլ աշխատես։ — *I will work, if you will also work.*

Եթե դու փորձես, ես էլ կփորձեմ։ — *If you try, I will also try.*

e) With reference to the present time, both the affirmative and negative forms of this tense can indicate the speaker's assumption, guess or supposition:

Նրանք այս ժամին տանը չեն լինի։ — *At this time, they won't be at home.*

Նա շատ դրամ կունենա։ — *He must have a lot of money.*

f) In some contexts, this tense denotes recurrent actions and events. It then loses its hypothetical meaning, resembling rather the present tense of the indicative mood:

Երեսիդ կնայի ու կծիծաղի. երբե՛ք չի ամաչի։
She'll look at your face and laugh; she'll never feel ashamed.

This meaning of regularity allows this tense to be widely used in Armenian proverbs:

Շունը տիրոջը կճանաչէի։	*Շունը չան միս չէի ուտի։*
The dog recognizes its master.	*A dog does not eat another dog's flesh.*

6. Uses of the hypothetical past I

a) In some contexts, the hypothetical past I is used to express recurrent activity in the past. In this case, it loses its hypothetical meaning and resembles the past tenses of the indicative mood:

Երբ բոլորը կպառկեին, նա կառներ իր տիկնիկը և կխոսեր նրա հետ։
When everybody went to sleep, she would take her doll and talk to her.

b) Another instance where the hypothetical past I loses its hypothetical status and obtains a meaning that resembles the indicative mood is the following: A temporal clause introduced by the temporal conjunction *մինչև before, by the time* is followed by the main sentence featuring the aorist tense:

Մինչև ես մի բառ կարողանեի, նա դուռը բացեց ու գնաց։
By the time I could utter a word, he opened the door and left.

c) The hypothetical past I expresses contrary-to-fact actions. Hence its frequent use in conditional sentences that leave the question open as to whether a condition is met. In most cases, the hypothetical past I forms correspond to English *I would* constructions:

Եթե նրան տեսնեի, անպայման կճանաչեի։
If I saw him, I would definitely recognize him.

Վեպը կկարդայի, եթե ժամանակ ունենայի։
I would read the novel, if I had time.

d) Since the hypothetical past I indicates non-factuality and uncertainty, both affirmative and negative second-person forms are frequently used to express advice or reproach:

Եթե ես լինեի, չէի մեկնի կամ գոնե մեկնելուց առաջ ցտեսություն կասեի։
If I were you I wouldn't leave, but at least before leaving I would say goodbye.

e) In polite interaction, the hypothetical past I applies to the present time. Thus, *կուզեի ... I would like ..., կխնդրեի ... I would ask ..., ինձ կասեի՞ք ... would you tell me ...,* etc. are forms of politeness. While asking someone for a favor, Armenian affirmative and negative forms are synonymous. Compare:

Ներեցե՛ք, ինձ ժամը կասեի՞ք or *Ներեցե՛ք, ինձ ժամը չէի՞ք ասի։*
Excuse me, could you tell me the time?

f) In rhetorical questions initiated by this tense, great expressivity is achieved:

Ո՞վ կմտածեր, որ ..., Ո՞վ չէր ուզի ..., Ո՞վ կհամարձակվեր ..., etc.
Who would think that ..., Who wouldn't wish ..., Who would dare ... etc.

7. Uses of the hypothetical future II

a) The hypothetical future II indicates an action or an event that the speaker expects to have been completed at some point in the future. Compare:

Մինչև վաղը ամեն ինչ վերջացած կլինի։
By tomorrow, everything will be finished.

b) Marking the future tense is not the main function of the hypothetical future II. It is chiefly used to indicate an assumption, guess, or supposition. In this case, it is rendered in English by constructions that contain *may/might, should,* and *must:*

Այս նկարը տեսած կլինես։
You must have seen this picture. (I suppose.)

Ինքնաթիռն արդեն ժամանած կլինի։
The plane may have arrived already. (I suppose.)

Several synonymous constructions are interchangeable:

Լսած կլինես, ...
You must have heard ... (I suppose.)

Տեսած պիտի լինես, ...
You must have seen ... (I suppose.)

Պետք է (որ) կարդացած լինես, ...
You must have read (this). (I suppose.)

8. Uses of the hypothetical past II

The hypothetical past II is commonly used to express an action or an event that could have but did not take place due to an unfulfilled condition:

Գիրքը վաղուց կարդացած կլինեի, եթե հավանեի։
I would have read the book if I had liked it. (But I didn't like it.)

Եթե եղանակը լավ լիներ, ինքնաթիռը թռած կլիներ։
If the weather had been nice, the airplane would have flown. (But it wasn't nice.)

B. PRONOUNS

1. Reciprocal pronouns

Reciprocal pronouns designate objects connected with each other by action or state. These two-way interactions are expressed by the pronouns **իրար** [irar], **միմյանց** [mimyanʦʰ], **մեկմեկու (մեկմեկի)** *each other* or *one another.*

Նրանք իրար սիրում են։	**Սեն ու Անին միմյանց ընկեր են։**
They love each other.	*Sen and Ani are friends (with each other).*

Reciprocal pronouns are declined and appear in sentences with case markers as governed by verbs and adjectives. Compare:

Նրանք միմյանցով (instr.) **են հպարտանում։**
They take pride in each other.

Դուք իրարից (abl.) **շատ հեռու եք։**
You are very far from each other.

2. Possessive pronouns

Possessive pronouns are derived from possessive adjectives that function as determiners. Cf. **իմ տունը** *my house,* **քո հույսը** *your hope,* etc. Unlike possessive adjectives, possessive pronouns stand for nouns, taking on the definite article **-ը** after consonants and **-նը** after vowels.* Note that rather than **-ը** or **-նը** the second option **-ն** or **-ննը** is used when followed by a word with an initial vowel.

1st		**ես**	→ **իմ**	→**իմը** or **իմս**	**մենք** →**մեր**	→ **մերը**
2nd		**դու**	→ **քո**	→ **քոնը**	**դուք** → **ձեր**	→ **ձերը**
3rd	a)	**ինքը**	→ **իր**	→ **իրենը**	**իրենք** → **իրենց**	→ **իրենցը**
	b)	**նա**	→ **նրա**	→ **նրանը**	**նրանք** → **նրանց**	→ **նրանցը**

EXAMPLES:

Սա իմ գիրքը չէ։	**Ինձ իմը տուր։**	**Սա իմն է։**
This isn't my book.	*Give me mine.*	*Is this mine?*
Սա նրա մատիտն է։	**Ես նրանը չեմ ուզում։**	**Քոնն եմ ուզում։**
This is his/her pencil.	*I don't want his/hers.*	*I want yours.*
Ահա՛ ձեր նկարը, իսկ մերը չկա։		**Սա ձերն է, չէ՞։**
Here is your picture, but ours is missing.		*This is yours, isn't it?*

* Exceptions: **իմս** as a second option for the regular **իմը**.

3. Possessive forms of nouns

To avoid repetition of a previously mentioned proper noun, Armenian uses possessive forms of nouns, i.e. compact one-word nouns that stand for both the noun and a newly introduced genitive attribute:

Մարիամի տարեդարձը մարտին է, Արամինը՝ մայիսին։
Mariam's birthday is in March, Aram's (that of Aram) in May.

Possessive forms of nouns are derived from the genitive case form. They are created by adding to the genitive form the ending **-ն/ը**. This applies equally to common and proper nouns. Most nominalized words of other word classes (see p. 285) follow this pattern as well. As seen above, the basic English equivalent is a genitive form with the ending *-'s*, although the meaning of Armenian possessive forms can be more adequately rendered by analytical constructions. EXAMPLES:

Սոնայի տունը *Sona's house*	→ *Սոնայինը* *Sona's* or *that of Sona*
դպրոցի ճամփան *the road to school*	→ *դպրոցինը* *that of the school*
վերևի հարևանը *the neighbor from above*	→ *վերևինը* *that from above*

4. Definite pronouns

Definite pronouns serve to single out or identify an object or a group of objects in a particular context. Definite pronouns consist of two subclasses, one subclass representing determiners used before nouns, and the other, regular pronouns that stand for nouns.

DETERMINERS	GENUINE PRONOUNS
ամեն *every*	*ամեն մեկը* *every one of them*
ամբողջ *all, (the) entire*	*ամբողջը* *all of it*
բոլոր *all*	*բոլորը/ամենքը* *all of them, everybody*
մի քանի *some, a few*	*մի քանիսը* *some of them, a few of them*
յուրաքանչյուր *each*	*յուրաքանչյուրը* *each of them*

EXAMPLES:

– *Բոլոր ուսանողները եկե՞լ էին։ – Այո՛, բոլորը ներկա էին։ Ամեն մեկը խոսեց։*
Had all students arrived? Yes, all of them were present. Each of them spoke out.

– *Ամբողջ գիրքը կարդացի՞ր։ – Ամբողջը՝ ոչ։ Մի քանի էջ։ – Միայն մի քանի՞սը։*
Have you read the entire book? Not the entire (book). Just a few pages. Only a few?

– *Ամեն ուսանող այդպե՞ս է մտածում։ – Ո՛չ, բոլորը նույն կարծիքի չեն։*
Do all students think that way? No, not all of them share the same opinion.

C. SYNTAX

Simple sentences in Armenian

A traditional simple sentence consists of only one independent clause. As discussed earlier (see Unit 2, p. 34), in a simple Armenian clause, be it a statement, question, or command, the conjugated verb typically occupies the final position. The following examples illustrate the most common patterns of Armenian simple statement clauses, with the verb indicated by (V). Other components include subject (S), direct object (O_1), indirect object (O_2), complement (C), and adverb (A).

1. SV: *Հյուրը եկավ։*
   (Guest$_{\text{the/nom}}$ came)
   The guest came.

2. (S)O_1V: *(Մենք) դուռը փակեցինք։*
   (We door$_{\text{the/acc}}$ closed)
   We closed the door.

3. (S)O_1CV: *(Ես) սուրճը կաթով խմեցի։*
   ([I] coffee$_{\text{the/acc}}$ milk$_{\text{instr}}$ drank)
   I drank coffee with milk.

4. SAV: *Ընկերս մեր քաղաքից հեռացավ։*
   (Friend$_{\text{mine/nom}}$ our city$_{\text{abl}}$ left)
   My friend left our city.

5. SO_2O_1V: *Երեխաները մեզ ծաղիկներ բերեցին։*
   (The-children$_{\text{nom}}$ us$_{\text{dat}}$ flowers$_{\text{acc}}$ brought)
   The children brought us flowers.

6. SO_1AV: *Մայրս ճաշը սեղանին դրեց։*
   (Mother$_{\text{mine/nom}}$ meal$_{\text{acc}}$ table$_{\text{dat}}$ put)
   My mother put the meal on the table.

Although these are the normal patterns of simple clauses in East Armenian, word order is not fixed. Clause elements can change their place in each of the above-listed clauses, depending on choices a speaker makes to stress one particular component of the sentence. Thus, pattern 2 can easily change from SOV to

SVO: ***Մենք*** *փակեցինք դուռը։* *__We__ closed the door.*
VSO: ***Փակեցինք*** *մենք դուռը։* *We __closed__ the door.*
OSV: ***Դուռը*** *մենք փակեցինք։* *We closed __the door__.*

In any of the patterns on p. 232, the verb is presented by a simple verbal tense. More often these patterns appear with complex tenses that are formed by the auxiliary ***եմ (aux)*** plus a participle (***part***) of the basic verb:

SO_1V(***part+aux***): (***Մենք***) ***դուռը փակում ենք / փակել ենք / փակելու ենք***:
We are closing / have closed / will close the door.

To stress a component of such a clause, inversion is obligatory whereby the stressed element is moved to an initial position of the clause and is followed immediately by the conjugated auxiliary verb (see p. 35). As for the participle, it may occupy various positions, but it never appears before the auxiliary verb.

Any of the patterns discussed on p. 232 could be affected by inversion provided it contains a compound tense, whereby the verb (V) is presented by the auxiliary+participle (***aux+part***).

COMPARE PATTERN 2:

S+***aux***+O_1+***part***: ***Մենք ենք դուռը փակել***:
We *have closed the door.* (Or: *It's* ***we*** *who have closed the door.)*

part+aux+(S)+O_1: ***Փակել ենք*** (***մենք***) ***դուռը***:
We have ***closed*** *the door.* (Or: *We* ***did close*** *the door.)*

O_1+***aux***+(S)+***part***: ***Դուռն ենք*** (***մենք***) ***փակել***:
We have closed ***the door****.* (Or: *It's* ***the door*** *that we have closed.)*

COMPARE PATTERN 3:

S+***aux+part***+O_1+C: ***Ես եմ խմելու սուրճը կաթով***:
I *will drink the coffee with milk.* (Or: *It's* ***me*** *who will drink with milk.)*

O_1+***aux***+(S)+***part***+C: ***Սուրճն եմ*** (***ես***) ***խմելու կաթով***:
I will drink the ***coffee*** *with milk.* (Or: *It's the* ***coffee*** *that I will drink with milk.)*

C+***aux***+(S)+***part***+O_1: ***Կաթով եմ*** (***ես***) ***խմելու սուրճը***:
I will drink the coffee ***with milk****.* (Or: *It's* ***with milk*** *that I will drink the coffee.)*

COMPARE PATTERN 4:

S+***aux***+A+***part***: ***Ընկերս է քաղաքից հեռանում***:
My friend *is leaving the city.* (Or: *It's* ***my friend*** *who is leaving the city.)*

part+aux+S+A: ***Հեռանում է ընկերս է քաղաքից***:
My friend ***is leaving*** *the city.* (Or: *My friend* ***is*** *[indeed]* ***leaving*** *the city.)*

A+***aux***+***part***+S: ***Քաղաքից է հեռանում ընկերս***:
My friend is leaving ***the city****.* (Or: *It's* ***the city*** *that my friend is leaving.)*

VI ARMENIAN-ENGLISH CONTRASTS

Negation in Armenian

1. Affirmative forms of verbs in Armenian are easily transformed into negative ones by placing the negative particle չ- [cẖʰ] before verbs. The negative particle չ- is never stressed. When prefixed to an initial consonant, it is followed by a transitory [ᵊ]=[cẖʰᵊ].

a) չ- is prefixed to the infinitive and to most of the independent participles:

գրել *to write* → *չգրել* *not to write,* *կարդալ* *to read* → *չկարդալ* *not to read*
լացողը *he who cries* → *չլացողը* *he who does not cry,* etc. (see pp. 237-238)

b) չ- is prefixed to the conjugated verb, both base verb and auxiliary:

գրեցի *I have written* → *չգրեցի* *I haven't written*
գրելու եմ *I will write* → *չեմ գրելու* *I won't write*

c) չ- is prefixed to the modal particle *պիտի* or modal phrase *պետք է*:*

պիտի գրեմ *I will write* → *չպիտի գրեմ* *I will not write*
պետք է գրեի *I should have written* → *չպետք է գրեի* *I shouldn't have written*

d) There are two alternatives for the 3rd-person singular form of the auxiliary *եմ*: *չի* and *չէ*. *Չի* is restricted to verbal negation in conjugation:

խոսում է *he/she speaks* → *չի խոսում* *he/she does not speak***
կհասկանա *he/she will understand* → *չի հասկանա* *he/she will not understand*
կերել է *he/she has eaten* → *չի կերել* *he/she hasn't eaten.*

For all other negations, the regular form *չէ* is used:

հիվանդ է *he/she is ill* → *հիվանդ չէ* *he/she is not ill,*
բժիշկ է *he/she is a physician* → *բժիշկ չէ* *he/she is not a physician*
այստեղ է *he/she is here* → *այստեղ չէ* *he/she is not here,* etc.

2. The prohibitive imperative uses the unattached and stressed negative particle *մի՛* *don't* which is placed before regular imperative forms.

Singular: *գրի՛ր* *write!* → *մի՛ գրիր* *don't write!* *կարդա՛* *read!* → *մի՛ կարդա* *don't read!,* *գնա՛* *go!* → *մի՛ գնա* *don't go!*

Plural: *գրե՛ք* *write!* → *մի՛ գրեք* *don't write!* *կարդացե՛ք* *read!* → *մի՛ կարդացեք* *don't read!,* *գնացե՛ք* *go!* → *մի՛ գնացեք* *don't go!*

---

* Forms with չ- prefixed to the verb are rare but acceptable: *պիտի չգրեմ, պիտի չկարդամ,* etc.

** To transform affirmative paradigms into negative ones, Armenian does not use a verb equivalent to the English auxiliary verb *to do.*

3. A means of negation at the sentence level is **ոչ** *no.*

a) **ոչ** can be used alone as a one-word sentence or may introduce a full negative response:

—Ինքնաթիռը ժամանե՞լ է։ —Ո՛չ։ or **—Ո՛չ, չի ժամանել։**
"*Did the airplane arrive?*" "*No.*" or "*No, it hasn't arrived.*"

b) Negation is achieved by correlative conjunctions starting with **ոչ**, such as **ոչ թե ... այլ** *not ... but,* **ոչ միայն ... այլ** *not only ... but,* etc.

Ոչ թե սպանվել է, այլ վիրավորվել։
He was not killed but wounded.

Negation is reinforced using the emphatic correlative conjunction **ո՛չ ... ո՛չ**.

Ո՛չ ուտում ես, ո՛չ խմում։ **Ո՛չ գիշեր կա քեզ համար, ո՛չ ցերեկ։**
You neither eat, nor drink. *There is no night or day for you.*

4. Unlike English, double, and even triple negation is standard for East Armenian. This occurs when negative adverbials such as **երբեք** *never,* **ոչ մի տեղ** *nowhere,* **բնավ** *no way, not at all,* **ոչ մեկը** *no one,* **ոչինչ** *nothing,* etc., appear in the same context with negative verb forms:

Նրանք ինձ երբեք չտեղեկացրին այդ մասին։
They never informed me about it. (Literally: *They never didn't inform me about it.*)

Ոչ մեկը ոչինչ չհասկացավ։
Nobody understood anything. (Literally: *Nobody didn't understand nothing.*)

A double negation can produce affirmation, if one of the negated components is an infinitive prefixed with **չ–**:

Ջեմ կարող չգնալ։ Ջեմ ուզում չմասնակցել։
I must go. I want to participate. (Lit.: *I can't not go. I don't want not to participate.*)

5. To seek consent or invite confirmation, sentences can end with tag questions similar to the English ..., *isn't it?* that directly follow affirmative sentences. Positive tag questions ..., *is it?* follow negative sentences. Unlike English, however, Armenian always employs negative tag questions ..., **այնպես չէ՞** ..., *isn't it so?* or **չէ՞** ..., *no?*

Եղանակը գեղեցիկ է, այնպես չէ՞։
The weather is nice, isn't it?

Դու չես մեկնելու, չէ՞։
You won't leave, will you?

VII WORD FORMATION

A. Formation of participles

Armenian has two sets of participles.

I. The first set consists of four participles that are bound for use in conjugation paradigms. As such, they are never used independently but only in combination with the corresponding forms of the auxiliary verb *եմ* in its affirmative and negative forms.

1) The present participle ending in *-ում*: cf. *գրում/կարդում* in *գրում եմ/կարդում եմ* *I am writing/I am reading,* etc. and *չեմ գրում/չեմ կարդում, I am not writing/I am not reading,* etc. (see p. 11-12, 30), *գրում էի/կարդում էի* *I was writing/I was reading,* etc. and *չէի գրում/չէի կարդում, I was not writing/I was not reading,* etc. (see pp. 52-53).

2) The past participle ending in *-ել/-ացել*: cf. *գրել/կարդացել* in *գրել եմ/կարդացել եմ* *I have written/I have read,* etc., and *չեմ գրել/չեմ կարդացել, I haven't written/I haven't read,* etc. (see p. 96-97), *գրել էի/կարդացել էի* *I had written/I had read,* etc. and *չէի գրել/չէի կարդացել, I had not written/I had not read,* etc. (see pp. 97-98).

3) The future participle ending in *-ելու/-ալու*: cf. *գրելու/կարդալու* in *գրելու եմ/կարդալու եմ* *I am going to write/I am going to read,* etc., and *չեմ գրելու/ չեմ կարդալու* *I am not going to write/I am not going to read,* etc., *գրելու էի/կարդալու էի* *I was going to write/I was going to read,* etc., and *չէի գրելու/չէի կարդալու* *I was not going to write/I was not going to read,* etc. (see pp. 124-125).

4) The negative participle ending in *-ի/-ա*: cf. *գրի/կարդա* in *չեմ գրի/չեմ կարդա* *I am not going to write/I am not going to read,* etc., *չէի գրի/չէի կարդա* etc. *I would not write/I would not read,* etc. (see pp. 224-225).

II. The second set consists of four free participles that function independently in sentences as adjectives, nouns or adverbs:

1) The present participle ending in *-ող/-ացող*: cf. *գրող/կարդացող* in *նամակ գրող մարդը* *the man who is writing a letter, թերթ կարդացող հարևանս* *my neighbor who is reading a newspaper.*

2) the past participle ending in *-ած* or *-ացած*: cf. *գրած/կարդացած* in *նամակ գրած մարդը* *the man who has written an article, թերթ կարդացած հարևանս* *my neighbor who has read the newspaper.*

3) the future participle ending in *-ելիք* or *-ալիք*: cf. *գրելիք/կարդալիք* in *մարդու*

գրելիք նամակը the letter that the man will write, հարևանիս կարդալիք թերթը the newspaper that my neighbor will read.

For the most part, all these participles have no parallel structures in English and are rendered, as the examples show, by relative clauses. Armenian has the choice of both: the participle and the relative clause:

կառուցվող քաղաքը = քաղաքը, որ կառուցվում է
the city that is being built
կառուցված քաղաքը = քաղաքը, որ կառուցվել է
the city that has been built
կառուցվելիք քաղաքը = քաղաքը, որ կառուցվելու է
the city that will be built

4) The temporal or synchronical participle has a predominantly independent adverbial use although it can also appear in secondary conjugation paradigms. It is formed by adding the ending *-իս* to the infinitive of the verb: cf. *գրելիս/կարդալիս while writing/while reading.* This participle expresses an action concurrent to the main action:

գրելիս սխալվել to err while writing
խոսելիս կակազել to stutter while speaking
վազելիս ընկնել to fall while running, etc.

B. Nominalization of participles

Armenian adjectival participles (see p. 236, 1, 2, 3 under II) can readily nominalize. In this case, they acquire the features of a noun and appear with the definite article *-ը* or *-ն* or the possessive article *-ս, -դ, -ը* or *-ն*, etc., with the plural ending *-ներ*, and various case markers. Since adjectival participles are of verbal origin, they can also appear with the negation prefix *չ-*. Nominalized participles follow the *-ի* declension of nouns.

1) Nominalized participles ending in *-ող* refer to a person engaged in an activity. Consider the following examples:

with the definite article *-ը*: *խոսողը - he who speaks*
with the negation prefix *չ-*: *չխոսողը - he who doesn't speak*
with the plural suffix *-ներ*: *խոսողները - those who speak*

Such nminalizations appear in all sentence positions. Consider the following example in subject position:

Աշխատողը սոված չի մնա։
He who works never stays hungry.

Nominalized participles ending in **-ող** appear with case markers:
խոսողի հետ - *with someone who speaks*

Thus, more complex agglutinated forms can occur:
չ-խոսող-ներ-ը - *those who do not speak*
չ-խոսող-ներ-ի մասին - *about those who do not speak, etc.*

Compare the Armenian saying using the nominalized participle in the ablative case:

Չխոսողներից վախեցիր։
Beware of those who do not speak.

2) When nominalized, participles ending in **-ած** are employed to refer to objects, facts, and events.* As such, participles ending in **-ած** appear:

with the possessive article **-ս, -դ, -ը/-ն**:
տեսածս - *what I see/saw/have seen/will see***
with the plural marker **-ներս**:
չտեսածներս - *those things that I don't see/didn't see/ will see*
with both a plural and case marker:
տեսածներիս մասին - *about those (things) that I see/saw/have seen*

Since the possessive article occurs in all forms indicating person and number, **-ած** formations are used with **-ս, -դ, -ը/-ն,** and with the plural endings **-ներս, -ներդ, -ները** as needed:

տեսածս		*what I see, saw, will see*
տեսածդ		*what you see, saw, will see*
տեսածը***		*what he/she see, saw, will see*
տեսածներս****	**մեր տեսածը**	*what we see, saw, will see*
տեսածներդ	**ձեր տեսածը**	*what you see, saw, will see*
տեսածները	**նրանց տեսածը**	*what they see, saw, will see*

---

* Only **-ած** participles derived from transitive verbs (such as **տեսնել** *to see,* **լսել** *to hear,* **առնել** *to take,* etc.) can build this type of nominalization.

** Depending on context, forms such as **տեսածս, լսածս, առածս,** etc., can express present, past or future time.

*** Forms with the definite article **-ը/-ն** refer here to the third person. Thus, **տեսածը** means *what he/she sees/saw/will see,* etc.

**** These plural forms are colloquial. The parallel analytical forms such as **մեր տեսածը, ձեր տեսածը, նրանց տեսածը** are more appropriate for formal speech.

The same formations may be prefixed with the negation marker չ-:

չտեսածս	*what I don't see, didn't see, won't see*
չտեսածդ	*what you don't see, didn't see, won't see*
չտեսածներս	*what I don't see, didn't see, won't see,* etc.

When neutral verbs expressing corporal and emotional states (such as նստել, կանգնել, հոգնել, տխրել, քնել, etc.) form nominalizations derived by means of -ածը, they do not indicate objects, facts, and events — as usually with -ածը — but the person in the indicated state. Therefore, formations as նստածը *the one who is sitting,* հոգնածը *the one who is tired,* քնածը *the one who is asleep* are functionally closer to those nominalizations ending in -ողը: խոսողը *he who speaks,* աշխատողը *he who works,* etc.

Compare the Armenian proverb:

քնածն ու մեռածը նույնն է:
(He who is) asleep and (he who is) dead are just the same.

Given that brevity is one of their most important characteristics, proverbs make extensive use of the nominalized participles.Compare the -ածը noun in a declined form (dative):

Լեզվի ծակածին դեղ չկա:
There is no remedy for what the tongue has wounded.

Some proverbs include various types of these formations simultaneously:

Ուզածը ասողը չուզածը կլսի:
He who says what he wants, will hear what he does not want.

3) Participles ending in -իք can also appear as a noun, using the endings -ս, -դ, -ը/-ն:

Ասելիքս ասում եմ ու գնում, բայց լինելիքը լինելու է:
I am saying what he have to say, but it will happen what is bound to happen.

4) Armenian has a group of participial forms going back to declined forms of the infinitive in various cases.

a) The genitive case: երգել → երգելու, խաղալ → խաղալու, պատկել → պատկելու, etc.

The participle in -ելու/-ալու has established itself in attributive function: խմելու ջուր *drinking water,* գնալու տեղ *place to go,* ապրելու ցանկություն *desire to live,* etc.

b) The instrumental case: գրել → գրելով, կարդալ → կարդալով, etc.

Participles in -ելով/-ալով may function as adverbs of manner (see Unit 9, p. 212):

Կարդալով լեզու չես սովորի, խոսելով կսովորես:
You do not learn a language by reading, you learn it by speaking.

VIII PRONUNCIATION

The vowel ը [ə]

The vowel ը [ə] is the only vowel in Armenian that is never stressed. It is pronounced in various positions of words, but is not always expressed graphically. For its pronunciation, the following rules must be observed:

1. ը [ə] is always written:

a) in final position where ը [ə] stands for the definite article: մարդը [martʰə] *the man,* սեղանը [segẖanə] *the table,* լուրերը [lurerə] *the news,* etc.

b) in initial position before the consonants ղ, մ, and ն: ըստ [əst] *according to,* ըղձալ [əghd͡zal] *to long for,* ըմբռնել [əmbᵊṙnel] *to grasp,* ընկեր [ənker] *friend,* etc.

c) in compound words where components start with a written ը [ə]: դասընկեր [dasənker] *classmate,* նորընտիր [norəntir] *newly elected,* անընդունակ [anəntʰunak] *inept,* etc.

2. ը [ᵊ] is slightly pronounced, but not written:

a) in initial position of some words, before ս, զ, followed by the stops բ, պ, վ, գ, ք, կ, տ, and թ: զբաղմունք [ᵊzbaghmunkʰ] *occupation,* սփոփանք [ᵊspʰopʰankʰ] *consolation,* զգալ [ᵊzgal] *to feel,* etc.

b) in initial position of words, after գ, չ, and ս when non-stop consonants follow: սխալ [sᵊkẖal] *mistake, wrong,* սգալ [sᵊkʰal] *to mourn,* սրահ [sᵊrah] *hall,* չռայլ [t͡ʃẖᵊrayl] *wasteful,* չքեղ [t͡ʃẖᵊkʰegẖ] *splendid,* չփել [t͡ʃẖᵊpʰel] *to rub,* etc.

c) in initial position of words, between two consonants: քնար [kʰᵊnar] *lyre,* պտուղ [pᵊtugẖ] *fruit,* հմայք [hᵊmaykʰ] *charm,* պատույտ [pᵊtuyt] *promenade,* մտածել [mᵊta-t͡sel] *to think,* etc.

d) in initial clusters of three consonants, an ը [ᵊ] is pronounced after the first consonant: անդուկ [sᵊnduk] *trunk,* մտնել [mᵊtnel] *to enter,* սրտագին [sᵊrtagin] *cordial,* գնդակ [gᵊndak] *ball (toy),* զսպել [zᵊspel] *to curb,* etc.

e) in initial clusters of four or five consonants, an ը [ᵊ] is pronounced after the first consonant, a second ը [ᵊ] after the second or third consonant: մկրտել [mᵊkᵊrtel] *to baptize,* տրտնջալ [tᵊrtᵊnd͡ʒal] *to complain, to grouse,* կսկծալ [kᵊskᵊt͡sal] *to grieve,* etc.

f) in final position of words, before a ռ, ր or ղ: բուռն [buṙᵊn] *fervent,* ծանր [t͡sanᵊr] *heavy,* աստղ [astᵊgẖ] *star,* վագր [vagᵊr] *tiger,* etc.

g) in final position of words, when consonants are followed by the personal articles -ս and -դ: մայրս [mayrᵊs] *my mother,* աչքերդ [acẖʰkʰerᵊt] *your eyes,* etc.

IX ORTHOGRAPHY

Punctuation marks

Armenian has a distinct set of punctuation marks:

1. [:] The Armenian *վերջակետ* [verc̱haket] *period* is used to indicate the end of a sentence.

2. [,] The Armenian *ստորակետ* [storaket] *comma* is used:

a) to mark off similar elements, i.e. words, phrases or clauses in a list or sequence where there are either no conjunctions or only a final one;

> *Դու բերեցիր վարդեր, շուշաններ և մեխակներ։*
> *You brought roses, lilies, and carnations.*

When listing nouns, phrases, and sentences, Armenian does not use a comma before the conjunctions *և* or *ու* *and:*

> *Եկավ տուն, ճաշեց, մի քիչ հանգստացավ և նորից գնաց։*
> *He came home, had dinner, rested a little, and left again.*

b) to separate subordinate from main clauses:

> *Երբ քեզ տեսա, արդեն ուշ էր։*
> *When I saw you, it was already late.*

Unlike English, Armenian also separates subordinate clauses that follow the main clause:

> *Կգամ, եթե ժամանակ ունենամ։*
> *I will come if I have time.*

c) after exclamations and direct address:

> *Անի՛, դուռը բա՛ց արա։*
> *Ani, open the door!*

3. [՝] The Armenian *բութ* [butʰ] is used in the following instances:

a) to replace omitted words:

> *Դու տուն ես գնալու, իսկ ես՝ աշխատանքի։*
> *You will go home, and I* [will go] *to work.*

b) to separate words that are drawn together because of missing words:

> *Իմ՝ քեզ տված գիրքն ո՞ւր է։*
> (Literally: *My [՝] to you given book where is?)*
> *Where is the book that I gave you?*

c) to separate a word from its apposition:

Տիկին Սարյանը՝ ուսուցչուհիս, այստեղ է։
Mrs. Sarian, my teacher, is here.

4. [.] The Armenian *միջակետ* [mijaket] is used:

a) to link clauses that are connected to each other in some way. In that sense, it corresponds to the English semicolon (;):

Ես հոգնած էի. որոշեցի հանգստանալ։
I was tired; I decided to rest.

b) to indicate what will follow in a sequence. In that sense, it replaces the English colon:

Հարցս այս է. ո՞ւր գնացիր։
My question is: where did you go?

c) to anticipate direct speech before quotation marks (see below, 5a):

d) to mark abbreviated words:

Պրն. Պալյան
Mr. Palian

5. [«...»] The Armenian *չակերտ* [čʰakert] *quotation mark* is used:

a) to open and close quoted material, a word, phrase, sentence or passage from a book or direct speech:

Դու ասացիր. «Շատ ուրախ եմ»։
You said: "I am very glad."

Note that in a dialogue, quotation marks are replaced by a long dash, especially when the answer immediately follows the question:

—Ո՞ւր ես գնում։ *"Where are you going?"*
—Տուն։ *"Home."*

b) to highlight book titles:

Շեքսպիրի «Համլետ»-ը։
Shakespeare's Hamlet.

c) in ironic comments to imply that a word is used in its opposite meaning:

Ես նման «բարեկամներ» շատ եմ տեսել։
I have seen many of such "friends."

Բոլորը գիտեն, թե որքան «ազնիվ» ես։
Everybody knows how "honest" you are.

X EXERCISES

1. Combine words from the left column with appropriate words from the right column.

a. *Մարի, հրավիրում եմ*	*հրավիրված ենք տարեդարձի։*
b. *Երբ որ գաս,*	*ձեր հյուրասիրությյան համար։*
c. *Այսօր բոլորս*	*քեզ մեր տուն ճաշկերույթի։*
d. *Տիկին Ալիս,*	*բոլոր հյուրերը եկած են լինելու։*
e. *Այս օրերին դուք*	*բայց չեմ կարողանալու գալ։*
f. *Շնորհակալ եմ,*	*այս երեկո ազա՞տ եք։*
g. *Ցավում եմ,*	*ուզում եմ Ձեզ և Ձեր ամուսնուն հրավիրել։*

2. Form mini-dialogues according to patterns in a, b, c, and d. Replace Ֆրանսիա with Չինաստան, Գերմանիա, Անգլիա, Ռուսաստան, etc.

a. A. *Ձեր հյուրը որտեղի՞ց է։*
B. *Ֆրանսիայից։ Ցավոք միայն ֆրանսերեն է խոսում։*

b. A. *Մեզ մոտ Ֆրանսիացի հյուրեր են եկել։*
B. *Ի՞նչ լեզվով եք նրանց հետ խոսում։*
A. *Միշտ ֆրանսերեն։ Սիրում եմ այդ լեզուն։*

c. A. *Ֆրանսիայի հետ միշտ կապի մե՞ջ եք։*
B. *Այո՛, Ֆրանսիացի շատ բարեկամներ ունենք։*

d. A. *Հյուրե՞ր ունեք Ֆրանսիայից։ Համեցե՛ք նրանց հետ մեզ մոտ։*
B. *Սիրով կգանք։ Վստահ եմ, որ կհավանեք մեր Ֆրանսիացի հյուրերին։*

3. Answer the questions with a negative response. Follow the pattern.

a. *Սա քո բաժակն է, չէ՞։ Ո՛չ, քոնն է։* (yours)
b. *Սրանք քո թղթերն են, չէ՞։ Ո՛չ,* (his)
c. *Սա ձեր տունն է, չէ՞։ Ո՛չ,* (theirs)
d. *Սա քո նոր ուսուցիչն է, չէ՞։ Այո՛, բայց* (yours) *էլ է։*
e. *Սրանք քո դրքերն են, չէ՞։ Ո՛չ,* (his)
f. *Սա նրա տեսրն է, չէ՞։ Ո՛չ,* (mine)
g. *Սրանք ձեր նկարներն են, չէ՞։ Ո՛չ,* (theirs)

4. Answer the questions according to the pattern.

a. *Մեր տունը մեծ է։ Բայց ձերը մերից ավելի մեծ է։ (դուք)*
b. *Իմ մայրը շատ երիտասարդ է։ Բայց (դուք) ...*
c. *Մեր ճաշը համով է։ Բայց (նրանք) ...*

d. *Քո չունը չատ խելացի է։ Բայց (ես) ...*
e. *Նրա նկարը գեղեցիկ է։ Բայց (դու) ...*
f. *Նրա պարտեզը մեծ է։ Բայց (մենք) ...*
g. *Իմ գործը դժվար է։ Բայց (նա) ...*

5. Insert the reciprocal pronoun իրար in the appropriate form.

a. *Նա եղբայրս է։ Մենք իրար չատ ենք սիրում։*
b. *Սա ընկերուհիս է։ Մենք ... չենք բաժանվում։*
c. *Երեխաները ... հետ են խաղում։*
d. *Շները ... չեն վախենում։*
e. *Լավ ընկերները ... չեն հեռանում։*
f. *Նա իմ ընկերն է։ Մենք մեր դասերը ... հետ ենք պատրաստում։*
g. *Մարդիկ որ ... ճանաչում են, բարևում են ...։*

6. Insert the appropriate verb form, following the pattern.

a. *Ձգնացի՞ր։ Ափսո՛ս, պետք է որ գնացած լինեիր։*
b. *Ձասացի՞ր։ Ափսո՛ս, ...*
c. *Ձգնեցի՞ք։ Ափսո՛ս, ...*
d. *Ձկարդացի՞ն։ Ափսո՛ս, ...*
e. *Ձգրե՞ց։ Ափսո՛ս, ...*
f. *Ձմնացի՞ն։ Ափսո՛ս, ...*
g. *Ձկերա՞ք։ Ափսո՛ս, ...*

7. Translate into Armenian.

a. You're a good student, but you're late every day.
b. This has to come to an end!
c. It's not nice to make me wait here for hours.
d. If I were you, I'd finish this story.
e. You should not have done this.
f. Don't make me laugh!

8. How would you say it in Armenian?

a. Invite your best friend to your new apartment.
b. Accept an invitation to a friend's birthday.
c. Politely decline a friend's invitation to a party.

d. Give reasons for not being able to go to a friend's graduation banquet.
e. You are a host(ess). How do you offer food/drinks to an official guest? To a friend?
f. You are a guest. How do you accept/refuse food/drinks?
g. You are a guest. How do you offer your assistance to the host(ess)?

9. Answer the following questions with reference to the TEXT in this unit.

a. *Ի՞նչ է սարյակը։*
b. *Ի՞նչ էր անում քեռի Օհանի սարյակը։*
c. *Որտե՞ղ էր պահում քեռի Օհանը իր սարյակը։*
d. *Ի՞նչ էր անում քեռի Օհանը, երբ տուն էր գալիս։*
e. *Ի՞նչ էր պատասխանում փոքրիկ սարյակը։*
f. *Ո՞վ էր Գուրգենը։*
g. *Ինչո՞ւ էր գալիս Գուրգենը քեռի Օհանի մոտ։*
h. *Ի՞նչ արեց մի օր Գուրգենը։*

XI PROVERBS

Առաջ՝ հաց, հետո՝ հարց։
First the bread, then the questions.
(Message: When people are hungry,
feeding them should be a priority.)

Չհրավիրված հյուրը փչի վրա կնստի։
An unwanted guest will sit on thorns.

Կգնա հյուրը, կմնա մուրը։
The guest will go away, but the soot will stay.

Հյուրին պատվողն ու անպատվողը տանտիկինն է։
It is the hostess who treats or mistreats the guest.

Ջրի պես գնում է, ավազի պես մնում։
He goes like water, but stays like sand.
(About guests who proceed to leave, yet linger at the door.)

Unit 11

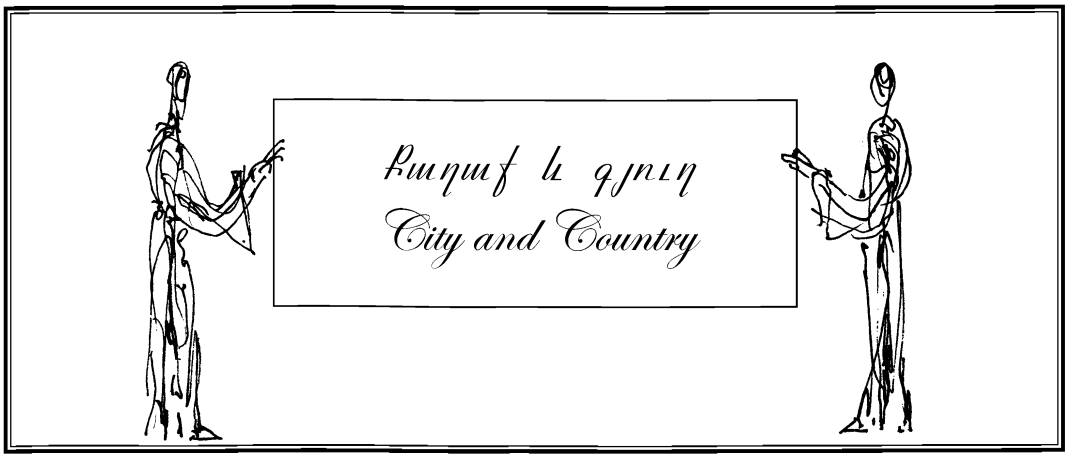

On the Agenda ...

Speech Acts in Dialogues: ....Planning leisure time and vacations 248

Vocabulary: .....City and Country 252

Grammar: .....SYNTAX: The structure of sentences 255

Armenian-English Contrasts: Government of verbs and adjectives 260

Word Formation: .....Two-word compounds 266

Pronunciation: .....Interjections 267

Orthography: .....Capitalizing words 268

I DIALOGUES

1. ***A and B are close friends making plans for the evening.***

A. *Լսի՛ր, այս երեկո ի՞նչ ես անելու։*
[Lᵊsir, ays yereko inchʿ es anelu?]
Listen, what are you doing tonight?

B. *Հատուկ ծրագիր չունեմ։*
[Hatuk tsʿᵊragir chʿunem,]
I have no special plans.

Ինչո՞ւ ես հարցնում։
[inchʿu es hartsʿᵊnum?]
Why do you ask?

A. *Ուզում էի մի հաճելի տեղ գնալ։*
[Uzum eyi mi hachʻeli tegh gᵊnal]
I wanted to go somewhere nice.

Կգա՞ս ինձ հետ։
[Kᵊgas indz het?]
Would you come with me?

B. *Որ՞ը ես ուզում, որ գնանք։*
[Ur es uzum, vor gᵊnankʰ?]
Where do you want us to go?

A. *Չգիտեմ՝ ի՞նչ ես նախընտրում՝*
[Chʿᵊgitem, inchʿ es nakhᵊntrum]
I don't know, what do you prefer:

սրճարա՞ն, կինո՞, թե՞ թատրոն։
[sᵊrchʻaran, kino, tʿe tʿatron?]
a café, the movies, or the theatre?

B. *Գնանք նախ՝ կինո, հետո՝ սրճարան։*
[Gᵊnankʰ nakh kino, heto sᵊrchʻaran]
Let's go to the movies first, then to a café.

A. *Լավ գաղափար է։ Գնացի՛նք։*
[Lav gaghapʰar e. Gᵊnatsʰinkʰ!]
Good idea! Let's go!

2. ***A and B are students making plans for a study break*:**

A. *Հաջորդ շաբաթ դասեր չկա։*
[Hajortʰ shapʰatʰ daser chʰᵊkan]
Next week we have no classes.

B. *Ի՞նչ ես անելու, մնալու ես քաղաքո՞ւմ։*
[Inchʰ es anelu, mnalu es kʰaghakʰum?]
What are you doing? Are you staying in town?

A. *Ո՛չ, ուզում եմ քաղաքից*
[Vochʰ, uzum em kʰaghakʰitsʰ]
No, I want to get out of the city.

դուրս գալ։ կգա՞ս ինձ հետ։
[durs gal; kᵊgas indz het?]
Would you come with me?

B. *Որ՞ը կարող ենք գնալ։*
[Ur karogh enkʰ gᵊnal?]
Where can we go?

A. *Մի լավ գյուղ կա լճափին։* — There is a nice village by the lake.
[Mi lav gyugh ka lᵊchapʰin]

Ջրա կողմը՝ անտառներ ու լեռներ։ — It's surrounded by forests and mountains.
[Cẖʰors koghmə antarner u lerner]

B. *Հեռո՞ւ է այստեղից։* — Is it far from here?
[Heru e aysteghitsʰ?]

A. *Մեքենայով՝ մեկ ժամ։* — It takes one hour by car.
[Mekʰenayov mek zẖam]

B. *Լողալ կարո՞ղ ենք այնտեղ։* — Can we go swimming there?
[Loghal karogh enkʰ ayntegh?]

A. *Լողալ, թիավարել, ինչ որ կամենաս։* — Swim, row, whatever you wish.
[Loghal, tʰiavarel, incẖʰ vor kamenas]

B. *Սիրով քեզ կընկերանամ։* — I'd love to join you.
[Sirov kʰez kᵊnkeranam]

3. ***A and B are neighbors discussing their plans for the summer vacation.***

A. *Այս ամառ ի՞նչ ծրագիր ունեք։* — What are your plans this summer?
[Ays amar incẖʰ tsᵊragir unekʰ?]

B. *Եվրոպա ենք ուզում գնալ։* — We want to go to Europe.
[Yevropa enkʰ uzum gᵊnal]

A. *Երեխաներին էլ եք տանելու։* — Are you taking the children along?
[Yerakẖanerin el ekʰ tanelu?]

B. *Ո՛չ, նրանք գյուղ են գնում։* — No, they are going to the country.
[Vocẖʰ, nᵊrankʰ gyugh en gᵊnum]

A. *Ո՞ր երկիրն եք այցելելու։* — Which country are you going to visit?
[Vor yerkirn ekʰ aytsʰelelu?]

B. *Ես Գերմանիա եմ ուզում գնալ,* — I want to go to Germany,
[Yes Germanya em uzum gᵊnal,]

իսկ ամուսինս՝ Հունաստան։ — but my husband wants to go to Greece.
[isk amusinᵊs Hunastan]

A. *Առաջի՞ն անգամ եք* — Is this the first time
[Araẖʰin ankʰam ekʰ]

Եվրոպա մեկնում։ — you will be going to Europe?
[Yevropa meknum?]

B. Ո՛չ, երրորդ անգամն է արդեն։ [Vochʰ, yerrortʰ ankʰamn e artʰen] — No, it's already our third time.

Իսկ դուք ի՞նչ եք անելու այս ամառ։ [Isk dukʰ inchʰ ekʰ anelu ays amaṙ?] — And what are you doing this summer?

A. Որոշել ենք քաղաքում մնալ։ [Voroshel enkʰ kʰaghakʰum mənal] — We've decided to stay in town.

Հյուրերի ենք սպասում Ռուսաստանից։ [Hyureri enkʰ spasum Rusastanitsʰ] — We're expecting guests from Russia.

B. Ցանկանում եմ ձեզ հաճելի ամառ։ [Tsʰankanum em dzez hacheli amaṙ] — I wish you a pleasant summer.

A. Ձեզ էլ՝ բարի ճանապարհ։ [Dzez el bari chanaparh!] — And bon voyage to you!

II TEXT

Իմ շա՜տ սիրելի տատիկ,

Վաղը չէ մյուս օրը Նոր տարի է։ Շնորհավորում եմ քո և պապիկիս Նոր տարին և Սուրբ Ծնունդը։ Ձեզ ցանկանում եմ առողջություն և երջանկություն։

Մինչև հիմա ես ձեզ նամակ չէի գրում, որովհետև հայերեն լավ գրել չգիտեի։ Հիմա, երբ սովորել եմ, կարող եմ ձեզ այս նամակով ուրախացնել։

Ես մեր քաղաքը շատ եմ սիրում։ Սիրում եմ քայլել լայն փողոցներով, դիտել բարձր շենքերը և տարբեր մեքենաների երթևեկը։ Սիրում եմ հեծանիվով զբոսայգի գնալ և ընկերներիս հետ մրցել։ Բայց ամառը գյուղն ավելի եմ սիրում, քան քաղաքը։ Գյուղում բնությունը ավելի գեղեցիկ է, օդն ու ջուրը՝ ավելի մաքուր, և ուտելիքները՝ ավելի համեղ։ Բայց ամենից լավն այն է, որ դուք այնտեղ եք։ Երբ դպրոցի դասերը վերջանան, և ամառային արձակուրդները սկսվեն, հայրիկս ինձ ձեր գյուղն է բերելու։ Անհամբեր սպասում եմ այդ օրվան։ Այն ժամանակ կտոնենք և իմ ծննդյան օրը։

Սիրով ու կարոտով համբուրում եմ քեզ և պապիկիս։

Քո թոռնիկ՝ Վահան

III NEW WORDS AND EXPRESSIONS

սիրելի	[sireli]	*dear, beloved*
վաղը չէ մյուս օրը	[vaghə çhʰe myus orə]	*the day after tomorrow*
շնորհավորել	[ʂhᵊnoravorel]	*congratulate*
ցանկանալ	[tsʰankanal]	*to wish*
առողջություն	[arogh̬çhʰutʰyun]	*health*
երջանկություն	[yerjankutʰyun]	*happiness*
նամակ	[namak]	*letter*
ուրախացնել	[urakh̬atsʰᵊnel]	*to make happy*
քաղաք	[kʰagh̬akʰ]	*city*
քայլել	[kʰaylel]	*to walk*
լայն	[layn]	*wide*
փողոց	[pʰogh̬otsʰ]	*street*
դիտել	[ditel]	*to watch*
տարբեր	[tarber]	*various*
մեքենա	[mekʰena]	*automobile*
շենք	[ʂhenkʰ]	*building*
հեծանիվ	[hetsaniv]	*bicycle*
զբոսայգի	[zbosaygi]	*park*
ընկեր	[ənker]	*friend*
մրցել	[mᵊrtsʰel]	*to compete*
գյուղ	[gyugh̬]	*village*
բնություն	[bᵊnutʰyun]	*nature*
օդ	[otʰ]	*air*
արձակուրդ	[artsʰakurtʰ]	*vacation*
անհամբեր	[anhampʰer]	*impatiently*
տոնել	[tonel]	*to celebrate*
ծննդյան օր	[tsᵊnᵊndyan or]	*birthday*
համբուրել	[hampʰurel]	*to kiss*
սիրով	[sirov]	*'with love'*
կարոտով	[karotov]	*'nostalgically'*
սիրով ու կարոտով	[sirov u karotov]	*hugs and kisses*
թոռնիկ	[tʰorn̬ik]	*grandson*

IV THEMATIC GROUP OF WORDS

ՔԱՂԱՔ	[Kʰaghakʰ]	CITY
ակադեմիա	[academia]	*academy*
օդանավակայան	[otʰanavakayan]	*airport*
պատկերասրահ	[patkerasᵊrah]	*art gallery*
պողոտա	[poghota]	*avenue*
բանկ/(դրամատուն)	[bank/(dramatun)]	*bank*
կամուրջ	[kamurj]	*bridge*
ավտոբուս	[avtobus]	*bus*
սրճարան	[sᵊrcharan]	*café*
ջրանցք	[jᵊrantsʰkʰ]	*canal*
ավտոմեքենա	[avtomekʰena]	*car/automobile*
դղյակ	[dᵊghyak]	*castle*
մայր տաճար	[mayr tachar]	*cathedral*
քաղաքի կենտրոն	[kʰaghakʰi kentron]	*downtown*
եկեղեցի	[yekeghetsʰi]	*church*
կրկես	[kᵊrkes]	*circus*
քաղաքապետարան	[kʰaghakʰapetaran]	*city hall, town hall*
համերգասրահ	[hamergasᵊrah]	*concert hall*
հյուպատոսարան	[hyupatosaran]	*consulate*
առանձնատուն	[aṙandznatun]	*cottage*
անցում	[antsʰum]	*crossing, transition*
թաղամաս	[tʰaghamas]	*district*
դեսպանատուն	[despanatun]	*embassy*
հիվանդանոց	[hivandanotsʰ]	*hospital*
հյուրանոց	[hyuranotsʰ]	*hotel*
տեղեկատվական կենտրոն	[teghekatᵊvakan kentron]	*information centre*
խաչմերուկ	[khachʰmeruk]	*intersection*
մանկապարտեզ	[mankapartez]	*kindergarten*
գրադարան	[gᵊradaran]	*library*
փոստարկղ	[pʰostarkᵊgh]	*mailbox*
շուկա	[shuka]	*market*
հուշարձան	[hushardzan]	*monument*
մետրո	[metro]	*metro*

մզկիթ	[mᵊzkit]	*mosque*
կինոթատրոն	[kinotʰatron]	*movie-theater*
թանգարան	[tʰangaran]	*museum*
կոթող	[kotʰoġ]	*obelisk, monument*
ծայրամաս	[ʦayramas]	*outskirts*
պալատ	[palat]	*palace*
զբոսայգի	[zbosaygi]	*park*
խորհրդարան	[ḳhorhᵊrtʰaran]	*parliament*
հետիոտն	[hetiotᵊn]	*pedestrian*
դեղատուն	[deġhatun]	*pharmacy*
ոստիկանատուն	[vostikanatun]	*police station*
փոստ	[pʰost]	*post office*
երկաթուղի	[yerkatʰugḥi]	*railroad*
երկաթուղային կայարան	[yerkatʰugḥayin kayaran]	*railway station*
(բնակելի) շենք	[(bᵊnakeli) ʃhenkʰ]	*(residential) building*
ճաշարան/ռեստորան	[cḥaʃharan/ṙestoran]	*restaurant*
դպրոց	[dᵊproʦʰ]	*school*
ցուցափեղկ	[ʦʰuʦʰapʰeġhk]	*shop-window*
նրբանցք	[nᵊrpʰanʦʰkʰ]	*side-street*
մայթ	[maytʰ]	*sidewalk*
տեսարժան վայրեր	[tesarzḥan vayrer]	*sights*
երկնաքեր	[yerknakʰer]	*skyscraper*
հրապարակ	[hraparak]	*square*
արձան	[arʤan]	*statue, sculpture*
խանութ	[ḳhanutʰ]	*store, shop*
փողոց	[pʰoġhoʦʰ]	*street*
փողոցի լապտեր	[pʰoġhoʦʰi lapter]	*streetlamp*
արվարձան	[arvarʦʰan]	*suburb*
գինետուն	[ginetun]	*tavern*
կապի կենտրոն	[kapi kentron]	*telephone centre*
տաճար	[taḉhar]	*temple*
թատրոն	[tʰatron]	*theatre*
աշտարակ	[aʃhtarak]	*tower*
կայարան	[kayaran]	*train station*
փոխադրամիջոց	[pʰokḥadramijoʦʰ]	*transport*

ԳՅՈՒՂ	[Gyugh]	COUNTRY
երկրագործություն	[yerkragorʦutʰyun]	*agriculture*
չոեմարան	[ʃhtemaran]	*barn*
առու, առվակ	[aṙu, aṙvak]	*brook*
վարելահող	[varelahogh]	*fallow land*
ագարակ	[agarak]	*farm*
դաշտ	[daʃht]	*field*
անտառ	[antaṙ]	*forest*
ակոս	[akos]	*furrow*
պուրակ	[purak]	*grove*
պարտեզ	[partez]	*garden*
խոտ	[kẖhot]	*grass*
դեզ	[dez]	*haystack*
բերքահավաք	[berkʰahavakʰ]	*harvest*
բլուր	[bᵊlur]	*hill*
լիճ	[liʧh]	*lake*
գոմաղբ	[gomaʧhpʰ]	*manure*
ճահիճ	[ʧhahiʧh]	*marsh*
մարգագետին	[markʰagetin]	*meadow*
աղաց	[aghaʦʰ]	*mill*
լեռ/սար	[leṙ/sar]	*mountain*
լեռնաշղթա	[leṙnaʃhᵊkẖtʰa]	*mountain range*
այգի	[aygi]	*orchard*
արահետ	[arahet]	*path*
գութան	[gutʰan]	*plow*
լճակ	[lᵊʧhak]	*pond*
կիրճ	[kirʧh]	*ravine*
գետ	[get]	*river*
գետափ	[getapʰ]	*riverbank*
գյուղատնտեսություն	[gyughatᵊntesutʰyun]	*rural economy*
գյուղաքաղաք	[gyughakʰaghakʰ]	*small town*
հող	[hogh]	*soil*
վտակ	[vᵊtak]	*stream*
ձոր	[ʤor]	*gorge*
աղբյուր	[akẖpʰyur]	*(water) spring*

V GRAMMAR

SYNTAX

THE STRUCTURE OF SENTENCES

Sentences can contain more than one clause. In large sentences, clauses are linked to each other by coordination or subordination. Correspondingly, sentences are classified into two types: *compound* and *complex*.

1. A compound sentence consists of two or more independent, coordinate clauses, each of which could be a simple sentence (see p. 232). Clauses in a compound sentence are connected to each other with or without coordinating conjunctions. The latter type is less frequent.

EXAMPLES:

(1) **Փոթորիկն անցավ, անձրևը դադարեց։**
The storm passed, the rain stopped.

(2) **Քամին ամպերը ցրեց, երկինքը բացվեց։**
The wind dispersed the clouds, the sky cleared up.

The most common coordinating conjunctions are:

և	*and**	**բայց**	*but*
ու	*and**	**կամ**	*or*

EXAMPLES:

(1) **Հոգնած էի և տանը մնացի։** *I was tired, and I stayed home.*
(2) **Շատ ջանաց, բայց չկարողացավ։** *He tried hard but he couldn't do it.*
(3) **Զրուցում ենք կամ իրար ենք նայում։** *We chat or we look at each other.*
(4) **Հիվանդ եմ ու տառապում եմ։** *I am ill and I suffer.*

In the sentences above coordinate clauses have equal status and may be used independently:

(1) **Հոգնած էի։** *I was tired.*	and	**Տանը մնացի։** *I stayed home.*
(3) **Շատ ջանաց։** *He tried hard.*	and	**Չկարողացավ։** *He couldn't make it.*
(2) **Զրուցում ենք։** *We are chatting*	and	**Իրար ենք նայում։** *We look at each other.*
(4) **Հիվանդ եմ։** *I am ill.*	and	**Տառապում եմ։** *I suffer.*

* The coordinating conjunctions **և** and **ու** correspond to the English *and*. In certain contexts **և** and **ու** are interchangeable: **հաց ու պանիր** or **հաց և պանիր** *bread and cheese*. However, the certain phonetic restrictions apply. After words ending in a vowel, **և** rather than **ու** is used: **ոսկի և արծաթ** *gold and silver*, **Արմենը և Սուրենը** *Armen and Suren*, but **Արմենն ու Սուրենը** *Armen and Suren*. There are also certain rules: In a longer sentence where both **և** and **ու** have to appear, **ու** tends to connect words, **և** phrases and clauses: **Ես ու դու գնացինք այնտեղ և տեսանք նրան։** *You and I went there and saw him.*

There are other coordinating conjunctions, such as **նաև** *also*, **ապա** *then, so*, **այսինքն** *namely*, **ինչպես և** *as well as*, **ապա թե ոչ** *otherwise*, **մինչև իսկ** *and even*, **բայց և այնպես** *yet*, **ուրեմն** *thus*, **ուրեմն** *thus*, **մանավանդ** *especially*, etc., that do not have exact correspondences in English. Each of the conjunctions **սակայն**, **այլ** and **իսկ**, for instance, are comparable in meaning to the already mentioned **բայց** *but*. There are, however, subtleties in meaning that are not always easy to translate into English. The conjunction **իսկ** poses a special problem, as its meaning can be defined as something between the English '*and*' and '*but*.'

EXAMPLES:

(1) **Մենք խոսեցինք, իսկ դուք լուռ մնացիք։**
We spoke out, but (or: *and*) *you remained silent.*

(2) **Նոր տարին մենք տոնեցինք մեր տանը, իսկ դուք սրահ վարձեցիք։**
We celebrated the New Year in our home, but (or: *and*) *you rented a hall.*

Armenian is rich in correlative coordinators, i.e. a pair of coordinating conjunctions that belong to the same construction but are separated in use. There are two types of correlative coordinators, unstressed and stressed. Compare the two separate columns:

ոչ միայն ..., այլև	*not only ..., but also*	**և' ..., և'**	*both ... and ...*
որքան ..., այնքան	*the more ..., the more*	**թե' ..., թե'**	*both ... and ...*
եթե ..., ապա	*if ..., then*	**ո՛չ ..., ո՛չ**	*neither ..., nor ...*
ոչ թե ..., այլ	*not ... but*	**կա՛մ ..., կա՛մ**	*either ..., or*

EXAMPLES:

Դուք ոչ միայն աջակցեցիք, այլև փրկեցիք նրանց։
You not only helped them, but also saved them.

Մարդ որքան ծերանում է, այնքան իմաստուն է դառնում։
The older one gets, the wiser one becomes.

Եթե պատմես Աննային, ապա ամբողջ քաղաքը կիմանա։
If you tell Anna, the whole city will know about it.

Ո՛չ դու ես լսում, ո՛չ էլ թողնում ես ուրիշները լսեն։
You neither listen, nor do you allow others to listen.

Թե' լաց ես լինում, թե' ծիծաղում ես։
You are crying and laughing at the same time.

Այսպիսով՝ և' ոչխարները ողջ մնացին, և' գայլերը սովամահ չեղան։
Thus both the sheep and the wolves survived.

(Literally: *Thus both the sheep remained alive, and the wolves didn't starve.*)

2. A complex sentence consists of one main clause and one or more clauses subordinated to the main clause. A subordinate clause is introduced by:

a) a subordinating conjunction and is always separated from the main clause by a comma.

այնպես որ so that	*թեպետ* although	*նախքան* before
ասես թե as if	*թեև* although	*նայած* depending
եթե if	*ինչպես որ* as	*ոնց որ* as if
եթե միայն if only	*կարծես թե* as if	*որ* that
երբ (որ) when	*հակառակ որ* despite	*որովհետև* because
թե that	*հենց որ* as soon as	*որպեսզի* in order to
թե արդյոք whether	*մանավանդ որ* especially	*որքան որ* as much as
թե չէ otherwise	*մինչ* while	*չնայած որ* although
թեկուզ although	*մինչև (որ)* until	*քան* than
թեկուզ և even though	*մինչդեռ* whereas, while	*քանի* while

The most common subordinate conjunctions are listed below in alphabetical order:

Subordinate clauses can follow the main clause.

EXAMPLES:

(1) *Պետք է գնամ, որովհետև ինձ սպասում են։*
I must go because they are waiting for me.

(2) *Նա ամեն ինչ անում է, որպեսզի հաղթի։*
He does everything in order to win.

(3) *Ասում են, որ ինձ մոռացել ես։*
They say that you have forgotten me.

Subordinate clauses can precede the main clause.

EXAMPLES:

(4) *Երբ դասերը վերջանան, գնալու ենք սարերը։*
When classes end, we will go to the mountains.

(5) *Մինչև չպահանջես, չես ստանա։*
You won't receive if you don't demand.

(6) *Այնպես լավ ես գրում, կարծես գրող լինես։*
You write so well, as if you were a writer.

In the complex sentences (1)-(6), clauses do not have equal status: one clause is subordinate to another. In sentence (1) the subordinate clause *որովհետև ինձ սպասում են* *because they are waiting for me* is dependent on the main clause *Պետք է գնամ* *I must go.*

As the above sentences demonstrate, subordinate clauses fulfill various functions within complex sentences. They can appear, for example, as an adverb expressing a cause (1), a purpose (2), a time (4), etc.

When simple sentences are transformed into subordinate clauses, they are marked by an initial subordinating conjunction, but do not undergo any change in word order.

Արմենը ռուսերեն չգիտի։	→	*Գիտեմ, որ Արմենը ռուսերեն չգիտի։*
Նա եկավ։	→	*Երբ նա եկավ, ես գնացել էի։*
Հիվանդ էի։	→	*Բժշկի գնացի, որովհետև հիվանդ էի։*
Ի՞նչ պատահեց։	→	*Ուզում եմ իմանալ, թե ինչ պատահեց։*

Complex sentences can contain more than one subordinate clause, one depending from the other, thus constituting subordinate clauses of first, second, third degree, etc.:

Եկեղեցին առաջին շենքն էր,
The church was the first building

որը պատերազմից հետո վերակառուցվեց, (1st degree subordinate clause)
that was rebuilt after the war

քանի որ քաղաքում եկեղեցի չէր մնացել։ (2nd degree subordinate clause)
since no church was left in the city.

Այս տարի քաղաքում եմ մնալու,
This year I will stay in town

որովհետև ուզում եմ ավարտել այն գիրքը, (1st degree subordinate clause)
because I want to finish the book

որն սկսել եմ գրել անցյալ տարի, (2nd degree subordinate clause)
that I started last year,

երբ շատ ավելի ոգեշնչված էի։ (3rd degree subordinate clause)
when I was much more inspired.

3) Armenian has another method of transforming sentences into subordinate units. Instead of subordinate clauses, it uses nominal phrases that include a nominalized infinitive, with the personal-possessive article *-ս, -դ*, etc., or the possessive adjectives *իմ, քո, նրա*, etc., (see p. 54), and a preposition or postposition (see pp. 158-159) that governs a specific case. Such nominal phrases are are transformed from idependent sentences.

Նամակը գրում էի։	→*Նա եկավ նամակը գրելուս ժամանակ։*
(Letter$_{\text{the}}$ I wrote$_{\text{aor.}}$)	→(He arrived letter$_{\text{the}}$ writing$_{\text{gen}}$-mine$_{\cdot}$ while)
I was writing the letter.	→*He arrived as I was writing the letter.*
Նամակն ուղարկեցի։	→*Նա եկավ նամակն ուղարկելուցս առաջ։*
(Letter$_{\text{the}}$ I sent$_{\text{aor.}}$)	→(He arrived letter$_{\text{the}}$ sending$_{\text{abl}}$-mine$_{\cdot}$ before)
I sent the letter.	→*He arrived before I sent the letter.*
Նամակը բաց արեցիր։	→*Նա եկավ մինչև նամակը բաց անելդ։*
(Letter$_{\text{the}}$ you opened$_{\text{aor.}}$)	→(He arrived by the time letter$_{\text{the}}$ opening$_{\text{acc}}$-yours)
You opened the letter.	→*By the time you opened the letter, he arrived.*
Նամակը կարդացիր։	→*Նա եկավ նամակը կարդալուցդ հետո։*
(Letter$_{\text{the}}$ he read$_{\text{aor.}}$)	→(He arrived letter$_{\text{the}}$ reading$_{\text{abl}}$-mine$_{\cdot}$ after)
He read the letter.	→*He arrived after you read the letter.*

As the examples illustrate, the nominal phrases *գրելուս ժամանակ, ուղարկելուցս առաջ, մինչև բաց անելդ, կարդալուցդ հետո,* are rendered into English by subordinate clauses.

Many subordinate clauses have equivalent nominal phrases in Armenian:

Երբ դու գնում էիր, մենք քնած էինք։ or
Քո գնալու ժամանակ մենք քնած էինք։
When you were leaving, we were asleep.

Հենց որ Մարիան ինձ տեսավ, անհետացավ։ or
Ինձ տեսնելուն պես Մարիան անհետացավ։
As soon as Maria saw me, she disappeared.

Գիրքը չգնեցի, որովհետև մոտս դրամ չկար։ or
Մոտս դրամ չլինելու պատճառով գիրքը չգնեցի։
I did not buy the book because I did not have money on me.

Ձնայած որ հոգնած էր, մարդը երկար աշխատեց։ or
Հոգնած լինելով հանդերձ մարդը երկար աշխատեց։
Although he was tired, the man worked for quite a while.

Some of these nominal phrases are translated into English as gerundial or infinitive constructions:

առանց սպասելու (preposition + infinitive$_{\text{gen}}$) *without waiting*
պարելու տեղ/փոխարեն (infinitive$_{\text{gen}}$ + postposition) *instead of dancing*
տեսնելու նպատակով (infinitive$_{\text{gen}}$ + postposition) *in order to see*
հիվանդ լինելու պատճառով (preposition + infinitive$_{\text{gen}}$) *due to being ill*

VI ARMENIAN-ENGLISH CONTRASTS

Government of verbs, adjectives, and adverbs

In sentences, some words require that another word take a particular form. For instance, Armenian prepositions and postpositions require that nouns following or preceding them be used in a certain case (see pp. 158-159). Verbs, adjectives, adverbs and even some nouns, too, demand that their complement(s) be used in a particular case, with or without a preposition/postposition. This factor, called government, has an impact on the sentence structure of any language. Among languages, the government of verbs, adjectives, nouns, and adverbs may coincide. Compare the government of the verb *մշակել* in the following Armenian sentence and that of the English verb *cultivate* in the translation of that sentence. Both verbs in the respective languages require a direct object:

Նրանք մշակում են հողը: *They cultivate* ***the soil.***

Languages, however, vary as to the way in which verbs, nouns, adjectives, and adverbs are connected to their complements. Considering that in Modern English nouns have only two expressed cases, namely nominative and genitive (cf. *father/father's*), and personal pronouns only three cases, i.e. nominative, genitive and objective (cf. *I/my/me)*, discrepancies in the government of verbs, nouns, adjectives, and adverbs in Armenian and English are inevitable.

Very often, while Armenian requires only an indirect object, English requires a preposition before the object:

Նրանք այնտեղ ինձ են սպասում: *They wait there* ***for me.***

In the above sentence, *սպասել* *to wait* takes just the indirect object *ինձ*, while in English the verb *to wait* is followed by the preposition *for* plus the object *me*.

Աշխարհը մեզ է նայում: *The world is looking* ***at us.***

Here again, *նայել* requires an indirect object (the dative of the personal pronoun *մենք* → *մեզ*) where the English *to look* uses the preposition *at* before *us*.

There are considerable differences in the government of verbs of the two languages:

վախենալ + object in the ablative case (ending *-ից*) vs. *to fear* + direct object

Այս շնից վախենում եմ: *I fear this dog.*

գոհանալ + object in the instr. case (ending *-ով*) vs. *to content oneself* + with + object

Քչով գոհանում եմ: *I content myself* ***with*** *little.*

հպարտանալ + object in the instr. case (ending *-ով*) vs. *to take pride* + *in* + object

Նա հպարտանում է իր զավակներով: *He takes pride* ***in*** *his children.*

ծիծաղել + object in the genitive case (ending *-ի*) + *վրա* vs. *to laugh* + at + object

Մի՛ ծիծաղիր ուրիշների վրա։ *Do not laugh **at** others!*

խուսափել + object in the ablative case (ending *-ից*) vs. *to avoid* + direct object

Բոլորը նրանից խուսափում են։ *Evereybody avoids him.*

It is therefore important to memorize the government of verbs, nouns, and adjectives. In the following pages, some frequently used Armenian verbs and adjectives are grouped according to the case they govern.

Verbs requiring the direct object

Verbs such as *տեսնել* *to see*, *վերցնել* *to take*, *դնել* *to put*, *հասկանալ* *to understand*, etc., are transitive verbs and as such they require a direct object. Transitive verbs require the accusative case, and in most languages these verbs represent the largest group of verbs. There is, however, a distinction that East Armenian makes depending on the meaning of the object. With inanimates it takes the accusative, with animates it takes the dative case:

Տեսնում եմ լեռը(acc)։ *I see the mountain.*

Չեմ տեսնում երեխաներին(dat)։ *I don't see the children.*

The animate vs. inanimate distinction becomes irrelevant when the reference to the noun is not specific but generic, i.e. the noun is an example of a class in general. In that case, transitive verbs treat nouns as inanimates and require the accusative:

Մենք հրավիրեցինք մեր ծանոթ բժշկին(dat)։ *We invited the physician we knew.*

Մենք անմիջապես բժիշկ(acc)*հրավիրեցինք։* *We immediately invited a physician.*

There are verbs that govern two direct objects, the first of them being primary verbs, such as *կոչել* *to name*, *հռչակել* *to declare*, *նշանակել* *to nominate*, *ընտրել* *to choose*, *դարձնել* *to make*, etc. In this case, too, the first object takes either the accusative or the dative according to its meaning, while the second object always takes the accusative:

Երեխային(dat) *ի՞նչ*(acc) *եք կոչելու։* *What are you going to name the child?*

Գեներալը նրան(dat) *հերոս*(acc) *հռչակեց։* *The general declared him a hero.*

Աննային(dat) *քարտուղար*(acc) *նշանակեցին։* *They nominated Anna as the secretary.*

Քաղաքը(acc) *Անի*(acc) *կոչեցին։* *They called the city Ani.*

Տունը(acc) *դժոխք*(acc) *դարձրեց։* *He turned the house into hell.*

Verbs requiring the dative:

աղաչել to beg — **Աղաչեցի մեկին**(dat)**, որ ինձ օգնի**: *I begged someone to help me.*
դիպչել to touch — **Նկարներին**(dat) **չդիպչե՛լ**: *Do not touch the paintings.*
ընկերանալ to join — **Ընկերացի՛ր մեզ**(dat): *Join us!*
ծանոթանալ to get acquainted **Քաղաքին**(dat) **ծանոթացանք**: *We got acquainted with the city.*
ծառայել to serve — **Ծառայում ենք հայրենիքին**(dat): *We serve the fatherland.*
կպչել to stick — **Սոսինձը կպչում է մատիս**(dat): *The glue sticks to my finger.*
հանդիպել to meet — **Այսօր Արամին**(dat) **հանդիպեցի**: *I met Aram today.*
հասնել to reach — **Հասանք մեր նպատակին**(dat): *We have reached our goal.*
հավատալ to believe — **Թշնամուն չեն հավատա**: *They don't believe the enemy.*
հետևել to follow — **Հետևեցի խորհրդիդ**(dat): *I followed your advice.*
հնազանդվել to obey — **Օրենքին**(dat) **պետք է հնազանդվել**: *One must obey the law.*
հրամայել to order — **Մեզ**(dat) **հրամայեցին, որ գնանք**: *They ordered us to go.*
մոտենալ to approach — **Մոտեցե՛ք սեղանին**(dat): *Come close to the table!*
նախանձել to envy — **Բոլորը նրան**(dat) **նախանձում են**: *Everybody envies him.*
նայել to look — **Ոչ ոք շանը**(dat) **չնայեց**: *Nobody looked at the dog.*
նմանվել to resemble — **Դու նմանվում ես մորդ**(dat): *You resemble your mother.*
նպաստել to contribute **Նպաստեցիր հաջողությանս**(dat): *You contributed to my success.*
ողորմել to have mercy **Ողորմի՛ր աղքատներին**(dat): *Have mercy on the poor!*
սպառնալ to threaten — **Կրակը մեզ**(dat) **սպառնում էր**: *The fire was threatening us.*
սպասել to wait — **Հյուրին**(dat) **երկար սպասեցինք**: *We waited long for the guest.*
վերագրել to attribute — **Ամեն ինչ քեզ**(dat) **վերագրեցին**: *They attributed everything to you.*
վնասել to harm — **Օդը առողջությանս**(dat) **վնասեց**: *The air damaged my health.*
վստահել to trust — **Ջեմ վստահում հիշողությանդ**(dat): *I don't trust your memory.*
օգնել to help — **Կարո՞ղ ես ինձ**(dat)**օգնել**: *Can you help me?*
շնորհավորել to congratulate **Սրտանց շնորհավորեցի նրան**(dat) **հաջողության առթիվ**: *I congratulated him on his success.*

Adjectives and adverbs requiring the dative:

անտարբեր indifferent — **Նա իմ ցավին**(dat) **անտարբեր է**: *He is indifferent to my pain.*
անտեղյակ ignorant — **Նրանց դավին**(dat) **անտեղյակ էինք**: *We ignored their plot.*
արժանի worthy — **Իրենց բախտին**(dat) **արժանի չեն**: *They do not deserve their luck.*
ընդունակ capable — **Լավության**(dat) **ընդունակ է**: *She is capable of good deeds.*
խորթ not familiar — **Բարքերին**(dat) **խորթ են**: *They are not familiar with the customs.*

հաճելի pleasant	*Խաղը բոլորիս*(dat) *հաճելի էր։ We all enjoyed the game.*
հակառակ opposed	*Ասածիս*(dat) *հակառա՞կ ես։ Are you opposed to what I say?*
հավասար equal	*Մեկը մյուսին*(dat) *հավասար է։ One is equal to the other.*
հարմար suitable, fit	*Այս կոշիկները ինձ*(dat) *հարմար են։ These shoes fit me.*
մոտ(իկ) close	*Նրանց տունը մեզ*(dat) *մոտ է։ Their house is close to us.*
նման similar, like	*Մենք նրանց*(dat) *նման չենք։ We are not like them.*
պատշաճ suitable	*Հագուստս պատշա՞ճ է տոնին*(dat)*։ Is my dress suitable for the party?*
պատրաստ ready	*Սկսելու*(dat) *պատրաստ ենք։ We are ready to start.*
վնասակար harmful	*Ծխելը բոլորին*(dat) *վնասակար է։ Smoking is harmful to all.*
օգտակար useful, good	*Միրգը երեխաներին*(dat) *օգտակար է։ Fruit is good for children.*

Verbs requiring the dative and accusative:

Many verbs take two objects, an indirect object in the dative and a direct object in the accusative. Verbs like *տալ to give, պատմել to tell, բացատրել to explain,* etc., belong to the semantic group of verbs that indicate the act of offering something (a thing or an information) to somebody. The questions asked are *ո՞ւմ to whom?* referring to a person and *ի՞նչ what?* referring to the thing or information offered. Here are some verbs of this group:

առաջարկել to offer	*Պաշտոնը*(acc) *քեզ*(dat) *առաջարկեցին։ They offered you the position.*
բացատրել to explain	*Խնդիրը*(acc) *նրան*(dat) *բացատրեցի։ I explained the problem to him.*
թողնել to leave	*Որոշումը*(acc) *թողեցի հորս*(dat)*։ I left the decision to my father.*
խոստովանել to confess	*Իր սերն*(acc) *ինձ* (dat) *խոստովանեց։ He confessed his love to me.*
նվիրել to give (a gift)	*Մարոյին*(dat) *ծաղիկներ*(acc) *նվիրեցի։ I gave Maro flowers.*
պատմել to tell	*Այս լուրը*(acc) *նրան*(dat) *չպատմես։ Don't tell him this news.*
վերադարձնել to return	*Ապրանքը*(acc) *վաճառողին*(dat) *վերադարձրի։ I returned the merchandise to the salesperson.*
տալ to give	*Տո՛ւր ինձ*(dat) *հույս*(acc)*։ Give me some hope!*
ցանկանալ to wish	*Քեզ*(dat) *լավագույնն*(acc) *եմ ցանկանում։ I wish you the best.*
ուղարկել to send	*Աննային*(dat) *նամակ*(acc) *ուղարկեցի։ I sent Anna a letter.*
ուղղել to address	*Նամակս*(acc) *ուղղում եմ ընտանիքիս*(dat)*։ I address my letter to my family.*

Verbs requiring the ablative:

անջատել to detach	*Միտքդ նրանից*(abl) *անջատի՛ր։ Detach your mind from him/her!*
բաժանել to separate	*Չորը թացից*(abl) *բաժանեցին։ They separated the dry from the wet.*

263

բաղկանալ to consist — *Գիրքը բաղկացած է տասը էջից(abl)։* The book consists of ten pages.
գանգատվել to complain — *Ձգանգատվես ոչ մեկից։* Do not complain about anybody.
գողանալ to steal — *Ինձանից(abl) շատ բան գողացան։* They stole a lot from me.
դադարել to cease — *Նա դադարեց գոյությունն ունենալուց(abl)։* He ceased to exist.
դժգոհել to complain — *Դժգոհո՞ւմ ես քո կյանքից։* Do you complain about your life?
դողալ to shiver — *Ցրտից դողում եմ։* I shiver with cold.
զրկել to deprive — *Մի՛ զրկիր քեզ ուտելիքից։* Don't deprive yourself of food!
զգուշանալ to beware — *Այս շնից(abl) զգուշացի՛ր։* Beware of this dog!
խնդրել to ask — *Քեզնից(abl) ի՞նչ խնդրեցի։* What did I ask you?
խուսափել to avoid — *Բոլորը նրանից(abl) խուսափում են։* Everybody avoids him.
հեռանալ to go away — *Հայրենիքիցս(abl) հեռացել եմ։* I left my fatherland.
հրաժարվել to resign — *Պաշտոնիցդ(abl) հրաժարվեցի՞ր։* Did you resign from your job?
հոգնել to get tired — *Աշխատանքիցս(abl) հոգնեցի։* I got tired of my work.
պոկել to tear — *Այստեղից(abl) մի կտոր պոկի՛ր։* Tear a piece from here!
վախենալ to fear — *Մի՛ վախեցիր այդ մարդկանցից(abl)։* Do not fear those people!
տառապել to suffer — *Տառապում է անքնությունից(abl)։* He/she suffers from insomnia.
ձանձրանալ to get fed up — *Ձանձրացա այս աղմուկից(abl)։* I got fed up with this noise.
փախչել to escape — *Ճակատագրից(abl) չես փախչի։* You cannot escape destiny.
քարանալ to be petrified — *Վախից(abl) քարացա։* I was petrified with fear.
օգտվել to profit — *Օգտվի՛ր լավ եղանակից(abl)։* Profit from the nice weather!

Adjectives and adverbs requiring the ablative:

ազատ free — *Ամեն պարտականությունից(abl) ազատ է։* He is free of any duty.
գաղտնի secretely — *Ինձնից(abl) գաղտնի գործեցիր։* You acted secretly from me.
գոհ satisfied — *Ձեր կյանքից(abl) գո՞հ եք։* Are you satisfied with your life?
դժգոհ unhappy — *Վիճակից(abl) դժգոհ ենք։* We are unhappy with the situation.
զուրկ devoid — *Նա զգացումներից(abl) զուրկ է։* He/she is devoid of feelings.
թույլ weak — *Օտար լեզուներից թույլ եմ։* I am weak in foreign languages.
կտրված cut off — *Կյանքից(abl) կտրված ենք։* We are cut off from life.
հեռու far — *Ձեր տունը մեզնից(abl) հեռու չէ։* Your house is not far from us.
հոգնած tired — *Ամեն ինչից(abl) հոգնած եմ։* I am tired of everything.
տարբեր different — *Մեկը մյուսից(abl) տարբեր է։* One is different from the other.

264

Verbs requiring the instrumental:

բավարարվել to content oneself **Մենք միշտ քչով**(ins) **բավարարվում ենք**։
We always content (ourselves) with little.

գոհանալ to be satisfied **Բոլորն էլ գոհացան արդյունքներով**(ins)։
Everybody was satisfied with the results.

հիանալ to admire **Հիանում եմ քեզնով**(ins)։ *I admire you.*

զարդարել to decorate **Համազգեստդ զարդարել ես չքանչաններով**(ins)։
You have decorated your uniform with medals.

զբաղվել to occupy oneself **Ինչո՞վ**(ins) **ես զբաղվում**։ *What is your occupation?*

լցնել to fill **Սիրտս լցրեցիր վախով**(ins)։ *You filled my heart with fear.*

մխիթարվել to console oneself **Մխիթարվելու են իրենց զավակներով**(ins)։
They will console themselves with their children.

սնվել to nourish oneself **Ինչո՞վ**(ins) **ես սնվում**։ *With what do you nourish yourself?*

հպարտանալ to take pride **Կան ազգեր, որ հպարտանում են իրենց վառապանծ անցյալով**(ins)։
There are nations that take pride in their glorious past.

ուրախանալ to rejoice **Հայրս ուրախանում էր իր որդիների հաջողությամբ**(ins)։
My father was rejoicing over the success of his sons.

ծածկվել to cover oneself **Դաշտերը ծածկվեցին ձյունով**(ins)։ *The fields were covered with snow.*

Adjectives requiring the instrumental:

հարուստ rich **Հողը հարուստ է մետաղներով**(ins)։ *The soil is rich in metals.*

հպարտ proud **Հպարտ եմ քեզանով**(ins)։ *I am proud of you.*

լեցուն full **Ծնողների սիրտը միշտ լեցուն է սիրով**(ins)։ *The hearts of parents are always full of love.*

լի full **Կյանքը լի է անակնկալներով**(ins)։ *Life is full of surprises.*

նշանավոր famous **Քաղաքը նշանավոր է իր ճարտարապետությամբ**(ins)։ *The city is famous for its architecture.*

հղի full, pregnant **Պատմության ներկա շրջանը հղի է վտանգներով**(ins)։ *The present period of history is full of dangers.*

օժտված gifted **Օժտված ես խելքով**(ins)։ *You are gifted with intelligence.*

265

VII WORD FORMATION

Two-word compounds

Armenian has a great number of two-word compounds, a pair of words with a fixed meaning. These are idiomatic expressions unique to Armenian and widely used as intensifiers. They are written in open form, chiefly connected by the coordinating conjunctions **ու** or **և** (see the notes on pp. 5 and 255).

EXAMPLES:

դեղ ու դարման *remedy* (literally: *medicine and cure)*
խաղ ու պար *childs's play* (literally: *game and dance)*
լուռ ու մունջ *silent* (literally: *quiet and taciturn)*
ողջ ու առողջ *wholesome* (literally: *alive and healthy)*
ուժ ու կորով *strength* (literally: *power and vigor)*
խելք ու միտք *cleverness* (literally: *brain and thought)*
հոգս ու ցավ *sorrow* (literally: *worry and pain),* etc.

The elements of these compounds are equal in status and both are stressed. However, they are pronounced as one complex word with a rising intonation towards the second component. Hence the reduction of some of these expressions into one word.

EXAMPLES:

լացուկոծ *lamentation* from **լաց ու կոծ** *(crying and deploring)*
տունտեղ *possessions* from **տուն ու տեղ** *(house and place)*
առուծախ *dealings* from **առ ու ծախ** *(take and sell)*
ուղնուծուծը *pith, core* from **ուղ(ն) ու ծուծ(ը)** *(brain and marrow)*
կարգուկանոն *orderliness* from **կարգ ու կանոն** *(order and rule),* etc.

When used in everyday speech, conjunctions are often left out, and many two-word compounds established themselves in writing with a hyphen.

EXAMPLES:

հագած-կապած *all decked out* (literally: *dressed-fixed)*
անթիվ-անհամար *numerous* (literally: *innumerable-numberless)*
աղմուկ-աղաղակ *brouhaha* (literally: *noise-screaming),* etc.

As the examples illustrate, the components of such compounds are synonymous or close in meaning. There are, however, some formations whose components have the opposite meaning.

EXAMPLES:

թաց ու չոր *diverse* (literally: *wet and dry)*
աջ ու ձախ *left and right* (literally: *right and left)*
գիշեր ու ցերեկ *all day long* (literally: *night and day),* etc.

VIII PRONUNCIATION

Interjections

Armenian everyday conversation abounds in interjections, marginal items of speech that carry various meanings but function alone and are not part of a sentence structure. These are short linguistic units that are emotive and situational, express a lot using mostly just one syllable consisting of a few sounds. Sometimes they can, however, be longer than one syllable. Armenian interjections can be grouped into four types that carry out various functions.

1) To convey strong emotion: օ՛ [o!], ա՛ [a!], օ՛յ [oy!], ո՛ւյ [uy!], վա՛յ [vay!], ջա՛ն [jan!], պա՛հ [pah!], etc.

Due to the difference of the socio-cultural settings in which the two languages, English and Armenian, function, none of these Armenian interjections can be exactly translated into English. Therefore, some common Armenian interjections from the first group will be listed here according to the various emotions they express.

a) happiness: ջա՛ն [jan!], ուխա՛յ [ukẖay!], օ՛հ [oh!], ա՛խ [akẖ!], etc.
b) surprise: օ՛հ [oh!], օհո՛ [oho!], պա հո՛ [pa ho!], բա՛ [ba!], վա՛հ [vah!], etc.
c) grief, anxiety: վո՛ւյ [vuy!], վո՛ւշ [vuṣh!], ամա՛ն [aman!], վա՛յ [vay!], ա՛խ [akẖ!], etc.
d) disgust: վո՛ւ [pʰu!], ի՛հ [ih!], ո՛ւհ [uh!], թյո՛ւ [tʰyu!], թո՛ւ [tʰu!], etc.
e) discontent: օ՛հ [oh!], է՛հ [eh!], օ՛ֆ [of!], հը՛ [hə!], etc.
f) reproach: ա՛յ-ա՛յ-ա՛յ [ay-ay-ay!], էհե՛յ [ehey!], ը՛հ [əh!], ա՛խ [akẖ!], etc.
g) regret: ավա՛ղ [avagẖ!], վա՛խ [vakẖ!], է՛խ [ekẖ!], ա՛խ [akẖ!], etc.

The special intonation that accompanies each of these interjections is crucial. As the examples ա՛խ [akẖ!] or օ՛հ [oh!] illustrate, depending on intonation, some interjections can express various emotions.

2) To catch the attention a) of a person in general: ո՛վ [ov!], է՛յ [ey!], հե՛ [he!], հե՛յ [hey!], էհե՛յ [ehey!], b) of a man տո՛ [to!], ծո՛ [ʦo!], ա՛րա [ara!], c) of a woman քա՛ [kʰa!], աղջի՛ [aghǰʰi!], etc. Most of these interjections belong to a lower register of everyday speech and sound at times vulgar.

3) To incite animals to action or to get their attention, such as to call a) chickens and birds: ջո՛ւ-ջո՛ւ [ju-ju!], b) cats: փի՛սի-փիս՛ի [pisi-pisi!], փիշի՛-փիշի՛ [pišhi-pišhi!]; to frighten away animals, such as a) cats: փիշ՛ [pʰišht!], b) chickens, birds, and flies: քշա՛ [kʰᵊša!], to provoke a dog to attack someone քըշո՛ւ-քըշո՛ւ [kʰᵊs-kʰᵊs!], etc.

4) To imitate natural sounds of animals and things, i.e. onomatopoeic words: հա՛ֆ-հա՛ֆ [haf-haf!] (dog), ծի՛վ-ծի՛վ [ʦiv-ʦiv!] (bird), մյաո՛ւ [miau!] (cat), ծուղրուղո՛ւ [ʦughrughu!] (rooster), բը՛զզ [bəz!] (bee), չըք՛խկ [čʰərəkẖk!] (shutting door), խը՛շշ [kẖəšhšh!] (running water), etc.

267

IX ORTHOGRAPHY

Capitalizing words

1. As in English, Armenian capitalizes the first word in a sentence, quotation, or verse, and the first letter of proper names:

Արմեն *Armen*
Երևան *Yerevan*
Կիպրոս *Cyprus*

2. Religious terms are also capitalized:

Աստված *God*
Տիրամայր *Mother of our Lord*
Տեր *Lord*

3. In compound proper names, all names start with capital letters:

a) official names of countries

Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներ *United States of America*
Հայաստանի Հանրապետություն *Republic of Armenia*
Ռուսաստանի Դաշնություն *Russian Federation*
Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետություն *German Federal Republic*

b) names of people

Ալեքսանդր Սերգեևիչ Պուշկին *Alexander Sergeyevich Pushkin*
Ջորջ Բուշ կրտսեր *George Bush Junior*
Ջորջ Նոել Գորդոն Բայրոն *George Noel Gordon Byron*
Հո Շի Մին *Ho Shi Min*

c) geographic names consisting of separate proper names

Էլզաս-Լոթարինգիա *Alsace-Lorraine*
Մեծ Մասիս *Grand Massis* (mountain of Ararat)
Ադիս Աբեբա *Addis Ababa*
Փոքր Ասիա *Asia Minor*

d) churches and other sacred locations that contain the name ***Սուրբ*** *Saint*

Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին *Holy Sea of St. Etchmiadzin*
Ախթամար Սուրբ Խաչ եկեղեցի* *Aghtamar Holy Cross Church*
Սուրբ Գևորգ վանք* *St. Georg Monastery*

* See next page, section 4. a).

268

4. In compound proper nouns, only the first word is capitalized, while specifying common nouns are not. EXAMPLES:

a) names of geographic locations

Ստավրոպոլի երկրամաս *Stavropol territory*
Սև ծով *Black Sea*
Սևանա լիճ *Sevan Lake*

b) modern and historical names of states, provinces and districts of countries

Բյուզանդական կայսրություն *Byzantine Empire*
Կիլիկիայի հայկական թագավորություն *Armenian Kingdom of Cilicia*
Հայաստանի առաջին հանրապետություն *Armenia's First Republic*

5. Names of internationally or nationally known prizes, awards, and medals

Նոբելյան մրցանակ *Nobel Prize*
Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոցի շքանշան *St. Mesrop Mashtots Medal*
Հայրենիքի շքանշան *Fatherland Medal*

6. Names of international organizations, unions, and institutions

Միավորված ազգերի կազմակերպություն *Organization of the United Nations*
Խաղաղության համաշխարհային խորհուրդ *International Peace Council*
Ազգերի լիգա *League of Nations*

7. Names of festivities

a) officially celebrated national and international days

Մարտի ութը *8th of March (International Women's Day)*
Անկախության օր *Day of Independence*
Նոր տարի *New Year*

b) officially celebrated religious festivities

Սուրբ Ծննդի տոն *Christmas Day* (literally: *Day of the Holy Birth)*
Զատիկ տոն *Easter Feast*
Ավագ ուրբաթ *Good Friday*

8. Names of major events in history

Առաջին համաշխարհային պատերազմ *First World War*
Մեծ եղեռն *The Armenian Genocide (Literally: The Great Disaster)*
Դիմադրության շարժում *Resistance Movement*
Ֆրանսիական մեծ հեղափոխություն (1789–1794 *թթ.*) *The Great French Revolution*

X EXERCISES

1. Combine words from the left column with appropriate words from the right column.

a. *Սոնի՛կ, ուզո՞ւմ ես*	*հատուկ ծրագիր ունե՞ք։*
b. *Ի՞նչ պիտի նախընտրեիր՝*	*ձեզ հաջողություն եմ մաղթում։*
c. *Մի լավ գյուղ գիտեմ*	*ձեզ։*
d. *Տիկի՛ն Ալիս,*	*գյուղո՞ւմ ապրել, թե՞ քաղաքում։*
e. *Այս օրերին դուք*	*այս ամառ ի՞նչ եք անելու։*
f. *Սիրով կընկերանամ*	*հետս թատրոն գնալ։*
g. *Ուր էլ գնաք,*	*գետի ափին։*

2. Form mini-dialogues according to the patterns in a, b, c, and d. Replace the items թատրոն/կինո with գյուղ/քաղաք, անտառ/լեռ, մարզանք/պտույտ, թանգարան/խանութները, etc.

a. A. *Ո՞ւր ես գնալու։*
B. *Դեռ չեմ որոշել։ Կա՛մ թատրոն եմ գնալու, կա՛մ էլ կինո։*

b. A. *Թատրո՞ն էիր գնացել։*
B. *Ո՛չ, թատրոն չատ չեմ գնում. կինոյից եմ գալիս։*

c. A. *Ուզո՞ւմ ես ինձ հետ կինո կամ թատրոն գնալ։*
B. *Ո՛չ կինո եմ սիրում գնալ, ո՛չ էլ թատրոն։*

d. A. *Ո՞ւր գնանք, կինո՞, թե՞ թատրոն։*
B. *Կինոյից էլ, թատրոնից էլ հոգնել եմ։ Տանն եմ մնալու։*

3. Transform the active into the passive voice.

a. *Արևը այրեց երեսս։ Երեսս արևից միշտ այրվում է։*
b. *Ջեմ կարող դուռը բացել։ Դուռը չի ...*
c. *Դասախոսը ուսանողին քննեց։ Ուսանողները դասախոսի կողմից ...*
d. *Անձրևը փողոցները մաքրում է։ Փողոցները անձրևից ...*
e. *Լավ օրերը հիշում եմ։ Լավ օրերը միշտ ...*
f. *Այստեղից լավ եմ լսում։ Այստեղից լավ ...*
g. *Անունդ այսպե՞ս ես գրում։ Չգիտեի, որ անունդ այսպես ...*

4. Build sentences according to the pattern.

a. *Երգողը նա է, ով երգում է։*
b. *Գրողը նա է, ...*
c. *Կարդացողները նրանք են, ովքեր ...*
d. *Խոսողները ...*
e. *Նկարողները ...*
f. *Լուղը ...*

5. Complete the following sentences according to the pattern.

a. *Ուզածներս այն բաներն են, որ ուզեցի։*
b. *Գրածներս այն բաներն են, որ ...*
c. *Ջաաածներս այն բաներն են, որ ...*
d. *Ջլաածներդ ...*
e. *Ջեր ունեցածները ...*
f. *Ջեր նվիրածները ...*

6. Complete the following sentences according to the pattern.

a. *Ջգրածս այն է, որ չեմ գրել։*
b. *Ջկերածդ այն է, որ ...*
c. *Ջուզածը ...*
d. *Ջլաածս ...*
e. *Ջունեցածս ...*
f. *Ջկարդացածդ ...*

7. Answer the questions with a negative response. Follow the pattern.

a. *Ե՞րբ ես այս նվերը տալու։ Երբ նրան տեսնեմ, կտամ։ (նրան, տեսնել)*
b. *Ե՞րբ ճաչեցիք։ Երբ ... (բոլորը, գալ)*
c. *Ե՞րբ ես Աննային ասելու։ Երբ ... (Աննա, հանդիպել)*
d. *Ե՞րբ եք կարկանդակը կտրելու։ Երբ ... (հյուրերը, հավաքվել)*
e. *Ե՞րբ ես այդ մարդու հետ ծանոթացել։ Երբ ... (գնացք, ճամփորդել)*
f. *Ե՞րբ սկսվեց ձեր ընկերությունը։ Երբ ... (համալսարան, սովորել)*
g. *Ե՞րբ հասկացար, թե ինչ պատահեց։ Երբ ... (նամակ, ստանալ)*

8. Link the two clauses to each other by using one the following conjunctions:

(որովհետև, քանի որ, թեև, որպեսզի, չնայած որ, երբ)

a. *Դասի չգնացի։ Հիվանդ էի։ Դասի չգնացի, որովհետև հիվանդ էի։*

b. *Գիրքը գնեցի։ Դրամ չունեի։*
c. *Շտապեցինք։ Չէինք ուզում ուշանալ։*
d. *Անձրևում էր։ Դուրս եկանք տնից։*
e. *Դասը վերջացավ։ Բոլոր երեխաները բակ գնացին խաղալու։*
f. *Շատ ցուրտ էր։ Նա վերարկու չէր հագել։*
g. *Այս ճաշը չեմ սիրում։ Ուտում եմ։*

9. Translate into Armenian.

a. Know what you say.
b. What you see you believe.
c. He who searches finds.
d. He who has no money eats what he finds.
e. What will happen will happen.
f. He is not somebody who would forget.

10. How would you say it in Armenian?

a. Ask a friend what his/her plans are for the next day/weekend/summer.
b. Invite a friend to spend some time with you.
c. Offer your friend some choices of places to go with you.
d. Agree to join a friend on a trip.
e. Politely decline to go with a friend to the theater. Give reasons why you cannot go.
f. Ask your instructor whether he/she can explain to you the use of an Armenian word.

11. Answer the following questions with reference to the TEXT in this unit.

a. *Նամակ գրողը ո՞վ է։*
b. *Նամակը ո՞ւմ է ուղղված։*
c. *Որտե՞ղ է ապրում Վահանը։*
d. *Որտե՞ղ են ապրում Վահանի տատիկն ու պապիկը։*
e. *Ինչո՞ւ մինչև հիմա Վահանը նամակ չէր գրում տատիկին։*
f. *Վահանը ե՞րբ է գյուղ գնալու։*
g. *Ի՞նչ է տոնելու Վահանը գյուղում։*
h. *Որտե՞ղ ես սիրում ապրել, գյուղո՞ւմ, թե՞ քաղաքում։*

XI PROVERBS

Գյուղացու փորը քաղաքացու հացով չի կշտանա։
A peasant's stomach cannot be sated with a townsman's bread.

Գյուղացու մեջքը որ չիտակ եղավ, ցանածը ծուռ կբուսնի։
If a peasant's back is straight, his harvest will be crooked.

Կարկուտը ծեծած տեղն է ծեծում։
The hail hits more the spot that it hit before.

Ուրիշի համար փոս փորողը ինքը մեջը կընկնի։
He who digs a pit for someone else will fall into it himself.

Տաշած քարը գետնին չի մնա։
A polished stone won't remain on the ground for long.

15. UNIT 12 11/16/07 12:39 PM Page 275

Unit 12

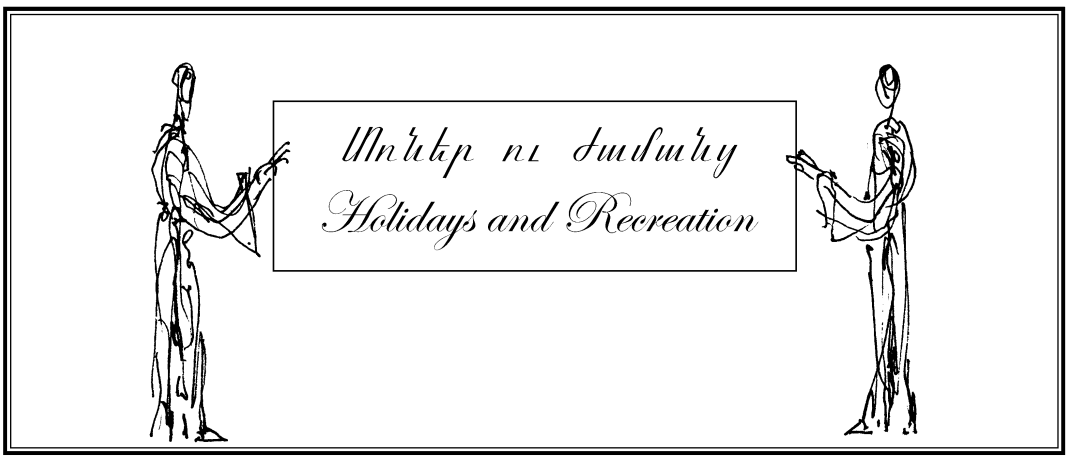

On the Agenda ...

Speech Acts in Dialogues:	Discussing news	276
Vocabulary:	Media and news	280
Grammar:	SYNTAX: Direct and indirect speech	282
Armenian-English Contrasts:	Nominalizations in Armenian	285
Word formation:	Reduplication in Armenian	288
Pronunciation:	Double consonants	291
Orthography:	Rendering English words into Armenian	293

15. UNIT 12 11/16/07 12:39 PM Page 276

I DIALOGUES

1. ***A and B are fellow students. A is back from a study trip to Armenia.***

A. *Բարի վերադա՛րձ։* [Bari veradarts^{h}]	Welcome back!
Ինչպե՞ս էր Հայաստանում։ [Inch^{h}pes er Hayastanum?]	How was Armenia?
B. *Հիանալի՛ էր։ Ամեն ինչ կպատմեմ։* [Hianali er. Amen inch^{h} k^{ə}patmem]	It was wonderful. There's a lot to tell.
Բայց նախ ասա՝ այստեղ ի՞նչ կա-չկա։ [Bayts^{h} nakh asa, aystegh inch^{h} ka-ch^{h}^{ə}ka?]	But first tell me, what's new here?
A. *Լսե՞լ ես վերջին նորությունը։* [L^{ə}sel es verch^{h}in norut^{h}yunə?]	Have you heard the latest news?
B. *Ի՞նչ նորություն։* [Inch^{h} norut^{h}yun?]	What's new?
A. *Համալսարանն օրենքները փոխել է։* [Hamalsarann orenk^{h}nerə p^{h}okhel e]	The university has changed its rules.
Այլևս ուսման վարձ չկա։ [Aylev^{ə}s usman vartsh ch^{ə}ka]	There are no more tuition fees.
B. *Իսկապե՞ս։* [Iskapes?]	Really?
A. *Այո՛։ Բոլոր ուսանողները* [Ayo! Bolor usanoghnerə]	All students will receive a
համալսարանից թոշակ են ստանալու։ [hamalsaranits^{h} t^{h}oshak en stanalu]	scholarship from the university.
B. *Ի՛նչ լավ լուր է։* [Inch^{h} lav lur e!]	That's great news!
A. *Եվ գիտես՝ այլևս քննությունները* [Yev gites aylev^{ə}s k^{h}^{ə}nnut^{h}yunner]	And, you know, there will be no
չեն լինելու, ոչ էլ թվանշանները։ [ch^{h}en linelu, voch^{h} el t^{h}^{ə}van^{ə}shanner]	exams or grades anymore.
B. *Ի՞նչ եսասում. անհավատալի է։* [Inch^{h} es asum? Anhavatali e]	Don't tell me! That's unbelievable!

15. UNIT 12 11/16/07 12:39 PM Page 277

A. *Փոխանակ նրանք մեզ քննելու,*
[Pʰokẖanak nᵊrankʰ mez kʰᵊnnelu,]
Instead of them examining us,

մենք ենք գնահատելու դասախոսներին։
[menkʰ enkʰ gᵊnahatelu dasakẖosnerin]
we will evaluate the professors.

B. *Ջեմ կարող ասածիդ հավատալ։*
[Cẖʰem karogẖ asaʦit havatal]
I can't believe what you're saying.

A. *Ո՞վ ասաց, որ հավատաս։*
[Ov asaʦʰ, vor havatas?]
Who said you should believe it?

Այսօր ապրիլի մեկն է։
[Aysor aprili mekn e]
Today is April Fool's Day.

2. ***A and B be are neighbors. They are clearing up a misunderstanding.***

A. *Ոչ մեկին բան չասես, բայց*
[Voch mekin ban cẖʰases, bayʦʰ]
Don't tell anybody, but

քեզ գաղտնիք ունեմ ասելու։
[kʰez gakẖtnikʰ unem aselu]
I have a secret to share with you.

B. *Վստահի՛ր ինձ, խոստանում եմ լռել։*
[Vᵊstahir indz, kẖostanum em lᵊrel]
Trust me, I promise to keep quiet.

A. *Գիտե՞ս, որ մեր հարևանը գող է։*
[Gites, vor mer harevanə gogẖ e?]
Do you know that our neighbor is a thief?

B. *Ո՞վ, Հովի՞կը։ Քեզ ո՞վ ասաց։*
[Ov, Hovikə? Kʰez ov asaʦʰ?]
Who, Hovik? Who told you?

A. *Ակֆքովս տեսա։*
[Acẖʰkʰovᵊs tesa]
I saw it with my own eyes.

B. *Ի՞նչ տեսար։*
[Incẖʰ tesar?]
What did you see?

A. *Տեսա նրան գողությունն անելիս։*
[Tesa nᵊran gokẖutʰyun anelis]
I saw him stealing.

B. *Ջեմ հավատում։ Նա մեր մոտ ընկերն է։*
[Cẖʰem havatum. Na mer mot ənkern e]
I don't believe it. He's a close friend of ours.

A. *Երեկ գիշեր, երբ տանը չէիք,*
[Yerek gisẖer, yerpʰ tanə cẖʰeyikʰ,]
Last night, when you weren't home,

ձեր բնակարանից թաքուն դուրս եկավ
[dzer bᵊnakaranitsʰ tʰakʰun durs yekav]
he sneaked out of your apartment

15. UNIT 12 11/16/07 12:39 PM Page 278

	խոշոր մի պարկով։ [kẖoshor mi parkov]	with a big bag.
B.	*Սխալվում ես։* [Sᵊkẖalvum es]	You are mistaken.
	Երեկ գիշեր մենք տանն էինք Yerek gisher menkʰ tann eyinkʰ]	Last night we were at home
	և մաքրություն էինք անում։ [yev makʰrutʰyun eyinkʰ anum]	and we were cleaning up.
	Իսկ Հովիկը մեզ օգնում էր։ [isk Hovikə mez okʰnum er]	And Hovik was helping us.
A.	*Իսկ պա՞րկը։* [Isk parkə?]	And what about the bag?
B.	*Պարկը մեր աղբն էր, որ* [Parkə mer akẖpʰn er, vor]	The bag was our trash, which
	Հովիկը տանում էր թափելու։ [Hovikə tanum er tʰapʰelu]	Hovik was taking out.

II TEXT

ՎԱՂԱՄԵՌԻԿ ԹԻԹԵՌՆԻԿԸ

Ո՛վ չի ճանաչում էֆեմեր թիթեռնիկին, այն չնորհալի թիթեռնիկին, որն ամառային գիշերներին գալիս է, ձեր լապտերի շուրջը բացուխուփ անում իր թեթև թևերը։ Նա ապրում է ամենից կարճատև ու ամենից գեղեցիկ կյանքով, որ կարելի է պատկերացնել։ Ճաշակելիք չունի, չի կարող ուտել, մի քանի ժամից մեռնելու է. բայց մեռնելու է ամենից բնական, ամենից իդեալական մահով՝ առանց ծերանալու, առանց հիվանդանալու, առանց ցավ զգալու ... ։ Երջանի՛կ թիթեռնիկ. աննդի կարիք չունի, որովհետև ստամոքս չունի. կյանքի հոգս չունի, որովհետև նրա ժամերը հաշվված են։ Իր միակ զբաղմունքը սերն է. նա բարձրանալու է դեպի երկինք՝ իր նման վաղամեռիկ թիթեռնիկ գտնելու։ Ու սիրելու է, մեռնելու է՝ իրեն նվիրելով ... Նա իրականացնելու է բանաստեղծի երազը՝ ծնվել, սիրել, մեռնել ...

(Ըստ Ռուբեն Սևակի)

15. UNIT 12 11/16/07 12:39 PM Page 279

III NEW WORDS AND EXPRESSIONS

վաղամեռիկ	[vaghameṙik]	*prematurely dying*
թիթեռնիկ	[tʰitʰeṙnik]	*butterfly*
չնորհալի	[shᵊnorhali]	*graceful*
լապտեր	[lapter]	*lantern*
չուրջը	[shurjə]	*around*
բացուխուփ անել	[batsʰukhupʰ anel]	*to flutter*
թեթեւ	[tʰetʰev]	*light, not heavy*
կարճատեւ	[karchatev]	*short-lived*
կեանք	[kyankʰ]	*life*
պատկերացնել	[patkeratsʰᵊnel]	*to imagine*
ճաշակելիք	[chashakelikʰ]	*sense of taste*
մեռնել	[meṙnel]	*to die*
բնական	[bᵊnakan]	*natural*
մահ	[mah]	*death*
ծերանալ	[tseranal]	*to grow old*
առանց	[aṙantsʰ]	*without*
հիւանդանալ	[hivandanal]	*to get sick*
ցաւ զգալ	[tsʰav ᵊzgal]	*to feel pain*
երջանիկ	[yerjanik]	*happy*
սնունդ	[sᵊnund]	*nutrition*
կարիք	[karikʰ]	*need*
ստամոքս	[stamokʰs]	*stomach*
հոգս	[hokʰs]	*worry*
որովհետեւ	[vorovhetev]	*because*
հաշուած	[hashvats]	*counted*
միակ	[miak]	*the only*
զբաղմունք	[ᵊzbaghmunkʰ]	*occupation*
սէր	[ser]	*love*
բարձրանալ	[bartsʰranal]	*to rise*
երկինք	[yerkinkʰ]	*sky*
գտնել	[gᵊtnel]	*to find*
նուիրել	[nᵊvirel]	*to dedicate*
իրականացնել	[irakanatsʰᵊnel]	*to fulfill, to realize*
բանաստեղծ	[banasteghts]	*poet*
երազ	[yeraz]	*dream*
ծնուել	[tsᵊnvel]	*to be born*

15. UNIT 12 11/16/07 12:39 PM Page 280

IV THEMATIC GROUP OF WORDS

ՄԱՄՈՒԼ ԵՎ ԼՈՒՐԵՐ	[Mamul yev lurer]	MEDIA AND NEWS
ծանուցում(ներ)	[ʦanuʦʰum(ner)]	*advertisement(s)*
վերլուծություն	[verluʦutʰyun]	*analysis*
հայտարարել	[haytararel]	*(to) announce*
հայտարարություն	[haytararutʰyun]	*announcement*
հոդված	[hodvaʦ]	*article*
հեղինակ	[heġhinak]	*author*
ներհանդես	[ʃʰənorhandes]	*book presentation*
գրախոսություն	[gəraxosutʰyun]	*book review*
վերջին լուրեր	[verǰʰin lurer]	*latest news*
քննադատություն	[kʰənnadatutʰyun]	*criticism*
փաստագրական	[pʰastagrakan]	*documentary*
խմբագրական	[kʰəmbagrakan]	*editorial*
գլխավոր խմբագիր	[gəlxavor kʰəmbagir	*editor-in-chief*
հարցազրույց	[harʦʰazəruyʦʰ]	*interview*
լրագրող	[ləragroġ]	*journalist*
երաժշտություն	[yerazǰʰəštutʰyun]	*music*
հաղորդագրություն	[haġhortʰagrutʰyun]	*bulletin*
հաղորդել	[haġhortʰel]	*(to) report*
համակարգիչ	[hamakarkʰiǰʰ]	*computer*
թղթակից	[tʰəkʰtʰakiʦ]	*correspondent*
թղթակցել	[tʰəkʰtʰakʦʰel]	*(to) correspond*
թղթակցություն	[tʰəkʰtʰakʦʰutʰyun]	*correspondence*
սևագրություն	[sevagrutʰyun]	*draft*
էլեկտրոնային նամակ	[elektronayin namak]	*e-mail*
խորագիր	[kʰoragir]	*headlines*
տեղեկություն	[teġhekutʰyun]	*information*
համացանց	[hamaʦʰanʦʰ]	*internet*
հանդես	[handes]	*journal, magazine*
նամակ(ներ)	[namak(ner)]	*letter(s)*
դասախոսություն	[dasakʰosutʰyun]	*lecture*
ձեռագիր	[ʣeṙagir]	*manuscript*

15. UNIT 12 11/16/07 12:40 PM Page 281

լրագիր	[lᵊragir]	*newspaper*
օրաթերթ	[oratʰertʰ]	*newspaper (daily)*
ամսագիր	[amsagir]	*newspaper (monthly)*
շաբաթաթերթ	[shapʰatʰatʰertʰ]	*newspaper (weekly)*
վեպ	[vep]	*novel*
պարբերաթերթ	[parberatʰertʰ]	*periodical*
բանաստեղծություն	[banasteghtsutʰyun]	*poem*
բանաստեղծ	[banasteghts]	*poet*
քաղաքական տեսություն	[kaghakʰakan tesutʰyun]	*political review*
տպիչ	[tᵊpichʰ]	*printer*
մամուլ	[mamul]	*press*
մամուլի տեսություն	[mamuli tesutʰyun]	*press review*
մամուլի հաղորդագրություն	[mamuli haghortagrutʰyun]	*press release*
տպարան	[tᵊparan]	*printery*
տպագրատուն	[tᵊpagratun]	*printing press*
ծրագիր	[tsᵊragir]	*program*
հրատարակություն	[hratarakutʰyun]	*publication*
հրատարակիչ	[hratarakichʰ]	*publisher*
հրատարակչություն	[hratarakchʰutʰyun]	*publishing house*
ռադիո	[ṙadio]	*radio*
ընթերցող	[əntʰertsʰogh]	*reader*
խմբագրություն	[khᵊmbagrutʰyun]	*edition, editor's office*
տեղեկագրություն	[teghekagrutʰyun]	*report*
երգիծաբանություն	[yergitsabanutʰyun]	*satire*
նստաշրջան	[nᵊstashᵊrjan]	*session*
հաղորդավար	[haghortʰavar]	*speaker (radio, tv)*
ճառ	[chaṙ]	*speech, discourse*
հեռախոս	[heṙakhos]	*telephone*
հեռուստատեսություն	[heṙustatesutʰyun]	*television*
հեռաֆռում	[heṙasᵊpʰṙum]	*televising*
կայք	[kaykʰ]	*web*
կայքէջ	[kaykʰej]	*website*
հեռուստացույց	[heṙustatsʰuytsʰ]	*TV set*
եղանակի տեսություն	[yeghanaki tesutʰyun]	*weather forecast*
պատճենահան	[patchenahan]	*xerox*

15. UNIT 12 11/16/07 12:40 PM Page 282

V GRAMMAR

SYNTAX

Direct and indirect speech

Reported speech, i.e. citing something said, written or thought by a person, may be direct or indirect. While direct speech tends to reproduce the exact words of the original, indirect speech conveys the report in the words of the reporter.

To open and close quoted material, Armenian employs its quotation marks «...». When the reporting clause, such as *'He said,'* precedes the direct speech, it ends with a [·], the Armenian equivalent of an English colon or semicolon:

Քարտուղարուհին ասաց. «Վաղն ընդունելության օր է»։
The secretary said: "Tomorrow we are having an open house."

When the reporting clause follows the direct speech, it is preceded by a comma and a long dash:

«Այստեղ չի կարելի ծխել», — առարկեց հարևանս։
"You cannot smoke here," objected my neighbor.

However, when the direct speech is interrupted by the reporting clause, opening and closing quotation marks are used in Armenian only once:

«Մի՛ գնա, — խնդրեց մայրս, — մենք առանց քեզ չենք կարող ապրել»։
"Don't go," begged my mother, "we cannot live without you."

In dialogues, especially when utterances follow each other without interruption, quotation marks are replaced by a long dash. Most of the time, such utterances lack reporting clauses:

—Ո՞ւր ես գնում։ *"Where are you going?"*
—Տուն։ *"Home."*
—Միշտ այս ժամի՞ն ես վերջացնում։ *"Do you always finish at this time?"*
—Երբեմն նույնիսկ ավելի ուշ։ *"Sometimes even later."*

As in other languages, transformation from direct to indirect speech entails certain structural changes. Here are the most common ones: When transforming direct speech into indirect speech, the original speaker's words are reported without quotes, and the two clauses merge, with the reporting clause establishing itself as the main clause and the direct speech into a subordinated clause. The latter is introduced by the conjunctions *որ* or *թե*. Reported state-

15. UNIT 12 11/16/07 12:40 PM Page 283

ments, commands or instructions take *որ*, reported questions (general and special) take *թե*.

1. Direct speech (statement): **Նա ասում է. «Լավ եղանակ է լինելու»:**
He says, "The weather will be fine."
→Indirect speech: **Նա ասում է, որ լավ եղանակ է լինելու:**
He says that the weather will be fine.

2. Direct speech (command): **Նա մեզ ասաց. «Դուռը բացե՛ք»:**
He told us, "Open the door!"
→ Indirect speech: **Նա մեզ ասաց, որ դուռը բացենք:**
He told us to open the door.

3. Direct speech (general question): **Ես նրան հարցրի. «Տո՞ւն ես գնում»:**
I asked him, "Are you going home?"
→ Indirect speech: **Ես նրան հարցրի, թե տուն է գնում:**
I asked him whether he was going home.

4. Direct speech (specific question): **Նա մտածում էր. «Ո՞վ է այս մարդը»:**
He was thinking: "Who is this man?"
→ Indirect specific question: **Նա մտածում էր, թե ով է այս մարդը:**
He was wondering who this man was.

When the prohibitive imperative is transformed into indirect speech, the prohibitive particle *մի՛* is replaced by the negative prefix *չ-*:

Direct speech (prohibitive imperative): **Նա երեխային հրամայեց. «Մի՛ խոսիր»:**
He ordered his child: "Don't speak!"
→ Reported prohibitive order: **Նա երեխային հրամայեց, որ չխոսի:**
He ordered his child not to speak."

When direct speech becomes indirect speech, dialogue units undergo certain transformations, to adjust to the reporting and storytelling style.

a) In order to keep the logic of narration intact, adjustments are made in personal pronouns with special consideration as to who the person in the reporting clause is, to whom the latter addresses the direct speech, and what the topic of the conversation is:

Direct speech: **Քույրս ասաց. «Զա՛նգ տուր ինձ, երբ գործդ վերջացնես»:**
My sister said: "Call me, when you finish your work."
→ Reported speech: **Քույրս ասաց, որ զանգ տամ իրեն, երբ գործս վերջացնեմ:**
My sister told me to call her when I finish my work.

15. UNIT 12 11/16/07 12:40 PM Page 284

b) While direct speech must be quoted more or less exactly, the reporter is at liberty to reword the reporting clause and instead of the neutral verbs **ասաց** *he/she said* or **հարցրեց** *he/she asked* to use a wide range of other more expressive verbs: **հետաքրքրվեց** *he/she inquired,* **պահանջեց** *he/she demanded,* **զգուշացնել** *he/she warned,* **զարմացավ** *he/she got surprised,* **հանձնարարեց** *he/she recommended,* etc.

EXAMPLES:

Նա նախազգուշացրեց, որ փոքրիկ սունկը կարող էր թունավոր լինել։
He warned that the small mushroom could be poisonous.

Ոստիկանը պահանջեց, որ բոլորը ազատեն սրահը։
The policeman demanded that everybody free the hall.

Բարեկամս իմ գնալուն առարկեց։
My friend objected to my leaving.

Ես հետաքրքրվեցի, թե որտեղից էր այդքան դրամը։
I wanted to know from where all that money was coming.

c) To align many temporal and local adverbs with the time and place of the reporting, some changes in vocabulary are made. Thus, **այստեղ** *here* in direct speech transforms into **այնտեղ** *there* in reporting speech, or any other exact indication of place, such as **այդ վայրում** *in that place,* **տանը** *at home, or* **փողոցում** *on the street,* etc., as the case may be. Similarly, expressions of time transform:

այսօր *today*	→ **այդ օրը** *on that day*
այս երեկո *tonight*	→ **այդ երեկո** *on that evening*
վաղը *tomorrow*	→ **հաջորդ օրը** *the next day*
երեկ *yesterday*	→ **նախորդ օրը** *the day before*
հիմա *now*	→ **այդ պահին, այն ժամանակ** *then, at that time*
անցյալ շաբաթ *last week*	→ **մի շաբաթ առաջ** *a week before*
սրանից առաջ *before this*	→ **դրանից առաջ** *before that,* etc.

d) In indirect speech, Armenian does not necessarily need to shift tenses in order to go back to the time of the utterance as English normally does:

Direct speech: **Ընկերս հարցրեց. «Ինչպե՞ս ես։ Որ՞ւր ես գնում»։**
My friend asked , "How are you? Where are you going?"

→ Indirect speech: **Ընկերս հարցրեց, թե ինչպես եմ և ուր եմ գնում։**
My friend asked how I was and where I was going.

15. UNIT 12 11/16/07 12:40 PM Page 285

VI ARMENIAN-ENGLISH CONTRASTS

Nominalizations in Armenian

As we have seen throughout this textbook, Armenian can readily nominalize, i.e. form a noun from words that belong to other word classes than nouns (see adjectives, p. 184, infinitives p. 182, participles p. 237, etc). In all of these cases, nominalized words take markers typical of nouns, such as the definite article *-ը/-ն*, the possessive article *-ս, -դ, -ը/-ն*, etc., the plural ending *-ներ*, and case markers.

1. **Adjectives**: *կարմիր* *red* → *կարմիրը* *the red one*, *կարմիրս* *my red one*, *կարմիրից* *from my red one*, *կարմիրները* *the red ones*, *կարմիրներս* *my red ones*, *կարմիրներով* *with my red ones*, etc.

2. **Infinitives**: *կարդալ* *to read* → *կարդալը* *the reading* → *կարդալս* *my reading (the fact that I am reading)*, *կարդալդ* *your reading (the fact that you are reading)*, *կարդալուս* (*պատճառով*) *(because) of my reading*, etc. (see p. 182)

3. **Participles**: *ուշացող* *belated* → *ուշացողը* *he who is late*, *ուշացողները* *those who are late*, *ուշացողներից* *from those who are late*, etc.

   ասած *said* → *ասածս* *what I have said*, *ասածներս* *all that I have said*, *ասածներից* *from all what I have said*, *ասածներով* *with all that I have said*, etc. (see p. 237)

4. **Pronouns:** *իմ* *my* → *իմը* *mine (singular)* → *իմոնք* *the mine (plural nominative)* [my folks], *իմոնց* *to the mine (plural + accusative/dative)* [to my folks]; *մեր* *our* → *մերը* *ours*, *մերոնք* *the ours (plural nominative)* [our folks], *մերոնցից* *from my/our folks*; *քո* *your* → *քոնը* *yours*, *քոնից* *from yours*, etc.

5. **Demonstrative and indefinite pronouns:** *նույն* *(same)* → *նույնը* *the same*, *նույնից* *of the same*, *նույնով* *with the same*; *յուրաքանչյուր* *each, every* → *յուրաքանչյուրը* *each one*, *յուրաքանչյուրին* *to each one*, *յուրաքանչյուրից* *from each one*; *ուրիշ* *other* → *ուրիշը* *the other*, *ուրիշները* *others (plural)*; *բոլոր* *all* → *բոլորը* *all of them*, *բոլորին* *to all*, *բոլորից* *from all*, *բոլորով* *with everyone*, *բոլորս* *all of us*, *բոլորդ* *all of you*, etc.

6. **Postpositions**: *հետ* *with* → *հետս* *with me*, *հետդ* *with you*, *հետը* *with him/her*, *հետներս* *with us*, *հետներդ* *with you (plural)*, *հետները* *with them*; *մեջ* *in* → *մեջս* *in me*, *մեջդ* *in you*, *մեջը* *in him/her*, *մեջներս* *in us / among us*, *մեջներդ* *in you / among you (plural)*, *մեջները* *in them / among them*; *մոտ* *near, next* → *մոտս* *next to me*, *մոտդ* *next to you*, *մոտը* *next to him/her*, *մոտներս* *next to us*, *մոտներդ* *next to you (plural)*, *մոտները* *next to them*, etc.

15. UNIT 12 11/16/07 12:40 PM Page 286

a) Nominalized postpositions with local meaning are widely used as local adverbials:

Postposition	→	***Adverbial***
առջև *in front (of)*	→	***առջևդ*** *in front of you*
դիմաց *facing*	→	***դիմացս*** *facing me*
հետև *behind*	→	***հետևդ*** *behind you*
վրա *on*	→	***վրաներս*** *on us*
դեմ *against*	→	***դեմներըը*** *opposite them*

b) Postpositions with local meaning can be further nominalized in their genitive form:

Postposition	→	***Genitive***	→	***Nominalization***
դուրս *outside*	→	***դրսի***	→	***դրսինը*** *the one outside*
ներս *inside*	→	***ներսի***	→	***ներսինը*** *the one inside*
վրա *on*	→	***վրայի***	→	***վրայինը*** *the one on the top*
տակ *under*	→	***տակի***	→	***տակինը*** *the one underneath*
մեջտեղ *in the middle*	→	***մեջտեղի***	→	***մեջտեղինը*** *the one in the middle*

7. Temporal or local adverbs can be declined and further nominalized in their genitive form:

Adverb	→	***Genitive***	→	***Nominalization***
այսօր *today*	→	***այսօրվա*** *today's*	→	***այսօրվանը*** *that of today*
հիմա *now*	→	***հիմիկվա*** *present*	→	***հիմիկվանը*** *that of now*
այստեղ *here*	→	***այստեղի*** *from here*	→	***այստեղինը*** *that from here*
վաղը *tomorrow*	→	***վաղվա*** *tomorrow's*	→	***վաղվանը*** *that of tomorrow*
այնտեղ *there*	→	***այնտեղի*** *from there*	→	***այնտեղինը*** *that from there*

Note that all nominalizations formed by the possessive article ***-ս, -դ, -ը/-ն*** can have synonymous analytical constructions with the possessive adjective ***իմ, քո, նրա, մեր, ձեր, նրանց***. In this case, the nominalized word takes the definite article ***-ը/-ն***:

դիմացդ	or	***քո դիմաց***	*facing you* (informal)
գալս	or	***իմ գալը***	*my coming*
ուզածդ	or	***քո ուզածը***	what you want
մոտս	or	***իմ մոտը***	*next to me*
առջևդ	or	***քո առջևը***	*in front of you*

Some of these nominalizations form their plural only with analytical constructions: ***նրանց կողքը*** *next to them*, ***մեր առաջը*** *in front of us*, etc.

15. UNIT 12 11/16/07 12:40 PM Page 287

DECLENSION OF NOMINALIZED PRONOUNS

	SINGULAR	PLURAL
Nominative Accusative	նույնը*	նույնները
Genitive Dative	նույնի(ն)	նույնների(ն)
Ablative	նույնից	նույններից
Instrumental	նույնով	նույններով

*Translation: *the same*

Nominative Accusative	ամբողջը*	
Genitive Dative	ամբողջի(ն)	NO PLURAL
Ablative	ամբողջից	
Instrumental	ամբողջով	

*Translation: *all of it, the entire*

Nominative Accusative	յուրաքանչյուրը*	
Genitive Dative	յուրաքանչյուրի(ն)	NO PLURAL
Ablative	յուրաքանչյուրից	
Instrumental	յուրաքանչյուրով	

*Translation: *everyone*

Nominative Accusative	ամեն մեկը*	
Genitive Dative	ամեն մեկի(ն)	NO PLURAL
Ablative	ամեն մեկից	
Instrumental	ամեն մեկով	

*Translation: *each one*

Nominative Accusative	մյուսը*	մյուսները
Genitive Dative	մյուսի(ն)	մյուսների(ն)
Ablative	մյուսից	մյուսներից
Instrumental	մյուսով	մյուսներով

*Translation: *the other*

Nominative Accusative	բոլորը*	
Genitive Dative	բոլորի	NO PLURAL
Ablative	բոլորից	
Instrumental	բոլորով	

*Translation: *everybody*

15. UNIT 12 11/16/07 12:40 PM Page 288

VII WORD FORMATION

Reduplication in Armenian

In Armenian word formation, reduplication plays a great role. Sounds, syllables and entire words are doubled to create new or intensified meanings. Short, mostly one-syllable words are repeated. They are written separately or are connected by a hyphen or by a conjunction.

A. Reduplication occurs in almost all parts of speech:

1) Nouns are repeated to form qualitative adjectives that are also used as adverbials:

խումբ-խումբ *in (many) groups* (from *խումբ* *group)*
փունջ-փունջ *in (many) bunches* (from *փունջ* *bunch, bouquet)*
տեղ-տեղ *at (some) places* (from *տեղ* *place)*
տեսակ-տեսակ *of (many) kinds, of many sorts* (from *տեսակ* *sort, kind)*

Examples of use are:

խումբ-խումբ մարդիկ *grouped people (adjective)*
խումբ-խումբ կանգնած *standing in groups (adverb)*

2) Pronouns that can be repeated and are connected with or without a hyphen or conjunction. Reduplication serves here to intensify word meaning or to express uncertainty:

ես ու ես *all by myself* (from *ես* *I)*
իրեն-իրեն *all by himself/herself/itself* (from *իրեն* *himself/herself/itself)*
ինչ-ինչ *whatever* (from *ի՞նչ* *what?): ինչ-ինչ միջոցներով* *by whatever means*

3) Adjectives and adverbs are doubled

a) to heighten the effect of their meaning:

սուր-սուր *very sharp* (cf. *սուր-սուր խոսքեր* *very sharp words)*
սև-սև *very black, very dark* (cf. *սև-սև աչքեր* *very dark eyes)*
կամաց-կամաց *slowly* (cf. *կամաց-կամաց հասկացա* *I gradually understood)*

b) to express repetitive action:

քիչ-քիչ խմել *to drink little by little*
մեկ-մեկ գնալ *to go from time to time*
շուտ-շուտ այցելել *to visit frequently*

4) Numerals are repeated to impart distributive or repetitive meaning:

չորս-չորս կանգնել *to stand in fours*
քանի՛-քանի՛ անգամ *how many times!*

15. UNIT 12 11/16/07 12:40 PM Page 289

B. Reduplication can be accompanied by sound change or sound reduction. Such repetitions broaden the meaning of the word, indicating a thing or a trait along with something similar. A contrast between repeated words is created by phonetic changes.

1) In the second component of the reduplication, vowels change to **ու**:

ծակ ու ծուկ նայել *to look all over the place* (from **ծակ** *hole)*
մանր-մունր բաներ *all sort of small things* (from **մանր** *tiny, small)*
ձայն-ձուն չկա *there is not a faint sound* (from **ձայն** *voice, sound)*

2) In the second component of the reduplication, the initial consonant is changed, chiefly to an **մ**. This usually results in an intensified meaning or a sense of "*X and the like*", "*nothing of the sort*":

հաց-մաց չկա *there is no bread or the like*
ձուկ-մուկ չեմ կերել *I haven't eaten fish or anything of the sort*
պարապ-սարապ նստած ենք *We are left sitting entirely idle*

3) In the second component of the reduplication, a consonant, usually an **մ**, is added to the initial vowel:

ավել-մավել *brooms and the like*
ոլոր-մոլոր *winding, marked by repeated turns and bends*
աման-չաման *dishes and the like*

4) In the first component of the reduplication, the initial consonant is removed:

առոք-փառոք *in full glory, gloriously* (from **փառք** *glory*)
արան-չարան *in many rows* (from **չարան** *row*)
ակաս-պակաս *pointless* or *redundant* (from **պակաս** *less)*

5) The first syllable of an adjective, mostly indicating color, is taken as the first component of reduplication, and the consonant **փ** or **ս** is appended to that syllable. Thus, the adjective's meaning is intensified:

ճերմակ *white* → **ճեփ-ճերմակ** *very white*
չոր *dry* → **չոփ-չոր** *very dry*
կարմիր *red* → **կաս-կարմիր** *all-red*

6) Many reduplications include the preposition **առ**. Such constructions are perceived as one lexical unit:

բառ առ բառ *word for word, literal* (from **բառ** *word*)
ժամ առ ժամ *hour per hour, hourly* (from **ժամ** *hour*)

15. UNIT 12 11/16/07 12:40 PM Page 290

7) In some reduplications, one of the components appears in a grammatical form:

գյուղից գյուղ *from village to village* (the first component **գյուղ** *village* appears in the ablative case)

կողք կողքի *side by side* (the second component **կողք** *side* appears in the genitive)

Some reduplications have preserved older grammatical forms:

տարեց տարի *from year to year* (the first component **տարեց** is an archaic ablative)

Since reduplications are perceived as one word, they are often written as such:

միաւմիւ *one by one, singly* (from **մի** *one*)
դեմառդեմ *face to face* (from **դեմ(ք)** *face*)
գունդզգունդ *multi-colored* (from **գույն** *color*)
խառնիխուռն *disorderly, pell-mell* (from **խառն** *mixed*)
դռնեդուռ *from door to door* (the first component **դռնե** is an archaic ablative)

C. Among linguistic units that have resulted from reduplication, there is in Armenian a great number of words in which — unlike doubled words written separately or connected by a hyphen or conjunction — reduplication has occurred within a single word. These words are predominantly:

1) verbs with iterative meaning:

չափչփել [cʰapʰcʰəpʰel] *to measure over* (from **չափել** [cʰapʰel] *to measure*)
դողդողալ [doghdoghal] *to shiver, to shudder* (from **դողալ** [doghal] *to tremble*)
ծակծկել [tsaktsəkel] *to perforate* (from **ծակել** [tsakel] *to pierce*)
փայլփլել [pʰaylpʰəlel] *to sparkle, to twinkle* (from **փայլել** [pʰaylel] *to shine*)
մտմտալ [mətmətal]] *to ponder* (from **մտածել** [mətatsel] *to think*

2) onomatopoeic verbs, i.e. verbs formed by imitating sounds. This occurs by repetition of the first syllable both with and without a change in one of the consonant(s):

փսփսալ [pʰəspʰəsal] *to whisper*)
ծլվլալ [tsəlvəlal] *to twitter*
գոռգոռալ [goṙgoṙal] *to shout*
գռմռալ [gəṙməṙal] *to grumble*
կռկռալ [kəṙkəṙal] *to croak*
չչնջալ [cʰəcʰəndjal] *to murmur*
խշխշալ [kʰəshkʰəshal] *to sizzle*

15. UNIT 12 11/16/07 12:40 PM Page 291

VIII PRONUNCIATION

Double consonants

In Armenian words, double vowels do not occur. Double consonants, however, are quite common. Depending on their position in words, as well as their origine, they can be pronounced as follows.

1. In initial position, double consonants are pronounced separately, adding a syllable to the word by inserting an unwritten ը [ə] between them:

թթու	[tʰtu]	*sour, acid*
ծծել	[ʦʰʦel]	*to absorb, to suck*
զզվելի	[zʰzveli]	*disgusting*
դդում	[dʰtʰum]	*pumpkin*
կկու	[kʰku]	*cuckoo*
չչուկ	[ʧʰʃuk]	*whisper*

2. When they occur in initial consonant clusters due to vowel mutations (see Unit 5, pp. 107-108), double consonants are pronounced separately by inserting ը [ə] between them:

ծննդավայր	[ʦənəndavayr] *native country* (from ծնունդ *birth* + վայր *location*)
սննդարար	[sənəndarar] *nutritious* (from սնունդ *nutrition* + *adjectival suffix* -արար)
ծծմայր	[ʦʰʦmayr] *wet nurse* (from ծիծ *breast* + մայր *mother*)

3. When clusters result from vowel mutations and appear before vowels, double consonants are pronounced as one prolonged sound:

ուղղագրություն	[ughghagrutʰyun] *orthography* (from ուղիղ *straight* + գրություն *writing*)
հովվապետ	[hovvapet] *chief pastor* (from հովիվ *pastor* + պետ *chief*)
օրրան	[orran] *cradle* (from օրորել *to rock*)

4. Double ն resulting from the plural formation is a prolonged ն:

սեղաններ	[seghanner]	*tables*	from	սեղան *table*
գործոններ	[gortsonner]	*factors*	from	գործոն *factor*
բաժիններ	[bazhinner]	*departments*	from	բաժին *department*

5. When double consonants result from word formation (in derived and compound words), each of the consonants is pronounced distinctly:

15. UNIT 12 11/16/07 12:40 PM Page 292

աննպատակ	[annᵊpatak]	*aimless*	from **ան** *un-* + **նպատակ** *aim*
ընդդեմ	[entdem]	*against*	from **ընդ** *counter-* + **դեմ** *opposite*
երկկնություն	[yerkkᵊnutyun]	*bigamy*	from **երկ(ու)** *two* + **կին** *woman*
երեսսրբիչ	[yeressᵊrpʰic̱hʰ]	*(face) towel*	from **երես** *face* + **սրբիչ** *towel*

When passive verbs are derived from transitive verbs (infix **-վ-**), the resulting double **վվ** is pronounced as a longer **վ**:

հոլովվել	[holovvel] *to be declined*	from **հոլովել** [holovel] *to decline*
գրավվել	[gᵊravvel] *to be occupied*	from **գրավել** [gᵊravel] *to occupy*
բարելավվել	[barelavvel] *to be improved*	from **բարելավել** [barelavel] *to improve*

6. In onomatopoeic words, double consonants play a special role in suggesting a sound. In such words, some double consonants, such as double stops and sibilants, can recur. They are normally pronounced as longer consonants:

ճռռալ	[c̱hᵊṙṙal]	*to creak*
խշշալ	[ḵhᵊs̱hs̱hal]	*to rustle*
բժժալ	[bᵊẕhẕhal]	*to buzz*
ճթթալ	[c̱hᵊtʰtʰal]	*to crackle*

7. In emotional every-day colloquial speech, double consonants can serve to heighten the meaning of some words. In that intensifying function, any consonant can be doubled:

[հիմմար]	[himmar] *extremely crazy*	from **հիմար** [himar] *crazy*
[հազզարներ]	[hazzarner] *many thousands*	from **հազար** [hazar] *thousand*
[ամմեն]	[ammen] *every single*	from **ամեն** [amen] *each*

Note that when foreign common and proper nouns containing double consonants are borrowed into Armenian, they are normally spelled with a single consonant and are pronounced as follows: **պրոֆեսոր** from *professor,* **Թեսալիա** from *Thessalia,* **Ապոլոն** from *Apollon,* **կոմունիզմ** from *communism,* etc.

EXCEPTIONS:

Մուհամմեդ from *Mohammed,* **մասսա** from *mass,* **Աննա** from *Anna,* **Էմմա** from *Emma,* etc.

15. UNIT 12 11/16/07 12:40 PM Page 293

VIII ORTHOGRAPHY

Rendering English words into East Armenian

To resolve the differences between the two significantly dissimilar alphabets of English and Armenian, some important regulations have been officially adopted and enforced for rendering English words and names into East Armenian. The following important rules apply:

1. The English letters *p, t,* and *k*, as well as *c* (when pronounced as [k]), are to be transliterated as follows:

a) in initial position of words *p, t, k*, and *c* (when pronounced as [k]) as **պ**, **թ**, and **ք**;

b) in all other positions, *p, t, k*, and *c* (when pronounced as [k]), as well as *pp,* and *tt* as **պ**, **տ**, and **կ**.

EXAMPLES: **Թաֆտ** (Taft), **Քարտեր** (Carter), **Քենեդի** (Kennedy), **Փիտ** (Pitt), **Փայք** (Pike), **Քլարկ** (Clark), **Թոյնբի** (Toynbee), **Սկոտ** (Scott), **Թենիս** (tennis), **Ֆուտբոլ** (football), **բադմինտոն** (badminton), **թիմ** (team), **միստեր** (Mister), **Դուայտ** (Dwight), **Թուք** (Tooke), **Լիպման** (Lippman), etc.

These rules apply as well to the initial *p, t, k,* and *c* (when pronounced as [k]) of the second component of compound names:

EXAMPLES: **Օ'Քոնոր** (O'Connor), **Մակ-Թավիշ** (MacTavish), **Փորտ Փատրիկ** (Port Patrick), **Մակ-Քինլի** (McKinley), **Մակ-Քորմիք** (McCormick), **Ջորջթաուն** (Georgetown), **Լեյք Փլեսիդ** (Lake Placid), etc.

EXCEPTIONS ESTABLISHED BY TRADITION: **կոնգրեսմեն** (congressman), **կու-կլուքս-կլան** (Ku Klux Klan), **Նյու Յորք** (New York), etc.

2. The English letter combinations *ch, ck, and th*, must be rendered into **չ**, **կ**, and **թ**:

EXAMPLES: **չեմպիոն** (champion), **չարտիզմ** (Chartism), **Չիկագո** (Chicago), **Բակ** (Buck), **Լոկ** (Lock), **հոկեյ** (hockey), **Փլիմութ** (Plymouth), **Թոմսոն** (Thomson), **Սմիթ** (Smith), etc.

3. The English *s* pronounced as [z] must be transliterated as **ս**:

EXAMPLES: **Թայմս** (Times), **Ջեյմս** (James), **Ուելլս** (Wales), **Ջոնս** (Jones), etc.

EXCEPTIONS ESTABLISHED BY TRADITION: **Ջարլզ** (Charles), **Թեմզա** (Thames), etc.

15. UNIT 12 11/16/07 12:40 PM Page 294

4. The English consonant letter *w* (also the combination *wh*) representing a voiced bilabial semi-vowel, transliterates — especially in initial position of words — as ու, ուա, ուե, ուո or ուի, depending on the vowel following the *w(h)*.

EXAMPLES: Ուայտ (White), Ուայտհոլ (Whitehall), Ուայլդ (Wilde), Ուիլկինսոն (Wilkinson), Ուոլստրիտ (Wall Street), Դուայտ (Dwight), Փորտ Քոնուեյ (Port Conway), etc.

EXCEPTIONS ESTABLISHED BY TRADITION: Վալտեր Սկոտ (Walter Scott), Վաշինգտոն (Washington), Վիլյամ (William), Դարվին (Darwin), Վուդրո (Woodrow), Վուլֆ (Wolfe), Վուդ (Wood).

5. Various phonetic manifestations of the English vowel *a* are transliterated as follows:

a) the short *a* as ա

EXAMPLES: Ադամս (Adams), Ալեն (Allen), Ալիս (Alice), Հարիսոն (Harrison), Մաքսուել (Maxwell), Նանսի (Nancy), Սանֆորդ (Sanford), etc.

EXCEPTIONS ESTABLISHED BY TRADITION: դենդի (dandy), Թրումեն (Truman), լենդլորդ (landlord), չեմպիոն (champion).

b) the long *a* as է or էյ

EXAMPLES: Դեյվիս (Davis), Ջեյմս (James), Բեկոն (Bacon), Ուեյլս (Wales), Քեմբրիջ (Cambridge), etc.

c) the *a* with a value of '*o*' transliterates as ո, and in initial position of words as օ

EXAMPLES: Բոլդուին (Baldwin), Ուոլտեր (Walter), Օլդերման (Alderman), etc.

d) the combinations *ey, ai,* and *ay* as էյ:

EXAMPLES: Լեյտոն (Leyton), Դեյտոն (Dayton), Թեյլոր (Taylor), Փեյն (Paine), etc.

6. The word-final unpronounced English *r* must be transliterated in Armenian as ր or ռ

EXAMPLES: Քարտեր (Carter), Ֆոլքներ (Faulkner), Փիռլ Հարբոր (Pearl Harbor), etc.

7. Foreign and international words that exist in both languages must be spelled in Armenian according to rules established by lexicography.

EXAMPLES: Կոպեռնիկոս (Copernicus), Պլատոն (Platon), ֆիզիկա (physics), խոլերա (cholera), քիմիա (chemistry), մեխանիկա (mechanics), մաթեմատիկա (mathematics), Անտոնիոս (Antonius), etc.

15. UNIT 12 11/16/07 12:40 PM Page 295

X EXERCISES

1. Combine words from the left column with appropriate words from the right column.

a. *կարծում եմ,*	*թե հաստուկ մի ծրագիր ունե՞ք։*
b. *Բոլորը հարցնում են,*	*որ ինձ համար էլ գնի այդ գրքից։*
c. *Ջեմ կարող*	*թե ով է այդ մարդը։*
d. *Ուրախ ենք,*	*որ այսօր էլ ուսուցիչը չի գալու։*
e. *Խնդրեցի նրան,*	*թե ինչպես թիթեռնիկը թռավ։*
f. *Ոչ մեկին ոչինչ չասես.*	*աստծիդ հավատալ։*
g. *Ես տեսա,*	*գաղտնիք ունեմ քեզ ասելու։*

2. Form mini-dialogues according to the patterns a, b, c, and d. Replace the word *լրագիր* ***with*** *ամսագիր, նամակ, հոդված, համացանց,* etc.

a. A. ***Լրագիրը նայեցի՞ր։ Նորությունը իմացա՞ր։***
B. ***Ի՞նչ լրագիր։ Ես դեռ լրագրի ժամանակ չեմ ունեցել։***

b. A. ***Նորությունը որտեղի՞ց գիտես։ Վահանի՞ց։***
B. ***Լրագրից։ Հենց հիմա կարդացի։***

c. A. ***Ո՞վ տվեց քեզ այդ լուրը։ Վահա՞նը։***
B. ***Ո՛չ, լրագրում կարդացի։***

d. A. ***Քեզ մի բան եմ ասելու, պիտի զարմանաս։***
B. ***Ես արդեն բոլոր լուրերը գիտեմ։ Լրագրից։***

3. Transform direct speech into reported speech.

a. ***Նա երջանիկ մարդ է։ Բոլորը գիտեն, որ նա երջանիկ մարդ է։***
b. ***Ո՞վ է այդ գեղեցիկ աղջիկը։ Ուզում եմ իմանալ, ...***
c. ***Պատուհանը բացե՛ք, խնդրեմ։ Նրանց խնդրեցի, ...***
d. ***Ինչո՞ւ ես այստեղ։ Ես ուզեցի իմանալ, ...***
e. ***Լավ եմ հիշում այդ օրերը։ Վարդանն ինձ ասաց, ...***
f. ***Այստեղից լա՞վ ես լսում։ Աննայինն հարցրի, ...***
g. ***Ինչպե՞ս է գրվում անունդ։ Հարցրի նրան, ...***
h. ***Եթե ես քո տեղը լինեի, չէի տեղափոխվի այս քաղաքից։ Նա ինձ ասաց, ...***
i. ***Մի՛ սպասիր, գնա՛ և մորդ հետ խոսի՛ր։ Նա խորհուրդ տվեց՝ ...***

15. UNIT 12 11/16/07 12:40 PM Page 296

4. Combine the two sentences with one of the following conjunctions: երբ, որ, որովհետև, թե, հակառակ որ, որպեսզի, and թեև.

a. *Դասի չգնացի։ Հիվանդ եմ։*
b. *Տուն հասա։ Նա արդեն մեկնել էր։*
c. *Բոլորը ապաստում են։ Ե՞րբ է գարունը գալու։*
d. *Շուկա եմ գնում։ Ուզում եմ ծաղիկներ գնել։*
e. *Այնքա՛ն հոգնած եմ։ Բայց թատրոն գնալու եմ։*
f. *Նոր եմ լսում։ Հայաստան էիր գնացել։*
g. *Գիրքը գնեցի։ Շատ թանկ էր։*

5. Complete the following sentences, using adjectives with the negative prefix ան-.

a. *Նա ճաշակ չունի։ Շատ անճաշակ է։*
b. *Բնավ հավատք չունեմ։ Շատ ... եմ։*
c. *Այս մարդը նկարագիր չունի։ Այո՛, չատերն են ասում, որ նա ... մարդ է։*
d. *Հույս չունենք։ Բոլորովին ... ենք։*
e. *Համբերություն չունեք։ Միշտ ... եք։*
f. *Այս բանը հավատալի՞ է։ Ո՛չ, ... է։*
g. *Ասածս քեզ համար երբեք ընդունելի չէ։ Միշտ ... է։*

***6. Complete the following sentences according to the pattern* a *or* b.**

a. *Սա իմ տունը չէ, սա քոննն է։ (դու)*
b. *Այս գիրքը քո՞ննն է։ Ո՛չ, Արամինը։ (Արամ)*
c. *Այդ մարդը ձեր հա՞յրն է։ Այո՛, ... ։ (մեր)*
d. *Ո՞վմն է պայուսակը, ձե՞րն է։ ... (նրանք)*
e. *Հեծանիվը քո՞ննն է։ Ո՛չ, ... ։ (նա)*
f. *Այս տեսրը Ալիսինն է, իսկ այն ... (Սուրենն)*
g. *Այս հաշվիչը ձե՞րն է։ Ո՛չ, ... է։ (ուսանող)*

7. Answer the questions by translating the English text.

a. *Այս նվերը հարմա՞ր է։* No, because it is not beautiful.
b. *Այս ճաշը կուտվի՞։* Yes, if you warm it up.
c. *Այս վերարկուն հավանո՞ւմ ես։* Yes, I do, but I have no money to buy it.
d. *Այս գարեջուրը համեղ է, չէ՞։* Yes, although it should be colder.
e. *Այս մարդը գերմանացի՞ է։* Everybody thinks that he is German, but he isn't.
f. *Այդ չենքը ե՞րբ են վերջացնելու։* I cannot tell you before I see the owner.
g. *Այդ տունը ձե՞րն է։* Although it is not ours, we like it as if it were ours.

15. UNIT 12 11/16/07 12:40 PM Page 297

8. Translate into Armenian.

A. Do you know who this young woman is?
B. Which one?

A. The one who is talking to your friend, Anna.
B. The one with the loud voice?
A. Yes, can you tell me what her name is?
B. Who doesn't know her? She is a great writer.

A. What has she written?.
B. She has written a very good novel.

A. Have you read it?
B: Not yet, but I will.

A. I would read it if I were you.
B: I promise, I will.

9. How would you say it in Armenian?

a. You have heard exciting news on the radio.
Ask your friend if he/she knows about it.

b. Your friend is surprised by the news.
How does he/she react?

c. You have read a very interesting book.
Advise your colleague to read it.

d. Your colleague just returned from China.
Welcome him/her and ask about his/her impressions.

e. Your neighbor wants to reveal a secret to you.
You promise to keep it.

10. Answer the following questions with reference to the TEXT in this unit.

a. *Ի՞նչ է անում էֆեմեր թիթեռնիկը ամառային գիշերները։*
b. *Ինչպիսի՞ն է էֆեմեր թիթեռնիկի կյանքը։*
c. *Ինչո՞ւ էֆեմեր թիթեռնիկը ճաշակելիք չունի։*
d. *Ինչպե՞ս է մեռնում այդ թիթեռնիկը։*
e. *Ի՞նչ է էֆեմեր թիթեռնիկի զբաղմունքը։*
f. *Ինչո՞ւ էֆեմեր թիթեռնիկը աննդի կարիք չունի։*
g. *Ո՞ւմ երազն է իրականացնում էֆեմեր թիթեռնիկը։*
h. *Կուզեի՞ր ունենալ էֆեմեր թիթեռնիկի կյանքը։*

15. UNIT 12 11/16/07 12:40 PM Page 298

XI PROVERBS

Բերնեբերան՝ կլինի գերան։
From mouth to mouth it goes, and on and on it grows.

Լուրը ստացիր երեխայից կամ խելից։
Get the news from a child or a madman.

Թրի կտրածը կլավանա, լեզվի կտրածը՝ ո՛չ։
What's cut by the sword will heal, what's cut by the tongue won't.

Ասելը հեշտ է, անելը՝ դժվար։
It's easier said than done.

Գիտեցածը ամեն մարդու չեն ասի։
You should not tell everybody what you know.

APPENDIX

GAMBITS

Gambits are conventionally accepted expressions used as tools for communication. They appear as "pre-fabricated parts" in the form of words, phrases, and sentences and are readily transferable to everyday recurrent situations. Regardless of their complexity, they must be systematically practiced as any other unit of "active" vocabulary.

1. *Greetings*

Բարև՛ (ձեզ): [Barev (d̲zez)]	Hello (to you)!
Ողջո՛ւյն: [Vog̲hc̲hʰ uyn]	Hello!
Բարի լո՛ւյս: [Bari luys]	Good morning!
Բարի երեկո՛: [Bari yereko]	Good evening!
Բարո՛վ եկար/եկաք: [Barov yekar/yekakʰ]	Welcome! (informal/formal)
Ուրախ եմ, որ քեզ/ձեզ տեսա: [Urak̲h em, vor kʰ ez/d̲zez tesa]	I'm glad to see you (informal/formal).
Ցտեսությո՛ւն: [T̲sʰ ᵊtesutʰ yun]	See you later!
Առայժմ: [Aṙayz̲hᵊm]	So long!
Մնաս/մնաք բարո՛վ: [Mᵊnas/mᵊnakʰ barov]	Good-bye!* (informal/formal)
Գնաս/գնաք բարո՛վ: [Gᵊnas/gᵊnakʰ barov]	Good luck!* (informal/formal)
Բարի գիշե՛ր: [Bari gis̲her]	Good night!

* Conventional exchange of salutations when people depart: *Մնաս/մնաք բարո՛վ* Good-bye! (literally: Stay well!) and *Գնաս/գնաք բարո՛վ* Good luck! (literally: Leave well!).

17. GAMBITS EA 11/16/07 1:44 PM Page 302

2. *Requesting and receiving personal information*

Ի՞նչ է Ձեր անունը/ազգանունը։ [Inch^{h} e dzer anunə/azganunə?]	What is your name/surname? (formal)
Ի՞նչ է անունդ/ազգանունդ։ [Inch^{h} e anun^{ə}t/azganun^{ə}t?]	What is your name/surname? (informal)
Քանի՞ տարեկան ես/եք։ [K^{h}ani tarekan es/ek^{h}?]	How old are you (informal/formal)?
Ո՞ր երկրի քաղաքացի ես/եք։ [Vor yerkri k^{h}aghak^{h}ats^{h}i es/ek^{h}?]	What is your (informal/formal) citizenship?
Քանի՞ լեզու գիտես/գիտեք։ [K^{h}ani lezu gites/gitek^{h}?]	How many languages do you know? (informal/formal)
Հայերեն խոսո՞ւմ ես/եք։ [Hayeren khosum es/ek^{h}?]	Do you (informal/formal) speak Armenian?
Անգլերեն գիտե՞ս/գիտե՞ք։ [Angleren gites/gitek^{h}?]	Do you (informal/formal) know English?
Այո՛, գիտեմ։/Ո՛չ, չգիտեմ։ [Ayo, gitem / Voch^{h}, ch^{h}^{ə}gitem]	Yes, I do. / No, I don't.
(Խոսում եմ) մի քիչ/սահուն։ [(Khosum em) mi k^{h}ich^{h}/sahun]	(I speak) a little/fluently.
Շատ լավ/վատ։ [Shat lav/vat]	Very well/not very well.
Հասկանում եմ, բայց խոսել չգիտեմ։ [Haskanum em, bayts^{h} khosel ch^{h}^{ə}gitem]	I understand, but I can't speak it.
Ո՞րն է Ձեր հասցեն։ [Vorn e dzer hasts^{h}en?]	What is your (formal) address?
Ո՞րն է Ձեր հեռախոսի համարը։ [Vorn e dzer herakhosi hamarə?]	What is your (formal) phone number?
Ինչո՞վ ես/եք զբաղվում։ [Inch^{h}ov es/ek^{h} zbaghvum?]	What is your (informal/formal) occupation?
Որտե՞ղ ես/եք սովորում/աշխատում։ [Vortegh es/ek^{h} sovorum/ashkhatum]?	Where do you (informal/formal) study/work?
Սովորում/աշխատում եմ X-ում։ [Sovorum/ashkhatum em X-um]?	I study/work in the X.

17. GAMBITS EA 11/16/07 1:44 PM Page 303

3a. *Identifying things and persons*

Սա ո՞վ է։ [Sa ov e?]	Who is this?
Սա պարոն/տիկին X-ն է։ [Sa paron/tikin X-n e]	This is Mr. / Mrs. X.
Սա ի՞նչ է։ [Sa inch^{h} e?]	What is this?
Սա X է, չէ՞։ [Sa X e, ch^{h}e?]	This is a/an X, isn't it?
Այո՛, սա X է։ /Ո՛չ, սա X չէ։ [Ayo, sa X e. / Voch^{h}, sa X ch^{h}e]	Yes, this is a/an X. / No, this is not a/an X.
Այստեղ/այնտեղ ի՞նչ կա։ [Aystegh/ayntegh inch^{h} ka?]	What do we have here/there?
Այստեղ/այնտեղ երեք գիրք կա։ [Aystegh/ayntegh yerek^{h} girk^{h} ka]	There are three books here/there.
Ուրիշ ի՞նչ կա։ [Urish inch^{h} ka?]	What else is there?
Ուրիշ ոչինչ չկա։ [Urish voch^{h} inch^{h} ch^{h}ka]	There is nothing else.

3b. *Affirming and denying things*

Անշո՛ւշտ։/Իհա՛րկե։ [Anshusht!/Iharke]	Certainly!/Of course!
(Շատ) ճիշտ է։ [(Shat) chisht e]	That's (very) true!
Վստահ եմ։ [V^{ə}stah em]	I'm certain!
Կարող եմ քեզ/ձեզ վստահեցնել, որ... [Karogh em k^{h}ez/dzez v^{ə}stahets^{h} ^{ə}nel, vor...]	I can assure you (informal/formal) that...
Սխալ է։/Ճիշտ չէ։ [S^{ə}khal e. / Chisht ch^{h}e]	It is wrong. / It is not true.
Սխալվում ես/եք, այդպես չէ։ [S^{ə}khalvum es/ek^{h}, aydpes ch^{h}e]	You are wrong (informal/formal), that's not so.

17. GAMBITS EA 11/16/07 1:44 PM Page 304

4a. *Requesting something (an item or a favor)*

X-ը ինձ կտա՞ս/կտա՞ք (խնդրեմ): [X-ə indʒ kᵊtas/kᵊtakʰ (kʰᵊntʰ rem)?]	Would you (informal/formal) give me the X, please?
X-ը ինձ կփոխանցե՞ս/կփոխանցե՞ք: [X-ə indʒ kᵊpʰ okʰantsʰ es/kᵊpʰ okʰantsʰ ekʰ ?]	Would you (informal/formal) pass me the X?
Կարո՞ղ ես/եք ինձ տալ քո/ձեր X-ը: [Karogʰ es/ekʰ indʒ tal kʰ o/dʒer X-ə?]	Can you give me your (informal/formal) X?
Մի բան եմ խնդրելու. կարո՞ղ ես/եք... [Mi ban em kʰᵊntʰ relu: karogʰ es/ekʰ ...]	I have something to ask you: could you (informal/formal)...
Բարի՛ եղիր/եղեք X անելու: [Bari yegʰir/yegʰekʰ X anelu]	Be (informal/formal) so kind as to do X.
Եթե կարելի է, (X արա/արեք): [Yetʰ e kareli e, (X ara/arekʰ)]	Is it possible for you (informal/formal) (to do X)?

4b. *Responding to a request*

Ամենայն սիրով: [Amenayn sirov]	With great pleasure!
Խնդրեմ, իհարկե: [Khəntʰ rem, iharke]	Here you are! Certainly!
Մի րոպե, խնդրեմ: [Mi rope, kʰᵊntʰ rem]	One moment, please!
Ցավում եմ, բայց չեմ կարող: [Tsʰ avum em, baytsʰ cʰʰ em karogʰ]	I'm sorry, but I cannot (do it).
Դժբախտաբար զբաղված եմ: [Dᵊzʰbakʰtabar ᵊzbagʰvats em]	Unfortunately, I'm busy.
Հիմա ժամանակ չունեմ: [Hima zʰamanak cʰʰ unem]	I've no time right now.
Չեմ կարող X-ը տալ: Ինձ պետք է: [Cʰʰ em karogʰ X-ə tal. Indʒ petkʰ e]	I cannot give you the X. I need it.
Կարո՞ղ ես/եք մի քիչ սպասել: [Karogʰ es/ekʰ mi kʰ icʰʰ spasel?]	Can you (informal/formal) wait a little?
Ցավոք, պետք է մերժեմ: [Tsʰ avokʰ , petkʰ e merzʰem]	I'm afraid I must refuse.

17. GAMBITS EA 11/16/07 1:44 PM Page 305

5a. *Asking for someone's opinion*

Ի՞նչ է կարծիք ունես/ունեք X-ի մասին։ [Inch^{h} e k^{h}o/dzer kartsik^{h}ə X-i masin?]	What is your (informal/formal) opinion about X?
X-ին հավանո՞ւմ ես/եք։ [X-in havanum es/ek^{h}?]	Do you (informal/formal) like X? (about a person)
X-ը հավանեցի՞ր/հավանեցի՞ք։ [X-ə havanets^{h}ir/havanets^{h}ik^{h}?]	Did you (informal/formal) like X? (about an object)
X-ը քեզ/ձեզ դո՞ւր է գալիս։ [X-ə k^{h}ez/dzez dur e galis?]	Does X appeal to you (inform./formal)?
X-ը ինչպե՞ս է/էր։ [X-ə inch^{h}pes e/er?]	How is/was X?
Չե՞ս/չե՞ք կարծում, որ... [Ch^{h}es/ch^{h}ek^{h} kartsum, vor... ?]	Don't you (inform./formal) think that...
Ինչ տպավորություն ունես/ունեք։ [Inch^{h} t^{ə}pavorut^{h}yunə unes/unek^{h}?]	What is your (inform./formal) impression?

5b. *Expressing an opinion*

Իմ կարծիքով... / Ըստ իս... [Im kartsik^{h}ov... / [əst is...]	In my opinion,... / To me...
Հիանալի՛ է/էր X-ը։ [Hianali e/er X-ə]	X is/was wonderful!
Սոսկալի՛ է/էր։ [Soskali e/er]	It is/was terrible!
Շատ եմ հավանում X-ը։ [Shat em havanum X-ə]	I like X very much.
X-ը շատ է դուրս գալիս։ [X-e shat e dur^{ə}s galis]	I like X (X appeals to me) very much.
Վատ չէ/չէր։ [Vat ch^{h}e/ch^{h}er]	It is/was not bad.
Մի բան չէ/չէր։ [Mi ban ch^{h}e/ch^{h}er]	It is/was nothing special.
Ո՛չ, բնավ/ամենևին չհավանեցի։ [Voch^{h}, b^{ə}nav/amenevin ch^{h} ^{ə}havanets^{h}i]	No, I didn't like it at all.

17. GAMBITS EA 11/16/07 1:44 PM Page 306

Սխալվում ես/եք...
[Sᵊkẖalvum es/ekʰ...]
You (informal/formal) are mistaken,...

Քեզ/ձեզ հետ համաձայն չեմ։
[Kʰez/ʤez het hamaʤayn ʧʰem]
I disagree with you (informal/formal).

Եթե ինձ հարցնես/հարցնեք,...
[Yetʰe inʤ hartsʰᵊnes / hartsʰᵊnekʰ...]
If you (informal/formal) ask me,...

Հնարավոր է, բայց...
[Hᵊnaravor e, baytsʰ...]
Maybe, but...

X-*ը շատ գեղեցիկ/համով է/էր։*
[X-ə sẖat gegẖetsʰik/hamov e/er]
X is/was very beautiful/tasty.

6. *Introducing oneself, family, and friends*

Թույլ տվեք Ձեզ ծանոթացնել X-*ի հետ։*
[Tʰuyl tᵊvekʰ ʤez ʦanotʰ atsʰᵊnel X-i het]
Allow me to introduce you to X.

Ձեմ կարծում, որ իրար ծանոթ ենք։
[Cẖʰem kartsum vor irar ʦanotʰ enkʰ]
I don't think we have met.

Ծանոթանանք։ Անունս X *է։*
[Tsanotʰ anankʰ. Anunᵊs X e]
Let's meet! My name is X.

Իսկ ձեր անո՞ւնը/ազգանո՞ւնը։
[Isk ʤer anunə /azganunə?]
And your name/surname?

Իրար ճանաչո՞ւմ եք։
[Irar cẖanacẖʰum ekʰ?]
Do you know each other?

Իրար ծանո՞թ եք։
[Irar ʦanotʰ ekʰ?]
Have you (two) met?

Ծանոթացի՛ր/ծանոթացե՛ք X-*ի հետ։*
[Tsanotʰ atsʰir/ʦanotatsʰekʰ X-i het]
Meet X (informal/formal)!

Ար՛ի/եկե՛ք ծանոթացնեմ։
[Ari/yekekʰ ʦanotʰ atsʰᵊnem]
Let me introduce you! (informal/formal).

Սա եղբայրս է/ընկերս է։
[Sa yekẖpayrᵊs e/ənkerᵊs e]
This is my brother/my friend.

Ուրախ եմ ձեզ հետ ծանոթանալու։
[Urakẖ em ʤez het ʦanotʰ analu]
I'm pleased to meet you.

Շատ ուրախ եմ։
[Sẖat urakẖ em]
I'm delighted.

17. GAMBITS EA 11/16/07 1:44 PM Page 307

Նմանապես/նույնպես։ Likewise/Same here.
[Nᵊmanapes/nuynpes]

Ձեր մասին շատ եմ լսել։ I've heard a lot about you.
Dzer masin shat em lᵊsel

7a. *Request for information*

Կարո՞ղ ես/եք ինձ ասել, թե... Can you (informal/formal) tell me...
[Karogh es/ekʰ indz asel tʰe...]

Կարո՞ղ եմ քեզ/ձեզ մի բան հարցնել։ May I ask you (informal/formal) something?
[Karogh em kʰez/dzez mi ban hartsʰᵊnel?]

Ինձ կասե՞ս/կասե՞ք, թե... Would you (informal/formal) tell me...
[Indz kases/kasekʰ, tʰe...?]

Գիտե՞ս/գիտե՞ք արդյոք, որ... Do you (informal/formal) happen to know that...
[Gites/gitekʰ artʰyokʰ vor...]

Ասա՛/ասացե՛ք, խնդրեմ... Tell (informal/formal) me please...
[Asa/asatsʰekʰ khᵊntʰrem...]

Կուզեի իմանալ, թե... I'd like to know if/whether...
[Kuzeyi imanal, tʰe...]

X-ը ի՞նչ է նշանակում։ What does X mean?
[X-ə inchʰ e nᵊshanakum?]

Ինչպե՞ս է գրվում X-ը։ How do you spell X?
[Inchʰpes e gᵊrvum X-ə?]

Ինչպե՞ս են ասում հայերեն X։ How do you say X in Armenian?
[Inchʰpes en asum hayeren X?]

X-ը ինչպե՞ս է արտասանվում։ How do you pronounce X?
[X-ə inchʰpes e artasanvum?]

Ի՞նչ տարբերություն կա X-ի և Y-ի միջև։ What's the difference between X and Y?
[Inchʰ tarberutʰyun ka X-i yev Y-i michʰev?]

Ձեմ հասկանում, թե ինչ ես/եք ասում։ I do not understand what you are saying (informal/formal).
[Chʰem haskanum, tʰe inchʰ es/ekʰ asum]

Կարո՞ղ եք ավելի դանդաղ խոսել։ Could you (formal) speak a little slower?
[Karogh ekʰ aveli dandagh khosel?]

Կարո՞ղ եք ձեր ասածը կրկնել։ Could you (formal) repeat what you just said?
[Karogh ekʰ dzer asatsə kᵊrknel]

17. GAMBITS EA 11/16/07 1:44 PM Page 308

7b. *Responding to a request for information*

(*Այո՛*), *լսում եմ քեզ/ձեզ*: [(Ayo), lᵊsum em kʰez/ʤez]	(Yes), I'm listening to you (informal/formal).
(*Այո՛*), *խնդրեմ*: [(Ayo), kẖᵊntʰrem]	(Yes), please.
Իհարկե/Անշուշտ: [Iharke/Anshusht!]	Certainly.
Որքան ինձ հայտնի է/Որքան գիտեմ... [Vorkʰanov indz haytni e/vorkʰan gitem...]	As far as I know...
Եթե չեմ սխալվում... [Yetʰe cẖʰem sᵊkẖalvum...]	If I'm not mistaken...
Վստահ չեմ, բայց... [Vᵊstah cẖʰem, baytsʰ...]	I'm not sure, but...
Կարծեմ... / Կարծում եմ, որ... [Kartsem... / Kartsum em, vor...]	I think that...
Իմ կարծիքով... [Im kartsikʰov...]	In my opinion...
Դժբախտաբար չգիտեմ... [Dᵊzhbakẖtabar cẖʰᵊgitem...]	Unfortunately I don't know...
Ցավոք, տեղացի չեմ... [Tsʰavokʰ, teghatsʰi cẖʰem...]	I'm sorry, I'm not from here...

8. *Inquiring and reporting about one's well-being and state of health*

Ինչպե՞ս ես/եք: Or: *Ո՞նց ես/եք*:* [Incẖʰpes ekʰ Or: Vontsʰ es/ekʰ]	How are you (informal/formal)?
Շնորհակալություն, լավ եմ: Իսկ դո՞ւ/դո՞ւք: [Sẖᵊnorhakalutʰyun, lav em. Isk du/dukʰ?]	I'm well, thank you. And you? (informal/formal)
*Ոչի՛նչ***, *իսկ դու/դուք ո՞նց ես/եք*: [Vocẖʰincẖʰ, lav em. Isk du/dukʰ?]	Not bad, and you? (informal/formal)

* In East Armenian colloquial speech *Ո՞նց ես/Ո՞նց եք* is an equivalent of the more formal *Ինչպե՞ս ես/ես/Ինչպե՞ս եք* for *How are you* (informal/formal)?

**For many beginners, the response *ոչի՛նչ* [vocẖʰincẖʰ] *nothing* may be confusing, considering the literal meaning of the word. In East Armenian communication, this response means *not bad, in a passable manner, neither good or bad,* or *so-so.* It is a borrowing from the Russian 'ничего' '*nothing*' used in corresponding settings.

17. GAMBITS EA 11/16/07 1:44 PM Page 309

Ես էլ ոչի՛նչ, ապրում ենք...
[Yes el voch^{h}inch^{h}, aprum enk^{h}...]
I'm not bad myself, we're getting by...

Վաղուց է քեզ/ձեզ չեմ տեսել։
[Vaghuts^{h} e k^{h}ez/dzez ch^{h}em tesel]
I haven't seen you (informal/formal) for a while.

Ինչպե՞ս է քո/ձեր առողջությունը։
[Inch^{h}pes e k^{h}o/dzer arogh ch^{h}utyunə?]
How is your health?

Լավ ասենք, որ լավ լինենք։
[Lav asenk^{h}, vor lav linenk^{h}]
Literally: Let's say well, to be well.

Փա՛ռք Տիրոջը, առողջ/լավ եմ։
[P^{h}ark^{h} Tiroch^{h}ə, arogh ch^{h}/lav em]
Thank the Lord, I'm healthy/well.

(Դժբախտաբար) այնքան էլ լավ չեմ։
[(Dəzhbakhtabar) aynk^{h}an el lav ch^{h}em]
(Unfortunately), I'm not so well.

Հիվանդ/գունատ/տխուր ես երևում։
[Hivand/gunat/t^{ə}khur es yerevum]
You look ill/pale/sad.

Հիվանդ եմ/չատ վատ եմ զգում։
[Hivand em/shat vat em əzgum]
I'm sick/I feel very bad.

Գլուխս/կոկորդս/ատամս ցավում է։
[Gəlukhəs/kokordəs/ataməs ts^{h}avum e]
My head/throat/tooth aches.

Ականջներս/ոտքերս ցավում են։
[Akanjnerəs/votk^{h}erəs ts^{h}avum en]
My ears/feet ache.

Ձեռքերս դողում են։
[Dzerk^{h}erəs doghum en]
My hands are shaking.

Ճակատս/մարմինս այրվում է։
[Chakatəs/marminəs ayrəvum e]
My forehead/my body is burning.

Սիրտս խառնում է։
[Sirtəs khairnum e]
I'm nauseous.

Ջերմություն ունեմ։
[Jermut^{h}yun unem]
I've a fever.

Դողում/դողացնում եմ։
[Doghum/doghats^{h}ənum em]
I'm shaking/I'm trembling.

Անցա՛ծ լինի։
[Ants^{h}ats lini!]
Get well!

Առողջություն եմ ցանկանում։
[Arokhch^{h}ut^{h}yun em tsankanum]
I wish you good health.

17. GAMBITS EA 11/16/07 1:44 PM Page 310

9. *Describing people and things, expressing preferences*

Շատ լավ եմ նրան ճանաչում։
[Sẖat lav em nəran cẖanacẖʰum]
I know him/her very well.

Խելացի մարդ/կին է երևում։
[Kẖelatsʰi martʰ/kin e yerevum]
He/she seems to be an intelligent man/woman.

Նրան դեռ լավ չեմ ճանաչում։
[Nəran der lav cẖʰem cẖanacẖʰum]
I don't know him/her well yet.

Նրան շատ եմ հարգում։
[Nəran sẖat em hargum]
I have great respect for him/her.

Այդ մարդուն/կնոջը չեմ սիրում։
[Ayt martʰun/kənocẖʰə cẖʰem sirum]
I don't like that man/woman.

X-***ը ավելի լավ մարդ է, քան*** Y-***ը։***
[X-ə aveli lav martʰ e, kʰan Y-ə]
X is a better person than Y.

X-***ը աշխարհի ամենալավ մարդն է։***
[X-ə aṧẖkẖarhi amenalav martʰn e]
X is the best person in the world.

X-***ը հայտնի կանանցից է։***
[X-ə haytni kanantsʰitsʰ e]
X is a well-known woman.

Չեմ սիրում X ***անել։***
[Cẖʰem sirum X anel]
I don't like doing X.

Շատ եմ սիրում X ***անել։***
[Sẖat em sirum X anel]
I like doing X very much.

Շատ եմ հավանում այս գույնը։
[Sẖat em havanum ays guynə]
I like this color very much.

Նախընտրում եմ X-***ը։***
[Nakẖʰəntrum em X-ə]
I prefer X.

Սա իմ ամենասիրած X-***ն է։***
[Sa im amenasiratṣ X-n e]
This is my most favorite X.

Ինձ X-***ը շատ է դուր գալիս։***
[Indẓ X-ə sẖat e dur galis]
X pleases me very much.

Ինձ X-***ը բնավ չի հուզում։***
[Indẓ X-ə bʰənav cẖʰi huzum]
X doesn't move me at all.

X-***ի հանդեպ անտարբեր եմ։***
[X-i handep antarber em]
I'm indifferent to X.

17. GAMBITS EA 11/16/07 1:44 PM Page 311

10. *Discussing weather, expressing feelings related to the weather*

Ինչպե՞ս է եղանակը։ [Inch^{h}pes e yeghanakə?]	How is the weather?
Եղանակը լավ/վատ է։ [Yeghanakə lav/vat e]	The weather is good/bad.
Եղանակը բացվում/փոխվում է։ [Yeghanakə bats^{h}vum/p^{h}okhvum e]	The weather is clearing up/changing.
Մռայլ/պայծառ օր է։ [M^{ə}rayl/paytsar or e]	It's a dull/bright day.
Այսօր ինչքա՞ն է ջերմաստիճանը։ [Aysor inch^{h}k^{h}an e jermastichanə?]	What's the temperature today?
Արևը փայլում է։ [Arevə p^{h}aylum e]	The sun is shining.
Շատ տաք/ցուրտ/զով է։ Shat tak^{h}/ts^{h}urt/zov e]	It is very hot/cold/cool.
Օդը չոր/խոնավ է։ [Ot^{h} ə ch^{h}or/khonav e]	It's dry/humid.
Երկինքը պայծառ/ամպամած է։ [Yerkink^{h} ə paytsar/ampamats e]	The sky is clear/cloudy.
Անձրև/ձյուն է գալիս։ [Andzrev/dzyun e galis]	It's raining/snowing.
Տեղատարափ անձրև է գալիս։ [Teghatarap^{h} andzrev e galis]	It's raining cats and dogs.
Կարկուտ է գալիս։ [Karkut e galis]	It's hailing.
Որոտում/փայլատակում է։ [Vorotum/p^{h}aylatakum e]	There is thunder/lightning.
Մշուշ է։ [M^{ə}shush e]	It's foggy.
Սաստիկ քամի է։ [Sastik k^{h}ami e]	It's very windy.
Փոթորիկ/ձյունամրրիկ է։ [P^{h}ot^{h}orik/dzyunam^{ə}rrik e]	There is a storm/a snowstorm.

Սառնամանիք է։ [Saṙnamanik e]	It's freezing cold.
Զրոյից ցածր է X *աստիճան։* [Zᵊroyitsʰ tsʰatsᵊr e X astichan]	It's X below zero.
Մրսում եմ։ Շատ եմ մրսում։ [Mᵊrsum em. Shat em mᵊrsum]	I'm cold. I am very cold.
(*Սոսկալի*) *շոգում եմ։* [(Soskali) shokʰum em]	I'm (terribly) hot.
Հովանոց/անձրևանոց ունե՞ս/ունե՞ք։ [Hovanotsʰ/andzrevanotsʰ unes/unekʰ?]	Do you (informal/formal) have an umbrella/a raincoat?

11. *Inviting and responding to invitations*

Ուզում եմ քեզ/ձեզ մեր տուն հրավիրել։ [Uzum em kʰez/dzez mer tun hravirel]	I'd like to invite you (informal/formal) to our place.
Այս երեկո/շաբաթ երեկո ազա՞տ եք։ [Ays yereko/shapʰatʰ yereko azat ekʰ?]	Are you free tonight/on Saturday night?
Լավ կլիներ, եթե մեզ մոտ գայիք [Lav kᵊliner, yetʰe mez mot gayikʰ]	It would be great if you would come over
ձեր ամուսնու/տիկնոջ հետ ընթրիքի։ [dzer amusnu/dzer tiknochʰ het əntʰrikʰi]	with your husband/wife for dinner.
Սիրով կգանք (*շաբաթ օրը*)*։ Ո՞ր ժամին։* [Sirov kᵊgankʰ (shapʰatʰ orə). Vor zhamin?]	We would gladly come (on Saturday). At what time?
Ցավում եմ, բայց չենք կարող գալ։ [Tsʰavum em, baytsʰ chʰenkʰ karogh gal]	I'm sorry, but we are not able to come.
Զբաղված ենք։ Ուրիշ ծրագրեր ունենք։ [Zbaghvats enkʰ.Urish tsᵊragrer unenkʰ]	We are busy./We have other plans.
Հյուր ունենք։ Շատ գործ ունենք։ [Hyur unenkʰ. Shat gorts unenkʰ]	We have guests./We have a lot of things. to do.
Ուրիշ անգամ/ուրիշ առիթով։ [Urish ankʰam/urish aritʰov]	Some other time./On another occasion.
Շնորհակալություն հրավերի համար։ [Shᵊnorakalutʰyun hraveri hamar]	Thank you for the invitation.

17. GAMBITS EA 11/16/07 1:44 PM Page 313

12. *Hosting*

Բարո՛վ եկար/եկաք։
[Barov yekar/yekakʰ]
Welcome (informal/formal)!

Ներս արի/համեցե՛ք։
[Ners ari/hametsʰekʰ]
Come on in (informal/formal)!

Խնդրում եմ, ներս եկեք։
[Kẖəntrum em ners yekekʰ]
Please come in (formal)!

Նստեցե՛ք, խնդրեմ։
[Nəstetsekʰ, kẖəntʰrem]
Sit down, please (formal).

Վաղուց է քեզ/ձեզ չեմ տեսել։
[Vaghutsʰ e kʰez/ʤez cẖʰem tesel]
It's been a while since I've seen you (informal/formal).

Ի՞նչ կարող եմ քեզ/ձեզ առաջարկել։
[Incẖʰ karogh em kʰez/ʤez araẖʰarkel]
What can I offer you (informal/formal)?

Սուրճ կուզե՞ս/կուզե՞ք խմել։
[Surcẖ kuzes / kuzekʰ kẖəmel?]
Would you (informal/formal) like to have some coffee?

Շաքարո՞վ, թե առանց շաքարի։
[Sẖakʰarov, tʰe arants sẖakʰari?]
With or without sugar?

Մի կտոր էլ խմորեղեն վերցրեք։
[Mi kətor el kẖəmoreghen vertsʰərekʰ]
Please, have a piece of cake!

Խորտիկներից էլ օգտվեք։
[Kẖortiknerits el okʰtəvekʰ]
Help yourself to the appetizers!

Սիրով, ամեն ինչ շատ համեղ է։
[Sirov, amen incẖʰ sẖat hamegh e]
Gladly, everything is very tasty.

Ցավում եմ, բայց մերժելու եմ։
[Tsʰavum em, baytsʰ merzẖelu em]
I'm sorry, but I must refuse.

Ախորժակ չունեմ։
[Akẖorzẖak cẖʰunem]
I've no appetite.

Սոված (չ)եմ. ծարավ (չ)եմ։
[Sovats (cẖʰ)em; tsarav (cẖʰ)em]
I'm (not) hungry; I'm (not) thirsty.

Սննդակարգի եմ հետևում։
[Sənəndakarkʰi em hetevum]
I'm on a diet.

Ներեցե՛ք, պետք է գնամ։
[Neretsʰekʰ, petkʰ e gənam]
I am sorry, I have to leave.

17. GAMBITS EA 11/16/07 1:44 PM Page 314

Շատ հաճելի երեկույթ է(ր)։ — It is/was a very pleasant party.
[Sẖat haċheli yerekuyt^{h} e(r)]

Արդեն գնո՞ւմ եք։ Այդքան չո՞ւտ։ — You are leaving already? So soon?
[Art^{h}en g^{ə}num ek^{h}. Aytk^{h}an sẖut?]

Այո՛, պետք է գնամ։ — Yes, I must leave.
[Ayo, petk^{h} e gnam]

Շգացված եմ ձեր հյուրասիրությունից։ — Thank you for your hospitality!
[Zgatṣ^{h} vatṣ em ʤer hyurasirut^{h} yunitṣ^{h}]

Նորի՛ց/Էլի՛ համեցե՛ք։ — Come see us again!
[Norits^{h}/eli hametṣ^{h} ek^{h}]

Դուք էլ մեզ մոտ համեցե՛ք։ — You should visit us too.
[Duk^{h} el mez mot hametṣ^{h} ek^{h}]

13. *Planning leisure time and vacations*

Այս երեկո/ամառ/տարի ի՞նչ ես անելու։ — What are you (informal) doing tonight/this summer/this year?
[Ays yereko/amaṙ/tari inċh^{h} es anelu?]

Զատիկը/Սուրբ Ծնունդը / Նոր տարին — Easter/Christmas/New Year
[Zatikə / Surp Tṣ^{ə}nundə / Nor tarin]

մոտենում է։ Ի՞նչ ծրագրեր ունես։ — is approaching. What are your plans?
[motenum e. Inċh^{h} tṣ^{ə}ragrer unes?]

Արձակուրդներին ի՞նչ ես անելու։ — What do you want to do during the holidays?
[Artṣ^{h} akurt^{h} nerin inċh^{h} es anelu?]

Ուզո՞ւմ ես/եք միասին մի տեղ գնանք։ — Do you want us to go some place together?
[Uzum es/ek^{h} miasin mi tekẖ g^{ə}nank^{h}?]

Ի՞նչ ես նախընտրում անել։ — What would you prefer to do?
[Inċh^{h} es nakẖ^{ə}ntrum anel?]

Մտածում եմ չրջագայել։ — I'm planning to take a walk.
[M^{ə}tatsum em sẖ^{ə}rjagayel]

Հատուկ ծրագիր չունեմ։ — I've no particular plans.
[Hatuk tṣ^{ə}ragir ċh^{h}unem]

Ոչ մի բան չեմ ծրագրել։ — I haven't planned anything.
[Voċh^{h} mi ban ċh^{h}em tṣ^{ə}ragrel]

Մտածում եմ/ենք քաղաքից դուրս գնալ։ — I/we plan to go out of town.
[M^{ə}tatsum em/enk^{h} k^{h}akẖak^{h}itṣ^{h} durs g^{ə}nal]

17. GAMBITS EA 11/16/07 1:44 PM Page 315

Որոշել ենք ճանապարհորդել։
[Voroshel em/enkʰ cẖhanaparortʰel]

We have decided to travel.

Ուզում եմ ընկերներիս հրավիրել։
[Uzum em ənkerneris hravirel]

I'd like to invite my friends.

Լավ գաղափար է։
[Lav gakẖapʰar e]

It's a good idea!

14. *Inquiring about news and reporting news*

Ի՞նչ նորություն կա։
[Incẖʰ norutʰyun ka?]

What's new?

Ի՞նչ կա-չկա։
[Incẖʰ ka-cẖʰəka?]

What's happening?

Ի՞նչ են ասում։
[Incẖʰ en asum?]

What do they say?

Ի՞նչ են գրում թերթերը։
[Incẖʰ en gəրum tʰertʰerə?]

What are the newspapers writing?

Նոր բան լսեցի՞ր։
[Nor ban ləsetsʰir?]

Did you hear anything new?

Լսե՞լ ես (վերջին) նորությունը։
[Ləsel es (vercẖʰin) norutʰyunə?]

Have you heard the (latest) news?

Լսեցի՞ր՝ ինչ է պատահել։
[Ləsetsʰir incẖʰ e patahel?]

Have you heard what happened?

Նոր լուր(եր)ն իմացա՞ր։
[Nor lur(er)n imatsʰar?]

Did you hear the latest news?

15. *Telling secrets and reacting to secrets*

Մեր մեջ մնա,...
[Mer mecẖʰ məna...]

Keep it between us,...

Մարդու բան չասես...
[Martʰu ban cẖʰases]

Don't tell anybody,...

Գաղտնիք ունեմ, ոչ ոքի չասես։
[Gaghtnikʰ unem, vocẖʰ vokʰi cẖʰases]

I've a secret, don't tell anyone.

17. GAMBITS EA 11/16/07 1:44 PM Page 316

կարո՞ղ ես գաղտնիք պահել։
[Karogh es gakhtnikʰ pahel?]
Can you (informal) keep a secret?

Անհոգ եղիր, մեր մեջ կմնա։
[Anhog yeghir, mer mechʰ kᵊmᵊna]
Don't worry, it will stay between us.

Խոստանում եմ լուռ մնալ։
[Khostanum em lur mᵊnal]
I promise to keep silent.

Երդվում եմ, մարդ չի իմանա։
[Yertʰᵊvum em, martʰ chʰi imana]
I promise (literally: swear), I won't tell anybody.

Վստահիր ինձ։
[Vᵊstahir indz]
Trust me!

Երդվում եմ, որ ասածս ստույգ է։
[Yertʰᵊvum em, vor asatsᵊs stuyg e]
I swear that what I'm saying is true.

Ակնովս տեսա։
[Achʰkʰovᵊs tesa]
I saw it with my (own) eyes.

Ականջովս լսեցի։
[Akanjovᵊs lᵊsetsʰi]
I heard it with my (own) ears.

Ես արդեն լսել էի/գիտեի։
[Yes artʰen lᵊsel eyi/giteyi]
I already knew it.

Ի՜նչ լավ/վատ լուր է։
[Inchʰ lav/vat lur e]
What good/bad news!

Հիանալի՜/սոսկալի՜ լուր է։
[Hianali/soskali lur e]
It's wonderful/terrible news!

16. *Expressing surprise, doubt*

Ճի՞շտ (ես ասում)։
[Chisht (es asum)?]
Is that true?

Իսկապե՞ս, չգիտեի։
[Iskapes, chʰᵊgiteyi]
Really? I didn't know that.

Ի՜նչ ես ասում։ Երբեք չէի սպասում։
[Inchʰ es asum? Yerpʰekʰ chʰeyi spasum]
Really? I'd never have expected this to happen.

Զարմանում եմ։ Անկարելի է։
[Zarmanum em. Ankareli e]
I'm surprised. It's impossible.

Ո՞ւմ մտքով կանցներ։
[Um mᵊtkʰov kantsʰner?]
Who would have thought it!

17. GAMBITS EA 11/16/07 1:44 PM Page 317

Ջեմ կարող ասածիդ հավատալ։
[Cẖʰem karogh asaʦitʰ havatal]
I can't believe what you're saying.

Անհավատալի/անսպասելի է։
[Anhavatali/anspaseli e]
It's unbelievable/unexpected.

Զլսված բան է։
[Cẖʰəlᵊsvaʦ ban e]
That's unheard of.

Քեզ ո՞վ ասաց։
[Kʰez ov asaʦʰ?]
Who told you?

Ինչպե՞ս իմացար։
[Incẖʰpes imaʦʰar?]
How did you hear about it?

Վստա՞հ/համոզվա՞ծ ես։
[Vᵊstah/hamozvaʦ es?]
Are you sure/convinced?

Հաստա՞տ (գիտես)։
[Hastat (gites)?]
(Do you know) for sure?

Ստուգելու եմ (թե ճի՞շտ է)։
[Stugelu em (tʰe cẖiʃt e?)]
I'm going to verify it (if it's true).

17a. *Asking for advice*

Ի՞նչ անեմ (Աստվա՛ծ իմ)։
[Incẖʰ anem (Astvaʦ im)]
What should I do (my God)?

Ի՞նչ խորհուրդ կտաս։
[Incẖʰ kẖorhurtʰ kᵊtas?]
What would you (informal) advise me (to do)?

Դու ի՞նչ կանեիր/Դուք ի՞նչ կանեիք։
[Du incẖʰ kaneyir/Dukʰ incẖʰ kaneyikʰ?]
What would you (informal/formal) do?

Ի՞նչ կանեիր, եթե իմ տեղը լինեիր։
[Incẖʰ kaneyir, yetʰe im teghə lineyir?]
What would you do, if you were me (informal?

Հիմա ի՞նչ անեմ։
[Hima incẖʰ anem?]
What am I to do now?

Գնա՞մ, թե՞ մնամ։
[X anem, tʰe Y?]
Should I leave or should I stay?

Զգիտեմ՝ ինչ անեմ։
[Cẖʰᵊgitem, incẖʰ anem]
I don't know what to do.

17. GAMBITS EA 11/16/07 1:44 PM Page 318

Անելանելի վիճակ է։
[Anelaneli vičhak e]
There is no way out.

Կորած եմ, ի՞նչ անեմ։
[Koraʦ em, inčh^{h} anem?]
I'm lost, what should I do?

17b. *Offering advice*

Ես քո տեղը լինեի, X կանեի։
[Yes k^{h}o tekhə lineyi, X kaneyi]
If I were you, I'd do X.

Ես կմեկնեի, ուրիշ ելք չկա։
[Yes kəmekneyi, urišh yelk^{h} čhəka]
I'd leave; there is no other way.

Եթե ինձ լսես, կմեկնես։
[Yet^{h}e indz l^{ə}ses, k^{ə}meknes]
If you listen to me, you will leave.

Ես պարզապես կմեկնեի։
[Yes parzapes k^{ə}mekneyi]
I'd simply leave.

Ավելի լավ չէ՞ր լինի, եթե X անեիր։
[Aveli lav čh^{h}er lini, yet^{h}e X aneyir?]
Wouldn't it be better if you did X?

Լավագույնը X անելն է։
[Lavaguynə X aneln e]
The best you can do is X.

Իսկապես չգիտեմ՝ ինչ ասեմ։
[Iskapes čh^{h}^{ə}gitem, inčh^{h} asem]
I really don't know what to say.

Չգիտեմ, դժվար հարց է։
[Čh^{h}^{ə}gitem, d^{ə}žhvar hartsh e]
I don't know, it is a problem.

Չլինի թե X անես։
[Čh^{h}^{ə}lini t^{h}e X anes]
Don't ever do X!

Արի, ուրիշ մի բան անենք։
[Ari, urišh mi ban anenk^{h}]
Let's do something else.

Փորձեցի՞ր X անել։
[P^{h}orʦ^{h}ets^{h}ir X anel?]
Did you try to do X?

17c. *Taking advice*

Լավ խորհուրդ է։
[Lav khorhurt^{h} e]
It is good advice.

Լավ միտք/գաղափար է։
[Lav mitk^{h}/gaghap^{h}ar e]
It's a good thought/idea.

17. GAMBITS EA 11/16/07 1:44 PM Page 319

Այդպես էլ կանեմ։ — I'll do just that.
[Aytpes el kanem]

Հետևելու եմ քո/ձեր խորհրդին։ — I'll follow your (informal/formal) advice.
[Hetevelu em kʰo/ʤer kẖorhᵊrtʰin]

18. *Congratulating and expressing wishes (on various occasions)*

Շնորհավո՛ր (լինի)։ — Congratulations!
[Sẖᵊnoravor (lini)]

Շնորհավորում եմ տարեդարձդ։ — I congratulate you on your anniversary!
[Sẖᵊnoravorum em taredarʦʰᵊt]

Մնունդդ չնորհավո՛ր։ — Happy birthday!
[Tʦᵊnundᵊt sẖᵊnorhavor]

Շնորհավո՛ր Նոր տարի։ — Happy New Year!
[Shᵊnoravor Nor tari]

Շնորհավո՛ր Սուրբ Մնունդ։ — Merry Christmas*! (Literally: Congratulations on the holy birth [of Christ])
[Shᵊnoravor Surpʰ Tʦᵊnund]

*Քրիստոս հարյավ ի մեռելոց։** — Christ is risen from the dead!
[Kristos haryav i meṙelotsʰ]

*Օրհնյալ է հարությունն Քրիստոսի։*** — Blessed is the resurrection of Christ!
[Kristos tʦᵊnav yev haytnetsʰav]

*Քրիստոս ծնավ և հայտնեցավ։**** — Christ was born and made manifest.
[Kristos tʦᵊnav yev haytnetsʰav]

*Օրհնյալ է հայտնությունն Քրիստոսի։***** — Blessed is the manifestation of Christ.
[Kristos tʦᵊnav yev haytnetsʰav]

Շնորհավո՛ր Ամանոր և Սուրբ Մնունդ։ — A happy New Year and a Merry Christmas!
[Sẖᵊnorhavor amanor yev Surpʰ Tʦᵊnund]

Շնորհավորում եմ քո/Ձեր նոր պաշտոնը։ — I congratulate you on your new position.
[Sẖᵊnorhavorum em kʰo/ʤer nor pashtonə]

Շնորհավորում եմ քո/ձեր նշանդրեքը։ — I congratulate you on your engagement.
[Sẖᵊnoravorum em kʰo / ʤer nᵊsẖandrekʰə]

---

* and ** Official exchange of greetings at Easter
*** and **** Official exchange of greetings at Christmas

17. GAMBITS EA 11/16/07 1:44 PM Page 320

Շնորհավորում եմ քո/ձեր ամուսնությունը։
[Sh^{ə}norhavorum em k^{h}o/dz̲er amusnut^{h}yunə]
We congratulate you on your marriage.

Յանկանում եմ երջանիկ տոներ։
[Ts^{h}ankanum em yerjanik toner]
I wish you happy holidays!

Մաղթում եմ քաջառողջություն։
[Makht^{h}um em k^{h}ajaṙoghch^{h}ut^{h}yun]
I wish you good health.

Բարի գալո՛ւստ։
[Bari galust]
Welcome!

Բարի ճանապա՛րհ։
[Bari c̲hanapar]
Have a nice trip!

Աստված քեզ հետ լինի։
[Astvats k^{h}ez het lini]
May God be with you (informal)!

Հաջողությո՛ւն (եմ մաղթում)։
[Hajoghut^{h}yun (em maght^{h}um)]
(I wish you) good luck!

Աստված քեզ/Ձեզ հետ լինի։
[Astvats k^{h}ez/dz̲ez het lini]
May God be with you (informal/formal)!

Աչքդ/Աչքներդ լո՛ւյս։
[Ac̲h^{h}k^{h}^{ə}t/Ac̲h^{h}k^{h}ner^{ə}t luys!]
Congratulations! (informal/formal)
(Literally: Light to your eyes! Used on any happy occasion: engagement, marriage, arrival of loved-ones, etc.)

Մի բարձի ծերանաք։
[Mi bartsʰi ʦeranakʰ!]
I wish you a long life together!
(Literally.: Grow old on the same pillow! Used to congratulate a newlywed couple.)

Հորով-մորով մեծանա։
[Horov-morov metsana]
Literally: May [the child] grow up with his father and mother! A wish to the family members of a newborn baby.

Աստված (նրան) պահի։
[Astvats (n^{ə}ran) pahi]
May God protect (him/her)!

Բարո՛վ հագնես։
[Barov hak^{h}nes!]
Wear it in health!
(About new clothing)

Բարո՛վ մաշես, հազա՛րը մաշես։
[Barov mas̲hes, hazarə mas̲hes]
Literally: Wear it out in goodness, wear out thousands of it!

Բարի ախորժա՛կ։
[Bari akhorzhak!]
Bon appétit!

17. GAMBITS EA 11/16/07 1:44 PM Page 321

Անո՛ւշ (լինի):
[Anuš (lini)!]

Enjoy it! (Lit.: *May it be sweet*!
see Unit 4, p. 81)

Բաղնիքդ անո՛ւշ:
[Baghnikʰ ᵊt anuš!]

Hope you had a nice bath/shower! (Lit. *May your bath be sweet.*)

կենա՛ցդ/Ձեր կենացը:
[Kenatsʰ ᵊt/Dzer kenatsʰ ə!]

To your (informal/formal) health!
(When drinking to somebody's health)

Բարո՛վ վայելես/վայելեք:
[Barov vayeles/vayelekʰ!]

Use (informal/formal) *it in health*!
(On seeing anything newly obtained.)

Ուրախությա՛մբ վայելես/վայելեք:
[Urakhutʰ yunov vayeles/vayelekʰ]

Enjoy it in happines (informal/formal)! (Used for house-warmings, for a new car, furniture, etc.)

Թող անփորձա՛նք լինի:
[Tʰogh anpʰortsʰankʰ lini]

May it be safeguarded! (Said after the purchase of a new car.)

(Շա՛տ) ապրե՛ս:
[(Shat) apres]

Good for you/Bravo! (Lit.: May you live long! Used in praising any good performance]

կեցցե՛ս/կեցցե՛ք:
[Ketsʰtsʰes/Ketsʰtsʰekʰ]

Good for you/Bravo! (Lit.: May you prosper!]

Ձեռքերդ դալա՛ր:
[Dzerkʰerᵊt dalar]

Well done! (Lit.: *May your* (informal) *hands thrive*! Used in praising someone's manual skills, particularly cooking, baking, etc.)

Վարձքդ կատար:
[Vartsʰkʰᵊt katar)

Well done! (Mostly said to a Godfather after a baptism ceremony, but also to praise anybody for a good performance.)

Ցավակցությունն է՛ր:
[Tsʰavaktsʰutʰyunnerᵊs]

My condolences!

Ցավակցում եմ:
[Tsʰavaktsʰum em]

My sympathy.

Աստված հոգին լուսավորի:
[Astvatsʰ hokʰin lusavori]

May God bless his/her soul!

Աստված ողորմի հոգուն:
[Astvatsʰ voghormi hokʰun]

May God have merci with his/her soul!

Թող հողը թեթև լինի նրա վրա:
[Tʰogh hoghə tʰetʰev lini nᵊra vᵊra]

May the earth be light on him/her!
(Said to surviving family members following a funeral)

17. GAMBITS EA 11/16/07 1:44 PM Page 322

19. *Speaking on the phone*

Ներեցե՛ք, Աննային կարելի՞ է:
[Neretsʰekʰ, Annayin kareli e?]
Excuse me, may I speak to Anna?

Լսում եմ:
[Lᵊsum em]
I'm listening.

Աննան է լսում:
[Annan e lᵊsum]
Anna is is listening.

Այո՛, հիմա կկանչեմ:
[Ayo, hima kᵊkanch̲ʰem]
Yes, let me call her.

***(Ցավում եմ, բայց)* X-*ը* տանը չէ:**
[(Tsʰavum em, baytsʰ) X-ə tanə ch̲ʰe]
(I'm sorry, but) X is not at home.

***(Ցավոք)* X-*ը* դուրս է եկել:**
[(Tsʰavokʰ) X-ə durs e yekel]
I'm sorry, X has left.

X-*ը* քաղաքից բացակայում է:
[X-ə kʰagh̲akʰitsʰ batsʰakayum e]
X is out of town.

Ներեցե՛ք, ո՞վ է հարցնում:
[Neretsʰek, ov e hartsʰᵊnum?]
Who is asking, please?

Մի ժամից այստեղ կլինի:
[Mi zh̲amitsʰ aystegh̲ kᵊlini]
He/she will be back in an hour.

կարո՞ղ եք նրան մի բան հաղորդել:
[Karogh̲ ekʰ nᵊran mi ban hagh̲ortʰel?]
May I leave him/her a message?

Սիրով, ձեր անո՞ւնը:
[Sirov, dz̲er anunᵊ?]
Sure. Your name?

X-*ը* այլևս այստեղ չի բնակվում:
[X-ə aylyevᵊs aystegh̲ chʰi bᵊnakvum]
X does not live here anymore.

Հասցեն/հեռախոսի համարը ունե՞ք:
[Hastsʰen/heŕakh̲osi hamarə unekʰ?]
Do you have his/her telephone number?

Ցավում եմ, բայց համարը չունեմ:
[Tsʰavum em, baytsʰ hamarə chʰunem]
I'm sorry, I don't have the number.

Սխալ համար եք հավաքել:
[Sᵊkh̲al hamar ekʰ havakʰel]
You've got the wrong number.

Ներեցե՛ք:
[Neretsʰekʰ]
Pardon me!

17. GAMBITS EA 11/16/07 1:44 PM Page 323

20. *Expressing regret, asking for forgiveness, and pardoning*

Ցավում եմ։
[Tsʰ avum em]
I'm sorry.

Ներողություն եմ խնդրում։
[Neroghutʰ yun em kẖəntʰ rum]
I ask for forgiveness.

Ներողամի՛տ եղեք։
[Neroghamit yeghekʰ]
Please forgive me.

Ներված ես/եք։
[Nervats es/ekʰ]
It's O.K.
(Lit.: *You* (informal/formal) *are forgiven.*)

(Ի՛նչ) ափսո՛ս։
[(Inchʰ) apʰ sos]
What a pity!

Ցավում եմ։
[Tsʰ avum em]
It is regrettable.

Խնդրեմ։/Խնդիր չէ։
[Kẖəntʰ rem./Kẖəntʰ ir chʰ e]
I beg you./It's not a problem.

21. *Expressing gratitude and responses to expressions of gratitude*

Շնորհակալությո՛ւն։
[Shəorhakalutʰ yun]
Thanks!

Զգացվա՛ծ եմ։
[Zgatsʰ vats em]
I appreciate it!

Չարժե։
[Chʰ arzhe]
You are welcome!

(Սրտանց) չնորհակալ եմ։
[(Sərtantsʰ) shəorhakal em]
I thank you (wholeheartedly).

Երախտապարտ եմ (քեզ/ձեզ)։
[Yerakhtapart em (kʰ ez/dzez)]
I'm indebted (to you)
(informal/formal).

Չեմ մոռանա քո/ձեր լավությունը։
[Chʰ em morana kʰ o/dzer lavutʰ yunə]
I won't forget your (informal/formal)
kindness.

Շատ ուրախ եմ, որ կարողացա օգնել։
[Shat urakh em vor karoghatsʰ a okʰ nel]
I'm very happy that I could be of help.

Չնչին բան է(ր)։
[Chʰ əonchʰ in ban e(r)]
Don't mention it!

17. GAMBITS EA 11/16/07 1:44 PM Page 324

22. *Inquiring about prices and assessing goods*

Ի՞նչ արժե սա/այս X-ը։
[Inch^{h} arzhe sa/ ays X-ə?]
How much does this/this X cost?

Ի՞նչ է այս X-ի գինը։
[Inch^{h} e ays X-i ginə?]
What is the price of this X?

Հարմար գին է։
[Harmar gin e]
It is a reasonable price.

Շատ թանկ է։
[Shat t^{h}ang e]
It is very expensive.

Ավելի էժանը ունե՞ք։
[Aveli ezhanə unek^{h}?]
Do you have a cheaper one?

Ավելի մեծը/փոքրը չունե՞ք։
[Aveli metsə/p^{h}ok^{h}rə ch^{h}unek^{h}?]
Don't you have a bigger/smaller size?

Ուրիշ գույնի չունե՞ք։
[Urish guyni ch^{h}unek^{h}?]
Don't you have it in another color?

Ավելի թարմն եմ ուզում։
[Aveli t^{h}armn em uzum]
I'm looking for something fresher.

Տեղակա՞ն/արտասահմանյա՞ն ապրանք է։
[Teghakan/artasahmanyan aprank^{h} e?]
Is it a local/imported merchandise?

կարո՞ղ եմ սա փորձել։
[Karogh em sa p^{h}orts^{h}el?]
May I try this (on)?

Հավանում եմ, գնելու եմ։
[Havanum em, g^{ə}nelu em]
I like it, I'll buy it.

Որքա՞ն եմ վճարելու։
[Vork^{h}an em v^{ə}charelu?]
How much should I pay?

Ի՞նչ արժե ամբողջը։
[Inch^{h} arzhi amboch^{h}ə?]
What's the total cost?

Բարո՛վ հագնեք։
[Barov hak^{h}nek^{h}]
Wear it in health!

Շնորհակալությո՛ւն։
[Sh^{ə}norhakalut^{h}yun]
Thanks!

CONJUGATION OF VERBS
INDICATIVE MOOD (Affirmative)

	First Conjugation *վազել to run*	Second Conjugation *խաղալ to play*	Irregular verb *ուտել to eat*
Present			
(ես)	վազում եմ	խաղում եմ	ուտում եմ
(դու)	վազում ես	խաղում ես	ուտում ես
(նա)	վազում է	խաղում է	ուտում է
(մենք)	վազում ենք	խաղում ենք	ուտում ենք
(դուք)	վազում եք	խաղում եք	ուտում եք
(նրանք)	վազում են	խաղում են	ուտում են
Imperfect			
(ես)	վազում էի	խաղում էի	ուտում էի
(դու)	վազում էիր	խաղում էիր	ուտում էիր
(նա)	վազում էր	խաղում էր	ուտում էր
(մենք)	վազում էինք	խաղում էինք	ուտում էինք
(դուք)	վազում էիք	խաղում էիք	ուտում էիք
(նրանք)	վազում էին	խաղում էին	ուտում էին
Aorist			
(ես)	վազեցի	խաղացի	կերա
(դու)	վազեցիր	խաղացիր	կերար
(նա)	վազեց	խաղաց	կերավ
(մենք)	վազեցինք	խաղացինք	կերանք
(դուք)	վազեցիք	խաղացիք	կերաք
(նրանք)	վազեցին	խաղացին	կերան
Perfect			
(ես)	վազել եմ	խաղացել եմ	կերել եմ
(դու)	վազել ես	խաղացել ես	կերել ես
(նա)	վազել է	խաղացել է	կերել է
(մենք)	վազել ենք	խաղացել ենք	կերել ենք
(դուք)	վազել եք	խաղացել եք	կերել եք
(նրանք)	վազել են	խաղացել են	կերել են
Pluperfect			
(ես)	վազել էի	խաղացել էի	կերել էի
(դու)	վազել էիր	խաղացել էիր	կերել էիր
(նա)	վազել էր	խաղացել էր	կերել էր
(մենք)	վազել էինք	խաղացել էինք	կերել էինք
(դուք)	վազել էիք	խաղացել էիք	կերել էիք
(նրանք)	վազել էին	խաղացել էին	կերել էին

Future

(ես)	վազելու եմ	խաղալու եմ	ուտելու եմ
(դու)	վազելու ես	խաղալու ես	ուտելու ես
(նա)	վազելու է	խաղալու է	ուտելու է
(մենք)	վազելու ենք	խաղալու ենք	ուտելու ենք
(դուք)	վազելու եք	խաղալու եք	ուտելու եք
(նրանք)	վազելու են	խաղալու են	ուտելու են

Future Imperfect

(ես)	վազելու էի	խաղալու էի	ուտելու էի
(դու)	վազելու էիր	խաղալու էիր	ուտելու էիր
(նա)	վազելու էր	խաղալու էր	ուտելու էր
(մենք)	վազելու էինք	խաղալու էինք	ուտելու էինք
(դուք)	վազելու էիք	խաղալու էիք	ուտելու էիք
(նրանք)	վազելու էին	խաղալու էին	ուտելու էին

Mandative Future

(ես)	պիտի վազեմ	պիտի խաղամ	պիտի ուտեմ
(դու)	պիտի վազես	պիտի խաղաս	պիտի ուտես
(նա)	պիտի վազի	պիտի խաղա	պիտի ուտի
(մենք)	պիտի վազենք	պիտի խաղանք	պիտի ուտենք
(դուք)	պիտի վազեք	պիտի խաղաք	պիտի ուտեք
(նրանք)	պիտի վազեն	պիտի խաղան	պիտի ուտեն

Mandative Past

(ես)	պիտի վազեի	պիտի խաղայի	պիտի ուտեի
(դու)	պիտի վազեիր	պիտի խաղայիր	պիտի ուտեիր
(նա)	պիտի վազեր	պիտի խաղար	պիտի ուտեր
(մենք)	պիտի վազեինք	պիտի խաղայինք	պիտի ուտեինք
(դուք)	պիտի վազեիք	պիտի խաղայիք	պիտի ուտեիք
(նրանք)	պիտի վազեին	պիտի խաղային	պիտի ուտեին

IMPERATIVE MOOD

Assertive 2nd pers. sing.:	վազի՛ր	խաղա՛	կե՛ր
Assertive 2nd pers. plur.:	վազ(եց)ե՛ք	խաղացե՛ք	կերե՛ք
Inclusive plural:	վազե՛նք	խաղա՛նք	ուտե՛նք

HYPOTHETICAL FUTURE			
(ես)	կվազեմ	կխաղամ	կուտեմ
(դու)	կվազես	կխաղաս	կուտես
(նա)	կվազի	կխաղա	կուտի
(մենք)	կվազենք	կխաղանք	կուտենք
(դուք)	կվազեք	կխաղաք	կուտեք
(նրանք)	կվազեն	կխաղան	կուտեն
HYPOTHETICAL PAST			
(ես)	կվազեի	կխաղայի	կուտեի
(դու)	կվազեիր	կխաղայիր	կուտեիր
(նա)կ	վազեր	կխաղար	կուտեր
(մենք)	կվազեինք	կխաղայինք	կուտեինք
(դուք)	կվազեիք	կխաղայիք	կուտեիք
(նրանք)	կվազեին	կխաղային	կուտեին
SUBJUNCTIVE MOOD			
Subjunctive future			
(ես)	վազեմ	խաղամ	ուտեմ
(դու)	վազես	խաղաս	ուտես
(նա)	վազի	խաղա	ուտի
(մենք)	վազենք	խաղանք	ուտենք
(դուք)	վազեք	խաղաք	ուտեք
(նրանք)	վազեն	խաղան	ուտեն
Subjunctive Past			
(ես)	վազեի	խաղայի	ուտեի
(դու)	վազեիր	խաղայիր	ուտեիր
(նա)	վազեր	խաղար	ուտեր
(մենք)	վազեինք	խաղայինք	ուտեինք
(դուք)	վազեիք	խաղայիք	ուտեիք
(նրանք)	վազեին	խաղային	ուտեին
Participles			
Present participle	վազող	խաղացող	ուտող
Past participle	վազած	խաղացած	կերած
Future participle (1)	վազելիք	խաղալիք	ուտելիք
Future participle (2)	վազելու	խաղալու	ուտելու
Synchronic participle	վազելիս	խաղալիս	ուտելիս

CONJUGATION OF VERBS
INDICATIVE MOOD (Negative)

First Conjugation *վազել to run*			Second Conjugation *խաղալ to play*		Irregular Verb *ուտել to eat*	
Present						
(ես)	չեմ	վազում	չեմ	խաղում	չեմ	ուտում
(դու)	չես	վազում	չես	խաղում	չես	ուտում
(նա)	չի	վազում	չի	խաղում	չի	ուտում
(մենք)	չենք	վազում	չենք	խաղում	չենք	ուտում
(դուք)	չեք	վազում	չեք	խաղում	չեք	ուտում
(նրանք)	չեն	վազում	չեն	խաղում	չեն	ուտում
Imperfect						
(ես)	չէի	վազում	չէի	խաղում	չէի	ուտում
(դու)	չէիր	վազում	չէիր	խաղում	չէիր	ուտում
(նա)	չէր	վազում	չէր	խաղում	չէր	ուտում
(մենք)	չէինք	վազում	չէինք	խաղում	չէինք	ուտում
(դուք)	չէիք	վազում	չէիք	խաղում	չէիք	ուտում
(նրանք)	չէին	վազում	չէին	խաղում	չէին	ուտում
Aorist						
(ես)	չվազեցի		չխաղացի		չկերա	
(դու)	չվազեցիր		չխաղացիր		չկերար	
(նա)	չվազեց		չխաղաց		չկերավ	
(մենք)	չվազեցինք		չխաղացինք		չկերանք	
(դուք)	չվազեցիք		չխաղացիք		չկերաք	
(նրանք)	չվազեցին		չխաղացին		չկերան	
Perfect						
(ես)	չեմ	վազել	չեմ	խաղացել	չեմ	կերել
(դու)	չես	վազել	չես	խաղացել	չես	կերել
(նա)	չի	վազել	չի	խաղացել	չի	կերել
(մենք)	չենք	վազել	չենք	խաղացել	չենք	կերել
(դուք)	չեք	վազել	չեք	խաղացել	չեք	կերել
(նրանք)	չեն	վազել	չեն	խաղացել	չեն	կերել
Pluperfect						
(ես)	չէի	վազել	չէի	խաղացել	չէի	կերել
(դու)	չէիր	վազել	չէիր	խաղացել	չէիր	կերել
(նա)	չէր	վազել	չէր	խաղացել	չէր	կերել
(մենք)	չէինք	վազել	չէինք	խաղացել	չէինք	կերել
(դուք)	չէիք	վազել	չէիք	խաղացել	չէիք	կերել
(նրանք)	չէին	վազել	չէին	խաղացել	չէին	կերել

Future

(ես)	չեմ վազելու	չեմ խաղալու	չեմ ուտելու
(դու)	չես վազելու	չես խաղալու	չես ուտելու
(նա)	չի վազելու	չի խաղալու	չի ուտելու
(մենք)	չենք վազելու	չենք խաղալու	չենք ուտելու
(դուք)	չեք վազելու	չեք խաղալու	չեք ուտելու
(նրանք)	չեն վազելու	չեն խաղալու	չեն ուտելու

Future Imperfect

(ես)	չէի վազելու	չէի խաղալու	չէի ուտելու
(դու)	չէիր վազելու	չէիր խաղալու	չէիր ուտելու
(նա)	չէր վազելու	չէր խաղալու	չէր ուտելու
(մենք)	չէինք վազելու	չէինք խաղալու	չէինք ուտելու
(դուք)	չէիք վազելու	չէիք խաղալու	չէիք ուտելու
(նրանք)	չէին վազելու	չէին խաղալու	չէին ուտելու

Mandative Future

(ես)	չպիտի վազեմ	չպիտի խաղամ	չպիտի ուտեմ
(դու)	չպիտի վազես	չպիտի խաղաս	չպիտի ուտես
(նա)	չպիտի վազի	չպիտի խաղա	չպիտի ուտի
(մենք)	չպիտի վազենք	չպիտի խաղանք	չպիտի ուտենք
(դուք)	չպիտի վազեք	չպիտի խաղաք	չպիտի ուտեք
(նրանք)	չպիտի վազեն	չպիտի խաղան	չպիտի ուտեն

Mandative Past

(ես)	չպիտի վազեի	չպիտի խաղայի	չպիտի ուտեի
(դու)	չպիտի վազեիր	չպիտի խաղայիր	չպիտի ուտեիր
(նա)	չպիտի վազեր	չպիտի խաղար	չպիտի ուտեր
(մենք)	չպիտի վազեինք	չպիտի խաղայինք	չպիտի ուտեինք
(դուք)	չպիտի վազեիք	չպիտի խաղայիք	չպիտի ուտեիք
(նրանք)	չպիտի վազեին	չպիտի խաղային	չպիտի ուտեին

IMPERATIVE MOOD (Prohibitive)

Prohibitive 2nd pers. sing.:	մի՛ վազիր	մի՛ խաղա	մի՛ կեր
Prohibitive 2nd pers. plur.:	մի՛ վազեք	մի՛ խաղացեք	մի՛ կերեք
Inclusive plural:	չվազե՛նք	չխաղա՛նք	չուտե՛նք

Hypothetical Future

(ես)	չեմ	վազի	չեմ	խաղա	չեմ ուտի
(դու)	չես	վազի	չես	խաղա	չես ուտի
(նա)	չի	վազի	չի	խաղա	չի ուտի
(մենք)	չենք	վազի	չենք	խաղա	չենք ուտի
(դուք)	չեք	վազի	չեք	խաղա	չեք ուտի
(նրանք)	չեն	վազի	չեն	խաղա	չեն ուտի

Hypothetical Past

(ես)	չէի	վազի	չէի	խաղա	չէի ուտի
(դու)	չէիր	վազի	չէիր	խաղա	չէիր ուտի
(նա)	չէր	վազի	չէր	խաղա	չէր ուտի
(մենք)	չէինք	վազի	չէինք	խաղա	չէինք ուտի
(դուք)	չէիք	վազի	չէիք	խաղա	չէիք ուտի
(նրանք)	չէին	վազի	չէին	խաղա	չէին ուտի

SUBJUNCTIVE MOOD (Negative)

Subjunctive Future

(ես)	չվազեմ	չխաղամ	չուտեմ
(դու)	չվազես	չխաղաս	չուտես
(նա)	չվազի	չխաղա	չուտի
(մենք)	չվազենք	չխաղանք	չուտենք
(դուք)	չվազեք	չխաղաք	չուտեք
(նրանք)	չվազեն	չխաղան	չուտեն

Subjunctive Past

(ես)	չվազեի	չխաղայի	չուտեի
(դու)	չվազեիր	չխաղայիր	չուտեիր
(նա)	չվազեր	չխաղար	չուտեր
(մենք)	չվազեինք	չխաղայինք	չուտեինք
(դուք)	չվազեիք	չխաղայիք	չուտեիք
(նրանք)	չվազեին	չխաղային	չուտեին

Infinite Forms

Infinitive:	չվազել	չխաղալ	չուտել
Present participle:	չվազող	չխաղացող	չուտող
Past participle:	չվազած	չխաղացած	չկերած
Future participle:	չվազելու	չխաղալու	չուտելու

CONJUGATION OF THE IRREGULAR VERB
ԵՄ and *ԼԻՆԵԼ*
INDICATIVE MOOD (Affirmative)

	Present		Imperfect	
(ես)	եմ	լինում եմ	էի	լինում էի
(դու)	ես	լինում ես	էիր	լինում էիր
(նա)	է	լինում է	էր	լինում էր
(մենք)	ենք	լինում ենք	էինք	լինում էինք
(դուք)	եք	լինում եք	էիք	լինում էիք
(նրանք)	են	լինում են	էին	լինում էին

	Aorist	Perfect	Pluperfect
(ես)	եղա	եղել եմ	եղել էի
(դու)	եղար	եղել ես	եղել էիր
(նա)	եղավ	եղել է	եղել էր
(մենք)	եղանք	եղել ենք	եղել էինք
(դուք)	եղաք	եղել եք	եղել էիք
(նրանք)	եղան	եղել են	եղել էին

	Future	Future Imperfect
(ես)	լինելու եմ	լինելու էի
(դու)	լինելու ես	լինելու էիր
(նա)	լինելու է	լինելու էր
(մենք)	լինելու ենք	լինելու էինք
(դուք)	լինելու եք	լինելու էիք
(նրանք)	լինելու են	լինելու էին

	Mandative future	Mandative Past
(ես)	պիտի լինեմ	պիտի լինեի
(դու)	պիտի լինես	պիտի լինեիր
(նա)	պիտի լինի	պիտի լիներ
(մենք)	պիտի լինենք	պիտի լինեինք
(դուք)	պիտի լինեք	պիտի լինեիք
(նրանք)	պիտի լինեն	պիտի լինեին

Infinite Forms		IMPERATIVE MOOD	
Infinitive	լինել	Assertive 2nd person singular:	եղի՛ր
Present participle	եղող	Assertive 2nd person plural:	եղե՛ք
Past participle	եղած	Assertive 3nd person singular:	թող լինի
Future participle	լինելիք	Assertive 3nd person plural:	թող լինեն
Synchronic participle	լինելիս	Inclusive plural:	լինե՛նք

Hypothetical Future		Hypothetical Past
(ես)	կլինեմ	կլինեի
(դու)	կլինես	կլինեիր
(նա)	կլինի	կլիներ
(մենք)	կլինենք	կլինեինք
(դուք)	կլինեք	կլինեիք
(նրանք)	կլինեն	կլինեին

Subjunctive Future		Subjunctive Past
(ես)	լինեմ	լինեի
(դու)	լինես	լինեիր
(նա)	լինի	լիներ
(մենք)	լինենք	լինեինք
(դուք)	լինեք	լինեիք
(նրանք)	լինեն	լինեին

INDIMATIVE MOOD (Negative)
ԵՄ and *ԼԻՆԵԼ*

	Present		Imperfect	
(ես)	չեմ	չեմ լինի	չէի	չէի լինի
(դու)	չես	չես լինի	չէիր	չէիր լինի
(նա)	չէ/չի	չի լինի	չէր	չէր լինի
(մենք)	չենք	չենք լինի	չէինք	չէինք լինի
(դուք)	չեք	չեք լինի	չէիք	չէիք լինի
(նրանք)	չեն	չեն լինի	չէին	չէին լինի

	Aorist	Perfect	Pluperfect
(ես)	չեղա	չեմ եղել	չէի եղել
(դու)	չեղար	չես եղել	չէիր եղել
(նա)	չեղավ	չի եղել	չէր եղել
(մենք)	չեղանք	չենք եղել	չէինք եղել
(դուք)	չեղաք	չեք եղել	չէիք եղել
(նրանք)	չեղան	չեն եղել	չէին եղել

	Future		Future Imperfect	
(ես)	չեմ	լինելու	չէի	լինելու
(դու)	չես	լինելու	չէիր	լինելու
(նա)	չի	լինելու	չէր	լինելու
(մենք)	չենք	լինելու	չէինք	լինելու
(դուք)	չեք	լինելու	չէիք	լինելու
(նրանք)	չեն	լինելու	չէին	լինելու

Mandative Future		Mandative Past
(ես)	*չպիտի լինեմ*	*չպիտի լինեի*
(դու)	*չպիտի լինես*	*չպիտի լինեիր*
(նա)	*չպիտի լինի*	*չպիտի լիներ*
(մենք)	*չպիտի լինենք*	*չպիտի լինեինք*
(դուք)	*չպիտի լինեք*	*չպիտի լինեիք*
(նրանք)	*չպիտի լինեն*	*չպիտի լինեին*

Hypothetical Future		Hypothetical Past
(ես)	*չեմ լինի*	*չէի լինի*
(դու)	*չեմ լինի*	*չէիր լինի*
(նա)	*չեմ լինի*	*չէր լինի*
(մենք)	*չեմ լինի*	*չէինք լինի*
(դուք)	*չեմ լինի*	*չէիք լինի*
(նրանք)	*չեմ լինի*	*չէին լինի*

Subjunctive Present		Subjunctive Past
(ես)	*չլինեմ*	*չլինեի*
(դու)	*չլինես*	*չլինեիր*
(նա)	*չլինի*	*չլիներ*
(մենք)	*չլինենք*	*չլինեինք*
(դուք)	*չլինեք*	*չլինեիք*
(նրանք)	*չլինեն*	*չլինեին*

Infinite Forms		IMPERATIVE MOOD (Prohibitive)	
Infinitive	*չլինել*	Prohibitive 2nd pers.sing.	*մի՛ լինիր/եղիր*
Present participle	*չլինող/չեղող*	Prohibitive 2nd pers. plur.:	*մի՛ լինեք/եղեք*
Past participle	*չեղած*	Inclusive plural:	*չլինե՛նք*
Future participle	*չլինելիք*		

TABLE OF IRREGULAR VERBS

Infinitive	Present Indicative	Imperfect Indicative	Aorist Indicative	Future Subjunctive	Assertive Imperative
անել	*անում եմ*	*անում էի*	*արեցի/արի*	*անեմ*	*արա՛/արե՛ք*
առնել	*առնում եմ*	*առնում էի*	*առա*	*առնեմ*	*ա՛ռ/առե՛ք*
ասել	*ասում եմ*	*ասում էի*	*ասացի*	*ասեմ*	*ասա՛/ասե՛ք*
բանալ	*բացում եմ*	*բացում էի*	*բացեցի/բացի*	*բանամ/բացեմ*	*բա՛ց/բացե՛ք*
բերել	*բերում եմ*	*բերում էի*	*բերեցի/բերի*	*բերեմ*	*բե՛ր/բերե՛ք*
գալ	*գալիս եմ*	*գալիս էի*	*եկա*	*գամ*	*ե՛կ (արի՛)/եկե՛ք*
դառնալ	*դառնում եմ*	*դառնում էի*	*դարձա*	*դառնամ*	*դարձի՛ր/դարձե՛ք*
դնել	*դնում եմ*	*դնում էի*	*դր(եց)ի*	*դնեմ*	*դի՛ր/դրե՛ք*
ելնել	*ելնում եմ*	*ելնում էի*	*ելա*	*ելնեմ*	*ելի՛ր/ելե՛ք*
զարկել	*զարկում եմ*	*զարկում էի*	*զարկեցի*	*զարկեմ*	*զարկի՛ր/զարկեցե՛ք*
ընկնել	*ընկնում եմ*	*ընկնում էի*	*ընկա*	*ընկնեմ*	*ընկի՛ր/ընկե՛ք*
թողնել	*թողնում եմ*	*թողնում էի*	*թողեցի/թողի*	*թողնեմ*	*թո՛ղ/թողե՛ք*
լալ	*լալիս եմ*	*լալիս էի*	*լացեցի/լացի*	*լամ*	*լա՛ց/լացե՛ք*
լինել	*լինում եմ*	*լինում էի*	*եղա*	*լինեմ*	*եղի՛ր/եղե՛ք*
լվանալ	*լվանում եմ*	*լվանում էի*	*լվացի*	*լվամ*	*լվա՛/լվացե՛ք*
տալ	*տալիս եմ*	*տալիս էի*	*տվեցի*	*տամ*	*տու՛ր/տվե՛ք*
տանել	*տանում եմ*	*տանում էի*	*տարա*	*տանեմ*	*տա՛ր/տարե՛ք*
տեսնել	*տեսնում եմ*	*տեսնում էի*	*տեսա*	*տեսնեմ*	*տե՛ս/տեսե՛ք*
ուտել	*ուտում եմ*	*ուտում էի*	*կերա*	*ուտեմ*	*կե՛ր/կերե՛ք*

TABLE OF IRREGULAR VERBS (cont-ed from p. 334)

Negative participle	Present participle	Past participles	Future participle	Prohibitive Imperative
չեմ/չէի անի	անող	արել/արած	անելու/անելիք	մի՛ արա/արեք
չեմ/չէի առնի	առնող	առել/առած	առնելու/առնելիք	մի՛ առ/առեք
չեմ/չէի ասի	ասող	ասել/ասած	ասելու/ասելիք	մի՛ ասա/ասեք
չեմ/չէի բանա	բացող	բացել/բացած	բանալու/բանալիք	մի՛ բաց/բացեք
չեմ/չէի բերի	բերող	բերել/բերած	բերելու/բերելիք	մի՛ բեր/բերեք
չեմ/չէի գա	եկող	եկել/եկած	գալու/գալիք	մի՛ գար/եկեք*
չեմ/չէի գառնա	գարձող	գարձել/գարձած	գառնալու/գառնալիք	մի՛ գարձիր/գարձեք
չեմ/չէի դնի	դնող	դրել/դրած	դնելու/դնելիք	մի՛ դիր/դրեք
չեմ/չէի ելնի	ելնող	ելել/ելած	ելնելու/ելնելիք	մի՛ ելնիր/ելնեք
չեմ/չէի զարկի	զարկող	զարկել/զարկած	զարնելու/զարնելիք	մի՛ զարկիր/զարկեք
չեմ/չէի ընկնի	ընկնող	ընկել/ընկած	ընկնելու/ընկնելիք	մի՛ ընկնի/ընկեք
չեմ/չէի թողնի	թողնող	թողել/թողած	թողնելու/թողնելիք	մի՛ թող/թողեք
չեմ/չէի լացի	լացող	լացել/լացած	լալու/լալիք	մի՛ լա/լացեք
չեմ/չէի լինի	եղող	եղել/եղած	լինելու/լինելիք	մի՛ եղիր/եղեք
չեմ/չէի լվանա	լվացող	լվացել/լվացած	լվալու/լվալիք	մի՛ լվանա/լվացեք
չեմ/չէի տա	տվող	տվել/տված	տալու/տալիք	մի՛ տուր/տվեք
չեմ/չէի տանի	տանող	տարել/տարած	տանելու/տանելիք	մի՛ տար/տարեք
չեմ/չէի տեսնի	տեսնող	տեսել/տեսած	տեսնելու/տեսնելիք	մի՛ տես/տեսեք
չեմ/չէի ուտի	ուտող	կերել/կերած	ուտելու/ուտելիք	մի՛ կեր/կերեք

TABLE OF DEFECTIVE VERBS

Infinitive	Present	Imperfect	
---	*եմ*	*էի*	(The rest of the paradigm is filled with forms of the verb *լինել*)
---	*կամ*	*կայի*	(The rest of the paradigm is filled with forms of the verb *լինել*)
---	*գիտեմ*	*գիտեի*	(The rest of the paradigm is filled with forms of the verb *գիտենալ*, as well as *իմանալ*)
---	*ունեմ*	*ունեի*	(The rest of the paradigm is filled with forms of the verb *ունենալ*)
---	*արժեմ*	*արժեի*	(The rest of the paradigm is filled with forms of the verb *արժենալ*)
---	*հուսամ*	*հուսայի*	Imperative: *հուսա՛/հուսացե՛ք* (The rest of the paradigm is filled with forms of the phrasal verb *հույս ունենալ*)
---	*ցանկամ*	*ցանկայի*	(The rest of the paradigm is filled with the verb *ցանկանալ*)

*վեր կենալ**, *վեր եմ կենում*, *վեր էի կենում*, *վեր կացա*, *վեր կենամ*, *վե՛ր կաց/վե՛ր կացեք*, *չեմ/չէի վեր կենա*, *վեր կացող*, *վեր կացել*, *վեր կացած*, *վեր կենալու*, *վեր կենալիք*, *մի՛ վեր կաց/կացեք*

* The verb *կենալ* is never used alone. It is a phrasal verb, appearing always as *վեր կենալ* *to get up*.

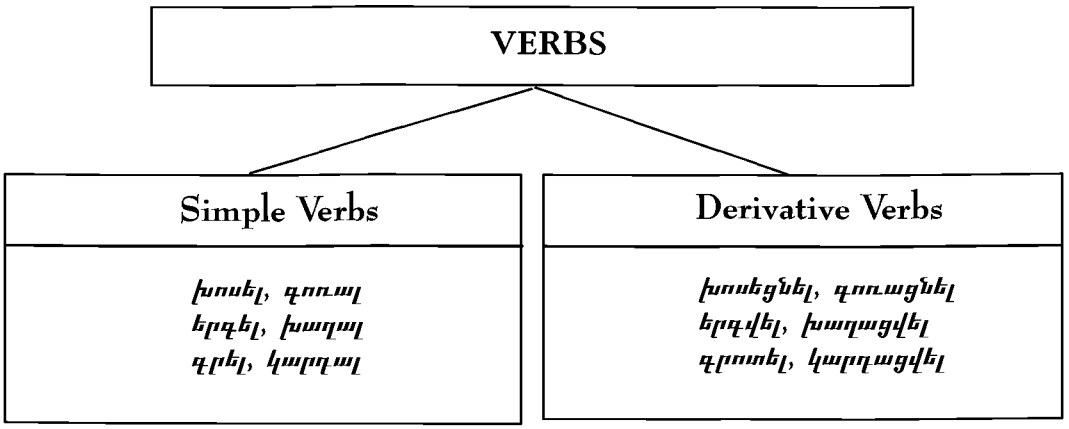
VERBS
Simple Verbs
խոսել, գոռալ
երգել, խաղալ
գրել, կարդալ
Derivative Verbs
խոսեցնել, գոռացնել
երգվել, խաղացվել
գրոտել, կարդացվել

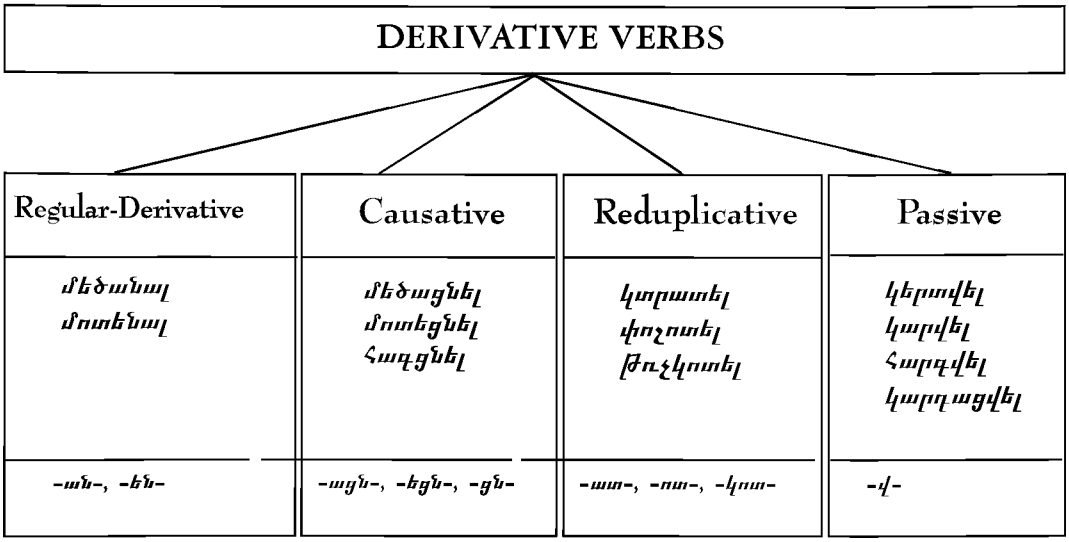
DERIVATIVE VERBS
Regular-Derivative
մեծանալ
մոտենալ
-ան-, -են-
Causative
մեծացնել
մոտեցնել
հագցնել
-ացն-, -եցն-, -ցն-
Reduplicative
կտրատել
փոշոտել
թռչկոտել
-ատ-, -ոտ-, -կոտ-
Passive
կերտվել
կարվել
հարգվել
կարդացվել
-վ-

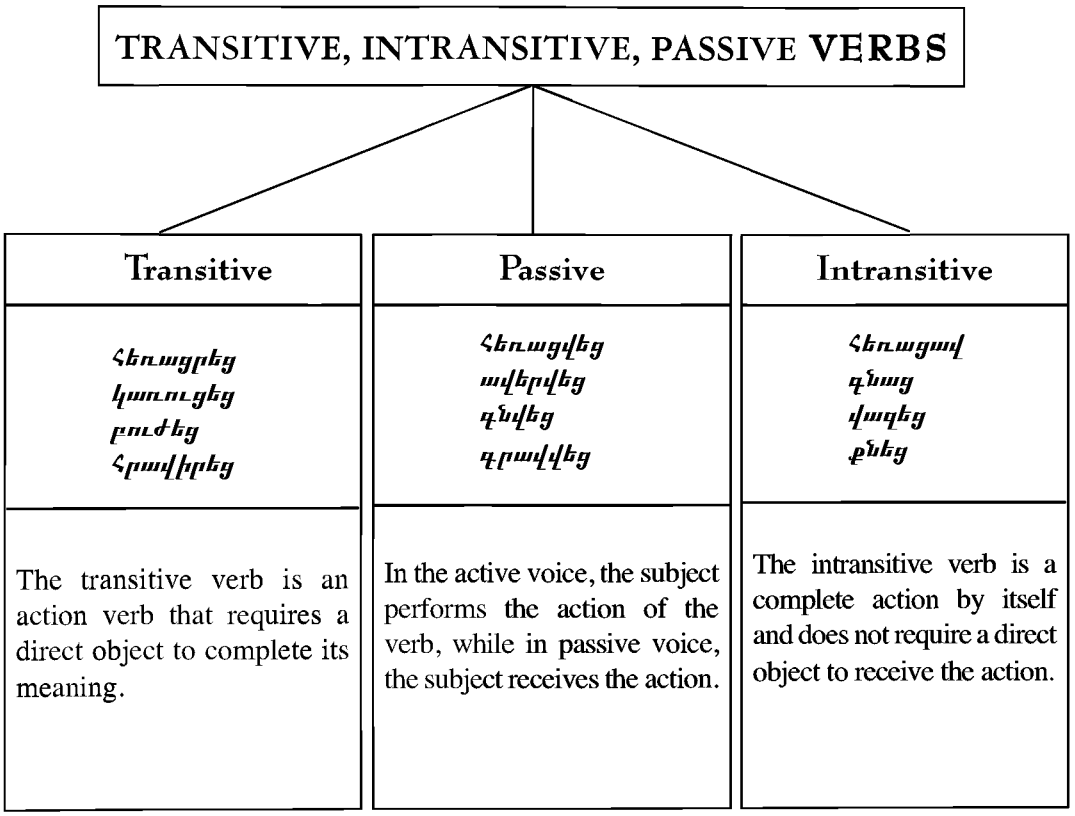
TRANSITIVE, INTRANSITIVE, PASSIVE VERBS
Transitive
Passive
Intransitive
հեռացրեց
կառուցեց
բուժեց
հրավիրեց
հեռացվեց
ավերվեց
գնվեց
գրավվեց
հեռացավ
գնաց
վազեց
քնեց
The transitive verb is an action verb that requires a direct object to complete its meaning.
In the active voice, the subject performs the action of the verb, while in passive voice, the subject receives the action.
The intransitive verb is a complete action by itself and does not require a direct object to receive the action.

THE INFINITIVE AND THE PARTICIPLES

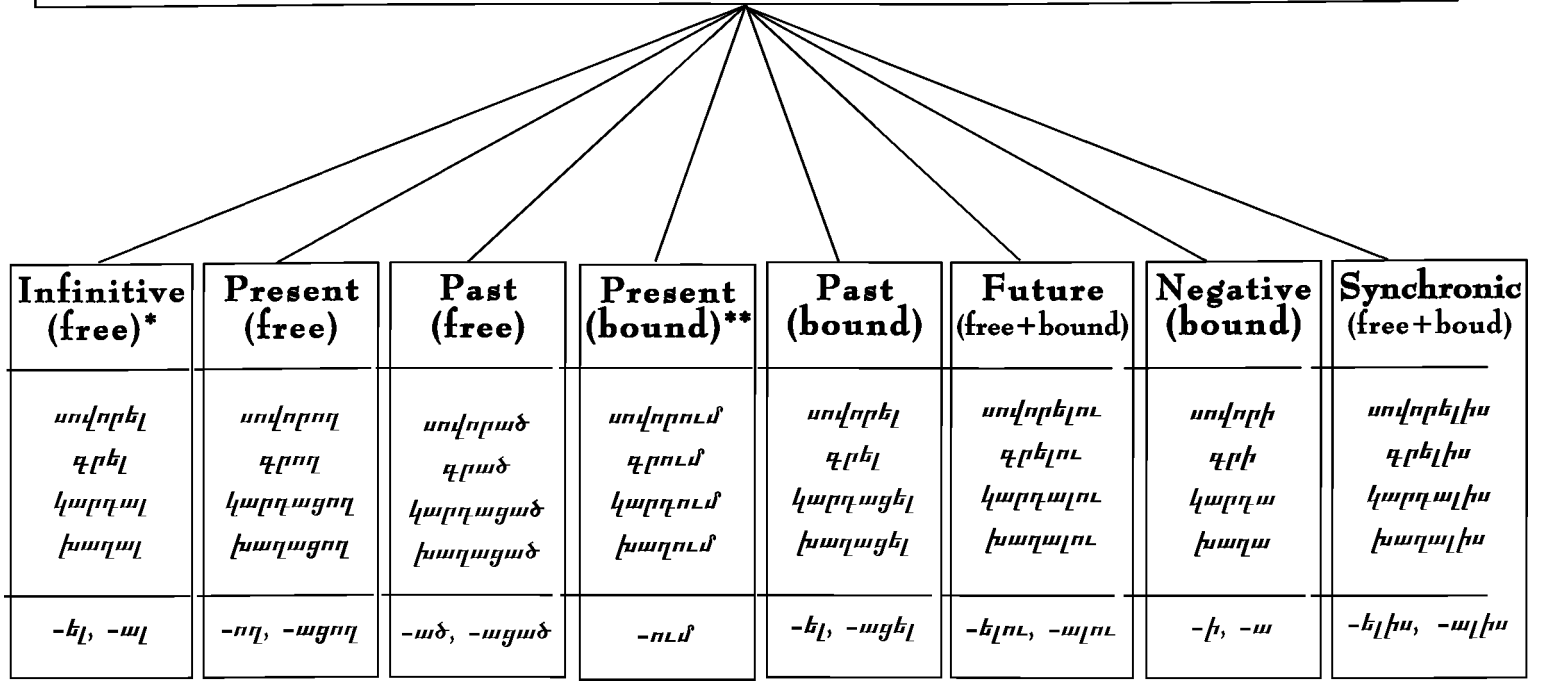

Infinitive (free)*	Present (free)	Past (free)	Present (bound)**	Past (bound)	Future (free+bound)	Negative (bound)	Synchronic (free+boud)
սովորել գրել կարդալ խաղալ	սովորող գրող կարդացող խաղացող	սովորած գրած կարդացած խաղացած	սովորում գրում կարդում խաղում	սովորել գրել կարդացել խաղացել	սովորելու գրելու կարդալու խաղալու	սովորի գրի կարդա խաղա	սովորելիս գրելիս կարդալիս խաղալիս
-ել, -ալ	-ող, -ացող	-ած, -ացած	-ում	-ել, -ացել	-ելու, -ալու	-ի, -ա	-ելիս, -ալիս

* ***Free*** are the infinite forms that have independent use outside the conjugation paradigms.

** ***Bound*** are the infinite forms that have no independent use outside the conjugation paradigms.

DECLENSION OF NOUNS

	SINGULAR	PLURAL
-ի Declension		
Nominative, Accusative	քաղաք	քաղաքներ
Genitive, Dative	քաղաքի	քաղաքների
Ablative	քաղաքից	քաղաքներից
Instrumental	քաղաքով	քաղաքներով
Locative	քաղաքում	քաղաքներում

The majority of nouns, as well as nominalized adjectives, participles, numerals, proper names, adverbs, and postpositions follow this paradigm. Many nouns belonging to other declension paradigms tend to create parallel formations belonging to the -ի declension (see p. 301)

-ու Declension

a) Nominative, Accusative	այգի	այգիներ
Genitive, Dative	այգու	այգիների
Ablative	այգուց	այգիներից
Instrumental	այգով	այգիներով
Locative	այգում	այգիներում

The majority of nouns ending in -ի, some nouns as մարդ, Աստված, ամուսին, etc. and infini- tives follow this paradigm.

b) Nominative, Accusative	սիրել(ը)	NO PLURAL
Genitive, Dative	սիրելու(ն)	
Ablative	սիրելուց	
Instrumental	սիրելով	
Locative	-	

	SINGULAR	PLURAL
-ան Declension		
Nominative, Accusative	*որոշում*	*որոշումներ*
Genitive, Dative	*որոշման* (or *որոշումի*)	*որոշումների*
Ablative	*որոշումից*	*որոշումներից*
Instrumental	*որոշումով*	*որոշումներով*
Locative	--	*որոշումներում*
a) all nouns in *-ում*: *ծագում* (*ծագման*), *զգացում* (*զգացման*), *չարժում* (*չարժման*), etc.		
Nominative, Accusative, Genitive	*գարուն*	NO PLURAL
Dative, Ablative	*գարնան*	
Instrumental	*գարնանից*	
Locative	*գարնանով*	
	--	
b) the words: *գարուն* (*գարնան*), *ամառ* (*ամռան*), *աշուն* (*աշնան*), *ձմեռ* (*ձմռան*), etc.		
Nominative, Accusative	*մուկ*	*մկներ*
Genitive, Dative	*մկան*	*մկների*
Ablative	*մկնից*	*մկներից*
Instrumental	*մկնով*	*մկներով*
Locative	--	--
c) monosyllabic words: *դուռ* (*դռան*), *մուկ* (*մկան*), *գառ* (*գառան*), *թռռ* (*թռռան*), etc.		
Nominative, Accusative	*մանուկ**	*մանուկներ*
Genitive, Dative	*մանկան*	*մանուկների*
Ablative	*մանկանից*	*մանուկներից*
Instrumental	*մանկանով*	*մանուկներով*
Locative	--	--
* Ther proper noun ***Մանուկ*** follows the regular pattern: ***Մանուկի***(*ն*), ***Մանուկից***, etc.		

	SINGULAR	PLURAL
ու/ա Declension		
Nominative / Accusative	*բարություն*	NO PLURAL
Genitive / Dative	*բարության*	
Ablative	*բարությունից*	
Instrumental	*բարությամբ* or *բարությունով*	
Locative	--	

All abstract nouns ending in *-ություն*: *ուրախություն* (*ուրախության*), *տաքություն* (*տաքության*), *մեծություն* (*մեծության*), etc.

	SINGULAR	PLURAL
Nominative / Accusative	*անկյուն*	*անկյուններ*
Genitive / Dative	*անկյան* or *անկյունի*	*անկյունների(ն)*
Ablative	*անկյունից*	*անկյուններից*
Instrumental	*անկյունով*	*անկյուններով*
Locative	*անկյունում*	*անկյուններում*

Nouns ending in *-ուն*: *շուն* (*շան*), *արյուն* (*արյան*), *անկյուն* (*անկյան*), *տուն* (*տան*), etc.

	SINGULAR	PLURAL
-վա Declension		
Nominative / Accusative	*ժամ*	*ժամեր*
Genitive / Dative	*ժամվա* or *ժամի*	*ժամերի(ն)*
Ablative	*ժամվանից* or *ժամից*	*ժամերից*
Instrumental	*ժամով*	*ժամերով*
Locative	*ժամում*	*ժամերում*

Also: *օր* (*օրվա*), *ցերեկ* (*ցերեկվա*), *շաբաթ* (*շաբաթվա*), *տարի* (*տարվա*), *ժամանակ* (*ժամանակվա*), *գիշեր* (*գիշերվա*), *երեկ* (*երեկվա*), *ձմեռ* (*ձմեռվա*, also: *ձմռան*), etc.

	SINGULAR	PLURAL
-որ Declension		
Nominative	*հայր*	*հայրեր*
Accusative	*հոր*	*հայրերի(ն)*
Genitive	*հոր*	*հայրերի*
Dative	*հոր*	*հայրերի(ն)*
Ablative	*հորից*	*հայրերից*
Instrumental	*հորով*	*հայրերով*
Locative	--	--

Also: *մայր* (*մոր*), *եղբայր* (*եղբոր*), *կնքամայր* (*կնքամոր*), *կնքահայր* (*կնքահոր*), etc.

-ոջ Declension

Nominative	*քույր*	*քույրեր*
Accusative	*քրոջ*	*քույրերի(ն)*
Genitive	*քրոջ*	*քույրերի*
Dative	*քրոջ*	*քույրերի(ն)*
Ablative	*քրոջից*	*քույրերից*
Instrumental	*քրոջով*	*քույրերով*
Locative	--	--

Also: *կին* (*կնոջ*), *ընկեր* (*ընկերոջ*), *տիկին* (*տիկնոջ*), *տալ* (*տալոջ*), *աներ* (*աներոջ*), *սկեսուր* (*սկեսրոջ*), *տանտիկին* (*տանտիկնոջ*), *դասընկեր* (*դասընկերոջ*), *տեր* (*տիրոջ*), etc.

-ո Declension

Nominative Accusative	*սուգ*	NO PLURAL
Genitive Dative	*սգո* or *սուգի*	
Ablative	*սգից*	
Instrumental	*սգով*	
Locative	--	

Also: *լույս* (*լուսո* or *լույսի*), *պատիվ* (*պատվո* or *պատվի*), *հուր* (*հրո* or *հրի*), etc.

Declension of some irregular plural forms

Nominative	*տիկնայք* (or *տիկիններ*)	*մարդիկ*	*Գրիգորենք*
Accusative	*տիկնանց* (or *տիկինների(ն)*)	*մարդկանց*	*Գրիգորենց*
Genitive	*տիկնանց* (or *տիկինների*)	*մարդկանց*	*Գրիգորենց*
Dative	*տիկնանց* (or *տիկինների(ն)*)	*մարդկանց*	*Գրիգորենց*
Ablative	*տիկիններից*	*մարդկանցից*	*Գրիգորենցից*
Instrumental	*տիկիններով*	*մարդկանցով*	*Գրիգորենց հետ*
Locative	--	--	--

Also: *կին-կանայք*, *պարոն-պարոնայք* (or *պարոններ*)

Nominative	*ծնողք* (or *ծնողներ*)	*անձինք*	*որդիք* (or *որդիներ*)
Accusative	*ծնողների(ն)*	*անձանց*	*որդիների(ն)*
Genitive	*ծնողաց* (or *ծնողների*)	*անձանց*	*որդոց* (or *որդիների*)
Dative	*ծնողների(ն)*	*անձանց*	*որդիների(ն)*
Ablative	*ծնողներից*	*անձերից*	*որդիներից*
Instrumental	*ծնողներով*	*անձերով*	*որդիներով*
Locative	--	--	--

NOUNS WITH ARCHAIC GENITIVE FORMS

Nominative		Genitive	
ամիս	month	ամսվա	(also: ամսի)
այրի	widow	այրու	(also: այրիի)
անկողին	bed	անկողնու	(also: անկողնի)
անկյուն	corner	անկյան	(also: անկյունի)
անուն	noun	անվան	(also: անունի)
արյուն	blood	արյան	(also: արյունի)
բեռ	load, burden	բեռան	(also: բեռի)
գալուստ	arrival	գալստյան	(also: գալստի)
գառ	lamb	գառան	(also: գառի)
գիշեր	night	գիշերվա	(also: գիշերի)
դար	century	դարու	(also: դարի)
դուստր	daughter	դստեր	(also: դստրի)
եզ	ox	եզան	(also: եզի)
թոռ	grandchild	թոռան	(also: թոռի)
լեռ	mountain	լեռան	(also: լեռի)
լույս	light	լուսո	(also: լույսի)
խնդիր	problem	խնդրո	(also: խնդրի)
ծնունդ	birth	ծննդյան	(also: ծննդի)
ծոռ	great-grandchild	ծոռան	(also: ծոռի)
ծունկ	knee	ծնկան	(also: ծնկի)
կայսր	emperor	կայսեր	(also: կայսրի)
հանգիստ	rest	հանգստյան	(also:հանգստի)
հույս	hope	հուսո	(also: հույսի)
հուր	fire	հրո	(also: հրի)
ձյուն	snow	ձյան	(also: ձյունի)
մահ	death	մահվան	(also: մահու/մահի)
պատիվ	honor	պատվո	(also: պատվի)
սեր	love	սիրո	
սկեսուր	mother-in-law	սկեսրոջ	(also: սկեսուրի)
սյուն	pillar	սյան	(also: սյունի)
տալ	sister-in-law	տալոջ	(also: տալի)
փախուստ	flight, escape	փախստյան	(also: փախուստի)
օր	day	օրվա	(also: օրի)

FORMATION OF THE PLURAL

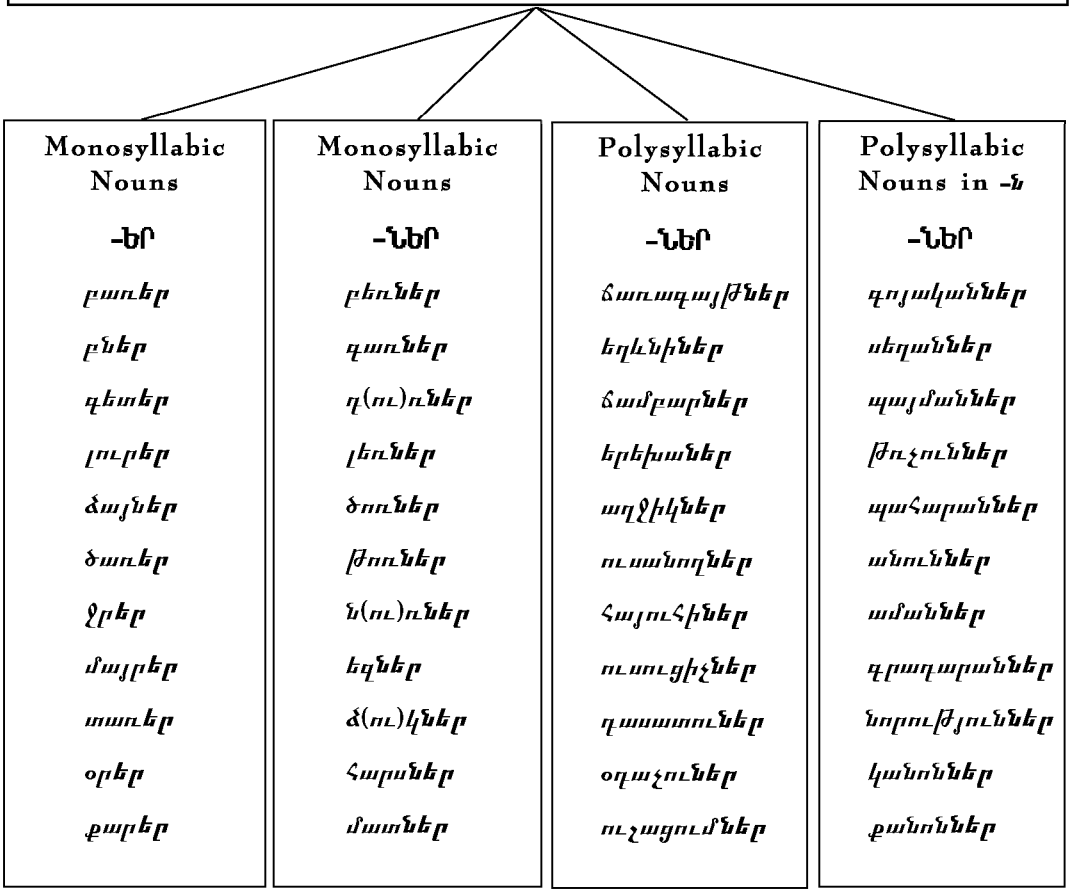

Monosyllabic Nouns –ԵՐ	Monosyllabic Nouns –ՆԵՐ	Polysyllabic Nouns –ՆԵՐ	Polysyllabic Nouns in –ն –ՆԵՐ
բառեր	*բեռներ*	*ճառագայթներ*	*գոյականներ*
բներ	*գառներ*	*եղևնիներ*	*սեղաններ*
գեռեր	*դ(ու)ռներ*	*ճամբարներ*	*պայմաններ*
լուրեր	*լեռներ*	*երեխաներ*	*թռչուններ*
ձայներ	*ծոռներ*	*աղջիկներ*	*պահարաններ*
ծառեր	*թոռներ*	*ուսանողներ*	*անուններ*
ջրեր	*ն(ու)ռներ*	*հայուհիներ*	*ամաններ*
մայրեր	*եզներ*	*ուսուցիչներ*	*դրադարաններ*
տառեր	*ձ(ու)կներ*	*դասատուներ*	*նորութիւններ*
օրեր	*հարսներ*	*օդաչուներ*	*կանոններ*
քարեր	*մատներ*	*ուշացումներ*	*քանոններ*

FORMATION OF THE PLURAL
COMPOUND NOUNS WITH A MONOSYLLABIC WORD AS LAST COMPONENT

LAST COMPONENT IS A NOUN WITH AN INDEPENDENT USE plural ending: **-եր**	LAST COMPONENT IS A VERBAL ROOT WITH NO INDEPENDENT USE plural ending: **-ներ**
ձեռագիր–ձեռագրեր	*մատենագիր–մատենագիրներ*
հանքահոր–հանքահորեր	*վիպագիր–վիպագիրներ*
արուտավայր–արուտավայրեր	*հանքափոր–հանքափորներ*
լրագիր–լրագրեր	*ժամացույց–ժամացույցներ*
քարայծ–քարայծեր	*մեծատուն–մեծատուններ* (*հարուստ*)
վերնատուն–վերնատներ	*կոշկակար–կոշկակարներ*
սուգաստար–սուգաստարեր	*գինակիր–գինակիրներ*

DECLENSION OF NOUNS

Inner change

ու//ա	ա//ո
չուն *այուն* *անկյուն*	*հայր* *մայր* *եղբայր*

External change

ի	ու	ան	ոջ	վա	ց
ծառ *հաստակ* *խնձոր*	*գինի* *մարդ* *Մեղրի*	*գառ* *աչուն* *գարուն*	*քույր* *ընկեր,* *կին, , տեր*	*օր* *չաբաթ* *տարի*	*Հակոբեենք* *Վարդանանք* *կարոյենք*

Other

ա	ո
աղ- *ջիկ*	*տուգ* *սեր* *հուր*

DECLENSION CASES

Nominative	Genitive	Dative	Accusative	Ablative	Instrumental	Locative
տուն(ը)	*տան*	*տան(ը)*	*տուն*	*տանից (տնից)*		--
հայր(ը)	*հոր*	*հոր(ը)*	*հայր հորը*	*հորից*	*տնով*	--
ուսուցիչ(ը)	*ուսուցչի*	*ուսուցչի(ն)*	*ուսուցիչ*	*ուսուցչից*	*հորով*	--
					ուսուցչով	--
քույր(ը)					*(ուսուցչուհով)*	--
աշակերտ(ը)	*քրոջ*	*քրոջ(ը)*	*քույր (քրոջը)*	*քրոջից*	*քրոջով*	--
ձի(ն)	*աշակերտի*	*աշակերտի(ն)*	*աշակերտ(ին)*	*աշակերտից*	*աշակերտով*	--
օր(ը)	*ձիու*	*ձիու(ն)*	*ձի(ն)*	*ձիուց*	*ձիով*	--
	օրվա	*օրվա(ն)*	*օր*	*օրից (օրվանից)*	*օրով(օրվանով)*	*օրում*
հարևանենք	*հարևանենց*	*հարևանենց*	*հարևանենց*	*հարևանենցից*	*հարևանենցով*	*հարևանենցում*
դուստր(ը)	*դստեր*	*դստեր(ը)*	*դստեր*	*դստերից*	*դստերով*	--
աղջիկ(ը)	*աղջկա*	*աղջկա(ն)*	*աղջկա(ն)*	*աղջկանից*	*աղջկանով*	--
սեր(ը)	*սիրո*	*սիրո (սիրուն)*	*սեր*	*սիրուց*	*սիրով*	--
բնություն(ը)	*բնության*	*բնության(ը)*	*բնության(ը)*	*բնությունից*	*բնությունով*	*բնությունում*

NOUNS

Number

Singular	Plural
քար *մարդ*	*քարեր* *մարդիկ*

Subclasses

Common	Proper	Inanimate	Animate
մարդ *տուն* *առյուծ*	*Արամ* *Հայաստան* *Արարատ*	*գրիչ* *բահ* *քանոն*	*մարդ* *ուսուցիչ* *բժիշկ*

Determination

Definite	Indefinite
հայրը *ծառը* *ծառան*	*հայր* *ծառ* *ծառա*

Declension

Inner change

ա	ո
բնութիւն *տուն*	*մայր* *հայր*

Outer change

ի	ու	ան	ող	վա	ց
ծառ	*մարդ* *գառնի*	*աշուն* *պառ*	*կին* *քույր*	*օր* *շաբաթ*	*Ամենեւնք* *Վարդանեւնք*

CASES

Nominative	Genitive	Dative	Accusative	Ablative	Instrumental	Locative
մարդ *անտառ*	*մարդու* *անտառի*	*մարդու(ն)* *անտառի(ն)*	*մարդու(ն)* *անտառ(ը)*	*մարդուց* *անտառից*	*մարդով* *անտառով*	-- *անտառում*

ONLY THE FIRST WORD IS CAPITALIZED

Geographic names in which the second or third word is not a proper noun	Names of works in literature, science, and art that are taken in quotation marks	Names of institutions, organizations, awards etc. that are taken in quotation marks	Names of international organizations, institutions, important events, state and government agencies, etc.
Սև ծով *Հյուսիսային սառուցյալ օվկիանոս* *Հրո երկիր* *Խաղաղ օվկիանոս* *Վայոց ձոր* *Սևանա լիճ*	*«Աղամից առաջ» պատմվածք* *«Դանթեական առասպել» պոեմ* *«Զարի վերջը» հեքիաթ* *«Ինչո՞ւ է աղմկում գետը» կինոնկար* *«Իններորդ ալիք» կտավ* *«Հայոց աշխարհ» լրագիր* *«Երգ առանց խոսքի» երաժշտություն* *«Գրական թերթ» լրագիր*	*«Աշխատանք» մարզական ընկերություն* *«Ավանգարդ» արտ. միավորում* *«Ավտոսիրող» կամավոր ընկերություն* *«Հրազդան» մարզադաշտ* *«Զանգակ-97» հրատարակչություն* *«Էրեբունի» բժշկական կենտրոն*	*Միավորված ազգերի կազմակերպություն* *Ֆուտբոլի համաշխարհային ֆեդերացիա* *Նոր տարի* *Մայրության և* *Գեղեցկության տոն* *Սահմանադրության օր* *Երկրորդ աշխարհամարտ* *Արցախյան ազատամարտ* *Ազգային ժողով* *Փարիզյան կոմունա*

COMPOUND PROPER NAMES

ALL CAPITALIZED

Country Names Consisting of 2 or 3 Words	Compound proper name in which each component is a proper name	Geographic name in which each component is a proper name
Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներ	*Աչոռ երկաթ*	*Փոքր Մասիս*
Մեծ Բրիտանիայի Միացյալ Թագավորություն	*Տիգրան Մեծ*	*Նոր Արեշ*
Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետություն	*Սահակ Պարթև*	*Վերին Արտաշատ*
Հայաստանի Հանրապետություն	*Ցլիկ Ամրամ*	*Արևելյան Հայաստան*
Ռուսաստանի Դաշնություն	*Պարույր Սևակ*	*Միջին Ասիա*
Չինական Ժողովրդական Հանրապետություն	*Պետրոս Առաջին*	*Մեծ Պարնի*
Արաբական Միացյալ Էմիրություններ	*Ռիչարդ Առյուծասիրտ*	*Հյուսիսային Կովկաս*

DERIVATIONS

Nouns, Verbs, Adjectives, and Adverbs

PREFIXES

ան-	un-, -less	adj.	անտեղյակ unaware, անհույս hopeless
ապ(ա)-	un-, dis-	adj., verb	ապօրինի illegitimate, ապերախտ ungrateful, ապակողմնորոշել to disorient
արտ(ա)-	ex-, extra-	adj., verb, noun	արտասովոր extraordinary, արտածել to export, արտահայտել to express, արտասահման abroad, out-of-country
դժ-	un-	adj.	դժդուն pale
ենթ(ա)-	sub-	verb, noun	ենթարկել to submit, ենթակա subject
ընդ-	inter-, sub-	adj., verb	ընդհատել to interrupt, ընդծովյա sub marine
հակ(ա)-	counter-	adj., verb, noun	հակադիր opposite, հակազդել to counteract, հակահարված counter-attack
համ(ա)-	con-, homo-, uni-	adj., verb, noun	համերկրացի compatriot, համատեղել to combine, համանիշ homonym
նախ(ա)-	pre-, for-	verb, noun	նախատեսել to foresee, նախադրություն preposition, նախաբան preface
ներ(ա)-	in-, inner	adj., verb, noun	ներարկել to infuse, ներաշխարհ inner world
չ-	un-, non-	adj., noun	չկամ unkind, unwilling, չգիտություն ignorance
ստոր(ա)-	sub-, under-	adj.	ստորերկրյա subterranean, ստորագրյալ undersigned
վեր(ա)-	re-, super-	verb, noun	վերատուգել to revise, վերադառնալ to return, վերակացու supervisor
տ-	un-	adj.	տգետ ignorant, տհաճ unpleasant
տար(ա)-	un-, ex-	adj., verb, noun	տարաբախտ unfortunate, տարածել to extend, տարագրություն exile
փոխ(ա)-	trans-, re-	verb, noun	փոխադրել to transport, փոխվրեժ

SUFFIXES

-աբար	-ly	adverb	մայրաբար motherly, վեհաբար naturally
-(ա)գին	-y, -ly, etc.	adj., adv.	սրտագին heart-felt, ուժգին violently,
-ակ	-able, diminutive	adj., noun	ունակ able, նավակ little boat
-ական/եկան	-al, -(l)y,-ish	adj.	տեղական local, տարեկան yearly

-ապես	-ly, -wise	adverb	*վերջապես* finally, *այլապես* otherwise
-ակի	-ly	adverb, adj.	*ուղղակի* directly, *մասնակի* particular
-ացու	destined to	adj., noun	*մահացու* deadly, *հարսնացու* bride-to-be
-անոց	local	noun	*զորանոց* barracks, *հիվանդանոց* hospital
-անք	action	noun	*լոգանք* bathing, *աշխատանք* work
-արան	place	noun	*պահարան* locker, *սրճարան* coffee house
-ավոր/ևոր	filled with, -y	adj.	*մեղավոր* guilty, *ունևոր* wealthy
ային	-like	adj.	*մարդկային* human-like, *օդային* aerial
-ելի/ալի	-able	adj.	*պաշտելի* adorable, *ողբալի* lamentable
-եղեն	coll. material	adj., noun	*ոսկեղեն* jewelry, *խմորեղեն* cookies
-ենի	-able, trees/bushes	adj., noun	*վայրենի* wild, *վարդենի* rose bush, *խնձորենի* apple tree, *տանձենի* pear tree
-(ե)ցի/(ա)ցի	resident, originating from	noun	*դրսեցի* outsider, *գյուղացի* peasant, *գերմանացի* German
-ե	made from, -en	adj.	*փայտե* wooden, *մետաքսե* made from silk
-իկ	diminutive	adj.	*մանկիկ* infant, *սեղանիկ* little table
-իչ	instrument, agent,	noun, adj.	*գրիչ* pen, *երգիչ* singer, *գրավիչ* attractive
-իք	geared / subject to	adj., noun	*ասելիք* something to say, *խաղալիք* toy
-յան	originating from	adj.	*արևելյան* oriental, *Արամյան* originating from Aram
-յա	made from	adj.	*մետաղյա* made from metal
-ոտ	full of, -y	adj.	*յուղոտ* greasy (full of fat), *աղտոտ* dirty
-որդ	agent	noun	*որսորդ* hunter, *գնորդ* buyer
-որեն	-ly	adverb	*վստահորեն* surely, *լրջորեն* seriously
-(ա)պան	profession	noun	*այգեպան* gardner, *դռնապան* doorman
-աստան/-եստան	place,	noun	*այգեստան* orchard, *ծառաստան* forest, *Հունաստան* Greece
-վածք	result of action	noun	*կառուցվածք* construction, *գրվածք* writing
-ություն	abstract	noun	*ուրախություն* joy, *ընկերություն* friendship, *ընթերցանություն* reading, *ուսանողություն* students (collective)
-ուկ	diminutive	noun	*մանչուկ* little boy
-ուհի	female	noun	*երգչուհի* female singer, *բժշկուհի* female physician
-ում	abstract	noun	*բուժում* cure, *չարժում* movement, *նվաճում* conquest

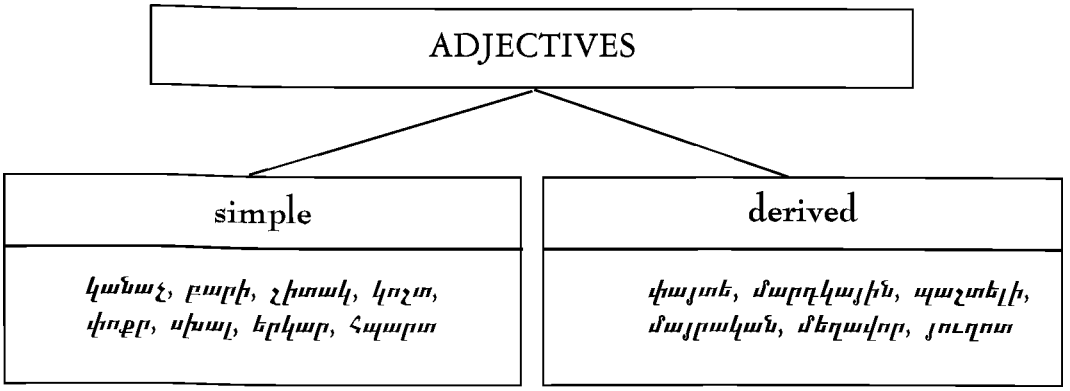
ADJECTIVES
simple
կանաչ, բարի, չիտակ, կոչտ,
փոքր, սխալ, երկար, հպարտ
derived
փայտե, մարդկային, պաշտելի,
մայրական, մեղավոր, յուղոտ

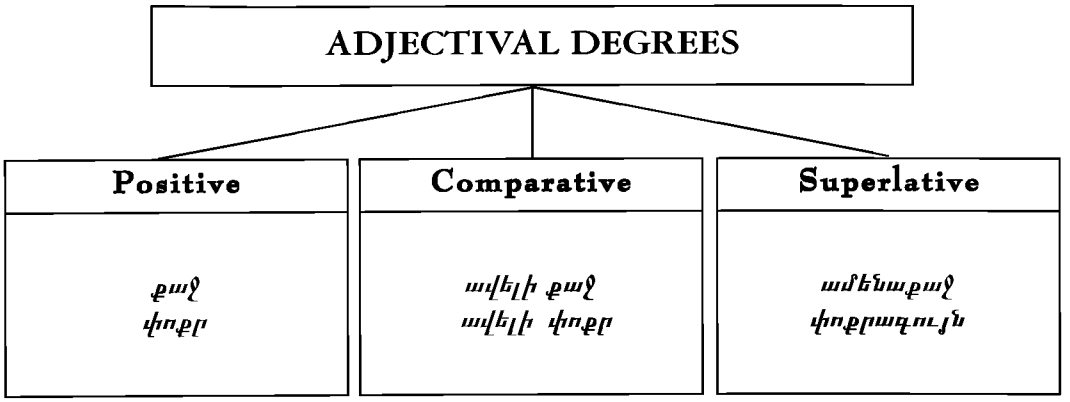
ADJECTIVAL DEGREES
Positive
քաջ
փոքր
Comparative
ավելի քաջ
ավելի փոքր
Superlative
ամենաքաջ
փոքրագույն

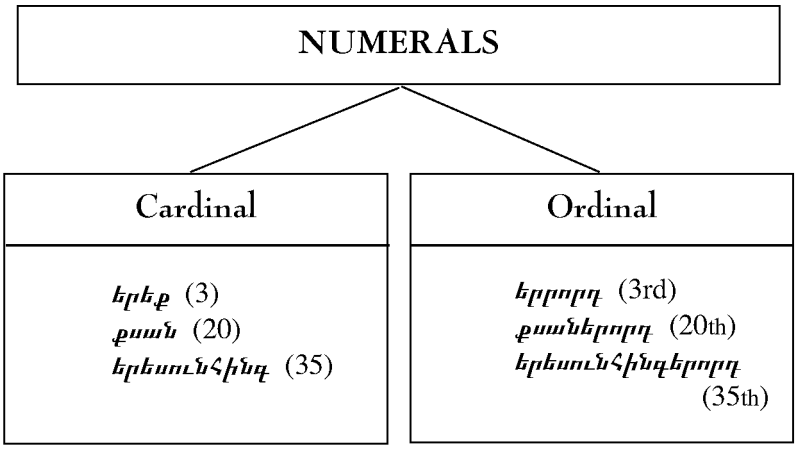
NUMERALS
Cardinal
երեք (3)
քսան (20)
երեսունհինգ (35)
Ordinal
երրորդ (3rd)
քսաներորդ (20th)
երեսունհինգերորդ (35th)

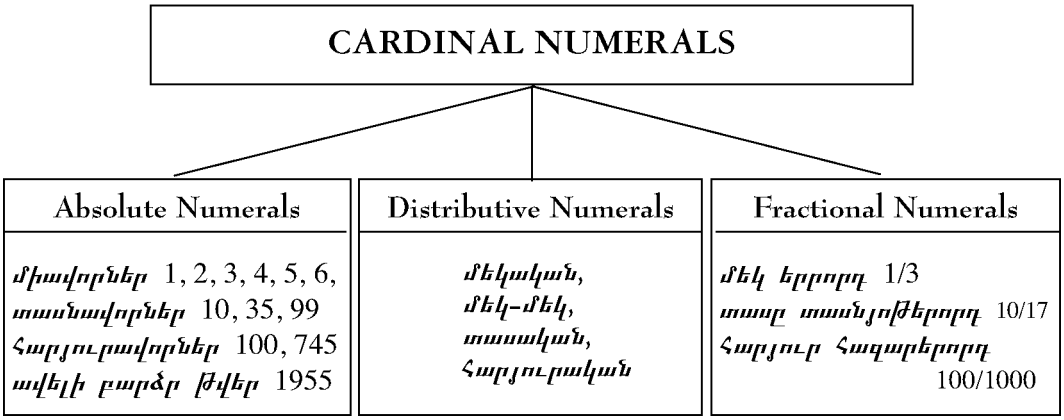
CARDINAL NUMERALS
Absolute Numerals
միավորներ 1, 2, 3, 4, 5, 6,
տասնավորներ 10, 35, 99
հարյուրավորներ 100, 745
ավելի բարձր թվեր 1955
Distributive Numerals
մեկական,
մեկ-մեկ,
տասական,
հարյուրական
Fractional Numerals
մեկ երրորդ 1/3
տասը տասնյոթերորդ 10/17
հարյուր հազարերորդ 100/1000

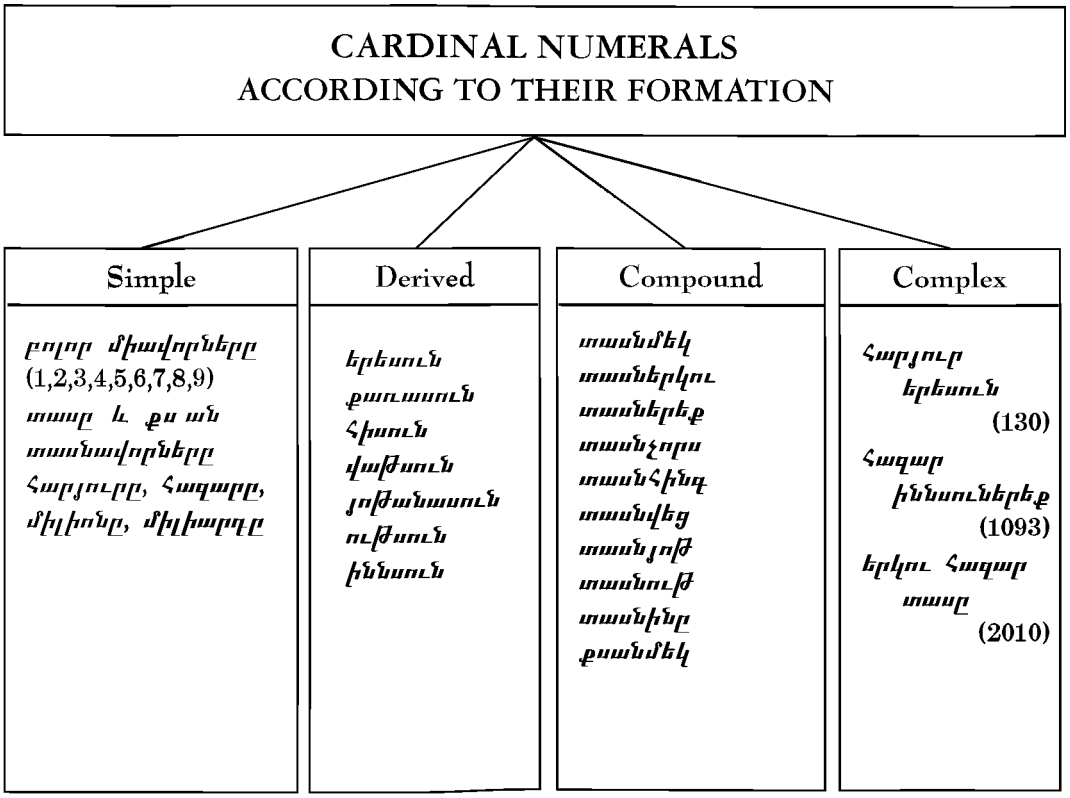
CARDINAL NUMERALS
ACCORDING TO THEIR FORMATION
Simple
բոլոր միավորները (1,2,3,4,5,6,7,8,9)
տասը և քսան տասնավորները
հարյուրը, հազարը, միլիոնը, միլիարդը
Derived
երեսուն
քառասուն
հիսուն
վաթսուն
յոթանասուն
ութսուն
իննսուն
Compound
տասնմեկ
տասներկու
տասներեք
տասնչորս
տասնհինգ
տասնվեց
տասնյոթ
տասնութ
տասնինը
քսանմեկ
Complex
հարյուր երեսուն (130)
հազար իննսուներեք (1093)
երկու հազար տասը (2010)

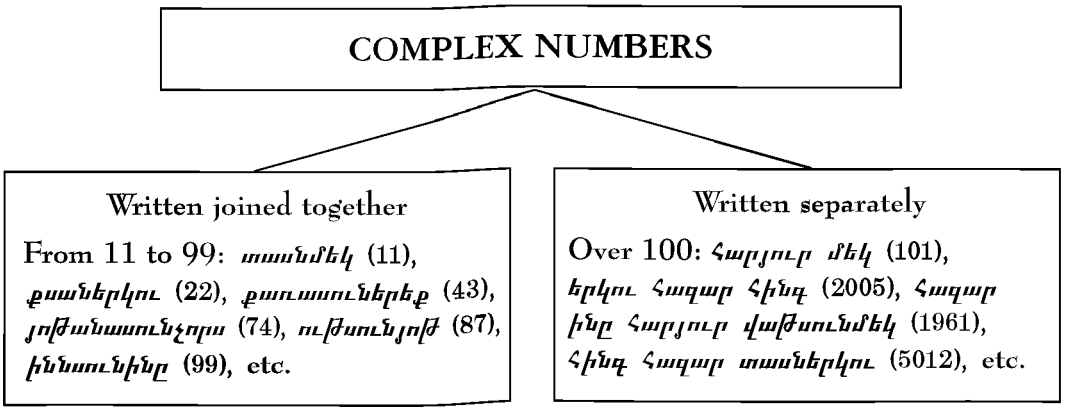
COMPLEX NUMBERS
Written joined together
From 11 to 99: տասնմեկ (11), քսաներկու (22), քառասուներեք (43), յոթանասունչորս (74), ութսունյոթ (87), իննսունինը (99), etc.
Written separately
Over 100: հարյուր մեկ (101), երկու հազար հինգ (2005), հազար ինը հարյուր վաթսունմեկ (1961), հինգ հազար տասներկու (5012), etc.

THE SPELLING OF ORDINAL NUMERALS

Arabic numerals	Armenian Alphabet letters	Roman Numerals	Written in Armenian letters
1-*ին*	*ա*	I	*առաջին*
2-*րդ*	*բ*	II	*երկրորդ*
3-*րդ*	*գ*	III	*երրորդ*
4-*րդ*	*դ*	IV	*չորրորդ*
5-*րդ*	*ե*	V	*հինգերորդ*
6-*րդ*	*զ*	VI	*վեցերորդ*
7-*րդ*	*է*	VII	*յոթերորդ*
8-*րդ*	*ը*	VIII	*ութերորդ*
9-*րդ*	*թ*	IX	*իններորդ*
10-*րդ*	*ժ*	X	*տասներորդ*
11-*րդ*	*ժա*	XI	*տասնմեկերորդ*
20-*րդ*	*ի*	XX	*քսաներորդ*
30-*րդ*	*լ*	XXX	*երեսուներորդ*
40-*րդ*	*խ*	XL	*քառասուներորդ*
50-*րդ*	*ծ*	L	*հիսուներորդ*
60-*րդ*	*կ*	LX	*վաթսուներորդ*
100-*րդ*	*ճ*	C	*հարյուրերորդ*
400-*րդ*	*ն*	CD	*չորսհարյուրերորդ*
500-*րդ*	*շ*	D	*հինգհարյուրերորդ*
600-*րդ*	*ո*	DC	*վեցհարյուրերորդ*
1000-*րդ*	*ռ*	M	*հազարերորդ*

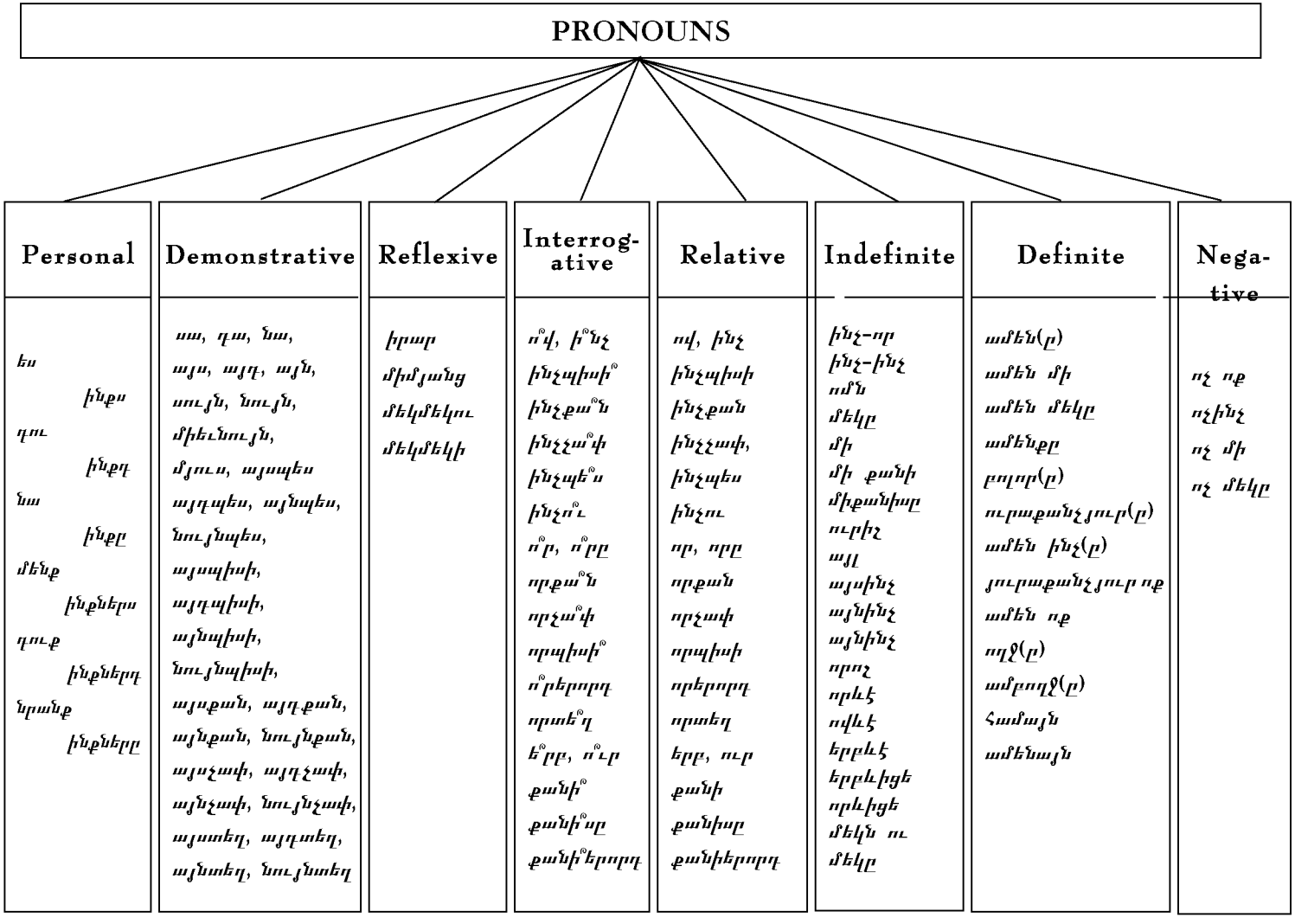
PRONOUNS
Personal
Demonstrative
Reflexive
Interrog-ative
Relative
Indefinite
Definite
Nega-tive
ես
ինքս
դու
ինքդ
նա
ինքը
մենք
ինքներս
դուք
ինքներդ
նրանք
ինքները
սա, դա, նա,
այս, այդ, այն,
սույն, նույն,
միևնույն,
մյուս, այսպես
այդպես, այնպես,
նույնպես,
այսպիսի,
այդպիսի,
այնպիսի,
նույնպիսի,
այսքան, այդքան,
այնքան, նույնքան,
այսչափ, այդչափ,
այնչափ, նույնչափ,
այստեղ, այդտեղ,
այնտեղ, նույնտեղ
իրար
միմյանց
մեկմեկու
մեկմեկի
ո՞վ, ի՞նչ
ինչպիսի՞
ինչքա՞ն
ինչչա՞փ
ինչպե՞ս
ինչո՞ւ
ո՞ր, ո՞րը
որքա՞ն
որչա՞փ
որպիսի՞
ո՞րերորդ
որտե՞ղ
ե՞րբ, ո՞ւր
քանի՞
քանի՞սը
քանի՞երորդ
ով, ինչ
ինչպիսի
ինչքան
ինչչափ,
ինչպես
ինչու
որ, որը
որքան
որչափ
որպիսի
որերորդ
որտեղ
երբ, ուր
քանի
քանիսը
քանիերորդ
ինչ-որ
ինչ-ինչ
ոմն
մեկը
մի
մի քանի
միքանիսը
ուրիշ
այլ
այսինչ
այնինչ
այնինչ
որոշ
որևէ
ովևէ
երբևէ
երբևիցե
որևիցե
մեկն ու
մեկը
ամեն(ը)
ամեն մի
ամեն մեկը
ամենքը
բոլոր(ը)
ուրաքանչյուր(ը)
ամեն ինչ(ը)
յուրաքանչյուր ոք
ամեն ոք
ողջ(ը)
ամբողջ(ը)
համայն
ամենայն
ոչ ոք
ոչինչ
ոչ մի
ոչ մեկը

DEMONSTRATIVE PRONOUNS

Pointing to an object	Pointing to a trait	Pointing to quantity	Pointing to modality and place
սա *դա* *նա*	*այս,* *այսպիսի,* *այդ,* *այդպիսի,* *այն,* *այնպիսի,* *նույն,* *նույնպիսի,* *միևնույն,* *մյուս,* *սույն*	*այսքան,* *այդքան,* *այնքան,* *նույնքան,* *այսչափ,* *այդչափ,* *այնչափ,* *նույնչափ*	*այսպես,* *այդպես* *այնպես,* *նույնպես,* *այստեղ,* *այդտեղ,* *այնտեղ,* *նույնտեղ*

INTERROGATIVE-RELATIVE PRONOUNS

Asking a question about an object	Asking a question about the quality of an object	Asking a question about the quantity of an object	Asking a question about the trait of an object
ո՞վ *ի՞նչ(ը)* *ո՞ր(ը)*	*ինչպիսի՞* *որպիսի՞*	*ինչքա՞ն* *որքա՞ն* *որչա՞փ* *ո՞րերորդ* *քանի՞երորդ* *քանի՞*	*ինչպե՞ս* *ինչո՞ւ* *ե՞րբ* *ո՞ւր* *որտե՞ղ*

PRONOMINAL ARTICLES

Possessive	Personal	Determinative	Demonstrative
-ս, -դ, -ը/-ն	*-ս, -դ*	*-ը/-ն*	*-ս*
Ներկայությունդ սիրտս ուրախությամբ է լցրել։ *մայրս =* *իմ մայրը* *գիրքդ =* *քո գիրքը* *մատիտն =* *իր մատիտ* *գլուխները =* *իրենց գլուխները*	*Հայրենիքին հավատարիմ զինվորս չեմ լքի դիրքերս։* *Քայլիդ անունը վաղուց ենք լսել։*	*Սարի գլխին նստած ամպը նման էր մարդու։* *խնձորը սեղանին էր։*	*Գիշերս արթուն եմ մնացել։* *Աշխարհս ոչ ոքի չի մնացել...* *Վերջերս ես եղա Եգիպտոսում։*
-ս, -դ, -ը/-ն indicates possession or belonging *"Your presence has filled my heart with joy."*	*-ս, -դ,* defines the noun as an apposition referring to the first or second person: *"I, the faithful soldier of our homeland, won't abandon my positions."*	*-ը/-ն* transforms an indefinite item to a definite one, indicating that it is known to the speaker. *"The apple was on the table."*	*-ս* imparts to the noun a demonstrative meaning: *գիշերս last night* *աշխարհս this world*

Local

ամեն տեղ, ամենուրեք, այլուր, բերնեբերան, դեմ առ դեմ (դեմառդեմ), դեմ ու դեմ (դեմուդեմ), դեմ հանդիման, դունեդուռ, գյուղեգյուղ, ետ, ընդառաջ, հեռու, մեջտեղ, պատն ի վեր, սարն ի վեր, վեր, վերուստ, տեղ-տեղ, տնից-տեղից, քարեքար

Temporal

այժմ, արդեն, այլևս, այսուհետ, այսօր, այնուհետեւ, ամսեամիս, առայժմ, առհավետ, ապա, դիշեր-ցերեկ, դեռ, դեռևս, երբեք, երեկ, ժամ առ ժամ, ժամանակ առ ժամանակ, ընդմիշտ, հետո, հիմա, միշտ, մշտապես, նախ, նախապես, նախօրոք, չուտ, չուտով, վաղ, վաղը, վաղուց, վաղօրոք, վերջերս, վերջին-վերջո, տարեցտարի, րոպե առ րոպե, ուշ, օրըստօրե, օրեցօր

Modal

արագ, արագ-արագ, արագորեն, արտաքուստ, բարեկամաբար, բարոյապես, գործնականորեն, գիտակցաբար, դանդաղ, դանդաղորեն, զույգ-զույգ, խոկույն, լրջորեն, կամաց, կամաց-կամաց, կենտ-կենտ, հազիվհազ, հապճեպ, հիմնովին, հոտնկայս, հետզհետե, հանկարծ, ձեռաց, մեջ ընդ մեջ, մերթ ընդ մերթ, միասին, միանգամայն, միաձայն, չարունակ, ներքուստ, ուշիուշով, քայլաբար, փոխեփոխ

Measure and Quantity

ամենևին, ամբողջովին, ավել, ավելի ևս, առավել, առավելապես, բազմիցս, բոլորովին, գերազանցապես, գրեթե, դարձյալ, եռակի, երիցս, էլ ավելի, ընդամենը, լիովին, կիսով չափ, կրկին, կրկնակի, հազիվ, հաճախ, համարյա, մասամբ, մանրակիորեն, մեկիկ-մեկիկ, մոտավորապես, նորից, չատ-չատ, չափազանց, սակավ, սակավ առ սակավ, փոքր առ փոքր, փոքրիշատե, քիչ-քիչ

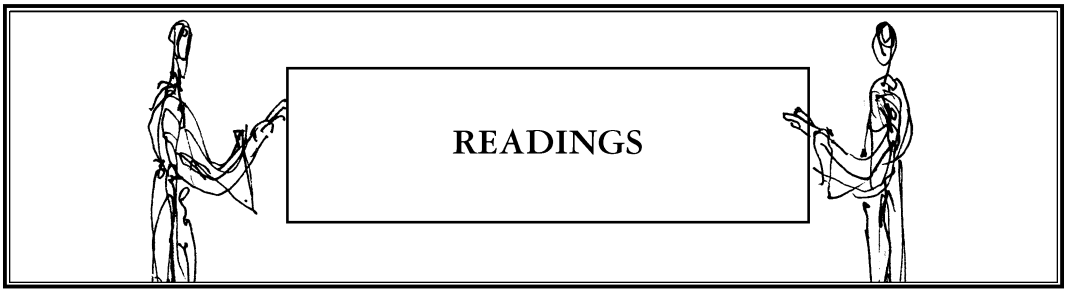

ԻՆՉԵՐ Է ՊԱՏՄՈՒՄ ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒՆ

Հայոց լեզուն պատմում է, թե ինքը հնդեվրոպական լեզվաընտանիքի մեջ հունարենի ու ալբաներենի նման անկախ մի ճյուղ է կազմում: Հայերենը ցեղակից է այն լեզուներին, որոնցով գրված են հնդկական Վեդաները, հունական չքնաղ Իլիականը և ուրիշ շատ հանրածանոթ գործեր, որոնց կողքին չողում են նաև հայ դասական գործերը:

Հայոց լեզուն՝ հինգերորդ դարում ցույց տված իր կատարելությամբ, վկայում է այն բարձր քաղաքակրթության մասին, որին կարողացել է հասնել հայ ազգը:

Հայոց լեզուն պատմում է նաև հին կյանքից հետաքրքրական մանրամասնություններ: Ունի բառեր, որոնք պատկերում են հայ ժողովրդի հոգեբանությունը, նրա ազգային հին նիստն ու կացը, սովորությունները, կրոնը, նախապաշարումները և նրա ներկա մտածելակերպն ու ապրելակերպը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայաստանն ունի չքնաղ բնություն, ջինջ ու կապուտակ երկինք, առողջարար և մաքուր օդ, պարզ ու վճիտ ջրեր:

Այս գեղեցիկ բնաշխարհում անհիշելի ժամանակներից սկսած ապրում ու ստեղծագործում է հայ ժողովուրդը: Նա դեռ հնագույն ժամանակներում ստեղծեց պետություն, գիր ու գրականություն, կառուցեց հոյակապ պալատներ, անառիկ բերդեր և հսկա ամրոցներ:

Գանվելով Արևելքի և Արևմուտքի խաչմերուկում՝ Հայաստանը անընդհատ ենթարկվել է հարձակումների ու ավերածությունների: Սակայն նույնիսկ հաճախակի կրկնվող ավերիչ պատերազմների, օտարերկրյա երկարատև տիրապետությունների պայմաններում հայ ժողովուրդը չի դադարել աշխատելուց: Նա անընդհատ վերակառուցել է թշնամու հրկիզած ու ավերած քաղաքներն ու գյուղերը՝ դրանք գարձնելով ավելի գեղեցիկ ու հոյաչեն: Կառուցել է նոր, մեկը մյուսից գեղեցիկ ու զարմանահրաշ պա-

լատներ ու տաճարներ՝ բորբոքելով Թշնամիների չար նախանձը։ Հայերը քաղաքական աննպաստ պայմանների հետևանքով դարերի ընթացքում տարբեր տեղերում կառուցել են տասից ավելի մայրաքաղաք։ Այդ է պատճառը, որ օտարերկրյա որոշ պատմաբաններ Հայաստանը կոչում են «թափառող մայրաքաղաքների երկիր»։ Հնագույն մայրաքաղաքներից մի քանիսի՝ Վաղարշապատի, Արմավիրի, Դվինի հետքերն ու ավերակները կարելի է տեսնել Հայաստանի տարածքում։

Ըստ Գ. Ավագյանի
Adaptation from G. Avakyan

ԵՐԵՎԱՆԸ

Աշխարհում քաղաքներ շատ կան։ Կան մեծ՝ փառաբանված քաղաքներ, կան փոքր աննշան քաղաքներ և կան քաղաքներ, որ նոր են ծնվում։ Այդ քաղաքներից յուրաքանչյուրն ունի իր դեմքը, ճարտարապետական իր ոճը, իր բարքերը, իր զարգացման հեռանկարները։

Հայաստանի մայրաքաղաք Երևանը հազարամյակների պատմություն ունի։ Աշխարհում շատ քիչ քաղաքներ կան, որ ունեն այնպիսի պատկառելի տարիք, ինչպես Երևանը։ Քաղաքը հիմնադրվել է մեր թվականությունից առաջ 782 թվականին իբրև քաղաք էրեբունի։ 2018 թվականին Երևանը կլինի 2800 տարեկան։ Ամեն մի նույնիսկ երիտասարդ քաղաքում կարելի է ցույց տալ հինն ու նորը, այսօրվանն ու վաղվանը։ Երևանում դա դժվար է, գրեթե անհնար։ Դարեր շարունակ պատերազմների բեմ դարձած այս հողի վրա ոչնչացվել են գրեթե բոլոր միջնադարյան քարե հուշարձանները... Մնացել են միայն այդ հին, շատ հին ուրարտական չրջանի ամրոցները։ 20-րդ դարի սկզբում Երևանը եղել է փոքր քաղաք՝ մեծ մասամբ կավե տներով և ծուռումուռ փողոցներով։ Իրականում այսօրվա Երևանը նոր քաղաք է։ Որքա՜ն սքանչելիքներ կան նոր Երևանում։ Անցնում ես նոր փողոցներով, պուրակներով ու հրապարակներով, այցելում ես օպերան, թանգարաններն ու համերգասրահները և զարմանում ես, թե այս ե՞րբ կառուցվեց, և ո՞վ կառուցեց։ Ու մի պահ գլուխ ես խոնարհում հայ ժողովրդի հանճարեղ զավակ Ալեքսանդր Թամանյանի առաջ, որ նախագծել է նոր Երևանը։ Խոնարհվում ես նաև այն մարդկանց առաջ, որոնք արդար քրտինք են թափել՝ քարը քարին դնելով ու մեզ հանձնելով այսօրվա Երևանը։

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԸ ԵՎ ՀԱՅ ԳՐԵՐԻ ԳՅՈՒՏԸ

Մինչև հինգերորդ դարը հայերը սեփական գիր չունեին և պետական գործերում հաճախ օգտվել են պարսկերեն, հունարեն և ասորերեն լեզուներից։ Քրիստոնեության մուտքը Հայաստան (301-ին) և Սուրբ Գիրքն ու սուրբ հայրերի գրածները ժողովրդին

մատչելի դարձնելու պահանջը հարկադրեց, որ հայոց լեզվի բոլոր հնչյունները արտահայտող մի գրություն ստեղծվի։ Այդ նշանավոր գործը հաջողությամբ իրականացրեց Մեսրոպ Մաշտոց վարդապետը, որը հայ ժողովրդին տվեց սեփական գիր՝ հայկական այբուբենը։ Հինգերորդ դարում լայն գործածություն ունեցող Արարատյան խոսվածքը մշակվելով դարձավ այդ չքնաղի գրական լեզուն։ Այդ լեզուն այսօր կոչվում է գրաբար կամ դասական հայերեն։ Գրաբարով է, որ թարգմանվեցին Սուրբ Գիրքն ու համաշխարհային այլ հռչակավոր գործեր։ Այդ լեզվով գրվեցին հայկական առաջին ինքնուրույն գրական աշխատությունները։ Հինգերորդ դարը հայերենի ոսկեդարն է։

Ըստ Լ. Շանթի
Adaptation from L. Shant

ՀԱՅԵՐԵՆ ԱՍՏՎԱԾԱՇՈՒՆՉԸ

Ոսկեդարի ամենից չքեղ գործերից մեկն է Աստվածաշնչի հայերեն թարգմանությունը։ Հայկական տառերի գյուտից առաջ Հայաստանի եկեղեցիներում աղոթքները կարդացվում էին օտար լեզուներով։ Հայ ժողովուրդը մոքով ու հոգով օտարին գերի էր։

Տառերի գյուտը, որ տեղի ունեցավ 405-ին, առաջացրեց համաժողովրդական ոգևորություն։ Ամենուրեք սկսեցին դպրոցներ բացվել՝ նոր սերունդը հայ այբուբենով ու հայոց լեզվով կրթելու և դաստիարակելու համար։ Ժողովրդի օրըստօրե մեծացող ծարավը հագեցնելու համար բազմաթիվ գրքեր թարգմանվեցին հայերեն, այդ թվում՝ Սուրբ Գիրքը աստրենենից։ Որոշ ժամանակ անց՝ 30-ական թվականներին, Մեսրոպ Մաշտոցի և կաթողիկոս Սահակ Պարթևի անմիջական ղեկավարությամբ նրանց տաղանդավոր աշակերտները Սուրբ Գիրքն ամբողջապես թարգմանեցին հունարեն մի ընտիր օրինակից։ Հաջորդ քայլը եղավ այդ երկու թարգմանությունների քննական համադրումը։ Իր լեզվական գեղեցկության, ինչպես նաև բնագրին հավատարիմ լինելու համար Աստվածաշնչի հայերեն թարգմանությունը օտար գիտնականները կոչեցին «Թարգմանությունների թագուհի»։

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԵՎ ՔՐԻՍՏՈՆԵՈՒԹՅՈՒՆԸ

Հայ ժողովուրդը աշխարհի ամենահին քրիստոնյա ժողովուրդներից մեկն է։ Այն աշխարհում առաջինը եղավ, որ ընդունեց քրիստոնեությունը որպես երկրի պաշտոնական կրոն։ Այդ տեղի ունեցավ 301 թվականին, երբ գահակալում էր Տրդատ Թագավորը։ Տրդատը և Գրիգոր Լուսավորիչը միասին քրիստոնյա դարձրին Հայաստանը և հիմնեցին հայ քրիստոնյա առաջին՝ Էջմիածնի եկեղեցին Վաղարշապատում, որն

ամենահին քրիստոնյա եկեղեցին է աշխարհում: Այնտեղ է նստում մինչև այսօր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը:

Հայ եկեղեցին միշտ էլ եղել է հայ ժողովրդի պահպանման ամենազորեղ հաստատությունը: Աշխարհով մեկ ցրված հայերին այն տվել է հույս, հավատ և միասնություն:

Հայաստանը հարուստ է քրիստոնեական հին եկեղեցիներով: Ճուր չէ, որ այն կոչում են թանգարան բաց երկնքի տակ: Ճուր չէ նաև, որ աշխարհի ամեն կողմից զբոսաշրջիկները գալիս են՝ տեսնելու Ս. Էջմիածինը և մյուս հին եկեղեցիները: Նրանց մեջ հատուկ ճարտարապետական արժեք ունեն 7-րդ, 10-րդ և 11-րդ դարերի եկեղեցիները: Այդ եկեղեցիներից ամենանշանավորը Ս. Հռիփսիմեի տաճարն է: Եկեղեցիների չինությունները սովորաբար կառուցված են տեղական քարերով: Գրեթե բոլոր եկեղեցիներն ունեն նույն խաչաձև հատակագիծը, որը մի քիչ երկարավուն է, ինչպես ինքը՝ հայկական խաչը: Հայերը հպարտ են իրենց հին ճարտարապետությամբ:

ՀԱՅ ՁԵՌԱԳՐԵՐԸ

Երբ դեռ տպագրություն չկար, մարդիկ գրքերը ձեռքով էին արտագրում: Հայ ժողովուրդը մեկն էր ուսման և լույսի ծարավ այն ազգերից, որոնք բազմաթիվ գրքեր են ընդօրինակել:

Ընդօրինակողները առհասարակ վանականներ, քահանաներ, դպիրներ էին, որոնք աշխատում էին մեծ մասամբ վանքերի կամ եկեղեցիների համեստ խուցերի մեջ ամիսներով, երբեմն նույնիսկ տարիներով, մոմի լույսի տակ: Այդ աշխատանքը նրանք կատարում էին հայ իշխանների և մեծատուների պատվերով: Հաճախ էլ վանքերից դուրս գտնվող մտավորականներ էին հանձն առնում այդ աշխատանքը և սիրահոժար կերպով կատարում որևէ վանքի համար: Նրանք հաճախ ավարտում էին հսկա հատորներ, ինչպես օրինակ՝ Աստվածաշունչը: Ընդօրինակողները չատ գիտուն էին և ունեին գեղեցիկ ձեռագրեր:

Ձեռագրերի մեծագույն արժանիքը սքանչելի զարդանկարներն են, որոնց գեղեցկությամբ հիանում է ամբողջ աշխարհը: Մեզ հասած հայկական ամենահին ձեռագիրը 887-ին գրված մի Ավետարան է, որը ներկայումս գտնվում է Երևանի Մեսրոպ Մաշտոցի անվան Մատենադարանում: Այսօր աշխարհի տարբեր մշակութային կենտրոններում պահվում են ավելի քան 25 հազար հայերեն ձեռագրեր:

Ըստ Ռ. Իշխանյանի
Adaptation from R. Ishkhanyan

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆԸ

Յուրաքանչյուր ժողովրդի պատմություն նրա կենսագրությունն է. նախ՝ կարևոր է ծննդյը՝ որտեղ ու երբ է ծնվել, ապա և՝ ամբողջ կյանքը՝ ինչ պայմաններում է այն ընթացել, ինչ դժվարություններ է այդ ժողովուրդը հաղթահարել, մշակույթի ինչ արժեքներ է ստեղծել, ինչ ավանդ է մուծել համաշխարհային մտքի ու մշակույթի գանձարանը և այլն: Կան հին ժողովուրդներ, որոնք մահացել են, վաղուց այլևս գոյություն չունեն. ուրեմն նրանց պատմությունը տևել է ծննդից մինչև մահ:

Հայ ժողովուրդը աշխարհի ամենահին ժողովուրդներից է: Նրա հնադարյան հարևանների մի մասն այժմ ապրում է, իր լեզվով խոսում, գրում, մշակութային նոր արժեքներ ստեղծում. դրանցից են վրացիները, օսերը, հույները, արաբները, պարսիկները և ուրիշներ: Իսկ հայերի հնագույն հարևան ժողովուրդների մի մասն էլ այլևս չկա: Նրանց լեզվով վաղուց է, որ ոչ ոք չի խոսում, նրանց մշակույթը չի զարգանում. դրանցից են, օրինակ, շումերները, աստւրաբաբելացիները (աքքադացիները), խեթերը և ուրիշներ:

Հին և հնագույն ժողովուրդների պատմությունը լավ հասկանալու համար կարևոր է ճիշտ պատկերացնել պատմության թվականությունները և ժամանակագրությունը: Այժմ, ըստ քրիստոնեական տարեցույցի, 2007 թվականն է: Սա նշանակում է, որ մեկ թվականից սկսած անցել է 2007 տարի: Մեկ թվականը համարվում է Քրիստոսի ծննդյան տարին: Այդ թվականից մինչև մեր ժամանակն ընկած տարիների հաշիվը կոչվում է մեր թվականություն կամ Քրիստոսի ծննդից հետո:

Իսկ նախքան մեր թվականը տարբեր դարերում, տարբեր տարիների կատարված դեպքերը համարվում են մեր թվականությունից առաջ կամ Քրիստոսից առաջ կատարված: Կրճատ՝ այդ գրվում է մ. թ. ա. կամ Ք. ա. :

Մի ժողովրդի պատմությունը գրվում է պատմական աղբյուրների օգնությամբ: Այդ աղբյուրներն են նախ՝ տվյալ ժողովրդի մասին պատմող գրավոր հուշարձանները՝ արձանագրություններ, հին մատյաններ, ապա՝ հնագիտական նյութերը, տվյալ ժողովրդի ժողովրդական ստեղծագործությունը, հնում գործածված դրամները և այլն:

Հայերի ծագում՝ նշանակում է հայոց լեզվի ծագում, և երբ որոշում ենք, թե երբ և որտեղ է ծնվել հայոց լեզուն, որոշում ենք, թե երբ և որտեղ են ծնվել այդ լեզվով խոսողներն ու մտածողները՝ հայերը: Հայոց լեզուն իր բառապաշարով մեզ վկայություններ է տալիս նաև իր անցած ուղու մասին:

Ըստ Ռ. Իշխանյանի
Adaptation from R. Ishkhanyan

ՄԻ ՔԻՉ ԼԵԶՎԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ինչպես ամեն մարդ մի ընտանիքի անդամ է կամ որևէ ընտանիքից է ծագել, այնպես էլ ամեն մի լեզու որևէ լեզվաընտանիքի մորից է ծնվել: Այդպես ամեն լեզու ունի իր մայրը և քույրերը: Այդ մայրը լեզվաբանության մեջ կոչվում է նախալեզու:

Աշխարհում շատ լեզվաընտանիքներ կան: Հիշենք դրանցից մի քանիսը: Սեմական լեզվաընտանիք, որի մեջ մտնում են արաբերենը, աստրերենը (արամեերենը), եբրա-

յերենը, աքքադերենը (ասուրաբաբելերենը) և այլն։ Սեմական այս լեզուները ծագել են մայր սեմական լեզվից։ Ապա կա իբերակովկասյան ընտանիք, որի մեջ մտնում են վրացերենը, լազերենը, աբխազերենը, ավարերենը և այլն։ Թուրքական լեզվաընտանիք, որի մեջ մտնում են թուրքերենը, յակուտերենը, ղրղըզերենը, ուզբեկերենը, ղազախերենը, ույգուրերենը, ադրբեջաներենը և այլն։ Հնդեվրոպական ընտանիք, որի մեջ մտնում են հնդկերենը, պարսկերենը, հայերենը, հունարենը, ալբաներենը, լիտվերենը, լատիշերենը, սլավոնական լեզուները (ռուսերեն, չեխերեն, ուկրաիներեն և այլն), գերմանական լեզուները (գերմաներեն, հոլանդերեն, նորվեգերեն, անգլերեն և այլն), ռոմանական լեզուները (լատիներեն, ֆրանսերեն, իտալերեն, ռումիներեն, իսպաներեն և այլն)։ Այս լեզվաընտանիքներն էլ ունեցել են իրենց մայր լեզուն։ Նկատի պետք է ունենալ, որ այժմյան որոշ լեզուների համար տվյալ լեզվաընտանիքի մայրը տատ է գալիս։ Օրինակ՝ անգլերենի, արդի գերմաներենի, հոլանդերենի, նորվեգերենի և գերմանական մյուս լեզուների մայրը հնագույն ընդհանուր գերմանական լեզուն է, իսկ սրա մայրը ընդհանուր հնդեվրոպական լեզուն է։

Կան նաև ուրիշ շատ լեզվաընտանիքներ, որոնց մասին կարելի է կարդալ լեզվաբանական գրքերում։

Իսկ ինչպե՞ս են ծնվում լեզուները։ Ոմանք կարծում են, թե նոր լեզու առաջանում է երկու կամ մի քանի տարբեր լեզուների խառնվելուց։ Սա սխալ պատկերացում է։ Ճիշտ հակառակը, նոր լեզուներ ծագել ու ծագում են որևէ լեզվի տրոհվելուց, բաժան-բաժան լինելուց։ Այդ կերպ առաջանում են բարբառներ։ Երկու, երեք բարբառներ իրարից հեռանալով՝ դառնում են առանձին լեզուներ։

Կարևոր է հիշել, որ ամեն լեզու ժամանակի ընթացքում փոփոխվում է, զարգանում, նաև տրոհվում, այսինքն՝ մասերի բաժանվում։ Լեզուն հաճախ այնքան է փոփոխվում, որ նույն ժողովուրդը իր լեզուն, որ խոսել է 1000–1500 տարի առաջ, դժվարությամբ է հասկանում։ Օրինակ՝ 5-րդ դարում խոսված հայերենը այսօր հայերը դժվարությամբ են հասկանում և կոչում են գրաբար (գրքի լեզու)։

Ըստ Ռ. Իշխանյանի
Adaptation from R. Ishkhanyan

ՎԿԱՅՈՒՄ ԵՆ ԲԱՌԵՐԸ

Հայոց լեզուն հայ ժողովրդի մշտական վկան է։ Այն վկայում է Հայկական Լեռնաշխարհում շատ վաղ ժամանակներից հայերի տարածված լինելու, ինչպես և նրանց հին ու նոր հարևանների մասին։

Երբ հայկական ցեղերը, լիովին անջատվելով հնդեվրոպական մայր ժողովրդից, ինքնուրույն կյանք էին վարում, նրանք հարաբերությունների մեջ մտան հարևան այլալեզու ցեղերի ու ժողովուրդների հետ, և լեզվական փոխազդեցություններ տեղի ունեցան։ Լեզվական այդ փոխազդեցությունների չերտերը պահպանվել են հայերենում։ Բայց, իհարկե, հայոց լեզվի առանցքը, հիմնական բառապաշարը և քերականությունը, մայր լեզվից ժառանգվածն է։ Դարերի ընթացքում հայոց լեզուն շատ փոփոխվեց, ձևափոխվեցին նաև մայր լեզվից ժառանգված բառերը, բայց որքան էլ փոփոխվեցին

դրանք, միևնույն է, այսօր էլ իմացվում է, որ հնդեվրոպական են, մայր լեզվից եկող: Այդ բառերը կոչվում են բնիկ հայկական: Հիշենք դրանցից մի քանիսը՝ հայր, մայր, եղբայր, քույր, որդի, դուստր, թոռ, աչք, ձեռք, ականջ, ոտք, լեզու, ջուր, լույս և այլն:

Այլ լեզուներից հայերենին անցած բառերը կոչվում են փոխառյալ բառեր կամ փոխառություններ:

Այսպիսով՝ հայոց լեզվի հնդեվրոպական կամ բնիկ բառերը ամենահինն են, ավելի քան 5000 տարեկան: Այդ բառերի թվում շատ են հատկապես բույսեր, կենդանիներ, գյուղատնտեսական աշխատանք ու կենցաղ նշանակող բառերը, որոնք, առանց բացառության, սերտորեն առնչվում են Հայկական Լեռնաշխարհի հետ: Օրինակ՝ հայերենում կան բույսերի և պտուղների բնիկ հայկական այսպիսի անուններ՝ ծառ, բույս, խոտ, գարի, ծաղիկ, բարդի, եղևնի, բողկ, դեղձ, ծիրան, ընկույզ, սունկ և այլն: Նույնպես՝ կենդանիների ու թռչունների անուններ՝ այծ, եզ, գառ, էշ, աքաղաղ, հավ, աղվես, արծիվ, արջ, բորենի, ոզնի, ծիծեռնակ, կռունկ, օձ և այլն: Բնիկ հայկական են նաև գյուղատնտեսություն ու կենցաղ նշանակող այնպիսի բառեր, ինչպես՝ մածուն, թան, չիր, գինի, արոր, արտ, գոմ և այլն:

Հայոց լեզվի ամենահին բառերի մի մասը, ինչպես ասվեց, փոխառություններ են հայերի հնագույն հարևանների լեզուներից: Այդ հարևանները վաղուց չկան, իսկ նրանց լեզուները հազարամյակներ է, ինչ չեն խոսվում, բայց այդ լեզուների մի շարք բառեր պահպանվել են հայերենի մեջ:

Ըստ Ռ. Իշխանյանի
Adaptation from R. Ishkhanyan

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

Մեսրոպ Մաշտոցի անվան Մատենադարանը գտնվում է Հայաստանի մայրաքաղաք Երևանում: Այն հսկայական մի գրադարան է, որտեղ պահվում է հին ձեռագրերի մի հսկայական հավաքածո: Մոտ 17 հազար գրքից 14 հազարը գրված է հայերեն, մնացածը՝ օտար լեզուներով: Այդ ձեռագրերը ներկայացնում են 5–18-րդ դարերի հայ պատմիչների, փիլիսոփաների, բանաստեղծների, մաթեմատիկոսների և բժիշկների գործերը: Դրանց թվում են նաև հին աշխարհի և միջնադարի հույն, սուրբ, հրեա, արաբ և այլ ժողովուրդների հեղինակային ստեղծագործություններ, որոնք թարգմանված են հայերենի: Դրանցից շատերը կարևոր հուշարձաններ են, որ պահպանվել են միայն հայերեն թարգմանությամբ, քանի որ նրանց բնագրերը կորել են:

Աշխարհի ամեն կողմից Հայաստան այցելող գրոսաշրջիկները հիացած են հետևում Մատենադարանից: Ահա թե ինչ է ասել ֆրանսիացի հասարակական գործիչ Լամմանուել Ռոբլեն 1967-ին. «Այս գանձարանը իր նմանը չունի ամբողջ աշխարհում: Արժե Հայաստան այցելել տեսնելու համար թեկուզ միայն այս թանգարան-գրադարանը, ուր պահպանվում են հրաշքով փրկված շատ ձեռագրեր: Նրանք պահպանվել են գրքի նկատմամբ հայերի ունեցած մեծ սիրու չնորհիվ և վկայում են մի փառահեղ անցյալի մասին: Հայերը մեծ սիրտ ունեն. մտածող, ճաշակի տեր, հումորի զգացումով և պայծառ երևակայությամբ օժտված ժողովուրդ են: Նրանցից յուրաքանչյուրի մեջ կա մի բանաստեղծ»:

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏ

Վաղարշապատ քաղաքը գտնվում է Երևանից ընդամենը 20 կմ հեռավորության վրա։

Վաղարշապատ հիմնվել է երկրորդ դարում և եղել է Հայաստանի մայրաքաղաքը։ 301-ին՝ Հայաստանում քրիստոնեությունը որպես պետական կրոն հաստատվելուց հետո, այստեղ կառուցվել է Էջմիածնի մայր տաճարը, որը հայկական առաջին եկեղեցին է և դարձել է հայ եկեղեցու կենտրոնը։ Էջմիածնի մայր տաճարը իր գոյության 1700 տարիների ընթացքում մի քանի անգամ ենթարկվել է նորոգման ու վերակառուցման։ Այժմ նա հինգ գմբեթից բաղկացած մի պատկառելի կառույց է։ Այստեղ է գտնվում եկեղեցու թանգարանը, որտեղ պահվում են եկեղեցական զանազան իրեր, կրոնական գրքեր, գեղարվեստական ու պատմական արժեքավոր իրեր։

Էջմիածնում է գտնվում նաև Ամենայն Հայոց կաթողիկոսության աթոռը։ Այստեղ 1771-ին հիմնվել է տպարան և ապա թղթի գործարան։ 1863-ին հիմնվել է բարձրագույն մի հոգևոր դպրոց՝ Գևորգյան ճեմարանը, որը գործում է մինչև օրս և ունի հոգևոր կրթօջախի պետականորեն վավերացված կարգավիճակ։

Ներկայումս Վաղարշապատ քաղաքը հանրապետության բարգավաճող մշակութային կենտրոններից մեկն է։

ԶՎԱՐԹՆՈՑ

Հայաստանում եկեղեցական շինությունների կառուցումը լայն թափ ստացավ քրիստոնեության ընդունման հետևանքով։

Մշակվեցին տաճարների բազմազան, մեկը մյուսից գեղեցիկ տիպարներ, սակայն այդ բոլորի պսակը հանդիսացավ 7-րդ դարում կառուցված Զվարթնոց տաճարը։ Իր կառուցողական մտահղացմամբ, ճարտարապետական ձևերի հարստությամբ ու ճոխությամբ այն մինչ այդ իր հավասարը չի ունեցել։ Ասում են, որ իսկական ճարտարապետական գործի ավերակն իսկ գեղեցիկ է։ Եվ իսկապես, մարդու սիրտը հպարտությամբ և երախտագիտությամբ է լցվում, երբ մտածում է այն հանճարեղ ճարտարապետի և քարտաշ վարպետների մասին, որոնք ստեղծել են Զվարթնոցը՝ յոթերորդ դարի հայ ճարտարապետության պսակը։

Հայ պատմիչներից չատերն են հիացումով պատմում Զվարթնոց տաճարի մասին։ Պատմությունը Ներսես Շինարար կաթողիկոսին է վերագրում տաճարի կառուցումը՝ մոռանալով հիշատակել բուն կառուցողներին՝ ճարտարապետին և մյուս վարպետներին։

Տաճարի Զվարթնոց անունը ծագել է զվարթուն բառից, որը նշանակել է հրեշտակ, հետևաբար «Զվարթնոց» նշանակել «Հրեշտականոց»։

Հայտնի է, որ տաճարի բացման արարողությանը ներկա է գտնվել Բյուզանդիայի կայսր Կոստանդին Գ-ը։ Նա այնքան է հավանել տաճարը, որ որոշել է հայ ճարտարապետին իր հետ տանել, որպեսզի Կոստանդնուպոլսում էլ նման մի տաճար կառուցվի։ Սակայն ճանապարհին ճարտարապետը մահացել է։

Տաճարը կործանվել է հավանորեն 10-րդ դարում երկրաշարժի պատճառով։ Դարերի ընթացքում նրա մնացորդները հետզհետե ծածկվել են հողի հաստ շերտով, և ոչ ոք չի իմացել նրա տեղը։ Այն գտնվեց միայն 20-րդ դարի սկզբում կատարված պեղումների շնորհիվ։ Տաճարի առաջին ուսումնասիրության և նախկին ձևերի վերակազմության համար մենք պարտական ենք հայ ճարտարապետության պատմության քաջատեղյակ, մեծանուն գիտնական Թորոս Թորոմանյանին։

ՀԱՅՆ ՈՒ ՀԱՅԸ

Կուզեի աչխարհում որևէ ուժ տեսնել, որ կարողանար բնաջնջել այս ցեղը։

Աչխատե՛ք կործանել այս ցեղը։ Ենթադրենք, որ դարձյալ 1915 է։ Աչխարհը պատերազմի մեջ է. կործանե՛ք Հայաստանը։ Տեսե՛ք, թե կարո՞ղ եք։ Հանե՛ք նրանց իրենց տներից ու ուղարկե՛ք դեպի անապատ։ Թույլ մի՛ տաք, որ նրանք հաց կամ ջուր ունենան։ Այրե՛ք նրանց տներն ու եկեղեցիները։ Տեսե՛ք, թե նրանք կրկին չե՞ն ապրելու։ Տեսե՛ք, թե նրանք կրկին չե՞ն ծիծաղելու։ Տեսե՛ք, թե այս ցեղը դարձյալ չի՞ ապրելու, երբ քսան տարի անց այդ ցեղից երկուսը իրար հանդիպեն գարեջրատան մեջ, չե՞ն ծիծաղելու և խոսելու իրենց մայրենի լեզվով։ Աչխատե՛ք, տեսե՛ք, թե պիտի կարողանա՞ք արգելել, որ նրանք ծաղրեն աչխարհի մեծ գաղափարները, տեսե՛ք, թե պիտի կարողանա՞ք արգելել, որ երկու հայեր խոսեն աչխարհի մասին, աչխատե՛ք ու փորձե՛ք բնաջնջել նրանց...

Translated from W. Saroyan's
The Armenian and the Armenian

ԲԱՅՐՈՆԸ ՀԱՅԻ ՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Դժվար է գտնել մի ժողովրդի պատմություն, որն ավելի խարանված լինի հանցագործություններով, քան հայերի պատմությունն է, որոնց առաքինությունները խաղաղասիրական են, իսկ արատները՝ բռնության հետևանք։

Ինչպիսին էլ որ լինի նրանց ճակատագիրը, իսկ այն տխուր է, ինչ էլ որ նրանց ապագայում սպասվի, այդ ազգը կմնա ամենաուշագրավներից մեկը, իսկ նրա լեզուն պետք է ավելի շատ ուսումնասիրել... Եթե Աստվածաշունչը ճիշտ է մեկնաբանված, ապա դրախտը գտնվել է հենց Հայաստանում։ Թեև այն երկար ժամանակ եղել է հզոր կայսրություն, նա հազվադեպ է անկախ եղել... Պարսիկ սատրապները և թուրք փաշաները հավասարապես նպաստել են այդ երկրի քայքայմանը, ուր Աստված ստեղծել է մարդուն իր կերպարանքով և նմանությամբ։

Translated from Lord Bayron's notes about the Armenians

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼՃԵՐԸ

Հայաստանում կան մեծ ու փոքր լճեր, որոնք գեղեցկացնում են նրա բնությունը։

Հայաստանի ամենից մեծ լիճը Սևանա լիճն է։ Այն գտնվում է լեռների վրա և ծովի մակերևույթից ունի 6430 ոտք բարձրություն։ Նրա երկարությունը 50 մղոն է, լայնությունը՝ 20 մղոն, իսկ խորությունը՝ 360 ոտք։ Սևանա լճի ջուրը քաղցրահամ է, այսինքն՝ խմելի է։ Այն հարուստ է շատ համեղ ձկներով, որոնցից ամենահամեղը «իշխան» անունով սաղմոսաընտանիքի ձուկն է։

Սևանա լճի վրա երթևեկում են փոքրիկ շոգենավեր, առագաստանավեր և մակույկներ։

Սևանից բխում է Հրազդան գետը։

Սևանից ավելի փոքրիկ է Արփա լիճը, որը ծովից 6706 ոտք բարձր է։ Արփա լճի ջուրը ևս քաղցրահամ է։ Նրանից է սկիզբ առնում Ախուրյան գետը։

ՍԵՎԱՆԱ ԼԻՃԸ

Սևանա լիճը Հայաստանի բնության հրաշալիքներից մեկն է։ Այդ լիճը, որ հայտնի է նաև Գեղամա լիճ անունով, երեք կողմից շրջապատված է ժայռերով ու լեռներով, իսկ մեկ կողմը բաց է։

Լճի ջուրը քաղցրահամ է և վճիտ։ Օրը մի քանի անգամ լիճը փոխում է իր գույնը։ Այնտեղ ապրում է իշխանը՝ սաղմոնների ընտանիքի ամենահամեղ ձուկը։

Սևան քաղաքի մոտ կա ատոմակայան, որը լույս է մատակարարում Հայաստանի քաղաքներին ու ավաններին։

20-րդ դարում 70 տարվա արդյունաբերական չհագեցման հետևանքով Սևանի ջուրն սկսեց զգալիորեն պակասել, և լճի ջրի մակարդակն իջնելով՝ Սևանի կղզին դարձավ թերակղզի։ Այժմ, կապույտ ջրերի կենտրոնում, հեռվից երևում են մենավոր վանքն ու եկեղեցին՝ խաչաձև գմբեթով, որոնք կառուցվել են սրանից 12 դար առաջ։

21-րդ դարում, հուրախտություն բոլոր հայերի, Սևանն սկսեց կրկին մեծանալ։ Դա տեղի ունեցավ ամենից առաջ հայ ականավոր ճարտարագետ-երկրաբան, ակադեմիկոս Գևորգ Տեր-Ստեփանյանի ջանքերի շնորհիվ, որը հիմնավորել է Սևանա լճի մակարդակի պահպանման համար Սևան-Հրազդան կասկադի չինարարությունը դեռևս Ստալինյան տարիների դժվարագույն պայմաններում։ 2001-ին Հայաստանի Ազգային ժողովի մշակած «Սևանա լճի մասին» օրենքի կիրառման շնորհիվ լիճը չորս տարում բարձրացավ 150 սանտիմետրով։ Ծրագիր կա լճի մակարդակը առաջիկա 30 տարում բարձրացնել 6 մետրով՝ այն հասցնելով 1954 թվականի մակարդակին, այսինքն՝ ծովի մակերևույթից 1904 մետր բարձրության։

Գեղեցիկ է Սևանա լիճը գիշերով։ Ալիքները մեղմորեն խփվում են ժայռերին, և ջրի մակերեսին արտացոլվում են լուսինն ու հազարավոր աստղերը։

ARTICLES FROM NEWSPAPERS

ՄԱՆՈՒՇՅԱՆԸ ՍԵՆՏ ԷՏՅԵՆԻ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԵՍՈՒՄ

Սենտ Էտյենի (Ֆրանսիա) քաղաքապետարանում բացվել է Դիմադրության չարժման օտարերկրացի մարտիկներին նվիրված ցուցահանդես, որտեղ գլխավոր տեղ է հատկացված Միսաք Մանուշյանի հակաֆաշիստական «Կարմիր պաստառ» խմբին: Խմբի միակ փրկված անդամ Ալբեն Շաքարյանը ծեր է և վատառողջության պատճառով չի մասնակցել ցուցահանդեսի բացմանը:

Ցուցահանդեսը կազմակերպվել է Լուարի հայ մշակույթի տան նախագահ Ժան Գրիգորյանի նախաձեռնությամբ: Իսկ կլերմոն Ֆերան քաղաքի թաղերախմբերից մեկը հանդես է եկել Մանուշյանի խմբի գնդակահարությանը նվիրված բեմադրությամբ:

Մահապատժից մի քանի ժամ առաջ կնոջը՝ Մելինեին գրած նամակում Մանուշյանը վստահություն է հայտնել, որ «Ֆրանսիայի ժողովուրդը և ազատության բոլոր մարտիկները կկարողանան հարգել խմբի հիշատակը»:

Պետրոս Քեչիչյան
AZG Armenian Daily #118, 23/06/2007

ԴՐՈՇՄԱԹՂԹԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԱՐՎԱ ԱՌԻԹՈՎ

Տրոքադերոյի ծովային թանգարանում, ուր հայտնությամբ չարունակվում է Հովհաննես Այվազովսկու ցուցահանդեսը, ներկայացվել են հայ-ֆրանսիական բարեկամության խորհրդանշող դրոշմանիշներ: 54 և 85 եվրո արժողությամբ դրոշմանիշերից առաջինի վրա՝ «Արմենի-Ֆրանս» եզրանիշով, պատկերված է XV դարի հայկական մանրանկարչության մի դրվագ, երկրորդի վրա («Ֆրանս-Արմենի»)՝ Ռենսի մայր տաճարից «Հրեշտակի ժպիտը» քանդակի պատկերը: Ողջունի խոսքով ելույթ է ունեցել Ֆրանսիայում Հայաստանի դեսպան Ի. Նալբանդյանը և չնորհավորել արարողության ներկա Շառլ Ազնավուրի ծննդյան տարեդարձը: Դեսպանը տեղեկացրել է, որ նույն օրը Երևանում ևս ներկայացվել են դրոշմանիշերը՝ հայերեն եզրանիշով (70 և 350 դրամ արժողությամբ): Ելույթ է ունեցել նաև Ֆրանսիական համապատասխան կազմակերպության ներկայացուցիչը, ապա՝ Շառլ Ազնավուրը, տեղեկացնում է «Յառաջ» օրաթերթը:

Մելանյա Բադալյան
AZG Armenian Daily #115, 20/06/2007

ՀՈՒՆԱԿԱՆ ԱՋԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Զարգացման հայկական գործակալությունում երեկ տեղի ունեցած Հունաստանի արտաքին գործերի նախարարի փոխանորդ՝ Իոաննիս Մագրիոտիսի մամուլի ասուլիսի ժամանակ ներկայացվեց Սևծովյան և միջբալկանյան բիզնես-կենտրոնի կողմից Հայաստանում, Վրաստանում և Ուկրաինայում իրագործվելիք ծրագիր: Այն կսկսվի 2003 թ.-ին և կտևի երեք տարի: Հունաստանի պետական բյուջեից հատկացվող վեց մլն եվրո սկզբնական գումարին հավանաբար կավելանա Հունաստանի առևտրային բանկի, այլ կառույցների մասնակցությունը:

Բոլոր երեք երկրներում ծրագիրը կունենա երեք ուղղություն: Առաջին՝ առողջապահություն և բժշկական ծառայություններ: Նախատեսվում է բժշկական օգնություն տրամադրել հատկապես այն մարդկանց, որոնք հեռավոր վայրերում են ապրում: Արտաքին գործերի նախարարի փոխանորդը նշեց, որ իրենք այդ փորձն ունեն: 1998 թ.-ից երկու բժշկական կենտրոններ են գործում Ալավերդիում և Երևանում:

Երկրորդ՝ կրթություն և մշակույթ: Պայմանավորվածություն է ձեռք բերվել կրթության և գիտության նախարարության, օտար լեզուների համալսարանի և տեղի հունական համայնքի հետ Հայաստանում հունական մշակույթի և լեզվի կենտրոն ստեղծելու մասին:

Եվ վերջապես երրորդ ուղղությունը բիզնեսին աջակցելն է: Նախատեսվում է ֆինանսավորել Հայաստանում 30-60 փոքր, ընտանեկան ձեռնարկություններ: Այժմ ուսումնասիրություններ են կատարվում: Իոաննիս Մագրիոտիսը նշում է, որ թեև առաջին անգամ են նման ձեռնարկման գնում, բայց համոզված են հաջողության մեջ:

Որքա՞ն գումար պետք է տրամադրվի այդ երեք երկրներից յուրաքանչյուրին՝ հարցին Հունաստանի փոխարտգործնախարարը պատասխանեց, որ դա կախված է տվյալ երկրի հնարավորություններից և ցուցաբերվող հետաքրքրություններից: Պրն Մագրիոտիսի կարծիքով՝ Հայաստանի պարագայում կօգտագործվի այդ գումարից 1-1,5 մլն եվրո:

Մամուլի ասուլիսի ժամանակ Հունաստանի ներկայացուցիչը նշեց, որ իր երկիրը միջազգային չրջանակներում մշտապես աջակցում է Հայաստանին, ինչը բխում է դարերի խորքից եկող երկու ժողովուրդների ամուր բարեկամությունից: Տեղեկացվեց նաև, որ Հունաստանն այս տարի չուրջ 100 հազար եվրո օգնություն կցուցաբերի Հայաստանին՝ ցրտահարության վնասները փոքր-ինչ փոխհատուցելու համար:

AZG Armenian Daily #075, 19/04/2003

1915-Ի ՋՈՀԵՐԻ ԺԱՌԱՆԳՆԵՐԻ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՐՑԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է

Ամերիկահայ փաստաբաններ Վարդգես Եղիայանի, Մարկ Կիրակոսի և Բրայն Քաբաթեքի՝ «Նյու Յորք Լայֆ» ապահովագրական ընկերության դեմ բացված դատով 20 մլն դոլարի հատուցում տրվեց 1915-ի զոհերի ժառանգներին: Այժմ նրանք, ինչպես հաղորդել ենք, բանակցություններ են վարում Ֆրանսիական «Աքսա» ընկերության հետ, որը համաձայնել է 17,5 մլն դոլար հատուցել զոհերի չառավիղներին, որից 3 մլն հատկացվելու է Ֆրանսիայի հայկական կազմակերպություններին: «Աքսայի» ավանդատուները հրապարակված ցանկում իրենց անունները ճշտելու համար կարող են դիմել՝ www.armenianinsurencesettlement.com *կայքէջ, մինչև այս տարվա հոկտեմբեր ամիսը: Փարիզի «Յառաջը» տեղեկացնում է Ֆրանսիայում նմանաբնույթ ցանկի հրապարակման դժվարությունների մասին՝ կապված կրոնական, ցեղային պատկանելության հանգամանքներով: Հայոց ցեղասպանության զոհերի պարագայում այդ դժվարություններն արդեն հաղթահարված են:*

Մայիսի սկզբներին ամերիկահայ փաստաբանները Փարիզից այցելելու էին Բեռլին՝ հանդիպելու գերմանական «Դոյչե բանկի» պատասխանատուների հետ, որոնք, սակայն, դժվարանում են այս հարցում: «Յառաջը» նշում է, որ այս երևույթների պատճառներից են այս երկրի գրեթե մեկ դարվա լռությունը, 1915-ի դեպքերին Գերմանիայի մեղսակցությունը, նաև Թուրքիայի գործադրած ճնշումները: Ըստ որում, ինչպես նկատում է թերթը, «Նյու Յորք Լայֆի» պարագայում այդ ճնշումը այնքան էլ զգալի չի եղել, որքան «Աքսայի» նկատմամբ, իսկ գերմանական դրամատուն դեմ բացված դատի առիթով թուրքական դեսպանատունը դիմել է դատարան՝ ցեղասպանության իրողությունը չընդունելու նամակ-պահանջով:

Նման պահանջով դատ է բացվել նաև «Դրեզդներ» բանկի դեմ, որը համարվում է հայ ավանդատուների գումարներ յուրացնող: Հայերը այս բանկի գանձարկղերին ի պահ էին տվել նաև տարբեր արժեքներ, չրջանառու է նաև լուրը՝ 30 տոննա ձուլածո ոսկու մասին: Գումարներից զատ Բեռլին-Բաղդադ երկաթուղուն առնչվող այլ խնդիրներ ևս առկա են, որ վերաբերում են «Դոյչե բանկին» պատկանող այս երկաթուղու չինարարության վրա աշխատող հարյուր հազարավոր հայերի վճարումներին, տեղում հաշվեհարդարի ենթարկելուց կամ Դեր Զորի անապատները քշելուց առաջ: Հիշեցնենք, որ «Դոյչե բանկը» Բեռլին-Բաղդադ երկաթուղու չինարարության գլխավոր ներդնողն ու կապալառուն էր:

«Դոյչե բանկի» խուսափողականությունը փաստաբաններին ստիպում է հանդիպում փնտրել Գերմանիայի ֆինանսների նախարարության պաշտոնյաների հետ:

«Յառաջը» տեղեկացնում է, որ դրամատնային հաշիվների հետապնդման համար ժամանակի սահմանափակում չկա, սակայն դրամատնային արկղերում պահված ունեցվածքի վերջին պայմանաժամը մինչև 2016 թվականն է:

Ամերիկահայ փաստաբանները ասել են, որ «Դոյչե բանկի» հետ հիշյալ հարցով իրենց նախաձեռնած գործը վերջինը չէ, և որ իրենք չարունակելու են հետապնդել Հայ դատի մինչ այսօր չբարձրացրած հարցը առնվազն 20 տարբեր կազմակերպությունների դեմ:

AZG Armenian Daily #118, 23/06/2007

ՆՈՐ ՕԴՈՒԼԻ. ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՄԻԱՆՈՒՄ Է «ԶՎԱՐԹՆՈՑԻ» ՕԴԱՅԻՆ ՆԱՎԱՏՈՐՄԻՂԻՆ

Հունիսի 3-ին, վաղ առավոտյան Երևանի «Զվարթնոց» միջազգային օդանավակայանում վայրէջք կատարեց գերմանական «Լուֆթհանզա» ավիաընկերության «Աերոբուս-319» օդանավը՝ սկիզբ դնելով Մյունխեն-Երևան-Մյունխեն չաբաթը երեք անգամ իրականացվող նոր չվերթին:

Այսպիսով, «Լուֆթհանզան» դարձավ Հայաստանում գործող չորրորդ եվրոպական ավիաընկերությունը՝ ավստրիական, բրիտանական և չեխական ընկերությունների հետ:

«Ըստ մեր հետազոտությունների՝ Հայաստանն այնքան էլ հարուստ երկիր չէ, նույնիսկ կարելի է ասել աղքատ երկիր է, – ասում է «Լուֆթհանզա» ընկերության Հայաստանի և Ուկրաինայի ներկայացուցիչ Անտոնիո Կուոկոն: –Սակայն Հայաստանի տնտեսությունը արագ զարգանում է, և դեկտեմբերին Բեռլինում Գերմանիայի ու Հայաստանի նախագահները որոշեցին խորացնել հարաբերությունները երկու երկրների միջև, իսկ այս առումով ավիաընկերությունները լավագույն տարբերակներից են»:

Հունիսի 3-ից մինչև հոկտեմբերի 24-ը ներառյալ ընկերությունը Երևանից մեկնող ուղևորների համար սահմանել է տոմսի հատուկ գներ: Գերմանիայի ցանկացած քաղաքի տոմսն արժե 299 դոլար (հետադարձ՝ դրամարած հարկը: Համեմատության կարգով «Ավստրիական ավիաուղիներում» 410 դոլար է), որևէ եվրոպական երկրինը՝ 349 դոլար, Հյուսիսային Ամերիկայինը կամ Աֆրիկայինը՝ 599 դոլար:

«Լուֆթհանզայի» մուտքը համընկավ այս չաբաթ «Բրիտիշ էյրվեյզի» հայտարարարության, որ հունիսի 18-ից ընկերությունը կրկնապատկում է Լոնդոն-Երևան թռիչքները՝ հասցնելով չաբաթական վեցի: Հայաստանն աղքատ երկիր է, թե ոչ՝ եվրոպական ավիաընկերությունները մրցության մեջ են մտել նրա օդային շուկայի համար:

«Մեր փորձագետները փետրվարին ուսումնասիրություններ են անցկացրել՝ գնահատելու հայկական շուկան և նրա զարգացումները, որպեսզի պարզեն, թե ինչպես կարող ենք բարձրորակ ծառայություններ մատուցել Հայաստանից Եվրոպա մեկնող ուղևորներին: Այդ ուսումնասիրությունները դրական արդյունք տվեցին», – ասում է Կուոկոն:

«Լուֆթհանզա» ընկերության Երևան-Մյունխեն և հակառակ ուղղությամբ տոմսերն սկսել են վաճառել ապրիլից:

Հաջորդ ուղղությունը կբացվի հունիսի 5-ին՝ Մյունխեն-Թբիլիսի չվերթով (չաբաթը երեք թռիչք):

«Այս չվերթներով մենք նպատակ չունենք փորձեր կատարելու: Մենք վստահ ենք, որ Հայաստանի և Վրաստանի հետ հաստատվող կապերը դրական արդյունք կունենան, և համոզված ենք Հայաստանի և Վրաստանի զարգացման մեջ: Ունենալով Մոսկվայի և Կիևի դրական փորձը՝ համոզված ենք, որ այս երկրներում նույնպես մեր չվերթների քանակն ապագայում կավելանա», – ասաց գրասենյակի տնօրեն Օտտը:

Սուրեն Դեհերյան
Armenia Now.com, June 2005

ՄՈՍԿՎԱՆ, ԼՈՆԴՈՆԸ ԵՎ ՍԵՈՒԼԸ ԱՄԵՆԱԹԱՆԿ ՔԱՂԱՔՆԵՐՆ ԵՆ

«Մերսեր» հետազոտական ընկերության տվյալները վկայակոչելով՝ Ֆրանսպրեսը հաղորդում է, որ Մոսկվան հյուրերի համար մնում է աշխարհի ամենաթանկ քաղաքը:

Երկրորդ տեղում Լոնդոնն է, երրորդում՝ Հարավային Կորեայի մայրաքաղաք Սեուլը: Չորրորդ և հինգերորդ տեղերը գբաղեցնում են Տոկիոն և Հոնկոնգը: Իսկ ամենաէժան քաղաքն է Պարագվայի մայրաքաղաք Ասունսիոնը:

Հետազոտության հեղինակներն աշխարհի 143 քաղաքներում համեմատել են 200-ից ավելի ապրանքների ու ապասարկումների գները (կացարանի վարձակալում, տրանսպորտ, սնունդ, հագուստ, կենցաղի առարկաներ, զվարճանքներ և այլն)՝ որպես չափանմուշ վերցնելով ԱՄՆ-ի ամենաթանկ քաղաք Նյու Յորքը:

Վերջինիս համեմատությամբ Մոսկվան 34,4 տոկոսով ավելի թանկ քաղաք է: Ընդամին այս ցուցանիշը 11 տոկոսով բարձր է անցյալ տարվա համապատասխան ցուցանիշից: Լոնդոնը Նյու Յորքից թանկ է 26,3 տոկոսով: Անցյալ տարվա համեմատությամբ թանկացումը կազմել է 16 տոկոս:

Ամենաթանկ քաղաքների տասնյակում տեղեր են գբաղեցնում նաև Կոպենհագենը, Ժնևը, Ցյուրիխը, Օսլոն, Օսական և այլն: Ամենաէժան եվրոպական քաղաքը Սոֆիան է: Պետերբուրգը 12-րդ տեղում է, իսկ Փարիզը՝ 13-րդ:

AZG Armenian Daily #114, 19/06/2007

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՀԱՐՊԵՐԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԼ Է, ՈՐ ԱՅԼ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԽԱՌՆՎՈՒՄ ԵՆ ԿԱՆԱԴԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐԻՆ

Կանադայի Ազգային էթնիկ մամուլի խորհրդի կլոր սեղանի ժամանակ կանադայի վարչապետ Սթիվեն Հարպերը հաստատել է, որ Հայոց ցեղասպանության ճանաչումը երկրի պետական քաղաքականություն է, այլ ոչ թե «որոշ ընտրված մարդկանց դիրքորոշում», ինչպես ոմանք փորձում են ներկայացնել: Կանադայի Հայ դատի հանձնախմբի փոխանցմամբ, Սթիվեն Հարպերը ընդգծել է այլ պետությունների ներկայացուցիչների՝ կանադայի ներքին գործերին խառնվելու անընդունելիությունը: «Որպես կառավարության ղեկավար՝ չեմ կարող թելադրել մամուլին՝ ինչ գրել թերթերում. նաև այլ պետությունները չեն կարող մեզ թելադրել՝ ինչ գրել», – հայտարարել է կանադայի վարչապետը:

Հիշեցնենք, որ ապրիլի 24-ին Սթիվեն Հարպերը ելույթ է ունեցել Հայոց ցեղասպանության տարելիցի կապակցությամբ, ինչի համար «խիստ քննադատության» էր ենթարկվել Թուրքիայի ԱԳՆ-ի կողմից: Իսկ ապրիլի 24-ից մեկ շաբաթ առաջ Թուրքիան «զգուշացնում էր» Սթիվեն Հարպերին ելույթ չունենալ այնպիսի հայտարարություններով, որում 1915 թվականի իրադարձությունները ցեղասպանություն են կոչվում:

Աղավնի Հարությունյան
AZG Armenian Daily #115, 20/06/2007

ԱԴՐԲԵՋԱՆՑԻ ԶԻՆՎՈՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆԻ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿ Է ԽՆԴՐՈՒՄ

Ադրբեջանցի զինվոր Սամիր Մամեդովը Հայաստանի իշխանություններին խնդրել է իրեն փախստականի կարգավիճակ տալ: «Արմինֆո» գործակալության տեղեկացմամբ՝ այս մասին տեղեկացրել է Հայաստանի պետական հանձնաժողովի աշխատանքային խմբի ղեկավար Արմեն Գաբրիելյանը: Սամիր Մամեդովը Ռոբերտ Քոչարյանին է դիմել մայիսի 3-ին՝ խնդրելով իրեն փախստականի կարգավիճակ տալ:

Մամեդովը հայկական սահմանն անցել էր անցյալ տարվա դեկտեմբեր 24-ին և այլևս չի ցանկանում վերադառնալ Ադրբեջան՝ ակնհայտորեն վախենալով ռազմական դատարանի առաջ հայտնվելուց և հայրենիքի դավաճանության հոդվածով դատապարտվելուց, ինչպիսի ճակատագրի են «արժանացել» Հայաստանում հայտնված մյուս ադրբեջանցի զինվորները:

AZG Armenian Daily #111, 14/06/2007

ՍԻՄՈՆՍԸ ԳՈՀ Է ՆԱՏՕ-Ի ՀԵՏ ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ԾՐԱԳՐԻՑ

Հարավային Կովկասում ՆԱՏՕ-ի գլխավոր քարտուղարի հատուկ ներկայացուցիչ Ռոբերտ Սիմոնսը, գոհունակություն հայտնելով Հյուսիսատլանտյան գործընկերության գործողությունների ծրագրի փուլերը հաջողությամբ իրականացնելու առնչությամբ, ընդգծել է, որ գործընկերությունը չի մրցակցում այլ անվտանգության համակարգերի հետ՝ լինի դա Ռուսաստանը կամ Հավաքական անվտանգության պայմանագրի կազմակերպությունը:

ՀՀ պաշտպանության նախարարության տեղեկացմամբ՝ հանդիպմանը պաշտպանության նախարար Միքայել Հարությունյանն անհանգստություն է հայտնել Ադրբեջանի՝ Եվրոպայում սովորական զինված ուժերի պայմանագրից դուրս գալու վերջերս արած հայտարարության կապակցությամբ: Ռոբերտ Սիմոնսը հայտնել է, որ ՆԱՏՕ-ն մոտ ժամանակներս հատուկ քննարկումներ է կազմակերպելու Ռուսաստանի և Ադրբեջանի կողմից պայմանագրի հանդեպ մորատորիում հայտարարելու վերաբերյալ:

Ռոբերտ Սիմոնսը կարևորել է Հայաստանի մասնակցությունը միջազգային խաղաղարար առաքելություններում, բարձր գնահատելով գործընկերությունը մասնավորապես Կոսովոյում: Կողմերն անդրադարձել են Աֆղանստանում գործող ՆԱՏՕ-ի ISAF-*ի (Միջազգային անվտանգության աջակցության ուժեր) կազմում Հայաստանից բժիշկներ ներառելու հեռանկարին: Պաշտպանության նախարար Միքայել Հարությունյանն իր հերթին տեղեկացրել է, որ Հայաստանում մարդու իրավունքների պաշտպանը մոտ օրերս կունենա զինված ուժերի հարցերով գլխավոր ներկայացուցիչ, ինչը կնպաստի երկրի զինված ուժերում մարդու իրավունքների ինստիտուտի ստեղծմանը:*

Աղավնի Հարությունյան
AZG Armenian Daily #118, 23/06/2007

«ԱՐՅՈՒՆՈՏ ՁԵՌՔԵՐԸ ՀԱՍԱՆ ԴԻՆՔԻՆ»

Հայտարարել է Թուրքիայի վարչապետ Ռեջեփ Թայիփ Էրդողանը

Երեկ Ստամբուլում սպանվել է «Ակօս» շաբաթաթերթի գլխավոր խմբագիր Հրանտ Դինքը: Սպանությունը կատարվել է ցերեկով այն պահին, երբ Դինքը դուրս է եկել խմբագրության շենքից: Ենթադրվում է, որ մարդասպանը եղել է երիտասարդ, մոտ 18–19 տարեկան: Սպանությունը կատարել է ատրճանակի կրակոցներով: Սպանության վայրում ոստիկանությունը հայտնաբերել է չորս պարկուճ: Ստամբուլի ոստիկանությունը մարդասպանին հայտնաբերելու համար ձեռնարկել է արտակարգ միջոցառումներ: Ուշ երեկոյան ձերբակալվել են երկու կասկածելիներ:

Այս վայրագ սպանությունը բուռն զայրույթ է առաջ բերել պոլսահայ համայնքում, ինչպես նաև թուրք մտավորականների շրջանում, որոնք, տեղեկանալով ողբերգական միջադեպի մասին, սպանությունը դատապարտելու համար չտապել են «Ակօսի» խմբագրություն: Սպանությունից հետո այնտեղ է չտապել նաև Ստամբուլի նահանգապետ Մուամմեր Գյուլերը: Այդ ընթացքում Թուրքիայի արտաքին գործերի նախարարությունը հանդես է եկել սպանությունը դատապարտող հայտարարությամբ:

Վարչապետ Ռեջեփ Թայիփ Էրդողանը Դինքի սպանության մասին իմացել է նախարարների խորհրդի նիստի ժամանակ և ընդհատելով նիստը՝ անհրաժեշտ հրահանգներ է տվել սպանության բացահայտման ուղղությամբ: Վարչապետը կարգադրել է ներքին գործերի և արդարադատության նախարարներին անել հնարավորը սպանությունը բացահայտելու համար: Երկու նախարարներն իսկույն ուղևորվել են Ստամբուլ: Էրդողանը խորը վշտով նշել է, որ արյունոտ ձեռքերն այս անգամ հասել են Դինքին: «Այս հարձակումն, ի դեմս Հրանտ Դինքի, կատարվել է մեր բոլորի դեմ, ուղղված է մեր միասնության և կայունության դեմ»:

Դինքի սպանությունը սառը ցնցուղի ազդեցություն ունեցավ նաև թուրքական մամուլի ներկայացուցիչների վրա: Նրանք, այդ թվում հանրային հեռուստառադիոընկերությունը, "Reuters"-ը ինտերնետային էջերում իսկույն արձագանքել են միջադեպին: Նրանց են միացել նաև CNN-ը, BBC-ն և այլ միջազգային լրատվական միջոցներ:

«Ազգի» հետ զրույցում «Մարմարա» թերթի գլխավոր խմբագիր Ռոբեր Հատտեճյանը նշեց, որ իրենք խորապես ցնցված են սպանությունից: «Ինձ բարոյալքված, հուսախաբ եմ զգում: Այս երկրում հանրային կարծիքը պատրաստ էր խիզախ մտքեր լսելու»: Ըստ Ռոբեր Հատտեճյանի՝ Հրանտ Դինքի սպանությունը հարված էր հայ համայնքին, Թուրքիային, խոսքի ազատությանը:

Հրանտ Դինքը ծնվել է 1954 թվականին Մալաթիայում և Ստամբուլի համալսարանի շրջանավարտ է: 1961 թ. ընտանիքը տեղափոխվել է Ստամբուլ: 1996 թ. ապրիլից Դինքն «Ակօսի» գլխավոր խմբագիրն էր: Դինքին թուրքական արդարադատությունը հետապնդել է համարձակ հայացքների համար: Նա 2005 թ. թուրքերի ինքնությունը վիրավորելու համար դատապարտվել էր 6 ամսվա ազատազրկման: Սակայն դա չխանգարեց նրան, որ չարունակի բարձրաձայն խոսել Հայոց ցեղասպանության մասին: Վերջին շրջանում հաճախակի էին թուրք ազգայնամոլների սպառնալիքները նրա նկատմամբ:

Ըստ Հակոբ Ջաքրյանի

Adaptation from AZG Armenian Daily #010, 20/01/2007

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ՕՐԻՆԱԿՈՎ

Մայիսի 17-ին Ռուսաստանի մայրաքաղաքի Քրիստոս Ամենափրկիչ տաճարում Մոսկվայի և Համայն Ռուսիո պատրիարք Ալեքսիյ Բ-ի և Արտեկրի Ռուս ուղղափառ եկեղեցու առաջնորդ և Նյու Յորքի միտրոպոլիտ Լավրի միջև կնքվեց ու սրբագործվեց մի համաձայնագիր (կանոնական միաբանման կամ հաղորդության [communion] *ակտ), որը ուշագրավ երևույթ է նաև մեզ՝ հայերիս համար: Փաստորեն այդ ակտով հաջողությամբ պսակվեցին 1991 թ.-ից՝ Խորհրդային Միության փլուզումից ի վեր Ռուս ուղղափառ եկեղեցու երկու հատվածների միջև սկսված և վերջին երեք տարիներին պաշտոնական բնույթ ստացած բանակցությունները: Ռուս եկեղեցու պառակտումն սկսվել էր 1917 թ. բոլշևիկյան հեղափոխությամբ՝ ցարի ու նրա գերդաստանի անդամների գնդակահարությանը հետևած իրադարձություններով, Ռուսաստանում պաշտոնական աթեիզմի հաստատումով: Ռուս եկեղեցու Նյու Յորքի թեմը և հետագայում արտերկրի այլ թեմեր իրենց անհնազանդությունն էին հայտնել Ռուսաստանի պատրիարքությանը, իսկ 1927 թ.-ին, երբ Ռուսիո Սերգիյ պատրիարքը եկեղեցին կատարյալ ոչնչացումից փրկելու մտահոգությամբ պաշտոնապես իր հավատարմությունն էր հայտնել կոմունիստական կառավարությանը, կապերն ամբողջովին խզվել էին երկու հատվածների միջև, և անջատյալ հատվածն իրեն հայտարարել էր Ռուս ուղղափառ հավատքի միակ պաշտպանը:*

Ստորագրված համաձայնագիրը արտերկրի Ռուս եկեղեցուն վերապահում է ներքին, նյութական, վարչական և այլ իրավասություններ՝ ինքնավարության տեսքով: Սակայն, մյուս կողմից, եկեղեցու մեկությունն է ապահովում Ռուսաստանի պատրիարքի մականի ներքո, վերջինիս վերապահելով արտերկրի եկեղեցու հովվապետի ընտրությունը հաստատելու (կետ 4), արտերկրի թեմերի լուծարման և կազմավորման որոշումներին համաձայնելու (կետ 6), թեմական առաջնորդների (հայրապետների) ընտրությունը վավերացնելու (կետ 7), եկեղեցական արարողությունների ընթացքում առաջինի՝ Ռուսիո պատրիարքի անունը հիշելու (կետ 9), մյուռոնը Ռուսիո պատրիարքից ստանալու (կետ 13) և այլ կարևորագույն իրավասություններ:

Համաձայնագրի գոյացման և կայացման գործում վճռական էր Ռուսաստանի նախագահի դերակատարումը, որը նախագահեց համաձայնագրի ստորագրման արարողությունը և ստորագրելուց առաջ խաչակնքվեց և սրբապատկերը համբուրեց: Նա ամենևին չթաքցրեց, ընդհակառակն՝ ամեն ձևով ընդգծեց պետության և անձամբ իր դերը եկեղեցու վերամիավորման գործում: Եվ այդ դերն է, որ պետք է ներկայումս օրինակ և նախաշավիղ դառնա հայ եկեղեցու վերամիավորման համար:

Սա այն առիթը չէ խորանալու հայ եկեղեցու պառակտման պատճառների մեջ, վերստին բացելու հին վերքեր, հակառակ որ դրանք դեռ արյունահոսում են: Բայց իսկական առիթն է ընդգծելու մեր պետական իշխանություններից և անձամբ հանրապետության նախագահից ակնկալվող դրական ու գործնական միջամտության անհրաժեշտությունը: Եթե բազմամիլիոն ռուս ժողովրդի միասնության համար եկեղեցու միությունը կարևոր է, ապա հայ ժողովրդի համար՝ առավել ևս:

Ըստ Հակոբ Ավետիքյանի
Adaptation from AZG Armenian Daily #112, 15/06/1991

ԼՈՒՐԵՐ ԴԵՍԻՑ ՈՒ ԴԵՆԻՑ

ԵՐԵՎԱՆ: 2007 թ. հունիսի 15-ին Մայր Աթոռ Էջմիածնում Ամենայն հայոց կաթողիկոս Գարեգին Բ-ն ընդունել է կրթության, գիտության, ազգային փոքրամասնությունների և կրոնի գծով ՀՀ նախագահի խորհրդականին կից ստեղծված մարմնի անդամներին՝ նախագահի խորհրդական Սերգո Երիցյանի գլխավորությամբ: Հանդիպմանը ներկա են եղել Հայաստանի ռուսական, քրդական, հրեական, ասորական, ուկրաինական, բելառուսական, լեհական, վրացական և հունական համայնքների ներկայացուցիչներ:

Շնորհակալություն հայտնելով վեհափառ հայրապետին՝ կրթության, գիտության, ազգային փոքրամասնությունների և կրոնի գծով նախագահի խորհրդական Սերգո Երիցյանը նշել է, որ վեհափառը ոչ միայն տարբերություն չի դրել, այլև զորացրել է ժողովուրդների բարեկամության ոգին: Ամենայն հայոց կաթողիկոսն էլ իր հերթին հորդորել է ազգային փոքրամասնություններին պահպանել ազգային դիմագիծը և իրրև հավատարիմ քաղաքացիներ անել կարելին ի բարօրություն Հայաստանի:

ՓԱՐԻԶ: «Ինձ համար մեծ պատիվ էր ստանալ ձեր չնորհավորանքը Ֆրանսիայի նախագահ ընտրվելու կապակցությամբ», - ասում է Ֆրանսիայի նախագահ Նիկոլա Սարկոզին Մեծի Տան Կիլիկիո կաթողիկոս Արամ Առաջինին հղած նամակում ի պատասխան նրա չնորհավորական ուղերձի Ֆրանսիայի նախագահի պաշտոնում ընտրվելու կապակցությամբ: «Ես կանեմ հնարավոր ամեն ինչ հայ և ֆրանսիացի ժողովուրդների միջև դարավոր բարեկամության ամրապնդման համար»: Ֆրանսիայի նախագահն ընդգծել է, որ Ֆրանսիայի վերաբերմունքը հայ ժողովրդի հանդեպ անփոփոխ կմնա: «Ես զգացված եմ Հայոց ցեղասպանության հարցում Ֆրանսիայի նախագահի դիրքորոշման առիթով նրա հասցեին ասված ձեր խոսքերից և համոզված եմ, որ Թուրքիայի կողմից Հայոց ցեղասպանության ճանաչումը այդ երկրի բարոյական պարտականությունն է: Հավաստիացնում եմ ձեզ, որ առաջիկայում ևս նույնքան վճռական կգործեմ այդ ուղղությամբ»:

ԿԱՀԻՐԵ: Այսօրվա դրությամբ արաբական աշխարհի բնակչությունը կազմում է 331 միլիոն, հաղորդել է Եգիպտոսի Մենա լրատվական գործակալությունը՝ վկայակոչելով արաբական պետությունների լիգայի տնտեսական կոմիտեի զեկուցագիրը: Ընդամին բնակչության աճի տեմպերը տարեկան 3 տոկոսից ավելի են (1,7 տոկոս): Կանխատեսումների համաձայն՝ 2000 թվականին արաբական երկրների ընդհանուր բնակչությունը կհասնի 400 միլիոնի:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐԸ ՍԱՀՄԱՆ ԵՆ ԱՆՑՆՈՒՄ: Խորհրդային սահմանապահները Խաբարովսկի չորս դպրոցականների բռնել են սահմանն անցնելիս: Նրանցից ամենամեծը 12 տարեկան է: Սահմանախախտները հանդերձավորված են եղել ինչպես հարկն է՝ քարտեզներով, կողմնացույցերով, աննդամթերքներով: Նրանց նպատակն է եղել հասնել չինական Շաուլին մենաստանը՝ ուշու սովորելու համար:

ՍԻԴՆԻ: Վերջերս Ռեմբրանդտի «Բեհեղեբուղը Դավիթ թագավորի նամակը կար-

դալիա» կտավը անսպասելիորեն գրավեց ավստրալիացի բժիշկների ուշադրությունը։ «Այն, ինչը արվեստասերների համար դասական Ռեմբրանդտ է, բժիշկների համար դասական քաղցկեղ է», – ասել է նրանցից մեկը։ Եզրակացության առիթը Բեհեղեբուղի ձախ կրծքին քաղցկեղի պարզ երևացող ախտանշաններն են։ Որ բժիշկները ճիշտ են նկատել՝ փաստ է։ Ռեմբրանդտի բնորդուհին եղել է նրա կինը՝ Հենդրիկե Սոֆելսը, որը քաղցկեղից մահացել է կտավի ստեղծումից ինը տարի անց՝ 36 տարեկան հասակում։

ԲԵԼԳՐԱԴ։ *Հարավսլավիայի արքունիքի աքսորված թագաժառանգը առաջին անգամ պետք է այցելի իր հայրենիքը, որովհետև չատ մտահոգ է այնտեղ ծավալված իրադարձություններով։ Իշխան Ալեքսանդրը Բելգրադ կժամանի հոկտեմբերի 5–ին և կփորձի խաղաղության բանակցություններ վարել հակամարտ կողմերի հետ։ Հիշենք, որ Հարավսլավիայի արքունիքը աքսորվել էր դեռևս 1941–ին։*

ԳՅՈՒՂԱՑԻՆԵՐԻ ԿԱՐԾԻՔԸ։ *Այն հարցին, թե անցյալի քաղաքական գործիչներից ով է առավել համակրելի ռուս գյուղացիների համար, մեծամասնությունը տվել է Մալենկովի ազգանունը՝ պատճառաբանելով, որ 50–ական թվականների կեսերին նա զգալիորեն թուլացրեց հարկերը և ընդարձակեց տնամերձ հողամասերի թույլատրելի սահմանները։ Երկրորդ տեղում հայտնվել է ... Լեոնիդ Բրեժնևը։ Նշվել է նրա վաստակը հասարակության կայունության գործում։*

Գործող քաղաքական գործիչներից մրցակից չի ունեցել ոչ անհայտ Ժիրինովսկին։ Սա էլ բարձր պատվի է արժանացել վճռականության և իր նպատակին հասնելու կամքի համար։

ՄՈՍԿՎԱ։ *Շարունակվում է Լենինի հուշարձանների պղծումը։ Ինչպես հայտնեցին Ռուսաստանի ներքին գործերի նախարարության մամլո կենտրոնից, օգոստոսի 26–ին Լենինգրադում վասիլևյան կղզու գործկոմի չենքի մոտակա արձանին կանաչ ներկ են լցրել, Կոստով քաղաքում և Նիժնի Նովգորոդի մարզի Պրավդինսկ ավանում Լենինին ներկել են սպիտակ գույնով, իսկ Սարատովի մարզի Եկատերինովկա ավանում՝ դեղին գույնով։*

ՆԻԳԵՐԻԱ։ *Նիգերիայի պրեզիդենտ գեներալ Իբրահիմ Բաբանգիդան արևմտյան պետություններից պահանջում է հատուցել այն վնասը, որ Աֆրիկային պատճառել է ստրկավաճառությունը։ Նա հայտարարել է, որ ավելի քան 30 մլն աֆրիկացիների տարհանումով է մեծապես պայմանավորված Աֆրիկայի հետամնացությունը, մինչդեռ «նախկինում Եվրոպան և Աֆրիկան գրեթե հավասար մակարդակ են ունեցել»։*

ՊՐԵՏՈՐԻԱ։ *1991 թ.–ի գրական լավագույն ստեղծագործության համար Նոբելյան մրցանակը չնորհվել է Հարավային Աֆրիկայի բնակչուհի, սպիտակամորթ գրող Նադին Գորդիմերին։*

ARMENIAN FABLES

ՄԽԻԹԱՐ ԳՈՇ (1140-1213)

ԱՍՏՂԵՐԸ

Մի անգամ աստղերը ժողով արեցին։ Նրանցից ծերագուլյնն ասաց.

—Մենք չատ ենք. ինչո՞ւ լուսնի և արեգակի փոխարեն գիշեր ու ցերեկ չենք լուսավորում։

Մեկ ուրիշը պատասխանեց.

—Որովհետև միավորված չենք։

Եվ որոշեցին միավորվելով՝ նախ հաղթել արեգակին։ Բայց հանկարծ ծագեց լուսինը, և նրանք խամրեցին։

—Սրանից որ այսպես խամրեցինք, — ասացին նրանք, — հապա ի՞նչ կլինեինք, եթե արեգակը ծագեր։

Եվ գղջալով խոստովանեցին իրենց պարտությունը։

Խրատում է առակս, թե թուլերը, ինչքան էլ թվով չատ լինեն, չեն կարողանա հաղթել հզորին։

ԱՊԱՇԽԱՐՈՂ ԳԱՅԼԸ

Գայլը ծերանալով գնում է ոչխարի հոտի մոտ ու ասում.

—Այժմ ապաշխարող եմ և չատ եմ ձեզ վչտացրել, ուստի ուզում եմ գալ և ձեր տան մաքրողը դառնալ, որպեսզի թողության արժանանամ և ձեր մանուկներին ուրիչ գայլերից ևս պահպանեմ։

Եվ ուրախանալով ոչխարները չներին ասում են.

—Այլևս մի նեղեք նրան։

Գայլը մնում է այդտեղ, համբերում, մինչև մեծանում են գառները, ապա սկսում է հոշոտել և ուտել նրանց։ Ի վերջո չատերը, նկատելով այդ, սատկեցնում են նրան։

Առակս այսպիսի խրատ է տալիս. չուտ չհավատալ չարագործին։

ՆՌՆԵՆԻՆ ԵՎ ԹՁԵՆԻՆ

Նռնենին և թզենին կամեցան սիրով կապվել միմյանց ու երդվեցին քաղցրությամբ, բայց նռնենու թթվության պատճառով ձանձրացավ թզենին, և նրանց դաչինքը խախտվեց։

Առակիս իմաստն այն է, որ սիրողները նախ պետք է փորձեն միմյանց բարքերը, թե բոլոր կողմերով նմա՞ն են իրար, իսկ եթե ոչ՝ հեչտությամբ կխախտվի սերը։

ՉԿՆԵՐՆ ՈՒ ՆՐԱՆՑ ԹԱԳԱՎՈՐԸ

Չկներին մեղադրեց նրանց թագավորը.

– Ինչո՞ւ եք ուտում ձեզնից մանր ձկներին։

Համարձակությունն ստանալով՝ ձկները պատասխանում են.

– Որովհետև քեզնից սովորեցինք։ Շատերը եկան քեզ երկրպագելու, և կլանելով՝ քեզ կերակուր դարձրիր։

Ըստ այդմ՝ իրենք էս հանդուգն եղան։

Առակս հանդիմանում է, որ ոչ թե խոսքով, այլ գործով պետք է խրատել։

ՄԱՐԴԸ ԵՎ ԳԱԼԻԱՆՈՍԸ

Մի անգամ Գալիանոսը դասախոսություն է կարդում մարմնի առողջության մասին՝ ասելով։

– Եթե մարդ զգույշ լինի ուտելու և խմելու մեջ, մեր բժշկության կարիքը չի զգա։

Այս լսելով՝ մի մարդ ո՛չ ուտում է, ո՛չ խմում։ Դրանից նա ծանր հիվանդանում է և թշնամանում Գալիանոսին։ Իմանալով այդ՝ Գալիանոսն ասաց.

– Ո՛վ անմիտ մարդ, չգիտե՞ս դու, որ մենք բնության արարիչը չենք, այլ օգնականը։ Ինչո՞ւ չհասկացար խոսքիս իմաստը, որ ճիշտ վարվեիր։

Այս օրինակից սովորում ենք, որ ուշադրությամբ պետք է լսել իմաստունների ու բժիշկների խոսքը և խուսափել ծայրահեղություններից՝ և՛ առավելից, և՛ նվազից, որովհետև երկու դեպքում էլ չարիք կա։

ՎԱՐԴԱՆ ԱՅԳԵԿՑԻ (1170-1235)

ԱՌՅՈՒԾԸ ԵՎ ԱՂՎԵՍԸ

Մի առյուծ կորյուն ծնեց, և հավաքվեցին կենդանիները՝ կորյունին տեսնելու և ուրախանալու։

Աղվեսն եկավ և հանդեսի ժամանակ բազմության մեջ առյուծին նախատեց բարձրաձայն ու անարգեց, թե ա՞յդ է քո գորությունը, որ ծնում ես միայն մեկ կորյուն և ոչ բազմաթիվ։

Առյուծը հանդարտաբար պատասխանեց և ասաց.

– Այո, ես ծնում եմ մի կորյուն, բայց առյուծ եմ ծնում և ոչ քեզ նման աղվես։

ԻՇԽԱՆԸ ԵՎ ԱՅՐԻ ԿԻՆԸ

Մի իշխան կար խիստ չար ու անիրավ։ Եվ նույն քաղաքում ապրում էր մի այրի կին, և իշխանը, հարկ պահանջելով, նեղում էր նրան, և այրի կինն աղոթում էր, որ իշխանն ունենա խաղաղ ու երկար կյանք։

Գնացին, ասացին իշխանին՝ քո չարության համար աղոթում է այրին։ Եվ իշխանը եկավ ու ասաց.

– Ես քեզ բարիք չեմ արել, ո՛վ կին, դու ինձ համար ինչո՞ւ ես աղոթում։

Այրի կինն ասաց.

– Քո հայրը վատ մարդ էր, ես անիծեցի, և նա մեռավ։ Դու նստեցիր նրա տեղը՝ ավելի խիստ չար։ Եվ այժմ վախենում եմ, որ մեռնես, և քո որդին քեզնից ավելի չար լինի։

ԿՏԱԿ ԳԱՆՁԻ ՄԱՍԻՆ

Մի իմաստուն և աղքատ մարդ ուներ ծուլ որդիներ։ Մահվան ժամին նա կանչեց որդիներին և ասաց.

– Ո՛վ զավակներ, իմ նախնիները շատ գանձ են թաղել մեր այգում, և ես ցույց չեմ տա նրա տեղը։ Այդ գանձը կգտնի նա, ով շատ աշխատի և խոր փորի։

Եվ հոր մահից հետո որդիներն սկսեցին աշխատել մեծ եռանդով և խորն էին վարում, որովհետև յուրաքանչյուրն աշխատում էր, որ ինքը գտնի գանձը։

Եվ այգին սկսեց աճել և զորանալ և առատ բերք տվեց և նրանց հարստացրեց գանձերով։

ԵՂԵԳՆԸ ԵՎ ԾԱՌԵՐԸ

Մի թագավոր գբոսանքի ելավ՝ չրջելու լեռներում և հովիտներում։ Եվ տեսավ, որ մեծամեծ ծառեր կային կոտրտված ու փչրված, և միայն մեկ եղեգ կար՝ կանգուն, անարատ։ Եվ թագավորն ասաց.

– Ո՛վ եղեգն, ասա՛ ինձ, թե ինչպես հաստատուն ես մնացել, երբ մեծամեծ ծառեր փչրվել են։

Եվ եղեգն ասաց.

– Ո՛վ թագավոր, երբ սաստիկ հողմ բարձրացավ, ծառերը հպարտությամբ հակառակ կանգնեցին հողմի դեմ, և հողմը նրանց փչրեց, իսկ ես խոնարհվեցի հողմի կամքով և ահա կանգուն եմ։

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԶԻՆՎՈՐԸ

Մի իմաստուն զինվոր պատերազմ էր գնում, և նա երկու ոտքով կաղ էր։ Եվ զինվորներից մեկն ասաց.

– Ո՛վ ողորմելի, ո՞ւր ես գնում։ Քեզ իսկույն կսպանեն, որովհետև փախչել չես կարող։

Եվ նա ասաց.

– Ո՛վ անմիտ, ես չեմ գնում պատերազմ՝ փախչելու, այլ կանգնելու, կռվելու և հաղթելո՛ւ։

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՎ ՋՐԱՂԱՑԸ

Եկեղեցին պարծեցավ յուր արբուքյամբ և ասց.

– Ես եմ տաճարն Աստծու, և դեպի ինձ են գալիս քահանաները և ժողովուրդը՝ աղոթք մատուցելու Աստծուն և պատարագ, և հաշտվում է Աստված աշխարհի հետ, և մեղքերին թողություն է լինում։

Այն ժամանակ ջրաղացն ասաց եկեղեցուն.

– Ինչ որ դու ասում ես, արդար է և ճշմարիտ, բայց դու իմ երախտիքը մի մոռանա, որ գիշեր-ցերեկ աշխատում եմ և աղում այն, ինչ ուտում են քահանաները և ժողովուրդը և ապա քեզ են գալիս աղոթելու և երկրպագելու Աստծուն։

ԻՇԱՏԵՐԸ ԵՎ ԳԱՅԼԸ

Մի մարդ կորցրել էր էշը։ Նա մորմոքալով այս ու այն կողմ էր չրջում, փնտրում ու չէր գտնում։ Հանդիպում է նա մի գայլի։

– Ո՛վ եղբայր, – հարցնում է մարդը, – կորցրել եմ իմ իշուկը, չե՞ս գտել։

– Եղբա՛յր, քո էշը ես եմ գտել, – պատասխանում է գայլը։

– Բե՛ր, որ քո գտնելու վարձը տամ։

– Ո՛վ մարդ, – ասում է գայլը, – քո էշը տիղմի մեջ էր խրվել։ Ես երեք օր չարչարվեցի, հազիվ կարողացա հանել։ Գիտեի, որ աղքատ մարդ ես, ինձ վարձահատույց լինել չէիր կարող, և վարձի տեղը էշդ կերա։

ՀԱԳՈՒՍՏԻ ՊԱՏԻՎ

Մի թագավոր իր զորքով ճանապարհ էր գնում։ Նա երկու սուրբ հայրերի տեսավ գարչելի հագուստով։ Թագավորը իջավ նժույգից և խոնարհվելով համբուրեց նրանց։ Զորավարները սկսեցին տրտնջալ, թե այս թագավորը իր մեծամեծներին պատիվ չի տալիս, չնչին մարդկանց մեծարում է։

Թագավորն իմանալով հրամայեց չորս սնդուկ սարքել. երկուսը՝ արտաքուստ գեղեցիկ ու քանդակազարդ՝ լի աղբով ու ավազով, իսկ մյուս երկուսը՝ արտաքուստ տհաճ, կպրոտ, մեջը լի ոսկով ու մարգարտով։ Եվ կանչելով բամբասող իշխաններին՝ թագավորն ասաց.

– Գնահատեցե՛ք և ընտրեցե՛ք չորս կնքած աստղերից որն ուզում եք։ Նրանք ընտրեցին գեղեցիկները և բանալով տեսան, որ լցված են աղբով ու ավազով, զըղջացին։

Թագավորն ասաց.

– Այդպես եք նայում երեսին և պայծառ հագուստին այն մարդու, որ ներքուստ լի է աղտեղությամբ։ Իսկ այս սուրբ հայրերը, որոնց հանդիպեցի, արտաքուստ էին աղտոտ, իսկ ներքուստ՝ լի հոգու չնորհով։

ԱՂՔԱՏՆ ՈՒ ԱՐԾԻՎԸ

Ոմն աղքատ մարդ մի կտոր միս էր խորովում անմարդաբնակ վայրում։ Եվ ահա մի արծիվ հանկարծակի սլացավ վերևից, հափշտակեց միսն ու բարձրացնելով՝ տարավ։ Աղքատը, գետնին երեսի վրա ընկած, լաց եղավ՝ ասելով.

– Ջվայլե՛ս։

Արծիվը տարավ միսն իր բույնը, դրեց ձագերի առջև ու ինքը գնաց։ Մի կայծ, որ կպած էր մնացել մսին, այրեց արծվի բույնն ու ձագերին։

ՇԻՆԱԿԱՆԻ ՈՐԴԻՆ՝ ԹԱԳԱՎՈՐ

Մի երկրի թագավոր վախճանվել էր։ Եվ երբ իշխաններն ու նախարարները իրենցից մեկին թագավոր ընտրելու համար միաբանության չէին գալիս, մի շինականի որդու կարգեցին թագավոր։

Իսկ նրա հայրը, գալով պալատ և տեսնելով իր որդուն թագավորական հանդերձների մեջ, հարցնում է նրան.

– Որդյա՛կ, ճանաչո՞ւմ ես ինձ։

– Ինչպե՞ս կարող եմ ճանաչել, – պատասխանում է որդին, – երբ ի՛նձ չեմ ճանաչում։

ՔԱԶԵՆ ԵՎ ԸՆՏԱՆԻ ՀԱՎԸ

Պարսավում էր բազեն հավին ու ասում.

– Ինչո՞ւ այդպես անչնորհակալ ես քո տիրոջ նկատմամբ, ինչո՞ւ ես զգուշանում նրանից։ Ջե՞ս տեսնում ինձ, վայրենի լինելով հանդերձ, հենց որ տերս սուլում և կամ ձեռքի շարժումով կանչում է, անմիջապես մոտենում եմ նրան։ Իսկ դու թեև ծնվել ու սնվել ես նրա տան մեջ, բայց խուսափում ես նրանից։

– Շամփուրն եմ հիշում, որովհետև մեզանից չատերին խորովեցին, իսկ բազեներից՝ ոչ մեկին։ Որքան որ ես հավ եմ տեսել շամփուրի վրա, ո՛վ թռչունների արքա, եթե դու դեթ մի բազե տեսնեիր, կարծում եմ, որ անդարձ կհեռանայիր մարդուց, և եթե հազար անգամ համոզեին ու բազում պարգևներ խոստանային, դարձյալ չէիր համաձայնի ենթարկվել նրա կանչին։

ԹԱԳԱՎՈՐԻ ՆԱԽԱՆՁՈՏ ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ

Թագավորի պալատում ծառայող երկու իշխան առելով ատում էին իրար։ Մի անգամ, կամենալով փորձել նրանց, թագավորն ասաց.

– Խնդրեցե՛ք ինձանից, ինչ որ ուզում եք։ Բայց իմացե՛ք, մեկի խնդրածի դիմաց մյուսին կրկնակին պիտի տամ։

– Թագավո՛ր, – հարցնում է մեծ իշխանը, – ինչ որ խնդրեմ, իմ պաշտոնակից իշխանին երկո՞ւսը կտաս։

– Այո՛, ինչ որ խնդրես, կանեմ, – ասում է թագավորը։

Մեծ իշխանը մտածում է. «Եթե ես մի քաղաք ուզեմ, կտա։ Բայց իմ ընկերոջը երկուսը կհասնի, սիրտս կպայթի»։

– Թագավո՛ր, – դիմում է նա, – քեզանից խնդրում եմ, որ իմ մեկ աչքը հանես։

Թագավորը հրամայեց հանել մեծ իշխանի աչքերից մեկը։

Պարզ է, որ նախանձոտն իր անձին ավելի թշնամի է, քան ուրիշների։

ԿԱՄԱԿՈՐ ԿԻՆԸ

Մի մարդ իր կնոջ հետ անցնում էր հնձած արտի մոտով։

– Տեսնո՞ւմ ես, որքան գեղեցիկ ու լավ է հնձած արտը, – ասում է նա կնոջը։

– Ոչ թե հնձած է, այլ խուզած է, – հակաճառում է կինը ամուսնուն։

Քանի ամուսինն ասում է՝ հնձած է, կինը թե՝ չէ, խուզած է։ Բարկանալով՝ ամուսինը կնոջը նետում է ջուրը։

Եվ քանի որ կինն այլևս չէր կարող խոսել, ուստի հանում է ձեռքը ջրից դուրս ու, երկու մատները մկրատի պես չարժելով, մինչև մեռնելը պնդում, թե արտը խուզած է։

ՓՂԻ ՈՐԴԻՆ՝ ԻՄԱՍՏԱՍԻՐՈՒԹՅԱՆ ԱՇԱԿԵՐՏ

Փիղն իր որդուն հանձնեց Պլատոնին՝ իմաստասիրություն ուսանելու։ Եվ ուսուցիչը հանձնարարեց աշակերտին չոքել լսարանում, իսկ նա չկարողացավ։ Պատվիրեց նաև, որ գլուխը խոնարհի գետնին, այդ էլ չկարողացավ։ Պլատոնը այն ժամանակ ետ վերադարձրեց նրան հորը և ասաց.

– Արժանի է, որ քո որդին թագավորի պալատում լինի՝ միշտ ոտքի կանգնած՝ և ոչ իմ լսարանում, քանի որ ո՛չ նստել կարող է և ո՛չ գլուխ խոնարհել։

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏՎՈՂ ՄԱՐԴԸ

Մի մարդ տուն էր չինում։ Փորում էր տան հիմքը, չարում աղյուսով, իսկ աղյուսի վրա չարում էր քար։

– Ի՞նչ ես անում, եղբայր, – ասում է մեկը, – պետք է ներքևում քարը չարել, վերևում՝ աղյուսը։

– Պատրաստվում եմ ամուսնանալու, – ծիծաղելով պատասխանում է տանտերը, – կինս որ գա, միևնույն է, չուռ է տալու տունը, պատերը կուղղվեն։

ԹԱԳԱՎՈՐՆ ՈՒ ԾԵՐՈՒՆԻՆ

Բաբելոնի թագավորը մեծ զորաբանակով քաղաք մտնելիս տեսավ մի ծերունու, որ արմավենի էր տնկում։

– Ո՛վ ծերունի, – ասում է թագավորը, – ինչո՞ւ ես տնկում։ Ջէ՞ որ դա

քառասուն տարի հետո պիտի պտուղ տա, իսկ դու այսօր-վաղը գնալու ես։

– Թագավո՛ր, – պատասխանեց Ծերունին, – մի մարդ տնկել էր արմավենի, ես վայելեցի պտուղը, ես էլ տնկում եմ, որ մեկ ուրիշը վայելի։

– Տվե՛ք նրան հազար ղրամ, – հրամայում է Թագավորն իր ենթականերին, – որովհետև բարի և լավախոհ մարդ է։

Վերցնելով ղրամը՝ Ծերունին գոհ եղավ ճակատագրից։

– Ինչո՞ւ գոհ եղար, – հարցնում է Թագավորը։

– Որովհետև, – պատասխանում է Ծերունին, – ամեն ծառ տնկող քառասուն տարին լրանալուց հետո է վայելում, իսկ ես այսօր վայելեցի։

ՕԳՈՍՏՈՍ ԿԱՅՍՐՆ ՈՒ ՕՏԱՐԱԿԱՆԸ

Մի օր Օգոստոս կայսրն իմացավ, որ Հռոմ է ժամանել մի օտարական, որը ամեն ինչով չատ նման է իրեն։ Կայսրը կանչեց նրան իր մոտ ու տեսնելով՝ չատ ուրախացավ։ Ներանք մի քիչ զրուցեցին, այնուհետև կայսրը հարցրեց.

– Հորս ժամանակներում արդյոք մայրդ եկե՞լ է Հռոմ։

– Մայրս՝ ոչ, – պատասխանեց օտարականը, – բայց հայրս չատ անգամ է Հռոմ եկել։

ԺԼԱՏ ՀԱՐՈՒՍՏՆ ՈՒ ՆՐԱ ԱՐՁԱՆԸ

Մի չատ ժլատ ու հարուստ մարդ մարմար քարից պատրաստել է տալիս իր արձանը։ Ցույց տալով քանդակը բարեկամներից մեկին՝ նա հարցնում է.

– Ինչպե՞ս է քանդակված, նմա՞ն է արդյոք ինձ։

– Ե՛վ հոգով, և՛ մարմնով չատ նման է քեզ, – պատասխանում է բարեկամը։

ԵՐՋԱՆԻԿ ՄԱՐԴԸ

Մեծահարուստ մի մարդ, որ չատ էր ճանճրանում, կանչեց նչանավոր բժիշկների և դարման խնդրեց իր անբուժելի ախտին։ Գիտնականները միաձայն հայտարարեցին, թե բախտավոր մի մարդու չապիկը միայն կարող էր իրեն բուժել։ Հիվանդը սպասավորներ ուղարկեց ամեն կողմ, որ փնտրեն, գտնեն և բերեն այդ հրաչագործ չապիկը. բայց բոլորն էլ ձեռնունայն և հուսահատ վերադարձան։ Մեկ բախտավոր գյուղացի էին միայն գտել, այն էլ չապիկ չուներ։

ՎԱՏԻՑ ԷԼ ՎԱՏԸ

Մի թագավոր իր թագավորութիյան կեսը տալիս է վեզիրին։ Մի օր էլ թաքուն նայում է, տեսնում, որ վեզիրն իր գանձարանից մի ոսկի գողացավ։ Մտածում է. «Թագավորութիյունս սրա հետ հալալ կես եմ արել, էս մարդուն ի՞նչն է սիրում, որ իմ գանձարանից մի ոսկի է գողանում»։

Վեզիրին կանչում է իր մոտ, ասում.

— Վեզի՛ր, քեզ տասնհինգ օր ժամանակ եմ տալիս, մա՛ն արի, գտի՛ր, եկ ինձ ասա՛, թե ի՞նչն է աչխարհքում վատից էլ վատը։ Որ չասացիր, քեզ կախ եմ տալու։

Վեզիրը գնում է տասն օրվա մեջ ամբողջ երկիրը պտտում, սրան-նրան հարցուփորձ անում, ոչ մեկն էլ չի կարենում պատասխան տա։

Տասն օրից հետո գալիս է թագավորի մոտ, ասում.

— Թագավո՛րն ապրած կենա, չատ եմ ման եկել, հարցուփորձ արել, իմացող չկա։

Թագավորը, թե՝

— Ջեմ իմանում, հինգ օր է մնացել՝ յա՛ գտի, յա՛ կախ եմ տալու։

Վեզիրը նորից է դես-դեն ընկնում, խելոք մարդկանց հարցուփորձ անում, հնար չի լինում, չեն գտնում պատասխանը։

Էսպես հույսը կտրած վերադառնում է։ Մի հանդի միջով անց կենալիս տեսնում է՝ մի չոբան, ոչխարն առաջն արած, արածեցնում է։ Կողքովն անցնում է, բարև չի տալիս։ Որ մի քիչ գնում է, չոբանը ձեն է տալիս. — Ա՛յ ճամբորդ, ես ծեր մարդ եմ, կողքովս անց կացար, ինչի՞ բարև չտվիր։

Վեզիրն ասում է. — Հենց իմ դարդն ու ցավս քեզ բարև տա՛լն էր ...

— Դարդ ու ցավդ ի՞նչ է, — ասում է չոբանը, — պատմի տեղնամ, բալքի կարենամ օգնեմ։

— Ինքա՛ն իմաստուն, խելոք մարդկանց մոտ եմ գնացել, չեն կարեցել մի բան անեն, դու ի՞նչ պիտի անես, — ասում է վեզիրը։

— Ի՞նչ կա որ, ասա՛, գուցե կարենամ մի բանով օգնել, — ասում է չոբանը։

Վեզիրը պատմում է. — Ես էսինչ թագավորի վեզիրն եմ։ Թագավորը իր երկրի կեսը ինձ էր տվել, մի օր էլ նրա գանձարանից մո ոսկի գողացա։ Հիմի տասնհինգ օր ժամանակ է տվել, ասել է՝ գնա պտտիր, ման արի, հարցուփորձ արա, ինձ պատասխան բեր, թե ինչն է աչխարհքում վատից էլ վատը։ Էս տասնհինգն օրն անց է կենում, ամեն տեղ ման եմ եկել, հարցուփորձ արել, չեմ կարողանում էդ հարցի պատասխանը գտնեմ։

Չոբանն ասում է.

— Վեզի՛ր, ահա՛, ճաղերի տակ տավարի աղբ կա, հավաքիր կեր, իմ ամբողջ

ոչխարն էլ տամ քեզ՝ իմ փոխարեն քչի՛ր, էդ հարցի պատասխանն էլ ասեմ։*

Վեզիրն աչք է ածում չորս կողմը, տեսնում է մարդ չկա, ճաղի տակից աղբը հավաքում է, ուտում։ Չոբանի ոչխարը հավաքում, քչում է, հետո էլ հարցնում.

— Դե՛ ասա, ի՞նչն է աչխարհքումս վատից էլ վատը։

— Ագահությունն ու աչքածակությունը, — պատասխանում չոբանը։

Վեզիրը գնում է թագավորի մոտ, ասում.

— Թագավորն ապրած կենա, գտել եմ հարցիդ պատասխանը։ Աչխարհքիս վատից էլ վատը ագահությունն ու աչքածակությունն է։

— Էդ ո՞վ է քեզ էդ բանն ասել, — հարցնում է թագավորը։

— Էսինչ սարի չոբանը, — պատասխանում է վեզիրը։

Թագավորը մարդ է ուղարկում, էդ չոբանին բերում են պալատ, թագավորության կեսը տալիս է նրան։ Վեզիրին էլ էդ պաշտոնից հանում ու հեռացնում պալատից։

ՇՈՒՅԼ ՄԱՐԴ ՈՒ ԿԻՆԸ

Մարդ ու կին են լինում, երկուսն էլ չատ ծուլ։ Նա սրան է ասում՝ կովը ջուրը տար, սա՝ նրան։ Համաձայնության չեն գալիս։ Վերջը պայման են դնում. — Ով առաջինը խոսի, նա կովը տանի ջուրը։

Կինը գնում է հարևանի տուն։ Մարդը մնում է տանը մենակ։

Մեկ էլ մի անծանոթ մարդ է մտնում տուն, բարև տալիս։ Սա ձեն չի հանում։

Ասում է. — Հիվա՞նդ ես։

Չի խոսում։

— Աչքերդ չե՞ն տեսնում։

Չի խոսում։

Ինչ անում - չի անում՝ ձեն չի հանում։

Էս որ տեսնում է էդ անծանոթ մարդը, հավաքում է տան եղած-չեղածը, լցնում պարկը, չալակում-դուրս գնում։

Մի քիչ հետո կինը տուն է մտնում, տեսնում է՝ ոչինչ չկա տանը, ամեն ինչ սրբած-տարած։

Զարմացած ասում է. — Ա՛յ տղա, էս մեր տան եղած-չեղածը ո՞վ է տարել։ Մարդն էն կողմից վեր է թռչում ուրախացած, ասում. — Դու առաջի՛նը խոսեցիր, կովը դո՛ւ պետք է տանես ջուրը։

---

* In the Ararat-valley, and particularly in the Lori region dialects, the combination '*այ*' contracts into an '*է*' in initial position and '*է*' in medial position of words. Thus, words like *այս, այդ, այն* appear as *էս, էդ, էն* and *մայր, հայր, ծայր* as *մեր, հեր, ծեր*։

ԿԱՑԻՆ ԱԽՊԵՐԸ

Մի մարդ գնաց հեռու երկիր՝ աշխատանք անելու, ընկավ մի գյուղ։ Տեսավ՝ այս գյուղի մարդիկ ձեռով են փայտ կոտրատում։

— Ախպե՛ր, ասավ, ինչո՞ւ եք ձեռով փայտ անում, մի՞թե կացին չունեք։

— Կացինն ի՞նչ բան է, — հարցրին գյուղացիք։

Մարդը իր կացինը գոտկից հանեց, փայտը ջարդեց, մանրեց, դարսեց մյուս կողմը։ Գյուղացիք այս որ տեսան, վազեցին գյուղամեջ, ձայն տվին իրար։

— Տո՛, եկե՛ք, տեսե՛ք, կացին ախպերը ինչ արավ։

Գյուղացիք հավաքվեցին կացնի տիրոջ գլխին, խնդրեցին, աղաչեցին, շատ ապրանք տվին ու կացինը ձեռից առան։

Կացինը առան, որ հերթով կոտրեն իրենց փայտը։

Առաջին օրը տանուտերը տարավ։ Կացինը վրա բերավ թե չէ՝ ոտը կտրեց։ Գոռալով ընկավ գյուղամեջ։

—Տո՛, եկե՛ք, եկե՛ք, կացին ախպերը կատաղել է, ոտս կտրեց։

Գյուղացիք եկան, հավաքվեցին, փայտերն առան, սկսեցին կացնին ծեծել։ Մեծեցին, տեսան՝ ոչինչ չեղավ։ Փայտերը կիտեցին վրան, կրակ տվեցին։

Բոցը բարձրացավ, չորս կողմը բռնեց։ Երբ կրակն իջավ, եկան բաց արին, տեսան՝ կացինը կարմրել է։ Գոռացին։

— Վա՛յ, տղե՛ք, կացին ախպերը բարկացել է, տեսե՛ք՝ ոնց է կարմրել։ Որտեղ որ է, մեր գլխին մի փորձանք կբերի։ Ի՞նչ անենք։

Մտածեցին, մտածեցին ու վճռեցին՝ տանեն բանտը գցեն։

Տարան-գցեցին տանուտերի մարագը։

Մարագը լիքը դարման էր։ Գցեցին թե չէ՝ կրակն առավ, բոցը երկինք բարձրացավ։

Գյուղացիք սարսափած վազեցին տիրոջ եռևից թե՝ «Ե՛կ, աստծու սիրուն, կացին ախպորը բան հասկացրու»։

Ըստ Հովհաննես Թումանյանի «Կացին ախպերը» *հեքիաթի*
(Adaptation from Hovhannes Toumanian, 1869-1923)

ՍՈՒՏԱՍԱՆԸ

Լինում է – չի լինում, մի թագավոր է լինում։ Էս թագավորը իր երկրումը հայտնում է.

«Ով էնպես սուտ ասի, որ ես ասեմ՝ սուտ է, իմ թագավորության կեսը կտամ նրան»։

Գալիս է մի հովիվ, ասում է.

*— Թագավո՛րն ապրած կենա, իմ հերը մի դագանակ ուներ, որ էստեղից

մեկնում էր, երկնքում աստղերը խառնում։

— Կպատահի՛, — պատասխանում է թագավորը։ — Իմ պապն էլ մի չիբուխ ուներ, մի ծերը մեկնում, արեգակիցը վառում։

Ստախոսը գլուխը քորելով դուրս է գնում։

Գալիս է մի դերձակ։ Ասում է.

— Ներողությո՛ւն, թագավո՛ր, ես վաղ պիտի գայի, ուշացա։ Երեկ չատ անձրև եկավ, կայծակները պայթեցին, երկինքը պատռվեց, գնացել էի կարկատելու։

— Հա՛, լավ ես արել, — ասում է թագավորը, — բայց լավ չէիր կարկատել. էս առավոտ մի քիչ անձրև թափվեց։

Սա էլ է դուրս գնում։

Ներս է մտնում մի աղքատ գյուղացի՝ կոտը մեջքին։

— Դո՛ւ ինչ ես ուզում, ա՛յ մարդ, — հարցնում է թագավորը։

— Ինձ մի կոտ ոսկի ես պարտ, եկել եմ տանեմ։

— Մի կոտ ոսկի՞, — զարմանում է թագավորը։ — Սո՛ւտ ես ասում, ես քեզ ոսկի պարտական չեմ։

— Ջէ՛, չէ՛, ճշմարիտ ես ասում, — խոսքը փոխում է թագավորը։

— Ճշմարիտ եմ ասում՝ մի կոտ ոսկին տուր։

Ըստ Հովհաննես Թումանյանի «Սուտասանը» *հեքիաթի*
(Adaptation from Hovhannes Toumanian, 1869-1923)

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԸ

Ժամանակին մի մարդ ու կնիկ են լինում։

Էս մարդ ու կնիկը իրար չէին հավանում։

Մարդը կնկան էր ասում հիմար, կնիկը մարդուն, միշտ իրար հետ կռվում էին։ Մի օր էլ մարդը մի քանի փութ եղ ու բրինձ է առնում, տալիս է մչակի չալակը, տանում տուն։

Կնիկը բարկանում է.

— Ա՛յ, որ ասում եմ հիմար ես, չես հավատում.

Էսքան եղն ու բրինձը միանգամից ինչի՞ համար ես առել-բերել. հորդ քելե՞խն ես տալիս, թե՞ տղիդ հարսանիքն ես անում։

— Ի՞նչ քելեխ, ի՞նչ հարսանիք, ա՛յ կնիկ, ի՛նչ ես խոսում, տար պահի, բարեկենդանի համար։

Կնիկը հանգստանում է, տանում է պահում։

Անց է կենում մի առժամանակ, էս կնիկը սպասում է, սպասում է, բարեկենդանը չի գալիս։ Մի օր էլ չեմքում նստած է լինում, տեսնում է մի մարդ արագ-արագ փողոցով անց է կենում։ Ջեռը դնում է ճակատին ու ձեն տալի.

— Ա՛խպեր, ա՛խպեր, հալա մի կանգնիր։

Տղեն կանգնում է։

— Ա՛խպեր, բարեկենդանը դու հո չե՞ս։

Անցվորականը նկատում է, որ էս կնկա ծալը պակաս է, ասում է.

— Հա, ես եմ բարեկենդանը, քույրիկ ջան, ի՞նչ ես ասում։

— Ին եմ ասում, որ մենք քո ծառան հո չե՞նք, որ քո եղն ու բրինձը պահենք։ Դե արի տար։

Էս մարդը ներս է մտնում, սրանց եղն ու բրինձը չալակում ու գնում։ Մարդը գալիս է տուն, կնիկն ասում է.

— Հա՛, էն բարեկենդանն եկավ ու իր բաները տարավ։

— Ի՞նչ բարեկենդան ... ի՞նչ բաներ ...

— Ա՛յ էն եղն ու բրինձը ...

— Վա՛յ քու անխելք տունը քանդվի, որ ասում եմ հիմար ես — հիմար ես էլի ... Ո՞ր կողմը գնաց։

— Ա՛յ էն կողմը։

Էս մարդը ձի է նստում, ընկնում բարեկենդանի ետևից։ Գալիս է հասնում իրեն։

— Բարի օր, էս ճամփովը մարդ չի՞ անցել։

— Անցել է։

— Ի՞նչ ուներ չալակին։

— Եղ ու բրինձ։

— Ինչքա՞ն ժամանակ կլինի։

— Բավականին ժամանակ կլինի։

— Որ ձին քշեմ՝ կհասնե՞մ։

— Ջես հասնի, դու՝ ձիով, նա՝ ոտով։ Մինչև քու ձին չորս ոտը կփոխի, նա երկու ոտով չուտ-չուտ կգնա։

— Բա ինչպե՞ս անեմ։

— Ինչպե՞ս պետք է անես. ուզում ես, ձիդ թող ինձ մոտ, դու էլ նրա պես ոտով վազի, գուցե հասնես։

— Հա՛, էդ լավ ես ասում։

Վեր է գալիս, ձին թողնում սրա մոտ ու ոտով ճանապարհ ընկնում։

Սա հեռանում է թե չէ, բարեկենդանը բեռը բարձում է ձիուն, ճամփեն ծռում, քշում։

Էս մարդը ոտով գնում է, տեսնում է չհասավ, ետ է դառնում, տեսնում՝ ձին էլ չկա։ Գալիս է տուն։ Նորից սկսում են կռվել, մարդը՝ եղ ու բրինձի համար, կնիկը ձիու։

Ըստ Հովհաննես Թումանյանի «Բարեկենդանը» հեքիաթի
(Adaptation from Hovhannes Toumanian, 1869-1923)

ԱՆՀԱՂԹ ԱՔԼՈՐԸ

Լինում է, չի լինում՝ մի աքլոր է լինում:

Էդ աքլորը քուջուջ անելիս մի ոսկի է գտնում:

Կտուրն է բարձրանում ու կանչում.

— Ծուղրուղո՛ւ, փող եմ գտե՛լ …

Թագավորը լսում է, իր նազիր-վեզիրին հրամայում է՝ գնան, խլեն-բերեն:

Նազիր-վեզիրը գնում են՝ խլում-բերում:

Աքլորը կանչում է.

— Ծուղրուղո՛ւ, թագավորն ինձանով ապրե՛ց …

Թագավորը ոսկին ետ է տալիս իր նազիր-վեզիրին, ասում է.

— Ե՛տ տարեք, իրեն տվեք, թե չէ աշխարհքովը մին կխայտառակի էդ անպիտանը …

Նազիր-վեզիրը ոսկին տանում են, ետ տալիս աքլորին:

Աքլորն էլ կտուրն է բարձրանում.

— Ծուղրուղո՛ւ, թագավորն ինձանից վախե՛ց …

Թագավորը բարկանում է, իր նազիր-վեզիրին հրամայում է.

— Գնացե՛ք, — ասում է, — բռնեցեք էդ սրիկային, գլուխը կտրե՛ք, եփե՛ք, բերեք ուտեմ, պրծնեմ դրանից:

Նազիր-վեզիրը գնում են, աքլորին բռնում, որ տանեն:

Տանելիս կանչում է.

— Ծուղրուղո՛ւ, թագավորն ինձ հյո՛ւր է կանչել …

Տանում են մորթում, պղինձն են կոխում, որ եփեն, կանչում է.

— Ծուղրուղո՛ւ, թագավորն ինձ տաք-տաք բաղնիք է ղրկե՛լ …

Եփում են, բերում, թագավորի առաջն են դնում, կանչում է.

— Թագավորի հետ սեղան եմ նստե՛լ, ծուղրուղո՛ւ …

Թագավորը չտապով վերցնում է կուլ տալիս: Կոկորդով գնալիս կանչում է.

— Նեղ-նեղ փողոցներով անց եմ կենում, ծուղրուղո՛ւ …

Թագավորը հրամայում է նազիր-վեզիրին՝ թուրները հանած պատրաստ կենան, որ մին ձեն հանի — զարկեն:

Աքլորը որ թագավորի փորն է հասնում, կանչում է:

— Լուս աշխարհքումն էի, մութ տեղն եմ ընկել, ծուղրուղո՛ւ …

— Զարկեցե՛ք … — հրամայում է թագավորը:

Նազիր-վեզիրը զարկում են, տալիս են թագավորի փորը պատռում:

Աքլորը դուրս է պրծնում, փախչում է, կտուրի վրա կանգնում է ու կանչում.

— Ծուղրուղո՛ւ …

Ըստ Հովհաննես Թումանյանի «Անհաղթ աքլորը» *հեքիաթի*
(Adaptation from Hovhannes Toumanian, 1869-1923)

ԱՄԵՆԱՊԻՏԱՆԻ ԲԱՆԸ

Ժամանակով Արևելքի մի հրաշագեղ աշխարհում արդարամիտ ու խելացի մի թագավոր է եղել։ Նա ունեցել է երեք որդի։ Մի օր կանչել է որդիներին և ասել։

— Սիրելի՛ որդիներ, տեսնո՞ւմ եք, որ ձեր հայրը ծերացել է ու էլ չի կարող երկիրը կառավարել։ Ես վաղուց իմացած կլինեի իմ գահից, եթե կատարված տեսնեի այն միտքը, որ երկար տարիներ պաշարել է հոգիս, և ձեզանից ով որ կարողանա իմաստուն կերպով լուծել իմ այդ միտքը, նա կտանա իմ թագը, նա կկառավարի իմ ժողովրդին։

— Ապրա՛ծ կենա մեր սիրելի հայրը։ Սուրբ է մեզ համար նրա վեհ կամքը։ Այդ ի՛նչ մեծ միտք է, որ չի կարողացել լուծել նրա իմաստուն հոգին։

— Ահա տեսնում եք այդ ահագին ու մեծածավալ չտեմարանը, որ վաղուց չինել եմ։ Իմ փափագն էր այդ լցնել այնպիսի մի բանով, որ ամենապիտանին լիներ աշխարհիս երեսին, և որով կարողանայի բախտավոր դարձնել իմ ժողովրդին։ Այդ չտեմարանը դեռ մնում է դատարկ, և հիմա, ով ձեզանից կարողանա այն ծայրեծայր լցնել աշխարհի այդ ամենապիտանի բանով, թող նա արժանի լինի գահին։ Ուրե՛ք գանձերիցս ինչքան որ կուզեք և առանձին-առանձին ուղի ընկեք քաղաքեքաղաք, աշխարհեաշխարհ. գտե՛ք այդ բանը և լցրեք իմ չտեմարանը։

Որդիները համբուրեցին հոր ձեռքը և ճանապարհ ընկան։

Ամբողջ երեք անգամ քառասուն օր նրանք չրջեցին աշխարհեաշխարհ, տեսան ուրիշ մարդիկ, բարքեր ու ժամանակին եկան կանգնեցին հոր առջև։

— Բարով եք եկել, անգի՛ն որդիներս։ Գտե՞լ եք արդյոք և բերե՞լ, ինչ որ ամենապիտանի բանն է աշխարհում։

— Այո՛, գտել ենք, սիրելի՛ հայր, — պատասխանեցին որդիները։ Եվ հայրը վերցրեց որդիներին ու գնացին չտեմարանի դուռը։ Թագավորը բացեց դուռը և կանչեց մեծ որդուն։

— Ինչո՞վ կլցնես այս ահագին չտեմարանը, սիրելի՛ որդյակ։ Ի՞նչ բանով, որը աշխարհում ամենապիտանին լինի։

— Հացով կլցնեմ այս ահագին չտեմարանը, թանկագի՛ն հայր։ Ի՞նչն է աշխարհում ամենապիտանի բանը, քան հացը։ Ո՞վ կարող է առանց հացի ապրել։

Այն ժամանակ հայրը կանչեց միջնեկ որդուն և ուղղեց նույն հարցը։ Եվ միջնեկ որդին հանեց գրպանից մի բուռ հող, պարզեց դեպի հայրը, ասաց։

— Հողով կլցնեմ այս չտեմարանը, թանկագի՛ն հայր։ Առանց հողի հաց չկա։ Առանց հողի ո՞վ կարող է ապրել։

Ապա հայրը դիմեց կրտսեր որդուն միևնույն հարցով։

— Լույսով կլցնեմ այս ահագին չտեմարանը, իմաստո՛ւն հայր, լույսո՛վ միայն։ Շատ թափառեցի, շատ աշխարհներ տեսա, բայց լույսից անհրաժեշտ ոչինչ չգտա։ Լույսն է ամենապիտանի բանը, և միայն գիտության լույսով կարելի է կառավարել աշխարհը։

— Ապրե՛ս, — գոչեց ուրախացած հայրը, — քե՛զ է արժանի իմ գահը, քանի որ լույսով ու գիտությամբ պիտի լցնես թագավորությունդ։

Ըստ Դերենիկ Դեմիրճյանի «Ավելորդը»
(Adaptation from Demirjian, 1877-1956)

ARMENIAN HUMOR

ՍՐԱՄԽՏ ՆԵՐԿԱՐԱՐԸ

Մի մարդ մի կտոր տվեց ներկարարին ներկելու։

—Ի՞նչ գույնի ներկեմ, — հարցրեց ներկարարը։

—Այնպես ներկիր, — ասաց պատվիրատուն, — որ լինի ո՛չ կարմիր, ո՛չ դեղին, ո՛չ կանաչ, ո՛չ կապույտ, ո՛չ սև։

—Լա՛վ, — ասաց ներկարարը։

—Ե՞րբ գամ կտորը տանելու, — հարցրեց կտորի տերը։

—Արի այնպիսի օր, որ լինի ո՛չ երկուշաբթի, ո՛չ երեքշաբթի, ո՛չ չորեքշաբթի, ո՛չ հինգշաբթի, ո՛չ ուրբաթ, ո՛չ շաբաթ և ո՛չ էլ կիրակի, — պատասխանեց ներկարարը։

ՊԱՏՄԵԼ Է ՀԱՄՈ ՍԱՀՅԱՆԸ

Ամեն առավոտ աղբ տանող մեքենան գալիս է մեր բակ, ու վարորդը զանգը հնչեցնելով բղավում է.

—Ջիբի՛լ, գիբիլը դուրս բերե՛ք...

կինս տնեցիներին ասում է.

—Ես Համո Սահյանի կինն եմ, ինձ վայել չէ աղբի դույլը ձեռքիս բակ դուրս գալ։

—Ես էլ Համո Սահյանի մայրն եմ, ինձ վայել չէ, որ հարևանները աղբը ձեռքիս տեսնեն։

Տղաս ասում է.

—Իսկ ես Համո Սահյանի տղան եմ, ինչո՞ւ պետք է աղբը ես թափեմ։

Ճարահատյալ վերցնում եմ աղբով լի դույլն ու ասում.

—Ես Համո Սահյանն եմ, ինձ վայել է, որ տան աղբը ես թափեմ։

Կլարա Թերզյան, «Ռադիոժպիտներ» *ժողովածուից*

Հայրը նստած թերթ է կարդում։ Որդին դաս է պատրաստում և կողքից անընդհատ հարցեր տալիս.

—Հայրի՛կ, ի՞նչ բան է վակուումը։

—Ջգիտեմ, — ասում է հայրը կտրուկ։

—Իսկ ի՞նչ է նշանակում կայքէջ։

—Ես որտեղի՞ց իմանամ։

—Իսկ մղոնը քանի՞ մետր է։

—Այդ մեկը չգիտեմ։

—Հայրիկ, միգուցե ես իմ հարցերով խանգարո՞ւմ եմ քեզ։

—Բոլորովին էլ ո՛չ։ Հարցնելով է, որ մարդ բան է սովորում։

Վարդանիկ — Ընկե՛ր Մարգո, Ջեզ պարտական եմ այն ամենի համար, ինչ ես գիտեմ։

Ուսուցչուհի —Ի՛նչ կարիք կա չնորհակալություն հայտնել այդքան չնչին բանի համար։

Ուսուցչուհի —Վարդանիկ, մի՞թե իմ հարցը այդքան դժվար է։

Վարդանիկ —Օ՛, ինչ եք ասում, ընկեր Մարգո։ Հարցը բոլորովին էլ դժվար չէ։ Պատասխանն է, որ դժվար է։

Ընկեր Մարգոն գալիս է դասարան ու ասում.

—Այսօր երգի դաս է, բայց նոր երգ չենք սովորելու։ Ջեզանից յուրաքանչյուրը երգելու է մի երգ, որը լավ գիտի։

Աշակերտներից չատերը ձեռք են բարձրացնում ու երգում։ Երբ հերթը հասնում է Վարդանիկին, նա հրաժարվում է։

—Ինչո՞ւ չես ուզում երգել, — հարցնում է ընկեր Մարգոն։

—Որովհետև միայն մի երգ գիտեմ, այն էլ՝ չատ վատ խոսքերով։

—Իսկ դու երգի՛ր, բայց վատ խոսքերի փոխարեն ասա «տրա-լա-լա»։

Վարդանիկն սկսում է երգել.

«Ընկեր Մարգո, տրա-լա-լա-լա, քեզ ասում եմ, տրա-լա-լա-լա ...»

Ջկնորս –Արդեն երեք ժամ է, որ ինձ եք նայում։ Ինչո՞ւ ինքներդ չեք փորձում ձուկ որսալ։

Դիտող –Համբերությունն չունեմ։

–Ի՞նչ ես անում։
–Նամակ եմ գրում։
–Ո՞ւմ ես գրում։
–Ինձ։
–Ի՞նչ ես գրում քեզ։
–Ջգիտեմ, որ նամակն ստանամ, կիմանամ։

–Հայրի՛կ, ես որտեղի՞ց եմ եկել։
–Քեզ արագիլն է բերել։
–Իսկ քույրիկի՞ս։
–Շուկայում ենք գնել։
–Հապա մայրիկը որտեղի՞ց է։
–Նրան գնացել են, ծովից են բերել։
–Իսկ դո՞ւ, որտեղի՞ց ես եկել։
–Ինձ անտառում են գտել։
–Մի՞թե մեր ընտանիքում մի նորմալ ծնված մարդ չկա։

–Մայրի՛կ, դու որտե՞ղ էիր, երբ ես ծնվեցի։
–Հիվանդանոցում։
–Իսկ հայրի՞կս։
–Աչխատանքի տեղը։
–Ուրեմն ոչ մեկդ տանը չէի՞ք, երբ ես ծնվեցի։

Դպրոցում, քննությունից հետո։
–Ինչպե՞ս անցավ ձեր քննությունը։

—Շատ վատ։ 90 տոկոսը կտրվեց։
—Ուրեմն այդքան մե՞ծ է ձեր դասարանը։

—Սահակ, չունդ լա՞վ չուն է։
—Հա, Գևո ջան, լավ չուն է, ո՛չ հաչում է, ո՛չ կծում։

—Ո՞նց ես, Գևո ջան, ի՞նչ կա-չկա։
—Ինչ տեսնում ես՝ կա, ինչ չես տեսնում՝ չկա։

—Ահա՛ երկու խնձոր, մեկը քեզ, մյուսը՝ քույրիկիդ, — ասաց մայրիկը Լուսիկին։
Քիչ անց Լուսիկը ներս մտավ ու ասաց.
—Մի խնձորը կերա։
—Մյուսը տուր քրոջդ։
—Սա իմն է, մի քիչ առաջ ես նրա խնձորն եմ կերել։

Աչոտը ուզում է աչխատանքի ընդունվել։ Բայց ինքը կակազում է։ Հարցնում են.
—Մի՞շտ եք կակազում։
—Ո-ո-ո-չ-չ-չ։ Մի-մի-մի-այն խո-խո-խո-սե-սե-սե-լիս։

Բժշկի ընդունարանում։ Աչոտը նոր դուրս է գալիս բժշկի մոտից։
—Ի՞նչ ասաց բժիշկը, հարցնում է իրեն սպասող ընկերը։
—Սրտի անբավարարություն, դեղնախտ, արյան ճնշում, չաքարախտ և ուրիշ շատ բաներ ...
—Դե ուրա՛խ եղիր, ուրեմն շատ առողջ ես։ Մարդ պետք է երկաթյա առողջություն ունենա, որ այդ բոլոր հիվանդություններին դիմանա։

Բժշկի ընդունարանում։ Մայրն աչխատում է հանգստացնել իր երեխային, որ լաց է լինում ու հրաժարվում մտնել բժշկի մոտ։

—Մի՛ վախենա, բալի՛կս, բժիշկը քեզ ոչի՛նչ չի անելու։

—Եթե ոչինչ չի անելու, հապա ինչո՞ւ ենք եկել բժշկին, — հարցնում է երեխան։

Վարդանը հյուր է գնում ընկերոջ՝ Արմենի մոտ։ Տեսնում է Արմենին՝ չան հետ դեմ-դիմաց նստած, մեջտեղում՝ չախմատի տախտակը։

—Էդ ի՞նչ եք անում, — հարցնում է Վարդանը։

—Շախմատ ենք խաղում։

—Ի՛նչ խելոք չուն է, — հիանում է Արմենը։

—Ինքան էլ խելոք չի։ Միշտ մեկ գրոյով տարվում է։

Արմենը հյուր է գնում ընկերոջ՝ Սուրենի մոտ։ Տեսնում է, որ Արմենը ակվարիումից իր միակ ճուկը հանել է ու ափի մեջ է պահում։

—Էդ ի՞նչ ես անում, — հարցնում է Արմենը։

—Ձկանս վարժեցնում եմ ջրից դուրս չնչել։

—Դու գի՛ժ ես, խեղճ ճուկը կսատկի, — ասում է Արմենը ու գնում։

Հաջորդ օրը Արմենը կրկին գալիս է ու նույն բանն է տեսնում։

—Տեսնո՞ւմ ես, — ասում է Սուրենը։ — Ճուկս արդեն վարժվում է։ Այսօր 5 րոպե ակվարիումից դուրս մնալով՝ առանց ջրի դիմացավ։

Երբ մի քանի օր հետո Արմենը կրկին այցելում է ընկերոջը, ճուկն այլևս չի երևում։ Հարցնում է.

—Ճուկդ որտե՞ղ է։

—Տասը րոպե օդ չնչեց, դիմացավ, բայց երբ ջուրը գցեցի, խեղդվեց։

EXCERPTS
FROM ARMENIAN PROSE

Աղթամար կղզին, որ հայտնի է իր վաղնջական հիշատակներով, տարածվում է Վանա լճի հարավարևելյան մասում՝ հազար ութ հարյուր մետր բարձրությոյն վրա։

Հինավուրց կղզին՝ վիթխարի կետ ձկան տեսքով, ձգվում է հարավից հյուսիս՝ կանաչազարդ պոչն ու հսկա գլուխը դեպի վեր կարկառած։

Լճի հյուսիսարևմտյան մասում բարձրանում է Սիփանը՝ գլուխը մխրճած երկնքի լազուրի մեջ, իսկ նրանից քիչ հեռու երևում են կղզին չրջանակող լեռները՝ Գրգուռն ու Նեմրութը, Անդոկն ու Ծովասարը։

Հայ մարդը զարեր ի վեր սիրել, գուրգուրել է լուրթ կապույտի միջից դուրս պրծած այդ կանաչ հանգրվանը, զարդարել բազիններով ու տաճարներով և բիրտ ոտքերից անկոխ հողի այդ պատառիկը դարձրել դրախտանմման մի անկյուն։

Առավոտվա չնկչնկան զեփյուռը ծուլորեն խաղում է պաղպաջուն ալիքների հետ, և նավակը հազիվ նկատելի սահում է ծովի հայելանման մակերևույթի վրա։ Հեռվում սկսել էին ուրիշ նավակներ էլ երևալ։ Ծովը կենդանանում էր։ Ինչ-որ տեղից լսվում էին մելամաղձոտ երգի թախծալի հնչյունները։

Լճի մոտ՝ բարձրադիր քարակոփ ժայռի վրա, կանգնած էր մի մարդ՝ լայնեզր գլխարկով ու եվրոպական հագուստով, և ակնդետ նայում էր լեռնաշխարհի գեղեց-կուհյուններին։ Եվրոպայի ու Ասիայի չատ երկրներ չրջագայած այդ մարդն այժմ սրտի թրթիռով էր նայում կղզու գեղցկուհյուններին։ Շուրթերը ինչ-որ երգ էին մրմնջում, իսկ աչ ձեռքը, փոքր-ինչ առաջ մեկնած, հազիվ նկատելի ցնցվում էր։ Թվում էր՝ անտեսանելի վրձնահարվածներ էր տալիս, որ հոգու մեջ առհավետ դրոշմի գեղատեսիլ բնուհյան երանգները։

Անծանոթը Փանոս Թերլեմեզյանն էր։

Հանկարծ ինչ-որ բան հիշելով՝ հապշտապ ցած իջավ և քայլերն ուղղեց դեպի Աղթամար կղզու հայտնի քարայրը։

Նա սեպաձև արահետով անցավ այծյամի ճարպկուհյամբ, և նրա ուղեկիցը՝ Գասպարը, չէր կարողանում հասնել հետևից։ Երբ նրանք մտան քարայր, չփոթված կանգ առան. նրանց թվաց՝ մտել են մի հոյակապ տաճար՝ հաստ, ողորկ սյուներով և առաստաղից գլխիվայր կախված աշտանակներով։ Շուտով նրանց աչքերն ընտելացան աղոտ լուսին, և նրանք պարզ տեսան բնուհյան անձեռակերտ հրաշալիքները։ Առաստաղից կախված էին ողկույզի ձև ունեցող գույնզգույն հանքաքարեր, հսկա կերոններ հիշեցնող կրային քարացումներ։

Ըստ Զարզանդ Դարյանի «Արծիվ Վասպուրականի» *վեպի*
(Adaptation from Zarzand Daryan, 1912-1984)

Կամաւորյանը հանկարծակիի եկածի նման մի վայրկեան մնաց անխօս, ապա նորից սկսեց նայել իր չուրջը՝ տեսնելու համար այն, ինչ որ գիւղացին «գիւղ» էր անվանում։ Տեղը, ուր կանգ էր առել կառքը, գիւղամիջով անցնող խճուղին էր։ Գետինը ծածկված էր աղբակույտերով և ամբարի փչուրներով։ Այդ ընդարձակ աղբյուսի վրա փողոցների փոխարէն ընկած էին ինչ-որ ծուռումուռ անցքեր, որոնց երկու կողմերում անկարգ ու չեղ ցրված էին հողածածկ բարձրութիւններ։ Դրանք գիւղացիների կավաչէն հիւղակներն էին՝ նեղ փեղկեր ունեցող պատուհաններով ու փոքրիկ դռներով, որոնք լուսան ստանում էին երդիկներից։ Տեսարանը ապշեցուցիչ տպավորութիւն էր թողնում։

Կամաւորյանը լուռ լսում էր տիրացուին։ Ուրիշ անգամ գուցե նա ուշադրութիւն չդարձներ, արհամարհեր տիրացուին, բայց այս անգամ նրա բացատրութիւնները լուրջ մտահոգութեան տեղիք տվին։ Գիւղն այնքան էր քաղցած ու ողորմելի, որ մի կառապան չէր կարողանում կեր գտնել իր ձիերի համար, իսկ դա գիւղացիների անհոգութիւնից ու անչնորհքութիւնից է միայն, և անհնարին է նրանց մեղ ապրել ու գործել։ Վերջին հետևութիւնը փոխանակ նրան տխրեցնելու, մի թաքուն հաճոյք պատճառեց. չէ՞ որ խոչընդոտներն այնքան զորեղ են ու անհաղթահարելի, որ ինքն ստիպված էր դրժել յուր ուխտը՝ իր կամքից անկախ։ Գիւղը թողնել-հեռանալու նման մի միտք անցավ Կամաւորյանի գլխով, բայց դա մի ցոլք էր միայն, որ աստղի նման փայլփլեց ու անցավ վայրկենապես։ Նրա հոգու աչքերը մնացին սևեռած այն լուսավոր կետին, որի վրա գրված էր հայ գիւղացու բարօրութեան համար աշխատելու, տքնելու յուր վճիռը։

Շուտով այտեղ հասավ և տանուտերը՝ միջահասակ, ամրակուռ, խոշոր դիմագծերով, խելացի աչքերով բարեհամբույր մի մարդ։ Տան աղյուսե պատին հենելով ձեռքի փոցխը՝ անշտապ մոտեցավ հյուրին, քաղցրաժպիտ ողջունեց, հարցրեց նրա առողջութիւնից, ուղևորութեան հանգամանքներից և հայտնեց յուր չնորհակալութիւնը, որ նա չնորհ էր արել յուր տանը հյուրընկալվելու։ Կամաւորյանը հայտնեց իր ով լինելը, ասաց, որ ճանապարհորդելու նպատակով է այժմ գտնվում Ջիբուխլուում։

Ըստ Մուրացանի «Առաքյալը» վիպակի
(Adaptation from Muratsan, 1854-1908)

Մի օր՝ աշնանը, Պետրոսը կառքով բժիշկ էր տանում հիվանդ կնոջ համար։ Մոտ քառասուն տարեկան տղամարդ էր նա՝ ալեխառն մազերով, գալջի պես դունատ դեմքով, խոհուն, տխուր աչքերով։

Աշնանային թխպոտ օրերից մեկն էր. ամպամած երկնքից անընդհատ մաղում էր անձրևը՝ միալար, սրտամաշ, տաղտկալի։ Օդը հագեցած էր մինչև ոսկորները թափանցող անախորժ խոնավութեամբ։

Փողոցի լճացած կեղտոտ ցեխաջուրը դեսուդեն չպրտելով՝ կառքը գնաց-կանգ առավ մի խարխուլ տան ընդարձակ բակի առաջ։

Բժիշկը Պետրոսի հետ իջավ կառքից և, աչխատելով անցնելու համար հարմար տեղ գտնել, մտավ բակը, որտեղ կավային ցեխի մեջ երևում էին ձիերի սմբակների բազմաթիվ հետքեր՝ անձրևի ջրով լի։

Պետրոսը բժշկին ծուռտիկ-մուռտիկ սանդուղքներով առաջնորդեց ներքնահարկը։ Բժիշկը մտավ սենյակի նմանութիւն ունեցող կիսախավար մի նկուղ՝ խոնավ պատերով և գերանածածկ առաստաղով։ Նկուղի գաղջ և հեղձուցիչ օդը միանգամից խփեց նրա դեմքին։

Դռան դիմաց, մի անկյունում, դրված էր հիվանդի մահճակալը՝ մաքուր անկողնով։ Հիվանդը, ոսկրացած ձեռքը կիսով չափ վերմակի տակից հանած, օրորում էր մանկան օրորոցը, որ դրված էր պատի տակ՝ իր կողքին։ Թիթեղյա վառարանում ճրթճրթում էին տաչեղները՝ լուսավորելով մուխ հատակը։

Մի կերպ կռթնելով իր կմախքացած բազուկներին՝ հիվանդը նստեց. նա չնչում էր ծանր ու հատու, երկար տարածութիւն վազած մարդու նման։

Բժիշկն սկսեց քննել նրա կուրծքը, թիկունքը։ Երբ նա վերջացրեց իր զննումները, մի կողմ կանչեց Պետրոսին և ասաց.

—Արյան պակասութիւն, թոքերի թուլութիւն, մաղձի անչափ կուտակում, նյարդերի գրգռվածութիւն։ Պետք է երկարատև բուժում, լավ սնունդ և հանգիստ։

Բժիշկը դեղատոմս գրեց, մի քանի խորհուրդներ էլ տվեց և, երբ ուզում էր հրաժեշտ տալ, ձեռքի մեջ զգաց Պետրոսի ձեռքի չոչափումը։

—Չարկավոր չէ, — ասաց նա՝ ձեռքը հետ քաշելով։

«Քի՞չ համարեց, թե՞ խղճաց», — դառնութիւմբ մտածեց Պետրոսը և գլխահակ, ներքին հուզմունքը թաքցնելով՝ բժշկի հետ ուղղվեց դուրս։

Ըստ Նար-Դոսի «Բարերար և որդեգիր» *վիպակի*
(Adaptation from Nar-Dos, 1867-1933)

Այդ օրից երկու եղբոր հարաբերութիւնները ավելի լարվեցին։ Մարութխանյանը՝ այդ ամբարիշտ ու ամբարտավան ապեկուլյանտը, անընդհատ գրգռում էր Միքայելին՝ ոչ այնքան դատ բանալու եղբոր դեմ, որքան կոնտր-կտակի միջոցով Սմբատին ջղագրգիռ վիճակի մեջ պահելու։ Անձրևատրդի նման երկարավուն իրան ունեցող այդ անգոհ մարդուն նյարդայնացնում էր Սմբատի սառնասրտութիւնը, և նա զօր ու գիշեր խորհում էր՝ ինչ միջոցներ գտնի հակառակորդին հաղթելու համար։ Մի՞թե Սմբատը՝ հոր կողմից ամբաստանյալ, Ալիմյանների ընտանեկան օրենքները ոտնահարած, ընտանիքից օտարացած այդ երիտասարդը, պիտի անպատիժ վայելի ահագին հարստութիւնը, անողջախոհ մի երիտասարդ, որը երբևէ չի տքնել, չի մտածել և հանկարծ տիրացել է միլիոնների։ Ո՛չ, դա անարդարութիւն է, և ինքը երբեք թոյլ չի տա նրան հանգիստ վայելել հայրական փողերը։ Նա երբևիցե չէր կասկածում, որ Սմբատն աւտում էր իրեն՝ մտքում համարելով խարդախ, այլասերված մարդ։ Եվ այս հանգամանքն ավելի էր բորբոքում նրա թշնամական զգացումը՝ անբարյացակամորեն տրամադրելով նրա դեմ։ Սակայն նա չէր կորցնում իր սառնասրտութիւնը և արտաքուստ Սմբատի հետ վարվում էր անխաբ բարեկամութիւմբ ու ակնածանքով։ Սմբատը անդաստիարակ պատանյակի նման չէր թաքցնում իր արհամարհանքն ու անբարյացակամ վերաբերմունքը։ Իսկապես, Մարութխանյանն ինքը հուշ չուներ կոնտր-կտակի գործութիւն վրա։ Դա մի միջոց էր՝ Սմբատին վախեցնելու և դրդելու, որ գեթ մասամբ գոհացնի իր քրոջը՝ տալով նրան ժառանգութիւնից մի որևէ մաս։ Մյուս կողմից՝ կտակը հնարել էր՝ Միքայելին իր ձեռքերի մեջ առնելու, և արդեն առել էր։ Այժմ

Նրանք իբրև դաշնակիցներ կապված են մեկընդմիշտ խարդախ ձեռնարկութեան բոլոր հետեւանքներով, և Մարութխանյանն զգում էր, որ Միքայելը առանց իրեն չի կարող ոչ մի քայլ անել։ Իսկ այս հանգամանքը ձեռնտու էր նրան մի այլ նպատակի համար, որին հասնելն ավելի դյուրին էր համարում, քան Ալիմյանի ժառանգութիւնից որևիցե բան ստանալը։

Ըստ Շիրվանզադեի «Քառն» վեպի
(Adaptation from Shirvanzade, 1858-1935)։

Մեզանից հարյուրավոր տարիներ առաջ չատ ու չատ հեռու՝ ծովերի ու օվկիանոսների մյուս ափին, կար մի աշխարհ։ Այնտեղ ծաղիկներ կային՝ էքնաղ, թիթեռների պես գվարթ ու թրթռուն, աղբյուրներ կային՝ ականակիտ, կարկաչուն։ Բայց այնտեղ մարդիկ չար էին, անգութ ու նախանձ։

Մի որը ու աղքատ մանուկ էր ապրում այդ մարդկանց մէջ։ Նա միայնակ էր, ինչպես մի թռչուն՝ ամայի ժայռերի ծերպերի մէջ։ Եվ նա մեծացավ բոլորի աչքի առջև՝ անտես ու անհայտ։ Ու երբ պատանի դարձավ, թողեց այդ քարսիրտ աշխարհը և ճամփա ընկավ՝ մի ուրիշ, լավ ու հյուրընկալ աշխարհ գտնելու։ Մի ծովափի ավազների վրա՝ ցամաքին, չողչողուն մի ձուկ տեսավ՝ հոգեվարքի մէջ թալիկ-թալիկ գալիս։ Պատանին, ձուկը գրկած, քնքշութեամբ տարավ-բաց թողեց ծովի մէջ։

Ձուկը, երբ ուշքի եկավ, ասաց մարդու լեզվով.

— Բարի՛ տղա, ինչ որ սիրտդ կուզի, ասա՛, ես կկատարեմ քո ցանկութիւնը։

Պատանին փոքր-ինչ մտածելուց հետո ասաց.

— Տո՛ւր ինձ մարդու կրծքի տակ քարը իսկական սիրտ դարձնելու մի հնար։

— Դու սեր ես ուզում, քաջասի՛րտ տղա, չա՛տ լավ. կտրի՛ր ծովափի եղեգներից մեկը, սրի՛նգ չինիր և գնա՛ մարդկանց մէջ, երգի՛ր։ Եվ երբ տեսնես, որ նրանց աչքերը արցունքով լցվեցին, իմացի՛ր, որ քարը սիրտ դարձավ։

Այսպես խրատեց ձուկը և առևվեց ծովի փրփրադեզ ալիքների մէջ։

Այնպես քաղցր, այնպես հոգեզրավ դուրս հորդեցին հնչյունները սրնգի փողից, այնպես քնքուշ ու հոգեզմայլ. ուղղակի սրտի խորքից դուրս ցայտեցին դյութական հնչյունները, որ փչրվեցին անգթութեամբ բռնված սրտերը։ Մարդիկ դուրս թռան տներից, չրջապատեցին պատանուն և առաջին անգամ նկատեցին, որ աղքատ է ու միայնակ. գրկեցին ու համբուրեցին նրան և առաջին անգամ իրենց կյանքում վշտահար հեկեկացին...

Այդ օրվանից աշխարհ եկավ երգը, ու երգի միջոցով հուզվեցին քար սրտերը, և այդ օրվանից սերը վշտի հետ անբաժան՝ բույն դրեց մարդկանց կրծքում, նրանց սրտի մէջ։

Ըստ Ավետիք Իսահակյանի «Սիրո երգը» պատումի
(Adaptation from Avetik Issahakian, 1875-1957)

Ամբողջ քաղաքը անասովոր մարդու վրա թողնում էր երկաթուղու կայարանի տպավորություն, ուր ամեն ոք չտապում է, վազում, հրում ու հրվում՝ վախենալով գնացքը փախցնել։ Աչ ու ձախ սրընթաց անցնում են տնային ու վարձու կառքերը՝ տանելով գործի մարդկանց։ Նորաձև խանութները՝ հսկա ցուցափեղկերով, լիքն են հաճախորդներով. մտնում են, դուրս գալիս, գնում, վաճառում, խաբում ու խաբվում ու միշտ չտապում։

Ամեն ինչ փոխվում է տենդագին թափով, իսկ ամենից առաջ՝ մարդկանց արտաքինը։ Մի երկհարկանի չենքի առջև Սմբատը տեսավ խումբ-խումբ մարդկանց, որ խորհրդավոր հայացքներ փոխանակելով՝ վախում էին։ Նա մեխանիկորեն գլուխը բարձրացրեց և չենքի ճակատին կարդաց՝ «Բորսա»։ Մի քանիսը, Սմբատին ճանաչելով, պատկառանքով հետ քաշվեցին՝ նրան ճանապարհ տալու, մյուսները խոնարհ գլուխ տվեցին։

Սմբատն անցնում էր՝ ամեն կողմից ընդունելով սիրալիր ողջույններ և ժպիտներ։

Նա զգաց մի տեսակ արհամարհանք և նույնիսկ նողկանք դեպի այդ մարդիկ, որ պատրաստ էին միմյանց հոչոտել, միմյանց կուլ տալ՝ հօգուտ իրենց շահի։

Նա մի տեսակ ամոթ զգաց իր մտավոր և բարոյական աչխարհի առջև։ Այդ պահին նա կանգնած էր երկու մարդու միջև. մեկն այժմյան Սմբատն էր, մյուսը՝ երկու ամիս առաջվա Սմբատը, մեկը՝ միլիոնների ժառանգորդը, մյուսը՝ այն աղքատ երիտասարդը, որ իր ընտանիքը պահում էր մանավոր դասերով, հորից անիծված, գերդաստանից արտաքսված... Որի՞ն մոտենալ, որի՞ հետ ձուլվել առմիչտ...

Սմբատն զգաց, որ իր մտքերը գնում են հեռու։ Նա հանկարծ ցնցվեց ու կանգ առավ. հիշեց անցյալ օրը եղբոր՝ Միքայելի հետ ունեցած անախորժ խոսակցությունը։ «Այո՛, եթե կտակն օրինական է, խնդիրը կլուծվի ինքնըստինքյան, առանց իմ կամքի», — մտածում էր նա սանդուղքներով բարձրանալիս։

— Սմբա՛տ, — լսեց նա մի ծանոթ ձայն և հետ նայեց։

Գրիգոր Հարեթյանն էր, որ հևիհև ու քրտնամրած մոտենում էր։ Նա միլիոնատիրոջ ավագ որդուն խնդրում էր չնորհ բերել Քյազիմ-բեգի տանը կազմակերպվող խնջույքին։

Սմբատը ցանկանում էր մերժել, բայց հետաքրքրությունը գերազանցեց. արժե մի անգամ ներկա լինել Միքայելի ընկերական շրջանում և տեսնել՝ ինչպես է նա անցկացնում իր կյանքը։

Ըստ Շիրվանզադեի «Քառս» վեպի
(Adaptation from Shirvanzade, 1858-1935)

Երբ Փարիզում էի, մի քանի ընկերներից հրավեր ստացա՝ Նոր տարին միասին դիմավորելու չքեղ ռեստորաններից մեկում։

Ռեստորանի ընդարձակ դահլիճը փոքր առ փոքր լցվեց հասարակությամբ, բոլոր սեղաններն զբաղվեցին։ Պչրասեր կանայք պճնված էին ամենավերջին մոդայով։ Նրանց ականջօղերի և մանյակների, ապարանջանների և մատանիների ագատներն ու ադամանդները բյուրավոր աստղերի պես փայլփլում էին երփներանգ ու ակնախտիտ լույսով։ Դահլիճը լուսավորված էր ինը-տասը հսկայատիպ ջահերով, որոնք աստղերի նման չողշողում էին վերևից։

Որոտընդոստ երաժշտությունը թնդաց, և տեղ-տեղ սկսեցին պարել զույգերը։ Յուրաքանչյուր սեղանից ճառագայթում էին հնչուն ծիծաղ, քրքիջ, զվարթ ձայներ։

Ակնդետ նայում էի չուրջս՝ մոտիկն ու հեռուն. բոլորի աչքերի մեջ պայծառ ժպիտ կար և գոհունակություն։ Կարծես այս մարդիկ երբևիցե վիշտ չէին տեսել, որևէ տխուր ժամ չէին ունեցել և հիմա հավաքվել էին այստեղ՝ նույն հավատքով ընդունելու նոր եկող տարին։

Ժամանակը քանի մոտենում էր գիշերվա ժամը 12-ին, այնքան ընդհանուր զվարթությունը լցվում էր, ուռճանում, որ պիտի ազմկեր չամպայնի չչերի պայթյուններով և պիտի հորդեր չչերից հոսող վրփրուն գինու հետ։

Փողոցից՝ ռեստորանի հսկա լուսամուտներից ներս էին նայում ցնցոտիներ հագած մարդիկ, սովալլուկ մանուկներ։ Մի քանի երեխաներ նույնիսկ հանդգնորեն ներս էին խցկվել և կծկվել դռան մոտ։

Սպասավորները գայրույթով անընդհատ դուրս էին քշում նրանց։

— Չարհուրելի բան է աչխարհը, — ասաց ընկերներից մեկը։— Քանի աղքատ կա չուրջդ, երջանիկ չես կարող լինել, — հարեց մյուսը։

Ամենքը սպասում էին խորհրդավոր վայրկյանին՝ ժամը 12-ին, երբ մի ցավագին, աղիողորմ ճիչ լսվեց. դռան մոտ էր։ Սպասավորներից մեկը բռունցքով հարվածել էր մի խարտյաշ երեխայի երեսին։ Երեխայի քթից հոսում էր արյունը. ողորմելին զարհուրանքից ճչում էր։ Կանայք հանկարծակի ձայնից սարսռացին և ծածկեցին իրենց մարմարյա ուսերն ու հոլանի բազուկները։ Շատերը նյարդայնացած էին. չգիտես ով՝ ում դեմ։ Ռեստորանի կառավարչի հրամանով երաժշտությունը թնդաց, և որոտընդոստ ձայների մեջ խեղդվեց երեխայի լացի ձայնը։

Ըստ Ավետիք Իսահակյանի «Նոր տարվա դիմավորումը Փարիզում» *պատմվածքի*
(Adaptation from Avetik Issahakian, 1875-1957)

Եվ ահա ժամանակը չի ուշացնում իր օգնությունը, որպեսզի հասկանանք, թե կոմիտասի գործը ամենից ավելի հիշեցնում է Մեսրոպ Մաշտոցի գործունեությունը։

Ընթերցելով ժողովածուի նյութերը՝ խելամիտ ընթերցողը չի կարող չզգալ, չհասկանալ ու չըմբռնել, որ կոմիտասը մի հերթական դեմք չէր հայ մշակույթի պատմության մեջ։ Նրա ոսկեզօծ մատյանում երբեք չի գրաղեցնի միայն մի դրվագ։ Նա միմիայն երգահան չէր, թեկուզ դարագլխային՝ մի ամբողջ դպրոցի հիմնադիր։ Միաժամանակ նա մեծ գիտնական էր, մեկն այն երջանիկ հայտնագործողներից, որոնց հավաքական անունը Կոլումբոս էր։ Նաև հայ երգի լավագույն կատարողը՝ նույնպես սկզբնավորողը։ Իսկ խմբավա՞րը, ուսուցի՞չը, բանասե՞րը...

Այս ամենը քաջ հայտնի է եթե ոչ բոլորին, ապա շատերին։

Այսպիսին էր մեկ էլ Մաշտոցը։ Լինելով մեր առաջին լեզվաբանը՝ ցայսօր նա մնում է խոչորագույնը. անցած-գնացած տասնհինգ դարերի ընթացքում մի այնպիսի դյուրաշարժ ու մշտափոփոխ լեզու, ինչպիսին է հայերենը, չկարողացավ խոտորվել նրա կարգադրած հնչյունական համակարգից. «ֆ»-ն այն բացառությունն է, որ հաստատում է օրենքը։

Նա բառացիորեն մեր առաջին քերականն է և առաջին դասագիրքը, մեր դպրոցների առաջին տնօրենն ու առաջին ուսուցչապետը։ Առաջին թարգմանն էր և առաջին մեկնիչը։ Այս հայտնի է համարյա բոլորին։

Բայց Մաշտոցի դիմաքանդակը ավարտուն չէր այնքան ժամանակ, քանի չէր գիտակցված, որ մեր մեծագույն քաղաքագետն էր նա։ Մեր տիգրաններից ու երվանդներից, արշակներից ու վաղարշակներից ոչ ոք երբևէ այնպես չզգաց ժամանակի զարկերակը, ինչպես այդ դպիրը, որ իր էությամբ ու մանավանդ կոչմամբ հեռու էր քաղաքականությունից։

Այժմ գտնված է Մաշտոցի այս ամենաբնորոշ ու ամենաէական դիմագիծն էլ, և նրա դիմաքանդակը ավարտված է։

Առաջին պահին, անշուշտ, արտառոց կթվա, եթե զուգահեռը շարունակվի՝ Կոմիտասը նաև կոչվի քաղաքագետ։

Ըստ Պարույր Սևակի «Դիմանկարի ամբողջացման համար» *հոդվածի*
(Adaptation from Paruyr Sevak, 1924-1971)

Պետրոս Մախսյանի բնակարանը՝ միհարկանի, ճաքճքված պատերով, փտած դռներով, նեղ լուսամուտներով, գտնվում էր Ե. քաղաքի մի հետ ընկած, փոշեծածկ փողոցի վրա։ Հնօրյա այդ կառույցը՝ ասես Նոյի ժամանակներից մնացած, գրեթե խարխլել էր, բայց սնահավատ տանտերը՝ Մախսյանը, որն իր առևտրավաշխառուական գործունեության աննախընթաց հաջողությունները կապում էր այդ բնակարանի, նրա մեջ եղած «ոսկի աքաղաղի» հետ, թույլ չէր տալիս վերանորոգչական որևէ գործ։ Նույնիսկ ընդարձակ բակում աճած խաղողի որթերին կարծես աղամորդու ձեռք երբևիցե չէր կպել, նրանք մեծացել էին իրենց վայրենի համարձակության մեջ։

Մախսյանն այն հարուստներից էր, որոնց պարսկերեն հորջորջումով կոչում են «նովքիսա», այսինքն՝ նոր քսակի տեր, որ նշանակում է աղքատությունից բարձրացած և դրամի տեր դարձած նորընծա հարուստ։ Այս հարուստները էապես զանազանվում են ժառանգական դրամատերերից իրենց ընդհանուր վարքագծով և ամենից առաջ՝ նրանով, որ նրանք, իբրև «չտեսներ», մարդու ամեն մի արժանիք, ամեն կատարելություն դրամի մեջ են տեսնում։ Դրանք երևակայում են, թե խելք, շնորհք, գիտություն, ազնվություն, վարկ, պատիվ, մի խոսքով՝ ամեն բան ունեն, որովհետև փող ունեն։ Իսկ նրանց, որ զուրկ են այդ ««շնորհից», արհամարհում են, դիտում որպես անշնորհք, անպիտան արարածներ, որոնք պետք է իրենց կամակատարը լինեն միայն, ոչ ավելին։ Բայց դրամի կուտակման անհագ տենչին լիովին բավարարություն տալու համար միայն «ոսկի աքաղաղը», այսինքն՝ բախտը բավական չէր։ Մախսյանը իր գործունեության այգածագին իսկ գլխի ընկավ, որ միջոցների միջև չպետք է խտրություն դնել, չպետք է երկնչել, ընկրկել, հրաժարվել զարտուղի միջոցներից, խաբեբայությունից ու շողոքորթելուց, մտացածին պլանները պետք է դարձնել իրական ու առօրեական, հաղթահարել բոլոր խութերն ու խոչընդոտները, բոլոր միջոցները ի սպաս դնել հօգուտ իր հարստացման բաղձանքին։ Ամեն միջոց նրա համար սուրբ էր, եթե հասցնում էր նպատակին։

Եվ այդ բոլորը նա անում էր ոչ թե չարամտությունից դրդված, այլ բոլորովին բնական էր համարում, և այս պատճառով նրա խիղճը միշտ հանգիստ էր։

Ըստ Բաֆֆու «Ոսկի աքաղաղ» վեպի
(Adaptation from Raffi, 1835-1888)

Շեքսպիրն իր «Համլետով» տիեզերքը դրեց մարդու մեջ՝ Համլետի չուրթերով ազդարարելով. «Ինքս ինձ համար մի ամբողջ տիեզերք եմ»։

Համլետը՝ այս անհուսա երազողը, որի բնածին ազնվությունը այլասերվում է ու դառնում կասկած, և կասկածը՝ մաղձ, դերագույն հակադրությունն է Մակբեթի, որի մեջ տիրապետության ծարավը, մարդկային ծառայամոլության անհագուրդ ճգտումը այլասերվում է և տանում դեպի դատողության մթագնում ու դեպի ոճրապարտ հանցանք։

Եթե Համլետը լիներ սոսկ մի իդեալիստ, կփրկվեր և երջանիկ կապրեր իր երազներով։ Սակայն իդեալիստ լինելուց բացի նա ընդունակ է տեսնել աչխարհը իր ներքին աչքերով, այնպես, ինչպես նա կա։

Մեղուզայի գլխի նման անընդհատ նրա աչքերին նայող իրականության դաժան պատկերը սառեցնում է նրա արյունը, չեզոքացնում նրա գործելու ցանկությունը, դարձնում նրան մի ստվեր՝ կենդանի մարդկանց աչխարհում։ Ոչ հաղթահարել կարող է նրան, ոչ էլ մոռանալ։ Նա տեսնում է մարդկային հասարակությունը՝ իր անողորմ մանրամասնությամբ, ու մարդուն՝ առանց դիմակի։

Այս սարսռեցուցիչ հայտնությունից հետո նրա բնածին թախիծը տեղի է տալիս մի անբուժելի զզվանքի դեպի աչխարհն ու մարդը։ Եվ եթե չի իրագործում իրեն պարտադրված անդրչիրիմյան հրամանը՝ լուծել վրեժը իր սպանված հոր, կամքի թուլությունից չէ, ինչպես կարծում է Գյոթեն, այլ ծայրահեղ արհամարհանքից դեպի աչխարհն ու աչխարհայինը։ «Ինչի՞ համար մի բան ձեռնարկեմ և ի՞նչ օգուտ դրանից», — մտածում է նա։

Ի՞նչ է այդ «լուսությունը», որ զմռսում է դանիացու չուրթերը անէության չեմքին։ Այդ «լուսությունը», ըստ իս, աչխարհը բարեփոխելու, սրբագրելու անհնարինության հանդեպ ողբերգուի ընդվզումն է, ծառացումը անուղղելիի դեմ, որ արտահայտվում է ծայրագույն զզվանքով, անբուժելի նողկանքով մահացող Համլետի չուրթերին։

Այդ ամենախոս «լուսությունը» աչխարհը ցնցող մի աղաղակ է դեպի նորը, դեպի գալիքը սլացող մի կանչ, մի հույս, գուցե և մի դավանանք։

Ըստ Վահրամ Փափազյանի «Համլետը, ինչպես տեսա» գրքի
(Adaptation from Vahram Papazian, 1888-1968)

Անպարփակ վիշտը հոգու մեջ՝ նա անդադրում թափառեց օտար ժողովուրդների հայրենիքներում, ցավակից եղավ անօգնական աղամորդուն։ Առավ նրան իր սրտի մեջ, մտավ նրա սիրտը, խոսք ասաց, խոսք լսեց և իմացավ, որ ամենուր, աշխարհի բոլոր ծայրերում էլ վիշտը մեկ է, սերը՝ մեկ։ Եվ նա հյուսեց բոլորի համար իր երգը, սիրո, տառապանքի, ազատության հոգեզմայլ երգը։ Եվ վսեմախոհ երգիչը՝ անբաժան ցուպը ձեռքին, թափառեց աշխարհեաշխարհ, եղավ այլևայլ երկրներում ու մի օր՝ կյանքի իրիկնամուտին, իմաստուն փորձով ու աշխարհըմբռնմամբ, հոգնաբեկ ու ճամփաների փոշին արևառ ճակատին, վերադարձավ հայրենի տուն։ Ու երգի մրմունջով ելավ Արագածի լուսահորդ լանջն ի վեր, ընկողմանեց թուլրիթուլր ծաղիկների մեջ։ Վերը՝ երկնի լազուրում, ճախրում-ճխում էին ծիածանաթև հավքերի երամները, միմյանց ձայն տալիս, ձայն առնում քաղցրահնչյուն, հոգեթրթիռ դայլայլով։ Ներքևում նա տեսավ ավերակների մոխիրներից վեր բարձրացող քաղաքներ, չեներ՝ կուսրներին ծխի կապույտ ծվենները։ Լսեց հայաբառ, բնաչխարհիկ երգը հերկվորի, կարոտավառ նայեց Արարատյան դաշտին, Մեծ ու Փոքր Մասիսներին, նայեց վչտով ու լղճանքով լի, և թրթռուն սրտի ջերմ արցունքներով ցողվեցին ծաղկաթերթերը։ Հուզաթաթավ հոգին խաղաղվեց, ականջին երկնային հնչյունները գգվեցին, ու ծաղիկների բուրմունքով արբած՝ հանդարտ նիրհեց։

Հեքիաթային երազը դեռ նոր էր սկիզբ առել, երբ հանկարծ լսեց մի ահասարսուռ ձայն։ Մեր արծվի պես բաց արեց աչքերն ու իր դեմ տեսավ անագորույն, դժխեմ մահը։ Առանց դուլգն իսկ երկյուղի, անթաքույց արհամարհանքով և անհողդողդ նայեց մահվան աչքերին ու անվրդով հարցրեց.

— Ի՞նչ է ուզածդ։

Մահվան դեմքին թրթռաց ահմռկեցուցիչ ժպիտը.

— Միամիտ է քո հարցմունքը և ոչ վայել իմաստունին. ի՞նչ պետք է ուզի մահը մահկանացուից։

Բարձրացավ մի հոնքը իմաստուն երգչի, թրի պես կեռվեց ճակատի վրա։

— Դու հոգիս ես ուզում, բայց ես այն բաժանել եմ բոլորին, և քեզ տալու ոչինչ չի մնացել, — ասաց երգիչը և նիրհեց բազմասփյուռ ծաղիկների մեջ՝ Արագածի զմրուխտ լանջին։

Ըստ Սուրեն Այվազյանի «Ճակատագիրը հայոց» վեպի
(Adaptation from Suren Ayvazyan, 1915-1981)

Երեք օր անընդհատ հոգեհանգիստ էր կատարվում։ Ամենքն աշխատում էին իրենց հարգանքը մատուցել։ Այլևս ոչ ոք չէր բամբասում գծուծ միլիոնատիրոջը, ոչ ոք չէր ասում, թե Մարկոս աղան եղել է խաբեբա, անհագ կողոպտիչ, բռնակալ ընտանեկան հարկի տակ։ Մահն ամենքին հաշտեցրել էր նրա հետ, և, ինքնըստինքյան հասկանալի է, ամեն ոք աշխատում էր իր վշտակցությունը, սրտի մրմունդն արտահայտել ժառանգներին։ Շառերը փսփսուքով միմյանց ականջին չչնջում էին, թե որդիներից դժգոհ ծերունին դեռ երկար կապրեր, եթե սրտում չունենար Սմբատի ցավը։ Ծ, մաչեց խեղճ մարդու հոգին և մարմինը անողջախոհ որդու անհեթեթ, ալիմյանների տան համար վարկաբեկիչ արարքը։ Մեղադրանքն արտահայտում էին կցկ-

տուր չչնջյունով։ Ցուրաքանչյուրը վախենում էր՝ միգուցե լուրը հասնի միլիոնների ժառանգորդին՝ Սմբատին, որը դաստիարակվել էր մոսկովյան միջավայրում, բնավորությամբ ազնիվ էր, անընչասեր։ Բանն այն է, որ ողջ քաղաքը գիտեր, որ հօգս էին ցնդել Միքայելի երազանքները, որ Ալիմյանների տան գործերի ղեկը Սմբատի ձեռքն էր անցնում։

Կտակը բաց արին հանգուցյալի մահվան երրորդ օրը։ Դա նախ՝ հանգուցյալի զգացմունքների սրտաբուխ զեղումն էր, ապա՝ գործնական-պաշտոնական անհույզ մի վավերաթուղթ՝ նրա թողած միլիոնների հետագա բախտի վերաբերյալ։ Մերունին ասել էր, ծխական քահանա Տեր-Սիմոնը՝ արձանագրել։ Հանգուցյալը ամենից առաջ պատվիրում էր Սմբատին Միքայելի սխալ վարքագիծը փոխել, նրան ուղիղ ճանապարհի բերել՝ կտրելով այն այլասերված կենցաղից, ցոփ ու չվայտ կյանքից, որի մեջ օրըստօրե փտում է նրա երիտասարդ մարմինը։ Հետո պատվիրում էր արթուն հսկողություն ունենալ Արշակի վրա, սիրել ու հարգել մորը, ապրել նրա հետ մի հարկի տակ, անբաժան։ Այնուհետև խնդրանքի ու աղերսանքի խոսքերով պահանջում էր ուղղել իր «սխալը»։

Գալով գործնականին՝ հանգուցյալը բացի մի քանի աննշան նվերներից՝ իր չքավոր ազգականներին ու բարեգործական նպատակով, բոլոր իր շարժական ու անշարժ կայքերը և բանկային թղթերն ու ստանալիքները հանձնում էր Սմբատի տնօրինությանը։

Ըստ Շիրվանզադեի «Քunu» վեպի
(Adaptation from Shirvanzade, 1858-1935)

Ուշ երեկո էր արդեն, երբ Պապը, վերջապես, գնաց իր ննջարանը՝ հանգստանալու։ Դա հոր առանձնարանն էր՝ որսի հազվագյուտ մորթիներով ու պես-պես զենքերով զարդարված մի սրահ, որն այժմ դարձել էր ննջարան, ուր վառվում էին երկու յոթնաստեղ արծաթե աշտանակներ, որոնք լուսավորում էին բազմատեսակ մորթիներն ու զենքերը, փայտե նրբակերտ մի մահճակալ՝ իր մետաքսյա անկողնով, և դռները՝ կերպասյա վարագույրներով։ Նա սկսեց անհանգիստ հետ ու առաջ քայլել սրահի երկարությամբ՝ նախչազարդ հատակը ծածկող գորգի վրայով ու չէր կարողանում հանգստանալ. քնելու ցանկությունն անգամ փախել էր նրանից։ Արդյոք հոգնածությո՞ւնն էր պատճառը, թե՞ մի այլ բան։ «Ինչո՞ւ երկիրը հասավ այս դրության, ո՞վ է մեղավոր, մի՞թե միայն պարսիկները», — մտորում էր նա։ Դեմքը մոմերի թրթռացող լույսերի ներքո երևում էր մռայլ, հոգնած ու ջղաձիգ։

Իսկապես հիմա՝ այս երեկո, ավելի քան երբևէ, նրա աչ կիսադեմը ցնցվում էր անընդհատ, և նա դարձյալ չէր կարողանում ասել՝ հոգնածությունի՞ց է դա, թե՞ օրվա տպավորություններից։ Մտքերի հախուռն հորձանքը երբեք չէր թուլանում, այլ ընդհակառակը, քանի գնում, դառնում էր համառ ու տիրական։ Նա փորձ արեց թոթափել իրենից այդ հուշերը՝ վաղվա անելիքների մասին մտածելու, չկարողացավ. այդ մտքերը, որ պաշարել էին նրա ողջ էությունը, անհանգստության հետ ցավ էին պատճառում

նրան։

Պապը գգուշորեն, որ չարթնացնի զինվորներին, անցավ միջանցքով և մոտեցավ Երեմիայի սենյակի դռանը։ Առաջին բանը, որ նկատեց, լույսի մի բարակ ցոլք էր, որ երևում էր դռան ճեղքից։ Երեմիան խորասուզված գրում էր և չնկատեց Պապի ներս գալը։ Պապը նստեց նրա դիմաց՝ թիկնելով եռոտանու վրա և, թիկնոցի փեշերն ուղղելով, դիմեց Երեմիային.

— Ինչո՞վ պիտի վերջանան այս աղետները, խոսի՛ր, Երե՛միա, ես քո խորհրդի կարիքն եմ զգում։

Երեմիան զգաց, որ արքան խիստ հուզված է, որ նրան պետք է հանգստացուցիչ խոսքեր ասել, ուստի և հանգիստ տոնով ասաց.

— Սիրելի՛դ իմ Պապ, մեզ մնում է նոր աղետների առաջն առնել, և դա կանի օրեցօր ավելացող մեր զորքը, որ լցված է վրեժխնդրությամբ, մեր զորավարները, որ, ինչպես տեսար, ոչինչ չեն խնայում հայրենիքի և քեզ համար։

Ըստ Ստեփան Զորյանի «Պապ թագավոր» վեպի
(Adaptation from Stepan Zoryan, 1989-1967)

Մի քանի օրվա ընթացքում ծանոթացա քաղաքի հասարակությանը, որ իմ վաղվա հանդիսատեսն էր լինելու։ Եվ ես հասկացա, որ ամեն գնով պետք է նվաճել նրանց, որոնք հասարակական կարծիքի առաջին ջուրթակն են լինելու։ Նկարիչներ էին դրանք, քննադատներ, բանաստեղծներ՝ հինը դեռևս չմոռացած և նորին չընտելացած մարդիկ, պառավներ՝ նավթալինի բուրմունքով, որոնք անընդհատ 70-ական թվականների կորիֆեյների անուններով էին երդվում, բայց նրանց կողքին կային ոսկեհեր դերմանուհիներ՝ զուսպ ու ատոր լրջությամբ, չվեդուհիներ՝ անգույն աչքերով, հոլանդուհիներ, որոնք չնայած վաղուց ապրում էին Ռուսաստանում, բայց պահել էին իրենց տոհմիկ ինքնուրույնությունը՝ դեռ փոքր-ինչ աղավաղված։

Այսպիսի խայտաբղետ հանդիսատեսին տիրելու համար բավական չէր կրկնել այն միջոցները, որոնցից օգտվել էի Մոսկվայում։ Անկեղծ ու ինքնաբուխ անմիջականությունը, որի վրա հիմնվել էի մինչ հիմա, այստեղ կարող էր դիտվել որպես միամիտ գավառականություն, իսկ ապավինել միայն արևմտաեվրոպական արվեստի ոճին՝ առինքնելու համար ինքնահավան այդ հանդիսատեսին, վտանգավոր սայթաքում կլիներ։

Ինչևէ, հոգեկան այդպիսի երկվության պայմաններում սկսեցի «Համլետի» և «Օթելլոյի» փորձերը։

Բայց ո՞վ էի ես Լենինգրադի հանդիսատեսի համար՝ մի հայ դերասան, որ եկել էր հեռու Կովկասից և, որպես Օթելլո ու Համլետ, խաղալու էր ֆրանսերենով։

Տեսնո՞ւմ ես, սիրելի՛ ընթերցող, թե որքան ծանր է Մոնոմախի գլխարկը, և որքան անհրաժեշտ՝ անհողդողդ հավատը ուժերիդ հանդեպ ամեն անգամ, երբ հարկը պահանջում է մեզ՝ դերասաններիս, դիմագրավել նոր հանդիսատեսի։

Բեմ մտա առանց ծափահարությունների առաջին անգամ իմ կյանքում։ Ճիշտ

է, որ դա եղավ վերջինը։

Երկրորդ նախադասությունից զգացի, որ չփացած ու անտարբեր դահլիճը հավաքեց իրեն, թուլլ ու անպատշաճ նատածներն ուղղվեցին, առաջին կարգի վրա ձգված ոտքերը հավաքվեցին։

Լռությունն տիրեց դահլիճին, թանձրացավ հազարգլխանի վիշապը, մի մարդ դարձավ, և մի րոպեի ընթացքում հավաքելով նրան իմ ձեռքերի մեջ՝ կախարդեցի արվեստի ուժով և արձակեցի իրենց տները՝ միայն ներկայացման վերջում։

Ըստ Վահրամ Փափազյանի «Հետադարձ հայացք» գրքի
(Adaptation from Vahram Papazian, 1888-1968)

Երբ ծնվեց Երեմիան՝ Մարգարի ու Ալխաթունի տասներկուերորդ զավակը, ծնողները հազիվ էին ծայրը ծայրին հասցնում. ուտող բերան՝ շատ, աշխատող՝ քիչ։ Հետզհետե փոխվեց ամեն ինչ, և օրըստօրե բարվոքվեց ընտանիքի վիճակը։ Այս բարօրությունը լռելյայն վերագրվում էր Երեմիային։ Ու քանի գնում, նա դառնում էր գուրգուրանքի և խորհրդապաշտական սիրո առարկա, եղբայրներն ու քույրերը նրա հետ վարվում էին ոչ այն առօրյա հոգացողությամբ ու փայփայանքով, որին արժանանում է սովորաբար տան ամենակրտսերը, այլ ինչ-որ յուրօրինակ մի երկյուղածությամբ։

Փոքրուց ծնողները նրան ուսման տվին նախ՝ տնային քահանայի մոտ, ապա՝ Վարագա վանքի ժառանգավորաց վարժարանում՝ աստծո պաշտամունքի ծառայությանը նվիրվելու։ Վարժարանում Երեմիան աչքի էր ընկնում իր հեզահամբույր վարվեցողությամբ, հափշտակված, անդադրում պարապմունքներով, ներամփոփ մտաչխարհով։ Վարժապետներն ու հոգևոր հայրերը, որոնց հայտնի էր իրենց հոգեորդուն աստծո ծառայությանը ընծայաբերելու հանգամանքը, հավատում և հավատացնում էին, որ մի նոր Խրիմյան Հայրիկ է լինելու նա, մի արծիվ, որի թևերով նորից երկնամբարձ սավառնելու է Վասպուրական աշխարհը։

Անցնում էին տարիները, և վանքի դպրանոցում ճգնակյաց, հոգու անբասիր դաշնության ու անդորրության մեջ Երեմիան գիշեր ու զօր ջերմեռանդորեն աղոթում էր՝ ունկնդիր երկնային ձայնին, անէացած, անհաղորդ աշխարհիկ կյանքի թե՛ չռայլաշուք, թե՛ քաոմնելի էջերին։ Մագաղաթյա խնկաթույր ու խորախորհուրդ գրքերից գերառատության, բարեպաշտության, քրիստոնեական խոնարհության, ապաշխարության խոսքեր էր անհոնջ քաղում նա՝ մեղսալիր ու ամբարիշտ մարդկանց փրկելու ընչաքաղցության ու ախտածին մոլությունների։ Եվ ոչ մի բան չէր պղտորում նրա անընկճելի հոգին՝ դրդելով աստվածընդդեմ արարքների։ Եվ երբ ավարտեց վարժարանի դասընթացը, վանքի ալեզարդ միաբանները միակամ ու միասիրտ, անթաքույց ոգևորությամբ ու բարյացակամությամբ պատրաստվում էին նրա մեծ ու սրբազան օծման։

Ըստ Զարգանդ Դարյանի «Արծիվ Վասպուրականի» վեպի
(Adaptation from Zarzand Daryan, 1912-1984)

Արեգակը ծագեց, և նրա հրակարմիր շողերի տակ փայլփլեցին եղյամով պատած ընդարձակ դաշտերը։ Երևում էին դեղնականաչ պարտեզներով շրջապատված լքյալ գյուղերը։ Արևի տակ համատարած սիրվել էր ուկրաինական դաշտանկարը՝ իր բոլոր հմայքներով ու բույրերով։

Պարզ, թափանցիկ օր էր։ Հալվում էին եղյամն ու մերկասառույցը, բլուրները պսպղում էին հազարերանգ, կարծես ջարդված ապակիների միլիոնավոր կտորտանքներ էին չաղ տրված հունձքի դաշտերի վրա ու փայլփլում էին ծիածանի նուրբ գույներով։

Մեսրոպյանն աչքատում էր չնայել ականներից այլանդակված խորդուբորդ ճանապարհների կողմը, որ չտեսնի ծվեն-ծվեն չորերով տովալուկ երեխաների խմբերը՝ ցեխերի միջով քայլելիս, չտեսնի տնային խայտաբղետ իրերով բարձած սայլակներն ու ձիերի անվերջ դիակները։ Սրտաճմլիկ պատկերներ էին դրանք։

Այդպես տեղահան եղան, ծեր ու երեխաներ գաղթի ճամփաներն ընկան՝ լացուկոծով ու հառաչանքով, վերջին անգամ նայելով թափուր մնացած տներին ու ամայացող գյուղերին։

Լսվեց գումարտակի հրամանատարի որոտընդոստ կանչը՝ օդանավե՛ր, օդանավե՛ր... Հոգնաբեկ մարտիկները վայրկենապես ճուլվեցին գետնին։ Զոհրապ Մեսրոպյանն առաջինը նկատեց դեղին, պոռտանման ծուխը և հողի վեր-վեր խոյացող սև չաորվանները։ Հետո լսվեցին երկրորդ, երրորդ, չորրորդ պայթյունները՝ մեկը մյուսից խոլական, մեկը մյուսից ահասարսուռ։ Ու հանկարծ տիրեց մի անսովոր լռություն...

Հրաման եղավ ոտքի ելնել։ Մեսրոպյանն արագորեն վեր կացավ։ Նույն րոպեին, իրար օգնելով, մեկ-մեկ ոտքի կանգնեցին և մյուսները։ Մի զինվոր հետ դարձավ, նայեց Մեսրոպյանին, որն ավտոմատն ուսից կախած՝ վերցրել էր մի բուռ սևահող ու մոտեցրել խռովահույզ դեմքին։ Թուխ հողը բուրում էր ծանոթ, քաղցր, երազային բուրմունքով, ճավարի պես հատիկ-հատիկ ու սրսուռ։

— Ինչո՞վ ես զբաղված, — հարցրեց ավտոմատավորներից մեկը։

Զոհրապը տխրահեծ հայացքով նայեց նրան, նայեց բուռն մեջ, հողին, ռումբերից բացված ճագարին ու չչնչաց։

— Մեղք է հողը...

Ըստ Հրաչյա Քոչարի «Մեծ պատմ զավակները» վեպի
(Adaptation from Hrachia Kochar, 1910-1965)

Կեսգիշեր էր։ Խորունկ, քաղցր քնի մեջ կամսարյանը չէր տեսել, թե ինչպես հորիզոնը ծածկող ամպերը, բարդ-բարդ կուտակվելով, լուսինը ծածկեցին, և ապա դանդաղորեն թանձր մառախուղը սքողեց սար ու ձոր։ Հետո սկսեց բարակ անձրև մաղել, ապա քիչ-քիչ գնալով սաստկացավ ու հորդացավ։ Քամին չառաչելով փոթորկում էր անձրևը և հոսանքն ուղղում դեպի սրահը, ուր փայտե թախտի վրա այդ վայրկյանին քաղցր քնի մեջ էր «առաքյալը»։ Բայց հանկարծ պայթեց մի որոտ, հանդիպակաց բլուրները դողդողացին, և անձրևի չառաչյունը կարծես կրկնապատկվեց։

Կամսարյանը վեր թռավ տեղից սարսափով և տեսավ ոչ միայն օդի մեջ մրրկող հեղեղը, այլև իր անկողնու երեսն ամբողջովին թրջված: Բացի դրանից, հողածածկ կտուրից տեղ-տեղ ծորում էր պղտոր անձրևաջուրը: Այդ անակնկալ պատահարից չփոթված՝ Կամսարյանը դողում էր: Նրան հարկավոր էր մի ծածկարան՝ անընդհատ հորդացող անձրևից պատսպարվելու համար, և նա, ահա, գտել էր այն: Բացեց ախոռին կից փոքրիկ սենյակի դուռը, հապշտապ փռեց անկողինն այնտեղ գտնվող ճռճռան թախտի վրա ու պառկեց քնելու: Սակայն չանցավ քառորդ ժամ, և ախոռից փչող սրտխառնիչ հոտը սկսեց անհանգստացնել նրան: Հոգնած, նյարդայնացած բացեց սենյակի դուռը և նորից պառկեց, բայց մի կողմից՝ թախտի ճռճռոցը, մյուս կողմից՝ անհանգիստ խորհրդածությունները թույլ չէին տալիս նիրհել: Հազիվ աչքը փակել էր, երբ քաղցից արյան ծարավի լվերը վխտալով հարձակվեցին փափկակենցաղ հյուրի վրա և սկսեցին իրենց «սև» գործը: Պետրոսը սկսեց չուռռումուռ գալ, բայց իզուր, ոչինչ չէր օգնում: Արնաբաղձ լվերը վաղուց էին սպասում մի այդպիսի համեղ որսի, այն էլ ի՛նչ որսի... Նրանք, իհարկե, ամենևին էլ չգիտեին, որ Կամսարյանը համալսարանական է և իրավաբան, այդ պատճառով էլ ծծում էին նրա արյունն անգթորեն, առանց դատ ու դատաստանից վախենալու: Այսպես տևեց երկու-երեք ժամ, բայց տանջալից ու ջղագրգիռ պահերին հաջորդեցին հուսաբեր անուրջները... Անձրևն անցավ, քամին դադարեց, և աղոթարանն սկսեց բացվել:

Ըստ Մուրացանի «Առաքյալը» վիպակի
(Adaptation from Muratsan, 1886-1967)

Նույն նողկալի երազը՝ ահավոր ու սարսափազդու, վերջին չաբաթվա ընթացքում երրորդ անգամ այցի եկավ քեռի Թորոսին: Այնտեղ՝ երկրում էր, իրենց հինավուրց ընկուզենու տակ. Մեհմեդ էֆենդին երկար, կմախքացած մատներով սեղմում էր իր կոկորդը: Ծանր, մղձավանջային երազից քեռի Թորոսը հազով արթնացավ: Նա աչք բացեց մութ սենյակում և անմիջապես ձեռքը տարավ կոկորդը: Ինչ-որ բան դեմ էր առել կոկորդին, քոր էր տալիս, ճանկռում: Նա ուզում էր չփել սփրթնած դեմքը, կուրծքը, բայց հազը խեղդում էր:

Սենյակում գոնե մեկը լիներ: Կնոջ մահից հետո՝ հինգ-վեց տարի, մենակ էր քնում և առաջին անգամ մեկնումեկի կարիքն զգաց: Խոր գիշեր էր, և քսմոնելի երազը, մթան հետ չաղախված, չէր ուզում սենյակից դուրս գալ. լույսը վառել էր պետք: Նրան թվում էր՝ եթե լույս լինի, և՛ կոկորդի ճանկռոցը կանցնի, և՛ հազը:

Քեռի Թորոսը մի կերպ պոկվեց անկողնուց, ափլփելով վառեց լույսը և տարօրինակ հայացքով նայեց չուրջբոլորը:

Վերջին չաբաթվա ընթացքում գամված էր անկողնուն: Արդեն չէր խոսում, ձայնը կտրվել էր. չունչը հևիհև էր, ուժահատ, աչքերը փոս էին ընկել՝ ընդգծելով ակնակապիճների խորությունը, անընդհատ խեղդվում էր հազից:

Բայց աչնանամուտի այդ օրը՝ լուսադեմին, քեռի Թորոսը ծնկներում ուժ զգաց և ձեռնափայտին հենվելով՝ դողդոջուն քայլերով դուրս ելավ: Աստղերը չքացել էին, միայն լուսաստղն էր թրթռում հայոց լեռնապարին, բացկուրծք սարերին:

Քեռի Թորոսը չնչահեղձ էր լինում, նյարդերը քանդվում էին, բայց նա հեռվում մնացած իր երկրի հետ էր, որի կարոտից մղկտում էր սիրտը։ Նա ճիգով բարձրացրեց գլուխը և արցունքակալած աչքերով նայեց երկնքին։ Արշալույսը՝ գունեղ, խորհրդավոր, ավելի գեղեցիկ թվաց նրան։

Ըստ Մուշեղ Գալշոյանի «Քեռի Թորոսը» վիպակի
(Adaptation from Mushegh Galshoyan, 1933-1980)

Եկավ հրաժեշտի օրը։

Ես ջանքեր էի գործ դնում, որ անբասիր պահեմ ուսուցչի անունը, բայց կրծքիս տակ փրթթող ամենահաղթ զգացմունքը՝ սերը, փափուքով անընդհատ կրկնում էր նրա անունը՝ Խոնարհ, և մրրկում հոգիս։

Օհան ապերը հետևում էր ինձ, խորհուրդներ տալիս. նանը ուղեկցիս՝ ձիապանին, պատվիրում էր ինձ լավ տանել և զգույշ մնալ, որ պայուսակը չընկնի, դյուրագգաց Աչոտը, մի անկյունում կծկված, չդիմանալով ներքին հուզմունքին, սրբում էր թարթիչներից կախված արտասուքի կաթիլները և կցկտուր հարցեր ուղղում ինձ։

Բայց իմ հոգին, ամբողջ էությունս որոնում էր նրան, տենչում միմիայն նրան։

Երբ անցնում էինք դպրոցի մոտով, աշակերտները իջան բլրակով՝ ինձ բարի ճանապարհ մաղթելու։ Աղջիկներից ոմանք լաց եղան։ Նրանք և՛ ժպտում էին, և՛ սրբում արցունքը, որ ծորում էր աղբյուրի պես։ Լալիս էր և Խոնարհի քույրը։ Մեկը թե՝ «Ուսուցի՛չ, մեզ չմոռանաս»։ Ճուտիկն էր։ Նա միշտ դպրոց էր գալիս հոր մեծ վափախը գլխին, երկար հնամաշ տրեխներով։ Որը էր Ճուտիկը՝ լուիկ-մնջիկ մի երեխա, որին բոլորը սիրում էին։ Նա վաթսաթվեց ծնկներիս, և մեծ վափախի տակից տեսա նրա խելոք աչքերը, լացակումած դեմքը։ Կուացա և ջերմորեն համբուրեցի ճակատը, ինչպես Օհան ապերը՝ իմ ճակատը։

Վերջապես անցնում ենք Խոնարհենց տան մոտով։ Անհուն հուզմունքից խեղդվում եմ, նայում բակի կողմը. ոչ ոք չկար։ Խոնարհին բակում չտեսա։ Տխուր քայլում եմ ձիապանի հետևից։ Դեմուդեմ հուռթի արտերն են՝ կանաչ գոտիով, բարձունքի վրա ծերուկ հովիվը, կռթնած իր անբաժան ձեռնափայտին, հետևում է ոչխարների հոտին։ Մյուս կողմի կանաչ արտերում կանայք քաղհան էին անում։ Նրանց մեջ հանկարծ տեսա... Խոնարհին... Մեր հայացքները իրար հանդիպեցին, և ես նրա աչքերում ժպիտ չտեսա։ Արահետով բարձրանալիս միշտ հետ էի նայում։ Կուացած կանայք կանաչին ընկած թռչունների էին նման։ Եվ այդ երամից մեկը՝ գորշ չորերով մի աղջիկ, ավելի հաճախ էր բարձրանում, ձեռքը դնում ճակատին, որ արևի չողերը չխանգարեն տեսնելու անտառի մեջ հալվող արահետը և միայնակ անցվորին...

Ըստ Ակսել Բակունցի «Խոնարհի աղջիկը» պատմվածքի
(Adaptation from Axel Bakunts, 1889-1937)

Կառքի փոխարեն բեռնատար ֆուրգոնը եռօրյա հոգնատանջ ճամփորդությունից հետո ապագա վիպասանին հասցրեց հեքիաթային գորշ քաղաքը՝ Բաքու։

Բրդյա արխալուղը հագին, մորթե գդակով գավառացի միամիտ պատանու հայացքի առաջ սփռվում է հույսերի ու հույզերի քաղաք Բաքուն՝ ասֆալտապատ փողոցներով, գործարանների ու հանքերի թանձրահոս ծխով, նավթային բուրգերի սև անտառներով։ Ինչպիսի՛ հակադրություն Շամախու կենսաթրթիռ ու զվարթ, բայց և անդորրավետ բնության ու այս մռայլ, անհրապույր, ժխորային նավթաչխարհի միջև։ Դառնագաժան թախիծ է իջնում անհյուրընկալ քաղաքին անընտել պատանու հոգուն։ «Թվաց ինձ, — գրում է մեծաչնորհ վիպասանը, — թե իջնում եմ մի տեսակ դժոխք, ուր պիտի հավիտենապես տանջվեմ՝ այդ հեղձուցիչ, թանձր ծխի ու մրի մեջ հարուցած խոչընդոտները հաղթահարելու համար»։

Բախտի քմահաճ մրրիկը մի քանի տարի առաջ Բաքու էր նետել նաև Աբելյանի ընտանիքը՝ հանապազօրյա հաց հայթայթելու։ Կինը՝ Մարիամը, Շիրվանզադեի մորաքույրն էր։ Առաջին օրը մինչև կեսգիշեր նրանց կրտսեր ու ավագ որդիները անհուն փափագով հարցուփորձ էին անում Շամախու անցուդարձից, առօրյա կյանքից, իրենց բարեբառով զվարճահարույց պատմություններ անում։

Բաքուն հյուրընկալ քաղաք չէր ընչացքը նոր սևացած պատանու համար. այնտեղ ի դերև ելան նրա հույսերը, հօդս ցնդեցին ցնորամիտ, մտացածին բոլոր առասպելները։ Անօթևան գավառացի պատանու համար դյուրին չէր այդ քաղաքում ապաստան գտնելը։

Հարմար որևէ աշխատանք գտնելու համար գիշեր ու զօր որոնումներ էին պետք, նաև թախծալի ու կիսաքաղց օրեր էին լինում։ Ուրբաթախոս, երկչոտ պատանին երկա՛ր, երկա՛ր դեգերում էր ծովափին, նայում հեռացող դանդաղընթաց չոգենավերին, նախանձում նավաբազրիքներին կռթնած անհոգ նավորդներին, որոնք բոլորն էլ ուրախ ու զվարթ էին, իսկ ինքը՝ նրանց հասակակից, բայց արդեն կյանքի հոգսերից կքած՝ միայն երազահույս, երազատենչ մի պատանի էր։

Ըստ Հրանտ Թամրազյանի «Շիրվանզադե» աշխատության
(Adaptation from Hrant Tamrazyan, 1926-2001)

Աչուն է։ Ճամփեզրին երկինք էին խոյացել բարդիները՝ կանաչ, դեղին, դեղնակարմիր, նարնջագույն՝ ստեղծելով մի խճանկար։ Ճեփ-ճերմակ և սևաթույր ագռավների մի երամ, աչնան արևից արբած, խենթ պտույտներ էր անում կարկաչուն առվակի վրա։ Թիթեղածածկ տներից մեկի ընդարձակ բակում խառնվել են բաց կանաչը, մուգ կարմիրը, չագանակագույնը, վարդագույնը և երանգներ հազարաթույր, որոնց համար անուն պիտի փնտրես և կամ մտածես՝ դրանք տեսե՞լ ես երբևէ։ Իսկ այգինե՞րը։ Եթե մեկը երբևէ ուզում է երանությունից կարգին խենթանալ, ուրեմն աչնանը համարձակություն պիտի ունենա մտնել Արարատյան դաշտի որևէ այգի կամ թեկուզ անցնել նրա կողքով։ Դեռ հեռու հեռվից քեզ պարուրում են հաճելի բույրերը։

Խաղողի ողկույզները փայլփլում, աչքով են անում մերթ ընդ մերթ, ծառերի ճյուղերից ասես հիմա կկաթկթեն մալաչա տանձերը, կես-կես լինելով արևի բերանը կընկնեն դեղձերը քաղցրահամ, և արևից չիկնած խնձորները կհեղեղեն ճամփաղ։

Մայքլը, ձիգ բռնած աղջկա ձեռքը, սլացավ հարթ դաշտով մեկ։ Հասմիկը, չկարողանալով հետևել երիտասարդի ընթացքին, պոկվեց նրա պիրկ ձեռքից և փոխելով ուղղությունը՝ առաջ նետվեց։ Քամին գդում, խճճում էր նրա ոսկեղեղճան մազերը, թափում քրտնած դեմքին, բայց նա չարունակում էր ինքնամոռաց, խելակորույս վազքը։ Մայքլ-Վանը անհացած՝ երանությամբ հետևում էր նրան։ Հասավ, բռնեց։ Ու նրանք թավալվեցին աշնան երփներանգ ներկերի մեջ։

Երևանյան հեքիաթային աշուն էր, մթնշաղի նուրբ չողերը հեղեղում էին նրանց, ոսկեզօծված խոտերն ասես իրենք էին ասում՝ տրորեցե՛ք մեզ... Եվ Մայքլը, այո՛, պիտի երդվեր, որ այդպիսի երանություն երբևէ և ուրևէ չի տեսել։ Սա ծունկի իջավ Արարատի դեմուդեմ, կռացավ, գլուխը խոնարհեց գետնին, ինչ-որ չչնջաց, ինչ-որ երդվեց ու համբուրեց հողը։ Հասմիկը տեսավ, որ նրա աչքերը փակ էին, համբուրեց նրան ու հենց այդ ժամանակ նկատեց նրա այտերին սառած արցունքի երկու կաթիլներն ու չուրթերի վրա մնացած սրբազան հողը։ Վանը սրտի անկապտելի մղումով ամփոփեց աղջկան իր գրկի մեջ, ամուր սեղմեց կրծքին և դեռ չարթնացած աղոթքից՝ ասաց.

— Երանի նրան, ով ոտքի տակ և հոգու մեջ զգում է մայր հողի անդորրիչ բույրը։

Ըստ Բոգդան Վերդյանի «Ծաղիկներս մնացին հետևում» վեպի
(Adaptation from Bogdan Verdian, 1919-1992)

Երբ գեներալ Հովհաննես Բաղրամյանի՝ անցյալում համեստ անունը տարածվեց Հայրենական մեծ պատերազմի տարիներին, Սիկյուռքի հայերից նամակների անընդմեջ հեղեղ հոսեց դեպի Նա։

Մի լուսնկա երեկո, երբ պատշգամբում ավարտվել էր ընտանեկան աշխույժ զրույցը, գեներալը, կռթնած իր գրասեղանին, խորասուզվել էր ինչ-որ նամակի ընթերցանության մեջ։

Այսպես էր սկսվում նամակը.

«Ձեզ գրում է բնօրրանից արմատահան եղած տարաշխարհիկ մի հայ կին, որը զօր ու գիչեր երազել է գտնել իր եղբորը՝ թուրքական սրից փրկված միակ հարազատին աշխարհիս վրա։ Երկար ժամանակ չէի կարող գրել. վախենում էի՝ հօդս ցնդեին այն երազները, որոնցով լցվել էր հոգիս այնպես անսպասելիորեն։

Մնվել եմ Վանա ծովի ափամերձ մի փոքրիկ գյուղում։ Բոլորը, բոլորը հիշում եմ, ինչպես այսօրվա այգաբացը, և՛ մեր բարձր լեռները, և՛ խոր ձորերը, մեր բերրի պարտեզները, և՛ մեր մշտածուփ լիճը, և՛ Աղթամարա վանքը՝ կղզու վրա։ Կա՞ արդյոք մի ուրիչ չքնաղ երկիր, ինչպիսին մերն էր, որից զրկեց մեզ ժանտ թշնամին։ Հիշո՞ւմ եք Դուք այդ ամենը։

Թուրքական յաթաղանից ընկավ իմ հայրը՝ արնաշաղախ ղեմքով, մայրս՝ անմեղ

Հայացքը անարդար երկնքին ուղղած, եղբայրներս, քույրերս... Ազատվեցինք միմիայն ես ու եղբայրս։ Ես՝ ութ տարեկան մի աղջիկ, եղբայրս՝ ինը տարով ինձնից մեծ մի պատանյակ, փախանք անտառ, հետո մյուս փախստականների հետ՝ Ալաչկերտ, կարս։ Այնտեղ ես եղբորս կորցրի։ Նա, հրացան առած, գնաց թշնամուց վրեժ լուծելու, իսկ ես, մրրկի բերանն ընկած տերևի նման, տարվեցի անդրօվկիանյան այս երկիրը՝ Ամերիկա։ Հետո իմացա, որ եղբորս տեսել են Սարդարապատի կռիվներում և, վերջապես, հիմա՝ համաշխարհային այս ահեղ թոհուբոհում, գեներալ դարձած։

Սիրելի՛ Հովհաննես, հարազա՛տս, մի՞թե Դուք իմ եղբայրը չեք։ ո՛չ, չի կարող պատահել, որ իմ քրոջական սիրտը ինձ խաբի։

Թույլ տվեք ստորագրել այսպես՝ Քո քույր Անահիտ»։

Գեներալը փոքր-ինչ խորհելուց հետո գրեց։

«Թանկագի՛ն քույրս, նամակդ շատ հուզեց ինձ։ Ես ծնվել եմ ոչ թե Թուրքահայաստանում, այլ Սյունյաց աշխարհում և մինչև այսօր Անահիտ անունով քույր չունեի, հիմա ունեմ։ Մեզ մի մայր չի ծնել, բայց ծնել է մի՛ ժողովուրդ։

Քո եղբայր՝ Հովհաննես»։

Ըստ Հրաչյա Քոչարի «Գևևրալի քույրը» պատմվածքի
(Adaptation from Hrachia Kochar, 1910-1965)

Թելիկ-մելիկ, չարաճճի մի աղջնակ էր Մարանը։ Երբ պատահում էր, էքսկուրսիա էին գնում (ըստ ընկեր Սուքիասյանի՝ «բնագիտական արշավի») դեպի Օձուտի կամ Կարմիր սարի բարձունքները, ինչպես միշտ, նա չրջասփյուռ խոտերի մեջ անպայման առաջին հերթին փնտրում էր ուրցի մանրատերև, նրբաբույր ծաղիկներ։ Կարծես հեռվից զգում էր, թե որտե՛ղ են թաքնված դրանք, ո՛ր քարարանքներում են կծկված։ Եվ երբ գտնում էր, գոհաժպիտ չոքում էր գետնին, հակվում ուրցի քնքուշ ծաղիկներին, զգուշորեն պոկում, ըմբոշխնում նրանց արբեցնող բույրը և ապա ամրացնում մազերին ու դեղձան շրջազգեստին։ Այդ վայրկյաններին նրա աչքերը ցոլցլում էին, քամին մեղմորեն ծածանում էր թավշյա մազերը՝ ուրցի ծաղիկներով զարդարուն, փռփռացնում դարձածալքերով չորը՝ ընդգծելով վտիտ մարմինը։ Երջանկացած՝ պացիկ հասակով մեկ կանգնում էր, մի ակնթարթ անէացած նայում լուրթ երկնքին և, թև առած, եթերային մի սլացքով թռչում բլուրն ի վայր, ինչպես պինչը քամի մտած այծյամ։ Զարմանալի չէր, որ նրանից միշտ ուրցի բույր էր գալիս, և հայտնի չէր, թե ո՛վ էր նրան մի անգամ ասել «Ուրցի Մարան», ու այդպես էլ անունը կպել-մնացել էր։

Օգոստոսյան լուսնկա գիշեր էր։ Աղբյուրի գողտրիկ հուշարձանի մոտ՝ ակացիաների կաթնամշուշ ստվերում, միայնակ կանգնած էր Մարանը։ Շուրջբոլորը մի տրտմաշուք անդորրություն էր տիրում։ Լուսաթաթախ սպասումի մեջ ինչ-որ մի խռովք էր համակել Մարանին։ Ներամփոփ, հազիվ նկատելի նյարդային չարժումով նա անընդհատ քանդում-հյուսում էր ծամերը։ Մերթ անքթիթ զննում էր ուռենու տակ լուսաստվերից գոյացած ժանյակը, մերթ ունկնդրում ծղրիդների միալար օրհներգը, ակնավճիտ աղբյուրի խոխոջյունը և ինչ-որ անծանոթ ձայներ։ Մեկընդմիշ

Հայացքն ուղղում էր լուսնկայի արծաթե չողերի տակ գիշերային հորիզոնում գծագրված Մեծ ու Փոքր Մասիսների բիբլիական կատարներին: Տերևների աննչան շրշյունից անգամ Մարանի մարմնով սարսուռ էր անցնում: Ստեպ-ստեպ անընդդիմադրելի ցանկություն էր ունենում փախչելու դեպի տուն, դեպի մայրական տաքուկ գիրկը, բայց վայրկյան անց ինչ-որ անծանոթ ուժ, սրտաթրթիռ մի բան հետ էր պահում նրան, մի անըմբռնելի ու անաղարտ զգացմունք քնքշորեն թովում, կախարդում էր նրան, որից դեռափթիթ սիրտը թպրտում էր:

Դա նրա սիրո առաջին ժամադրությունն էր:

Ըստ Խաչիկ Հրաչյանի «Ուրցի մարանը» վեպի
(Adaptation from Khatchik Hrachian, 1912-1982)

Առավոտ էր:

Լուսնկա գիշերին հաջորդել էր Արարատյան դաշտի լուսապայծառ առավոտներից մեկը: Նորածագ արևի առաջին ճառագայթների ներքո Մասիսի երկնակարկառ գագաթը ոսկեզօրվել և փայլփլում էր վարդագույն չողքերով, որոնք աչք էին ծակում: Արագածի երկնահուպ գագաթը չէր երևում. նա դեռ պատած էր ձյունի պես ճերմակ մեգով, որպես մի խոնարհ ու ամոթխած հարսիկ, որ սքողում է յուր դեմքը անթափանց շղարշով: Կանաչածածկ, հուռթի մարգագետինները, ցողված վաղորդյան մարգարիտներով, փթթել էին հազարաբույր և հազարաթույր ծաղիկներով և վառվում էին ծիածանի երփներանգ գույներով: Փչում էր մեղմ սյուքը, ծաղիկները ժպտում էին, դալար խոտաբույսերը՝ ծփում ու ծածանվում, և դաշտի անդորր մակերևույթը օրորվում էր հիասքանչ ալեկոծությամբ:

Գեղեցիկ էր այդ առավոտը:

Թռչունների ճախրը և բարեհնչյուն ճռվողյունները թնդացնում էին օդը, բյուրավոր թիթեռները երփներանգ ծաղիկների նման ցանված էին օդի մեջ և չտապով ու անհագուրդ ծծում էին բազմաբույր ծաղիկների նեկտարը: Սպիտակ արագիլը, կարմիր ոտքերը հորիզոնական դիրքով ուղիղ մեկնած, լայն թևերը անընդհատ թափահարում էր՝ չտապելով դեպի Արաքսի մորուտները: Ջեռնատուն եղջերուն, վայրի վիթն ու այծյամը դուրս էին եկել խոսրովի անտառներից և ազատ, համարձակ վազվզում էին չրջակա մարգերի վրա:

Ջէր երևում միմիայն մարդը:

Ամեն առավոտ թռչունը կարդում էր իր նախարշալույսյան օրհներգը, և նրա հետ լսելի էին ժրաջան մշակի երգի մեղմօրոր հնչյունները: Արևի տակ փայլփլում էր մանգաղը, եռում էր գործը, և ոսկեգեն հունձքը յուր լիառատ բեղմնավորությամբ պարգևատրում էր վաստակաբեկ չինականի աչխատանքը: Իսկ այս առավոտ չկար հնձվորը, և հասունացած արտը, անքաղ ու անխնամ մնալով, չորացել, թարշամել էր, ու անմեկին, ընդհանուր մի սարսափ կարծես թևածում էր չրջակայքում:

Ամեն առավոտ սուրբ տաճարի կոչնակի առաջին հնչյունների հետ զարթնում էր հովիվը: Ոչխարների անուշ մայուները, արջառների ուրախ բառաչյունը կենդանաց-

նում էին կանաչավետ հովիտները խիստ ախորժալուր աղմուկով։ Իսկ այս առավոտ չէին երևում ո՛չ հովիվը և ո՛չ նրա հոտը։ Ցիրուցան գառնուկները թափառում էին սար ու ձոր և, որպես հայրակորույս որբուկներ, որոնում հովվին։

Ըստ Րաֆֆու «Սամվել» վեպի
(Adaptation from Raffi, 1835-1888)

Հետևյալ օրը՝ առավոտյան, երբ Պապը պատրաստվում էր մեկնել Տերենտի դղյակը, եղանակը հանկարծ փոխվեց. պարզ երկինքը ծածկվեց մթին, սևաթույր ամպերով, ու քամի բարձրացավ։ Պապին հյուրընկալող Հավնունի իշխանը խորհուրդ տվեց ճանապարհ չընկնել և ուղևորությունը հետաձգել վաղվան, բայց Պապը չհամաձայնվեց։ Իշխանն այլևս չընդդիմացավ, հյուրընկալության կարգը չխախտելու համար։

Երբ թագավորը հրաժեշտ տվեց իշխանին ու նրա գերդաստանին և նժույգը քշեց առաջ, բոլորը միաբերան գոչեցին.

— Բարի ճանապա՛րհ, արքա՛։

Թիկնապահ գունդը, նիզակներով ու աղեղներով զինված, հետևեց թագավորին։

Պապը ձին վարում էր Բաթի ու Երեմիայի մեջտեղը՝ աչխույժ զրուցելով նրանց հետ։ Երեմիայի մի կողքից կախված էր սուրը, մյուս կողքից՝ կաշվե պայուսակը, որի մեջ պահում էր իր անավարտ մատյանը։

Երբ թագավորական չքախումբը դուրս եկավ անտառից, հեռվում՝ բարձունքի վրա, երևաց Տերենտի դղյակը՝ շրջապատված կանաչազարդ ծառերով։

Հռոմեացի զորավարը մի քանի զորականներով ընդառաջ եկավ հայոց թագավորին։

— Բարի գալո՛ւստ, արքա՛, — ողջունեց Տերենտը՝ ձեռքը բարձրացնելով։

Մտնելով ծառերով չրջապատված բակը՝ Պապը և նրա ուղեկիցներն իջան ձիերից և տանտիրոջ առաջնորդությամբ քարե սանդուղքներով բարձրացան դղյակը։

Տերենտը հյուրերին առաջնորդեց մի ընդարձակ սրահ, որ կահավորված էր բյուզանդական փափուկ բազմոցներով ու աթոռներով։ Պատերին կախված էին զենքի տարբեր տեսակներ՝ թրեր, դաշույններ, որսի կենդանիների՝ եղջերուի, այծյամի գլուխներ՝ գեղեցիկ եղջյուրներով, իսկ այդ բոլորի կենտրոնում՝ վարագի մի գլուխ՝ երկար ժանիքներով։

Հյուրերին առաջնորդեցին ճաշասրահը, որի կենտրոնում դրված էր մի երկար սեղան՝ լիքը ամեն տեսակ խորտիկներով ու ըմպելիքներով։ Հազիվ էր թագավորը ներս մտել, երբ հնչեց մեղմ նվագածուբյուն, որ գալիս էր սրահի խորքից։ Նվագածուբյան ձայների տակ Տերենտը մեծ հոգածուբյամբ նստեցրեց Պապին նրա համար պատրաստված հատուկ բազմոցի վրա, որ դրված էր սեղանի վերևում, ապա ինքը տեղ բռնեց սեղանի այ կողմում՝ արքային մոտիկ։

Ներդաշնակ երգ ու նվագի տակ ճաշկերույթն սկսվեց։

Ըստ Ստեփան Զորյանի «Պապ թագավոր» վեպի
(Adaptation from Stepan Zoryan, 1889-1967)

— Իսկ անտառը չի՞ մեռնում։

— Ո՛չ, չի մեռնում անտառը։ Այն ժողովրդի նման է. մահանում է մեկը, ծնվում է մյուսը, երրորդը, չորրորդը. ընկած դարավոր բնի մոտ նոր չիվ է աճում ու գոյատևում։

Վախը մեծ զգացում է. այն երբեմն անդամալույծ է անում մարդուն, բայց հաճախ մղում է հնարագիտության և խիզախության։

Այդպես պատահեց և անտառապատ բարձունքով փախչող մարդկանց հետ։ Տեսնելով իրենց հետապնդող ձիավորներին՝ զինված թիկնապահներով, նրանք ընդարմացան վախից, սակայն զգալով իրենց կյանքին սպառնացող վտանգը՝ խկույն ևեթ արագացրին քայլերը և գաղտնի կածանով մոտան անտառի խորքը։

Օրը մթնում էր, անտառը՝ մռայլվում. բարձրացած քամին օրորում էր ծառերը, և նրանց ճյուղերը զարկվում էին իրար ու խշշում՝ մե՛րթ մեղմ սարսուռով, մե՛րթ բարձր, տագնապահար՝ անտառը լցնելով բազմաձայն ժխորով։

Մութը գնալով թանձրանում էր. նրա հետ իջնում էր և լուսթյունը, որ երբեմն-երբեմն խախտվում էր ինչ-որ տարօրինակ ձայներից։ Փախստականների խումբը անխոս ու լուելյայն անընդհատ գնում էր առաջ։ Եվ որքան առաջ էր չարժվում, անտառն ավելի էր խտանում, և քայլելը դառնում էր դժվարին։ Շատերն արդեն հոգնել էին, քայլում էին՝ մեծ ճիգ գործադրելով։ Երբ մեկը կամ մյուսը այլթաքում էր, ընկնում, իկույն վեր էր կենում և երկյուղած չարունակում անհայտ, անորոշ ուղին։ Նրանց թվում էր՝ իրենց դեռ հետապնդում են, ուստի անկարգ չարունակում էին առաջ գնալ միևնույն ուղղությամբ՝ իշխանների ձեռքը չընկնելու համար։

— Մարե՛, մինչև ո՞ւր պիտի քայլենք, — հոգնած ոտքերը հազիվ փոխելով՝ հարցրեց ինը տարեկան մի աղջիկ։

— Է՛հ, գնանք, աղջի՛կս, էլ հետ մի՛ նայիր, — սրդոդած ասաց մայրը։

Այլևս անկարող էին առաջ չարժվել. խումբը կանգ առավ մի բացատում։ Տղամարդիկ տեղավորվեցին ուղղակի գետնի վրա, չնայած խոնավ էր ու թաց, կանայք՝ հագուստների կապոցներին, ոմանք էլ նստեցին տապալված ու փտած ծառաբների վրա։

Անտառի գիշերային ձայները երկյուղալի սարսուռով էին լցնում մարդկանց սրտերը։ Ծառերի սաղարթների արանքից մեկ-մեկ երևում էին մանր ու մեծ աստղեր՝ հանդարտ թարթող աչքերի նման։

Երկնքի կապույտ ֆոնին գծագրվեց Հարդագողի ճանապարհը։

Ըստ Ստեփան Զորյանի «Հայոց բերդը» վեպի
(Adaptation from Stepan Zoryan, 1889-1967)

Տարագրության և ցեղասպանության արհավիրքներից հիշողության մեջ անջնջելի մնացած սարսուռեցուցիչ, ահազարհուր եղեռնապատկերներից մեկն է հայ դեռափթիթ ու սովալլուկ մանուկների վաճառքը Սեպիլի վրաններում։

Սեպիլը դժբեմ ու տանջալլուկ հայերին՝ դեպի դժոխք տանող առաջին կայարանն էր։ 1915 թվականի դեկտեմբերի վերջերին, մի լուսնկա գիշեր, հասա այնտեղ

և տեսա, որ դաշտը ծածկված էր բյուրավոր վրաններով, որոնք լեցուն էին Խարբերդից, Մալաթիայից, Տիգրանակերտից, Պարտիզակից և այլ կողմերից գերեվարած թշվառ տարագիրներով, որոնք, իրենց ակուբձները լքած, դեգերում էին անհյուրընկալ եզերքում: Տիֆը, ժանտախտը, դողէրոցքը օրական 500-600 կյանք էին հնձում: Աղբահավաք սայլերը օրնիբուն վրանից վրան էին անցնում՝ դիակներ հավաքելու, և ամեն սայլի մեջ տասից տասներկու դիակներ դիզում:

Պատահում էր, որ հոգեվարքի մեջ գտնվողներին էլ մեռածների հետ սայլերի մեջ էին նետում:

Բայց ամենից սրտաճմլիկը մանուկների վաճառքն էր: Գոռոզամիտ ու ամբարտավան հարուստ կանայք չրջում էին վրանները՝ հարցնելով.

— Մախու երեխա չկա՞...

Այն մայրերը, որոնք դեռևս կարող էին մի պատառ հաց հայթայթել, տոկումով ու արհամարհանքով քշում էին գնորդներին, իսկ նրանք, որոնք անել վիճակում էին, անոթի, լացուկոծով, անեծքով և ալեկոծ սրտով հարուստ կանանց էին հանձնում իրենց զավակներին՝ մի քանի արծաթ դրամի դիմաց: Գնորդներն իրենց հետ բերում էին ախորժագրգիռ որևէ բան. փոքրիկ աղջկա ձեռքը, օրինակ, մի նարինջ էին տալիս (այդ կանայք միշտ աղջիկներ էին գնում), ու խեղճ, անոթի փոքրիկը հարճակվում էր նարնջի վրա: Հետո ցույց էին տալիս եգիպտացորենն ու ասում.

— Այս էլ կառքի մեջ կուտես:

Ու սովահար փոքրիկը, ինչպես անմեղ գառը, որ մի բուռ խոտի հետևից է գնում, լալով հետևում էր կանանց, առավել՝ եգիպտացորենին, և երբեմն-երբեմն նայում հետ՝ մայրիկին:

Քանի՛-քանի անգամ խելահեղ մայրերը պոռթկուն զղջումով վազել և կառքի միջից հետ են խլել իրենց զավակներին՝ դրամը ամբարիշտ գնորդների երեսին չպրտելով: Խե՛ղճ մայրեր...

Ըստ Երվանդ Օտյանի «Սեպիլի վրաններու տակ» հուշագրության
(Adaptation from Yervand Otian, 1969-1926)

Սիրելի՛ Հռիփսիմե, իմ անգի՛ն քույրիկ. դու զարմանում ես, թե ինչպիսի եղանակով էի գրել նամակս:

Ես, ըստ երևույթին, արտոնյալու հիմք չպետք է ունենամ, այնպես չէ՞, սիրելի՛ քույրիկ: Բայց արի տես, որ այդպես չէ: Վերջին ժամանակներս ինձ թշվառ եմ զգում առանց որևէ ակնհայտ պատճառի:

Նամակ ես պահանջում, ի՞նչ գրեմ, ի՞նչ ունեմ գրելու, երբ չուրջս ու ներսս կատարյալ դատարկություն է տիրում: Ոչինչ չկա, ոչ մի հիմնավոր բան, որից կարողանայի ամուր կառչել չանհետանալու համար, որի վրա կարողանայի կենտրոնացնել թափառող մտքիս ընթացքը՝ չմոլորվելու համար: Երևակայիր՝ մի անհուն, խորխորատ տարածություն, որի մեջ ընկել է մարդ. նա տարածում է ձեռքերն այս ու այն կողմ, որպեսզի մի բան գտնի, որից կարողանա բռնել՝ ավելի խորը չընկնելու համար, բայց

միշտ հանդիպում է դատարկ տարածության՝ ոտքերի տակ հատակ չգտնելով։ Ճշմարիտ է, կա իմ մեջ մի զգացմունք, որի համար պարտական եմ եղբորս, և թեպետ այդ զգացմունքը բարերար ազդեցություն է ունեցել ինձ վրա, բայց, անգի՛ն քույրիկ, հասկանո՞ւմ ես, թե որքան երիտասարդ եմ ես դեռ, և սիրտս ու հոգիս բնականաբար դեպի ինչը պիտի ձգտեն։

Անցյալ կիրակի մեր տուն եկավ Թոմաս Գասպարիչը՝ հորս վաղեմի բարեկամը (դու ճանաչում ես նրան)։ Նա նույնն է մնացել, հագուստն էլ նույնն է՝ նույն խունացած գլխարկը՝ կարմիր երիզով, նույն զգեստը՝ հնությունից սևացած երկաթե կոճակներով, և նույն ձեռնափայտը, որից նստած ժամանակ անգամ չի բաժանվում։ Ես նստած էի սենյակում՝ բաց լուսամուտի առջև, և Տուրգենև էի կարդում։ Հայրս նստած էր լուսամուտից հեռու՝ մեջքը դեպի ինձ արած, և մտախոհ նայում էր քաղաքին։ Նա այն աստիճան խորասուզված էր իր մտածմունքների մեջ, որ չնկատեց, թե ինչպես Թոմաս Գասպարիչը մոտեցավ իրեն դանդաղ, երերուն քայլքով։

— Շատ խորն ես մտածում, աղա՛ Գևորգ, — ասաց Թոմաս Գասպարիչը՝ հայացքը հառելով նրա վրա։

Հայրս հանկարծ սթափվեց և նայեց նրան.

— Ա՜, Թոմաս Գասպարիչ, այդ դո՞ւ ես, բարև (ու մեկնեց նրան իր ձեռքը)։ Ինչպե՞ս ես, քեֆդ լա՞վ է։ Համեցի՛ր, նստի՛ր։

Ըստ Նար-Դոսի «Անահա Սարոյան» վիպակի
(Adaptation from Nar-Dos, 1867-1933)

Լենինականի հին թաղերից մեկում՝ Ջորի բողազում, որն ամենայն իրավամբ դեռ կարող էր կրել Գյումրի անունը, իր փոքրիկ տան մեջ մեռնում է աղբյուրների աչխարհահռչակ վարպետը՝ ուստա Մկրտիչը։

Երբ այցելության եկան սրտամոտ ընկերները՝ Օնեսը, Ավետիքը, Միսակը, Հաբեթը, ուստան, արհամարհելով մարմնում օրըստօրե աճող, դողէրոցքի սարսուռն ու մրմուռը հիշեցնող սրսփուքն ու տենդը, ճիգ ու ջանքով կռթնելով դողդոջուն ձեռքերին, մի կերպ ընկողմանեց տափակ բարձին և անդորր, մարող հայացքը ուղղեց նրանց կողմը։

— Մկրտի՞չ, ի՞նչ է եղել, ընչի՞ ես պառկել, — ուստային դիմեց Միսակը։

— Վերջին պառկելս է, ներո՛ղ եղեք, — ասաց ուստան։ — Հա՛րս ջան, աթոռնե՛ր տուր։

Ընկերները, ինչպես ընդունված է նման դեպքերում, սրտապնդեցին նրան, համոզվածություն հայտնեցին, որ ընդամենը յոթ-ութ օրից հետո նա ոտքի կկանգնի, և միասին կգնան Վարդապետի բաղը, մի լավ քեֆ կանեն։

Ընկերների գնալուց հետո նա չարունակեց պառկած մնալ անգամ, անշարժ, ընդարմացած։ Մարմնում զգում էր ընդհանուր թուլություն, ինչ-որ թմրիր, և թեև չէր կորցրել գիտակցությունը, անտարբեր էր դարձել դեպի աչխարհը։ Ինքնըստինքյան պարզ է, որ այդ վիճակում նրան այլևս ոչ մի միտք չէր հուզում, ոչ մի փափագ չուներ։ նրա ուղեղում ձևավորվում էին և անմիջապես էլ հօդս էին ցնդում անհեթեթ,

հեղհեղուկ պատկերներ։ Այժմ, գիշեր ու զօր, սրա ուղեղի ծակվող դարպասից ներս է սպրդում յուրաքանչյուր մանրուք, ինչ որ գտնվում էր նրա տեսողության դաշտում, նրա աչքերի առջև։ Իսկ այնտեղ գտնվողը միմիայն հանդիպակաց մայթի ականակիտ աղբյուրն էր՝ նրա ուղեղի և ձեռքերի առաջին գործը։ Հինգ տարի անընդմեջ ուրիշ վարպետների մոտ աշակերտելուց հետո քսանվեց տարեկան Մկրտիչը ավարտեց այն, իբրև իր առաջին ինքնուրույն աշխատանքը։ Գյումրու հռչակավոր վարպետները մանրազնին ստուգեցին աղբյուրը, ցնցեցին գլխաքարը՝ ամո՞ւր է արդյոք, խմեցին ջրից՝ սա՞ռն է արդյոք, ձեռքով փակեցին խողովակի բերանը՝ ջուրը հետ չի՞ խփի, չի՞ ընդհատվի արդյոք։ Աղբյուրը դիմացավ ամենապահանջկոտ քննության։ Մկրտչին ձեռնադրեցին ուստա։

Ըստ Մկրտիչ Արմենի «Հեղնար աղբյուր» վիպակի
(Adaptation from Mkrtich Armen, 1906-1972)

Բժիշկների կոնսիլիումից հետո Մարկոս Ալիմյանի դրությունը օրըստօրե վատթարացավ։ Սակայն Սմբատի ժամանման լուրը նրան վայրկենապես հանեց լեթարգիական մղձավանջից, լուսավորվեց նրա դեմքը, մի անխաբ ուրախություն անմիջապես պարզեց ճակատը, որը նրա վաթսունամյա երկարաձիգ կյանքի ընթացքում երբևէ չէր արտահայտել զվարթություն։ Միմիայն մի պահ հիվանդը խորացնին հայացքը ուղղեց որդու դեմքին, ապա արձակելով մի խուլ մրմնջյուն՝ դողդոջուն ձեռքերով գրկեց սմբաստանյալ որդու գանգրահեր գլուխը և սեղմեց ալեկոծ կրծքին կարելվույն չափ պինդ։

Տիկին Ալիմյանն սկսեց հեկեկալ։ Նրան հետևեց աղջիկը՝ Մարթան, հետո՝ որդիները։ Այժմ ծերունին կարող էր իր հոգին ավանդել, օ՛, ոչ հանգիստ, ինչպես կփափագեր, այլ մի անհուն վիշտ բազմահեծ սրտի մեջ։ Ութ տարի էր՝ նա չէր տեսել ավագ որդուն, որին անհագորեն սիրել էր անբասիր սիրով և որին պիտի հանձներ իր բոլոր գործերը։ Եվ ոչ միայն չէր տեսել, այլև չէր ուզում տեսնել, լսել նրա անունը, քանի որ նա իր անողջախոհ վարքագծով վարկաբեկել էր Ալիմյանների տան բարի անունը։ Ա՛հ, որքա՜ն հուսախաբ արեց իրեն այդ սիրված որդին, որպիսի՛ հոգեկան տվայտանք պատճառեց, որը թշնամիներից և նախանձամիտներից թաքցնելու համար հարկավոր էին սաստիկ ճիգեր, կամքի գերբնական զորություն։

Ապրելու անհագուրդ տենչը այլևս չէր հետաքրքրում մահամերձին, այլ ծանր ու անել վիճակը, որը նրան դրդում էր կյանքի գեթ վերջին վայրկյաններին անջատվել հոգին կրծող երկրնտրանքից և որոշել իր դիրքը մեծ որդու նկատմամբ։ Ի վերջո մի խոր, չատ խոր հայացք, որ գալիս էր գերեզմանի խորքից, ամեն ինչ պարզեց մեղսագործ որդու համար։

— Մենա՞կ ես եկել, — կարողացավ միայն բարբառել մեռնողը։

— Մենակ, — պատասխանեց որդին՝ կռահելով հարցի էությունը։

Մռայլ ժպիտը ակնթարթորեն տեղի տվեց հուսո չողին, հոգու անդորրին։ Բայց ահա ծերունու պղտոր հայացքը ընկավ որդու ոսկե մատանու վրա, որը նրա ամուսնության նշանն էր։

— Անցածը վերադարձնել չի լինի, հա՛յր, օրհնի՛ր, — արտասանեց որդին խեղդված ձայնով, որի մեջ զգացվում էր դառը կսկիծ, բայց ոչ զղջում։

— Անիծվե՛ս, եթե վերջին կամքս չես կատարի... — այս սարսռեցուցիչ բառերը մրմնջաց հայրը սառչող շրթունքների միջից։

Ըստ Շիրվանզադեի «Քաոս» վեպի
(Adaptation from Shirvanzade, 1858-1935)

Բանո՛ն...

Մի փոքր գյուղ է սա՝ թառած կանաչազարդ ու գեղատեսիլ բարձրավանդակի վրա։

Ոլորապտույտ, նեղլիկ փողոցների այ ու ձախ կողմերում կողք կողքի չարված են անձև ու խղճուկ խրճիթներ՝ մեջքմեջքի կպցրած, փոքրիկ բլրակների նմանվող ուռուցիկ կտուրներով, որոնց վերևում երդիկներն են։

Գյուղի արևմտյան կողմում Մարալի գեղազարդ սարերն են՝ կանաչապատ, ծաղկավետ փեշերով։ Այդ սարերի ականակիտ աղբյուրներից է սկիզբ առնում Բանոնի լեռնային գետակը, որը, ճեղքելով բլրակների կուրծքը, սրընթաց իջնում է ցած և իր չլուռ չառաչյունով խախտում չրջակայքի անդորրը։ Նա գիշեր ու զօր ծեծում է իր ափերը, մերթ վճիտ, մերթ պղտոր ալիքներով փրփուրթքում նրանց երեսին։ Լա՞ց է լինում գետը, թե՞ գանգատվում է, ոչ ոք չգիտե։

Գարնանը՝ հեղեղների ժամանակ, գետը վարարում է և իր ընթացքի մեջ առնելով մեծ ու փոքր քարեր՝ առաջ է մղում իր աղմկահուչ ալիքները, անզոր բարկությամբ զարկում ափամերձ ժայռերին։

Այս կրածեծ, ուղղաձիգ քարաժայռերից մեկի կատարին՝ սեպաձև բարձունքի վրա, գտնվում է մի հինավուրց մենաստան՝ բնական պարիսպներով շրջապատված։

Դա Բանոնի հայտնի սրբավայրն է՝ Աստվածածինը, որ կառուցել են քրիստոնեական առաջին դարերի հավատացյալները՝ երկնակարկառ այդ բարձունքից առ աստված ուղղելու իրենց սրտաբուխ աղոթքները։

Ոչ ոք չգիտե, թե ե՛րբ է կառուցվել այդ տաճարը, և ո՛ր անարգ ձեռքն է ավերակ դարձրել աստծո տունը. ո՛չ մի գիր, ո՛չ մի հիշատակություն չկա այդ մասին։ Բայց Բանոնի բնակչին հարկավոր էլ չէ դա, նա համոզված է, որ այս ավերակ կամարների տակ, այս կիսակործան խորաններում ցանուցիր ընկած մամռապատ քարերի մեջ էլ աստված կլսի իր թախծամրմունջ աղոթքները։

Լեռնային մի նեղ արահետ այսօր էլ ջերմեռանդ ուխտավորին առաջնորդում է դեպի ավերակ մենաստանը, որ հավատի մոմեր վառի անցյալ փառքի տխուր մնացորդների վրա, համբուրի սրբավայրի մրոտած ու դարերի չնչից մաշված քարերը։

Ըստ Ավետիս Ահարոնյանի «Բաևոն» պատմվածքի
(Adaptation from Avetis Aharonian, 1866-1948)

Մեր գյուղը գտնվում է բարձրադիր լեռան հարավային լանջերին։ Ներքևում մուգ կանաչ անտառներն են տարածվում, իսկ վերևում՝ ալպիական արոտները՝ կանա՛չ, ծաղկո՛տ, բուրավե՛տ։ Ո՞վ է փռել այս չքեղ, երփներանգ գորգերը՝ անձեռագործ, կախարդող գույներով...

Անտառագուրկ բարձունքները զարդարված են կանաչով ու դաշտային պես-պես ծաղիկներով, իսկ լեռան գագաթների միջև սարահարթեր են փռված, զմրուխտ մարգագետիններ, ուր ամռանը կանաչը ծփծփում է ծովի նման։

Աղստևի հովտում միալար վշշում է լեռնային առատաբուխ աղբյուրներից սկիզբ առնող գետը։ Նրա ափամերձ մեծ-մեծ քարերի ճեղքերում ջրափոսեր կան, որոնց մեջ վխտում են կարմրախայտ ձկների վտառները։ Հորդառատ անձրևներից հետո գետը պղտորվում է, գոռգոռում գազազած վիշապի նման, իսկ ամռանը բարակում, դառնում է հեզահամբույր մի գետակ։

Այդ գետի գողտրիկ ափերին է անցել իմ մանկությունը՝ նրա պես գիժ ու անսանձ, նրա պես հեզ ու քաղցրակարկաչ։

Ու հիմա, երբ կրկին այցի եմ եկել մանկությանս նվիրական վայրերին, աչքիս առաջ իմ մանկության պատկերներն են գալիս՝ որպես վաղուց փչրված քաղցր երազի բեկորներ։

Գետն էլի իր հավերժական վշշոցով լցնում է ձորը, էլի կարմրախայտերը՝ նրբին խալերով ու փռված թիւերով, թպրտում են ականակիտ ջրերում, թռչում ջրվեժն ի վեր։ Ամեն ինչ նույնն է, միայն իմ մանկության ընկերը՝ Բողարը, որի հաչոցը դեռ ականջումս է, չկա։ Որսկան Քոչարն էլ որսի չի գնում ու քայլում է իր ուխտունհինգ տարիների բեռան տակ։

Գետակի հոսանքն ի վեր գնալով՝ հասա լեռնահովիտը, որտեղով հոսում է գետը՝ միօրինակ ու թախծալի վշշոցով։ Ու ինձ թվաց՝ իմ մանկության ծանոթ ձայներով լցվեց հովիտը, կարծես մեր Բողարի հաչոցն էի լսում, հորթերի բառաչը, ընկերներիս կանչերը։

Հիմա ուրիշ երեխաներ են խաղում իմ մանկության ընկեր գետակի ափին։ Նրանց բերկրալի կանչերից, գոռում-գոչյուններից թնդում է ձորը։ Ես հեռանում եմ հարազատ վայրերից՝ մի խորին ափսոսանք սրտիս մեջ։

Ըստ Վախթանգ Անանյանի «Գյուղի քահանան» պատմվածքի
(Adaptation from Vakhtang Ananyan, 1905-1980)

Վաղուց է արդեն՝ ինձ հանգիստ չի տալիս մի միտք՝ մի հին պարտամուրհակ՝ թղթին հանձնելու այն ամենը, ինչ գիտեմ, ինչ կա իմ մտապատկերում Պարույր Սևակի մասին, այն, ինչ մեկ ուրիշը կարող է և չիմանալ, քանի որ տարբեր են եղել Պարույրի հարաբերությունները տարբեր մարդկանց հետ, և նրանց առաջ նա բացվել է տարբեր չափով ու կերպով։ Երբ խոսքը վերաբերում է Պարույրի պես վիճող, աստղ-խոսող բռընկուն ընավորությանը, որ իր անհանգիստ միտքը սպառում էր ոչ միայն գրակա-

նուիրյան մեջ և առօրյա կյանքում, նրա ցրած մտքերը, նրա բանավոր ստեղծագործ-ծուիթյունը այնպես էլ կմնան անհայտուիթյան մեջ, եթե ականջալուրերը գրիչ չառնեն։ Մինչդեռ դրանք կարևոր, երբեմն չափազանց կարևոր են իր բնավորուիթյունն ու ստեղծագործծուիթյունը հասկանալու համար։ Առաջին անգամ այս ամենի մասին խոսք բացվեց անպատմելիորեն հուզախառով միջավայրում՝ 1972-ի հունվարի 24-ին, իր ծննդյան 48-րդ տարելիցին, երբ ինքը չկար այլևս, իր նոր բնակարանում, ուր այնպես էլ նրան չվիճակվեց ապրել այնտեղ։ Եվ այդ օրը ծագեց գեթ հուշերով կորուստը մեղմելու միտքը։ Դա է, որ ստիպում է գրիչ առնելու դողացող ձեռքով և գրելու, թե ինչպես եմ տեսել Պարույրին, ինչ եմ լսել նրանից, ինչպես եմ հասկացել ամեն ինչով, նաև հակասուիթյուններով հարուստ այդ բնավորուիթյունը։ Այն տարիները, իսկ դրանք քիչ չեն, որոնց ընթացքում ինձ բախտ է վիճակվել լինելու Պարույրի ընկերը, աչխատակիցը, զրուցակիցը, վերջապես իր նամակների հասցեատերը, ինձ երևի իրա-վունք են տալիս գրելու նրա մասին, գրելու առանց ոչինչ ավելացնելու և ոչինչ պակասեցնելու, ինչպես պատվիրել է չեքոպիրյան ողբերգուիթյան հերոսը։ Գրել մի անհատի մասին, որ եկավ ու փայլատակեց հայ հոգևոր կյանքի երկնակամարում՝ ասես իբրև վկայուիթյուն, որ մեծ անհատները միայն հնում չեն եղել, որ նրանք կարող են ծնունդ առնել ու ահագնանալ նաև մեր օրերում և անցնել անժամանակ մեր ապշահար հայացքի առաջ։ Միայն իր ապրումը չէ, որ արտահայտել է Վահրամ Մավյանը, երբ գրել է։ «Նման անժամանակ մեծ կորուստների դիմաց կարծես հանցավոր ես զգում քեզ դեռ ողջ եղած լինելուդ համար, բայց ինչպես ասում են, այսպես կամեցավ ճակա-տագիրը»։

Ըստ Լևոն Հախվերդյանի «Պարույրը» հուշագրուիթյան
(Adaptation from Levon Hakhverdian, 1924-2003)

ԱՐԵՎԸ

Լսո՞ւմ եք ..., սպասեցե՛ք մի փոքր, ես ձեզ կպատմեմ բոլորն սկզբից...

Գնո՞ւմ եք ..., լա՛վ, ես կպատմեմ ծաղիկներին ու խոտերին...

— Սիրո՛ւն կակաչներ, լա՛վ լսեցեք արևի պատմուիթյունը...

Աղջիկս հիվանդ էր։

Գիտե՞ք, նա էլ ձեզ նման մի ծաղիկ էր՝ նախշունիկ դեմքով, ոսկեգանգուր մազերով։ Աղջիկս հիվանդ էր...

Բժիչկը եկավ, իջավ մեր բնակարանը. նա տխուր էր. ինչո՞ւ...

Հա՛, հիչում եմ, նա չէր սիրում ներքևի հարկերը...

Նա իջավ ներքև, նայեց իմ աղջկան, նայեց սենյակի պատերին։

— Խոնավ է, — ասաց, — պիտի փոխեք բնակարանը, պիտի արևկող սենյակ ճարեք...

— Քանի՞ երեխա ունեք, — հարցրեց։

— Երեքն էին, երկուսը մեռան, մնաց այս մեկը… ազատեցե՛ք իմ աղջկան. նա մեր տան հոգին է…

Նա ինչ-որ դեղ գրեց ու տխուր դեմքով դուրս գնաց։

— Հայրի՛կ, ի՞նչ գրեց բժիշկը, — հարցրեց աղջիկս։

— Աբև գրեց, սիրելի՛ս, արև գրեց, որ փայլի քեզ վրա ու ազատի ցավից…

Ու այն օրը գնացի արև փնտրելու։ Գնացի չատ հեռու, քաղաքի ծայրը ու գտա արևկող մի բնակարան։

Սիրու՛ն կակաչներ, արևի՛ զավակներ, ավելի լավ չէ՞ր ձեզ մոտ բերեի իմ ոսկեծամիկ աղջկան։

Դուք նրան կզուգեիք կարմիր ու կանաչ…

Բայց, հա՛, գիտեմ, դուք նրան հաց չէիք տա… դուք սնվում եք վաղորդյան ցողով…

Լսեցե՛ք, ես դեռ չեմ վերջացրել…

… Մյուս առավոտ պիտի տանեի աղջկանս արևի տուն, բայց երբ լուսացավ, նա ինձ կանչեց, ձեռքս բռնեց ու փակեց աչքերը…

Հետո եկան մարդիկ ու տարան նրան…

Ու երբ ոսկեծամիկ աղջիկս հեռացավ մեզնից, մենք բոլորս այրվեցինք լալուց, իսկ ես դարձա արևի հիվանդ։

Ես գնում էի, նստում փոքրիկ գերեզմանի մոտ և սպասում արևածագին։

Ու միշտ տեսնում էի աղջկանս՝ արևը գրկած և իր մազերը նրա վրա փռած…

Բայց երբ պատմում էի արևի մասին, կինս ու մայրս չէին հավատում. նրանք կարծում էին, թե ես խելագար եմ, և ողբում էին այրված, ցամաքած աչքերով։

Ու մի օր էլ դիմեցի արևին.

— Հզո՛ր արև, — ասացի, — մի մեծ գանգատ ունեմ քեզանից… ինչո՞ւ դու մի չողք խնայեցիր իմ աղջկան, ինչո՞ւ սպանեցիր ու տարար նրան…

Նա տխրեց ու մթնեց։

— Գնա՛, — ասաց — հայտնի՛ր աչխարհին, ասա՛, որ վերևի հարկը արևի չողքերը խլեց, տովեր ձգեց ներքևի հարկին ու սպանեց այն ոսկեհեր աղջկան։

Ըստ Մովսես Արազու «Արև» պատմվածքի
(Adaptation from Movses Arazi, 1878–1964)

Սեպտեմբերի 13, չորեքշաբթի, 1922 *— կեսօրից հետո՝ ժամը երկուսին, հայոց թաղի ուղղությամբ նշմարվում է լայնածավալ ծուխ։ Տան վերնահարկից դիտում ենք այդ ծուխը։ Ուրիշ տների տանիքներից էլ շատերը դիտում են այն ու ասում, թե հայոց թաղը կրակի է տրված. ոմանք էլ ասում են, թե կրակը Հայնոցից չէ, այլ նրա մոտակա թաղերից։ Իրողությունը անձամբ ստուգելու նպատակով ճամփա եմ ընկնում։ Հունական հիվանդանոցի մոտ տեսնում եմ կանանց, որ իրենց մա–նուկներին գրկած, անչափահաս երեխաների ձեռքից բռնած ու կապոցներ առած՝*

լեղապատառ փախչում են։ Զանազան գույքեր չալակած տղամարդիկ հետևում են իրենց կանանց։ Առաջանում եմ մինչև Կաթըրջը Օղլու փողոցը, որտեղից երևում է Ս. Ստեփանոսի՝ դեռևս կանգուն մնացած եռակերտ գմբեթը։ Հրդեհը երկու ուղղությամբ է տարածվում. մեկը՝ եկեղեցուց վեր գտնվող Հայնոցի, մյուսը՝ Առաջնորդարանի և նորակառույց խանութների դիմաց գտնվող շենքերի ուղղությամբ։ Այս երկու թևերը միմյանցից անջատ են, և ակնհայտ է, որ հրդեհը միաումնավոր է, քանի որ կրակն սկսվել է միաժամանակ մեկից ավելի տեղերում։ Հայնոցի հրդեհը ավելի ընդարձակ է, ավելի ծավալուն։ Քայլերս ուղղում եմ դեպի Զալգըջը Բաչը, բայց Կաթըրջը Օղլուից Զալգըջը Բաչը տանող անցման վրա հանդիպում եմ մի թուրքի, որ մոտենում է ինձ ու ասում. «Մենք պետք եղածն արեցինք, դուք ե՛տ դարձեք»։ Թուրքը, որ, անշուշտ, հրդեհի հարցում գործուն մասնակցություն ուներ, ինձ ևս իր ցեղակիցը և գործակիցներից մեկը կարծելով՝ թելադրում է, որ այլևս չառաջանամ, այլ ետ դառնամ։ Իրողությունը հասկացողի նման պատասխանում եմ՝ «չա՛տ լավ» և կանգ առնում մի պահ, որպեսզի թուրքը փոքր-ինչ հեռանա և հետս խոսակցության չբռնվի։ Երբ 20–30 քայլ հեռանում է, ետ եմ դառնում և քայլ առ քայլ հետևում նրան՝ երկուսիս միջև պահպանելով միևնույն հեռավորությունը։ Մինչև հունական հիվանդանոց այս կերպ ենք քայլում։ Թուրքը ուղղվում է դեպի ֆրանկների թաղը, իսկ ես մտնում եմ հիվանդանոցների փողոցը ու մի երկար շունչ քաշում։

Սարսափով դիտում եմ փախստականների անհամար բազմությանը։ Հունական և իտալական հիվանդանոցների պատուհանները լեցուն են փախստականներով, որոնց մեջ կան ծանոթ դեմքեր, իսկ հոլանդական հիվանդանոցի դռները ամուր փակված են։ Շտապ անցնում եմ այդ փողոցով և հասնում նավահանգստի տունը։ Պատմում եմ տխուր կացության մասին. տնեցիները բոլորը վերնահարկ են բարձրացել։ Ծուխը լայնածավալ ամպի պես տարածվում է Հայոց թաղից մինչև Փունթա, և մոխիրները թափվում են մեր գլուխների վրա։ Քամին, որ հայոց թաղի կողմից դեպի Փունթա է փչում, հետզհետե սաստկանում է կրակի իսկ արծարծումից։ Մայրամուտից հրդեհը արդեն անցել է հունաց թաղերը, որտեղից խոշոր խմբերով դեպի Քարաի են խուժում ահագին բազմություններ։ Կեսգիշերին կրակը տարածվում է տարբեր ուղղություններով ու աներևակայելի արագությամբ հասնում մինչև նավահանգիստ։ Հրդեհի ծավալմանը զուգընթաց նավահանգստում բազմապատկվում է ահուդողի մատնված մարդկային էակների ալիքը, որը տարածվում է մինչև Փունթա։

Ըստ Կարապետ Խաչերյանի «Զմյուռնիական արկածներս 1922-ին» օրագրի
(Adaptation from Karapet Hatcherian's Diary, 1876-1952)

Պապիկիս օրագրի ընթերցումը արդեն հասունացած տարիքում ո՛չ միայն հաստատեց նրա մասին իմ ունեցած կարծիքը, այլ նաև ինձ օգնեց լրացնելու 12-ամյա երեխայի հիշողության մեջ ուրվագծված նրա պատկերը։ Նրա զսպվածությունը՝ օրագրության համար բառերն ընտրելիս, պատկառանք է ներշնչում։ Այսպես՝ 1915-ի ցեղասպանության ականատես բժիշկ Խաչերյանը զգուշաբար գործածում է «ընդհանուր տեղահանում», «անցյալի սխալներ» կամ «աքսոր» արտահայտությունները։ Տպավորիչ է նաև նրա արտակարգ մարդասիրությունը։ Օրագրի մեջ նա տարբեր առիթներով արտահայտում է մարդկանց բարօրության, արժանապատվության և ազատության հարցերի հետ կապված իր մտահոգությունները։ Նա հանդես է գալիս նաև որպես անուղղելիորեն լավատես մարդ, որը, քաջածանոթ լինելով հակառակորդի՝ անցյալում գործած ոճնձգություններին ու վայրագություններին, չարունակում է հավատալ մարդու բնածին առաքինություններին։ Միայն այդպես կարելի է հասկանալ բժիշկ Խաչերյանի տատանումները, երբ նա կանգնած էր «անդոհական» քաղաքից, 1922 թվականի Ձմյուռնիայից, հեռանալու որոշման առաջ։ Երկար ժամանակ նա համոզված էր, որ թուրքերը չեն կրկնելու անցյալի «սխալները և աշխարհին ցույց են տալու, որ իրենք քաղաքակիրթ ազգ են»։ Իր այս լավատեսության մեջ նա տատանվում է միայն այն ժամանակ, երբ իր աչքով է տեսնում հայերի թաղը՝ Հայնոցը կործանված և մանավանդ, երբ ձերբակալվում է։

Հարց է ծագում, թե արդյոք բժիշկ Խաչերյանը սխալակա՞ն էր։ Շատ դյուրին է հետին հայացքով մեղադրել նրան՝ ժամանակին վճռական քայլերի չդիմելու և իր անմիջական ընտանիքը ավելի շուտ Ձմյուռնիայից չհանելու, մանավանդ իր և իր կնոջ՝ Ակ-Հիսարում մնացած հարազատներին թուրքերի յաթաղանից չփրկելու համար։ Վստահ եմ, որ դրա համար նա իր ամբողջ կյանքի ընթացքում իրեն մեղավոր է զգացել՝ թողնելով իր զավակներին բազմաթիվ հարցադրումներով, որոնցից գլխավորն այն էր, թե ինչպես կարող էր իրենց այդքան իմաստուն հայրը այդպիսի «անիմաստ» որոշումներ կայացնել և մյուս հայ բժիշկների հետ ժամանակին չհեռանալ այդ դժոխային քաղաքից։ Նմանօրինակ քննարկումներ լսել եմ հանգուցյալ մորիցս՝ նրա հետ այդ նյութի շուրջ խոսելիս։ Եթե մայրս իր հոր օրագիրը կարդացած լիներ, վստահ եմ, որ նա իր հոր որոշումները այդ ճգնաժամային օրերին ավելի ճիշտ պիտի ըմբռներ։ Չէ՞ որ բժիշկ Խաչերյանը իրեն համարում էր Թուրքիայի օրինավոր քաղաքացի, ըստ որում՝ իր քաղաքացիական պարտականությունները այդ երկրի հանդեպ լիուլի կատարած քաղաքացի։ Որպես արդարադատ մարդ՝ նա իր նման հավատավոր քրիստոնյաների պես պարզապես ի վիճակի չէր կանխատեսելու մոտեցող աղետը ...

Երախտապարտ եմ պապիկիս՝ պատմությանը նման կարևոր փաստաթուղթ թողած լինելու համար, ականատեսի մի վկայություն, որը հաստատում է, որ հայ ժողովրդի եղեռնը 1915 թվականի ողբերգության մեջ իր վերջը չի գտել, և որ ինչպես հզոր երկրաշարժից հետո տեղի են ունենում լրացուցիչ ցնցումներ, 20-րդ դարի առաջին ցեղասպանությանը հաջորդել են ուրիշ՝ ծավալով ավելի փոքր, բայց ոչ նվազ կործանարար աղետներ, որոնցից մեկը 1922-ի Ձմյուռնիայի աղետն էր։

Հատված Դորա Սաքայանի՝ կարապետ Խաչերյանի «Ձմյուռնիական արկածներս 1922-ին» օրագիրը ներկայացնող աշխատությունից։ (Dora Sakayan, 1931-)

ARMENIAN POEMS
IN TRANSLATION

ՀԱՄՕ ՍԱՀՅԱՆ
(1914-1993)

ՄԵՐ ԼԵԶՈՒՆ

Մեր լեզուն՝ մեր խիղճն է դա,
Սուրբ հացը մեր սեղանի,
Մեր հոգու կանչն է արդար
Ու համը մեր բերանի:

Մեր լեզուն ծուխն է մեր տան,
Մեր կշիռն աշխարհի մեջ,
Նա աղն է մեր ինքնության,
Էության խորհուրդը մեծ:

Մեր լեզուն արյո՛ւնն է մեր,
Արյունից ավելի թանկ.
Մեր բուրմունքն ու գույնն է մեր,
Մեր լեզուն մենք ենք որ կանք:

Նա պիտի մեր առաջին
Ու վերջին սերը լինի,
Ի՞նչ ունենք էլ աշխարհում,
Որ այսքան մերը լինի:

HAMO SAHIAN
Translated by Dora Sakayan

OUR LANGUAGE

Our language is our inner voice,
The sacred bread on our board,
The just plea of our soul,
And the taste in our mouth.

It is the smoke of our hearth,
Our weight in this world,
The salt of our selfhood,
The great sense of our breath.

Our language is our blood,
Even dearer than blood.
Our scent and our color,
It is us, the way we are.

Our language is our love,
Both the first one and the last,
What else is there in this world
That belongs to us that much?

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿՅԱՆ
(1919-2006)

SYLVA KAPUTIKIAN
Translated by Dora Sakayan

ԽՈՍՔ ԻՄ ՈՐԴՈՒՆ

Այս գարնան հետ, այս ծաղկունքի,
Այս թռչնակի, այս առվակի,
Հետն այս երգի ու զարթոնքի
Բացվեց լեզո՛ւն իմ մանկիկի.
Ու թոթովեց բառ մի անգին
Հայկյան լեզվից մեր սրբազան,
Ասես մասունք հաղորդության
Դիպավ մանկանս շրթունքին...

– Լսի՛ր, որդի՛ս, պատգամ որպես
Սիրող քո մոր խո՛սքը սրտանց,
Այսօրվանից հանձնում եմ քեզ
Հայոց լեզո՛ւն հազարագանձ:
Կտրել է նա, հանց աստղալույս,
Երկինքները ժամանակի,
Շառաչել է խռովահույզ
Սլացքի հետ հայկյան նետի:
Եվ Մեսրոպի սուրբ հանճարով
Դարձել է գիր ու մագաղաթ,
Դարձել է հո՛ւյս, դարձել դրո՛շ,
Պահել ե՛րբք մեր՝ անաղարտ...
Նրանով է մրմնջացել
Հայ պանդուխտը վերքն իր սրտի,
Նրանո՛վ է որոտացել
Կռվի երգն իմ ժողովրդի.
Նրանով է մայրս ջահել
Ինձ օրորոց դրել մի օր,

WORDS TO MY SON

With the blossoms of this spring,
When brooks bubble and birds sing,
With Mother Nature at her peak,
My infant son began to speak;
And he uttered a priceless word
In Armenian, oh what splendor!
As though a piece of Holy Bread
Touched my infant's lips so tender.

Listen, my son, to this command,
Listen to your mother's words with care:
As of today, I hand you down
The Armenian tongue, precious and rare.
It traveled like a stellar light
Through the firmament of ages,
It clamored with the rapid flight
Of our arrows most courageous.
Thanks to the genius of Mesrop,
It became letters, parchment, art,
Hence our banner and our hope,
Helped us advance, set us apart.
With it, the Armenian migrant muttered
The pain of his aching wounds,
With it, my people thundered
Their war songs in martial tunes.
With it on her lips, my mother then young,
Laid me in the cradle one day.

Հիմա եկել, քե՛զ է հասել
Նրա կարկաչը դարավոր...
Բա՛ց շուրթերդ, խոսի՛ր, աննկի՛ն,
Ժիր դայլայլի՛ր, ի՛մ սիրասուն,
Թող մանկանա՛ քո շուրթերին
Մեր ալեհե՛ր հայոց լեզուն:
Պահի՛ր նրան բարձր ու վճիտ,
Արարատի սուրբ ձյունի պես,
Պահի՛ր նրան սրտիդ մոտիկ,
Քո պապերի աճյունի պես:
Ու ոսոխի զարկիցը ան
Դու պաշտպանի՛ր կրծքով նրան,
Ինչպես մո՛րդ կպաշտպանես,
Թե սու՛ր քաշեն մորդ վրա:
Ու տե՛ս, որդի՛ս, ու՛ր էլ լինես,
Այս լուսնի տակ ու՛ր էլ գնաս,
Թե մո՛րդ անգամ մտքից հանես,
Քո մա՛յր լեզուն չմոռանա՛ս...

The sweet sounds of our tongue
Ring out anew, coming your way.
Part your lips, speak up, my joy,
Chirp cheerfully, hum a song,
May on your lips, my lovely boy,
Our ancient tongue turn young.
Keep it up-high, and keep it bright,
Like the snow on Ararat's peak,
Keep it next to your beating heart,
Like an ancestral relic.
Defend your tongue against the foe,
Stand up for it in deed and word,
As if your mother you would defend
If she were threatened with a sword.
And look, my son, wherever you are,
Under this moon, however far you get,
Even your mother you may ignore,
Your mother tongue, do not forget!

ԵՂԻՇԵ ՉԱՐԵՆՑ
(1877-1937)

ՄԵՐ ԼԵԶՈՒՆ

Մեր լեզուն ճկուն է ու բարբարոս,
Առնական է, կոպիտ, բայց միևնույն պահին
Պայծառ է նա, որպես մշտաբորբոք փարոս,
Վառված հրով անշեջ դարերում հին:

YEGHISHE CHARENTS
Translated by Dora Sakayan

OUR LANGUAGE

Our language is pliant yet barbaric,
It is manly, rough, yet sends out rays
Like an ever-glowing beacon,
Whose flame was kindled in ancient days.

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿՅԱՆ
(1919-2006)

SYLVA KAPUTIKIAN
Translated by Dora Sakayan

ԱՐԱՐԱՏ

Աչք ենք բացել, ու դու մեր դեմ եղե՛լ ես, կա՛ս, Արարատ,
Բայց ամեն օր մեզնից հեռու ու մեզ անհաս, Արարատ:

Ասես մի օր կերտել են քեզ, որ մարմարե քո տեսքով
Անհաս տենչի, անհագ սիրո արձան դառնաս, Արարատ:

Աշխարհի մեջ ամեն հայի ամեն ծայրից երևում,
Բայց մնում ես հեռո՛ւ, հեռո՛ւ, մնում երա՛զ, Արարատ:

Աշխարհների անապատում ժողովուրդս՝ մի բեղվից,
Իմ թափառիկ եղբայրների կապույտ միրա՛ժ, Արարատ:

Ախ, մեր կարոտն ելե՛լ, դիզվե՛լ, դե՛մ է առել փեշերիդ
Ու խռոված՝ դարձել է գետ, դարձել Արա՛զ, Արարատ:

Աչք ենք բացել քեզնից հեռու, քո կարոտով ծերացել,
Մի՞թե պիտի մեռնենք մի օր քեզնից անմա՛տ, Արարատ...

ARARAT

Since we opened our eyes, you have been towering before us, Ararat,
Yet day-by-day you're far away from us, out of reach, Ararat.

As though they carved you one day to be the marble-shaped statue
of an unreachable goal, of an insatiable love, Ararat.

Although seen from all over the earth by all Armenians,
You remain distant, you remain a dream, Ararat.

In the wilderness of worlds my people are now Bedouins;
To my straying brothers you're a blue mirage, Ararat.

Oh, our nostalgia has piled up around your feet, Ararat,
Anguish made it a flood, made it the river Arax, Ararat.

We opened our eyes away from you, we grew old longing for you.
How can we die one day, apart from you, Ararat?

ԱՎԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿՅԱՆ
(1875-1957)

AVETIK ISAHAKIAN
Translation by Alice Stone Blackwell

Է՛Յ, ՋԱՆ-ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Է՛յ, ջան-հայրենիք, ինչքա՛ն սիրուն
ես,
Սարերդ կորած երկնի մովի մեջ.
Ջրերդ անո՛ւշ, հովերդ անո՛ւշ,
Մենակ բալեքդ արուն-ծովի մեջ:

Քու հողին մեռնեմ, անգի՛ն
հայրենիք,
Ա՛խ, քիչ է, թե որ մի կյանքով մեռնեմ,
Երնեկ ունենամ հազար ու մի կյանք,
Հազա՛րն էլ սրտանց քեզ մատաղ
անեմ:

Ու հազար կյանքով քու դարդին
մեռնեմ,
Բալեքիդ մատա՛ղ, մատա՛ղ քու
սիրուն.
Մենակ մի կյանքը բո՛ղ ինձի
պահեմ, –
Է՛ն էլ քու փառքի գովքը երգելուն, –

Որ արտուտի պես վե՛ր ու վե՛ր
ճախրեմ
Նոր օրվա ծեգիդ, ազի՛զ հայրենիք,
Ու անո՛ւշ երգեմ, բա՛րձր ու զիլ
գովեմ
Կանաչ արևդ, ազա՛տ հայրենիք...

HÉ, MY FATHERLAND

HÉ, my fatherland, how lovely thou art;
Thy mountain peaks are lost in the mists
of heaven.
Thy waters are sweet, thy breezes are sweet;
Only thy children are in seas of blood.

May I die for thy soil, thou priceless
fatherland!
Oh, it is little if I die with one life!
Would that I had a thousand and one lives,
To offer thee, all from my heart.

To die for thy sorrow with a thousand
lives!
Let me offer myself for thy children, for
love of thee!
Let me keep for myself only one life,
That I may sing the praise of thy glory,

That I may soar high like the skylark
On the rising of thy new day, noble
fatherland,
And sing sweetly, praise loudly
Thy bright sun, thou free fatherland!

ԱՎԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿՅԱՆ
(1875-1957)

AVETIK ISAHAKIAN
Translated by Ara Baliozian

ՄՈՐ ՍԻՐՏԸ

Կա հինավուրց մի զրույց,
Թե մի տղա,
Միամորիկ,
Սիրում է մի աղջկա:

Աղջիկն ասավ. — Ինձ բնավ
Դու չես սիրում,
Թե չէ գնա՛,
Գնա՛ մորդ սի՛րտը բեր:

Տղան մղոր, գլխիկոր
Քայլ առավ,
Լացեց, լացեց,
Աղջկա մոտ ետ ետ դառավ:

Երբ նա տեսավ, զայրացավ.
- Է՛լ չերևաս
Շեմքիս, ասավ,
Մինչև սիրտը չբերես:

Տղան գնաց և որսաց
Սարի այծյամ,
Սիրտը հանեց,
բերեց տվեց աղջկան:

Երբ նա տեսավ, զայրացավ.
- Կորի՛ր աչքես,
Թե հարազատ
Մորդ սիրտը չբերես:

Տղան գնաց՝ մորն սպանեց,
Երբ վազ կտար
Սիրտը ձեռքին,
Ոտքը սահեց. ընկավ վար:

Եվ սիրտը մոր ասավ տխուր,
Լացակմած, —
«Վա՛յ, խեղճ տղաս,
Ոչ մի տեղդ չցավա՞ց...»

A MOTHER'S HEART

There is an old tale
About a boy,
An only son
Who fell in love with a lass.

'You don't love me,
You never did,' said she to him.
'But if you do, go then
And fetch me your mother's heart.'

Downcast and distraught
The boy walked off
And after shedding copious tears
Came back to his love.

The girl was angry
When she saw him thus
And said, 'Don't you dare come back again
Without your mother's heart.'

The boy went and killed
A mountain roe deer,
And offered its heart
To the one he adored.

But again she was angry
And said, 'Get out of my sight.
I told you what I want
Is your mother's heart.'

The boy went and killed
His mother, and as he ran
With her heart in his hand
He slipped and fell.

'My dear child,
My poor child,'
Cried the mother's heart,
Did you hurt yourself?

ՄԻՔԱՅԵԼ ՆԱԼԲԱՆԴՅԱՆ
(1829-1866)

ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

Ազատ Աստվածն այն օրից,
Երբ հաճեցավ շունչ փչել,
Իմ հողանյութ շինվածքին
Կենդանություն պարգևել.
Ես անբարբառ մի մանուկ
Երկու ձեռքս պարզեցի
Եվ իմ անզոր քևերով
Ազատությունն գրկեցի:

Մինչ գիշերը անհանգիստ
Օրորոցում կապկապած
Լալիս էի անդադար,
Մորս քունը խանգարած,
Խնդրում էի ճորանից
Բազուկներս արձակել,
Ես այն օրից ոխատեցի
Ազատությունը սիրել:

Թոթով լեզվիս մինչ կապերն
Արձակվեցան, բացվեցան,
Մինչ ծնողքս իմ ձայնից
Խնդացին ու բերկրեցան,.
Նախկին խոսքն որ ասացի.
Չէր հայր կամ մայր, կամ այլ ինչ,
Ազատությո՛ւն, դուրս թռավ
Իմ մանկական բերանից:

«Ազատությո՞ւն, — ինձ կրկնեց
Ճակատագիրը վերևից. —
Ազատությա՞ն դու զինվոր
Կամիս գրվիլ այս օրից:
Ո՛հ, փշոտ ճանապարհ,
Քեզ շատ փորձանք կը սպասե.
Ազատություն սիրողին
Այս աշխարհը խիստ նեղ է»:

«Ազատությո՛ւն, — գոչեցի, —
Թող որոտա իմ գլխին
Փայլա՛կ, կայծա՛կ, հուր, երկաթ,
Թող դավ դնեն թշնամին,
Ես մինչ ի մահ, կախաղան,
Մինչև անարգ մահու այուն
Պիտի գոռամ, պիտ կրկնեմ
Անդադար՝ ազատությո՛ւն»:

MICHAEL NALBANDIAN
Translation by Alice Stone Blackwell

LIBERTY

WHEN God, who is forever free,
Breathed life into my earthly frame, —
From that first day, by His free will
When I a living soul became, —
A babe upon my mother's, breast,
Ere power of speech was given to me,
Even then I stretched my feeble arms
Forth to embrace thee, Liberty!

Wrapped round with many swaddling bands,
All night I did not cease to weep,
And in the cradle, restless still,
My cries disturbed my mother's sleep.
"O mother!" in my heart I prayed,
"Unbind my arms and leave me free! "
And even from that hour I vowed
To love thee ever, Liberty!

When first my faltering tongue was freed,
And when my parents' hearts were stirred
With thrilling joy, to hear their son
Pronounce his first clear-spoken word,
"Papa, Mamma," as children use,
Were not the names first said by me;
The first word on ray childish lips
Was thy great name, O Liberty!

"Liberty!" answered from on high
The sovereign voice of Destiny:
"Wilt thou enroll thyself henceforth
A soldier true of Liberty ?
The path is thorny all the way,
And many trials wait for thee;
Too strait and narrow is this worldFor him who loveth Liberty."

"Freedom!" I answered, "on my head
Let fire descend and thunder burst;
Let foes against my life conspire,
Let all who hate thee do their worst:
I will be true to thee till death ;
Yea, even upon the gallows tree
The last breath of a death of shame
Shall shout thy name, O Liberty!"

ԵՐԵՎԱՆ-ԷՐԵԲՈՒՆԻ

Երևան դարձած իմ Էրեբունի,
Դու մեր նոր Դվին, մեր նոր Անի,
Մեր փոքրիկ հողի դու մեծ երազանք,
Մեր դարե կարոտ, մեր քարե նազանք:

Կրկներգ. — Երևան դարձած իմ Էրեբունի,
Դարեր ես անցել բայց մնացել ես պատանի:
Քո Մասիս հորով, քո Արաքս մորով,
Մեծանաս դարով, Երևան:

Մենք արյան կանչեր ունենք մեր սրտում,
Անկատար տենչեր ունենք մենք շատ:
Մեր կանչն առանց քեզ իզուր կկորչի,
Առանց քեզ մեր տենչն իզուր կսառչի:

Կրկներգ.— Երևան դարձած ...

Կյանքում ամեն սեր լինում է տարբեր,
Իսկ մենք բոլորս ենք քեզնով հարբել,
Տաք է սերը մեր՝ շեկ քարերիդ պես
Հին է սերը մեր՝ ձիգ դարերիդ պես:

Կրկներգ — Երևան դարձած ...

PARUYR SEVAK
Translated by Dora Sakayan

YEREVAN-EREBUNI

Reborn Yerevan from Erebuni,
Our modern Dvin, our new Ani,
In our little land you're the greatest goal,
Our ancient dream, our grace of stone.

Refrain: Reborn Yerevan from Erebuni,
You have lived so long, yet you remain in infancy,
With Massis your father, with Arax your mother,
Stay forever young, Yerevan!

Our hearts are filled with ancestral calls,
Unaccomplished goals we have a lot,
Without you, our calls will be lost in vain,
Without you, our goals we will not attain.

Refrain: Reborn Yerevan ...

Love has many ends, many shapes in life,
But we all became entranced by you.
Our love is warm, like your sunny stones,
Our love is old, stemming from eons.

Refrain: Reborn Yerevan ...

ԱՊՐԵԼ

Ապրե՛լ, ապրե՛լ, այնպե՛ս ապրել,
Որ սուրբ հողդ երբեք չզգա քո ավելորդ ծանրությունը։
Ապրե՛լ, ապրե՛լ, այնպե՛ս ապրել,
Որ դու ինքդ էլ երբեք չզգաս քո սեփական մանրությունը։
Ու թե հանկարծ անպետքություն քեզ համարես,
թե ինքդ քեզ արհամարհես
ու համառես,
քեզ հետ վիճի՛,
քեզ չզիջի՛.
համբերատար քեզ հետ խոսի՛,
հակառակո՛ւմ քեզ համոզի
ինքը... հզոր Հանրությունը...

Ապրե՛լ, ապրե՛լ, այնպե՛ս ապրել,
Որ ուրիշի խիղդով խնդաս,
Որ ուրիշի ցնծությունով
Ինքդ էլ ցնծաս, ինքդ էլ բնդաս։
Լինես, մնաս ամենքի հետ,
Նրանց կամքին հպատակվես,
«Ես»-դ խառնես մեծ «մենք»-ի հետ,
Նրանց ցավով լուռ տապակվես։
Տրվես նրանց լույսի նման
Եվ չխաբես՝ հույսի նման։
Արշալույսի նման բացվես
նրա՛նց համար,
Վերջալույսի նման բոցվես
նրա՛նց համար։

PARUYR SEVAK
Translated by Dora Sakayan

TO LIVE

To live, to live, to live in a way,
That your saintly earth won't feel your heaviness.
To live, to live, to live in a way,
That you yourself don't feel your own tininess.
And if you happen to regard yourself
As useless, or just to disregard yourself,
And you insist on that stubbornly,
The mighty Community itself
will argue with you,
and speak to you patiently
to convince you of the contrary...

To live, to live, to live in a way,
That you rejoice with the joy of others,
That you revel with the triumph of others,
And you, too, cheer with them.
Be, stay with your peers,
Comply with their will,
Blend your "I" with the great "We,"
Suffer silently their grief.
Be loyal to them like the light,
and not deceptive, like hope.
Unfold yourself like the day-break,
for them,
Inflame yourself like the sunset,
for them.

Թե լաց լինես՝ նրանց համար.
Թե բաց լինես՝ նրանց համար։
Եվ հա՛ց լինես նրանց համար՝
հոգևոր հա՛ց,
Քեզ նրանցով կյանքում զինես
Եվ նրանցով կյանքում լինես
ոգևորվա՛ծ։
Եվ նրանցով կյանքում լինես
թույլ կամ ուժեղ,
Եվ նրանցով կյանքում լինես
բույլ կամ մժեղ,
Թշվառ՝ ինչպես անապատան,
Հարուստ՝ ինչպես լայն տափաստան...

Ապրե՛լ, սայրե՛լ, ապրել այնպե՛ս,
Որ նրանց հետ մթնես-ամպես
Եվ նրանց հետ շանթարձակվես.
Մեկտեղ հանկարծ ընդարձակվես,
Մեկտեղ դառնաս գունդուկծիկ.
Մեկտե՛ղ բացվես, մեկտե՛ղ փակվես,
Ինչպես նամակ և կամ բացիկ...

Ապրե՛լ, ապրե՛լ, ապրել մեկտե՛ղ,
Կյանքդ խառնել նրանց կյանքին,
Տառապանքդ՝ տառապանքին,
Ջանքդ՝ ջանքին,
Ցանքդ՝ ցանքին,
Եվ ենթարկվել նրանց կամքին,
Նրանց կամքն էլ քեզ ենթարկել,-
Դառնալ և՛ շանթ, և՛ շանթարգել...

If you cry, it's for them,
If you fly, it's for them,
Be bread for them,
Spiritual bread.
Get strength from them in life,
Get zeal from them for life.
Be one of them, whether frail or strong,
And be with them, whether a fly or a throng,
Be poor like a pauper
And rich like the vast prairie.

To live, to live, to live in a way,
That you darken with them like clouds,
And you strike with them like thunder,
With them you expand all at once,
With them you contract all at once.
With them you close and open up,
Like a letter or a card. ...

To live, to live, to live together,
To blend your life with their life,
Your pain with their pain,
Your strife with their strife,
Your grain with their grain,
Comply with the will of others,
Yet impel your own will to others.
And in heaven's global vault
Be both thunder and lightning bolt.

ՊԱՐՈՒՅՐ ՍԵՎԱԿ
(1924-1971)

PARUYR SEVAK
Translated by Dora Sakayan

ՄԻԱՆԳԱՄԻՑ

Ասում են, թե միանգամից կյանքում ոչի՛նչ չի կատարվում.
Միանգամից ո՛չ մի կարպետ և ո՛չ մի գորգ չի պատռվում,
Միանգամից բերդ չի շինվում ու չի քանդվում միանգամից,
Միանգամից ձյուն չի գալիս և չի փչում անգամ քամին:

Մի՛րգ չի հասնում միանգամից, ո՛ւր մնաց թե՝ խելոքանան,
Ջո՛ւյգ չեն կազմում միանգամից, ո՛ւր մնաց թե՝ երեքանան:
Միանգամից չեն կշտանում և չեն զգում ջրի կարիք,
Ո՛չ այսօրն է անցյալ դառնում, ո՛չ էլ վաղն է դառնում գալիք:

Այս ամենը ճիշտ է հարկա՛վ
Հենց այսպես է, ինչպես որ կա:
Սակայն եթե իմ կյանքի մեջ գեթ հարցնեին մի՛ անգամ ինձ,
Թե ես ի՞նչ եմ գերադասում,
Ի՞նչ եմ ուզում
Ու երազում,
Ես կասեի.
– Ինչ լինում է, թող որ լինի միանգամի՛ց...

AT ONCE

They say nothing happens instantly in life,
No carpet nor tapestry is worn out at once,
Instantly no fortress is built, nor is it destroyed at once,
The snow doesn't fall all at once, nor does the wind blow all at once.

Fruits do not ripen, much less do people wisen at once,
Men and women do not couple, much less do they triple at once,
People are not instantly sated, nor do they instantly crave for water,
Today doesn't turn instantly past, nor does tomorrow turn future.

All this is certainly true,
And this is just the way it is.
But if in my life they would ever ask me once,
What would I prefer,
What would I desire,
And to what would I aspire,
I would say:
– Whatever is going to happen, let it happen at once...

ՊԱՐՈՒՅՐ ՍԵՎԱԿ
(1924-1971)

PARUYR SEVAK
Translated by Garig Basmadjian

ՎԱՐՔ ՄԵԾԱՑ

Ո՛չ-ո՛չ են գալիս, բայց ո՛չ ուշացած.
Ծնվում են նրանք ճի՛շտ ժամանակին:
Եվ ժամանակից առաջ են ընկնում,
Դրա համար էլ չեն ներում նրանց:

Անտուն չեն նրանք կամ անհայրենիք.
Հասարակ հորից ու մորից ծնված,
Սերում են նրանք և ա՛յն վայրենուց,
Որ էլ չէ՛ր կարող ապրել քարայրում:

Սերում են նրանք և ա՛յն ծերուկից,
Որ նախընտրում էր քնել տակառում:
Սերում են նրանք և ա՛յն պատանուց,
Որ սիրահարվեց իր իսկ պատկերին:

Սերում են նրանք բոլո՛ր նրանցից,
Որ սատանային հոգին են ծախում,
Միայն թե աննե՛ն մտածածն իրենց,
Ի՛նչ փույթ, թե մեռնեն ժամանակից շուտ:

Անվտանգ՝ ինչպես հրդեհն արևի,
Անվնաս՝ ինչպես օգտակար լորտուն,
Վախ են ներշնչում պետություններին
Մինչև իսկ իրենց կամքի հակառակ:

Արքաների հետ խոսում են «դու»-ով,
Եթե, իհարկե, լսում են նրանց,
Իսկ թե չեն լսում՝ մե՛կ է, չե՛ն լռի,
Կխոսեն նույնիսկ իրենց կոշկի՛ հետ:

Ով սահմանում է նոր օրենք ու կարգ՝
Հայտարարվում է և օրենքից դուրս:
Բայց չե՛ն վախենում նրանք չար
մահից.
Ապրում են դժվար ու մեռնում են հեշտ...

They appear the latest, but they are
never late,
They are born in time,
But they always fall before it,
And they are never pardoned.

They are not without a family or a
homeland.
They are born of ordinary parents
Or a savage unable to live in a cave.

They are brought forth by the old man
Who prefers to sleep in a jug,
Or by the lad
Who falls in love with himself.

They are born of those
Who sell their souls to devils
To execute their thoughts –
So what if they are executed.

They are harmless like the fire of the sun,
Innocent like the useful grass-snake.
They inspire fear in states and
governments,
Even against their will.

They address kings in the second
person singular,
Of course if they listen to them,
And if they don't, it's all the same,
They speak with their shoes.

He who frames a new law or rule
Is declared to be outside the law.
But they do not fear death:
They live with difficulty and die easily.

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ
(1897-1937)

ԵՍ ԻՄ ԱՆՈՒՇ

Ես իմ անուշ Հայաստանի արևահամ բառն եմ սիրում,
Մեր հին սազի ողբանվագ, լացակումած լարն եմ սիրում,
Արնանման ծաղիկների ու վարդերի բո՛ւյրը վառման,
Ու նահիյան աղջիկների հեզաճկուն պա՛րն եմ սիրում։

Սիրում եմ մեր երկինքը մուգ, ջրերը ջինջ, լիճը լուսե,
Արևն ամառան ու ձմեռվա վիշապաձայն բուքը վսեմ,
Մթում կորած խրճիթների անհյուրընկալ պատերը սև
Ու հնամյա քաղաքների հազարամյա քա՛րն եմ սիրում։

Ուր էլ լինեմ չեմ մոռանա ես ողբաձայն երգերը մեր,
Չեմ մոռանա աղոթք դարձած երկաթագիր գրքերը մեր,
Ինչքան էլ սուր սիրտս խոցեն արյունաքամ վերքերը մեր-
Էլի՛ ես որր ու արնավառ իմ Հայաստան յա՛րն եմ սիրում։

Իմ կարոտած սրտի համար ո՛չ մի ուրիշ հեքիաթ չկա,
Նարեկացու, Քուչակի պես լուսապսակ ճակատ չկա.
Աշխարհ անցի՛ր, Արարատի նման ճերմակ գագաթ չկա.
Ինչպես անհաս փառքի ճամփա՝ ես իմ Մասիս սա՛րն եմ սիրում։

ԵՂԻՇԵ ՉԱՐԵՆՑ

ՄԵՐ ԼԵԶՈՒՆ

Եվ վարպետներ խոնարհ ու հանճարեղ,
Հղկել են այն դարեր,
Եվ փայլել է նա մերթ, ինչպես բյուրեղ,
Մերթ կոպտացել։ ինչպես լեռնային քար։

YEGHISHE CHARENTS
Translated by Gerald Papasian and Nora Armani

I LOVE ARMENIA

I love the sun-drenched zestful taste of our peerless Armenian words.
I love the languishing sad tunes of our lamentful ancient lutes.
Our fragrant flowers, blood-red roses and our ripe and luscious fruits.
I love the undulating dances of our fair Nayirian girls.

I love our haunting dark blue skies, our crystal springs and light-soaked lakes.
The summer suns and dragon-winds of winter's unrelenting cold.
The uninviting blackened walls of our wretched homely huts.
I cherish each stone of our martyred cities thousands of years old.

Wherever I wander on earth, they're in my heart our mournful airs.
Our time-worn manuscripts and parchments in my mind have turned to prayers
However deep our bleeding wounds might pierce and ravage my heart's core,
My orphaned land, blood-scorched Armenia, I will love you even more.

No balm can sooth my restless soul, my ever-roving yearning heart.
For me, no hallowed brow glows like Narek's or Kuchak's art.
Traverse the world no holy peak you'll find so bright, for ever white.
Like an unreached road of glory, I love my mountain Ararat.

YEGHISHE CHARENTS
Translated by Dora Sakayan

OUR LANGUAGE

And masters, humble and ingenious,
Have polished it for ages,
It sparkled, like a crystal, at one instant,
It hardened like a rock, at another.

ՊԱՐՈՒՅՐ ՍԵՎԱԿ

PAROUYR SEVAK
Translated by Garig Basmadjian

ՀՊԱՆՑԻԿՈՒԹՅՈՒՆ

Երբ վերջալույսն մխրճվում ամպերի մեջ՝ սանրի նման,
Ու հոտոտող բարակ քամին, շնիկի պես, կանգ է առնում
Ամեն թփի, ծառի, գուղձի և ամեն մարդու առաջ,
Ու երբ ցուրտը երիտասարդ ցույց է տալիս իր ուժն արդեն՝
Ստիպելով շապիկ կոճկել ու մրմնջալ խոսքեր դժգոհ.
Ու երբ մթան թավշի վրա որվա հաջոցն է խլանում,
Իսկ հատ ու կենտ լույսերն ասես դառնում են հին զարդանկար,
Միամի՛տ եմ դառնում նորից, հավատում եմ արդարությա՛ն.
Ու թվում է, թե ես պիտի իմ ... բնական մահով մեռնեմ:

TRANSIENCY

When twilight rakes the clouds like a comb
and the thin, sniffing wind stops like a puppy
before every shrub, tree, clod and man,
when the young cold shows its strength
making us button our shirts and grumble,
when the day's bark is deadened on the deep velvet
and the strewn lights seem ancient adornments–
one again I become naive,
once more I believe in justice,
and it seems to me
I shall die a natural death.

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՇԻՐԱԶ
(1914-1984)

HOVHANNES SHIRAZ
Translated by Dora Sakayan

ԿՇԵՌՔ

Մտքի օրոցքից երբ աշխարհ մտա՝
Աշխարհում՝ աշխարհ մոր սերը գտա ...

Հոնքերս՝ լծակն են իմ ճժարի,
Աչքերս՝ նրա զույգ թասերն արի,
Եվ կշռեցի մորս սերը սուրբ,
Որ ինչքան մեծ էր, այնքան խորն ու նուրբ.

Հիմալայն իբրև կշռաքար դրի՝
Վեր թռավ լեռը հետն իր ճժարի.
Ծովերը դրի՝ վեր ելան կրկին,
Վար քաշեց մորս սերը սրբագին.
Աստղաբույլերը՝ դրի կշռաքար՝
Նորից մայրիկիս սերը քաշեց վար...
Քո սերն, իմ սիրած, քո սերն էլ դրի՝
Վեր ու վար արին ճժար ճժարի,...
Բայց երբ Մասիս-մայր իմ
Հայաստանից
Մի բուռ հող դրի՝
Եկավ համբուրեց ճժար ճժարի...

THE BALANCE

Entering the world from the cradle of creation,
A worldwide mother love was my first sensation...

My brows, the levers of my scale,
My eyes, a pair of shells on its rail.

And I weighed my mother's saintly love and found
It was as great, as it was gentle and profound.
I placed Himalaya as the weight,
The mountain rebounded, and so did its plate.
The plate rose again when I placed the seas,
My mother's love pulled it down with ease.
I loaded the scale with the stars from above,
But none could outdo my mother's love.
Your love, my sweetheart, I measured as well,
The bars wavered, up and down went the scale.
But when I cast some earth of my
Masis-Mother Armenia with my fist,
The two levers balanced, they came close and kissed...

ՀԱՄՈ ՍԱՀՅԱՆ
(1914-1993)

ԿԳԱՄ

Եթե մինչև անգամ
Լսած լինես, թե ես այս աշխարհում չկամ,
Միևնույն է, կգամ, ինչ էլ լինի, կգամ,
Ուր էլ լինեմ կգամ:
Եթե մինչև անգամ ես կուրացած լինեմ,
Եթե մինչև անգամ լույսդ մարած լինի,
Վերջին հույսդ քամին առած-տարած լինի,
Առանց լույսի կգամ, ես այս անգամ կգամ
Մենության մեջ լացող երգիդ վրա:

Եթե մինչև անգամ
Քո հավատի հանդեպ դու մեղք արած լինես
Եվ համարած լինես, որ աշխարհում չկամ,
Եթե մինչև անգամ հոդս մաղած լինես,
Եթե մինչև անգամ մտքով բաղած լինես,
Եթե մինչև անգամ ինձ վտարած լինես
Վերհուշերիդ վերջին խոնավ քարանձավից,
Միևնույն է, կգամ, ինչ էլ լինի, կգամ,
Եվ կճչաս հանկարծ տարօրինակ ցավից ...
Կգամ, գլուխ-գլխի ու ձեռք-ձեռքի կտանք,
Լաց կլինենք մեռած մեղքիդ վրա:

Եթե մինչև անգամ հազար սարի ետև
Հազար կապով կապված, խաչով խաչված լինեմ,
Տքնած-տանջված լինեմ, միևնույն է, կգամ:
Ինչ էլ լինի, կգամ, չկանչես էլ, կգամ,
Եվ կբերեմ ես քեզ ուրախություն մի մեծ
Անակնկալ դարձիս իրողությամբ –
Քո տան ու քո հոգու տարողությամբ,
Երազներիդ, կյանքիդ տևողությամբ:
Կգամ և կղառնամ գտած բախտի ժպիտ
Եվ հավատի ժպիտ՝ տառապանքից մաշված,
Արտասուքից խաշված դեմքիդ վրա:

Եթե մինչև անգամ մեջքս ծալված լինի,
Եթե մինչև անգամ ոտքս վառված լինի,
Եվ ճակատիս հազար հողմի հարված լինի,
Միևնույն է, կգամ, ուր էլ լինեմ, կգամ:
Գետնի տակից կգամ,
Մի հեռավոր անհայտ մոլորակից կգամ:
Կգամ ու թափ կտամ
Հարդագողի փոշին շեմքիդ վրա:

HAMO SAHIAN
Translated by Dora Sakayan

I WILL COME

Even if you heard I exist no more in this world,
Just the same, I will come, whatever it takes, I will come,
Wherever I am, I will come.
Even if I have lost my sight,
Even if in your house there is no light,
And you have given up all your hope,
I will reach you in the dark, I will then come
To the tearful song of your solitude.

Even if you have sinned against your faith
Having accepted my cruel fate,
Even if you have buried me in your head,
And have strewed earth on my grave,
Even if you have driven me out
Of your brain's last humid cave,
Just the same, I will come, whatever will be, I will come;
And you will shriek out with unusual pain ...
I will come and we will, hand-in-hand, head-to-head,
Weep over your deadly sin.

Even if I am behind a thousand mountains,
Fastened with a thousand knots, nailed to a cross,
Perturbed and tormented, just the same, I will come.
Whatever it takes, even without your call, I will come.
And I will bring you the greatest joy
In virtue of my sudden return.
And I'll fill your home and your soul
With that joy for as long as you live and dream.
I will appear as fortune's smile,
And the smile of faith on your face
That is bleary with tears, weary of pain.

Even if my back is folded,
Even if my feet are charred,
And my wind-blown forehead scarred,
Just the same, I will come, whatever it takes, I will come.
I will come from under the earth,
From a remote and unknown planet.
I will come and shake off the dust
Of the milky way on your doorstep.

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԹՈՒՄԱՆՅԱՆ
(1869-1923)

ՀԱՅՈՑ ԼԵՌՆԵՐՈՒՄ

Մեր ճամփեն խավար, մեր ճամփեն գիշեր,
Ու մենք անհատնում
Է՛ն անլույս մթնում
Երկա՛ր դարերով գնում ենք դեպ վեր
Հայոց լեռներում
Դ-ժար լեռներում։

Տանում ենք հնուց մեր գանձերն անգին,
Մեր գանձերը ծով,
Ինչ որ դարերով
Երկնել է, ծնել մեր խորունկ հոգին
Հայոց լեռներում,
Բարձր լեռներում։

Բայց քանի անգամ շեկ անապատի
Օրդուները սև
Իրարու եռև
Եկա՛ծ զարկեցին մեր քարվանն ազնիվ
Հայոց լեռներում,
Արնոտ լեռներում։

Ու մեր քարվանը շվոթ, սոսկահար,
Թալանված, ջարդված,
Ու հատված-հատված
Տանում է իրեն վերքերն անհամար
Հայոց լեռներում,
Սուգի լեռներում։

Ու մեր աչքերը նայում են կարոտ
Հեռու աստղերին,
Երկնքի ծերին,
Թե ե՞րբ կբացվի պայծառ առավոտ,
Հայոց լեռներում,
Կանաչ լեռներում։

HOVHANNES TOUMANIAN
Translated by Mischa Kudian

IN THE ARMENIAN MOUNTAINS

Sombre is our path,
Dark as the very night:
Yet upwards have we climbed
Endlessly through the long centuries,
In the Armenian mountains,
Those rigorous mountains.

Of old have we borne our such vast
And priceless treasures,
To which for centuries
Have our souls profound given birth,
In the Armenian mountains,
Those lofty mountains.

But frequently have the black hordes
Of the scorching desert
Come and struck hard,
Repeatedly, at our noble caravan,
In the Armenian mountains,
Those blood-stained mountains.

Yet our caravan, confused, terrified,
Plundered, massacred,
And torn asunder,
Ever bears its innumerable wounds,
In the Armenian mountains,
Those mourning mountains.

And our eyes turn their yearning gaze
Upon the distant stars,
Upon the limits of the heavens,
Wondering when a bright morn will break
In the Armenian mountains,t
Those green, green mountains.

ՀԱՄՈ ՍԱՀՅԱՆ
(1914-1993)

ԹԵԹԵՎ ԼԻՆԻ

«Թող հողը թեթև լինի քո վրա» ...
Եվ հետո ծանր մի քար են դնում
Այդ հողի վրա:
Եվ հետո ծանր մի դար է նստում
Այդ հողի վրա:
Եվ հետո հողի մի սար է նստում
Այդ դարի վրա...
«Թող հողը թեթև լինի քո վրա»:

HAMO SAHIAN
Translated by Dora Sakayan

MAY IT BE LIGHT

"May the earth be light on you,"
And they place a stone
On that earth.
And then a century sits
On that earth.
And then a mountain of earth sits
On that century…
"May the earth be light on you."

ՀԱՄՈ ՍԱՀՅԱՆ

HAMO SAHIAN
Translated by Dora Sakayan

Իմ չլինելուց ես չեմ վախենում
Ես չեմ վախենում իմ բաժին մահից
Սակայն ծնկներս դողում են անվերջ
Մեր հոգնահանճար, բայց խեղճ ու անճար
Այս մոլորակի
Անվախճանության վախճանի ահից:

I am not afraid to see myself fade,
I do not fear my share of death,
But I shudder at the thought
of our planet,
Ingenious yet tired, defenseless, inept.
I dread seeing its endlessness end.

ՀԱՄՈ ՍԱՀՅԱՆ

HAMO SAHIAN
Translated by Dora Sakayan

Քանի, քանի միլիոն տարի
Դու չկայիր, ես չկայի:
Ու մենք իրար չենք պատահի
Քանի, քանի միլիոն տարի...
Ո՞վ պիտի գա, որ մտածի,
Գինն իմանա մեր գտածի:

For how many, many millions of years
You weren't here, I wasn't here.
And we shall never be so near,
For how many, many millions of years.
Who will ever come, just to assess
What we have found; who'll ever guess?

ՀԱՄՕ ՍԱՀՅԱՆ

HAMO SAHIAN
Translated by Dora Sakayan

ԵՎ Ի՞ՆՉ Է ՏՎԵԼ ԻՆՁ ԲՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Եվ ի՞նչ է տվել ինձ բնությունը, –
Հավիտյան նորոգ իր հնությունը,
Իր ջրվեժների անքնությունը
Եվ հոգնահոլով իր կրկնությունը...
Իր քարափների համբերությունը,
Իր խղճի առաջ իր գերությունը,
Իր անդունդների տարողությունը,
Սեփական վերքերն ապաքինելու
Կարողությունը...
Իր ևւ ահողի խոնավությունը...
Մասրենու փշոտ խոնարհությունը...
Ինքնաբաշխումի ուրախությունը,
Ինքնամերժումի խիզախությունը,
Ինքնության պատիվն ու
բանկությունը,
Ինքն իր մեծությամբ չպարծենալու
Երջանկությունը:

AND WHAT DID NATURE OFFER ME?

And what did nature offer me?
Its oldness in constant renovation,
Its waterfalls in restless agitation,
And its pattern of cyclic repetition...
The patience of its coasts,
Its captivity to its own conscience,
The capacity of its cavities,
The ability
to mend its wounds.
The humidity of its barren land,
The humility of the thorny rose-hip
plant,
The felicity of self-devotion,
And the bravery of self-abnegation.
The dignity and value of identity,
And the bliss
of not boasting about its own
supremacy.

ԵՂԻՇԵ ՉԱՐԵՆՑ
(1897-1937)

YEGHISHE CHARENTS
Translated by Dora Sakayan

ԱՐՓԻԿԻՆ

Ինչքան որ հուր կա իմ սրտում
– բոլորը քեզ.
Ինչքան կրակ ու վառ խնդում
– բոլորը քեզ.
– Բոլո՛րը տամ ու ցվիրեմ, ինձ ո՛չ մի
հուր թող չմնա՝
Դո՛ւ չմրսես ձմռան ցրտում,
– բոլո՛րը քեզ...

TO ARPIK

All the warmth there is in my heart,
all is yours;
All the flames and sheer delight,
all is yours;
Let me grant you the warmth I hold,
let me stay without;
So you don't freeze in winter's cold, –
all is yours...

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ
(1864–1929)

HOVANNES HOVANNISSIAN
Translated by Alice Stone Blackwell

ՆՈՐ ԳԱՐՈՒՆ

Քեզ սպասող չմնաց,
Ո՞ւր ես գալի, ա՛յ գարուն.
Գովքդ ասող չմնաց,
Ջո՛ւր ես գալի, ա՛յ գարուն:

Սև մութ պատեց աշխարհին,
Սար ու ձոր դառաց արին,
Մեզ վայ բերեց էս տարին –
Ո՞ւր ես գալի, ա՛յ գարուն:

Բյուլբյուլը գա՝ քող ձեն տա,
Էլ ո՞վ պիտի քեզ խնդա,
Էլ ո՞ր սիրտը կբնդա –
Ջուր ես գալի, ա՛յ գարուն:

Բյուբյուլն եկավ՝ վարդ չունի,
Ծաղկոցը կա՝ վարդ չունի –
Էլ ո՛վ ա որ դարդ չունի –
Ո՞ւր ես գալի, ա՛յ գարուն:

Դու ետ բերիր հավքերին,
Ո՞նց տեր ըլնեն բներին –
Սա՛ղ տեղ չկա մեր երկրին –
Ջուր ես գալի, ա՛յ գարուն:

Աշուղի բերանը փակ,
Սազ-քյամանչեն փակի տակ,
Սիրտն ա էրվում անկրակ –
Ո՞ւր ես գալի, ա՛յ գարուն:

Քեզ սպասող չմնաց,
Ջուր ես գալի, ա՛յ գարուն:
Գովքդ ասող չմնաց -
Ո՞ւր ես գալի, ա՛յ գարուն:

NEW SPRING

WHERE art thou coming, Springtime sweet?
Thou com'st in vain, O Spring!
I No one is left to wait for thee,
No one thy praise to sing.

Deep darkness has enwrapped the world;
To mount and valley cling
Red stains of blood; this year brought woe.
Where art thou coming, Spring?

The nightingale may sing to thee;
Who else, where all are slain,
Is left to smile? What heart can stir?
O Spring, thou com'st in vain!

The nightingale has come, but found
No rose with silken leaf.
Here is the flower-bed, but no flower.
Who else is free from grief?

Although thou hast brought back the birds,
How shall they find their nests?
No spot in all our fatherland
Unspoiled, unruined rests.

The minstrel's mouth is closed today;
No flutes or viols ring;
His heart is burning without fire.
Where art thou coming, Spring?

No one is left to praise thee now
On mountain or on plain;
No one is left to wait for thee;
O Spring, thou com'st in vain!

ԳԵՎՈՐԳ ԷՄԻՆ
(1918-1998)

GEVORK EMIN
Translation by Dora Sakayan

ՀԱՄԵՐԳԻՑ ՀԵՏՈ

Ինչ ուզում էի քեզ խոստովանել
Եվ գաղտնի էի պահում իմ հոգում,
Այնքան հարազատ ու այնպես անեղծ,
Դու լսում էիր երեկ համերգում:

Դու էլ նույնն էիր ուզում ինձ ասել,
Ինչ ես լսեցի երեկ համերգում...
Բայց որտեղի՞ց էր ջութակն իմացել
Անբառ գաղտնիքը իմ ու քո հոգու...

AFTER THE CONCERT

What I wanted to disclose to you
And was keeping in my heart,
You heard genuinely and frankly
At the concert last night.

You, too, wanted to come out
With what I heard last night...
How could the violin find out
About the wordless secret of our
hearts?

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՇԻՐԱԶ
(1914-1984)

HOVHANNES SHIRAZ
Translated by Dora Sakayan

ԷՔՍՊՐՈՄՏ

Մենք խաղաղ էինք մեր լեռների պես,
Դուք հողմերի պես խուժեցիք վայրագ:

Մենք ձեր դեմ ելանք մեր լեռների պես,
Դուք հողմերի պես ցրվեցիք վայրագ:

Բայց մենք հավերժ ենք մեր լեռների
պես,
Դուք հողմերի պես կկորչեք վայրագ:

EXPROMPT

We were peaceful like our mountains,
You burst in fiercely like gusty winds.

We stood up against you like our
mountains,
You dispersed fiercely like gusty winds.

But we are eternal like our mountains,
You will vanish fiercely like gusty
winds.

ARMENIAN-ENGLISH GLOSSARY

Ա

ագահ [agah] avaricious, stingy
ագահութիւն [agahutʰyun] avarice, stinginess
ագարակ [agarak] farm
ագռաւ [agṙav] crow
Ադրբեջան [Adᵊrbejan] Azerbaijan
ադրբեջանական [adᵊrbejanakan] Azeri, Azerbaijani
ադրբեջաներէն [adᵊrbejaneren] Azeri, Azerbaijani (language)
ադրբեջանցի [adᵊrbejanṭsʰi] Azeri, Azerbaijani (person)
ազատ [azat] free
ազատամիտ [azatamit] liberal
ազատել [azatel] to free, to rescue
ազատվել [azatvel] to get free
ազատութիւն [azatutʰyun] liberty, freedom
ազատաքեղ [azatkʰegh] parsley
ազգ [azg] nation, people
ազգաբնակչութիւն [azgabᵊnakcẖʰutʰyun] population
ազգագրութիւն [azgagrutʰyun] ethnography
ազգական [azgakan] relative
ազգակից [azgakiṭsʰ] related by nationality
ազգային [azgayin] national
ազգութիւն [azgutʰyun] nationality
ազդ [azd] announcement, advertisement
ազդակ [azdak] factor, agent
ազդանշան [azdanᵊs̠han] signal
ազդել [azdel] to influence, to affect
ազդեցիկ [azdeṭsʰik] influential
ազդեցութիւն [azdeṭsʰutʰyun] influence, effect
ազդու [azdu] effective
ազնիւ [azniv] noble, honest, kind
ազնուութիւն [aznᵊvutʰyun] nobleness, honesty, kindness
ազդր [azdᵊr] hip
ազնիւ [azniv] honest, noble
ազնուութիւն [aznᵊvutʰyun] honesty
աթար [atʰar] dung (used for heating)
աթոռ [atʰoṙ] chair
աթոռանիստ [atʰoṙanist] chief residence (rel.)
ալարել [alarel] to procrastinate
ալեկոծել [alekoṭsel] to undulate
ալիք [alikʰ] wave
ալիւր [alyur] flour
ախոռ [akẖoṙ] stable
ախորժակ [akẖorzẖak] appetite
ախորժելի [akẖorzẖeli] agreeable
ախտ [akẖt] disease, vice
ածական [aṭsakan] adjective
ածելի [aṭseli] razor
ածիլել [aṭsilel] to shave
ածիլուիլ [aṭsilvel] to get shaved
ածուխ [aṭsukẖ] coal, charcoal
ակ [ak] 1. gem, jewel; 2. wheel; 3. fountain
ական [akan] mine, explosive device
ականատես [akanates] eyewitness
ականջ [akanj] ear
ականջօղ [akanjogh] earring
ակնարկ [aknark] hint
ակնարկել [aknarkel] to hint
ակնթարթ [akᵊntʰartʰ] wink (of an eye), second, moment
ակնկալել [akᵊnkalel] to expect
ակնկալութիւն [akᵊnkalutʰyun] expectation
ակնոց [aknoṭsʰ] eyeglass
ակոս [akos] furrow
ակումբ [akumb] club (social)
ահ [ah] fear, terror
ահաբեկել [ahabekel] to terrorize
ահաբեկիչ [ahabekicẖʰ] terrorist
ահաբեկչութիւն [ahabekcẖʰutʰyun] terrorism
ահագին [ahagin] enormous, large
ահավոր [ahavor] terrible
ահեղ [ahegh] cruel, terrible
աղ [agh] salt
աղալ [aghal] to grind
աղաղակ [aghaghak] scream, outcry, uproar
աղաման [aghaman] salt shaker
աղանդ [aghand] sect, heresy
աղաչել [aghacẖʰel] to implore, to beg

աղավնի [aghavni] dove, pigeon
աղաց [aghatsʰ] mill
աղբ [aghpʰ] trash, waste, garbage
աղբյուր [aghpʰyur] well, spring, source
աղեղ [aghegh] bow, arch
աղետ [aghet] disaster, calamity
աղի [aghi] salty
աղիք [aghikʰ] intestine, bowels
աղմկել [aghmᵊkel] to make noise
աղմուկ [aghmuk] noise
աղյուս [aghyus] brick
աղջիկ [aghchʰik] girl, daughter
աղվես [aghves] fox
աղտ [aght] dirt
աղքատ [aghkʰat] poor
աղքատություն [aghkʰatutʰyun] poverty
աղոթել [aghotʰel] to pray
աղոթք [aghotʰkʰ] prayer
աղոտ [aghot] dim
աղցան [aghtsʰan] salad
աճ [ach] growth
աճել [achel] to grow
աճյուն [achyun] ashes, embers, (mortal) remains
ամայի [amayi] deserted
աման [aman] pot, dish, plate
ամաչել [amachʰel] to be ashamed
ամաչեցնել [amachʰetsʰᵊnel] to shame
ամաչկոտ [amachʰkot] shy, bashful
ամառ [amar] summer
ամառանոց [amaranotsʰ] country house
ամբաստանել [ambastanel] to accuse, to indict
ամբարտավան [ambartavan] haughty, arrogant
ամբոխ [ambokh] crowd, mob
ամբոխավարություն [ambokhavarutʰyun] demagogy
ամբողջ [amboghchʰ] entire, whole
ամբողջական [amboghchʰakan] compact, total
ամբողջովին [amboghchʰovin] entirely
ամեն [amen] every, each, all
ամեն ինչ [amen inchʰ] everything
ամենա- [amena-] (the) most ...
ամենուրեք [amenurekʰ] everywhere
Ամերիկա [Amerika] America
Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներ [Amerikayi Miatsʰyal Nahangner] United States of America
ամերիկացի [amerikatsʰi] American (male)
ամերիկյան [amerikyan] American (adj.)
ամերիկուհի [amerikuhi] American (fem.)
ամիս [amis] month
ԱՄՆ = Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներ [Amerikayi Miatsʰyal Nahangner] United States of America
ամոթ [amotʰ] shame
ամպ [amp] cloud
ամպամած [ampamatsʰ] cloudy, nebulous
ամսագիր [amsagir] (monthly) magazine
ամսական 1. (adj.) [amsakan] monthly
1. (noun) [amsakan] salary
ամրանալ [amranal] to grow strong
ամրոց [amrotsʰ] fortress, stronghold, castle
ամուսնալուծում [amusnalutsum] divorce
ամուսին [amusin] husband, spouse
ամուսնանալ [amusnanal] to marry
ամուսնություն [amusnutʰyun] marriage
ամուր [amur] solid, firm, strong
ամուրի [amuri] bachelor, single (male)
այբ [ayb] name of the first letter of the Armenian alphabet
այբուբեն [aybuben] alphabet
այգեգործ [aygegorts] gardner
այգեկութ [aygekutʰ] vintage
այգի [aygi] vineyard
այդ [ayt] that, this
այդչափ [aytchʰapʰ] that much, so much
այդպես [aytpes] that way, so, thus
այդպիսի [aytpisi] such, similar, like that
այդքան [aytkʰan] that much
այժմ [ayzhᵊm] now, presently
այլ [ayl] other, but
այլանդակ [aylandak] hideous, monstrous
այլապես [aylapes] otherwise
այլասերում [aylaserum] degeneration
այլև [aylev] as well
այլևս [aylevᵊs] anymore
այծ [aytsʰ] goat
այն [ayn] that, it
այնչափ [ynchʰapʰ] that much, as much
այնպես [aynpes] so much, that much
այնպիսի [aynpisi] such, this kind of
այնտեղ [ayntegh] there
այնքան [aynkʰan] that much, so much
այո [ayo] yes
այս [ays] this
այսինքն [aysinkʰᵊn] namely, i.e.
այսչափ [ayschʰapʰ] this much
այսպես [ayspes] so, this way

այսպիսի [ayspisi] this kind of
այստեղ [aystegh] here
այսքան [aysk^{h}an] this much
այսօր [aysor] today
այտ [ayt] cheek
այր [ayr] 1. man, male; 2. cave
այրել [ayrel] to burn, to kindle
այրի [ayri] widow(er)
այրված [ayr^{ə}vats] burnt
այրվել [ayr^{ə}vel] to be/get burnt
այց [ayts^{h}] visit
այցելել [ayts^{h}elel] to visit
այցելություն [ayts^{h}elut^{h}yun] visitation
անազնիվ [anazniv] dishonest
անազնվություն [anazn^{ə}vut^{h}yun] dishonesty
անալի [anali] saltless
անակնկալ [anak^{ə}nkal] surprise
անամոթ [anamot^{h}] shameless
անապատ [anapat] desert, wilderness
անաչառ [anach^{h}ar] objective?
անառակ [anarak] unruly, prodigal
անասուն [anasun] animal, beast
անարատ [anarat] immaculate, pure
անարգել [anargel] to scorn, to offend
անարդար [anart^{h}ar] unjust
անբախտ [anbakht] unfortunate, unlucky
անբուժելի [anbuzheli] incurable
անգամ [ank^{h}am] point of time, 2 ~ twice
անգետ [anget] ignorant, unlearned
անգին [angin] priceless
անգիր [angir] by heart
անգլերեն [angleren] English (language)
Անգլիա [Anglia] England
անգլիական [angliakan] English
անգլիացի [angliats^{h}i] English (male)
անգլուհի [angluhi] English (fem.)
անգրագետ [ang^{ə}raget] illiterate
անգութ [angut^{h}] merciless
անգույն [anguyn] colorless
անդադար [andat^{h}ar] continuous, unceasing
անդամ [ant^{h}am] member, limb
անդամալույծ [ant^{h}amaluyts] crippled, paralyzed, invalid
անդորր [andorr] calm, peaceful
անդունդ [andund] abyss
անել [anel] to do
աներես [aneres] shameless, impudent
անզոր [anzor] powerless, weak
անընդհատ [anənthat] constantly
անթիվ [ant^{h}iv] innumerable
անիծել [anitsel] to curse, to damn
անիմաստ [animast] meaningless
անիրավ [anirav] unjust, wrong
անիվ [aniv] wheel
անխելք [ankhelk^{h}] senseless, foolish
անխոհեմ [ankhohem] imprudent
անծանոթ [antsanot^{h}] unknown, strange
անկախ [ankakh] independent, free
անկախություն [ankakhut^{h}yun] independence
անկայուն [ankayun] unstable
անկանոն [ankanon] irregular
անկատար [ankatar] imperfect, incomplete
անկարգ [ankark] unruly
անկարելի [ankareli] impossible
անկարող [ankarogh] unable, incompetent
անկեղծ [ankeghts] sincere
անկյուն [ankyun] corner
անկողին [ankoghin] bed (the mattress and the bedding)
անկում [ankum] fall, decadence
անհամբեր [anhamber] impatient
անհատ [anhat] individual
անհետանալ [anhetanal] to disappear
անհոգ [anhok] careless
անհրաժեշտ [anhrazhesht] necessary
անձ [andz] person
անձամբ [andzamp] in person
անձնական [andznakan] personal, private
անձնասեր [antdznaser] selfish
անձնասպանություն [andznaspanut^{h}yun] suicide
անձնավորություն [andznavorut^{h}yun] personality
անձրև [andzrev] rain
անձրևել [andzrevel] to rain
անճաշակ [anchashak] tasteless (about people)
անճարակ [ancharak] inept, stupid
անմահ [anmah] immortal
անմեղ [anmegh] innocent
անմիջապես [anmijapes] immediately
անմոռանալի [anmo^{ə}ranali] unforgettable
անշարժ [ansharzh] immobile
անշնորհակալ [ansh^{ə}norhakal] ungrateful
անշուշտ [anshusht] sure, certainly
անոթի [anot^{h}i] hungry
անվանել [anvanel] to name, to call
անվանի [anvani] renowned
անչափ [anch^{h}ap^{h}] immense, vey much
անսահման [ansahman] infinite, boundless
անսովոր [ansovor] unusual

անվնաս [anvᵊnas] intact, unharmed
անտառ [antaṙ] forest
անտարբեր [antarber] indifferent
անտեր [anter] unprotected, abandoned
անտիրական [antirakan] unprotected
անցկացնել [antsʰkatsʰᵊnel] to spend (about time)
անցնել [antsʰnel] to pass (by)
անցորդ [antsʰortʰ] passer-by
անուն [anun] name
անուշ [anuš] sweet
անուշադիր [anušadir] inattentive
աշակերտ [ašakert] pupil, student (male)
աշակերտուհի [ašakertuhi] pupil (fem.)
աշխատասենյակ [ašxatasenyak] office, study room
աշխատասեր [ašxataser] diligent
աշխատանք [ašxatankʰ] work
աշխատասիրություն [ašxatasirutʰyun] diligence
աշխատել [ašxatel] to work
աշխարհ [ašxarh] world
աշխարհագրություն [ašxarhagrutʰyun] geography
աշխույժ [ašxuyž] vivacious, lively
աշտարակ [ašṭarak] tower
աշուն [ašun] fall (season), autumn
աչք [ačʰkʰ] eye
ապագա [apaga] future
ապակի [apaki] glass
ապահով [apahov] secure, safe
ապաշխարել [apašxarel] repent
ապառնի [apaṙni] future tense
ապաստանել [apastanel] to take refuge
ապացույց [apatsʰuytsʰ] proof
ապացուցել [apatsʰutsʰel] to prove
ապտակ [aptakʰ] slap
ապրել [aprel] to live
ապրանք [aprankʰ] merchandise
ապրելակերպ [aprelakerp] way of life
ապրե՛ս [apres!] Good for you! Bravo!
ապուխտ [apuxt] cured and spiced meat
ապուշ [apuš] stupid
ապուր [apur] soup
աջ [ačʰ] right (side), right hand
առագաստ [aṙagast] sail
առագաստանավ [aṙagastanav] sailboat
առած [aṙatsʰ] proverb
առակ [aṙak] fable
առաջ [aṙačʰ] before, in front
առաջարկ [aṙačʰark] offer
առաջարկել

[

բազկերակ [bazkerak] pulse
բազմա- [bazma-] multi-, poly-
բազմազան [bazmazan] diverse, manifold
բազմաթիվ [bazmatʰiv] numerous
բազմանալ [bazmanal] to multiply, to grow in number
բազմոց [bazmotsʰ] sofa, couch
բազմություն [bazmutʰyun] crowd
բազուկ [bazuk] arm, forearm
բաժակ [bažak] cup, mug
բաժակաճառ [bažakačaṙ] toast (speech)
բաժանել [bažanel] to divide, to separate
բաժանվել [bažanvel] to separate
բաժանում [bažanum] separation, division
բաժին [bažin] share, part
բալա or *բալիկ* [bala or balik] cherished child, offspring
բախել [bakʰel] to collide
բախվել [bakʰvel] to knock, to hit
բախտ [bakʰt] fate, destiny, luck
բախտավոր [bakʰtavor] lucky, happy
բակ [bak] yard, courtyard
բահ [bah] spade
բաղադրություն [baghadrutʰyun] composition, combination
բաղաձայն [baghadzayn] consonant
բաղդատել [baghdatel] to compare
բաղկանալ [baghkanal] to consist of, to be composed of
բաղնիք [baghnikʰ] bathhouse, bathroom
բաճկոն [bačʰkon] waistcoat, jacket
բամբակ [bambak] cotton
բամբասանք [bambasankʰ] gossip
բամբասել [bambasel] to gossip
բայ [bay] verb
բայց [baytsʰ] but
բան [ban] thing; work
բանալ [banal] to open
բանալի [banali] key
բանակ [banak] army
բանական [banakan] rational
բանակցել [banaktsʰel] to negotiate
բանաստեղծ [banasteghtsʰ] poet
բանավեճ [banavečʰ] discussion
բանջարեղեն [banjareghen] vegetables
բանվոր [banvor] workman, blue-collar worker
բանվորուհի [banvoruhi] worker (fem.)
բանտ [bant] prison, jail
բանտարկել [bantarkel] to imprison, to detain
բանտարկյալ [bantarkyal] prisoner
բանտարկվել [bantarkʲvel] to get jailed
բաշխել [bašʰkʰel] to distribute
բառ [baṙ] word
բառարան [baṙaran] dictionary
բաստուրմա [basturma] salted and spiced beef
բավական [bavakan] enough, sufficient
բավարար [bavarar] satisfactory
բավարարել [bavararel] to satisfy
բարակ [barak] thin
բարակել [barakel] to become thin(ner)
բարբառ [barbaṙ] dialect
բարբարոս [barbaros] barbarian
բարգավաճել [bargavačʰel] to flourish, to prosper
բարդ [bartʰ] compound, complex
բարեբախտ [barebakʰt] fortunate
բարեբեր [bareber] fruitful, fertile
բարեգործ [baregortsʰ] benefactor
բարեգործական [baregortsʰakan] benevolent
բարելավել [barelavel] to improve
բարեխիղճ [barekʰighčʰ] conscientious
բարեխոսել [barekʰosel] to intercede, to speak on behalf of s.o.
բարեկամ [barekam] friend (male)
բարեկամուհի [barekamuhi] friend (fem.)
բարեկարգել [barekarkʰel] to amend, to improve, to renovate
բարեկեցիկ [bareketsʰikʰ] wealthy
բարեկիրթ [barekirtʰ] polite, well-behaved
բարեմաղթություն [baremaghtʰutʰyun] wish, good wish, congratulation
բարենպաստ [barenʲpast] beneficial
բարեսիրտ [baresirt] good-hearted
բարերար [barerar] benefactor
բարի [bari] good, kind
բարիք [barikʰ] good deed, charity
բարկանալ [barkanal] to get angry, to get mad
բարկություն [barkutʰyun] anger
բարձ [bardzʰ] pillow, cushion
բարձր [bardzʰr] high
բարձրագույն [bardzʰraguyn] supreme; upper most; higher (about education)
բարձրախոս [bardzʰrakʰos] 1. adj. loud (about people); 2. noun: microphone, speaker
բարձրահասակ [bardzʰrahasak] tall
բարձրաձայն [bardzʰradzayn] aloud
բարձրանալ [bardzʰranal] to rise, to mount
բարձրացնել [bardzratsʰʲnel] to elevate, to raise
բարձրություն [bardzʰrutʰyun] altitude, height
բարոյական [baroyakan] moral, ethical

բարև [barev] greeting
բարև՛ [barev!] hello!
բարևել [barevel] to salute, to greet
բաց [batsʰ] open
բացակա [batsʰaka] absent, away
բացակայություն [batsʰakayutʰyun] absence
բացահայտ [batsʰahayt] evident, obvious
բացառիկ [batsʰaṙik] exceptional
բացառական [batsʰaṙakan] ablative (case)
բացառություն [batsʰaṙutʰyun] exception
բացասական [batsʰasakan] negative
բացասել [batsʰasel] to deny
բացատրել [batsʰatrel] to explain
բացատրություն [batsʰatrutʰyun] explanation
բացարձակ [batsʰarʦʰak] absolute
բացել [batsʰel] to open
բացի [batsʰi] except
բացիկ [batsʰik] postcard
բաց կանաչ [batsʰ kanaǰʰ] light green
բացվել [batsʰvel] to open up
բացում [batsʰum] opening
բավական [bavakan] enough
բեկանել [bekanel] to reverse (a decision)
բեկոր [bekor] piece, fragment; remnant
բեղ [begh] mustache
բեղմնավոր [beghmnavor] fruitful; productive
բեմ [bem] stage
բեմադրել [bemadrel] to stage, to put on (a play)
բենզին [benzin] gazoline
բեռ [beṙ] burden, load
բեռնակիր [beṙnakir] porter
բեռնատար [beṙnatar] cargo-carrying; truck
բերան [beran] mouth
բերդ [bertʰ] fortress, stronghold
բերել [berel] to bring
բերրի [berri] fruitful, fertile
բթամատ [bətʰamat] thumb
բժիշկ [bəžhishk] physician
բժշկական [bəžhəshkakan] medical
բիծ [bits] stain, blemish
բլուր [bəlur] hill
բծախնդիր [bəʦakhəndir]pedantic, fussy
բխել [bəkhel] to spring up, to originate
բնագիր [bənagir] original (work)
բնազդ [bənazd] instinct
բնածին [bənaʦin] innate, inborn
բնական [bənakan] natural
բնակավայր [bənakavayr] settlement, residence
բնակարան [bənakaran] apartment
բնակելի [bənakeli] habitable
բնակիչ [bənakiǰʰ] resident
բնակչություն [bənakǰʰutʰyun] population
բնակվել [bənakvel] to reside, to live
բնանկար [bənanəkar] landscape
բնաջնջել [bənajənjel] to annihilate
բնաջնջում [bənajənjum] annihilation
բնավ [bənav] not at all, never
բնավորություն [bənavorutʰyun] nature, character
բնորոշ [bənoroshʰ] typical
բնորոշել [bənoroshel] to characterize, to define
բնություն [bənutʰyun] nature
բոզ [boz] whore, prostitute
բոլոր [bolor] all
բոլորովին [bolorovin] entirely, completely
բողբոջ [boghboǰʰ] bud, shoot, sprout
բողոք [boghokʰ] protest, complaint, appeal
բողոքական [boghokʰakan] protestant
բողոքել [boghokʰel] to protest
բոշա [boshʰa] gipsy (*pejorative*)
բովանդակություն [bovandakutʰyun] content
բորան [boran] snowstorm
բորբոքել [borbokʰel] to inflame, to kindle
բորբոքվել [borbokʰvel] to get inflamed, to blaze
բորենի [boreni] hyena
բոց [botsʰ] flame, blaze
բջիջ [bəjij] cell
բռնաբարել [bəṙnabarel] to force; to rape; to torture
բռնաբարություն [bəṙnabarutʰyun] rape
բռնագրավել [bəṙnagravel] to confiscate
բռնակալ [bəṙnakal] to tyrant
բռնել [bəṙnel] to hold (onto); to catch, to arrest
բռնի [bəṙni] forced, involontary
բռնություն [bəṙnutʰyun] violence
բռունցք [bəṙunʦʰkʰ] fist
Բրազիլիա [Brazilia] Brasil
բրազիլացի [brazilaʦʰi] Brasilian
բրդյա [bərtʰya] woolen
բրինձ [brindz] rice
բրուտ [brut] potter
բու [bu] owl
բութ [butʰ] blunt, dull; stupid; elision mark (՚)
բուժել [buzhel] to cure, to treat
բուժքույր [buzhkʰuyr] nurse
բուլղարական [bulgharakan] Bulgarian (adj)
բուլղարերեն [bulghareren] Bulgarian (language)
Բուլղարիա [Bulgharia] Bulgaria

բույն [buyn] nest
բույս [buys] plant, herb
բույր [buyr] scent, fragrance, aroma
բուն [bun] original, proper
բուսական [busakan] vegetal
բուսակեր [busaker] vegetarian
բուրդ [burtʰ] wool
բուրմունք [burmunkʰ] scent, aroma
բուք [bukʰ] sleet
բևեռ [bevեr] pole

Գ

գագաթ [gagatʰ] top, summit, peak
գագաթնակետ [gagatʰnaket] peak, zenith; culmination, climax
գազան [gazan] beast, brute
գազանանոց [gazananotsʰ] zoo
գազար [gazar] carrot
գաթա [gatʰa] Armenian pastry
գալ [gal] to come, to arrive
գահ [gah] throne
գաղափար [gaghapʰar] idea, notion, concept
գաղթ [gaghtʰ] emigration, migration
գաղթել [gaghtʰel] to emigrate, forced to leave the homeland
գալջ [gaghch] lukewarm
գաղտնի (adj.) [gaghtni] secret, undiscovered
գաղտնիք (noun) [gaghtnikʰ] secret, mystery
գաղութ [gaghutʰ] colony; community
գայլ [gayl] wolf
գանգ [gang] skull, cranium
գանգատ [gangat] complaint
գանգատվել [gangatvel] to complain
գանգուր [gangur] curly
գանձ [gandz] treasure
գառ(նուկ) [gaṙ(nuk)] lamb
գավազան [gavazan] cane, rod, stick
գավաթ [gavatʰ] cup, glass
գավառ [gavaṙ] province, region
գարեջուր [garejur] beer
գարի [gari] barley
գարշահոտ [garshahot] stench, stink
գարշելի [garsheli] detestable, base
գարուն [garun] spring
գդալ [gᵊtal] spoon
գեղագիտություն [geghagitutʰyun] aesthetics
գեղագրություն [geghagrutʰyun] calligraphy
գեղարվեստ [gegharvest] fine arts
գեղեցիկ [geghetsʰik] beautiful
գեղեցկություն [geghetsʰkutʰyun] beauty
գեղձ [geghdz] gland
գեղջուկ [geghjuk] peasant
գեշ [geshʰ] ugly
գետ [get] river
գետին [getin] ground, soil
գետնախնձոր [getnakhᵊndzor] girasole
գեր [ger] fat, overweight
գերա- [gera-] over-, super-, trans-, most
գերագնահատել [geragᵊnahatel] overestimate
գերադրական [geradrakan] superlative
գերազանց [gerazantsʰ] excellent
գերան [geran] beam, post
գերդաստան [gerdastan] family, dynasty, descendants
գերեզման [gerezman] grave
գերի [geri] captive, slave
գերմանական [germanakan] German (adj.)
գերմանացի [germanatsʰi] German (male)
գերմաներեն [germaneren] German (language)
Գերմանիա [Germania] Germany
գերմանուհի [germanuhi] German (fem.)
գթալ [gᵊtʰal] to commiserate, to have compassion
գիժ [gizh] insane, crazy, mad; stupid
գիծ [gits] line
գին [gin] price
գինի [gini] wine
գինով [ginov] drunk
գիշեր [gisher] night
գիշերանոց [gisheranotsʰ] nightgown
գիշերել [gisherel] to stay overnight
գիտակից [gitakitsʰ] conscious
գիտակցություն [gitakitsʰutʰyun] consciousness
գիտելիք [gitelikʰ] knowledge
գիտենալ [gitenal] to know
գիտնական [gitnakan] scholar, scientist
գիտություն [gitutʰyun] science
գիտուն [gitun] knowledgeable, erudite
գիր [gir] letter, graphic sign
գիրանալ [giranal] to grow fat
գիրկ [girk] lap, bosom
գիրք [girkʰ] book
գլխագիր [gᵊlkhagir] capital (letter)
գլխավոր [gᵊlkhavor] main, major
գլխարկ [gᵊlkhark] hat, cap
գլորել [gᵊlorel] to roll, to turn over
գլուխ [gᵊlukh] head; chief
գծել [gᵊtsel] to draw
գմբեթ [gᵊmbetʰ] dome
գյուղ [gyugh] village; countryside

գյուղացի [gyughat͡sʰi] peasant; farmer
գյուղաքաղաք [gyughakʰaghakʰ] country-town, large village
գյուտ [gyut] invention
գնալ [gᵊnal] to go, to leave, to depart
գնահատել [gᵊnahatel] to value, to appreciate
գնացք [gᵊnat͡sʰkʰ] train
գնել [gᵊnel] to buy, to purchase
գնդակ [gᵊndak] ball, bullet
գնորդ [gᵊnortʰ] buyer, customer
գնչու [gᵊnch̆ʰu] gypsy
գոգնոց [goknot͡sʰ] apron
գոլ [gol] lukewarm
գոլորշի [golorsh̆i] vapor, steam
գոհ [goh] contented, satisfied
գոհանալ [gohanal] to content (oneself)
գոհար [gohar] jewel
գոհացում [gohat͡sʰum] satisfaction
գող [gogh] thief
գողանալ [gogh̆anal] to steal
գոմ [gom] stable, stall; barn
գոյական [goyakan] noun, substantive
գոյություն [goyutʰyun] existence, being
գոնե [gone] at least
գոչել [goch̆ʰel] to exclaim, to shout
գոռալ [goṙal] to scream, to shout
գոռոզ [goṙoz] haughty, arrogant
գովել [govel] to praise
գովեստ [govest] word of praise
գոտի [goti] belt
գորգ [gorg] carpet, rug
գործ [gort͡s] work, affair, act, business
գործադուլ [gort͡sadul] strike (by workers)
գործազուրկ [gort͡sazurk] unemployed, jobless
գործածել [gort͡satsel] to use, to spend
գործարան [gort͡saran] factory; organ (anatomy)
գործել [gort͡sel] to act, to work
գործիական [gort͡siakan] instrumental (case)
գործիչ [gort͡sich̆ʰ] agent, activist
գործիք [gort͡sikʰ] instrument
գործողություն [gort͡soghutʰyun] operation
գորտ [gort] frog
գռեհիկ [gṙehik] vulgar, trivial
գտնել [gᵊtnel] to find
գտնվել [gᵊtnᵊvel] to be found, to be situated
գրաբար [gᵊrabar] classical Armenian
գրագետ [gᵊraget] literate, lettered, educated
գրագիր [gᵊragir] secretary, clerk (male)
գրագրուհի [gᵊragruhi] secretary, clerk (fem.)
գրադարան [gᵊradaran] library, bookcase
գրախանութ [gᵊrakh̆anutʰ] bookstore
գրական [gᵊrakan] literary
գրականություն [gᵊrakanutʰyun] literature
գրապահարան [gᵊrapaharan] bookcase
գրասեղան [gᵊrasegh̆an] desk
գրասենյակ [gᵊrasenyak] office, study room
գրասեր [gᵊraser] lover of letters
գրավաճառ [gᵊravach̆aṙ] bookseller
գրավել [gᵊravel] to occupy, to confiscate
գրավոր [gᵊravor] written, in writing
գրատախտակ [gᵊratakh̆tak] blackboard
գրեթե [gretʰe] almost, nearly
գրել [gᵊrel] to write
գրիչ [gᵊrich̆ʰ] pen
գրկել [gᵊrkel] to embrace
գրող [gᵊrogh] writer
գրպան [gᵊrpan] pocket
գրություն [gᵊrutʰyun] writing
գրվել [gᵊrvel] to be written
գութ [gutʰ] compassion, pity
գուլպա [gulpa] sock, stocking
գումար [gumar] sum, amount
գումարում [gumarum] assembly; addition
գույն [guyn] color
գունատ [gunat] pale
գունավոր [gunavor] colored
գուրգուրանք [gurgurankʰ] affection
գուցե [gut͡sʰe] maybe, perhaps

Դ

դա [da] this, that, this one
դագաղ [dagagh] coffin
դադար [datʰar] pause, rest
դադարել [datʰarel] to stop (intr.)
դադարեցնել [datʰaret͡sʰᵊnel] to stop, to suspend
դաժան [dazh̆an] cruel, severe
դահիճ [dahich̆] hangman
դահուկ [dahuk] sledge, sleigh
դանակ [danak] knife
դանդաղ [dandagh] slow
Դանիա [Dania] Denmark
դանիական [daniakan] Danish
դանիացի [daniat͡sʰi] Dane
դաշինք [dash̆inkʰ] pact, treaty
դաշնակ [dash̆nak] Armenian federalist
դաշնակահար [dash̆nakahar] pianist
դաշնակից [dash̆nakit͡sʰ] ally
դաշնամուր [dash̆namur] piano (musical instrument)
դաշտ [dash̆t] field

դառն [daṙᵊn] bitter, tart
դառնալ [daṙnal] to turn (into), to become
դաս [das] lesson, class
դասագիրք [dasagirkʰ] textbook
դասախոս [dasaxos] lecturer, professor
դասական [dasakan] classical
դասակարգ [dasakarkʰ] rank, class (in society)
դասավանդել [dasavandel] to teach, to educate (in class)
դասարան [dasaran] class, classroom
դաստիարակ [dastiarak] educator
դաստիարակել [dastiarakel] to educate
դաստիարակություն [dastiarakutʰyun] upbringing, education
դավ [dav] plot, conspiracy
դավաճան [davaǰan] traitor, betrayer
դավաճանել [davaǰanel] to betray, to plot
դատ [dat] lawsuit, cause
դատապարտել [datapartel] to condemn, to sentence
դատավարություն [datavarutʰyun] trial
դատավոր [datavor] judge
դատարան [dataran] tribunal, court
դատարկ [datark] empty
դատարկություն [datarkutʰyun] emptiness
դատել [datel] to judge
դար [dar] century
դարակ [darak] shelf; drawer
դարան [daran] snare; hiding place
դարբին [darpʰin] blacksmith
դարձյալ [dartsʰyal] again, anew
դարձնել [dartsʰᵊnel] to turn, to return; to change (into)
դարման [darman] remedy, cure
դարմանել [darmanel] to remedy, to cure
դդմիկ [dᵊtʰmik] zucchini
դդում [dᵊtʰum] pumpkin, squash, zucchini
դեղ [degh] medicine, medication, drug
դեղագործ [deghagorts] pharmacist
դեղատուն [deghatun] pharmacy
դեղին [deghin] yellow
դեղձ [deghtsʰ] peach
դեղձանիկ [deghtsʰanik] canary
դեղնել [deghnel] to turn yellow
դեմ [dem] against, opposite
դեմք [demkʰ] 1. face, visage; 2. person (grammatical category)
դեպի [depi] toward
դեպք [depkʰ] case; event, incident
դեռ [deṙ] yet, still
դեսպան [despan] ambassador
դեսպանատուն [despanatun] embassy
դերասան [derasan] actor, comedian (male)
դերասանուհի [derasanuhi] actress
դերձակ [dertsʰak] tailor
դերձակուհի [dertsʰakuhi] dressmaker
դերձան [dertsʰan] thread
դժ- [dᵊžh-] mal-, dis-, un-
դժբախտ [dᵊžhbakht] unfortunate, unhappy
դժգոհ [dᵊžhgoh] discontent, dissatisfied
դժգույն [dᵊžhguyn] discolored, pale
դժոխք [dᵊžhokhkʰ] hell
դժվար [dᵊžhvar] hard, difficult
դիակ [diak] corpse, dead body
դիզել [dizel] to pile, to heap up, to accumulate
դիմադրել [dimadrel] to resist, to withstand
դիմակ [dimak] mask
դիմավորել [dimavorel] to meet; to pick up, to fetch
դիմաց [dimatsʰ] facing, in front of
դիմացկուն [dimatsʰkun] resitant, durable
դիպչել [dipčʰel] to touch
դիվանագետ [divanaget] diplomat
դիտավորություն [ditavorutʰyun] intention
դիտել [ditel] to observe, to watch
դիտողություն [ditoghutʰyun] observation, remark
դիրք [dirkʰ] position, situation
դյուրին [dyurin] easy
դնել [dᵊnel] to put, to place
դող [dogh] (1) shiver, tremor; (2) tire
դողալ [doghal] to tremble, to shake, to shiver
դպիր [dᵊpir] church clerk
դպրոց [dᵊprotsʰ] school
դպրոցական [dᵊprotsʰakan] schoolboy, school-girl, student
դրախտ [dᵊrakht] paradise
դրական [dᵊrakan] 1. positive 2. dative (case)
դրա համար [dᵊra hamar] therefore
դրամ [dram] 1. money; 2. Armenian currency
դրացի [dratsʰi] neighbor
դրոշ(ակ) [drosh(ak)] flag
դու [du] you (informal)
դույլ [duyl] pail, bucket
դռնեդուռ [dᵊṙnedurˇ] from door to door
դուռ [durˇ] door
դուստր [dustᵊr] daughter
դուրս [durs] out
դուք [dukʰ] you (formal)
դև [dev] devil, demon

Ե

Եբրայական [yeprayakan] Hebrew, Hebraist
Եգիպտական [yegiptakan] Egyptian, of Egypt
Եգիպտացի [yegiptaʦʰi] Egyptian (male)
Եգիպտացորեն [yegiptaʦʰoren] corn
Եգիպտոս [Yegiptos] Egypt
Եգիպտուհի [yegiptuhi] Egyptian (fem.)
Եզ [yez] ox
Եզակի [yezaki] singular (in grammar); unique
Եզերք [yezerkʰ] shore, edge, brink
Եթե [yetʰe] if
Ելակ [yelak] strawberry
Ելնել [yelnel] get up, rise; ascent, emerge
Ելույթ [yeluytʰ] public appearance
Ելք [yelkʰ] exit
Եկամուտ [yekamut] income
Եկեղեցի [yekeġheʦʰi] church
Եղանակ [yeġhanak] manner, mode, melody
Եղբայր [yeġhpʰayr] brother
Եղեգ(ն) [yeġheg(n)] reed, cane
Եղեռն [yeġheṙn] great crime (used for Armenian genocide)
Եղնիկ [yeġhnik] roe
Եղջերու [yeġhjeru] deer
Եղջյուր [yeġhjyur] horn
Եղունգ [yeġhung] fingernail
Ենթադրել [yentʰadrel] to suppose
Ենթակա [yentʰaka] subject
Եռագույն [yeṙaguyn] tricolor
Եռալ [yeṙal] to boil
Ես [yes] I, myself
Եսասեր [yesaser] selfish
Եսասիրություն [yesasirutʰyun] egoism
Եվրոպա [yevropa] Europe
Եվրոպական [yevropakan] European
Եվրոպացի [yevropaʦʰi] European citizen
Ետ [yet] back, backward
Ետև [yetev] back, behind
Երազ [yeraz] dream
Երաժիշտ [yeraẓhišht] musician
Երաժշտություն [yeraẓhəšhtutʰyun] music
Երախտագիտություն [yerakhtagitutʰyun] gratitude
Երախտապարտ [yerakhtapart] grateful
Երակ [yerak] vein
Երամ [yeram] flock
Երանի՛ [yerani] I wish ..., if only ...
Երաշխավորագիր [yeraškhavoragir] warranty, bail
Երաշխավորել [yeraškhavorel] to warrant, to guarantee
Երբ [yerpʰ?] when?
Երբեմն [yerpʰemᵊn] sometimes
Երբեք [yerpʰekʰ] never
Երբ որ [yerpʰ vor] when, whenever
Երգ [yerkʰ] song
Երգել [yerkʰel] to sing
Երգիչ [yerkʰiçhʰ] singer (male)
Երգչուհի [yerkʰçhʰuhi] singer (fem.)
Երդում [yertʰum] oath
Երդվել [yertʰᵊvel] to oath, to swear
Երեխա [yereḵha] child
Երեկ [yerek] yesterday
Երեկո [yereko] evening
Երես [yeres] face, visage
Երեսուն [yeresun] thirty
Երեք [yerekʰ] three
Երթ [yertʰ] marching; journey
Երթևեկել [yertʰevekel] to commute
Երթևեկություն [yertʰevekutʰyun] traffic, communication
Երիկամ [yerikam] kidney
Երիտասարդ [yeritasard] young, young man
Երիտասարդություն [yeritasardutʰyun] youth
Երկ [yerk] literary work
Երկաթ [yerkatʰ] iron (metal)
Երկար [yerkar] long
Երկարատև [yerkaratev] long-lasting
Երկարություն [yerkarutʰyun] length
Երկինք [yerkinkʰ] heaven, sky
Երկիր [yerkir] earth, land
Երկնագույն [yerknaguyn] sky-blue
Երկնային [yerknayin] heavenly, celestial
Երկչոտ [yerkçhʰot] timid
Երկչոտություն [yerkçhʰotutʰyun] timidity
Երկտող [yerktoġh] note, a few lines
Երկրաբան [yerkraban] geologist
Երկրաբանություն [yerkrabanutʰyun] geology
Երկրագործ [yerkragorʦ] peasant, farmer
Երկրագործություն [yerkragorʦutʰyun] agriculture
Երկրային [yerkrayin] terrestrial
Երկրաշարժ [yerkrašharẓh] earthquake
Երկրորդ [yerkrort] second (ordinal number)
Երկրպագել [yerkʰrpakʰel] to worship
Երկու [yerku] two
Երշիկ [yerş̌ik] sausage
Երջանիկ [yerjanik] happy
Երջանկություն [yerjankutʰyun] happiness
Երրորդ [yerrortʰ] third

երևալ [yereval] to appear, to seem
երևակայել [yerevakayel] to imagine
երևակայություն [yerevakayutʰyun] imagination
Երևան [Yerevan] Yerevan (capital of Armenia)
երևույթ [yerevuytʰ] appearance, phenomenon
եփած [yepʰatʂ] cooked
եփել [yepʰel] to cook
եփվել [yepʰvel] to be cooked

Զ

զամբյուղ [zambyugh] basket
զայրանալ [zayranal] to get angry
զայրույթ [zayruytʰ] anger
զանազան [zanazan] different
զանազանել [zanazanel] to distuiguish
զանգակ [zangak] bell
զանգահարել [zangaharel] to phone, to call
զանգել [zangel] to phone, to call
զառանցել [zaṙantsʰel] to rave, to be delirious
զավակ [zavak] child, offspring
Զատիկ [Zatik] Easter
զարգանալ [zarganal] to get developed
զարգացնել [zargatsʰənel] to develop
զարդ [zartʰ] ornament, decoration, adornment
զարդանկար [zartʰanᵊkar] adornment, decoration
զարդարել [zartʰarel] to decorate, to adorn
զարկել [zarkel] to strike, to hit
զարմանալ [zarmanal] to be surprised, to be astonished
զարմանալի [zarmanali] bizarre, strange
զարմանք [zarmankʰ] astonishment, amazement
զարմիկ [zarmik] cousin
զբաղված [zbaghvatʂ] busy, occupied
զբաղվել [zbaghvel] to occupy oneself
զբոսանք [zbosankʰ] amusement, recreation
զբոսաշրջիկ [zbosaʃərjik] tourist
զբոսապտույտ [zbosapətuyt] stroll
զբոսնել [zbosnel] to take a walk, to promenade
զգալ [zgal] to feel
զգայուն [zgayun] sensitive
զգացում [zgatsʰum] feeling, sentiment
զգեստ [zgest] dress
զգույշ [zguyʃ] careful, cautious
զգուշանալ [zguʃanal] to avoid
զերո [zeṙo] zero
զենք [zenkʰ] weapon, armament
զզվանք [zᵊzvank] disgust; detestation
զզվել [zᵊzvel] to be disgusted, to get tired (of)
զզվելի [zᵊzveli] disgusting, loathsome
զինել [zinel] to arm
զինվոր [zinvor] soldier
զիջել [ziǰʰel] to yield, to give in
զղջալ [zᵊghjal] to repent
զմայլվել [zmaylvel] to be raptured
զոհ [zoh] victim
զոհել [zohel] to sacrifice
զով [zov] cool, fresh
զորք [zorkʰ] army, troops
զսպել [zəspel] to restrain, to curb, to repress
զվարթ [zᵊvartʰ] joyous, gay
զվարճանալ [zᵊvarǰanal] to amuse oneself, to have fun
զրկանք [zᵊrkankʰ] privation, hardship
զրկել [zᵊrkel] to deprive
զրո [zᵊṙo] zero
զրույց [zᵊruytsʰ] conversation; tale
զրուցել [zᵊruytsʰel] to chat, to converse
զրպարտել [zᵊrpartel] to slander, to defame
զրպարտություն [zᵊrpartutʰyun] slander,defamation
զուգադիպություն [zugadiputʰyun] coincidence
զուգարան [zugaran] toilet, bathroom
զույգ [zuykʰ] pair; couple
զուսպ [zusp] restrained, composed
զուր [zur], *ի զուր* [i zur] in vain
զուրկ [zurk] deprived, devoid

Է

էակ [eyak] creature, being
էական [eyakan] substantial, essential
էապես [eyapes] in reality
էգ [ekʰ] female
էգուց [ekʰutsʰ] (dial.) tomorrow
էժան [ezhan] cheap, inexpensive
էժանություն [ezhanutʰyun] cheapness
էլ [el] too, also
էլեկտրակայան [elektrakayan] power station
էլեկտրական [elektrakan] electric(al)
էլեկտրականություն [elektrakanutʰyun] electricity
էլի [eli] again, too, also; nevertheless
էշ [eʃ] donkey, ass
էջ [ej] page
էստոնացի [estonatsʰi] Estonian (person)
էստոներեն [estoneren] Estonian (language)
Էստոնիա [Estonia] Estonia
էություն [eyutʰyun] essence

Ը

ըղձալ [əghtsʰal] to wish
ըմբիշ [əmbiš] wrestler
ըմբռնել [əmbəṙnel] to grasp, to comprehend
ըմպել [əmpel] to drink
ըմպելիք [əmpelikʰ] beverage, drink; liquor, spirits
ընդարձակ [əntʰartsʰak] spacious, wide
ընդգծել [əndgəʦel] underline; stress; point out
ընդգրկել [əndgəṙkel] embrace; encompass
ընդդեմ [əntdem] against
ընդդիմանալ [əntdimanal] to resist, to oppose
ընդլայնել [əndlaynel] to enlarge
ընդհակառակը [əntʰhakaṙakə] on the contrary
ընդհանրապես [əntʰhanrapes] in general
ընդհանուր [əntʰhanur] general; total; main
ընդհատել [əntʰhatel] to interrupt, to discontinue
ընդմիշտ [əndmiš] forever
ընդմիջել [əndmiǰʰel] to interrupt
ընդմիջում [əndmiǰʰum] intermission, pause
ընդունակ [əntʰunak] capable, apt
ընդունել [əntʰunel] to accept, to agree
ընդունելություն [əntʰunelutʰyun] reception; admission
ընդօրինակել [əntʰorinakel] to copy
ընդօրինակություն [əntʰorinakutʰyun] copy, duplicate, transcript
ընթացք [əntʰaʦʰkʰ] course
ընթերցարան [əntʰerʦʰaran] textbook, reading hall
ընթերցել [əntʰerʦʰel] course
ընթրել [əntʰrel] to have supper
ընթրիք [əntʰrikʰ] supper
ընծա [əntsa] gift, present
ընծայել [əntsayel] to donate
ընկալել [ənkalel] to comprehend, to perceive
ընկեր [ənker] friend (male)
ընկերակցել [ənkerakʦʰel] to associate, to accompany
ընկերանալ [ənkeranal] to join, to accompany
ընկերություն [ənkerutʰyun] society, company, friendship
ընկերուհի [ənkeruhi] friend (female)
ընկնել [ənknel] to fall, to decline
ընկույզ [ənkuyz] walnut
ընձուղտ [əndzughṭ] giraffe
ընտանի [əntani] domestic, familiar
ընտանիք [əntanikʰ] family
ընտիր [əntir] first-class, exquisite, fine
ընտրել [əntrel] to elect, to choose
ընտրություն [əntrutʰyun] choice, election
ըստ [əst] according to

Թ

թագ [tʰag] crown
թագավոր [tʰakʰavor] king
թագավորություն [tʰakʰavorutʰyun] kingdom
թագուհի [tʰakʰuhi] queen
թաթ [tʰatʰ] paw; palm (of hand)
թախիծ [tʰakẖiʦ] sorrow, grief; affliction
թակարդ [tʰakartʰ] trap, snare
թաղ [tʰagẖ] neighborhood
թաղամաս [tʰagẖamas] district, quarter
թաղել [tʰagẖel] to bury
թաղվել [tʰagẖvel] to be buried
թաղում [tʰagẖum] burial, funeral
թան [tʰan] tan (yogurt beverage)
թանաք [tʰanakʰ] ink
թանգարան [tʰangaran] museum
թանկ [tʰank] expensive, costly
թանկագին [tʰankagin] dear, beloved; costly, valuable
թանձր [tʰandzəṙ] thick (about liquid)
թաշկինակ [tʰašhkinak] hadkerchief
թառամել [tʰaṙamel] to fade, to wither
թատերական [tʰaterakan] theatrical
թատրոն [tʰatron] theatre
թարգմանել [tʰargmanel] to translate, to interpret
թարգման(իչ) [tʰargman(iǰʰ)] translator, interpreter
թարգմանություն [tʰargmanutʰyun] translation, interpretation
թարգմանվել [tʰargmanvel] to be translated, to be interpreted
թարթիչ [tʰartʰiǰʰ] eyelash
թարխուն [tʰarkẖun] tarragon
թարմ [tʰarm] fresh
թարմացնել [tʰarmaʦʰəṇel] to freshen
թարմություն [tʰarmutʰyun] to freshen
թաց [tʰaʦʰ] wet
թափ [tʰapʰ] strength; pace; efficacy
թափառել [tʰapʰaṙel] to wander, to roam
թափել [tʰapʰel] to pour, to spill
թափվել [tʰapʰvel] to flow, to be poured
թաքնվել [tʰakʰnəvel] to hide
թաքստոց [tʰakʰəstoʦʰ] hiding-place
թաքուն [tʰakʰun] secretly
թե [tʰe] that

թեթեւ [tʰetʰev] light; easy
թել [tʰel] wire, thread
թելադրել [tʰeladrel] to dictate, to advise
թեկնածու [tʰeknaʦu] candidate, contender
թեյ [tʰey] tea
թեյաման [tʰeyaman] teapot
թեպետ [tʰepet] although
թերթ [tʰertʰ] (1) newspaper; (2) leaf
թերի [tʰeri] imperfect, defective, faulty
թերութիւն [tʰerutʰyun] defect, fault, shortcoming
թերեւս [tʰerevəs] perhaps, maybe
թեփ [tʰepʰ] (1) bran; (2) dandruff
թեք [tʰekʰ] declined; oblique
թեւ [tʰeyev] although, even though
թթուասեր [tʰətʰvaser] sour cream
թթու [tʰətʰu] sour
թի(ակ) [tʰi(ak)] shovel, oar
թիավարել [tʰiavarel] to row, to paddle
թիզ [tʰiz] span of hand (unit of measure)
թիթեղ [tʰitʰeġh] tin
թիթեռնիկ [tʰitʰeṙnik] butterfly
թիկունք [tʰikunkʰ] back; support
թիւ [tʰiv] number
թղթախաղ [tʰəġhtʰakẖaġh] card game
թղթակից [tʰəġhtʰakiʦʰ] correspondent
թղթակցել [tʰəġhtʰakʦʰel] to correspond
թմբուկ [tʰəmbuk] drum
թմրել [tʰəmrel] to grow numb, to get sleepy
թմրեցուցիչ [tʰəmreʦʰuʦʰiçʰ] narcotic
թիւրիմացութիւն [tʰyurimaʦʰutʰyun] misunderstanding
թշնամի [tʰəšnami] enemy
թշուառ [tʰəšvaṙ] miserable
թշուառութիւն [tʰəšvaṙutʰyun] misery
թոթովել [tʰotʰovel] to stammer, to stutter
թողնել [tʰoġhnel] to leave, to allow, to let
թողութիւն [tʰoġhutʰyun] pardon, grace
թոնիր [tʰonir] pit oven
թոշակ [tʰošak] stipend, pension
թոռ [tʰoṙ] grandson, granddaughter
թոք [tʰokʰ] lung
թոքախտ [tʰokʰakẖt] tuberculosis
թռիչք [tʰəṙiçʰkʰ] flight
թռչել [tʰəṙčʰel] to fly
թռչուն [tʰəṙčʰun] bird
թուաբանութիւն [tʰəvabanutʰyun] arithmetic
թուալ [tʰəval] to seem, to appear
թուական [tʰəvakan] numeral, date
թուանշան [tʰəvanəšan] cipher, mark (school)
թուարկել [tʰəvarkel] to count
թրջել [tʰəṙǰʰel] to wet
թրջվել [tʰəṙǰʰvel] to get wet
թրքահայ [tʰəṙkʰahay] Armenian from Turkey
թրքուհի [tʰəṙkʰuhi] Turk (fem.)
թուզ [tʰuz] fig
թութ [tʰutʰ] mulberry
թուլանալ [tʰulanal] to weaken, to soften
թուլութիւն [tʰulutʰyun] weakness
թուխ [tʰukẖ] brown-skinned, dark-haired
թուղթ [tʰughtʰ] paper
թույլ [tʰuyl] weak
թուլլատրել [tʰuylatrel] to allow
թույն [tʰuyn] poison
թունաւոր [tʰunavor] poisonous
թունաւորել [tʰunavorel] to poison
թուչ [tʰušʰ] cheek
թուր [tʰur] sabre
թուրք [tʰurkʰ] Turk
թուրքական [tʰurkʰakan] Turkish (adj.)
թուրքերէն [tʰurkʰeren] Turkish (language)
Թուրքիա [Tʰurkʰia] Turkey
թուփ [tʰupʰ] bush
թուք [tʰukʰ] spit
թքել [tʰəkʰel] to spit
թեւ [tʰev] arm, wing

Ժ

ժամ [ʒham] hour
ժամագործ [ʒhamagorʦ] watchmaker
ժամադրուիլ [ʒhamadərvel] to make an appointment
ժամադրութիւն [ʒhamadrutʰyun] appointment
ժամական [ʒhamakan] hourly, per hour
ժամանակ [ʒhamanak] time
ժամանակակից [ʒhamanakakiʦʰ] contemporary
ժամանակաշրջան [ʒhamanakašhərjan] epoch, period of time
ժամանակաւոր [ʒhamanakavor] temporary
ժամանակացոյց [ʒhamanakaʦʰuyʦʰ] timetable
ժամանել [ʒhamanel] to arrive
ժամանց [ʒhamanʦʰ] pastime
ժամանում [ʒhamanum] arrival
ժամացոյց [ʒhamaʦʰuyʦʰ] watch, clock
ժամկէտ [ʒhamket] deadline
ժայռ [ʒhayṙ] cliff, rock
ժանգ [ʒhang] rust
ժանգոտ [ʒhangot] rusty

ժառանգ [ʒaṙang] heir, heiress
ժառանգել [ʒaṙangel] to inherit
ժառանգորդ [ʒaṙangortʰ] heir, heiress
ժառանգություն [ʒaṙangutʰyun] inheritance, heritage
ժխտական [ʒʰkʰtakan] negative
ժխտել [ʒʰkʰtel] to deny
ժողով [ʒhogov] meeting, assembly
ժողովրդական [ʒhoghovʰrtʰakan] popular
ժողովուրդ [ʒhoghovurtʰ] people
ժպիտ [ʒʰpit] smile
ժպտալ [ʒʰptal] to smile
ժուժկալ [ʒhuʒhkal] abstinent

ի

իբր(և) [ipʰr(ev)] as, as if
իգական [igakan] feminine, female
իգուր [izur] in vain
իժ [iʒh] viper
իղձ [ighʦʰ] desire, longing
իմ [im] my
իմանալ [imanal] to know, to realize, to be aware of
իմաստ [imast] meaning, sense
իմաստուն [imastun] wise
իմացնել [imaʦʰʰnel] to inform; to warn
իմը [imə] mine
ինը, իննն [inə, inn] nine
ինձ [indʒ] me, to me
իններորդ [innerortʰ] ninth
իննսուն [innʰsun] ninety
ի՞նչ [inch?] what?
ինչ որ [inchʰ vor] whatever
ինչպե՞ս [inchʰpes?] how?
ինչպիսի՞ [inchʰpisi?] what kind of?
ինչու՞ [inchʰu?] why?
ինչքա՞ն [inchʰkʰan?] how much?
ինքը [inkʰə] he, she, it
ինքնակենսագրություն [inkʰnakensagrutʰyun] autobiography
ինքնահոս [inkʰnahos] fountain pen
ինքնաշարժ [inkʰnashaṙʒh] motorcar
ինքնասեր [inkʰnaser] selfish
ինքնասպանություն [inkʰnaspanutʰyun] suicide
ինքնուրույն [inkʰnuruyn] self-reliant, independent, original
ինքս [inkʰʰs] myself
իշխան [ishkhan] prince
իշխան ձուկ [ishkhan ʒuk] Sevan trout
իշխանուհի [ishkhanuhi] princess
իշխել [ishkhel] to reign
իջեցնել [ijeʦʰʰnel] to lower, to take down
իջնել [ijnel] to descend
իսկ [isk] but, and
իսկական [iskakan] real
իսպանացի [ispanaʦʰi] Spanish (male)
իսկապես [iskapes] really
իսկույն [iskuyn] immediately
իսպանական [ispanakan] Spanish (adj.)
իսպաներեն [ispaneren] Spanish (language)
Իսպանիա [Ispania] Spain

իսպանուհի [ispanuhi] Spanish (fem.)
Իսրայել [Israyel] Israel
իսրայելական [israyelakan] Israelite
իսրայելացի [israyelaʦʰi] Israelite
իտալական [italakan] Italian (adj.)
իտալացի [italaʦʰi] Italian (male)
իտալերեն [italeren] Italian (language)
Իտալիա [Italia] Italy
իտալուհի [italuhi] Italian (fem.)
իր (1) [ir] thing; (2) [ir] his/her/its
իրագործել [iragorʦel] to realize, to fulfill
իրադարձություն [iradarʦʰutʰyun] event
իրադրություն [iradrutʰyun] situation
իրական [irakan] real
իրականություն [irakanutʰyun] reality
իրան [iran] bust, body, trunk
Իրան [Iran] Iran
իրանական [iranakan] Iranian (adj.)
իրանցի [iranʦʰi] Iranian (person)
իրապես [irapes] really
իրավ [irav] truly
իրավաբան [iravaban] lawyer
իրավագետ [iravaget] jurist
իրավամբ [iravamb] rightly
իրավունք [iravunkʰ] right, entitlement
իրար [irar] each other
իրեն [iren] him/her
իրենց [irenʦʰ] their, them
իրենք [irenkʰ] they
իրիկուն [irikun] evening
իրողություն [iroghutʰyun] reality, truth
իրոք [irokʰ] truly, really, in fact

լ

լաթ [latʰ] cloth
լալ [lal] to cry
լայն [layn] broad, wide

լայնություն [laynutʰyun] width
լայնք [laynkʰ] width
լանջ [lanj] slope
լապտեր [lapter] lantern
լավ [lav] good
լավագույն [lavaguyn] the best
լավանալ [lavanal] to improve
լավաշ [lavaš] lavash, Armenian flat bread
լավատես [lavates] optimist
լավացնել [lavatsʰᵊnel] to improve, to better
լատինական [latinakan] Latin (adj.)
լատիներեն [latineren] Latin (language)
լարել [larel] to stretch; to tune; to set (a clock)
լարված [larvats] tense
լաց [latsʰ] cry, crying
լաց լինել [latsʰ linel] to cry
լափել [lapʰel] to eat, to gorge, to devour
լեզվաբան [lezvaban] lingust
լեզվաբանություն [lezvabanutʰyun] linguistics
լեզվախումբ [lezvaxumb] language group
լեզու [lezu] language, tongue
լեհ [leh] Polish (male)
լեհական [lehakan] Polish (adj.)
Լեհաստան [Lehastan] Poland
լեհերեն [leheren] Polish (language)
լեհուհի [lehuhi] Polish (fem.)
լեղի [leġi] gall, bile
լեռ [leṙ] mountain
լեցուն [letsʰun] full
լիզել [lizel] to lick
լիմոն [limon] lemon
լիճ [liǰ] lake
լինել [linel] to be
լիքը [likʰə] plenty; full
լծել [lᵊtsel] to yoke
լկտի [lᵊkti] impudent
լյարդ [lyartʰ] liver
լոբի [lobi] beans
լոլիկ [lolik] tomato
լոկ [lok] only, just
լողալ [logʰal] to swim
լողանալ [logʰanal] to bathe
լողարան [logʰaran] bathroom
լռել [lᵊṙel] to remain silent
լռություն [lᵊṙutʰyun] silence
լսել [lᵊsel] to hear, to listen
լվանալ [lᵊvanal] to wash
լվացարան [lᵊvatsʰaran] sink; washroom
լվացք [lᵊvatsʰkʰ] washing; laundry
լրագիր [lᵊragir] newspaper
լրանալ [lᵊranal] to end, to expire
լրացնել [lᵊratsʰᵊnel] to complete
լրիվ [lᵊriv] completely
լրտես [lᵊrtes] spy
լցնել [lᵊtsʰnel] to fill, to pour
լցոն [lᵊtsʰon] filling
լցվել [lᵊtsʰvel] to get filled
լու [lu] flea
լուծ [luts] 1. yoke; 2. diarrhea
լուծել [lutsel] to solve, to dissolve
լույս [luys] light, brightness
լուռ [luṙ] silent
լուսաբաց [lusabatsʰ] dawn; sunrise
լուսահոգի [lusahokʰi] the late; deceased
լուսանկար [lusanᵊkar] photograph
լուսանկարչություն [lusanᵊkarčʰutʰyun] photography
լուսավոր [lusavor] bright
լուսավորել [lusavorel] to illuminate
լուսին [lusin] moon
լուր [lur] news, message
լուրջ [lurj] serious
լքել [lᵊkʰel] to abandon, to leave

Խ

խաբեբա [xapʰeba] swindler, impostor
խաբել [xapʰel] to deceive
խաբուսիկ [xapʰusik] deceitful
խախտել [xaxtel] to displace; to violate
խակ [xak] not ripe (about fruits)
խաղ [xaġ] game, play
խաղալ [xaġal] to play
խաղալիք [xaġalikʰ] toy
խաղաղ [xaġaġ] calm, peaceful
խաղաղություն [xaġaġutʰyun] peace
խաղող [xaġoġ] grapes
խայթել [xaytʰel] to sting, to prick
խայտառակ [xaytaṙak] disgraceful, infamous
խանգարել [xangarel] to disturb, to annoy
խանդ [xand] jealousy
խանութ [xanutʰ] shop, store
խաչ [xačʰ] cross, crucifix
խաչաձև [xačʰadzev] in the form of a cross
խառն [xaṙᵊn] mixed
խառնել [xaṙnel] to mingle, to mix
խավար [xavar] dark(ness)
խարդախ [xardaxʰ] fraudulent, tricky
խարիսխ [xariskʰ] anchor
խելագար [xelagar] mad, crazy
խելացի [xelatsʰi] intelligent, clever

խելոք [kʰelokʰ] wise, intelligent, clever
խելք [kʰelkʰ] brains, intelligence; wisdom
խեղդել [kʰeghdel] to strangle, to choke
խեղճ [kʰeghch] poor, unfortunate
խենթ [kʰentʰ] stupid, crazy, insane
խզել [kʰəzel] to break off, to pull away
խթան [kʰətʰan] spur; incentive
խիզախ [kʰizakʰ] brave, courageous
խիղճ [kʰighch] conscience
խիստ [kʰist] strict, severe
խիտ [kʰit] dense, thick
խղճալ [kʰəghchal] to pity
խճուղի [kʰəchughi] main road
խմբագրել [kʰəmbagrel] to edit
խմբագրիչ [kʰəmbagrichʰ] editor
խմբագրություն [kʰəmbagrutʰyun] edition
խմել [kʰəmel] to drink
խղիճք [kʰəmichʰkʰ] conscience
խմոր [kʰəmor] dough
խնամել [kʰənamel] to take care
խնայել [kʰənayel] to save, to spare; to set aside for future use
խնդիր [kʰəntʰir] matter, problem, question
խնդրանք [kʰəntʰrankʰ] request, demand
խնդրել [kʰəntʰrel] to ask, to beg, to request
խնձոր [kʰəndzor] apple
խնձորենի [kʰəndzoreni] apple tree
խնջույք [kʰənjuykʰ] feast, dinner party; good cheer
խոզ [kʰoz] pig
խոհանոց [kʰohanotsʰ] kitchen
խոհեմ [kʰohem] prudent
խոհեմություն [kʰohemutʰyun] prudence
խողովակ [kʰoghovak] pipe, tube
խոյ [kʰoy] ram
խոնավ [kʰonav] humid
խոնավություն [kʰonavutʰyun] humidity
խոնարհ [kʰonarh] humble
խոնարհվել [kʰonarhvel] to bow
խոշոր [kʰoshor] huge, large, gross
խոչընդոտ [kʰochʰəndot] obstacle
խոսակից [kʰosakitsʰ] speech partner
խոսակցել [kʰosaktsʰel] to converse
խոսակցություն [kʰosaktsʰutʰyun] conversation
խոսել [kʰosel] to speak
խոստանալ [kʰostanal] to promise
խոսք [kʰoskʰ] speech, spoken word, phrase
խոտ [kʰot] grass, turf; herbage
խոր [kʰor] deep, profound
խորամանկ [kʰoramank] sly, cunning, crafty
խորթ հայր [kʰortʰ hayr] stepfather
խորթ մայր [kʰortʰ mayr] stepmother
խորհել [kʰorhel] to think, to meditate, to reflect
խորհրդակցել [kʰorhərtʰaktsʰel] to consult
խորհուրդ [kʰorhurtʰ] advice; thought; counsel
խորոված [kʰorovats] roasted, grilled, broiled; barbecue
խորովել [kʰorovel] to barbecue, to roast
խորտակել [kʰortakel] to destroy
խորություն [kʰorutʰyun] depth
խռովել [kʰəṙovel] to break up, to become alienated, to not talk to each other
խրատ [kʰərat] advice
խրատել [kʰəratel] to advise
խրխինջ [kʰərkʰinj] neigh
խրխնջալ [kʰərkʰənjal] to neigh
խուժան [kʰuzhan] crowd, mob
խուլ [kʰul] deaf
խուճապ [kʰuchap] panic, alarm
խումբ [kʰumb] group
խուսափել [kʰusapʰel] to avoid, to shun
խուց [kʰutsʰ] cell
խուփ [kʰupʰ] cover, lid
խփել [kʰəpʰel] to hit, to attack

Ծ

ծագել [tsakʰel] 1. to originate; 2. to rise (about the sun)
ծագում [tsakʰum] origin
ծախել [tsakʰel] to sell
ծախս [tsakʰs] expense
ծախսել [tsakʰsel] to spend, to expend
ծածկել [tsatskel] to cover
ծածկոց [tsatskotsʰ] cover, tablecloth; bedspread
ծածկվել [tsatskəvel] to get covered
ծակ [tsak] hole, opening
ծակել [tsakel] to pierce, to prick
ծաղիկ [tsaghik] flower
ծաղկավետ [tsaghkavet] abounding with flowers, florid
ծաղկել [tsaghkel] to bloom
ծաղր [tsaghər] sarcasm, ridicule; joke
ծաղրել [tsaghrel] to ridicule
ծամել [tsamel] to chew
ծամոն [tsamon] chewing gum
ծայր [tsayr] edge, end, border
ծայրահեղ [tsayrahegh] extreme; absolute
ծանոթ [tsanotʰ] known, acquaintance

ծանր [ʦanᵊr] heavy
ծառ [ʦaṙ] tree
ծառա [ʦaṙa] servant, valet
ծառայել [ʦaṙayel] to serve, to wait upon
ծավալ [ʦaval] volume
ծարավ [ʦarav] thirst, thirsty
ծափ [ʦapʰ] clap
ծափահարություն [ʦapʰaharutʰyun] applause
ծեծ [ʦeʦ] beating
ծեծել [ʦeʦel] to beat
ծեր [ʦer] (about people) old
ծերություն [ʦerutʰyun] old age
ծիածան [ʦiaʦan] (1) rainbow; (2) iris
ծիլ [ʦil] bud, sprout
ծիծ [ʦiʦ] breast; udder
ծիծաղ [ʦiʦaġh] laughter
ծիծաղել [ʦiʦaġhel] to laugh
ծիծաղելի [ʦiʦaġheli] ridiculous
ծիծեռնակ [ʦiʦeṙnak] swallow (bird)
ծիրան [ʦiran] apricot
ծխախոտ [ʦᵊkẖakẖot] tobacco
ծխել [ʦᵊkẖel] to smoke
ծնել [ʦᵊnel] to give birth
ծննդավայր [ʦᵊnᵊndavayr] birthplace
ծնողներ [ʦᵊnoġhner] parents
ծնոտ [ʦᵊnot] jaw
ծնվել [ʦᵊnvel] to be born
ծնունդ [ʦᵊnund] birth
Ծնունդ [ʦᵊnund] Christmas
ծով [ʦov] sea
ծոց [ʦoʦʰ] (1) breast, bosom; (2) gulf
ծռել [ʦᵊṙel] to bend
ծռվել [ʦᵊṙvel] to incline, to be bent
ծրագիր [ʦᵊragir] program
ծրար [ʦᵊrar] package, envelope
ծուղակ [ʦuġhak] trap
ծույլ [ʦuyl] lazy
ծունկ [ʦunk] knee
ծուռ [ʦuṙ] crooked

կ

կազդուրել [kazdurel] to invigorate, to vivify
կազմակերպել [kazmakerpel] organize
կազմակերպություն [kazmakerputʰyun] organization
կազմել [kazmel] to form, to constitute
կաթ [katʰ] milk
կաթիլ [katʰel] drop
կաթողիկոս [katʰoġhikos] Catholicos, Patriarch of all Armenians
կաթսա [katʰsa] kettle
կախել [kakẖel] to hang
կակաչ [kakaçʰ] poppy
կահույք [kahuykʰ] furniture
կաղամբ [kaġhamb] cabbage
Կաղանդ [Kaġhand] New Year's Day
կաղապար [kaġhapar] pattern
կաղին [kaġhin] hazelnut
կաղնի [kaġhni] (1) oak; (2) hazel bush
կամ [kam] or
կամայական [kamayakan] arbitrary
կամար [kamar] arch
կամաց [kamaʦʰ] slow(ly)
կամուրջ [kamurj] bridge
կամք [kamkʰ] will power
կայարան [kayaran] train station
կայծ [kayʦ] sparkle
կայծակ [kayʦak] lightning
կայսր [kaysᵊr] Emperor
կայտառ [kaytaṙ] robust
Կանադա [Kanada] Canada
կանադական [kanadakan] Canadian
կանադացի [kanadaʦʰi] Canadian (male)
կանադուհի [kanaduhi] Canadian (fem.)
կանաչ [kanaçʰ] green
կանաչեղեն [kanaçʰeġhen] green vegetables, greens; grass, herbs
կանգառ [kangaṙ] stop, station
կանգնել [kangnel] to stop, to stand (up)
կանթեղ [kantʰeġh] lamp
կանխել [kankẖel] to prevent; to avert
կանխիկ [kankẖik] cash
կանոն [kanon] rule, regulation, law
կանոնադրություն [kanonadrutʰyun] constitution; charter
կանոնավոր [kanonavor] regular
կանչել [kanchʰel] to call
կաշառակերություն [kaşaṙakerutʰyun] bribery, corruption
կաշառել [kaşaṙel] to bribe
կաշառք [kaşaṙkʰ] bribe, bribery, corruption
կաշի [kaşi] leather, skin
կաշկանդել [kaşkandel] to bind, to restrain; to hinder
կաչաղակ [kaçʰaġhak] magpie
կապ [kap] tie, link; communicaton; connection
կապել [kapel] to link, to bind, to tie
կապիկ [kapik] monkey
կապույտ [kapuyt] blue
կառավարել [kaṙavarel] to govern

կառավարություն [kaṙavarutʰyun] government
կառուցել [kaṙutsʰel] to build
կառուցող [kaṙutsʰogh] builder
կառուցվածք [kaṙutsʰvatsʰkʰ] structure
կառք [kaṙkʰ] coach, carriage
կասկած [kaskats] doubt; skepticism
կասկածել [kaskatsel] to suspect, to doubt
կավիճ [kavič] chalk
կատակ [katak] joke, fun
կատաղի [kataġi] fierce, wild; furious
կատարել [katarel] to fulfill
կատարելություն [katarelutʰyun] perfection
կատարյալ [kataryal] perfect
կատու [katu] cat
կար [kar] (1) sewing; (2) there was
կարագ [karakʰ] butter
կարապ [karap] swan
կարաս [karas] water jar
կարգ [karkʰ] order, rule; rank, row
կարգապահ [karkapah] orderly
կարդալ [kartʰal] to read
կարել [karel] to sew
կարելի [kareli] possible
կարեկցել [karekʦʰel] to have compassion with
կարենալ [karenal] to be able
կարիք [karikʰ] demand, need
կարծել [karʦel] to think, to presume
կարծիք [karʦikʰ] opinion
կարծր [karʦər] hard, tough
կարկանդակ [karkandak] cake, pastry
կարկուտ [karkut] hail
կարճ [karč] short, brief
կարմիր [karmir] red
կարմիր պղպեղ [karmir pᵊġhpeġh] red pepper
կարող [karoġh] able
կարողանալ [karoġhanal] to be able
կարոտ [karot] (1) (adj.) needy, in want of; (2) (noun) nostalgia
կարոտել [karotel] to miss
կարևոր [karevor] important, necessary
կացին [kaʦʰin] adze
կացություն [kaʦʰutʰyun] situation, status, condition
կավ [kav] clay
կավիճ [kavič] chalk
կափարիչ [kapʰaričʰ] lid, cover
կաքավ [kakʰav] partridge
կեղեքել [keġhekʰel] to exploit
կեղծ [keġhʦ] fake, false
կեղծավոր [keġhʦavor] hypocrite
կեղտ [keġht] dirt
կեղտոտ [keġhtot] dirty
կեղև [keġhev] peel, bark
կենալ [kenal] to stay, to remain, to stop, to lie
կենդանի [kentʰani] (1) (adj.) alive; (2) (noun) animal
կենսաբանություն [kensabanutʰyun] biology
կենսական [kensakan] vital
կենտրոն [kentron] center
կեռաս [keṙas] cherry
կես [kes] half; part
կեսգիշեր [kesgišer] midnight
կեսօր [kesor] noon, midday; daytime
կետ [ket] point, dot, full stop
կետադրություն [ketadrutʰyun] punctuation
կերակրել [kerakrel] to feed, to nourish
կերակուր [kerakur] meal, food
կերպ [kerp] manner, way
կերպար [kerpar] character, features
կեցցե՛ [keʦʰʦʰe] long live!
կզակ [kᵊzak] chin, jaw
կին [kin] woman, wife
կիսամյա [kisamya] semi-annual
կիսատ [kisat] incomplete, partially done
կիրակի [kiraki] Sunday
կիրք [kirkʰ] passion
կլոր [kᵊlor] round
կծել [kᵊʦel] to bite
կծծի [kᵊʦʦi] stingy
կկու [kᵊku] cuckoo
կղզի [kᵊġhzi] island
կղկղանք [kᵊġhkᵊġhankʰ] fecal matter, excrement; dung
կրճտացնել [kᵊrčʰᵊtaʦʰᵊnel] to gnash, to grind
կմախք [kᵊmaxkʰ] skeleton
կյանք [kyankʰ] life
կնիք [kᵊnikʰ] stamp, seal; impression, mark
կնճիթ [kᵊnčitʰ] trunk
կնճիռ [kᵊnčiṙ] wrinkle
կնճռոտ [kᵊnčṙot] wrinkled, complicated
կնքահայր [kᵊnkʰahayr] godfather
կնքամայր [kᵊnkʰamayr] godmother
կնքել [kᵊnkʰel] 1. to baptize, to christen; 2. to seal
կշեռք [kᵊšeṙkʰ] balance, scale
կշիռ [kᵊšiṙ] weight
կշռել [kᵊšṙel] to weigh
կշտամբել [kᵊštambel] tto reproach, to condemn
կշտանալ [kᵊštanal] to be satiated, to have

enough (food)
կոթ [kotʰ] handle
կոթող [kotʰogh] monument, obelisk
կոխ [kokh] wrestling
կոխել [kokhel] to tramp, to press
կոկիկ [kokik] tidy, neat
կոկոն [kokon] bud
կոկորդ [kokortʰ] throat
կող [kogh] rib, flank, side
կողմ [koghm] side
կողմնակի [koghmnaki] secondary, oblique
կողմնացույց [koghmnatsʰuytsʰ] compass
կողմնորոշել [koghmnoroshel] to orient
կողոպտել [koghoptel] to to rob, to steal
կողպել [koghpel] to lock, to close
կողպեք [koghpekʰ] lock
կողք [koghkʰ] side; cover (of a book)
կողքը [koghkʰə] nearby
կոճակ [kochak] button
կոնք [konkʰ] waist
կոշիկ [koshik] shoe
կոշկակար [koshkakar] shoemaker
կոշտ [koshtʰ] rude, coarse, impolite
կոչ [kochʰ] call, appeal
կոչել [kochʰel] to name, to call, to appeal
կոչվել [kochʰvel] to be called
կոպիտ [kopit] rude, uncivil
կոտրել [kotrel] to break, to smash
կորանալ [kor] to bow, to bend
կորիզ [koriz] kernel, stone; nucleus
կործանել [kortsanel] to destroy
կործանում [kortsanum] desruction
կործանվել [kortsanvel] to get destroyed
կորչել [korchʰel] to get lost
կորցնել [kortsʰənel] to lose
կորուստ [korust] loss, detriment
կպչել [kəpchʰel] to stick
կռահել [kəṙahel] to guess
կռիվ [kəṙiv] battle, fight; war
կռվել [kəṙvel] to fight
կռունկ [kəṙunk] 1. crane (bird); 2. crane (machine)
կսկիծ [kəskits] grief, sorrow
կտակ [kətak] testament
կտավ [kətav] linen; work of art, painting
կտոր [kətor] piece
կտրել [kətrel] to cut
կտրուկ [kətruk] concise; sharp; decisive
կտուր [kətur] roof
կտուց [kətutsʰ] beak
կրակ [krak] fire
կրակել [krakel] to open fire
կրել [krel] to carry, to bear
կրթել [krtʰel] to educate
կրթված [krtʰvats] educated
կրթություն [krtʰutʰyun] education
կրիա [krya] turtle
կրկես [krkes] circus
կրկին [krkin] again
կրկնակոշիկ [krknakoshik] overshoe
կրկնել [krknel] to repeat
կրկնություն [krknutʰyun] to repeat
կրճատել [krchatel] to reduce
կրտսեր [krtser] younger
կրոն [kron] religion
կրոնական [kronakan] religious
կրոնավոր [kronavor] clergyman
կուլ տալ [kul tal] to swallow
կույր [kuyr] blind
կուտ [kut] seed, grain, pit
կուտակել [kutakel] to accumulate
կուրծք [kurtskʰ] breast

Հ

հագնել [hakʰnel] to wear, to put on
հագնվել [hakʰnəvel] to dress oneself, to get dressed
հագուստ [hakʰust] dress, garment
հագուստեղեն [hakʰusteghen] clothing, garments
հազ [haz] cough
հազալ [hazal] to cough
հազար [hazar] thousand
հազիվ [haziv] hardly
հազվագյուտ [hazvagyut] rare
հազվադեպ [hazvadep] rare(ly), scarce(ly)
հալածանք [halatsankʰ] persecution
հալածել [halatsel] to persecute
հալեցնել [haletsʰənel] to melt (trans.)
հալվել [halvel] to melt (intrans.)
հակա- [haka-] anti-
հակակրել [hakakrel] to dislike
հակառակ [hakaṙak] contrary, opposite, adverse
հակառակորդ [hakaṙakortʰ] adversary
հակասել [hakasel] to contradict
հակասություն [hakasutʰyun] contradiction
հաղթանակ [haghtʰanak] victory
հաղթել [haghtʰel] to win, to conquer
հաղորդել [haghortʰel] to inform, to notify; to

declare
հաճախ [haǰakh] often
հաճախել [haǰakhel] to frequent
հաճախորդ [haǰakhortʰ] customer, client
հաճելի [haǰeli] pleasant, enjoyable
հաճույք [haǰuykʰ] pleasure
համ [ham] taste, flavor
համազգեստ [hamazgest] uniform
համախմբել [hamakhᵊmbel] to bring together, to gather
համախմբվել [hamakhᵊmbvel] to come together, to gather
համակարգիչ [hamakarkʰiǰʰ] computer
համակրելի [hamakreli] lovely, good-looking
համաձայն [hamadzayn] agreed, concordant
համաձայնվել [hamadzaynᵊvel] to agree
համաշխարհային [hamashkharhayin] international
համաչափ [hamaǰʰapʰ] proportional
համառ [hamaṙ] stubborn, tenacious
համառոտ [hamaṙot] short, brief
համար [hamar] 1. for; 2. number
համարել [hamarel] to count, to consider
համարձակ [hamartsʰak] bold, frank
համարձակվել [hamartsʰakvel] to dare
համարվել [hamarvel] to be considered
համացանց [hamatsʰantsʰ] internet
համբավ [hambav] fame
համբերել [hampʰerel] to have patience
համբերություն [hampʰerutʰyun] patience
համբույր [hampʰuyr] kiss
համբուրել [hampʰurel] to kiss
համեղ [hamegh] tasty
համեմատ [hamemat] according to
համեմատություն [hamematutʰyun] comparison
համեստ [hamest] modest
համերաշխ [hamerashkh] harmonious
համոզել [hamozel] to convince
համով [hamov] tasty
հայ [hay] Armenian
Հայաստան [Hayastan] Armenia
հայելի [hayeli] mirror
հայերեն [hayeren] Armenian (language)
հայկական [haykakan] Armenian (adj.)
հայհոյել [hayhoyel] to curse
հայտագիր [haytagir] announcement, program
հայտարարել [haytararel] to announce, to declare, to proclaim
հայտարարություն [haytararutʰyun] announcement, declaration
հայտնել [haytnel] to reveal, to express
հայտնի [haytni] evident, obvious, clear
հայտնություն [haytnutʰyun] revelation
հայր [hayr] father
հայրենակից [hayrenakitsʰ] compatriot
հայրենասեր [hayrenaser] patriot
հայրենասիրություն [hayrenasirutʰyun] patriotism
հայրենիք [hayrenikʰ] fatherland
հայցական [haytsʰakan] accusative (case)
հայուհի [hayuhi] Armenian (fem.)
հանգ [hang] rhyme
հանգամանք [hangamankʰ] circumstance, condition
հանգիստ [hangist] quiet; peaceful; easy-going
հանգչել [hangǰʰel] to relax, to rest
հանգստանալ [hangᵊstanal] to rest
հանգրվան [hangᵊrvan] halt
հանդեպ [handep] toward
հանդես [handes] show, parade, spectacle
հանդերձանք [handertsʰankʰ] wardrobe (clothing)
հանդերձարան [handertsʰaran] wardrobe (location)
հանդիմանել [handimanel] to scold
հանդիպել [handipel] to meet
հանդիպում [handipum] meeting, encounter
հանդիսատես [handisates] spectator
հանել [hanel] to remove, to take out
հանելուկ [haneluk] riddle
հանկարծ [hankartsʰ] suddenly, at once
հանձն առնել [handzᵊn aṙnel] to undertake
հանձնարարել [handznararel] to instruct, to recommend, to advise
հանձնել [handznel] to entrust, to remit
հանճար [hanǰʰar] genius
հանճարեղ [hanǰʰaregh] genial
հանրածանոթ [hanratsanotʰ] famous
հանրակառք [hanrakaṙkʰ] tramway
հանցանք [hantsʰankʰ] fault, guilt, wrong
հանցավոր [hantsʰavor] guilty
հանուն [hanun] in the name of, for the sake of
հանքային [hankʰayin] mineral
հաշիվ [hashiv] account
հաշվապահ [hashvapah] accountant
հաշվել [hashvel] to count
հաշտ [hashtʰ] harmonious
հաշտվել [hashtʰvel] to reconcile
հաշտություն [hashtutʰyun] peace, conciliation

հաչել [hach^{h}el] to bark
հաջող [hajogh] successful
հաջողվել [hajoghvel] to succeed, to be successful
հաջողություն [hajoghut^{h}yun] success, good luck
հաջորդ [hajort^{h}] following, next
հառաչել [haṙach^{h}el] to sigh, to sob
հասակ [hasak] height; age
հասարակ [hasarak] common, ordinary
հասարակություն [hasarakut^{h}yun] society; community
հասկանալ [haskanal] to understand
հասկանալի [haskanali] understandable
հասկացություն [haskats^{h}ut^{h}yun] notion, concept, idea
հասնել [hasnel] to reach, to arrive
հաստ [hast] thick, bulky
հաստատ [hastat] firm, stable, sure
հաստատել [hastatel] to confirm
հասցե [hasts^{h}e] address
հասույթ [hasuyt^{h}] income, profit
հասուն [hasun] mature, ripe
հավ [hav] chicken
հավանաբար [havanabar] probably
հավանել [havanel] to like; to assent, to approve
հավանություն [havanut^{h}yun] approval
հավասար [havasar] equal, similar
հավասարություն [havasarut^{h}yun] equality
հավատալ [havatal] to believe, to trust
հավատարիմ [havatarim] faithful
հավատարմություն [havatarmut^{h}yun] fidelity
հավատք [havatk^{h}] belief, faith
հավաքել [havak^{h}el] to collect
հավաքել [havak^{h}el] to gather
հավաքվել [havak^{h}vel] to collect, to gather
հավաքույթ [havak^{h}uyt^{h}] gathering
հավերժ [haverzh] eternal, forever
հավիտենական [havitenakan] eternal, forever
հատ [hat] piece
հատակ [hatak] bottom
հատակագիծ [hatakagits] plan, map
հատկապես [hatkapes] especially, specifically
հատկություն [hatkut^{h}yun] quality, trait
հատոր [hator] volume (book)
հատուկ [hatuk] special, proper
հատուցել [hatuts^{h}el] to compensate, to restore, to pay back
հարաբերական [haraberakan] relative
հարաբերություն [haraberut^{h}yun] relation
հարազատ [harazat] close relative, kinfolk
հարավ [harav] south
հարբած [harpats^{h}] drunk, intoxicated
հարբուխ [harpukh] a cold, flu
հարգանք [hargank^{h}] respect, esteem
հարգել [hargel] to respect
հարգելի [hargeli] respectable
հարթ [hart^{h}] smooth, plane
հարկ [hark] floor, storey; home;
հարկ [hark] taxes
հարձակում [hartsakum] attack
հարմար [harmar] suitable, conveniant
հարյուր [haryur] hundred
հարս [hars] bride, daughter-in-law, sister-in-law
հարսանիք [harsanik^{h}] wedding
հարստանալ [har^{ə}stanal] to become rich
հարստություն [har^{ə}stut^{h}yun] wealth
հարվածել [harvatsel] to hit, to blow
հարց [harts^{h}] question
հարցնել [harts^{h}^{ə}nel] to ask (a question)
հարուստ [harust] rich, wealthy
հարևան [harevan] neighbor
հաց [hats^{h}] bread
հեգնանք [hegnank^{h}] sarcasm
հեգնել [hegnel] to ridicule, to be sarcastic
հեզ [hez] mild, meek
հեթանոս [het^{h}anos] pagan
հեծանիվ [hetsaniv] bicycle
հեկեկալ [hekekal] to sob
հեղափոխություն [heghap^{h}okhut^{h}yun] revolution
հեղինակ [heghinak] author
հեշտ [hesht] easy
հեռագիր [heṙagir] telegram
հեռախոս [heṙakhos] telephone
հեռանալ [heṙanal] to go away
հեռանկար [heṙanəkar] perspective
հեռավոր [heṙavor] distant
հեռավորություն [heṙavorut^{h}yun] distance
հեռու [heṙu] far
հեռուստատեսություն [heṙustatesut^{h}yun] television
հետաքրքիր [hetak^{h}^{ə}rk^{h}ir] curious
հետաքրքրական [hetak^{h}^{ə}rk^{h}rakan] interesting
հետզհետե [het^{ə}z-hete] gradually
հետո [heto] after
հետք [hetk^{h}] trace, footprint
հետևանք [hetevank^{h}] result

հետևանքով [hetevankʰov] as a result of
հետևել [hetevel] to follow
հերոս [heros] hero
հեքիաթ [hekʰiatʰ] fairy tale
հզոր [həzor] powerful
հիանալ [hianal] to admire, to be charmed
հիանալի [hianali] wonderful, marvelous
հիասթափվել [hiastʰapʰvel] to get disapointed
հիացում [hiat̪sʰum] admiration
հիմա [hima] now
հիմար [himar] crazy, stupid
հիմնել [himnel] to found, to establish
հիմք [himkʰ] basis, foundation
հինգ [hing] five
հինգերորդ [hingerortʰ] fifth
հինգշաբթի [hings̱hapʰti] Thursday
հիշատակ [his̱hatak] souvenir, memory
հիշատակել [his̱hatakel] to mention
հիշել [his̱hel] to remember
հիշողություն [his̱hog̱hutʰyun] memory
հիսուն [hisun] fifty
հիսուներորդ [hisunerortʰ] fiftieth
Հիսուս [Hisus] Jesus
հիվանդ [hivand] ill, sick
հիվանդանալ [hivandanal] to get ill, sick
հիվանդանոց [hivandanot̪sʰ] hospital
հղի [hᵊg̱hi] pregnant
հմայել [hᵊmayel] to charm
հմուտ [hᵊmut] skilled
հյուլե [hyule] nucleus
հյուպատոս [hyupatos] consul
հյուսիս [hyusis] north
հյուր [hyur] guest
հյուրանոց [hyuranot̪s] hospice, hotel
հյուրասենյակ [hyurasenyak] guest room
հյուրասեր [hyuraser] hospitable
հյուրասիրություն [hyurasirutʰyun] hospitality
հնար [hᵊnar] means, way
հնարավոր [hᵊnaravor] possible
հնարավորություն [hᵊnaravorutʰyun] possibility, opportunity
հնչել [hᵊnc̱hʰel] to sound
հնչյուն [hᵊnc̱hʰyun] sound
հոգալ [hokʰal] to take care
հոգեբանություն [hokʰebanutʰyun] psychology
հոգեկան [hokʰekan] spiritual
հոգի [hokʰi] soul, person
հոգնած [hokʰnat̪s] tired
հոգնակի [hokʰnaki] plural
հոգնել [hokʰnel] to get tired
հոգս [hokʰs] worry; concern
հոդ [hod] article; joint (anat.)
հոդված [hodvat̪s] article
հող [hog̱h] earth, ground, soil, land
հողագործ [hog̱hagort̪s] agronomist; farmer
հոնք [honkʰ] eyebrow
հոշոտել [hos̱hotel] to tear to pieces
հոռետես [hoṙetes] pessismist
հոսանք [hosankʰ] flow, current, stream
հոսել [hosel] to run, to flow
հով [hov] cool, fresh
հովանոց [hovanot̪sʰ] umbrella
հովիվ [hoviv] shepherd
հովիտ [hovit] valley, dale
հոտ [hot] 1. smell; 2. flock
հոտել [hotel] to stink, to rot
հոտոտել [hototel] to smell (trans.)
հոր [hor] well
հորաքույր [horakʰuyr] paternal aunt
Հորդանան [Hordanan] Jordan
հորեղբայր [horeg̱hpʰayr] paternal uncle
հորթ [hortʰ] calf (young cattle)
հորինել [horinel] to make up, to create
հպատակ [hᵊpatak] citizen, subject
հպատակություն [hᵊpatakutʰyun] citizenship
հպարտ [hᵊpart] proud
հպարտանալ [hᵊpartanal] to pride oneself
հպարտություն [hᵊpartutʰyun] pride
հռչակավոր [hᵊṙc̱hʰakavor] well-known, famous
հսկա [hᵊska] giant, huge
հսկել [hᵊskel] to watch, to attend
հստակ [hᵊstak] clear
հրաժարական [hraẕharakan] resignation
հրաժարվել [hraẕharvel] to resign
հրաժեշտ [hraẕhes̱ht] farewell
հրահանգ [hrahang] instruction, order
հրահանգել [hrahangel] to instruct
հրամայել [hramayel] to command, to order
հրաման [hraman] order
հրամցնել [hramt̪sʰənel] to offer, to serve
հրաշագործ [hras̱hagort̪s] miracle-worker
հրաշալի [hras̱hali] wonderful, marvelous
հրաշալիք [hras̱halikʰ] wonder, marvel
հրաշք [hras̱hkʰ] miracle
հրապարակ [hraparak] square
հրապույր [hrapuyr] charm
հրապուրել [hrapurel] to charm

հրապուրիչ [hrapuriçhʰ] charming
հրատարակել [hratarakel] to publish
հրատարակիչ [hratarakiçhʰ] publisher
հրավեր [hraver] invitation
հրավիրել [hravirel] to invite
հրդեհ [hᵊrdeh] fire
հրեա [hᵊrya] Hebrew, Jewish (person)
հրեական [hreakan] Hebrew, Jewish (adj.)
հրել [hᵊrel] to push
հրեշ [hreshʰ] monster
հրեշտակ [hreshʰtak] angel
հրետանի [hretani] canon, artillery
հրեուհի [hreyuhi] Jewish (fem.)
հրճվանք [hᵊrçhvankʰ] joy, delight
հուզել [huzel] to touch (emotionally)
հուլիս [hulis] July
հում [hum] raw, uncooked
հույն [huyn] Greek
հույս [huys] hope
հունական [hunakan] Greek (adj.)
Հունաստան [Hunastan] Greece
հունարեն [hunaren] Greek (language)
հունգար [hungar] Hungarian (adj.)
հունգարերեն [hungareren] Hungarian (language)
Հունգարիա [hungaria] Hungary
հունիս [hunis] June
հունձք [huntsʰkʰ] harvest
հունվար [hunvar] January
հուշ [hushʰ] memoir
հուշարձան [hushʰardzan] monument, memorial
հուսադրել [husadrel] to give hope
հուսալ [husal] to hope
հուսախաբվել [husakhapʰvel] to get disappointed
հուսահատ [husahat] in despair

Ձ

ձագ [dzagʰ] the young of an animal
ձախ [dzakhʰ] left (side)
ձայն [dzayn] voice
ձայնապնակ [dzaynapᵊnak] record, music disc
ձայնասփյուռ [dzaynaspʰyurʰ] radio
ձայնավոր [dzaynavor] vowel; vocal
ձանձրալի [dzandzrali] boring
ձանձրանալ [dzandzranal] to be bored
ձգել [dzᵊgʰel] to pull, to drag
ձգձգել [dzᵊgʰdzᵊgʰel] to postpone, to drag, to delay
ձգտել [dzᵊgtel] to strive
ձեզ [dzez] to you (plural / formal)
ձեթ [dzetʰ] olive oil
ձեռագիր [dzeṙagir] manuscript
ձեռնարկ [dzeṙnark] enterprise, undertaking
ձեռնարկել [dzeṙnarkel] to undertake
ձեռնափայտ [dzeṙnapʰayt] stick, cane
ձեռնոց [dzeṙnotsʰ] glove
ձեռնունայն [dzeṙnunayn] empty-handed
ձեռք [dzeṙkʰ] hand
ձեր [dzer] your (plural / formal)
ձերբակալել [dzeṙbakalel] to arrest
ձի [dzi] horse
ձիավոր [dziavor] rider, horseman
ձիարշավ [dziarshav] horse race
ձիրք [dzirkʰ] gift, talent
ձկնկիթ [dzᵊkʰnkitʰ] caviar
ձկնորս [dzᵊknors] fisherman
ձմեռ [dzᵊmeṙ] winter
ձմերուկ [dzᵊmeruk] watermelon
ձյուն [dzyun] snow
ձոր [dzor] dale, valley
ձվածեղ [dzᵊvatsegh] omelet
ձրի [dzᵊri] free, gratis
ձու [dzu] egg
ձուլել [dzulel] to mold (statue)
ձուկ [dzuk] fish
ձև [dzev] form, way, manner
ձևական [dzevakan] formal, nominal
ձևանալ [dzevanal] to pretend
ձևափոխել [dzevapʰkhel] to transform, to transmute

Ղ

ղեկ [ghek] rudder, helm
ղեկանիվ [ghekaniv] wheel
ղեկավար [ghekavar] leader
ղեկավարել [ghekavarel] to lead, to govern
ղեկավարություն [ghekavarutʰyun] direction, management
Ղուրան [Ghuran] Koran

Ճ

ճագար [chagar] rabbit
ճախարակ [chakharak] bobbin
ճակատ [chakat] forehead, front, facade
ճակատագիր [chakatagir] fate, destiny
ճակատամարտ [chakatamart] combat, battle
ճահիճ [chahich] marsh, swamp
ճամպրուկ [champruk] suitcase, luggage

ճամփա [č̣ampʰa] route, road
ճամփորդել [č̣ampʰortʰel] to travel
ճամփորդություն [č̣ampʰortʰutʰyun] journey,
ճայ [č̣ay] seagull
ճանաչել [č̣anač̣ʰel] to know, to recognize
ճանկ [č̣ank] claw, paw
ճանճ [č̣anč̣] fly
ճաշ [č̣aṣ̌] meal
ճաշակ [č̣aṣ̌ak] taste
ճաշակավոր [č̣aṣ̌akavor] tasteful
ճաշակել [č̣aṣ̌akel] to enjoy, to savor
ճաշասեղան [č̣aṣ̌aseġan] dinner table
ճաշասենյակ [č̣aṣ̌asenyak] dining room
ճաշել [č̣aṣ̌el] to dine, to eat, to have dinner
ճաշկերույթ [č̣aṣ̌keruytʰ] feast, gala, dinner
ճապոնական [č̣aponakan] Japanese (adj.)
ճապոնացի [č̣aponakan] Japanese (male)
ճապոներեն [č̣aponeren] Japanese (language)
Ճապոնիա [č̣apon] Japan
ճապոնուհի [č̣aponuhi] Japanese (fem.)
ճառ [č̣aṙ] speech, discourse
ճառագայթ [č̣aṙagaytʰ] ray, gleam
ճատրակ [č̣atrak] chess
ճար [č̣ar] remedy, solution
ճարել [č̣arel] to obtain, to procure
ճարպ [č̣arp] grease, fat
ճարպիկ [č̣arpik] skillful, clever
ճարտար [č̣artar] eloquent, articulate
ճարտարագետ [č̣artaraget] engineer
ճարտարապետ [č̣artarapet] architect
ճարտարապետական [č̣artarapetakan] architectural
ճարտարապետություն [č̣artarapetutʰyun] architecture
ճգնաժամ [č̣ʰknaẓ̌am] crisis
ճեղք [č̣eġkʰ] slit, rift
ճեմարան [č̣emaran] seminary
ճերմակ [č̣ermak] white
ճզմել [č̣ʰzmel] to crush, to press
ճիգ [č̣ikʰ] effort
ճիշտ [č̣išt] just, right
ճիչ [č̣ičʰ] cry, scream
ճիրան [č̣iran] claw
ճկուն [č̣ʰkun] flexible, pliant
ճյուղ [č̣yuġ] branch, bough; shoot
ճնճղուկ [č̣ʰnč̣ʰġuk] sparrow
ճնշել [č̣ʰnṣ̌el] to pressure, to oppress
ճնշում [č̣ʰnṣ̌um] pressure; oppression
ճշգրիտ [č̣ʰšgrit] exact, precise
ճշմարիտ [č̣ʰšmarit] true, truthful
ճշմարտություն [č̣ʰšmartutʰyun] truth
ճշտել [č̣ʰštel] to verify
ճոխ [č̣okʰ] opulent, rich
ճոխություն [č̣okʰutʰyun] opulence, luxury
ճորտ [č̣ort] serf; slave
ճչալ [č̣ʰčʰal] to scream, to screech
ճուտ [č̣ut] chick

Մ

մագլցել [magʰltsʰel] to climb
մազ [maz] hair
մածուն [matsun] yogurt
մակաբույծ [makabuyts] parasite
մականուն [makanun] family name
մակարդակ [makardak] level
մակբայ [makbay] adverb
մակերես [makeres] surface
մակերևույթ [makerevuytʰ] surface
մակույկ [makuyk] canoe
մահ [mah] death
մահճակալ [mahčakal] bed
մաղ [magh] sieve, sifter
մաղթել [maghtʰel] to wish (well)
մամուլ [mamul] press
մայթ [maytʰ] sidewalk
մայիս [mayis] May
մայր(իկ) [mayr(ik)] mother
մայրամուտ [mayramut] sunset
մայրաքաղաք [mayrakʰaghakʰ] capital
մայրենի լեզու [mayreni lezu] mother tongue
մանանեխ [mananekh] mustard
մանավանդ [manavand] especially, above all
մանգաղ [mangagh] sickle
մանել [manel] to spin
մանկական [mankakan] childish
մանկավարժ [mankavarž] educator, pedagogue
մանկավարժություն [mankavarzhutʰyun] pedagogy
մանկիկ [mankik] baby
մանկություն [mankutʰyun] childhood
մանր [manʰr] small, tiny
մանրամասն [manramasʰn] detailed
մանրամասնություն [manramasnutʰyun] detail
մանուկ [manuk] infant
մանուշակ [manušak] violet (flower)
մանուշակագույն [manušakaguyn] violet (color)
մաշել [mašel] to wear out, to use up
մաշկ [mašk] skin

մաշվել [mashvel] to get worn
մառան [maṙan] cellar, pantry
մաս [mas] part
մասամբ [masamb] partly, in part
մասնագետ [masnaget] expert, specialist
մասնագիտություն [masnagitutʰyun] profession, specialization
մասնակից [masnakitsʰ] participant
մասնակցել [masnaktsʰel] to participate
մասնավոր [masnavor] special, private
մատ [mat] finger
մատանի [matani] ring
մատենադարան [matenadaran] library, repository for old manuscripts
մատիտ [matit] pencil
մատյան [matyan] manuscript, handwritten book
մատնել [matnel] to betray; to denounce
մատչելի [matcʰeli] accessible
մատուցել [matutsʰel] to offer, to present, to serve (about food, drinks, etc.)
մատուցող [matutsʰogh] waiter
մարգագետին [markʰagetin] meadow
մարգարե [markʰare] prophet
մարդ [martʰ] human being, man
մարդիկ [martʰik] people
մարդկություն [martʰkutʰyun] humanity
մարել [marel] to extinguish, to quench
մարզանք [marzankʰ] exercise, gymnastics
մարզել [marzel] to train, to exercise
մարմար [marmar] marble
մարմին [marmin] body
մարտ [mart] (1) March; (2) battle, combat
մարտիկ [martik] soldier, warrior
մաքի [makʰi] ewe, sheep
մաքրել [makʰrel] to clean
մաքրություն [makʰrutʰyun] to clean
մաքուր [makʰur] clean, pure, neat
մեզ [mez] (pron.) (to) us
մեզ [mez] (noun) urine
մեխ [mekh] nail
մեխակ [mekhak] carnation
մեխել [mekhel] to nail
մեծ [mets] big, great, large
մեծահասակ [metsahasak] aged, old
մեծամիտ [metsamit] high-minded, haughty
մեծանալ [metsanal] to grow
մեծարել [metsarel] to honor, to treat
մեծություն [metsu] greatness, largeness
մեկ [mek] one
մեկնաբանել [meknabanel] to comment, to interpret
մեկնել [meknel] to depart, to leave
մեղավոր [meghavor] guilty, sinful
մեղմ [meghm] mild
մեղր [meghᵊr] honey
մեղրամիս [meghramis] honeymoon
մեղու [meghu] bee
մեղք [meghkʰ] sin
մենակ [menak] alone
մենք [menkʰ] we
մեջ [mecʰ] in
մեջբերել [mecʰberel] to quote
մեջտեղ [mejtegh] midst, in the middle
մեջք [mecʰkʰ] flank, back
մեռած [meṙats] dead
մեռնել [meṙnel] to die
մետաղ [metagh] metal
մեր [mer] our
մերթ [mertʰ] sometimes
մերժել [merzhel] to refuse
մերկ [merk] naked, uncovered
մեքենա [mekʰena] machine; car
մթերային [mᵊtʰerayin] grocery (store)
մթերք [mᵊtʰerkʰ] grocery
մթնոլորտ [mᵊtʰnolort] atmosphere
մի [mi] a, an
միակ [miak] the only, sole
միամիտ [miamit] naive
միաձայն [miadzayn] unanimous(ly)
միայն [miayn] only
միայնակ [miaynak] lonely
միասին [miasin] together
միավոր [miavor] unit
միացյալ [miatsʰyal] united
Միացյալ Նահանգներ [Miatsʰyal Nahangner] United States
միզել [mizel] to urinate
մի՞թե [mitʰe?] Is that so? Is it possible?
միլիարդ [milyard] billion
միլիոն [milyon] million
մինչ [mincʰ] while; as
մինչդեռ [mincʰder] while, whereas
մինչև [mincʰev] until
միշտ [misht] always
միջակ [mijak] mediocre, middle
միջանցք [mijantsʰkʰ] hallway, corridor
միջավայր [mijavayr] environment
միջատ [mijat] insect
միջին [micʰin] middle; intermediate; average

միջև [miǰʰev] between
միջնադար [miǰʰnadar] middle ages
միջնադարյան [miǰʰnadaryan] medieval
միջնորդ [miǰʰnortʰ] middleman
միջոց [mijotsʰ] means
միջուկ [miǰʰuk] kernel
միս [mis] meat, flesh
միտք [mitkʰ] mind, intellect
միրգ [mirkʰ] fruit
միութիւն [miutʰun] union
մխիթարել [məxitʰarel] to console
մկան [məkan] muscle
մկրատ [məkrat] scissors
մկրտել [məkərtel] to christen, to baptize
մյուս [myus] other
մնալ [məmal] to remain, to stay
մնացորդ [məmatsʰortʰ] rest, remnant
մշակել [məšakel] to cultivate
մշակվել [məšakvel] to be cultivated
մշակութային [məšakutʰayin] cultural
մշակույթ [məšakuytʰ] culture
մշտական [məšhtakan] everlasting, steady
մշտնորոկ [məšhtanorokʰ] everlasting
մշուշ [məšušh] fog, mist
մոլի [moli] frenetic, maniac
մոլորակ [molorak] planet
մոխիր [moxhir] ash
մոխրագույն [moxhraguyn] grey
մոմ [mom] candle
մոռանալ [moṙanal] to forget
մոռացութիւն [moṙatsʰutʰyun] oblivion
մոտ [mot] near, adjacent; about
մոտակայք [motakaykʰ] vicinity
մոտենալ [motenal] to approach
մորաքույր [morakʰuyr] maternal aunt
մորեղբայր [moryeghpʰayr] maternal uncle
մորթ [mortʰ] skin
մորթի [mortʰi] leather, fur
մորուք [morukʰ] beard
մռմռալ [məṙməṙal] to mumble, to grumble
մսուր [məsur] stall, crib
մտածել [mətatsel] to think, to speculate
մտածելակերպ [mətatselakerp] mentality
մտահղացում [mətahəghatsʰum] conception of an idea
մտահոգ [mətahog] worried
մտահոգութիւն [mətahogutʰyun] worry
մտավոր [mətavor] mental
մտերիմ [məterim] intimate
մտնել [mətnel] to enter
մտրակ [mətrak] whip, lash
մրգաստան [mərkʰastan] orchard
մրսել [mərsel] to feel cold, to catch cold
մրցանակ [mərtsʰanak] prize
մրցել [mərtsʰel] to compete
մրցույթ [mərtsʰuytʰ] competition
մուգ [mukʰ] dark (about color)
մուգ կանաչ [mukʰ kanaǰʰ] dark green
մութ [mutʰ] dark, gloomy
մուխ [mukẖ] smoke
մուկ [muk] mouse
մուտք [mutkʰ] entrance
մուր [mur] soot
մուրալ [mural] to beg, to ask alms, to solicit charity

Յ

յար [yar] (colloquial) sweetheart, darling
յոթ [yotʰ] seven
յոթանասուն [yotʰanasun] seventy
յոթերորդ [yotʰerortʰ] seventh
յուղ [yugẖ] oil
յուղոտ [yughot] oily, greasy, fatty
յուրահատուկ [yurahatuk] unique, special
յուրայինն [yurayin] close relative; kin
յուրացնել [yuratsʰənel] to appropriate
յուրաքանչյուր [yurakʰanǰʰyur] each, every
յուրօրինակ [yurorinak] original; peculiar, unusual

Ն

նա [na] he/she/it
նախ [nakẖ] first (of all)
նախաբան [nakẖaban] preface
նախագահ [nakẖagah] president
նախահայր [nakẖahayr] forefather, ancestor
նախաճաշ [nakẖaǰʰašh] breakfast
նախանձ [nakẖandz] envy
նախանձել [nakẖandzel] to envy
նախապաշարում [nakẖapašharmunkʰ] superstition
նախատել [nakẖatel] to reproach; to insult
նախարար [nakẖarar] minister
նախընտրել [nakẖəntrel] to prefer
նախկին [nakẖkin] previous, former; prior
նախնական [nakẖnakan] preliminary; primary; principal
նախնի [nakẖni] ancestor
նախորդ [nakẖord] previous, former, predecessor

նահանգ [nahang] state, province
նահանջ [nahanj] retreat
նահանջել [nahanjel] to retreat
նահատակ [nahatak] victim, martyr
նամակ [namak] letter
նամականիշ [namakanish] postage stamp
նամակատար [namakatar] postman; courier
նայել [nayel] to look
նապաստակ [napastak] hare
նավ [nav] ship, vessel
նավակ [navak] boat
նավաստի [navasti] sailor, seaman
նարինջ [narinj] orange (fruit)
նարնջագույն [narənjaguyn] orange (color)
նաև [nayev] also, as well
նեղ [negh] narrow, tight, close
նեղանալ [neghanal] 1. to become narrow; 2. to take offence, to become angry
նեղել [neghel] to annoy, to trouble, to vex
նեղվել [neghvel] to be vexed
նեղություն [neghutʰyun] narrowness; trouble, torment
նենգ [neng] perfidious, sly, deceitful, fraudulent
նետ [net] arrow; dart
նետել [netel] to throw off, to dart
ներ [ner] sister-in-law (the wife of a brother-in-law)
ներգաղթել [nergaghtʰel] to immigrate
ներգոյական [nergoyakan] locative (case)
ներգործական [nergortsakan] transitive
ներդաշնակ [nerdashnak] harmonious
ներդնել [nerdənel] put in, contribute, invest
ներել [nerel] to forgive, to excuse
ներկ [nerk] paint, dye
ներկա [nerka] present
ներկայանալ [nerkayanal] to present oneself, to introduce oneself
ներկայացնել [nerkayatsʰənel] to represent, to present
ներկայացուցիչ [nerkayatsʰutsʰichʰ] representative
ներկարար [nerkarar] painter (of walls)
ներկել [nerkel] to paint
ներմուծել [nermutsel] to import
ներշնչել [nershənchʰel] to inspire; to inhale
ներս [ners] in, inside
ներփակ [nerpʰak] enclosed
ներքին [nerkʰin] interior, inner; internal
նիհար [nihar] thin, lean, skinny
նիհարել [niharel] to lose weight
նիշ [nish] mark, sign
նիստ [nist] session, meeting; sitting
նկատել [nəkatel] to notice
նկար [nəkar] picture, painting
նկարագիր [nəkaragir] character
նկարագրել [nəkaragrel] to describe
նկարել [nəkarel] to paint, to picture
նկարիչ [nəkarichʰ] painter (male artist)
նկարչուհի [nəkarchʰuhi] painter (female artist)
նկուղ [nəkugh] basement, cellar; cave
նման [nəman] like, alike, similar
նմանվել [nəmanvel] to resemble
նմուշ [nəmush] sample, pattern
նյարդ [nyartʰ] nerve; tendon
նյութ [nyutʰ] material
ննջասենյակ [nənjasenyak] bedroom
նշան [nəshan] sign, mark, signal
նշանած [nəshanats] fiancé
նշանախոսություն [nəshanakhosutʰyun] engagement
նշանակել [nəshanakel] to mean, to nominate
նշանակութիւն [nəshanakutʰyun] sense, meaning
նշանավոր [nəshanavor] renowned, famous
նշանված [nəshanvats] engaged
նշել [nəshel] to mention, to point out; to celebrate
նոճի [nochi] cypress
նոպա [nopa] attack (illness)
նոր [nor] new
նորից [noritsʰ] again
նորոգել [norogel] to renew, to refresh; to renovate
նպաստել [nəpastel] to contribute
նստել [nəstel] to sit, to be seated
նվագ [nəvag] music
նվագել [nəvagel] to play (an instrument)
նվագակցել [nəvagaktsʰel] to accompany (on a musical instrument)
նվաճել [nəvachel] to subdue; to conquer; to prevail
նվեր [nəver] present, gift
նվիրել [nəvirel] to give (a present)
նրա [nəra] his/her
նրանց [nərantsʰ] them
նրանք [nərankʰ] they
նրբերշիկ [nərbershik] frankfurter, hot dog
նույն [nuyn] same, identical

նույնպես [nuynpes] similarly
նուշ [nuš] almond
նուռ [nuṙ] pomegranate
նուրբ [nurpʰ] fine, subtle, tender, delicate

Շ

շաբաթ [šapʰatʰ] 1. Saturday; 2. week
շաբաթաթերթ [šapʰatʰatʰertʰ] weekly newspaper
շաբաթական [šapʰatʰakan] weekly
շաբաթավերջ [šapʰatʰaverǰʰ] weekend
շագանակ [šaganak] chestnut
շագանակագույն [šaganakaguyn] chestnut-colored, nutbrown
շալ [šal] shawl, scarf
շալակ [šalak] (coll.) back (anat.)
շահ [šah] profit, gain
շահագործել [šahagortsel] to exploit, to use
շահամոլ [šahamol] profit-seeking, mercenary
շահել [šahel] to earn; to gain
շաղգամ [šaġgam] turnip
շամփուր [šampʰur] skewer
շապիկ [šapik] shirt
շատ [šat] very, many, much
շատախոս [šatakʰos] talkative; chatterbox
շատակեր [šataker] voracious; glutton
շարադրել [šaradrel] to compose (in writing)
շարադրություն [šaradrutʰyun] composition, essay
շարժել [šarzhel] to move (trans.)
շարժվել [šarzhəvel] to move (intrans.)
շարժում [šarzhum] movement
շարունակ [šarunak] continuously
շարունակել [šarunakel] to continue
շարունակություն [šarunakutʰyun] continuation
շարք [šarkʰ] row, rank, range; line
շաքար [šakʰar] sugar
շեղ [šegh] oblique
շեղել [šeghel] to deviate
շեղվել [šeghvel] to deviate
շեղում [šeghum] deviation
շեմ [šem] threshold
շեն [šen] merry, joyful; prosperous
շենք [šenkʰ] building, edifice
շեշտ [šeshtʰ] stress, accent(uation)
շեշտել [šeshtel] to stress, to accentuate
շերեփ [šerepʰ] scoop, ladle
շերտ [šert] slice, layer
շեփոր [šepʰor] trumpet, fanfare
շինել [šinel] to build
շինարարություն [šinararutʰyun] construction
շիշ [šišʰ] bottle
շիտակ [šitak] right, straight, correct, erect
շիրիմ [širim] tomb, grave
շղթա [šəġtʰa] chain
շնորհ [šəʼnorh] grace, favor
շնորհակալ [šəʼnorhakal] grateful, thankful
շնորհակալություն [šəʼnorhakalutʰyun] thanks, gratitude, "thank you"
շնորհավո՛ր [šəʼnorhavor] Congratulations! Merry ...
շնորհավորել [šəʼnorhavorel] to congratulate
շնորհիվ [šəʼnorhiv] thanks to
շնչել [šəʼnčʰel] to breathe
շոգենավ [šokʰenav] steamboat
շոգի [šokʰi] steam
շող [šogh] beam
շողալ [šoghal] to shine, to flash
շողք [šoghkʰ] reflection
շոյել [šoyel] to caress, to pet
շոշափել [šošapʰel] to feel, to touch
շոր [šor] clothes, dress; cloth
շռայլ [šəʼṙayl] wasteful, lavish
շռայլել [šəʼṙaylel] to waste; to squander
շվեդական [švedakan] Swedish (adj.)
շվեդացի [švedatsʰi] Swedish (person)
շվեդերեն [švederen] Swedish (language)
Շվեդիա [Švedia] Sweden
շվեյցարական [šveytsʰarakan] Swiss (adj.)
շվեյցարացի [šveytsʰaratsʰi] Swiss (person)
Շվեյցարիա [Šveytsʰaria] Switzerland
շտապ [štap] hastily, speedily; rapid, urgent
շտապել [štapel] to hurry, to rush
շտապեցնել [štapetsʰəʼnel] to hasten
շտապողականություն [štapoġhakanutʰyun] hurry, haste
շրջագայել [šəʼrjagayel] to travel, to tour; to make a round trip; to go for a walk, to promenade
շրջագայություն [šəʼrjagayutʰyun] tour, journey, travel; stroll, walk
շրջակայք [šəʼrjakaykʰ] vicinity, neighborhood
շրջան [šəʼrjan] circle, field; area, region; period (of time)
շրջանակ [šəʼrjanak] frame; milieu, circle
շրջապատ [šəʼrjapat] environment, surroundings

շրջապատել [s̱hᵊrjapatel] to surround
շրթունք [s̱hᵊrtʰunkʰ] lip
շրջել [s̱hᵊrjel] 1. to wander, to stroll, to walk; 2. to turn over
շուկա [s̱huka] market
շուն [s̱hun] dog
շունչ [s̱hunc̱hʰ] breath, respiration; spirit
շուշան [s̱hus̱han] lily
շուտ [s̱hut] quickly, fast
շուրթ [s̱hurtʰ] lip
շուրջ [s̱hurj] around, about
շուք [s̱hukʰ] shade, shadow; splendor
շփանալ [s̱hᵊpʰanal] to get spoiled (about children)
շփացնել [s̱hᵊpʰaṯsʰᵊnel] to spoil (about children)
շփել [s̱hᵊpʰel] to rub
շփոթել [s̱hᵊpʰotʰel] to confuse (trans.)
շփոթվել [s̱hᵊpʰotʰvel] to get confused
շփվել [s̱hᵊpʰvel] to be rubbed against each other; to come into contact
շփում [s̱hᵊpʰum] friction; contact
շքեղ [s̱hᵊkʰeg̱h] splendid, magnificent
շքերթ [s̱hᵊkʰertʰ] parade; demonstration

Ո

ոգեշնչել [vokʰes̱hᵊnc̱hʰel] to inspire, to animate
ոգի [vokʰi] spirit, soul; ghost; essence
ոգևորել [vokʰevorel] to encourage; to animate; to inspire, to inflame
ոգևորված [vokʰevorvaṯs̱] enthusiastic
ոգևորություն [vokʰevorutʰyun] enthusiasm; inspiration
ոզնի [vozni] hedgehog
ոլոռ(ն) [voloṙ(n)] pea
ոլորել [volorel] to twist, to twirl, to wring
ոլորտ [volort] field, realm, sphere
ոխ [voḵh] spite, grudge; malice
ոխակալ [voḵhakal] spiteful, vindictive
ող [vog̱h] vertebra
ողբ [vog̱hpʰ] lamentation; complaint
ողբալ [vog̱hpʰal] to lament
ողբերգություն [vog̱hpʰergutʰyun] tragedy
ողկույզ [vog̱hkuyz] bunch (of grapes)
ողնաշար [vog̱hnas̱har] spine, backbone
ողորմել [vog̱hormel] to have pity, to commisserate
ողջ [vog̱hc̱hʰ] alive, living
ողջո՛ւյն [vog̱hc̱hʰuyn] salute! hello!
ոճ [voc̱h] style
ոճիր [voc̱hir] crime, offense
ոճրագործ [voc̱hragorṯs̱] criminal
ոմանք [vomankʰ] some (people)
ոմն [vomᵊn] someone; some person
ո՞նց [vonṯsʰ] (coll.) how?
ոչ [voc̱hʰ] no, not
ոչինչ [voc̱hʰinc̱hʰ] nothing; unimportant
ոչխար [voc̱hʰḵhar] sheep
ոչնչացնել [voc̱hʰᵊnc̱hʰaṯsʰᵊnel] to destroy; to annihilate
ոչ ոք [voc̱hʰ vokʰ] nobody
ոջիլ [voc̱hʰil] louse
ոռ [voṙ] (vulg.) ass
ոսկե [voske] golden
ոսկեգույն [voskeguyn] golden, gold in color
ոսկերիչ [voskeric̱hʰ] jeweler, goldsmith
ոսկի [voski] gold
ոսկոր [voskor] bone
ոսպ [vosp] lentil
ոստիկան [vostikan] policeman, cop
ով [ov] who
ոտանավոր [votanavor] poem
ոտ(ք) [vot(kʰ)] foot
որ [vor] that, who, which
որակ [vorak] quality
որբ [vorpʰ] orphan
որբանոց [vorpʰanoṯsʰ] orphanage
որդ [vortʰ] worm, maggot
որդեգրել [vortʰegrel] to adopt
որդի [vortʰi] son, child
որկրամոլ [vorkramol] voracious, gluttonous
որձ [vorṯsʰ] male
որոնել [voronel] to search, to seek
որոշ [voros̱h] distinct, certain
որոշակի [voros̱haki] specific, certain; definite
որոշել [voros̱hel] to decide, to determine
որոշում [voros̱hum] decision
որովհետև [vorovhetev] because, for
որոտալ [vorotal] to thunder, to rumble
որչափ [vorc̱hʰapʰ] how much
որպես [vorpes] as
որպեսզի [vorpeszi] in order to, so that
որջ [vorc̱hʰ] den
որս [vors] chase, hunting; prey
որսալ [vorsal] to hunt, to chase
որսորդ [vorsortʰ] hunter
որսորդություն [vorsordutʰyun] hunting
որտեղ [vortegh] where
որքան [vorkʰan] how much

որևէ [voryeve] any (for things)

Ջ

Ջաղ [J̌ʰagh] (coll.) fat
Ջամիչ [J̌ʰamiǰʰ] raisin
Ջար [J̌ʰar] naughty, nasty, wicked, bad, evil
Ջարամիտ [J̌ʰaramit] malicious
Ջարչարել [J̌ʰarčʰarel] to torture
Ջափ [J̌ʰapʰ] size, measure
Ջափազանց [J̌ʰapʰazanc̣ʰ] excessively, extremely
Ջափազանցել [J̌ʰapʰazanc̣ʰel] to exaggerate
Ջափահաս [J̌ʰapʰahas] adult, grown-up
Ջափանիշ [J̌ʰapʰaniš] criterion, standard
Ջափավոր [J̌ʰapʰavor] moderate
Ջափել [J̌ʰapʰel] to measure
Ջէ [J̌ʰe] he/she/it is not
Ջեզոք [J̌ʰezokʰ] neutral
Ջինական [J̌ʰinakan] Chinese (adj.)
Ջինաստան [J̌ʰinastan] China
Ջիներեն [J̌ʰinaren] Chinese (language)
Ջինացի [J̌ʰinac̣ʰi] Chinese (male)
Ջինուհի [J̌ʰinuhi] Chinese (fem.)
Ջղջիկ [J̌ʰəǧjik] bat (zool.)
Ջմուշկ [J̌ʰəmušk] skate
Ջնայած [J̌ʰəɲayaʦ] although, despite
Ջոր [J̌ʰor] dry
Ջորեքշաբթի [J̌ʰorekʰšapʰtʰi] Wednesday
Ջորս [J̌ʰors] four
Ջորրորդ [J̌ʰorrortʰ] fourth
Ջքանալ [J̌ʰəkʰanal] to disappear, to be annihilated
Ջքավոր [J̌ʰəkʰavor] needy, indigent
Ջքնաղ [J̌ʰəkʰnaǧ] lovely, charming

Պ

պալատ [palat] palace, castle
պակաս [pakas] less; minus, lacking
պահ [pah] moment, second; wink
պահածո [pahaʦo] canned food
պահակ [pahak] guard; guardian
պահանջ [pahanj] demand, requirement; claim
պահանջել [pahanjel] to demand, to require
պահապան [pahapan] guard, watchman
պահարան [paharan] cupboard, closet, cabinet
պահել [pahel] to keep, to preserve
պահեստ [pahest] reserve, storage
պահպանել [pahpanel] to preserve, to guard
պահպանում [pahpanum] preservation
պահվել [pahvel] to be kept, to be hidden
պաղ [paǧ] cold
պաղատել [paǧatel] to beseech, to implore
Պաղեստին [Paǧestin] Palestine
պաղպաղակ [paǧpaǧak] ice cream
պայթել [paytʰel] to explode; to burst
պայծառ [paytsaṙ] clear, bright; shining
պայման [payman] condition; conditions
պայմանագիր [paymanagir] contract, treaty
պայմանական [paymanakan] conditional; hypothetical
պայտ [payt] horseshoe
պայուսակ [payusak] bag, sack
պայքար [paykʰar] struggle
պանդոկ [pandok] hotel, inn
պանիր [panir] cheese
պաշար [paš̌ar] supply, provision
պաշարել [paš̌arel] to besiege, to surround
պաշտամունք [paš̌tamunkʰ] worship, adoration
պաշտել [paš̌tel] to worship, to adore
պաշտելի [paš̌teli] adorable
պաշտոն [paš̌ton] post, position, function
պաշտոնական [paš̌tonakan] official
պաշտոնյա [paš̌tonya] officer, employee
պաշտպան [paš̌tpan] protector
պաշտպանել [paš̌tpanel] to protect, to defend
պապ(իկ) [pap(ik)] grandfather
պառավ [paṙav] old woman, matron; old man
պառկել [paṙkel] to lie down, to rest; to sleep
պաս [pas] fast; Lent
պատ [pat] wall
պատահական [patahakan] accidental, casual; incidental
պատահար [patahar] accident; incident
պատահել [patahel] to happen, to occur; to meet accidentally
պատանի [patani] adolescent, child, youth
պատառ [paṭaṙ] bit, slice, piece; a little bit
պատառաքաղ [paṭaṙakaǧ] fork
պատասխան [pataskʰan] answer
պատասխանատվություն [pataskʰanatəvutʰyun] responsibility
պատասխանատու [pataskʰanatu] responsible
պատասխանել [pataskʰanel] to answer
պատժել [patžel] to punish
պատիժ [patiž] punishment
պատիվ [pativ] honor, esteem
պատկանել [patkanel] to belong
պատկառանք [patkaṙankʰ] respect, reverence
պատկառել [patkaṙel] to revere

պատկեր [patker] picture, image
պատկերացնել [patkeratsʰᵊnel] picture, image
պատճառ [patcẖaṙ] reason, cause
պատճառով [patcẖaṙov] because of
պատմել [patmel] to tell, to account
պատմիչ [patmicẖʰ] historian
պատմություն [patmutʰyun] history, story
պատշաճ [patsẖacẖ] suitable
պատշգամբ [patᵊsẖgamb] balcony
պատռել [patṙel] to tear
պատռվել [patᵊṙvel] to be ripped, to burst
պատվեր [patver] to order, to command
պատվիրան [patviran] command, commandment
պատվիրել [patvirel] to order, to command
պատրաստ [patrast] ready
պատրաստել [patrastel] to prepare
պատրվակ [patᵊrvak] pretext, excuse
պատուհան [patuhan] window
պատուհաս [patuhas] scourge; evil, plague
պար [par] dance
պարագա [paraga] circumstance, case
պարան [paran] rope
պարապ [parap] empty, void, vacant
պարել [parel] to dance
պարզ [parz] simple, plain, clear
պարզաբանել [parzabanel] to clarify, to elucidate
պարզապես [parzapes] simply
պարզել [parzel] to clarify; to simplify
պարծենալ [partsenal] to boast
պարկ [park] sack, bag
պարկեշտ [parkesẖt] modest, decent; ethical, chaste
պարոն [paron] Mister, Mr.
պարուհի [paruhi] female dancer
պարունակել [parunakel] to contain
պարպել [parpel] to empty
պարսավել [parsavel] to reproach, to criticize; to condemn; to blame
պարսիկ [parsik] Persian (male)
պարսկական [parskakan] Persian, Iranian (adj.)
Պարսկաստան [Parskastan] Persia, Iran
պարսկերեն [parskeren] Persian, Iranian (lang.)
պարսկուհի [parskuhi] Persian, Iranian (fem.)
պարտադիր [partadir] obligatory
պարտադրել [partadrel] to obligate, to force
պարտական [partakan] indebted, obliged
պարտականություն [partakanutʰyun] duty
պարտատեր [partater] debtor
պարտեզ [partez] garden
պարտիզպան [partizpan] gardener
պարտվել [partᵊvel] to be defeated
պարտություն [partutʰyun] defeat
պարտք [partkʰ] debt, duty
պարունակել [parunakel] to contain, to include
պեղում [pegẖum] excavation
պես [pes] as, like, as soon as
պետ [pet] chief, commander; master
պետական [petakan] governmental
պետություն [petutʰyun] government, state
պետք [petkʰ] need, want; necessary, essential
պերճանք [percẖankʰ] richness, luxury
պզտիկ [pᵊztik] small, little, young
պինդ [pind] firm, stiff; steady, tight, hard
պիտակ [pitak] label
պիտանի [pitani] useful
պիտույք [pituykʰ] utensil
պղինձ [pᵊgẖindz] copper
պղպեղ [pᵊgẖpegẖ] pepper
պղտոր [pᵊgẖtor] turbid, muddy
պճնված [pᵊcẖnᵊvats] decorated, decked out
պնակ [pᵊnak] plate, dish
պնդել [pᵊndel] to insist, to persist
պոկել [pokel] to pick (flowers, fuits, etc.); to pluck
պոչ [pocẖʰ] tail
պոռնիկ [poṙnik] prostitute
պսակ [pᵊsak] crown, wreath
պտուղ [pᵊtugẖ] fruit
պտույտ [pᵊtuyt] promenade, walk, stroll
պրծնել [pᵊrtsnel] to finish (off); to get rid (of); to get away; to slip out
պուրակ [purak] grove, garden; city square

Ջ

ջախջախել [jakẖjakẖel] to crush, to destroy
ջահ [jah] torch
ջահել [jahel] (coll.) young, youth
ջանալ [janal] to try, to strive
ջանասեր [janaser] diligent, hard-working
ջանք [jankʰ] effort
ջարդ [jartʰ] massacre, slaughter
ջարդել [jartʰel] to massacre, to butcher; to smash
ջերմ [jerm] warm
ջերմաչափ [jermacẖʰapʰ] thermometer
ջերմաստիճան [jermastiẖan] degree (of temperature)
ջիղ [jigẖ] nerve

ջղային [jəghayin] nervous
ջղայնանալ [jəghaynanal] to get angry
ջնջել [jənjel] to wipe out, to erase
ջրաղաց [jəraghatsʰ] (water) mill
ջրաման [jəraman] water urn
ջրել [jərel] to water
ջրհեղեղ [jərheghegh] deluge, flood
ջրվեժ [jərvezh] waterfall
ջուր [jur] water

Ռ

ռազմական [ṙazmakan] military, strategic
ռազմամթերք [ṙazmamətʰerkʰ] ammunition
ռազմիկ [ṙazmik] combatant
ռոճիկ [ṙoch̲ik] salary
ռումբ [ṙumb] bomb, shell
ռուս [ṙus] Russian (person)
ռուսական [ṙusakan] Russian (adj.)
Ռուսաստան [Ṙusastan] Russia
ռուսերեն [ṙuseren] Russian (language)

Ս

սա [sa] this, that
սագ [sag] goose
սազել [sazel] to suit, to match; to congrue
սալոր [salor] plum
սակայն [sakayn] but, however
սակարկել [sakarkel] to bargain
սահել [sahel] to slide
սահման [sahman] limit, frontier, border
սահմանադրութիւն [sahmanadrutʰyun] constitution
սահմանափակել [sahmanapʰakel] to restrict, to limit; to conclude
սահնակ [sahnak] sled
սամիթ [samitʰ] dill
սայլ [sayl] cart, chariot
սանձ [sandz] rein, bridle
սանձահարել [sandzaharel] to curb, to subdue
սանր [sanər] comb
սանրել [sanrel] to comb
սառել [saṙel] to freeze
սառը [saṙə] (ice) cold
սառնարան [saṙnaran] refrigirator
սառուցք [saṙutsʰ] ice
սաստիկ [sastik] intense, severe, strong
սավան [savan] sheet
սավառնակ [savaṙnak] airplane
սատանա [satana] devil
սատարել [satarel] to aid, to assist, to help
սար [sar] mountain
սարդ [sard] spider
սարսափ [sarsapʰ] horror, fright
սարքել [sarkʰel] to make; to fix, to regulate
սափրել [sapʰrel] to shave
սափրիչ [sapʰrich̲ʰ] barber
սգալ [səkʰal] to mourn
սեխ [sekh̲] melon
սեղան [segh̲an] table
սեղմել [segh̲mel] to press
սեմ [sem] threshold
սենեակ [senyak] room, chamber
սեռ [seṙ] gender, sex
սեռական [seṙakan] 1.(gramm.) genitive; 2. sexual; 3. gender-related
սեռային [seṙayin] species-related
սեր [ser] 1. love; 2. cream
սերկևիլ [serkevil] quince
սերմ [serm] seed,grain; sperm
սերունդ [serund] generation
սեփական [sepʰakan] private, owned
սեփականութիւն [sepʰakanutʰyun] ownership
սին [sin] vain
սիրած [siratsʰ] beloved; lover
սիրահար [sirahar] lover
սիրահարվել [siraharvel] to fall in love
սիրել [sirel] to love
սիրելի [sireli] dear, beloved
սիրեկան [sirekan] lover
սիրով [sirov] with pleasure, with love
սիրտ [sirt] heart
սիրուն [sirun] lovely, pretty
սխալ [səkh̲al] wrong
սխալվել [səkh̲alvel] to err, to make a mistake
սխտոր [səkh̲tor] garlic
սխրանք [səkh̲rank] bravery
(ս)կեսրայր [(s)kesrayr] (a woman's) father-in-law
(ս)կեսուր [(s)kesur] (a woman's) mother-in-law
սկզբունք [skəzbunkʰ] principle
սկիզբ [skizb] start, beginning
սղոց [səghotsʰ] saw (tool)
սկյուռ [skyuṙ] squirrel
սկսնակ [skəsnak] beginner
սկսվել [skəsvel] to start
սմբուկ [səmbuk] eggplant
սյուն [syun] column
սնանկանալ [snankanal] to go bankrupt, be

broke
անդիկ [sᵊndik] mercury
անել [sᵊnel] to feed, to nourish
անունդ [sᵊnund] nutrition, food
սոխ [sokẖ] onion
սոխակ [sokẖak] nightingale
սողալ [soghal] to crawl, to creep
սողուն [soghun] reptile
սոճի [socẖi] pine tree
սոսկալի [soskali] horrible, terrible
սով [sov] hunger, famine, starvation
սոված [sovaʦ] hungry, starving
սովոր [sovor] accustomed
սովորական [sovorakan] usual
սովորել [sovorel] to learn
սովորութիւն [sovorutʰyun] custom, habit
սպանել [spanel] to kill
սպանվել [spanvel] to get killed
սպառել [spaṙel] to consume, to exhaust
սպառնալ [spaṙnal] to threaten, to menace
սպառնալիք [spaṙnalikʰ] threat
սպասասրահ [spasasᵊrah] waiting room
սպասավոր [spasavor] servant
սպասել [spasel] to wait
սպիտակ [spitak] white
սուտխոս [sᵊtakẖos] liar
ստանալ [ᵊstanal] to receive
ստեղծագործել [steghʦagorʦel] to create
ստեղծագործութիւն [steghʦagorʦutʰyun] art work, creation
ստեղծել [steghʦel] to create
ստեպղին [stepghin] carrot, parsnip
ստիպել [stipel] to oblige, to force
ստոր [stor] low; mean; common; dishonest
ստորագրութիւն [storagrutʰyun] signature
ստորգետնյա [storgetnya] underground
ստուգել [stugel] to check out, to verify, to ascertain
ստույգ [stuyg] true, certain
սրահ [sᵊrah] hall
սրամիտ [sᵊramit] witty, sharp
սրբագրել [sᵊrpʰagrel] to correct, to proofread
սրբագրութիւն [sᵊrpʰagrutʰyun] correction, proofreading
սրբել [sᵊrpʰel] to wipe, to clean
սրբիչ [sᵊrpʰicẖʰ] towel, napkin
սրճագույն [sᵊrcẖaguyn] brown
սրճարան [sᵊrcẖaran] coffeehouse
սրսկել [sᵊrᵊskel] to spray, to sprinkle, to inject
սուգ [sug] grief; mourning
սուղ [sugẖ] costly, expensive
սունկ [sunk] mushroom
սուտ [sut] lie; false
սուր [sur] sword
սուրբ [surpʰ] holy, sacred, saint
սուրճ [surcẖ] coffee
սփյուռք [spʰyuṙkʰ] diaspora
սքանչելի [skʰancẖʰeli] admirable, splendid
սև [sev] black

Վ

վագր [vagəṙ] tiger
վազել [vazel] to run; to rush
վաթսուն [vatʰsun] sixty
վաթսուներորդ [vatʰsunerortʰ] sixtieth
վախ [vakẖ] fear
վախենալ [vakẖenal] to fear, to be afraid
վախկոտ [vakẖkot] timid
վախճան [vakẖcẖan] end, finale; conclusion-
վախճանվել [vakẖcẖanvel] to pass away
վահան [vahan] shield
վաղ [vaghˇ] early, soon
վաղը [vaghˇə] tomorrow
վաճառական [vacẖaṙakan] merchant, dealer
վաճառել [vacẖaṙel] to sell; to trade
վայել [vayel] suitable, fit
վայելել [vayelel] to enjoy, to take pleasure
վայր [vayr] 1. site, place; 2. down, below
վայրենի [vayreni] wild, barbarian
վայրի [vayri] wild
վայրկյան [vayrkyan] a second
վայրկենական [vayrkenakan] instantaneous
վայրկենապես [vayrkenapes] instantly
վանական [vanakan] monk
վանդակ [vandat] cage; railing
վանել [vanel] to repel
վանկ [vank] syllable
վանք [vankʰ] monastery
վառարան [vaṙaran] stove
վառել [vaṙel] to burn, to kindle (trans.)
վառվել [vaṙvel] to burn (intrans.)
վատ [vat] bad, wicked, mean
վատնել [vatnel] to waste
վար [var] the area below, down
վարագույր [varaguyr] curtain
վարակել [varakel] to infect
վարանել [varanel] to hesitate
վարդ [vartʰ] rose
վարդագույն [vartʰaguyn] pink
վարդապետ [vartʰapet] priest

վարել [varel] to conduct, to drive
վարժեցնել [varzhetsʰᵊnel] to train; to accustom
վարժվել [varzhᵊvel] to get accustomed
վարժութիւն [varzhutʰyun] practice, training
վարձ [vartsʰ] reward; recompense; rent
վարձատրել [vartsʰatrel] to reward
վարձել [vartsʰel] to rent
վարչապետ [varchʰapet] prime minister
վարչութիւն [varchutʰyun] management, administration
վարպետ [varpet] master
վարվել [varvel] to behave, to conduct oneself
վարվելակերպ [varvelakerp] behaviour
վարտիք [vartikʰ] underpants, breeches
վարունգ [varung] cucumber
վեհութիւն [vehutʰyun] grandeur, majesty
վէպ [vep] novel; tale
վեր [ver] up; above
վեր կենալ [ver kenal] to get up
վերա- [vera-] re-
վերաբերմունք [verabermunkʰ] treatment, attitude
վերագրել [veragrel] to attribute, to ascribe
վերադառնալ [veradaṙnal] to return, to come back
վերադարձ [veradartsʰ] return, comeback
վերակառուցել [verakaṙutsʰel] to reconstruct
վերանորոգել [veranorokʰel] to renovate
վերարկու [verarku] (over)coat
վերլուծել [verlutsel] to analyze
վերմակ [vermak] quilt, coverlet, blanket
վերնագիր [vernagir] title, headline
վերնաշապիկ [vernashapik] shirt, blouse
վերջ [verchʰ] end
վերջալոյս [verchʰaluys] dusk
վերջակէտ [verchʰaket] period (punctuation mark)
վերջանալ [verchʰanal] to end (intrans.)
վերջապէս [verchʰapes] finally, at last
վերջացնել [verchʰatsʰᵊnel] to finish
վերջին [verchʰin] last
վերջնական [verchʰnakan] final
վեց [vetsʰ] six
վեցերորդ [vetsʰerortʰ] sixth
վերք [verkʰ] wound
վիզ [viz] neck
վիճակ [vichak] state, condition
վիճել [vichel] to argue
վիշտ [visht] sorrow, grief
վիրաւոր [viravor] wounded
վիրաւորել [viravorel] to wound, to injure, to offend
վկա [vᵊka] witness
վկայական [vᵊkayakan] certificate
վկայել [vᵊkayel] to testify
վհատվել [vᵊhatvel] to despair
վճարել [vᵊcharel] to pay
վճիռ [vᵊchiṙ] judgment, sentence, verdict
վճիտ [vᵊchit] transparent, clear
վճռական [vᵊchṙakan] decisive
վճռել [vᵊchṙel] to decide, to resolve
վնաս [vᵊnas] harm, damage
վնասակար [vᵊnasakar] harmful
վնասել [vᵊnasel] to harm
վռնդել [vᵊṙᵊndel] to expel
վստահ [vᵊstah] confident, sure
վստահել [vᵊstahel] to trust
վտանգ [vᵊtang] danger
վտանգաւոր [vᵊtangavor] dangerous
վրա [vra] on
վրան [vran] tent
Վրաստան [Vrastan] Georgia
վրացերէն [vratsʰeren] Georgian (language)
վրացի [vratsʰi] Georgian (male)
վրացուհի [vratsʰuhi] Georgian (fem.)
վրէժ [vrezh] revenge
վրիպակ [vripak] (typographic) error, fault, mistake
վրիպել [vripel] miss, fall into error
վրձին [vərtsʰin] brush

Տ

տաբատ [tapʰat] pants, trousers
տագնապ [tagnap] alarm; anxiety
տագր [tagᵊr] brother-in-law (husband's brother)
տալ (1) [tal] sister-in-law (husband's sister)
տալ (2) [tal] to give
տախտակ [takhtak] board, plank
տախտակամած [takhtakamats] (hardwood) floor, deck
տակ [tak] (1) under; (2) bottom
տակառ [takaṙ] barrel
տակավին [takavin] yet, still
տաղանդ [taghand] talent
տաճար [tachar] temple
տանել [tanel] to take (away), to carry (off)
տանիք [tanikʰ] roof
տանձ [tandz] pear
տանջանք [tanjankʰ] torment, torture, suffering

տանջել [tanjel] to torment, to torture
տանտեր [tanter] landlord
տանտիկին [tantikin] housewife
տաշել [tašel] to file
տաշտ [tašt] tub, trough
տապալել [tapalel] to overthrow
տապակ [tapak] frying pan
տապակել [tapakel] to fry
տառ [taṙ] letter (of alphabet), character
տառապանք [taṙapank] affliction, suffering
տառապել [taṙapel] to suffer
տասը [tasə] ten
տասներկու [tasnerku] twelve
տասներորդ [tasnerortʰ] tenth
տասնութ [tasnutʰ] eighteen
տատիկ [tatik] grandma
տարածել [taratsel] to spread, to expand; to extend
տարբեր [tarber] different, various
տարբերել [tarberel] to differentiate
տարբերվել [tarbervel] to differ, to vary
տարբերություն [tarberutʰyun] difference
տարեդարձ [taredartsʰ] anniversary, birthday
տարեկան [tarekan] yearly, annual
տարի [tari] year
տարիք [tarikʰ] age
տարիքոտ [tarikʰot] aged, old
տարր [tarr] element
տափակ [tapʰak] flat
տաք [takʰ] warm, hot
տգեղ [tᵊgegh] ugly
տգետ [tᵊget] illiterate, ignorant
տեղ [tegh] place, room
տեղակալ [teghakal] deputy, vice-, second in charge; substitute
տեղական [teghakan] local
տեղահանել [teghahanel] to deport, to displace
տեղացի [teghatsʰi] native; local, aboriginal
տեղեկանալ [teghekanal] to get informed
տեղի ունենալ [teghi unenal] to take place
տեղյակ [teghyak] informed
տեսակ [tesak] kind, sort, type
տեսակցություն [tesaktsʰutʰyun] meeting, appointment
տեսանելի [tesaneli] visible
տեսարան [tesaran] spectacle, view
տեսնել [tesnel] to see
տեսություն [tesutʰyun] theory
տետրակ [tetrak] copybook
տեր [ter] master, owner; the Lord, God
տերև [terev] leaf
տերևաթափ [terevatʰapʰ] the falling of leaves
տիեզերական [tiyezerakan] ecumenical; cosmic, universal
տիեզերք [tiyezerkʰ] universe
տիկին [tikin] madam
տիկնիկ [tiknik] doll
տիպար [tipar] model
տիրանալ [tiranal] to gain ownership
տիրել [tirel] to dominate; to reign over
տխրել [tᵊkhrel] to sadden (intrans.)
տխրեցնել [tᵊkhretsʰənel] to sadden (trans.)
տխուր [tᵊkhur] sad
տկար [tᵊkar] weak, feeble, faint
տհաճ [tᵊhach] unpleasant
տղա [tᵊgha] boy, son, child
տղամարդ [tᵊghamartʰ] man
տնկել [tᵊnkel] to plant
տնտեսական [tᵊntesakan] economic, material
տնտեսել [tᵊntesel] to save
տնօրեն [tᵊnoren] director
տոկոս [tokos] interest (%)
տող [togh] line (in a book or writing)
տոմս [toms] ticket
տոն [ton] holiday, feast
տոնախմբություն [tonakhəmbutʰyun] festivity, party
տոնածառ [tonatsaṙ] Christmas tree
տոնական [tonakan] festive
տոնակատարություն [tonakatarutʰyun] celebration, festivity
տոնել [tonel] to celebrate
տոպրակ [toprak] bag, sack
տպագրել [tᵊpagrel] to print, to publish
տպարան [tᵊparan] printing house
տրամադրություն [tramadrutʰyun] (1) mood; (2) disposition
տուժել [tužhel] to forfeit
տուն [tun] house
տուրք [turkʰ] dues, taxes; tribute
տուփ [tupʰ] box
տքնել [tᵊkʰnel] to work hard
տևել [tevel] to last
տևողություն [tevoghutʰyun] duration

Ր

րաբի [rabi] rabbi
րաբունի [rabuni] teacher, wiseman, priest
րոպե [rope] instant, minute

Ց

ցախ [tsʰaxʰ] firewood; brush
ցախավել [tsʰaxʰavel] birchbroom
ցած [tsʰats] low; base
ցամաք [tsʰamakʰ] land, earth
ցայտուն [tsʰaytun] evident; spurting; striking
ցանել [tsʰanel] to sow
ցանկ [tsʰank] list, index; table of contents
ցանկալ [tsʰankal] to wish, to desire
ցանկալի [tsʰankali] desirable, desired
ցանկություն [tsʰankutʰyun] desire, wish; will
ցավ [tsʰav] pain
ցավալի [tsʰavali] sad, regrettable
ցավակցել [tsʰavaktsʰel] to condole, to offer one's compassion
ցավել [tsʰavel] to regret, to be sorry
ցատկել [tsʰatkel] to jump; to spring
ցեխ [tsʰexʰ] mud, dirt
ցեղ [tsʰeghʰ] race, ethnic group; tribe
ցերեկ [tsʰerek] daytime
ցնծություն [tsʰəntsutʰyun] exultation, jubilation
ցնցել [tsʰəntsʰel] to shake
ցնցում [tsʰəntsʰum] shock; blow; concussion
ցոլալ [tsʰolal] to reflect, to flash
ցոլացում [tsʰolatsʰum] reflection
ցորեն [tsʰoren] wheat
ցտեսություն [tsʰətesutʰyun] goodbye; till we meet again
ցրվել [tsʰərvel] to get dispersed
ցույց տալ [tsʰuytsʰ tal] to show
ցուրտ [tsʰurt] cold
ցուցակ [tsʰutsʰak] list
ցուցահանդես [tsʰutsʰahandes] fair, exhibition
ցուցամատ [tsʰutsʰamat] index finger

ՈՒ

ու [u] and
ուզել [uzel] to wish, to want
ուզենալ [uzenal] to wish, to want; to desire
ութ [utʰ] eight
ութերորդ [utʰerortʰ] eighth
ութսուն [utʰsun] eighty
ուժ [uzh] power, strength, force
ուժեղ [uzhegh] strong
ուխտ [ukht] vow; pilgrimage
Ուկրաինա [Ukrayina] Ukraine
ուկրաինական [ukrayinakan] Ukrainian (adj.)
ուկրաինացի [ukrayinatsʰi] Ukrainian (person)
ուկրաիներեն [ukrayineren] Ukrainian (lang.)
ուղարկել [ugharkel] to send
ուղեկցել [ughektsʰel] to accompany
ուղեղ [ughegh] brain, cerebrum; mind, intellect
ուղի [ughi] road, way, path
ուղիղ [ughigh] straight
ուղղագրություն [ughagrutʰyun] orthography
ուղղական [ughghakan] nominative (case)
ուղղակի [ughghaki] directly
ուղղել [ughghel] to direct, to correct
ուղղություն [ughghutʰyun] direction
ուղտ [ught] camel
ուղևոր [ughevor] passenger
ո՞մ [um?] whose? whom? to whom?
ունայն [unayn] vain
ունենալ [unenal] to have, to possess
ունկնդիր [unkəndir] listener (audience)
ունկնդրել [unkəndrel] to listen
ուշ [ush] late
ուշադիր [ushadir] attentive; careful
ուշանալ [ushanal] to be late
ուռել [uṙel] to swell
ուռի [uṙi] willow
ուս [us] shoulder
ուսանել [usanel] to study
ուսանող [usanogh] university student (male)
ուսանողուհի [usanoghuhi] university student (fem.)
ուսում [usum] education
ուսումնասիրություն [usumnasirutʰyun] study, research, survey
ուսուցիչ [usutsʰichʰ] teacher (male)
ուսուցչուհի [usutsʰchʰuhi] teacher (fem.)
ուտել [utel] to eat, to consume; to squander
ուտելիք [utelikʰ] food
ո՞ր [ur?] where?
ուրագ [urag] adze
ուրախ [urakh] glad, gay, merry
ուրախանալ [urakhanal] to rejoice
ուրախություն [urakhutʰyun] joy
ուրբաթ [urpʰatʰ] Friday
ուրեմն [uremən] so, thus
ուրիշ [urish] other, else
ուրվագիծ [urvagits] outline
ուրվական [urvakan] ghost

Փ

փաթաթել [pʰatʰatʰel] to wrap
փախչել [pʰakhchʰel] to flee, to run away
փախուստ [pʰakhust] flight, escape

փակ [pʰak] close, shut
փակել [pʰakel] to close, to shut
փայլ [pʰayl] shine
փայլատակել [pʰaylatakel] to glitter; to sparkle; to blaze
փայլել [pʰaylel] to shine, to sparkle
փայլուն [pʰaylun] shiny, brilliant
փայտ [pʰayt] wood
փայփայել [pʰaypʰayel] to caress, to pet
փառասեր [pʰaṙaser] ambitious
փառասիրություն [pʰaṙasirutʰyun] ambition
փառավոր [pʰaṙavor] glorious
փառատոն [pʰaṙaton] festival
փառք [pʰaṙkʰ] glory
փաստ [pʰast] fact, evidence; proof
փաստաբան [pʰastaban] lawyer
փարթամ [pʰartʰam] rich, opulent
փափագ [pʰapʰag] wish, desire
փափագել [pʰapʰagel] to wish
փափուկ [pʰapʰuk] soft, delicate
փեշ [pʰeš] skirt, hem
փեսա [pʰesa] bridegroom, son-in-law
փետուր [pʰetur] feather
փիլիսոփա [pʰilisopʰa] philosopher
փիղ [pʰigh] elephant
փլավ [pʰəlav] pilaf (steamed rice dish)
փլվել [pʰəlvel] to collapse, to fall down
փնտրել [pʰəntrel] to seek, to search
փշատ [pʰəšat] wild olive, oleaster
փշուր [pʰəšur] piece, crumb
փոթորիկ [pʰotʰorik] storm
փոխ [pʰokh] loan
փոխադարձ [pʰokhadartsʰ] mutual
փոխադրել [pʰokhadrel] to transfer, to transport
փոխանակ [pʰokhanak] instead
փոխանակել [pʰokhanakel] to exchange
փոխել [pʰokhel] to change, to exchange
փոխվել [pʰokhvel] to be changed; to change (one's clothes)
փող [pʰogh] 1. money; 2. horn
փողկապ [pʰoghkap] necktie
փողոց [pʰoghotsʰ] street
փոշի [pʰoshi] dust
փոս [pʰos] hole, ditch, pit
փոր [pʰor] belly, abdomen, bowels
փորել [pʰorel] to dig
փորձ [pʰortsʰ] trial, attempt
փորձել [pʰortsʰel] to try, to attempt
փոփոխել [pʰopʰokhel] to change, to exchange
փոքր [pʰokʰər] small, minor
փչանալ [pʰəčʰanal] to get spoiled, to deteriorate
փչել [pʰəčʰel] to blow
փռել [pʰəṙel] to spread, to lay out
փռվել [pʰəṙvel] to stretch
փսփսալ [pʰəspʰəsal] to whisper
փրկել [pʰərkel] to save, to salvage, to rescue
փրկիչ [pʰərkičʰ] savior
փրկություն [pʰərkutʰyun] salvation
փրփրել [pʰərpʰərel] to foam
փուլ [pʰul] phase, stage
փունջ [pʰunj] bunch, bouquet
փուշ [pʰuš] thorn
փուչ [pʰučʰ] vain, empty
փուռ [pʰuṙ] oven

Ք

քահանա [kʰahana] priest
քաղաք [kʰaghakʰ] city, town
քաղաքական [kʰaghakʰakan] political
քաղաքականություն [kʰaghakʰakanutʰyun] politics
քաղաքակիրթ [kʰaghakʰakirtʰ] civilized
քաղաքակրթություն [kʰaghakʰakərtʰutʰyun] civilization
քաղաքապետ [kʰaghakʰapet] mayor
քաղաքավարի [kʰaghakʰavari] polite
քաղաքավարություն [kʰaghakʰavarutʰyun] politeness
քաղաքացի [kʰaghakʰatsʰi] citizen
քաղաքացիություն [kʰaghakʰatsʰiutʰyun] citizenship
քաղել [kʰaghel] to gather, pick, collect (flowers, fruit)
քաղցած [kʰaghtsʰatsʰ] hungry
քաղցր [kʰaghtsʰər] sweet
քամել [kʰamel] to to strain; to squeeze
քայլել [kʰaylel] to walk
քան [kʰan] than
քանակ [kʰanakʰ] (1) quantity
քանդակ [kʰandak] sculpture
քանդակագործ [kʰandakagortsʰ] sculptor
քանդել [kʰandel] to undo, to tear; to ruin, to destroy
քանի° [kʰani?] how many?
քաշ [kʰašʰ] weight
քաշել [kʰašel] to pull, to draw
քաջ [kʰaj] brave
քաջություն [kʰajutʰyun] courage
քառ- [kʰaṙ-] quar-, four-

քառասուն [kʰaṙasun] forty
քառյակ [kʰaṙyak] quartet
քառորդ [kʰaṙortʰ] a quarter
քար [kʰar] stone
քարանալ [kʰaranal] to be petrified, to become (like) stone
քարոզ [kʰaroz] sermon
քարոզել [kʰarozel] to preach
քարտեզ [kʰartez] map
քարտուղար [kʰartuġhar] secretary
քացախ [kʰaṭsʰakʰ] vinegar
քեզ [kʰez] to you, for you (informal)
քեզնից [kʰeznitsʰ] from you, of you
քեռնի [kʰeṙni] sister-in-law (the wife's sister)
քեռայր [kʰeṙayr] brother-in-law (the sister's husband or the wife's brother)
քեռի [kʰeṙi] maternal uncle
քերականություն [kʰerakanutʰyun] grammar
քերել [kʰerel] to scratch
քիթ [kʰitʰ] nose
քիմք [kʰimkʰ] palate
քիչ [kʰičʰ] little, **մի քիչ** [mi kʰičʰ] a little
քնել [kʰənel] to sleep
քննադատ [kʰənnadat] critic
քննադատել [kʰənnadatel] to criticize
քննել [kʰənnel] to examine
քննություն [kʰənnutʰyun] exam, test
քշել [kʰəšel] to drive, to chase
քո [kʰo] your (informal)
քող [kʰogh] veil
քսակ [kʰəsak] purse, wallet; money
քսան [kʰsan] twenty
քսաներկու [kʰsanerku] twenty-two
քսաներորդ [kʰsanerortʰ] twentieth
քսանմեկ [kʰsanmek] twenty-one
քվեարկել [kʰvearkel] to vote
քրիստոնյա [kʰristonya] Christian
քրիստոնեություն [kʰristoneyutʰyun] Christianity
քույր [kʰuyr] sister
քուն [kʰun] sleep
քուրջ [kʰurj] rag; rubbish

և

և [yev] and
և այլն, և այլն. [yev aylən] etc.
էլ [yevəs] also, too, as well

օ

օգնական [okʰnakan] assistant
օգնել [okʰnel] to help, to assist
օգնություն [okʰnutʰyun] help, assistance
օգոստոս [ogostos] August
օգտագործել [okʰtagortsel] to use
օգտակար [okʰtakar] useful, helpful
օգտվել [okʰtəvel] to make use, to profit
օգուտ [okʰut] profit
օդ [otʰ] air, weather
օդանավ [otʰanav] airplane
օդաչու [otʰačʰu] pilot
օժանդակ [ožhandak] auxiliary
օժանդակել [ožhandakel] to help, to assist
օձ [otsʰ] serpent, snake
օձիք [odzikʰ] collar
օղ [ogh] earring, ring
օղակ [oghak] ring, buckle
օղի [oghi] brandy, vodka
օճառ [očaṙ] soap
օվկիանոս [ovkianos] ocean
օտար [otar] foreign, strange
օտարություն [otarutʰyun] foreign country
օր [or] day
օրագիր [oragir] diary, journal
օրաթերթ [oratʰertʰ] daily newspaper
օրացույց [oratsʰuytsʰ] calendar
օրենսդրություն [orensdrutʰyun] legislation
օրենք [orenkʰ] law
օրինակ [orinak] example
օրինական [orinakan] legitimate, lawful
օրինակելի [orinakeli] examplary
օրիորդ [oriortʰ] miss, young girl
օրհնել [orhnel] to bless; to glorify
օրոր [oror] lullaby

Ֆ

ֆիզիկա [fizika] physics
ֆիզիկական [fizikakan] physical, bodily
ֆիզիկապես [fizikapes] physically
ֆիլմ [film] film
ֆրանսերեն [franseren] French (language)
Ֆրանսիա [Fransia] France
ֆրանսիական [fransiakan] French (adj.)
ֆրանսիացի [fransiatsʰi] French (male)
ֆրանսուհի [fransuhi] French (fem.)

ENGLISH-ARMENIAN GLOSSARY

A

abdomen *փոր* [pʰor], *վորովայն* [vorovayn]
ablative (case) *բացառական* [batsʰaṙakan]
able *կարող* [karogh]
about *մասին* [masin] (postp.)
above *վեր* [ver] (postp.)
abroad *արտասահման* [artasahman]
absence *բացակայություն* [batsʰakayutʰyun]
absent *բացակա* [batsʰaka]
absolute *բացարձակ* [batsʰardzak]
absurd *անհեթեթ* [anhetʰetʰ]
abundance *առատություն* [aṙatutʰyun]
abundant *առատ* [aṙat]
abyss *անդունդ* [andund]
accent(uation) *շեշտ* [shesht]
accept (to) *ընդունել* [əntʰunel]
acceptance *ընդունելություն* [əntʰunelutʰyun]
accident *արկած* [arkats]
accompany (to) *ընկերանալ* [ənkeranal]
according to *համաձայն* [hamadzayn], *ըստ* [əst]
account *հաշիվ* [hashiv]
accumulate (to) *կուտակել* [kutakel]
accurate *ճշգրիտ* [chʰshgrit]
accusative (case) *հայցական* [haytsakan]
accuse *ամբաստանել* [ambastanel], *մեղադրել* [meghadrel]
acquaintance *ծանոթ* [tsanotʰ]
acquire (to) *ձեռք բերել* [dzeṙkʰ berel]
act (to) *գործել* [gortsel]
action *գործողություն* [gortsoghutʰyun]
actor *դերասան* [derasan]
actress *դերասանուհի* [derasanuhi]
add *գումարել* [gumarel], *ավելացնել* [avelatsʰənel]
address *հասցե* [hastsʰe]
adjective *ածական* [atsakan]
adjust (to) (intrans.) *հարմարվել* [harmarvel]
adjust (to) (trans.) *հարմարեցնել* [harmaretsʰənel]
admire (to) *հիանալ* [hianal]
adverb *մակբայ* [makbay]
advice *խորհուրդ* [khorhurdʰ]
advise (to) *խորհուրդ տալ* [khorhurdʰ tal]
affect (to) *ազդել* [azdel]
afraid *վախեցած* [vakhetsʰatsʰ], to be ~ *վախենալ* [vakhenal]
after *հետո* [heto] (postposition)
afterwards *հետո* [heto] (adverb)
again *կրկին* [kʰrkin], *դարձյալ* [dartsʰyal], *նորից* [noritsʰ]
against *հակառակ* [hakaṙak], *ընդդեմ* [əntʰdem] (prepos.), *դիմաց* [dimatsʰ] (postp.) age *տարիք* [tarikʰ]
aged *տարիքոտ* [tarikʰot]
ago *առաջ* [aṙachʰ]
agree (to) *համաձայնվել* [hamadzaynvel]
agreement *համաձայնություն* [hamadzaynutʰyun]
agriculture *երկրագործություն* [yerkragortsutʰyun]
aid *օգնություն* [okʰnutʰyun]
air *օդ* [otʰ]
airplane *ինքնաթիռ* [inkʰnatʰiṙ], *սավառնակ* [savaṙnak]
alas! *ավա՛ղ* [avagh!]
alive *կենդանի* [kentʰani], *ողջ* [voghchʰ]
all *բոլոր* [bolor], *ամեն* [amen]
allow (to) *թույլատրել* [tʰuylatrel]
alone *մենակ* [menak]
almost *գրեթե* [gretʰe]
aloud *բարձրաձայն* [bartsʰradzayn]
alphabet *այբուբեն* [aybuben]
already *արդեն* [artʰen]
also *նաև* [nayev], *և ս* [yevᵊs], *նույնպես* [nuynpes], *էլ* [el]
although *թեև* [tʰeyev]
always *միշտ* [misht]
ambassador *դեսպան* [despan]
American (fem.) *ամերիկուհի* [amerikuhi]
American (male) *ամերիկացի* [amerikatsʰi]
amount *գումար* [gumar]
amuse (to) (intrans.) *զվարճանալ* [zᵊvarchanal]
amuse (to) (trans.) *զվարճանացնել* [zᵊvarchatsʰᵊnel]
anchor *խարիսխ* [khariskh]
and *ու* [u], *և* [yev]
angel *հրեշտակ* [hreshtak]
anger *բարկություն* [barkutʰyun]
angle *անկյուն* [ankyun]
angry *բարկացած* [barkatsʰatsʰ], to become ~ *բարկանալ* [barkanal]

animal *անասուն* [anasun], *կենդանի* [kentʰani]
animate (to) *կենդանացնել* [kentʰanat͡sʰᵊnel]
another *ուրիշ* [urish]
answer *պատասխան* [pataskhan]
ant *մրջյուն* [mᵊrjyun]
any *որևէ* [voreve]
anymore *այլևս* [aylevᵊs]
apartment *բնակարան* [bᵊnakaran]
appeal (to) *կոչ անել* [kochʰ anel], *դիմել* [dimel]
appeal *կոչ* [koch], *դիմում* [dimum]
appear (to) *թվալ* [tʰᵊval], *երևալ* [yereval]
appearance *երևույթ* [yerevuytʰ]
appetite *ախորժակ* [akhorzhak]
applause *ծափահարություն* [t͡sapʰaharutʰyun]
apple *խնձոր* [khᵊnd͡zor]
apple tree *խնձորենի* [khᵊnd͡zoreni]
apply (to) *կիրառել* [kiraṙel]
appointment *ժամադրություն* [zhamadrutʰyun]
appreciate *գնահատել* [gᵊnahatel]
approach (to) *մոտենալ* [motenal]
approach *մոտեցում* [motet͡sʰum]
approval *հավանություն* [havanutʰyun]
approve (to) *հավանություն տալ* [havanutʰyun tal]
apricot *ծիրան* [t͡siran]
apron *գոգնոց* [gokʰnot͡sʰ]
arc *աղեղ* [aghegh]
arch *կամար* [kamar]
arithmetic *թվաբանություն* [tʰᵊvabanutʰyun]
arm *բազուկ* [bazuk], *թև* [tʰev]
armchair *բազկաթոռ* [bazkatʰoṙ]
Armenia *Հայաստան* [Hayastan]
Armenian (fem.) *հայուհի* [hayuhi]
Armenian (person) *հայ* [hay]
Armenian (adj.) *հայկական* [haykakan]
Armenian (language) *հայերեն* [hayeren]
army *բանակ* [banak]
around *շուրջ* [shurj]
arrange (to) *կարգադրել* [karkʰadrel]
arrangement *կարգադրություն* [karkʰadrutʰyun]
arrive (to) *հասնել* [hasnel], *ժամանել* [zhamanel]
arrow *նետ* [net]
art *արվեստ* [arvest]
article *հոդված* [hodvat͡s], ~ (gram.) *հոդ* [hod]
artist *արվեստագետ* [arvestaget]
as *իբր(և)* [ipʰr(ev)], *նման* [nᵊman]
ash *մոխիր* [mokhir]; ~es *աճյուն* [achyun]
ashtray *մոխրաման* [mokhraman]
ashamed, to be ~ *ամաչել* [amachʰel]
ask (to) *խնդրել* [khᵊntrel] (to request), to ~ (a question) *հարցնել* [hart͡sʰᵊnel]
ass *էշ* [esh], *ավանակ* [avanak]
associate (to) *ընկերակցել* [ənkerakt͡sʰel]
assume (to) *ենթադրել* [yentʰadrel]; ~ (responsibilities) *ստանձնել* [stand͡znel]
assure (to) *վստահեցնել* [vᵊstahet͡sʰᵊnel]
assurance *ապահովագրություն* [apahovagrutʰyun]
astonished, to be ~ *զարմանալ* [zarmanal]
astonishment *զարմանք* [zarmankʰ]
attach (to) *կցել* [kᵊt͡sʰel]
attack *հարձակվել* [hart͡sʰakvel]
attempt *փորձ* [pʰort͡sʰ]
attempt (to) *փորձել* [pʰort͡sʰel]
attest (to) *վկայել* [vᵊkayel]
attract (to) *գրավել* [gᵊravel]
attractive *գրավիչ* [gᵊravichʰ]
augment (to) *ավելացնել* [avelat͡sʰᵊnel]
August *օգոստոս* [ogostos]
aunt (maternal) *մորաքույր* [morakʰuyr], ~ (paternal) *հորաքույր* [horakʰuyr]
author *հեղինակ* [heghinak]
authority *հեղինակություն* [heghinakutʰyun]
autumn *աշուն* [ashun]
auxiliary *օժանդակ* [ozhandak]
avarice *ագահություն* [agahutʰyun]
avaricious *ագահ* [agah]
average *միջին* [michʰin]
avoid (to) *խուսափել* [khusapʰel]
awake *արթուն* [artʰun]
awaken (to) *արթնացնել* [artʰnat͡sʰᵊnel], *զարթնեցնել* [zartʰnet͡sʰᵊnel]
away *հեռու* [heṙu]
awful *սարսափելի* [sarsapʰeli]
axe *կացին* [kat͡sʰin]
axis *առանցք* [aṙant͡sʰkʰ]

B

baby *մանկիկ* [mankik]
bachelor *ամուրի* [amuri]
back (adv.) *ետ* [yet] , (noun) *մեջք* [mechʰkʰ]
bad *վատ* [vat]
bag *պայուսակ* [payusak], *տոպրակ* [toprak]
balance *հավասարակշռություն* [havasarakᵊshṙutʰyun]
balcony *պատշգամբ* [patᵊshgamb]
ball *գնդակ* [gᵊndak]
banana *բանան* [banan]
bank *դրամատուն* [dramatun], *բանկ* [bank]
bankrupt *սնանկ* [sᵊnank]
banquet *խնջույք* [khᵊnchuykʰ], *ճաշկերույթ* [chashkeruytʰ]
baptize (to) *կնքել* [kᵊnkʰel], *մկրտել* [mᵊkᵊrtel]
barbecue *խորոված* [khorovat͡s]
bare *մերկ* [merk]
bark (to) *հաչել* [hachʰel]
barley *գարի* [gari]
basic *հիմնական* [himnakan]
basil *ռեհան* [ṙehan]

basin *ավազան* [avazan]
basket *զամբյուղ* [zambyugh], *կողով* [koghov]
bat 1. *չղջիկ* [chʰəghjik]; 2. *գավազան* [gavazan]
bathhouse *բաղնիք* [baghnikʰ]
bathe (to) *լողանալ* [loghanal]
be (to) *լինել* [linel]
beak *կտուց* [kətutsʰ]
beam *գերան* [geran]
beans *լոբի* [lobi]
bear *արջ* [archʰ]
beard *մորուք* [morukʰ]
beast *անասուն* [anasun], *գազան* [gazan]
beat (to) *ծեծել* [tsetsel]
beautiful *գեղեցիկ* [geghetsʰik]
beauty *գեղեցկություն* [geghetsʰkutʰyun]
because *որովհետև* [vorovhetev]
become (to) *դառնալ* [darnal]
bed *անկողին* [ankoghin] (mattress and bedding), *մահճակալ* [mahchakal] (piece of furniture)
bedroom *ննջասենյակ* [nəndzasenyak]
bee *մեղու* [meghu]
beer *գարեջուր* [garejur]
before *առաջ* [arəchʰ], *առջև* [archʰev] (postposition)
behave (to) *վարվել* [varvel]
behavior *վարվելակերպ* [varvelakerp], *վարքագիծ* [varkʰagits],
behind *ետև* [yetev] (postp.)
belief *հավատք* [havatkʰ]
believe (to) *հավատալ* [havatal]
bell *զանգակ* [zangak]
belt *գոտի* [goti]
bend (to) (trans.) *ծռել* [tsəṙel]
bend (to) (intrans.) *ծռվել* [tsəṙvel]
benefactor *բարերար* [barerar]
besides *բացի* [batsʰi]
betray (to) *դավաճանել* [davachanel]
between *միջև* [michʰev] (postp.)
bicycle *հեծանիվ* [hetsaniv]
big *մեծ* [mets]
biology *կենսաբանություն* [kensabanutʰyun]
birch-broom *ցախավել* [tsʰakhavel]
bird *թռչուն* [tʰəṙchʰun]
birth *ծնունդ* [tsəʰnund]
birthday *տարեդարձ* [taredartsʰ], *ծննդյան օր* [tsəʰnəndyan or]
bit, a ~ *մի քիչ* [mi kʰichʰ]
bite *պատառ* [pataṙ]
bite (to) *կծել* [kəʰtsel]
bitter *դառն* [daṙəʰn]
black *սև* [sev]
blackboard *դպրատախտակ* [gəratakhtak]
bless (to) *օրհնել* [orhnel]
blessing *օրհնություն* [orhnutʰyun]
blind *կույր* [kuyr]
blindness *կուրություն* [kurutʰyun]
blood *արյուն* [aryun]
bloom (to) *ծաղկել* [tsaghkel]
blow (to) *փչել* [pʰəʰchʰel]
blow *հարված* [harvats]
blue *կապույտ* [kapuyt]
blunt *բութ* [butʰ]
board *տախտակ* [takhtak]
boast *պարծենալ* [partsenal]
boat *նավ(ակ)* [nav(ak)]
body *մարմին* [marmin]
boil (to) *եռալ* [yeṙal]
bomb *ռումբ* [ṙumb]
bone *ոսկոր* [voskor]
book *գիրք* [girkʰ]
bookseller *գրավաճառ* [gəravachaṙ]
bookcase *գրապահարան* [gəraphaharan]
bookstore *գրախանութ* [gərakhanutʰ], *գրատուն* [gəratun]
bored (to) get ~ *ձանձրանալ* [dzandzranal]
boring *ձանձրալի* [dzandzrali]
born *ծնված* [tsəʰnvats]
bosom *ծոց* [tsotsʰ]
bottle *շիշ* [shishʰ]
bottom *հատակ* [hatak]
bow *աղեղ* [aghegh]
box *արկղ* [arkəʰgh], *տուփ* [tupʰ]
boy *տղա* [təʰgha]
brain *ուղեղ* [ughegh]
brains *խելք* [khelkʰ]
bran *թեփ* [tʰepʰ]
branch *ճյուղ* [chyugh], *ոստ* [vost]
brave *քաջ* [kʰaj]
bread *հաց* [hatsʰ]
break (to) (trans.) *կոտրել* [kotrel] (glass, etc.), *պոկել* [pokel] (flowers)
break (to) (intrans.) *կոտրվել* [kotəʰrvel], *պոկվել* [pokvel]
breakfast *նախաճաշ* [nakhachashʰ]
breast *ծոց* [tsotsʰ], *կուրծք* [kurtskʰ], *ծիծ* [tsits]
breath *շունչ* [shunchʰ]
breathe (to) *շնչել* [shəʰnchʰel]
bribe *կաշառք* [kashaṙkʰ]
bribe (to) *կաշառել* [kashaṙel]
brick *աղյուս* [aghyus]
bride *հարս* [hars]
bridegroom *փեսա* [pʰesa]
bridge *կամուրջ* [kamurj]
bright *փայլուն* [pʰaylun]
bring (to) *բերել* [berel]
broad *լայն* [layn]
broken *կոտրած* [kotrats]
broom *ավել* [avel]
brother *եղբայր* [yeghpayr]

brother-in-law: *տեգր* [tekʰᵊr] (husband's brother), *քեռայր* [kʰeṙayr] (sister's husband), *քենեկալ* [kʰenekal] (sister-in-law's husband)
brown *սրճագույն* [sᵊrcẖaguyn]
brush *թուփ* [tʰupʰ]; *խոզանակ* [kẖozanak]
bucket *դույլ* [duyl]
bud *բողբոջ* [boghboj], *ծիլ* [tsil]
build (to) *կառուցել* [karutsʰel], *չինել* [sẖinel]
building *շէնք* [sẖenkʰ]
bunch *փունջ* [punj]
burden *բեռ* [beṙ]
burial *թաղում* [tʰaghum]
burn (to) (trans.) *վառել* [vaṙel], *այրել* [ayrel]
burn (to) (intrans.) *այրվել* [ayrᵊvel]
burnt *այրած* [ayratsʰ], *վառած* [vaṙatsʰ], (to) get ~ *այրվել* [ayrᵊvel], *վառվել* [vaṙvel] bury *թաղել* [tʰaghel]
burst (to) *պայթել* [paytʰel]
business *առևտուր* [aṙevtur], *գործ* [gortsʰ], *գործարք* [gortsarkʰ]
busy *զբաղված* [zbaghvatsʰ]
but *բայց* [baytsʰ], *իսկ* [isk]
butter *կարագ* [karakʰ]
butterfly *թիթեռ(նիկ)* [tʰitʰeṙ(nik)]
button *կոճակ* [kocẖak]
buy (to) *գնել* [gᵊnel]
buyer *գնորդ* [gᵊnortʰ]

C

cabbage *կաղամբ* [kaghamb]
cage *վանդակ* [vandak]
cake *կարկանդակ* [karkandak]
calendar *օրացույց* [oratsʰuytsʰ]
calculate (to) *հաշվել* [hasẖvel]
call *կոչ* [kocẖʰ]
call (to) *կանչել* [kancẖel], *կոչել* [kocẖʰel]
calm *հանդարտ* [handart]
camel *ուղտ* [ught]
Canada *Կանադա* [Kanada]
Canadian (adj.) *կանադական* [kanadakan]
Canadian (fem.) *կանադուհի* [kanaduhi]
Canadian (male) *կանադացի* [kanadatsʰi]
canary (bird) *դեղձանիկ* [deghtsʰanik]
cane *գավազան* [gavazan]
capable *կարող* [karogh]
capacity *կարողություն* [karoghutʰyun]
capital city *մայրաքաղաք* [mayrakʰaghakʰ]
capital letter *գլխագիր* [gᵊlkẖagir]
captive *գերի* [geri]
card game *թղթախաղ* [tʰᵊghtʰakẖagh]
care (to) *հոգալ* [hokʰal]
caress (to) *շոյել* [sẖoyel]
carnation *մեխակ* [mekẖak]
carrot *ստեպղին* [stepghin]
carpet *գորգ* [gorg]
carriage *կառք* [kaṙkʰ]
carry (to) *կրել* [kᵊrel]
cart *սայլ* [sayl]
case *արկղ* [arkᵊgh]; *հոլով* [holov] (gram)
cash *կանխիկ* [kankẖik]
cat *կատու* [katu]
catch (to) *բռնել* [bᵊṙnel]
cause *պատճառ* [patcẖaṙ]; the Armenian ~, *հայ(կական) դատ* [(hay(kakan) dat]
cautious *զգույշ* [zguysẖ], *ուշադիր* [ushadir]
cave *քարայր* [kʰarayr]
caviar *ձկնկիթ* [dzᵊkʰᵊnkitʰ]
ceiling *առաստաղ* [aṙastagh]
celebrate (to) *տոնել* [tonel]
celebration *տոնակատարություն* [tonakatarutʰyun]
celestial *երկնային* [yerknayin]
cell *բջիջ* [bᵊjij]
cellar *մառան* [maṙan]
century *դար* [dar]
certain *որոշ* [vorosẖ]
certainly *անշուշտ* [ansẖushtʰ]
chain *շղթա* [sẖghᵊtʰa]
chair *աթոռ* [atʰoṙ]
chalk *կավիճ* [kavicẖ]
chance *բախտ* [bakẖt], *առիթ* [aṙitʰ]
change (to) (trans.) *փոխել* [pʰokẖel]
change (to) (intrans.) *փոխվել* [pʰokẖvel]
change *փոփոխություն* [pʰopʰokẖutʰyun]
charcoal *ածուխ* [atsukẖ]
charity *բարեգործություն* [baregortsutʰyun], *ողորմություն* [voghormutʰyun]
cheap *էժան* [ezẖan]
cheapness *էժանություն* [ezẖanutʰyun]
cheat (to) *խաբել* [kẖapʰel]
cheek *այտ* [ayt]
cheese *պանիր* [panir]
cherry *կեռաս* [keṙas]
chest *կուրծք* [kurtskʰ]
chestnut *շագանակ* [sẖaganak]
chick *ճուտ* [cẖut]
chicken *հավ* [hav]
chief *պետ* [pet]
child *երեխա* [yerekẖa], *մանուկ* [manuk]
chin *կզակ* [kᵊzak]
China *Չինաստան* [Cẖʰinastan]
Chinese (adj.) *չինական* [cẖʰinakan]
Chinese (language) *չիներեն* [cẖʰinaren]
Chinese (male) *չինացի* [cẖʰinatsʰi]
Chinese (fem.) *չինուհի* [cẖʰinuhi]
choice *ընտրություն* [əntrutʰyun]
choose (to) *ընտրել* [əntrel]
Christmas tree *տոնածառ* [tonatsaṙ]
Christmas *Մնունդ* [tsᵊnund]

church եկեղեցի [yekeghetsʰi]
circle շրջանակ [shəṙjanak]
citizen քաղաքացի [kʰaghakʰatsʰi]
citizenship քաղաքացիություն [kʰaghakʰatsʰiyutʰyun], հպատակություն [həpatakutʰyun]
city քաղաք [kʰaghakʰ]
clap ծափ [tsapʰ]
class (in school) դաս [das]
class (in society) դասակարգ [dasakarkʰ]
classroom դասարան [dasaran]
claw ճիրան [chiran]
clay կավ [kav]
clean մաքուր [makʰur]
clean (to) մաքրել [makʰrel]
clear հստակ [həstak]
clever խելացի [khelatsʰi]
client հաճախորդ [hachakhortʰ]
clock ժամացույց [zhamatsʰuytsʰ]
close փակ [pʰak]
close, to փակել [pʰakel]
cloth լաթ [latʰ], կերպաս [kerpas]
clothing հագուստ(եղեն) [hakʰust(eghen)]
cloud ամպ [amp]
cloudy ամպամած [ampamats]
coal ածուխ [atsukh]
coast ափ [apʰ]
coat վերարկու [verarku]
coffee սուրճ [surch]
coffeehouse սրճարան [səṙcharan]
coincidence զուգադիպություն [zugadiputʰyun]
cold ցուրտ [tsʰurt], սառը [saṙə]
collar օձիք [odzikʰ]
collect (to) հավաքել [havakʰel], ժողովել [zhoghovel]
collective հավաքական [havakʰakan], համատեղ [hamategh]
color գույն [guyn]
colored գունավոր [gunavor]
column սյուն [syun]
comb սանր [sanəṙ]
comb (to) սանրել [sanrel]
come (to) գալ [gal]
comfort սփոփանք [spʰopʰankʰ], հանգստ(ավետ)ություն [hangəst(avet)utʰyun]
comfortable հարմարավետ [harmaravet]
comma ստորակետ [storaket]
common հասարակ [hasarak]
community հասարակություն [hasarakutʰyun], համայնք [hamaynkʰ]
commute (to) երթևեկել [yertʰevekel]
companion ընկեր [ənker]
company ընկերակցություն [ənkerakʦutʰyun]
compare (to) համեմատել [hamematel]
comparison համեմատություն [hamematutʰyun]
compete (to) մրցել [məṙtsʰel]
complain (to) գանգատվել [gangatvel]
complaint գանգատ [gangat]
complete (to) ավարտել [avartel], լրացնել [ləraʦʰənel]
complete կատարյալ [kataryal]
complex բարդ [bartʰ]
compose (to) շարադրել [sharadrel]
composition շարադրություն [sharadrutʰyun]
compound բաղադրյալ [baghadryal]
comprehend (to) ըմբռնել [əmbəṙnel]
computer հաշվիչ [hashvichʰ]
condemn դատապարտել [datapartel]
condition պայման [payman], վիճակ [vichak]
confide (to) վստահել [vəstahel]
confident վստահ [vəstah]
congratulate (to) շնորհավորել [shəṇorhavorel]
connect to միացնել [miatsʰənel]
conscience խիղճ [khighch]
conscious գիտակից [gitakitsʰ]
consist (to) բաղկացած [baghkatsʰats]
consider (to) նկատի ունենալ [nəkati unenal]
considerable կարևոր [karevor]
consideration նկատառում [nəkataṙum]
consonant բաղաձայն [baghadzayn]
contemporary ժամանակակից [zhamanakakitsʰ]
content (noun) բովանդակություն [bovandakutʰyun], պարունակություն [parunakutʰyun]
content(ed) գոհ [goh]
content (to) oneself գոհանալ [gohanal]
continuation շարունակություն [sharunakutʰyun]
continue (to) շարունակել [sharunakel]
continuous անընդհատ [anənthat], շարունակական [sharunakakan]
contrary հակառակ [hakaṙak]
conviction համոզում [hamozum]
convince (to) համոզել [hamozel]
convinced համոզված [hamozvats]
cook (to) եփել [yepʰel]
cook խոհարար [khoharar]
cooked եփած [yepʰats]
cool զով [zov], հով [hov]
copper պղինձ [pəghindz]
copy ընդօրինակություն [əndorinakutʰyun]
copy (to) արտագրել [artagrel], ընդօրինակել [əndorinakel]
copybook տետրակ [tetrak]
corner անկյուն [ankyun]
corpse դի(ակ) [di(ak)]
correct (to) ուղղել [ughghel], սրբագրել [səṙpʰagrel]
correction սրբագրություն [səṙpʰagrutʰyun]
correspond (to) թղթակցել [tʰəghtʰaktsʰel];

համապատասխանել [hamapatas-kẖanel]
correspondence թղթակցություն [tʰəghtʰak-tsʰutʰyun], նամակագրություն [na-makagrutʰyun]
correspondent թղթակից [tʰəghtʰakitsʰ]
corresponding համապատասխան [hamapa-taskẖan]
cost արժեք [arzẖekʰ]
cost (to) արժենալ [arzẖenal]
cotton բամբակ [bambak]
couch բազմոց [bazmotsʰ]
cough հազ [haz]
cough (to) հազալ [hazal]
count (to) թվարկել [tʰəvarkel], թվել [tʰəvel], հաշվել [hashvel]
country երկիր [yerkir]
country house ամառանոց [amaṙanotsʰ]
court դատարան [dataran]
courtyard բակ [bak]
cautious զգույշ [zguyshʔ]
cover ծածկոց [tsatskotsʰ]
cover (to) ծածկել [tsatskel]
cow կով [kov]
cradle օրորոց [ororotsʰ]
crazy խենթ [kẖentʰ]
cream սեր [ser]
create (to) ստեղծել [steghtsel]
creature էակ [eyak]
crime ոճիր [vocẖir]
criminal ոճրագործ [vocẖragorts]
cripple հաշմանդամ [hashmandam]
criticize (to) քննադատել [kʰənnadatel]
crooked ծուռ [tsuṙ]
cross խաչ [kẖachʰ]
crow ագռավ [agṙav]
crowd ամբոխ [ambokẖ], բազմություն [baz-mutʰyun]
crown թագ [tʰag]
crude հում [hum], անտաշ [antashʔ]
cruel դաժան [dazẖan], անգութ [angutʰ]
crush (to) ջախջախել [jakẖjakẖel]
cry (to) լաց լինել [latsʰ linel]
cup գավաթ [gavatʰ], բաժակ [bazẖak]
cupboard պահարան [paharan]
cure դարման [darman], բուժում [buzẖum]
cure (to) դարմանել [darmanel], բուժել [buzẖel]
curious հետաքրքիր [hetakʰəṙkʰir]
curly գանգուր [gangur]
current ընթացիկ [əntʰatsʰik]
curse անեծք [anetskʰ]
curse (to) անիծել [anitsel]
curtain վարագույր [varaguyr]
cushion բարձ [bartsʔ]
custom սովորություն [sovorutʰyun]
customer հաճախորդ [hacẖakẖortʰ]
cut (to) կտրել [kʰtrel]
cypress նոճի [nocẖi]

D

dagger դաշույն [dashuyn]
damage վնասել [vʰasel]
damn (to) նզովել [nʰzovel]
dance պար [par]
dance (to) պարել [parel]
dandruff թեփ [tʰepʰ]
danger վտանգ [vʰtang]
dangerous վտանգավոր [vʰtangavor]
dark (hair or skin) թուխ [tʰukẖ]
dark green մուգ կանաչ [muk kanacẖʰ]
daughter աղջիկ [aghcẖʰik], դուստր [dustʰr]
daughter-in-law հարս [hars]
dawn արշալույս [arshaluys], լուսաբաց [lusa-batsʰ]
day օր [or]
daytime ցերեկ [tserek]
dead մեռած [meṙats]
dear սիրելի [sireli]
death մահ [mah]
debt պարտք [partkʰ]
deceive (to) խաբել [kẖapvʰel]
decide (to) որոշել [voroshel]
decision որոշում [voroshum]
declaration հայտարարություն [haytararutʰyun]
declare (to) հայտարարել [haytararel]
decorate (to) զարդարել [zartʰarel]
decrease (to) պակասեցնել [pakasetsʰənel]
deep խորունկ [kẖorunk]
deer եղջերու [yeghjeru]
defame (to) զրպարտել [zʰrpartel]
defective թերի [tʰeri]
deficiency պակասություն [pakasutʰyun]
deficient պակաս [pakas]
degree աստիճան [asticẖan]
delicate նուրբ [nurpʰ]
demand խնդրանք [kẖəntʰrankʰ], պահանջ [pahanj]
demand (to) խնդրել [kẖəntʰrel], պահանջել [pahanjel]
demon դև [dev]
den որջ [vorcẖʰ]
dentist ատամնաբույժ [atamnabuzẖ]
deny ժխտել [zẖʰkẖtel]
depart (to) մեկնել [meknel]
depend (to) կախում ունենալ [kakẖum unenal]
deprive (to) զրկել [zʰrkel]
descend (to) իջնել [icẖʰnel]
desert անապատ [anapat]
deserted ամայի [amayi]
design (to) գծագրել [gʰtsagrel]

design նախագիծ [nakhagitʦ]
desirable ցանկալի [ʦʰankali]
desire ցանկություն [ʦʰankutʰyun], փափագ [pʰapʰag]
desire (to) ցանկանալ [ʦʰankanal], փափագել [pʰapʰagel]
desk գրասեղան [gəraseghan]
desperate հուսահատ [husahat]
despise (to) արհամարհել [arhamarhel]
destiny բախտ [bakht], ճակատագիր [ʧhakatagir]
destroy (to) կործանել [kortʦanel]
destruction կործանում [kortʦanum]
detail մանրամասնություն [manramasnutʰyun]
detailed մանրամասն [manramasən]
determine (to) որոշել [voroshel]
develop (to) (trans.) զարգացնել [zargaʦʰənel]
develop (to) (intrans.) զարգանալ [zarganal]
development զարգացում [zargaʦʰum]
devil սատանա [satana]
devoid զուրկ [zurk]
dew ցող [ʦʰogh]
dialect բարբառ [barbaṙ]
diary օրագիր [oragir]
dictate (to) թելադրել [tʰeladrel]
dictionary բառարան [baṙaran]
die (to) մեռնել [meṙnel], մահանալ [mahanal]
differ (to) տարբերել [tarberel]
difference տարբերություն [tarberutʰyun]
different զանազան [zanazan], տարբեր [tarber]
difficult դժվար [dəʒhvar]
difficulty դժվարություն [dəʒhvarutʰyun]
dig (to) փորել [pʰorel]
digest (to) մարսել [marsel]
digestion մարսողություն [marsoghutʰyun]
diligent աշխատասեր [ashkhataser]
dill սամիթ [samitʰ]
dine (to) ճաշել [ʧhashel]
dinner (to) have ~ ճաշել [ʧhashel]
dinner ճաշ [ʧhash], ընթրիք [əntʰrikʰ]
dinner party ճաշկերույթ [ʧhashkeruytʰ]
dinner table ճաշասեղան [ʧʰashaseghan]
direct (to) ուղղել [ughghel], վարել [varel]
directly ուղղակի [ughghaki]
dirt կեղտ [keghtʰ]
dirty կեղտոտ [keghtot]
disappear (to) անհետանալ [anhetanal]
disaster աղետ [aghet]
discontent դժգոհ [dəʒhgoh]
discover (to) հայտնաբերել [haytnaberel]
discovery հայտնաբերում [haytnaberum]
discontinue (to) ընդհատել [ənthatel]
discount (to) զեղչել [zeghʧʰel]
discount զեղչ [zeghʧʰ]
discussion բանավեճ [banaveʧ]
disdain (to) արհամարհել [arhamarhel]
disease հիվանդություն [hivandutʰyun]
disgusted, (to) be ~ զզվել [zəzvel], նողկալ [nokhkal]
disgusting զզվելի [zəzveli], նողկալի [nokhkali]
dish (1) ճաշատեսակ [ʧhashatesak] (food)
dish (2) ափսե [apʰse], պնակ [pəʰnak] (flatware)
dishonest անազնիվ [anazniv], անպարկեշտ [anparkeshtʰ]
dishonesty անազնվություն [anaznəvutʰyun], անպարկեշտություն [anparkeshtutʰyun]
dissent (to) չհամաձայնվել [ʧhəhamadzaynvel]
distance հեռավորություն [heṙavorutʰyun], տարածություն [taraʦutʰyun]
distant հեռավոր [heṙavor]
distribute (to) բաշխել [bashkhel]
disturb (to) խանգարել [khangarel]
divide (to) բաժանել [bazhanel], անջատել [anjatel]
division բաժանմունք [bazhanmunkʰ], բաժանում [bazhanum]
divorce ամուսնալուծում [amusnaluʦum], ապահարզան [apaharzan]
divorced ամուսնալուծված [amusnaluʦvaʦ], բաժանված [bazhanvaʦ]
do (to) անել [anel]
doctor (medical) բժիշկ [bəʒhishk]
dog շուն [shun]
dome գմբեթ [gəmbetʰ]
donkey էշ [esh], ավանակ [avanak]
door դուռ [duṙ]
dot կետ [ket]
doubt կասկած [kaskaʦ]
doubt (to) կասկածել [kaskaʦel]
dove տատրակ [tatrak]
down ներքև [nerkʰev]
drawer դարակ [darak]
dream երազ [yeraz]
dress հագուստ [hakʰust], զգեստ [zgest]
dress (to) հագնվել [hakʰnəvel]
dressmaker (fem.) դերձակուհի [derʦakuhi]
drink խմիչք [khəmiʧʰkʰ], ըմպելի [əmpeli]
drink (to) խմել [khəmel]
drip (to) կաթել [katʰel]
drop կաթիլ [katʰil]
drop (to) ցած գցել [ʦʰaʦ gəʦʰel]
drunk հարբած [harpʰaʦ]
dry չոր [ʧhor]
duck բադ [bad]
due պատշաճ [patshaʧ]
dust փոշի [pʰoshi]
duty պարտականություն [partakanutʰyun]

E

each *ամեն* [amen]
each other *իրար* [irar]
eagle *արծիվ* [artsiv]
ear *ականջ* [akanj]
earring *օղ* [ogh]
earth (planet) *երկիր* [yerkir], (soil) *հող* [hogh]
East *արևելք* [arevelkʰ]
Easter *Զատիկ* [Zatik]
Eastern *արևելյան* [arevelyan]
easy *հեշտ* [heshtʰ], *դյուրին* [dyurin]
eat (to) *ուտել* [utel]
edge *եզերք* [yezerkʰ]
educate (to) *կրթել* [kʰrtʰel]
education *կրթություն* [kʰrtʰutʰyun]
effect *ազդեցություն* [azdetsʰutʰyun]
effect (to) *ազդել* [azdel]
effort *ջանք* [jankʰ], *ճիգ* [chig],
egg *ձու* [dzu]
eggplant *սմբուկ* [sʰmbuk], *բադրիջան* [badrijan]
Egypt *Եգիպտոս* [Yegiptos]
Egyptian (adj.) *եգիպտական* [yegiptakan]
Egyptian (fem.) *եգիպտուհի* [yegiptuhi]
Egyptian (male) *եգիպտացի* [yegiptatsʰi]
eight *ութ* [utʰ]
eighteen *տասնութ* [tasnutʰ]
eighth *ութերորդ* [utʰerortʰ]
eighty *ութսուն* [utʰsun]
elbow *արմունկ* [armunk]
elect (to) *ընտրել* [əntrel]
election *ընտրություն* [əntrutʰyun]
electric *էլեկտրական* [elektrakan]
electricity *էլեկտրականություն* [elektrakanutʰyun]
element *տարր* [tarr]
elephant *փիղ* [pʰigh]
elevate (to) *բարձրացնել* [bartsʰratsʰənel]
emancipate *ազատագրել* [azatagrel]
embassy *դեսպանատուն* [despanatun]
embrace (to) *գրկել* [gʰrkel]
empty *դատարկ* [datark], *պարապ* [parap]
end *վերջ* [verchʰ]
end (to) (intrans.) *վերջանալ* [verchʰanal]
end (to) (trans.) *վերջացնել* [verchʰatsʰənel]
enemy *թշնամի* [tʰʰshnami]
engine *մեքենա* [mekʰena]
engineer *ճարտարագետ* [chartaraget]
England *Անգլիա* [Anglia]
English *անգլիացի* [angliatsʰi] (male), *անգլիուհի* [angliuhi] (female)
English *անգլիական* [angliakan] (adjective)
English (language) *անգլերեն* [angleren]
enough *բավական* [bavakan]
enter (to) *մտնել* [mʰtnel]
entire *ամբողջ* [amboghchʰ]
envelope *ծրար* [tsʰrar]
environment *շրջապատ* [shʰrjapat]
envy *նախանձ* [nakhandz]
equal *հավասար* [havasar]
equality *հավասարություն* [havasarutʰyun]
error *սխալ* [sʰkhal]
essential *էական* [eyakan]
estimate (to) *գնահատել* [gʰnahatel]
etc. *և այլն*, [yev aylʰn]
eternal *հավերժ* [haverzh]
eternity *հավիտենականություն* [havitenakanutʰyun]
Europe *Եվրոպա* [Yevropa]
European (adj.) *եվրոպական* [yevropakan]
European (person) *եվրոպացի* [yevropatsʰi]
evaporate (to) *չոգիանալ* [shogianal]
even *նույնիսկ* [nuynisk], *հարթ* [hartʰ]
evening *երեկո* [yereko]
event *դեպք* [depkʰ]
ever *երբևէ* [yerpʰeve]
every *ամեն* [amen], *յուրաքանչյուր* [yurakʰanchʰyur]
everybody *բոլորը* [bolorə]
everywhere *ամենուրեք* [amenurekʰ], *ամեն տեղ* [amen tegh]
evidence *ապացույց* [apatsʰuytsʰ]
evident *հայտնի* [haytni], *բացահայտ* [batsʰahayt]
evil *չարիք* [chʰarikʰ]
exact *ճշգրիտ* [chʰʰshgrit]
examine (to) *քննել* [kʰʰnnel]
example *օրինակ* [orinak]
excellent *գերազանց* [gerazantsʰ]
except *բացի* [batsʰi]
exception *բացառություն* [batsʰaɨrutʰyun]
exceptional *բացառիկ* [batsʰaɨrik]
exchange *փոխանակում* [pʰokhanakum]
exchange (to) *փոխանակել* [pokhanakel]
exile *աքսոր* [akʰsor]
exist (to) *գոյություն ունենալ* [goyutʰyun unenal]
existence *գոյություն* [goyutʰyun]
exit *ելք* [yelkʰ]
exit (to) *դուրս գալ* [durs gal]
expand (to) *տարածվել* [taratsvel]
expansion *ընդլայնում* [əndlaynum]
experience *փորձառություն* [pʰortsʰaɨrutʰyun]
explain (to) *բացատրել* [batsʰatrel]
explanation *բացատրություն* [batsʰatrutʰyun]
export *արտահանում* [artahanum], *արտածում* [artatsum]
export (to) *արտահանել* [artahanel], *արտածել* [artatsel]
express (to) *արտահայտել* [artahaytel]

expression արտահայտություն [artahaytutʰyun]
exquisite ընտիր [əntir]
exterior (noun) արտաքին(ը) [artakʰin(ə)]
external (adj.) արտաքին [artakʰin]
extreme(ly) չափազանց [čʰapʰazaŧsʰ]
eye աչք [ačʰkʰ]
eyebrow հոնք [honkʰ]
eyeglass ակնոց [aknoŧsʰ]

F

facade ճակատ [čakat]
face երես [yeres]
fact փաստ [pʰast], in ~ իրոք [irokʰ]
factory գործարան [gorŧsaran]
fail (to) ձախողվել [ʤzaxoghvel]
fairy tale հեքիաթ [hekʰyatʰ]
faith հավատք [havatkʰ]
faithful հավատարիմ [havatarim]
fake կեղծ [keghŧs]
fake (to) կեղծել [keghŧsel]
falcon բազե [baze]
fall աշուն [ašhun] (season)
fall (to) ընկնել [ənknel]
false կեղծ [keghŧs], սուտ [sut]
fame համբավ [hambav]
family ընտանիք [əntanikʰ]
family name ազգանուն [azganun]
far հեռու [heṙu]
farm ագարակ [agarak]
farmer ագարակապան [agarakapan]
fast արագ [arag]
fat գեր [ger], to get ~ գիրանալ [giranal]
fate բախտ [bakht]
father հայր(իկ) [hayr(ik)]
father-in-law (of a woman) կեսրայր [kesrayr], (of a man) աներ [aner]
fatherland հայրենիք [hayrenikʰ]
fault հանցանք [hanŧsʰankʰ], թերություն [tʰerutʰyun]
faulty թերի [tʰeri]
fear վախ [vakh]
fear (to) վախենալ [vakhenal]
feast խնջույք [kh̰ənjuykʰ]
feather փետուր [pʰetur]
feel (to) զգալ [ᵊzgal], to ~ cold մրսել [mərsel]
feeling զգացում [ᵊzgaŧsʰum]
female իգական [ikʰakan]; էգ [ekʰ]
festive տոնական [tonakan]
fiancé նշանած [nᵊshanaʦ]
field արտ [art], դաշտ [dasht]
fifteen տասնհինգ [tasnᵊhing]
fifth հինգերորդ [hingerortʰ]
fiftieth հիսուներորդ [hisunerortʰ]
fifty հիսուն [hisun]
fight (to) կռվել [kᵊṙvel]
fight կռիվ [kᵊṙiv]
fill (to) լցնել [lʰŧsʰnel]
finally վերջապես [verčʰapes]
find գտնել [gᵊtnel]
fine նուրբ [nurpʰ]
finger մատ [mat]
fingernail եղունգ [yeghung]
finish (to) ավարտել [avartel], վերջացնել [verčʰaŧsʰᵊnel]
finished, to be ~ վերջանալ [verčʰanal]
fire կրակ [krak], հրդեհ [hᵊrdeh]
first առաջին [aṙačʰin]
first of all նախ և առաջ [nakh yev aṙačʰ]
fish ձուկ [ʤzuk]
fisherman ձկնորս [ʤzᵊknors]
fist բռունցք [bᵊṙunŧsʰkʰ]
five հինգ [hing]
flag դրոշ(ակ) [droš(ak)]
flat (1) (adj.) տափակ [tapʰak], հարթ [hartʰ]; (2) (noun) հարկաբաժին [harkabaž̰in]
flame բոց [boŧsʰ]
flea լու [lu]
flee (to) փախչել [pʰakh̰čʰel]
flesh միս [mis]
flight թռիչք [tʰᵊṙič̣kʰ]; փախուստ [pʰakh̰ust]
flock երամ [yeram], հոտ [hot]
floor (in a room) տախտակամած [takh̰takamaʦ]
floor (in a building) հարկ [hark]
flour ալյուր [alyur]
flow (to) թափվել [tʰapʰvel], հոսել [hosel]
flower ծաղիկ [ʦaghik]
flu հարբուխ [harpʰukh̰]
fly ճանճ [čʰanč̣]
fly (to) թռչել [tʰᵊṙčʰel]
fold (to) ծալել [ʦalel]
follow (to) հետևել [hetevel]
following հաջորդ [hajortʰ], հետևյալ [hetevyal]
food (nutrition) ուտելիք [utelikʰ]
food (cooked) կերակուր [kerakur]
fool խենթ [kh̰entʰ]
foot ոտք [votkʰ]
for համար [hamar] (postp.)
forbid (to) արգելել [argelel]
force ուժ [už̰]
forearm բազուկ [bazuk]
forehead ճակատ [čakat]
foreign օտար [otar]
forest անտառ [antaṙ]
forget (to) մոռանալ [moṙanal]
forgetful մոռացկոտ [moṙaŧsʰkot]
forgive (to) ներել [nerel]
form ձև [ʤzev]
former նախկին [nakh̰kin]
fortress ամրոց [amroŧsʰ], բերդ [bertʰ]

fork պատառաքաղ [pataṙakʰagh]
forty քառասուն [kʰaṙasun]
found (to) հիմնել [himnel]
fountain աղբյուր [aghpyur], ավազան [avazan]
four չորս [cẖʰors]
fourteen տասնչորս [tasnᵊcẖʰors]
fourth չորրորդ [cẖʰorrorʰtʰ]
fox աղվես [aghves]
frame չրջանակ [sẖʰᵊrjanak]
France Ֆրանսիա [Fransia]
frank անկեղծ [ankeghtsʰ]
free ազատ [azat]; ձրի [dzᵊri]
free (to) oneself (intrans.) ազատվել [azatvel]
free (to) (trans.) ազատել [azatel]
freedom ազատություն [azatutʰyun]
freeze (to) (intrans.) սառչել [saṙcẖʰel]
freeze (to) (trans.) սառեցնել [saṙetsʰᵊnel]
French (male) ֆրանսիացի [fransiatsʰi]
French (language) ֆրանսերեն [franseren]
French (adj.) ֆրանսիական [fransiakan]
French (fem.) ֆրանսուհի [fransuhi]
frequent(ly) հաճախ [hacẖakẖ]
frequent (to) հաճախել [hacẖakẖel]
fresh թարմ [tʰarm]
freshen (to) թարմացնել [tʰarmatsʰᵊnel]
Friday ուրբաթ [urbatʰ]
friend (male) բարեկամ [barekam], ~ (fem.) բարեկամուհի [barekamuhi]
friendship բարեկամություն [barekamutʰyun], ընկերություն [ənkerutʰyun]
front ճակատ [cẖakat]
fruit պտուղ [pᵊtughʰ], միրգ [mirkʰ]
fulfill (to) կատարել [katarel], իրագործել [iragortsel]
full լեցուն [letsʰun]
furniture կահույք [kahuykʰ]
furrow ակոս [akos]
futile սին [sin], ունայն [unayn]
future ապագա [apaga], ապառնի [apaṙni] (grammar)

G

game խաղ [kẖaghʰ]
garbage աղբ [aghp]
garden պարտեզ [partez]
gardener պարտիզպան [partizpan]
garlic սխտոր [sᵊkẖtor]
gather (to) հավաքվել [havakʰvel]
gathering հավաքույթ [havakʰuytʰ]
gender սեռ [seṙ]
general (adj.) ընդհանուր [əntʰhanur]
general (noun) զորավար [zoravar]
generation սերունդ [serund]
gentle ազնիվ [azniv]
genocide ցեղասպանություն [tsʰeghaspanutʰyun]
geography աշխարհագրություն [aṩkẖarhagrutʰyun]
geologist երկրաբան [yerkraban]
geology երկրաբանություն [yerkrabanutʰyun]
Georgia (Caucasus) Վրաստան [Vrastan]
Georgian (adj.) վրացական [vratsʰakan]
Georgian (fem.) վրացուհի [vratsʰuhi]
Georgian (lang.) վրացերեն [vratsʰeren]
Georgian (male) վրացի [vratsʰi]
German (adj.) գերմանական [germanakan]
German (fem.) գերմանուհի [germanuhi]
German (language) գերմաներեն [germaneren]
German (male) գերմանացի [germanatsʰi]
Germany Գերմանիա [Germania]
get (to) ստանալ [stanal], դառնալ [daṙnal]
girl աղջիկ [aghcẖʰik]
give (to) տալ [tal], to ~ a present նվիրել [nᵊvirel]
glad ուրախ [urakẖ]
glass ապակի [apaki]
glorious փառավոր [pʰaṙavor]
glory փառք [pʰaṙkʰ] glory
glove ձեռնոց [dzeṙnotsʰ]
go (to) գնալ [gᵊnal]
goat այծ [aytsʰ]
God Աստված [astvatsʰ]
godchild սան(իկ) [san(ik)]
godfather քավոր [kʰavor], կնքահայր [kᵊnkʰahayr]
godmother քավորակին [kʰavorakin], կնքամայր [kᵊnkʰamayr]
gold ոսկի [voski]
golf (ծովա)ծոց [(tsova)tsotsʰ]
good լավ [lav], բարի [bari]
good-hearted բարեսիրտ [baresirt]
goose սագ [sag]
Gospel ավետարան [avetaran]
gossip բամբասանք [bambasankʰ]
govern կառավարել [kaṙavarel]
government կառավարություն [kaṙavarutʰyun]
governor կառավարիչ [kaṙavariẖʰ]
grace չնորհ [sẖʰᵊnorh]
graceful չնորհալի [sẖʰᵊnorhali]
grain հատիկ [hatik], կուտ [kut]
grammar քերականություն [kʰerakanutʰyun]
grandchild թոռնիկ [tʰoṙnik]
granddaughter թոռնուհի [tʰoṙnuhi]
grandfather մեծ հայր [mets hayr], պապ(իկ) [pap(ik)]
grandson տղա թոռ [tʰoṙ]
grapes խաղող [kẖaghogh]
grass խոտ [kẖot]
gratis ձրի [dzᵊri]
graze (to) արածել [aratsel]

gray գորշ [gorsh]
great մեծ [mets]
Greece Հունաստան [Hunastan]
greedy ագահ [agah]
Greek հունական [hunakan], հույն [huyn]
Greek (language) հունարեն [hunaren]
green կանաչ [kanach^{h}]
grey մոխրագույն [mokhraguyn]
grief վիշտ [visht]
grind (to) աղալ [aghal]
grocery նպարեղեն [n^{ə}pareghen]
ground հատակ [hatak]
group խումբ [khumb]
grow (to) մեծանալ [metsanal], աճել [achel]
growth աճ [ach]
guarantee (to) երաշխավորել [yerashkhavorel]
guarantee (to) երաշխավորություն [yerashkhavorut^{h}yun]
guest հյուր [hyur]
guest room հյուրասենյակ [hyurasenyak]
guide (to) առաջնորդել [aṙachnortʰel]
guilt հանցանք [hantsʰankʰ], մեղք [meghkʰ]
guilty մեղավոր [meghavor]
gun հրացան [hratsʰan]
gypsy գնչու [g^{ə}nchʰu]

H

habit սովորություն [sovorutʰyun]
hair մազ [maz]
half կես [kes]
hall սրահ [s^{ə}rah]
ham (խոզի) ապուխտ [(khozi) apukht]
hammer մուրճ [murch]
hand ձեռք [dzeṙkʰ]
handful ափ [apʰ]
handicraft արհեստ [arhest]
hang (to) կախել [kakhel]
hangman դահիճ [dahich]
happen պատահել [patahel]
happiness երջանկություն [yerjankutʰyun]
happy երջանիկ [yerjanik], դոհ [goh]
harbor նավահանգիստ [navahangist]
hard պինդ [pind], դժվար [d^{ə}zhvar]
hardly հազիվ [haziv], դժվար թե [d^{ə}zhvar tʰe]
hare նապաստակ [napastak]
harmonious համերաշխ [hamerashkh], ներդաշնակ [nerdashnak]
harmony համերաշխություն [hamerashkhutʰyun], ներդաշնակություն [nerdashnakutʰyun] haste չտապողականություն [shtapoghakanutʰyun]
hasten (to) չտապել [shtapel]
hat գլխարկ [g^{ə}lkhark]
hate (to) ատել [atel]
hatred ատելություն [atelutʰyun]
haughty մեծամիտ [metsamit], գոռոզ [goṙoz]
have (to) ունենալ [unenal]
hazelnut կաղին [kaghin]
he նա [na]
head գլուխ [g^{ə}lukh]
health առողջություն [aṙoghchʰutʰyun]
hear (to) լսել [l^{ə}sel]
heart սիրտ [sirt]
heat տաքություն [takʰutʰyun]
heaven երկինք [yerkinkʰ]
heavenly երկնային [yerknayin]
heavy ծանր [tsan^{ə}r]
height բարձրություն [bartsʰrutʰyun]
heir ժառանգ [zhaṙang], ժառանգորդ [zhaṙangortʰ]
hell դժոխք [d^{ə}zhokhkʰ]
help օգնություն [okʰnutʰyun]
help (to) օգնել [okʰnel]
helper օգնական [okʰnakan]
hen հավ [hav]
here այստեղ [aystegh]
heritage ժառանգություն [zhaṙangutʰyun]
hero հերոս [heros]
heroic հերոսական [herosakan]
heroically հերոսաբար [herosabar]
high բարձր [bartsʰ^{ə}r]
hill բլուր [b^{ə}lur]
him իրեն [iren], նրան [n^{ə}ran]
himself ինքնիրեն [inkʰniren]
hire (to) վարձել [vartsʰel]
his նրա [n^{ə}ra]
historian պատմաբան [patmaban]
history պատմություն [patmutʰyun]
hit խփել [khʰp^{ʰ}el]
hold (to) բռնել [bʰ^{ə}ṙnel]
hole ծակ [tsak]
holiday արձակուրդ [artsʰakurt], տոն [ton]
holy սուրբ [surpʰ]
honest ազնիվ [azniv], պարկեշտ [parkesht]
honesty ազնվություն [azn^{ə}vutʰyun]
honey մեղր [megh^{ə}r]
honor պատիվ [pativ]
honor (to) պատվել [patvel]
hook կեռ [keṙ]
hope հույս [huys]
hope (to) հուսալ [husal]
horn եղջյուր [yeghjyur]
horrible սոսկալի [soskali]
horse ձի [dzi]
hospitable հյուրասեր [hyuraser]
hospital հիվանդանոց [hivandanotsʰ]
hospitality հյուրասիրություն [hyurasirutʰyun]
hotel պանդոկ [pandok]
hour ժամ [zham]
hourly ժամական [zhamakan]

house *տուն* [tun]
housewife *տանտիկին* [tantikin]
how? *ի՞նչպես* [inch^{h}pes?]
how many? *քանի՞* [k^{h}ani?]
how much? *ո՞րչափ* [vorch^{h}ap^{h}?], *ո՞րքան*, [vork^{h}an?]
human being *մարդ* [mart^{h}]
humble *խոնարհ* [kẖonarh]
humid *խոնավ* [kẖonav]
humidity *խոնավություն* [kẖonavut^{h}yun]
hundred *հարյուր* [haryur]
hungry *սոված* [sovats]
hunt (to) *որսալ* [vorsal]
hunter *որսորդ* [vorsort^{h}]
hunting *որս* [vors]
hurry *շտապողականություն* [sẖtapoghakanut^{h}yun]
hurry (to) *շտապել* [sẖtapel]
husband *ամուսին* [amusin]
hyena *բորենի* [boreni]
hypocrite *կեղծավոր* [keghtsavor]

I

I *ես* [yes]
ice *սառույց* [saṙuyts^{h}]
ice-cream *պաղպաղակ* [paghpaghak]
idea *գաղափար* [gaghap^{h}ar]
if *եթե* [yet^{h}e]
ignorant *տգետ* [tget], *անգետ* [anget]
ill *հիվանդ* [hivand]
illness *հիվանդություն* [hivandut^{h}yun]
illiterate *անգրագետ* [ang^{ə}raget]
image *պատկեր* [patker]
imagination *երևակայություն* [yerevakayut^{h}yun]
imagine (to) *երևակայել* [yerevakayel]
immaculate *անարատ* [anarat], *անթերի* [ant^{h}eri]
immediately *անմիջապես* [anmijapes], *իսկույն* [iskuyn]
immigrate (to) *ներգաղթել* [nergaght^{h}el]
immobile *անշարժ* [anshar$\dot{z}$h]
immoral *անբարոյական* [anbaroyakan]
immortal *անմահ* [anmah]
impatient *անհամբեր* [anhamber]
implore (to) *աղաչել* [aghach^{h}el]
import (to) *ներածել* [neratsel]
important *կարևոր* [karevor]
imprudent *անխելք* [ankẖelk^{h}], *անխոհեմ* [ankẖohem]
impudent *աներես* [aneres]
in *մեջ* [mech^{h}] (postp.)
inattentive *անուշադիր* [anushadir]
income *եկամուտ* [yekamut]
increase *հավելում* [havelum]
increase (to) *ավելացնել* [avelats^{h}^{ə}nel]
independent *անկախ* [ankakẖ]
indict (to) *ամբաստանել* [ambastanel]
individual *անհատ* [anhat]
Indo-European *հնդեվրոպական* [h^{ə}ndyevropakan]
industrious *աշխատասեր* [ashkẖataser]
industry *արդյունաբերություն* [art^{h}yunaberut^{h}yun]
infant *մանուկ* [manuk]
inflame (to) *բորբոքել* [borbok^{h}el]
influence *ազդեցություն* [azdets^{h}ut^{h}yun]
influence (to) *ազդել* [azdel]
influential *ազդեցիկ* [azdets^{h}ik]
inform (to) *հաղորդել* [haghort^{h}el]
informed *տեղյակ* [teghyak], (to) get ~ *տեղեկանալ* [teghekanal]
inherit (to) *ժառանգել* [zẖaṙangel]
inheritance *ժառանգություն* [zẖaṙangut^{h}yun]
ink *թանաք* [t^{h}anak^{h}]
innocent *անմեղ* [anmegh]
inside *ներս* [ners]
insect *միջատ* [mijat]
insist (to) *պնդել* [p^{ə}ndel]
instantaneous *վայրկենական* [vayrkenakan]
instead *փոխանակ* [p^{h}okẖanak] (prepos.), *փոխարեն* [p^{h}okẖaren] (postp.)
instinct *բնազդ* [b^{ə}nazd]
instrument *գործիք* [gortsik^{h}]
instrumental (case) *գործիական* [gortsiakan]
insurance *ապահովագրություն* [apahovagrut^{h}yun]
intellectual *մտավորական* [m^{ə}tavorakan]
intelligent *խելացի* [kẖelats^{h}i]
interest 1. *հետաքրքրություն* [hetak^{h}^{ə}rk^{h}rut^{h}yun]; 2. *տոկոս* [tokos] (%)
interesting *հետաքրքրական* [hetak^{h}^{ə}rk^{h}rakan]
interpret (to) *մեկնաբանել* [meknabanel], *թարգմանել* [t^{h}argmanel]
interpretation *մեկնաբանություն* [meknabanut^{h}yun]
interruption *ընդմիջում* [əndmijum]
invent (to) *հնարել* [h^{ə}narel]
invention *գյուտ* [gyut]
investigate (to) *հետազոտել* [hetazotel]
investigation *հետազոտություն* [hetazotut^{h}yun]
invitation *հրավեր* [hraver]
invite (to) *հրավիրել* [hravirel]
iron (1) *երկաթ* [yerkat^{h}] (metal); (2) *արդուկ* [art^{h}uk] (appliance)
irregular *անկանոն* [ankanon]
irregularity *անկանոնություն* [ankanonut^{h}yun]
island *կղզի* [k^{ə}ghzi]
Italian (language) *իտալերեն* [italeren]
Italian (male) *իտալացի* [italats^{h}i]

Italian (adj.) *իտալական* [italakan]
Italian (fem.) *իտալուհի* [italuhi]
Italy *Իտալիա* [Italia]
its *իր* [ir], *նրա* [nᵊra]
ivory *փղոսկր* [pʰᵊghoskᵊr]

J

jail *բանտ* [bant]
jam *պտղանուշ* [pᵊtghanuš]
January *հունվար* [hunvar]
Japan *Ճապոնիա* [Čaponia]
Japanese (male) *ճապոնացի* [čaponatsʰi]
Japanese (fem.) *ճապոնուհի* [čaponuhi]
Japanese (adj.) *ճապոնական* [čaponakan]
Japanese (language) *ճապոներեն* [čaponeren]
jar *կարաս* [karas]
jaw *կզակ* [kᵊzak]
Jesus *Հիսուս* [Hisus]
Jew *հրեա* [hᵊrya]
jewel *գոհար* [gohar]
jewelry *գոհարեղեն* [gohareghen]
Jewish (fem.) *հրեուհի* [hrehuhi]
Jewish (adj.) *հրեական* [hreakan]
joint (anatom.) *հոդ* [hod]
job *գործ* [gorts]
join (to) *միանալ* [mianal]
journey *ճամփորդություն* [čampʰortʰutʰyun]
joy *ուրախություն* [urakhutʰyun]
joyous *զվարթ* [zᵊvartʰ]
judge (to) *դատել* [datel]
judge (noun) *դատավոր* [datavor]
juice (*մրգի*) *հյութ* [(mᵊrkʰi) hyutʰ]
July *հուլիս* [hulis]
June *հունիս* [hunis]
just *արդար* [artʰar], *ճշգրիտ* [čhᵊshgrit], *ճիշտ* [čhišt]
justice *արդարություն* [artʰarutʰyun]

K

keep (to) *պահել* [pahel]
kettle *կաթսա* [katʰsa]
key *բանալի* [banali]
kick *աքացի* [akʰatsʰi], *քացի* [kʰatsʰi]
kick (to) (*ա*)*քացի տալ* [(a)katsʰi tal]
kind (1) (adj.) *բարի* [bari]
kind (2) (noun) *տեսակ* [tesak], what kind? *ի՞նչ տեսակ* [inchʰ tesak?]
kindle (to) *վառել* [varel], *այրել* [ayrel]
king *թագավոր* [tʰakʰavor], *արքա* [arkʰa]
kingdom *թագավորություն* [tʰakʰavorutʰyun]
kiss *համբույր* [hampʰuyr]
kiss (to) *համբուրել* [hampʰurel], to ~ each other *համբուրվել* [hampʰurvel]
kitchen *խոհանոց* [khohanotsʰ]
knee *ծունկ* [tsunk]
kneel (to) *ծնրադրել* [tsənradrel]
knife *դանակ* [danak]
knot *կապ* [kap], *հանգույց* [hanguytsʰ]
know (to) *գիտենալ* [gitenal]
knowledge *գիտելիք* [gitelikʰ]
known (*հանրա*)*ծանոթ* [(hanra)tsanotʰ]

L

lake *լիճ* [lich]
lamb *գառ* [gaṙ]
lame *կաղ* [kagh]
lament *ողբալ* [voghpʰal]
land *երկիր* [yerkir], *ցամաք* [tsʰamakʰ]
landlord *տանտեր* [tanter]
language *լեզու* [lezu]
lantern *լապտեր* [lapter]
lap *գիրկ* [girk]
last *վերջին* [verchʰin]
late *ուշ* [ush]
late (to) be ~ *ուշանալ* [ushanal]
laugh (to) *ծիծաղել* [tsitsaghel], to ~ at *ծաղրել* [tsaghrel]
law *օրենք* [orenkʰ]
lawsuit *դատ* [dat]
lawyer *իրավաբան* [iravaban], *փաստաբան* [pʰastaban]
layer *շերտ* [shert], *խավ* [khav]
lead (to) *առաջնորդել* [aṙachʰnortʰel]; *ղեկավարել* [ghekavarel]
leader *առաջնորդ* [aṙachʰnortʰ]
leaf *տերև* [terev], *թերթ* [tʰertʰ]
learn (to) *սովորել* [sovorel], *տեղեկանալ* [teghekanal]
leather *կաշի* [kashi]
leave (to) *մեկնել* [meknel]
lecturer *դասախոս* [dasakhos]
left (side) *ձախ* [dzakh]
left-handed *ձախլիկ* [dzakhlik]
leg *սրունք* [sᵊrunkʰ], *ոտք* [votkʰ]
lemon *կիտրոն* [kitron], *լիմոն* [limon]
length *երկարություն* [yerkarutʰyun]
lentil *ոսպ* [vosp]
less *պակաս* [pakas], *նվազ* [nəvaz]
lesson *դաս* [das]
let (to) *թողնել* [tʰoghnel]
letter (1) *նամակ* [namak] (written communication)
letter (2) *գիր* [gir], *տառ* [taṙ] (graphic sign)
level *մակարդակ* [makardak]
level (to) *հարթել* [hartʰel]
liberate (to) *ազատել* [azatel]
liberty *ազատություն* [azatutʰyun]
lick (to) *լիզել* [lizel]
lie (down) (to) *պառկել* [paṙkel]
lie *սուտ* [sut]

lie (to) *սուտ ասել* [sut asel], *ստել* [sᵊtel]
life *կյանք* [kyankʰ]
lift *բարձրացնել* [bartsʰratsʰᵊnel]
light (adj.) *թեթև* [tʰetʰev]
light (noun) *լուս* [luys]
lighten (to) *փայլատակել* [pʰaylatakel]
like *նման* [nᵊman] (postp.)
like (to) *հավանել* [havanel]
lily *շուշան* [shushan]
limit *սահման* [sahman]
line *գիծ* [gits]
line (in writing) *տող* [togh]
linguistics *լեզվաբանություն* [lezvabanutʰyun]
lining *աստառ* [astaṙ]
lion *առյուծ* [aṙyuts]
lip *շրթունք* [shᵊrtʰunkʰ]
list *ցուցակ* [tsʰutsʰak]
listen (to) *լսել* [lᵊsel]
literature *գրականություն* [gᵊrakanutʰyun]
little *քիչ* [kʰichʰ], a ~ *մի քիչ* [mi kʰichʰ]
live (to) *ապրել* [aprel]
lively *աշխուժ* [ashkhuyzh]
liver *լյարդ* [lyard]
living room *նստասենյակ* [nᵊstasenyak]
load *բեռ* [beṙ]
loan *փոխառություն* [pʰokhaṙutʰyun]
locative (case) *ներգոյական* [nergoyakan]
lock (to) *կողպել* [koghpel]
lock *կողպեք* [koghpekʰ]
long *երկար* [yerkar]
Long live! *կեցցե՛* [ketsʰtsʰe!]
look (to) *նայել* [nayel]
Lord *Տեր* [Ter]
lose (to) *կորցնել* [kortsʰᵊnel]
loss *կորուստ* [korust]
loud *բարձրաձայն* [bartsʰradzayn]
love *սեր* [ser], to fall in ~ *սիրահարվել* [siraharvel]
love (to) *սիրել* [sirel]
lover *սիրահար* [sirahar]
low *ցած* [tsʰats]
lower (to) *իջեցնել* [ijetsʰᵊnel]
luck *բախտ* [bakht]
lucky *բախտավոր* [bakhtavor]
lukewarm *գոլ* [gol]
lullaby *օրոր* [oror]
lung *թոք* [tʰokʰ]

M

machine *մեքենա* [mekʰena]
mad *խենթ* [khentʰ]
madam *տիկին* [tikin]
magazine (monthly) *ամսագիր* [amsagir]
magpie *կաչաղակ* [kachʰaghak]
make (to) *անել* [anel], *շինել* [shinel]
male *արու* [aru]
man *մարդ* [mart], *տղամարդ* [tᵊghamartʰ], *այր* [ayr]
manner *եղանակ* [yeghanak]
map *քարտեզ* [kʰartez]
marble *մարմար* [marmar]
March *մարտ* [mart]
mark *նշան* [nᵊshan], *թիվ* [tʰiv]
market *շուկա* [shuka]
marriage *ամուսնություն* [amusnutʰyun]
married *ամուսնացած* [amusnatsʰats]
marry (to) *ամուսնանալ* [amusnanal]
marvelous *հիանալի* [hianali]
mask *դիմակ* [dimak]
master *վարպետ* [varpet]
match (to) *զուգանալ* [zuganal]
match *մրցում* [mᵊrtsʰum]; *խաղ* [khagh]; *լուցկի* [lutsʰki]
material *նյութ* [nyutʰ]
materialist *նյութապաշտ* [nyutʰapasht]
mature *հասուն* [hasun]
maturity *հասունություն* [hasunutʰyun]
May *մայիս* [mayis]
me *ինձ* [indz]
meadow *մարգագետին* [markʰagetin]
meal *ճաշ* [chash], *կերակուր* [kerakur]
mean *չար* [chʰar]
mean (to) *նշանակել* [nᵊshanakel]
meaning *իմաստ* [imast], *նշանակություն* [nᵊshanakutʰyun]
means *միջոց* [mijotsʰ]
measure *չափ* [chʰapʰ]
meat *միս* [mis]
medical *բժշկական* [bᵊzhᵊshkakan]
medicine *բժշկություն* [bᵊzhshkutʰyun]; *դեղ* [degh]
medication *դեղ* [degh]
meet (to) *հանդիպել* [handipel]
meeting *հանդիպում* [handipum], *ժողով* [zhoghov], *հանդիպում* [handipum]
melody *մեղեդի* [meghedi]
melon *սեխ* [sekh]
melt (to) *հալվել* [halvel], *հալեցնել* [haletsʰᵊnel]
member *անդամ* [antʰam]
memory *հիշողություն* [hishoghutʰyun]
merchandise *ապրանք* [aprankʰ]
mercy *գութ* [gutʰ], *ողորմություն* [voghormutʰyun]
message *լուր* [lur], *պատգամ* [patgam]
metal *մետաղ* [metagh]
meticulous *բծախնդիր* [bᵊtsakhᵊntʰir]
midday *կեսօր* [kesor]
middle *մեջտեղ* [mechtegh]
midnight *կեսգիշեր* [kesgisher]
mild *մեղմ* [meghm]

military զինվորական [zinvorakan]
milk կաթ [katʰ]
million միլիոն [milion]
mind միտք [mitkʰ]
mine իմը [imə]
mineral հանքային [hankʰayin]
minute րոպե [rope]; վայրկյան [vayrkyan]
mirror հայելի [hayeli]
miserable թշվառ [tʰəʂvaṙ]
miss օրիորդ [oriortʰ]
mistake սխալ [səkʰal], make a ~ սխալվել [səkʰalvel]
Mister, Mr. պարոն [paron]
mix (to) խառնել [kʰaṙnel]
mixed խառն [kʰaṙən]
mob ամբոխ [ambokʰ]
modern արդի [ardi]
modest համեստ [hamest]
momentarily վայրկենապես [vayrkenapes]
monarch արքա [arkʰa]
money դրամ [dram]
monkey կապիկ [kapik]
month ամիս [amis]
monthly ամսական [amsakan]
monument հուշարձան [huʂardzan]
mood տրամադրություն [tramadrutʰyun]
moon լուսին [lusin]
moral բարոյական [baroyakan]
more ավելի [aveli]
morning առավոտ [aṙavot]
mother մայր(իկ) [mayr(ik)]
mother-in-law (of a woman) (ս)կեսուր [(s)kesur], ~ (of a man) զոքանչ [zokʰanchʰ]
motion շարժում [ʃarzhum]
mount (to) բարձրանալ [bartsʰranal]
mountain լեռ [leṙ]
mourn (to) սգալ [səkʰal]
mouse մուկ [muk]
mouth բերան [beran]
move (to) (trans.) շարժել [ʃarzhel]
move (to) (intrans.) շարժվել [ʃarzhəvel]
movement շարժում [ʃarzhum]
movie ֆիլմ [film]
much շատ [ʃat]
mud ցեխ [tsʰekʰ]
multiply (to) (trans.) բազմացնել [bazmatsʰənel]
multiply (to) (intrans.) բազմանալ [bazmanal]
muscle մկան [məkan]
mushroom սունկ [sunk]
music երաժշտություն [yerazhəʃtutʰyun], նվագ [nəvag]
musician երաժիշտ [yerazhiʃt]
mustard մանանեխ [mananekʰ]
mutual փոխադարձ [pʰokʰadartsʰ]
my իմ [im]

N

nail մեխ [mekʰ]
naive միամիտ [miamit]
naked մերկ [merk]
name անուն [anun]
name (to) անվանել [anvanel]
namely այսինքն [aysinkʰən]
narrow նեղ [negʰ]
nation ազգ [azg]
national ազգային [azgayin]
natural բնական [bənakan]
nature բնություն [bənutʰyun]
naughty չար [cʰar]
near մոտ [mot]
neat կոկիկ [kokik]
nebulous ամպամած [ampamats]
necessary անհրաժեշտ [anhrazheʃt]
neck վիզ [viz]
needle ասեղ [asegʰ]
negative ժխտական [zhəkʰtakan]
neighbor դրացի [dratsʰi]
neighborhood թաղ [tʰagʰ]
nerve ջիղ [jigʰ]
nervous ջղային [jəghayin]
nest բույն [buyn]
neutral չեզոք [cʰezokʰ]
never երբեք [yerpʰekʰ]
new նոր [nor]
New Year Նոր տարի [Nor tari]
news լուր(եր) [lur(er)]
newspaper (daily) օրաթերթ [oratʰertʰ]
next հաջորդ [hajortʰ]
nice սիրալիր [siralir]
night գիշեր [gisʰer]
nightgown գիշերանոց [gisʰeranotsʰ]
nine ինը [inə]
nineteen տասնինը [tasninə]
ninety իննսուն [innəsun]
ninth իններորդ [innerort]
no ոչ [vocʰ]
noble ազնիվ [azniv], ազնվական [aznəvakan]
nobility ազնվականություն [aznəvakanutʰyun]
nobody ոչ ոք [vocʰ vokʰ], ոչ մեկը [vocʰ mekə]
noise աղմուկ [aghmuk]
nominative (case) ուղղական [ughghakan]
normal բնականոն [bənakanon]
north հյուսիս [hyusis]
northern հյուսիսային [hyusisayin]
nose քիթ [kʰitʰ]
not չէ, ոչ, չ- [cʰe, vocʰ, cʰ-] ~ at all բնավ [bənav], բոլորովին [bolorovin]
note (1) (memo) երկտող [yerktogh]
note (2) (mark) թվանշան [tʰəvanəʃan]

notion գաղափար [gaghapʰar]
novel վեպ [vep]
now հիմա [hima], այժմ [ayzhᵊm]
nucleus կորիզ [koriz], միջուկ [mijuk]
number համար [hamar], թիվ [tʰiv]
numeral թվական [tᵊvakan]
numerous բազմաթիվ [bazmatʰiv]
nut ընկույզ [ənkuyz], կաղին [gaghin]
nutrition սնունդ [sᵊnund]

O

oak կաղնի [kaghni]
oath երդում [yertʰum]
object առարկա [aṙarka], խնդիր [kẖəntʰir]
object (to) առարկել [aṙarkel]
objection առարկություն [aṙarkutʰyun]
observation դիտողություն [ditoghutʰyun]
observe (to) դիտել [ditʰel]
obvious բացահայտ [batsʰahayt]
occupation (1) գրավում [gᵊravum]; (2) զբաղմունք [zbaghmunkʰ] (profession)
occupy (to) (trans.) գրավել [gᵊravel]
occupy (to) oneself զբաղվել [zbaghvel]
occur (to) պատահել [patahel]
ocean օվկիանոս [ovkianos]
of course անշուշտ [anshusht]
off հեռու [heṙu]
offer առաջարկել [aṙajʰarkel], ընծայել [əntsayel]
office գրասենյակ [gᵊrasenyak]
officer սպա [spa], պաշտոնյա [pashtonya]
often հաճախ [hajakh]
oil յուղ [yugh]
oily յուղոտ [yughot]
olive ձիթապտուղ [dzitʰapətugh]
olive oil ձիթայուղ [dzitʰayugh]
old (things) հին [hin]; ~ (people) ծեր [tser]
omelet ձվածեղ [dzᵊvatsegh]
on վրա [vra]
one մեկ [mek], մի [mi]
onion սոխ [sokh]
only միայն [miayn]
open (to) բանալ [banal]
open բաց [batsʰ]
opening բացում [batsʰum]
operation (medical) վիրահատություն [virahatutʰyun]; գործողություն [gortsoghutʰyun]
opinion կարծիք [kartsikʰ]
opponent հակառակորդ [hakaṙakortʰ]
opposite դիմաց [dimatsʰ]
optimist լավատես [lavates]
or կամ [kam]
orange (fruit) նարինջ [narinj]
orange (color) նարնջագույն [narᵊnjaguyn]
orchestra նվագախումբ [nᵊvagakẖumb]
order (to) հրամայել [hramayel] (to command), պատվիրել [patvirel] (to direct to be supplied)
order (1) հրաման [hraman]
order (2) կարգ [karkʰ] (succession, sequence), կարգապահություն [karkʰapahutʰyun] (discipline), orderly կարգապահ [karkʰapah]
ordinary հասարակ [hasarak]
organize (to) կազմակերպել [kazmakerpel]
origin ծագում [tsakʰum]
original յուրօրինակ [yurorinak], ինքնատիպ [inkʰnatip]
originally սկզբնապես [skᵊzbnapes]
ornament զարդ [zartʰ]
orphan որբ [vorpʰ]
orphanage որբանոց [vorpʰanotsʰ]
orthography ուղղագրություն [ughghagrutʰyun]
other ուրիշ [uriʃ], մյուս [myus]
otherwise այլապես [aylapes]
our մեր [mer]
out դուրս [durs]
oven փուռ [pʰuṙ], վառարան [vaṙaran]
over վրա [on] (postpos.), it is ~ վերջացավ [verchʰatsʰav]
overturn տապալել [tapalel]
overshoe կրկնակոշիկ [kᵊrknakoshik]
own ունենալ [unenal]
owner տեր [ter], սեփականատեր [sepʰakanater]
ox եզ [yez]

P

pact դաշինք [dashinkʰ]
page էջ [ej]
pain ցավ [tsʰav]
paint ներկ [nerk]
paint (to) ներկել [nerkel], նկարել [nᵊkarel],
painter (male) նկարիչ [nᵊkariçʰ]
painting (յուղա)նկար [(yugha)nᵊkar]
pair զույգ [zuyg]
pale դունատ [gunat], դժգույն [dᵊzhguyn]
palm ափ [apʰ]
pan տապակ [tapak]
pantry մառան [maṙan]
pants տաբատ [tabat]
paper թուղթ [tʰughtʰ]
paradise դրախտ [dᵊrakht]
parcel ծրար [tsᵊrar]
parents ծնող(ներ) [tsᵊnogh(ner)]
parsley ազատաքեղ [azatkʰegh]
part բաժին [bazhin], մաս [mas]

partial մասնակի [masnaki]
participate (to) մասնակցել [masnakt͡sʰel]
particle մասնիկ [masnik]
particularly հատկապես [hatkapes]
partner գործակից [gort͡sakit͡sʰ]
partridge կաքավ [kakʰav]
party տոնախմբություն [tonakh͡ʰmbutʰyun]
pass (to) անցնել [ant͡sʰnel]
passenger ճամփորդ [c̣hampʰortʰ]
passion կիրք [kirkʰ]
passport անձնագիր [and͡znagir]
past անցյալ [ant͡sʰyal]
pastry խմորեղեն [kh͡ʰmoregẖen], կարկանդակ [karkandak]
pasture արոտ [arot]
pasture (to) արածել [arat͡sel]
patience համբերություն [hampʰerutʰyun], to have ~ համբերել [hampʰerel]
patient 1. համբերատար [hampʰeratar]; 2. հիվանդ [hivand]
pause դադար [datʰar]
paw թաթ [tʰatʰ]
pay (to) վճարել [vʲc̣h'arel]
payment վճարում [vʲc̣harum]
pea ոլոռ(ն) [voloṙ(n)]
peace խաղաղություն [kẖaghaghutʰyun]
peaceful խաղաղ [kẖaghagh]
peach դեղձ [deghd͡z]
pear տանձ [tand͡z]
pedagogy մանկավարժություն [mankavarzẖutʰyun]
peel կեղև [keghev]
peel (to) կեղևել [keghevel]
pen գրիչ [gʲricʰ]
pencil մատիտ [matit]
pension թոշակ [tʰoshak]
people ժողովուրդ [zẖoghovurtʰ]
pepper պղպեղ [pʲghpegh]
perhaps գուցե [gut͡sʰe], թերևս [tʰerevʲs]
period (punctuation) վերջակետ [verc̣hake t]; ժամանակաշրջան [zẖamanakasẖʲrjan]
Persia Պարսկաստան [Parskastan]
Persian (language) պարսկերեն [parskeren]
Persian (fem.) պարսկուհի [parskuhi]
Persian (male) պարսիկ [parsik]
Persian (adj.) պարսկական [parskakan]
person (1) անձ [and͡z] (human being), (2) դեմք [demkʰ] (gramm. category)
personal անձնական [and͡znakan]
personality անձնավորություն [and͡znavorutʰyun]
pharmacist դեղագործ [degẖagort͡s]
pharmacy դեղատուն [degẖatun]
photograph լուսանկար [lusanʲkar]
physician բժիշկ [bʲzẖishk]
piano դաշնամուր [dasẖnamur]
pick up (to) վերցնել [vert͡sʰʲnel]
picture պատկեր [patker], նկար [nʲkar]
piece կտոր [kʲtor], հատ(իկ) [hat(ik)]
pig խոզ [kẖoz]
pigeon աղավնի [agẖavni]
pile (to) դիզել [dizel]
pillar սյուն [syun]
pillow բարձ [bart͡sʰ]
pin գնդասեղ [gʲndasegẖ]
pincers աքցան [akt͡sʰan]
pine tree սոճի [soc̣hi]
pink վարդագույն [vartʰaguyn]
pit (1) փոս [pʰos] (a hole or cavity); (2) կորիզ [koriz] (the stone of a fruit)
pity! ափսո՛ս [apʰsos!]
place տեղ [tegẖ]
plan ծրագիր [t͡sʲragir]
plane ինքնաթիռ [inkʰnatʰiṙ]
plant բույս [buys]
plant (to) տնկել [tʲnkel]
plate ափսե [apʰse], պնակ [pʲnak]
play (to) խաղալ [kẖaghal], (to) ~ (an instrument) նվագել [nʲvagel]
pleasant հաճելի [hac̣heli]
please խնդրե՛մ [kẖʲntʰrem!]
pleasure հաճույք [hac̣huykʰ], with ~ սիրով [sirov]
pleat ծալք [t͡salkʰ]
plum սալոր [salor]
pocket գրպան [gʲrpan]
poem ոտանավոր [votanavor]
poet բանաստեղծ [banasteght͡s]
poetry բանաստեղծություն [banasteght͡sutʰyun]
point կետ [ket]
poison (to) թունավորել [tʰunavorel]
poison թույն [tʰuyn]
poisonous թունավոր [tʰunavor]
Poland Լեհաստան [Lehastan]
pole բևեռ [bevet̰], սյուն [syun]
Pole (fem.) լեհուհի [lehuhi]
Pole (male) լեհ [leh]
police ոստիկանություն [vostikanutʰyun]
policeman ոստիկան [vostikan]
polish (to) հղկել [hʲghkel], փայլեցնել [pʰaylet͡sʰʲnel]
Polish (adj.) լեհական [lehakan]
Polish (language) լեհերեն [leheren]
polite բարեկիրթ [barekirtʰ], քաղաքավարի [kʰaghakʰavari]
politeness քաղաքավարություն [kʰaghakʰavarutʰyun]
political քաղաքական [kʰaghakʰakan]
pomegranate նուռ [nuṙ]
poor խեղճ [kẖegẖc̣h], աղքատ [aghkʰat]

population ժողովուրդ [zhoghovurtʰ], բնակչություն [bənakchʰutʰyun]
pork խոզի միս [khozi mis]
porter բեռնակիր [beṙnakir]
position դիրք [dirkʰ]
positive դրական [də[…]
possible կարելի [kareli]
possibility կարելիություն [kareliutʰyun]
post office նամակատուն [namakatun]
postcard բացիկ [batsʰik]
pot աման [aman], անոթ [anotʰ]
potato գետնախնձոր [getnakhənʤor]
pour (to) թափել [tʰapʰel]
poverty աղքատություն [aghkʰatutʰyun]
power ուժ [uzh], հզորություն [həzorutʰyun]
powerful հզոր [həzor]
powerless անզոր [anzor]
praise գովեստ [govest]
praise (to) գովել [govel]
pray (to) աղոթել [aghotʰel]
prayer աղոթք [aghotʰkʰ]
preach (to) քարոզել [kʰarozel]
pregnant հղի [həghi]
prepare (to) պատրաստել [patrastel]
present (to) ներկայացնել [nerkayatsʰənel]
present (not absent) ներկա [nerka]
present (gift) նվեր [nəver]
press մամուլ [mamul]
pressure ճնշում [chʰənshum]
price գին [gin]
pride հպարտություն [həpartutʰyun]
priest քահանա [kʰahana], երեց [yeretsʰ], տեր [ter]
prince իշխան [ishkhan]
princess իշխանուհի [ishkhanuhi]
print (to) տպել [təpel], տպագրել [təpagrel]
printing office տպագրատուն [təpagratun]
prison բանտ [bant]
prisoner բանտարկյալ [bantarkyal]
private անձնական [anʤnakan]
privation զրկանք [zərkankʰ]
probability հավանականություն [havanakanutʰyun]
probable հավանական [havanakan]
probably հավանաբար [havanabar]
problem խնդիր [khəntʰir]
produce (to) արտադրել [artadrel]
production արտադրություն [artadrutʰyun]
profit շահ [shah]
program ծրագիր [tsəragir], հայտագիր [haytagir]
promenade զբոսանք [zbosankʰ]
pronounce (to) արտասանել [artasanel]
pronunciation արտասանություն [artasanutʰyun]
proper իրական [irakan], իսկական [iskakan]
property սեփականություն [sepʰakanutʰyun]
prophet մարգարե [markʰare]
prose արձակ [artsʰak]
protest բողոք [boghokʰ]
protest (to) բողոքել [boghokʰel]
protestant բողոքական [boghokʰakan]
prove ապացույց [apatsʰuytsʰ]
prove (to) ապացուցել [apatsʰutsʰel]
psychology հոգեբանություն [hokʰebanutʰyun]
public (adj.) հանրային [hanrayin]
public (noun) հանրություն [hanrutʰyun]
pull (to) քաշել [kʰashel]
pulse զարկերակ [zarkerak]
pumpkin դդում [dətʰum]
pun բառախաղ [baṙakhagh]
punctual ճշտապահ [chʰəshtapah]
punctuality ճշտապահություն [chʰəshtapahutʰyun]
punctuation կետադրություն [ketadrutʰyun]
punish (to) պատժել [patzhel]
punishment պատիժ [patizh]
pupil (male) աշակերտ [ashakert], (fem.) աշակերտուհի [ashakertuhi]
purchase գնում [gʰnum]
purchase (to) գնել [gʰnel]
purpose նպատակ [nəpatak]
push հրել [hərel]
put (to) դնել [dənel]

Q

quality որակ [vorak]
quantity քանակ [kʰanak]
quarter, a ~ քառորդ [kʰaṙortʰ]
queen թագուհի [tʰaguhi]
question հարց [hartsʰ]
quick շուտ [shut], արագ [arag]
quickly արագորեն [aragoren]
quiet լուռ [luṙ], հանդարտ [handart]

R

race (1) ցեղ [tsʰegh] (group of people); (2) արշավ [arshav] (contest of speed)
radio ռադիո [ṙadio]
railroad երկաթուղի [yerkatʰughi]
rain անձրև [anʤrev]
rainbow ծիածան [tsiatsan]
raise (to) բարձրացնել [bartsʰratsʰənel]
raisin չամիչ [chʰamichʰ]
rape բռնաբարություն [bəṙnabarutʰyun]
rape (to) բռնաբարել [bəṙnabarel]
rare(ly) հազվագյուտ [hazvagyut]
raven ագռավ [agṙav]
ray ճառագայթ [chaṙagaytʰ]
razor ածելի [atseli]

read (to) կարդալ [kartʰal]
reading room ընթերցարան [əntʰertsʰaran]
ready պատրաստ [patrast]
real իրական [irakan], իսկական [iskakan]
reality իրականություն [irakanutʰyun]
really իսկապես [iskapes]
reason պատճառ [patcẖaṙ]
receipt ստացական [statsʰakan]
receive (to) ստանալ [stanal]
reception ընդունելություն [əntʰunelutʰyun]
recital արտասանություն [artasanutʰyun], մենահամերգ [menahamerg]
recite (to) արտասանել [artasanel]
recognize (to) ճանաչել [cẖanacẖʰel]
recognition (to) ճանաչում [cẖanacẖʰum]
recommend (to) հանձնարարել [handzznararel]
recreation զբոսանք [zbosankʰ]
red կարմիր [karmir]
reduce (to) կրճատել [kʰrcẖatel]
refugee գաղթական [gaghtʰakan]
refuse (to) մերժել [merzẖel]
regret (to) ափսոսալ [apʰsosal], ցավել [tsʰavel]
regrettable ցավալի [tsʰavali]
reign (to) իշխել [iṧhkẖel]
regular կանոնավոր [kanonavor]
rejoice (to) ուրախանալ [urakẖanal]
relation հարաբերություն [haraberutʰyun]
relative (1) (adj.) հարաբերական [haraberakan]
relative (2) (noun) ազգական [azgakan]
religion կրոն [kron]
remark դիտողություն [ditoghutʰyun]
remain (to) մնալ [mʰnal]
remedy դարման [darman]
remember (to) հիշել [hiṧhel]
remit (to) հանձնել [handzznel]
remove (to) հանել [hanel]
rent (to) վարձել [vartsʰel]
rent վարձ [vartsʰ]
renowned անվանի [anvani]
repeat (to) կրկնել [kʰrknel]
repent (to) զղջալ [zʰghjal]
repetition կրկնություն [kʰrknutʰyun]
reply պատասխան [pataskẖan]
reply (to) պատասխանել [pataskẖanel]
reporter լրագրող [lʰragrogh]
represent (to) ներկայացնել [nerkayatsʰʰnel]
reptile սողուն [soghun]
request խնդրանք [kẖʰntʰrankʰ]
request (to) խնդրել [kẖʰntʰrel]
rescue (to) ազատել [azatel]
reside (to) բնակվել [bʰnakvel]
residence բնակարան [bʰnakaran]
resident բնակիչ [bʰnakiche]
resist (to) դիմադրել [dimadrel]
resistance դիմադրություն [dimadrutʰyun]
respect հարգանք [hargankʰ]
respect (to) հարգել [hargel]
responsible պատասխանատու [pataskẖanatu]
rest (to) հանգստանալ [hangʰstanal]
rest (1) հանգիստ [hangist] (relaxation)
rest (2) մնացորդ [mʰnatsortʰ] (what remains)
restaurant ճաշարան [cẖaṧharan]
restrain (to) զսպել [zʰspel]
restrained զուսպ [zusp]
result արդյունք [artʰyunkʰ]
return վերադարձ [veradartsʰ]
return (to) վերադառնալ [veradaṙnal]
reveal (to) բացահայտել [batsʰhaytel], երևան հանել [yerevan hanel]
revelation հայտնություն [haytnutʰyun]
revolution հեղափոխություն [heghapʰokẖutʰyun]
reward վարձատրություն [vartsʰatrutʰyun]
rhyme հանգ [hang]
rib կող [kogh]
rice բրինձ [bʰřindz]
rich հարուստ [harust]
riddle հանելուկ [haneluk]
right (jur.) իրավունք [iravunkʰ]
right (side) աջ [acẖʰ]
right (adj.) ճիշտ [cẖishṭ]
rightly իրավամբ [iravamb]
ring օղակ [oghak], մատանի [matani]
rise (to) բարձրանալ [bartsʰranal], ~ ծագել [tsakʰel] (on sunrise)
river գետ [get]
robe չրջազգեստ [cẖʰrjazgest]
road ճամփա [cẖampʰa]
rock ժայռ [zẖayṙ]
roll (to) (trans.) գլորել [gʰlorel]
roll (to) (intrans.) գլորվել [gʰlorvel]
roof կտուր [kʰtur]
room սենյակ [senyak]; տեղ [tegh]
rooster աքլոր [akʰlor]
root արմատ [armat]
rose վարդ [vartʰ]
rough կոշտ [koṧht]
round կլոր [kʰlor]
row (1) թիավարություն [tʰiavarutʰyun] (in a boat) (2) կարգ [karkʰ] (in line)
row (to) թիավարել [tʰiavarel]
rub (to) շփել [sẖʰpʰel]
rudder ղեկ [ghek], թի(ակ) [tʰi(ak)]
rude կոշտ [koṧht], կոպիտ [kopit]
ruin ավերակ [averak]
rule կանոն [kanon]
ruler (office) քանոն [kʰanon]
run (to) վազել [vazel]
Russia Ռուսաստան [Řusastan]
Russian (adj.) ռուսական [řusakan]

Russian (person) *ռուս* [ṙus]
Russian (language) *ռուսերեն* [ṙuseren]
rust *ժանգ* [žang]

S

sabre *թուր* [tʰur]
sack *տոպրակ* [toprak]
sacred *սուրբ* [surpʰ]
sacrifice *զոհ* [zoh]
sacrifice (to) *զոհել* [zohel]
sad *տխուր* [təkʰur]
sadden (to) (trans.) *տխրեցնել* [təkʰreṭsʰənel]
safe *ապահով* [apahov]
safety *ապահովություն* [apahovutʰyun]
sage *իմաստուն* [imastun]
sail *առագաստ* [aṙagast]
sailboat *առագաստանավ* [aṙagastanav]
saint *սուրբ* [surpʰ]
salary *ռոճիկ* [ṙočʰik]
sale *վաճառք* [vačʰaṙkʰ]
salt *աղ* [aġ]
salt shaker *աղաման* [aġaman]
salty *աղի* [aġi]
salute *ողջույն* [voġǰʰuyn], *բարև՛* [barev]
salute (to) *բարևել* [barevel]
salvage (to) *փրկել* [pʰəṙkel]
salvation *փրկություն* [pʰəṙkutʰyun]
same *նույն* [nuyn]
sample *նմուշ* [nəmušʰ]
sand *ավազ* [avaz]
satiated (to) be ~ *կշտանալ* [kəšʰtanal]
satisfied *գոհ* [goh]
Saturday *շաբաթ* [šabʰatʰ]
sausage *երշիկ* [eršik]
save (to) *ազատել* [azatel]; *փրկել* [pʰəṙkel]
savior *փրկիչ* [pʰəṙkičʰ]
say (to) *ասել* [asel]
scales *կշիռ* [kəšiṙ]
scene *տեսարան* [tesaran]
scent *բույր* [buyr]
scholar *գիտնական* [gitnakan]
school *դպրոց* [dəproṭsʰ]
science *գիտություն* [gitutʰyun]
scientist *գիտնական* [gitnakan]
scientific *գիտական* [gitakan]
scissors *մկրատ* [məkrat]
scold (to) *հանդիմանել* [handimanel]
scream (to) *գոռալ* [goṙal]
screw *պտուտակ* [pətutak]
sea *ծով* [ṭsov]
seal *կնիք* [kənikʰ]
seal (to) *կնքել* [kənkʰel]
search (to) *փնտրել* [pʰəntrel]
seat *նստարան* [nəstaran]
second (1) (of an hour) *վայրկյան* [vayrkyan]
second (2) (ord. numeral) *երկրորդ* [yerkrortʰ]
secondary *երկրորդական* [yerkrortʰakan]
secret (adj.) *գաղտնի* [gaġtni]
secret (noun) *գաղտնիք* [gaġtnikʰ]
secretary (fem.) *քարտուղարուհի* [kʰartuġaruhi], (male) *քարտուղար* [kʰartuġar]
see (to) *տեսնել* [tesnel]
seed *սերմ* [serm]
seem (to) *թվալ* [təval], *երևալ* [yereval]
selfish *անձնասեր* [andznaser]
sell (to) *ծախել* [ṭsakʰel]
send (to) *ուղարկել* [uġarkel]
sense *իմաստ* [imast]
sensitive *զգայուն* [zgayun]
separate (to) (intrans.) *բաժանվել* [baǯhanvel]
separate (to) (trans.) *բաժանել* [baǯhanel]
separated, (to) get ~ *բաժանվել* [baǯhanvel]
separation *բաժանում* [baǯhanum]
serious *լուրջ* [lurj]
sermon *քարոզ* [kʰaroz]
servant *ծառա* [ṭsaṙa]
serve (to) *ծառայել* [ṭsaṙayel]
service *ծառայություն* [ṭsaṙayutʰyun]
seven *յոթ* [yotʰ]
seventeen *տասնյոթ* [tasnəyotʰ]
seventy *յոթանասուն* [yotʰanasun]
sew (to) *կարել* [karel]
sex *սեռ* [seṙ]
shadow *ստվեր* [stver]
shake (to) (intrans.) *դողալ* [doġal]
shake (to) (trans.) *ցնցել* [ṭsʰənṭsʰel]
shame *ամոթ* [amotʰ]
shameless *անամոթ* [anamotʰ], *աներես* [aneres]
shape *ձև* [ǰev], *կերպարանք* [kerparankʰ]
share *բաժին* [baǯhin]
sharp *սուր* [sur]
shave (to) (trans.) *սափրել* [sapʰrel]
shave (to) (intrans.) *սափրվել* [sapʰrəvel]
she *նա* [na]
sheep *ոչխար* [vočʰkʰar]
sheet *սավան* [savan]
shell *խեցի* [kʰeṭsʰi], *կեղև* [kegħev]
shine *փայլ* [pʰayl]
shine (to) *փայլել* [pʰaylel]
ship *նավ* [nav]
shirt *շապիկ* [šapik], *վերնաշապիկ* [vernašapik]
shiver *դող* [dogh]
shock *ցնցում* [ṭsʰənṭsʰum]
shoe *կոշիկ* [košik]
shoot (to) *կրակել* [krakel]
shop *խանութ* [kʰanutʰ]
shop window *ցուցափեղկ* [ṭsʰuṭsʰapʰeġhk]
shore *ծովեզերք* [ṭsovezerkʰ]
short *կարճ* [karčʰ]

shoulder *ուս* [us]
shout (to) *գոչել* [goch^{h}el], *գոռալ* [goṙal]
show (to) *ցույց տալ* [ts^{h}uyts^{h} tal]
shut (adj.) *փակ* [p^{h}ak]
shut (to) *փակել* [p^{h}akel]
shy *ամաչկոտ* [amach^{h}kot]
sick *հիվանդ* [hivand]
side *կողմ* [koghm]
sidewalk *մայթ* [mayt^{h}]
sieve *մաղ* [magh]
sign (to) *ստորագրել* [storagrel]
sign *նշան* [n^{ə}shan]
signal *ազդանշան* [azdan^{ə}shan]
signature *ստորագրություն* [storagrut^{h}yun]
silence *լռություն* [l^{ə}ṙut^{h}yun]
silent *լուռ* [luṙ] (to) remain ~ *լռել* [ləṙel]
silk *մետաքս* [metak^{h}s]
silver *արծաթ* [artsat^{h}]
similar *նման* [n^{ə}man]
similarly *նմանապես* [n^{ə}manapes]
simple *պարզ* [parz]
simply *պարզապես* [parzapes]
sin *մեղք* [megh k^{h}]
sing (to) *երգել* [yerk^{h}el]
singer (fem.) *երգչուհի* [yerk^{h}ch^{h}uhi]
singer (male) *երգիչ* [yerk^{h}ich^{h}]
singular *եզակի* [yezaki]
sister *քույր* [k^{h}uyr]
sister-in-law: *տալ* [tal] (husband's sister), *հարս* [hars] (brother's wife)
sit (to) *նստել* [n^{ə}stel]
six *վեց* [vets^{h}]
sixteen *տասնվեց* [tasnəvets^{h}]
sixth *վեցերորդ* [vets^{h}erort^{h}]
sixtieth *վաթսուներորդ* [vat^{h}sunerort^{h}]
sixty *վաթսուն* [vat^{h}sun]
size *չափ* [ch^{h}ap^{h}]
skill *հմտություն* [h^{ə}mtut^{h}yun]
skillful *ճարպիկ* [chaṙpik], *հմուտ* [həmut]
skin *մորթ* [mort^{h}], *կաշի* [kashi]
skinny *նիհար* [nihar]
skirt *փեշ* [p^{h}esh]
skull *գանգ* [gang]
sky *երկինք* [yerkink^{h}]
sky-blue *երկնագույն* [yerknaguyn]
slander *զրպարտություն* [z^{ə}rpartut^{h}yun]
slap *ապտակ* [aptak]
sled *սահնակ* [sahnak]
sleigh *դահուկ* [dahuk]
sleep *քուն* [k^{h}un]
sleep (to) *քնել* [k^{h}^{ə}nel]
slide (to) *սահել* [sahel]
slipper *հողաթափ* [hoghat^{h}ap^{h}]
slow *դանդաղ* [dandagh]
small *փոքր(իկ)* [p^{h}ok^{h}r(ik)]
smell *հոտ* [hot]
smell (to) *հոտ գալ* [hot gal], *բուրել* [burel]
smile *ժպիտ* [zh^{ə}pit]
smile (to) *ժպտալ* [zh^{ə}ptal]
smith *դարբին* [darp^{h}in]
smoke *ծուխ* [tsukh]
smoke (to) *ծխել* [ts^{ə}khel]
snake *օձ* [ots^{h}]
snow *ձյուն* [dzyun]
so *այսպես* [ayspes]
so much *այսչափ* [aysch^{h}ap^{h}]
soap *օճառ* [ochaṙ]
social *հասարակական* [hasarakakan]
society *հասարակություն* [hasarakut^{h}yun], *ընկերություն* [ənkerut^{h}yun],
sock *գուլպա* [gulpa]
sofa *բազմոց* [bazmots^{h}]
soft *փափուկ* [p^{h}ap^{h}uk]
soldier *զինվոր* [zinvor]
solid *հաստատուն* [hastatun]
solution *լուծում* [lutsum]
solve (to) *լուծել* [lutsel]
some *որոշ* [voroshch], *մի քիչ* [mi k^{h}ich^{h}]
son *որդի* [vort^{h}i]
son-in-law *փեսա* [p^{h}esa]
song *երգ* [yerk^{h}]
sorrow *վիշտ* [visht]
sort *տեսակ* [tesak]
soul *հոգի* [hok^{h}i]
sound *ձայն* [dzayn]
soup *ապուր* [apur]
source *աղբյուր* [aghbyur]
south *հարավ* [harav]
southern *հարավային* [haravayin]
sow *ցանել* [ts^{h}anel]
space *տեղ* [tegh] (place, room), *տարածություն* [taratsut^{h}yun] (expanse)
spacious *ընդարձակ* [əndartsak]
spade *բահ* [bah]
Spain *Իսպանիա* [Ispania]
span *թիզ* [t^{h}iz]
Spanish (male) *իսպանացի* [ispanats^{h}i]
Spanish (fem.) *իսպանուհի* [ispanuhi]
Spanish (lang.) *իսպաներեն* [ispaneren]
Spanish (adj.) *իսպանական* [ispanakan]
spark *կայծ* [kayts]
speak (to) *խոսել* [khosel]
special *հատուկ* [hatuk], *մասնավոր* [masnavor]
specialist *մասնագետ* [masnaget]
specialty *մասնագիտություն* [masnagitut^{h}yun]
speech *խոսք* [khosk^{h}], *ճառ* [chaṙ]
spend (to) (time) *անց կացնել* [ants^{h} kats^{h}^{ə}nel], (money) *ծախսել* [tsakhsel]
spice *համեմունք* [hamemunk^{h}]
spider *սարդ* [sard]

spirit *ոգի* [vokʰi]
spit *թուք* [tʰukʰ]
spit (to) *թքել* [tʰəkʰel]
splendid *չքեղ* [shəkʰegh]
sponge *սպունգ* [spung]
sponsor *հովանավոր* [hovanavor]
sponsor (to) *երաշխավորել* [yerashkhavorel]
spoon *գդալ* [gətʰal]
spotless *անարատ* [anarat]
spring *գարուն* [garun]; *ակունք* [akunkʰ]; *զսպանակ* [zəspanak]
square *քառակուսի* [kʰaṙakusi], *հրապարակ* [hraparak]
stage *բեմ* [bem]
stain *բիծ* [bits], *արատ* [arat]
stammer (to) *կակազել* [kakazel]
stamp *դրոշմանիշ* [droshmanish], *դրոշմա-թուղթ* [droshmatʰughtʰ]
star *աստղ* [astgh]
start *սկիզբ* [skizb]
start (to) *սկսել* [skəsel]
statue *արձան* [ardzan]
stay (to) *մնալ* [məna]
steal (to) *գողանալ* [goghanal]
steam *շոգի* [shokʰi]
steamboat *շոգենավ* [shokʰenav]
steel *պողպատ* [poghpat]
stem *ցողուն* [tsʰoghun], *բուն* [bun], *կոճղ* [kochgh]
stepfather *խորթ հայր* [khortʰ hayr]
stepmother *խորթ մայր* [khortʰ mayr]
stick *գավազան* [gavazan]
still *դեռ* [deṙ]; still *անշարժ* [ansharzh]
sting (to) *խայթել* [khaytʰel]
stingy *ժլատ* [zhəlat], *կծծի* [kətsitsi]
stink (to) *հոտել* [hotel]
stipend *թոշակ* [tʰoshak]
stomach *ստամոքս* [stamokʰs]
stone *քար* [kʰar]
stop (to) (intrans.) *դադարել* [datʰarel]
stop (to) (trans.) *կանգնեցնել* [kangnetsʰənel], *դադարեցնել* [datʰaretsʰənel]
store *խանութ* [khanutʰ]
store (to) *ամբարել* [ambarel]
stork *արագիլ* [aragil]
story *պատմություն* [patmutʰyun]
straight *շիտակ* [shitak], *ուղիղ* [ughigh]
strange *տարօրինակ* [tarorinak]
stranger *օտար* [otar]
strawberry *ելակ* [yelak]
street *փողոց* [pʰoghotsʰ]
strength *ուժ* [uzh]
strict *խիստ* [khist]
strike (to) *հարվածել* [harvatsel]
strike *գործադուլ* [gortsadul]
strong *ուժեղ* [uzhegh]
stronghold *ամրոց* [amrotsʰ]
structure *կառույց* [kaṙuytsʰ]
stubborn *համառ* [hamaṙ]
student (male), (university) *ուսանող* [usanogh], (element. school) *աշակերտ* [ashakert]
student (female) (university) *ուսանողուհի* [usanoghuhi], ~ (element. school) *աշակերտուհի* [ashakertuhi]
studious *ջանասեր* [janaser]
study (to) *ուսանել* [usanel], *պարապել* [parapel] study room *աշխատասենյակ* [ashkhatasenyak]
stupid *ապուշ* [apush], *հիմար* [himar]
stutter (to) *կակազել* [kakazel]
style *ոճ* [vochʰ]
subject *ենթակա* [yentʰaka]
subject (to) *ենթարկել* [yentʰarkel]
substantial *էական* [eyakan]
substantive *գոյական* [goyakan]
subtle *նրբին* [nərpʰin]
subtraction *հանում* [hanum]
succeed (to) *հաջողություն ունենալ* [hajoghutʰyun unenal]
success *հաջողություն* [hajoghutʰyun]
successful *հաջող* [hajogh]
successive *հաջորդական* [hajortʰakan]
such *այսպիսի* [ayspisi], *այդպիսի* [aytpisi], *այնպիսի* [aynpisi]
sudden(ly) *հանկարծ* [hankarts]
suffer (to) *տառապել* [taṙapel]
suffering *տառապանք* [taṙapankʰ]
suffice (to) *բավարարել* [bavararel]
sugar *շաքար* [shakʰar]
suggest *առաջարկել* [aṙajarkel]
suggestion *առաջարկ* [aṙajark]
suicide *ինքնասպանություն* [inkʰnaspanutʰyun]
suitable *հարմար* [harmar]
sum *գումար* [gumar]
summer *ամառ* [amaṙ]
summit *գագաթ* [gagatʰ]
sun *արև* [arev], *արեգակ* [aregak]
Sunday *կիրակի* [kiraki]
superfluous *ավելորդ* [avelortʰ]
supper *ընթրիք* [ənətʰrikʰ], to have ~ *ընթրել* [ənətʰrel]
supply (to) *հայթայթել* [haytʰaytʰel]
support (to) *օգնել* [okʰnel]
suppose (to) *ենթադրել* [yentʰadrel]
sure *անշուշտ* [anshushtʰ]
surface *մակերես* [makeres]
surprise *անակնկալ* [anakənkal]
suspect (to) *կասկածել* [kaskatsel]
swallow (to) *կուլ տալ* [kul tal]

swan կարապ [karap]
swear (to) երդվել [yertʰvel]
sweet անուշ [anuš]
sweetheart սիրելի [sireli]
swim (to) լողալ [loġal]
sword սուր [sur], թուր [tʰur], սուսեր [suser]
syllable վանկ [vank]
system դրութիւն [dəutʰyun]

T

table սեղան [seġan]
tablecloth սփռոց [səpʰroʦʰ]
tail պոչ [poč]
tailor դերձակ [derʦʰak]
take (to) առնել [aṙnel]
talent տաղանդ [taġand]
tale պատմվածք [patməvaʦkʰ], առասպել [aṙaspel]
talk խոսել [ḵhosel]
talkative չատախօս [šatakḥos]
tall բարձրահասակ [barʦʰrahasak]
taste համ [ham] (sense); taste ճաշակ [čaša̱k] (display of aesthetic values)
taste (to) համտեսել [hamtesel]
tasteful ճաշակավոր [čaša̱kavor]
tasteless անճաշակ [anča̱šak] (people), անհամ [anham] (food)
tasty համեղ [hamegh]
tax տուրք [turkʰ]
tea թէյ [tʰey]
teach (to) սովորեցնել [sovoreʦʰənel]
teacher (male) ուսուցիչ [usuʦʰičʰ]
teacher (fem.) ուսուցչուհի [usuʦʰčʰuhi]
teapot թէյաման [tʰeyaman]
tear արցունք [arʦʰunkʰ]
tear (to) պատռել [paṫṙel]
telegram հեռագիր [heṙagir]
telephone հեռախօս [heṙaḵhos]
telephone (to) զանգահարել [zangaharel]
televise (to) էթերով սփռել [yetʰerov səpʰṙel]
television հեռուստատեսութիւն [heṙustatesutʰyun]
temporary ժամանակավոր [ža̱manakavor]
ten տասը [tasə]
tent վրան [vəran]
tenth տասներորդ [tasnerortʰ]
terrace պատշգամբ [patəšgamb]
terrestrial երկրային [yerkrayin]
test դրաւոր քննութիւն [gəravor kʰənnutʰyun]
test (to) փորձել [pʰorʦʰel]
thankful չնորհակալ [šʰəṅorhakal]
thanks չնորհակալութիւն [šʰəṅorhakalutʰyun]
that այդ [ayt], այն [ayn]
that much այդչափ [aytčʰapʰ], այնչափ [ayṅčʰapʰ]
theatre թատրոն [tʰatron]
theft գողութիւն [goġutʰyun]]
their իրենց [irenʦʰ], նրանց [nərenʦʰ]
theirs իրենցը [irenʦʰə], նրանցը [nərenʦʰə]
them նրանց [nəranʦʰ]
then այն ժամանակ [ayn ža̱manak]
theory տեսութիւն [tesutʰyun]
there այնտեղ [ayntegh]
therefore դրա համար [dəra hamar]
they իրենք [irenkʰ], նրանք [nərankʰ]
thick հաստ [hast]
thick թանձր [tʰandzəṙ] (about liquids); խիտ [ḵhit] (about solids)
thief գող [gogh]
thin բարակ [barak], նիհար [nihar] to get ~ բարակել [barakel], նիհարել [niharel]
thing բան [ban], իր [ir]
think (to) մտածել [məṫaʦel], կարծել [kartsel]
third երրորդ [yerrortʰ]
thirsty ծարաւ [ʦsarav]
thirty երեսուն [yeresun]
this այս [ays], սա [sa]
this much այսքան [ayskʰan]
thought միտք [mitkʰ]
thorn փուշ [pʰuš]
thousand հազար [hazar]
thread թել [tʰel]
three երեք [yerekʰ]
throat կոկորդ [kokord]
throne գահ [gah]
through միջով [miča̱ov]
throw (to) նետել [netel]
thumb բթամատ [bəṫʰamat]
thunder որոտ [vorot]
thunder (to) որոտալ [vorotal]
ticket տոմս(ակ) [toms(ak)]
tie փողկապ [pʰoġkap]
tie (to) կապել [kapel]
tiger վագր [vagəṙ]
till մինչև [minča̱ev]
time ժամանակ [ža̱manak]
timid երկչոտ [yerkčʰot]
tin թիթեղ [tʰitʰegh]
tired հոգնած [hokʰnaʦ], (to) get ~ հոգնել [hokʰnel]
tobacco ծխախոտ [ʦsəḵhaḵhot]
today այսօր [aysor]
toe ոտքի մատ [votkʰi mat]
together միասին [miasin]
tolerate (to) հանդուրժել [handurža̱el]
tolerance հանդուրժողութիւն [handurža̱oġutʰyun]
tomato լոլիկ [lolik]
tomorrow վաղը [vagha]
tongue լեզու [lezu]

too *եւս* [yevˇs], *էլ* [el]
tooth *ատամ* [atam]
top *գագաթ* [gagatʰ]
touch (to) *դիպչել* [dipčʰel], *շոշափել* [šhošhapʰel]
tourist *զբոսաշրջիկ* [zbosašhˇrjik]
towards *հանդեպ* [handep]
tower *աշտարակ* [ašhtarak]
town *ավան* [avan]
trade *առևտուր* [arevtur], *արհեստ* [arhest]
traffic *երթևեկ* [yertʰevek], *երթևեկութիւն* [yertʰevekutʰyun]
tragedy *ողբերգութիւն* [voghbergutʰyun]
train *գնացք* [gˇna]
train (to) *վարժեցնել* [varžhetsʰˇnel]
train station *կայարան* [kayaran]
traitor *դավաճան* [davačhan]
tramway *հանրակառք* [hanrakarkʰ]
transfer (to) *փոխադրել* [pʰokhadrel]
transfer *փոխադրութիւն* [pʰokhadrutʰyun]
transitive *ներգործական* [nergortsakan]
translate (to) *թարգմանել* [tʰargmanel]
translation *թարգմանութիւն* [tʰargmanutʰyun]
translator *թարգման(իչ)* [tʰargman(ičʰ)]
transparent *թափանցիկ* [tʰapʰantsʰik]
transport *փոխադրութիւն* [pʰokhadrutʰyun]
transport (to) *փոխադրել* [pʰokhadrel]
travel *ճամփորդութիւն* [čhampʰortʰutʰyun]
travel (to) *ճամփորդել* [čhʰampʰortʰel]
tray *սկուտեղ* [skutegh], *ափսե* [apʰse]
treasure *գանձ* [gandz]
treat (to) *վարվել* [varvel], to ~ a guest *հիւրասիրել* [hyurasirel]
tree *ծառ* [tsaṙ]
trial *փորձ* [pʰortsʰ], *դատ* [dat]
triangle *եռանկիւն* [yeṙankyun]
tribunal *դատարան* [dataran]
trip *ճամփորդութիւն* [čhamportʰutʰyun]
troops *զորք* [zorkʰ]
trouble *նեղութիւն* [neghutʰyun]
trousers *տաբատ* [tabat]
true *ճշմարիտ* [chˇšhmarit], *իրաւ* [irav]
truly *հիրավի* [hiravi], *իրօք* [irokʰ]
truth *ճշմարտութիւն* [čhˇšhmartutʰyun]
truthful *ճշմարիտ* [čhˇšhmarit]
try (to) *ջանալ* [janal]; *փորձել* [pʰortsʰel]
tuberculosis *թոքախտ* [tʰokʰakht], *հիւծախտ* [hyutsakht]
tulip *վարդակակաչ* [vartʰakakačʰ]
Turk (fem.) *թրքուհի* [tʰˇrkʰuhi]
Turk *թուրք* [tʰurkʰ]
Turkey *Թուրքիա* [Tʰurkʰia]
Turkish (language) *թուրքերէն* [tʰurkʰeren]
Turkish (adj.) *թուրքական* [tʰurkʰakan]
turn *կարգ* [karkʰ]
turn (to) *դառնալ* [daṙnal]
turtle *կրիա* [kria]
twelve *տասներկու* [tasnerku]
twentieth *քսաներորդ* [kʰsanerortʰ]
twenty *քսան* [kʰsan]
twenty-two *քսաներկու* [kʰsanerku]
twist (to) *ոլորել* [volorel], *դարձնել* [dartsʰˇnel]
two *երկու* [yerku]

U

ugly *տգեղ* [tʰˇgegh]
umbrella *հովանոց* [hovanotsʰ]
unceasing *անդադար* [andatʰar]
uncle (maternal) *քեռի* [kʰeṙi], ~(paternal) *հօրեղբայր* [horeghpʰayr]
under *տակ* [tak] (postp.)
underpants *վարտիք* [vartikʰ]
undershirt *ներքնաշապիկ* [nerkʰnašhapik]
understand (to) *հասկանալ* [haskanal]
undertake (to) *ձեռնարկել* [dzeṙnarkel]
unfortunate *դժբախտ* [dəžhbakht], *անբախտ* [anbakht]
union *միութիւն* [miutʰyun]
unique *եզակի* [yezaki]
universe *տիեզերք* [tiezerkʰ]
university *համալսարան* [hamalsaran]
unjust *անիրաւ* [anirav]
unlucky *անբախտ* [anbakht]
until *մինչև* [minčʰev]
unusual *անսովոր* [ansovor]
up *վեր* [ver]
upbringing *դաստիարակութիւն* [dastiarakutʰyun]
us *մեզ* [mez]
use *օգուտ* [okʰut]
use (to) *գործածել* [gortsatsel]
usual *սովորական* [sovorakan]
usually *սովորաբար* [sovorabar]

V

vacation *արձակուրդ* [artsʰakurt]
vain *սին* [sin], *անապարծ* [sˇnaparts]; *պարապ* [parap], in ~ *իզուր* [izur]
valley *հովիտ* [hovit], *ձոր* [dzor]
valuable *արժէքաւոր* [arzhekʰavor]
value *արժէք* [arzhekʰ]
value (to) *գնահատել* [gˇnahatel]
various *տարբեր* [tarber]
vary (to) *տարբերվել* [tarbervel]
vegetables *բանջարեղէն* [banjareghen]
veil *քող* [kʰogh]
vein *երակ* [yerak]
verb *բայ* [bay]
verse *քառյակ* [kʰaṙyak]; *ոտանաւոր* [votanavor]

victim զոհ [zoh]
victory հաղթանակ [haghtʰanak]
view տեսարան [tesaran], հայացք [hayatsʰkʰ]
village գյուղ [gyugh]
vineyard այգի [aygi]
violate (to) բռնաբարել [bəṙnabarel]
violation բռնաբարություն [bəṙnabarutʰyun]
violence բռնություն [bəṙnutʰyun]
violent բուռն [buṙn]
violet (flower) մանուշակ [manišak]
violet (color) մանուշակագույն [manišakaguyn]
violin ջութակ [jutʰak]
violinist ջութակահար [jutʰakahar]
virtue առաքինություն [aṙakʰinutʰyun]
vision տեսիլք [tesilkʰ], պատկերացում [patkeratsʰum]
visit այց [aytsʰ], այցելություն [aytsʰelutʰyun]
visit (to) այցելել [aytsʰelel]
vivacious աշխույժ [ašxuyž]
vodka օղի [oġi]
vocabulary բառապաշար [baṙapašar]
vocal ձայնավոր [ǰaynavor], ձայնային [ǰaynayin]
voice ձայն [ǰayn]
volume հատոր [hator]
vow ուխտ [ukht]
vowel ձայնավոր [ǰaynavor]
vulgar գռեհիկ [gṙehik]

W

wage օրավարձ [oravarts]
waist մեջք [mečʰkʰ]
waistcoat բաճկոն [bačhkon]
wait (to) սպասել [spasel]
waiting room սպասասրահ [spasasəṙah]
wake up (to) զարթնել [zartʰnel], արթնանալ [artʰnanal],
walk (to) քայլել [kʰaylel]
wall պատ [pat]
walnut ընկույզ [ənkuyz]
wander (to) թափառել [tʰapʰaṙel]
war պատերազմ [paterazm]
warm տաք [takʰ], ջերմ [jerm]
wash (to) լվանալ [ləvanal]
waste վատնում [vatnum]
waste (to) վատնել [vatnel], մսխել [məskhel], չռայլել [šhəṙaylel
wasteful չռայլ [šhəṙayl]
watch ժամացույց [žamatsʰuytsʰ]
watch (to) դիտել [ditel]
watchmaker ժամագործ [žamagorts]
water ջուր [jur]
water (to) ջրել [jərel]
waterfall ջրվեժ [jərvež]
water glass ջրի բաժակ [jəri bažak]
watermelon ձմերուկ [ǰməruk]
wave ալիք [alikʰ]
wax մեղրամոմ [meġramom]
way ճամփա [čʰampʰa], ձև [ǰev]
we մենք [menkʰ]
weak թույլ [tʰuyl], տկար [təkar]
wealth հարստություն [harəstutʰyun]
wealthy հարուստ [harust], բարեկեցիկ [barekeṭsʰik]
weapon զենք [zenkʰ]
wear (to) հագնել [hagnel]
weather եղանակ [yeġanak]
wedding հարսանիք [harsanikʰ]
week շաբաթ [šabatʰ]
weekly newspapaper շաբաթաթերթ [šabʰatʰatʰertʰ]
weekend շաբաթավերջ [šabʰatʰaverčʰ]
weigh (to) կշռել [kəšṙel]
weight քաշ [kʰaš], ծանրություն [tsanrutʰyun],
welfare բարօրություն [baroruṭʰyun]
well 1. (adv.) լավ [lav]; 2. (noun) աղբյուր [aġbʰyur]
well-behaved բարեկիրթ [barekirtʰ]
well-to-do բարեկեցիկ [bareketsʰik]
west արևմուտք [arevmutkʰ]
western արևմտյան [arevmətyan]
wet թաց [tʰatʰs], to get ~ թրջվել [tʰəṙǰʰvel]
wet (to) թրջել [tʰəṙčʰel]
what kind of? ինչպիսի՞ [inčʰpisi?], ի՞նչ տեսակ [inčʰ tesak?],
what? ի՞նչ [inčʰ?]
whatever ինչ որ [inčʰ vor]
wheel անիվ [aniv]
when? ե՞րբ [yerpʰ?]
whenever երբ որ [yerpʰ vor]
where? ու՞ր [ur?], որտե՞ղ [vorteġh?]
wherever ուր որ [ur vor)], որտեղ որ [vorteġh vor]
which? ո՞ր [vor?]
which ever որը որ [vorə vor]
while մինչ(դեռ) [minčʰ(deṙ)]
whistle սուլիչ [sulič]
whistle (to) սուլել [sulel]
white սպիտակ [spitak], ճերմակ [čhermak]
who? ո՞վ [ov?]
whole ամբողջ [amboġhǰʰ]
why? ինչո՞ւ [inčʰu?]
wide լայն [layn]
widow այրի [ayri]
width լայնք [laynkʰ]
wife կին [kin]
wild վայրենի [vayreni]
will (power) կամք [kamkʰ]
willow ուռի [uṙi]

win (to) հաղթել [haghtʰel]
wind քամի [kʰami]
window լուսամուտ [lusamut], պատուհան [patuhan]
wine գինի [gini]
wing թև [tʰev]
winter ձմեռ [d͡zməṙ]
wire հեռագիր [heṙagir]
wire (to) հեռագրել [heṙagrel]
wisdom իմաստություն [imastutʰyun]
wise իմաստուն [imastun]
wish (to) ցանկանալ [t͡sʰankanal], մաղթել [maghtʰel]
with հետ [het] (postp.)
without առանց [aṙant͡sʰ] (prepos.)
witness վկա [vəka]
witness (to) վկայել [vəkayel]
witty սրամիտ [səramit]
wolf գայլ [gayl]
woman կին [kin]
wonder զարմանք [zarmankʰ]
wonder (to) զարմանալ [zarmanal]; իրեն հարց տալ [iren hart͡sʰ tal];
wonderful հիանալի [hianali]
wood փայտ [pʰayt], անտառ [antaṙ]
wool բուրդ [burtʰ]
word բառ [baṙ]
work գործ [gort͡s], աշխատանք [aշkʰatankʰ]
work (to) աշխատել [aշkʰatel]
worker (male) բանվոր [banvor], աշխատավոր [aշkʰatavor]
worker (fem.) բանվորուհի [banvoruhi], աշխատավորուհի [aշkʰatavoruhi]
world աշխարհ [aշkʰarh]
worm որդ [vortʰ]
worship պաշտամունք [paշtamunkʰ
worthy արժանի [arժani]
wound վերք [verkʰ]
worship (to) երկրպագել [yerkəṙpakʰel], պաշտել [paշtel]
wound (to) վիրավորել [viravorel]
write (to) գրել [gəṙel]
writer գրող [gəṙogh]
writing գրություն [gəṙutʰyun]
wrong սխալ [səkʰal]

Y

year տարի [tari]
yearly տարեկան [tarekan]
yellow դեղին [deghin]
yes այո [ayo]
yesterday երեկ [yerek]
yet դեռ [deṙ], դեռևս [deṙevəs], տակավին [takavin]
yogurt մածուն [mat͡sun]
yoke լուծ [lut͡s]
yoke (to) լծել [lət͡sel]
you (formal) դուք [dukʰ], from ~ ձեզանից [d͡zezanit͡sʰ], to ~ ձեզ [d͡zez]
you (informal) դու [du], from ~ քեզանից [kʰezanit͡sʰ], to ~ քեզ [kʰez]
young (adj.) երիտասարդ [yeritasartʰ] young (of an animal) ձագ [d͡zagʰ]
your (formal) ձեր [d͡zer]
your (informal) քո [kʰo]
yours (informal) քոնը [kʰonə]
yours (formal) ձերը [d͡zerə]
youth երիտասարդություն [yeritasartʰutʰyun]

Z

zero զերո [zero], զրո [zəro]
zest վայելք [vayelkʰ], եռանդ [yeṙand]
zucchini դդմիկ [dətʰmik]

‘
‘

BIBLIOGRAPHY

Աբեղյան Մ. Խ., *Հայոց լեզվի տեսություն*, Երևան, 1965։

Աբրահամյան Ա. Ա., *Բայը ժամանակակից հայերենում*, Երևան, 1962։

Աբրահամյան Ա. Ա., *Հայերենի դերբայները և նրանց ձևաբանական նշանակությունը*, Երևան, 1953։

Աբրահամյան Ս. Գ., *Ժամանակակից հայերենի քերականություն*, Երևան, 1981։

Աբրահամյան Ս. Գ., *Ժամանակակից գրական հայերեն*, Երևան, 1981։

Աբրահամյան Ս. Գ., *Հայոց լեզու. Շարահյուսություն. դասագիրք հանրակրթական դպրոցի 7–8-րդ դասարանների համար*, Երևան, 1993։

Աբրահամյան Ս. Գ., *Հայերենի կետադրություն*, Երևան, 1993։

Աբրահամյան Ս. Գ. և այլք, *Ժամանակակից հայոց լեզու*, հտ. 2, Ձևաբանություն, Երևան, 1974։

Աբրահամյան Ս. Գ., և այլք, *Հայոց լեզու*, հտ. 2, *Շարահյուսություն*, Երևան, 1975։

Ալեքսանյան Զ. Հ., և այլք, *Թելադրության նյութերի ժողովածու*, Երևան, 1991։

Աղայան Էդ. Բ., *Լեզվաբանության հիմունքները*, Երևան, 1987։

Աղայան Էդ. Բ., *Ժամանակակից հայերենի հոլովումը և խոնարհումը*, Երևան, 1967։

Աղայան Էդ. Բ., *Արդի հայերենի բացատրական բառարան*, հտ. 1 և 2, Երևան, 1976։

Աղայան Էդ. Բ., *Ընդհանուր և հայկական բառագիտություն*, Երևան, 1984։

Առաքելյան Վ. Դ., *Հայերենի շարահյուսություն*, հտ. 1–2, Երևան, 1959–1964։

Առաքելյան Վ. Դ. և այլք, *Ժամանակակից հայոց լեզու* (Հնչյունաբանություն և բառագիտություն), Երևան, 1979։

Ասատրյան Մ. Ե., *Ժամանակակից հայոց լեզու* (Ձևաբանություն), Երևան, 1985։

Ասատրյան Մ. Ե., *Ժամանակակից հայոց լեզու* (Շարահյուսություն), Երևան, 1987։

Bagdassarian Louisa and R. David Zorc. *Armenian (Eastern)- English Dictionary / Հայերեն-Անգլերեն բառարան*, Dunwoody Press. Kensington Maryland USA – 1995

Բադիկյան Խ. Գ., *Ժամանակից հայերենի չարադասություն և նրա ուսուցումը (պարզ և բարդ նախադասություններ)*, Երևան, 1984։

Բարսեղյան Հ. Խ., *Հայերեն ուղղագրական-ուղղախոսական, տերմինաբանական բառարան*, Երևան, 1973։

Բարսեղյան Հ. Խ., *Հայերենի խոսքի մասերի ուսմունքը*, Երևան, 1980։

Բարսեղյան Հ. Խ., *Տերմինաբանական և ուղղագրական տեղեկատու*, Երևան, 2006։

Գալստյան Ս. Ա., *Հայոց լեզու*, Երևան, 1968։

Գալստյան Ս.Ա., *Ածանցումը և ածանցները ժամանակակից հայերենում*, Երևան, 1978։

Գալստյան Ս.Ա., *Ժամանակակից հայոց լեզվի գործնական աշխատանքների ձեռնարկ*, Երևան, 2003։

Գարեգինյան Գ.Լ., *Շաղկապները ժամանակակից հայերենում*, Երևան, 1963։

Գարեգինյան Գ.Լ., *Ժամանակակից հայոց լեզու (Շարահյուսություն)*, Երևան, 1983։

Գյուլբուդաղյան Ս.Վ., *Ժամանակակից հայոց լեզու (Շարահյուսություն)*, Երևան, 1988։

Գյուրջինյան Դ.Ս., *Հայերեն բառարան – տեղեկատու. միասին, անջատ կամ գծիկով գրվող բառեր*, Երևան, 2001։

Եզեկյան Լ.Կ., *Ոճագիտություն*, Երևան, 2003։

Եզեկյան Լ.Կ., *Հայոց լեզու, Երևան*, 2005։

Թոխմանյան Ռ.Մ., *Ժամանակակից հայերենի չեչտաբանությունը*, Երևան, 1983։

Խլղաթյան Ֆ.Հ., *Գոյական անուն*, Երևան, 1968։

Մարգարյան Ա.Ս., *Ժամանակակից հայոց լեզու*, Երևան, 1997։

Մարգարյան Ա.Ս., *Հայոց լեզվի քերականություն*, Երևան, 2004։

Մաքսուդյան Լ.Ս., *Բայանուն գոյականը ժամանակակից հայերենում*, Երևան, 1984։

Պապոյան Ա. և Բադիկյան Խ.Գ., *Ժամանակակից հայոց լեզվի շարահյուսություն*, Երևան, 2003։

Պառնասյան Ն.Ա., *Շարահյուսական համանիշները ժամանակակից հայերենում*, Երևան, 1970։

Պետրոսյան Հ.Զ., *Հայերենագիտական բառարան*, Երևան, 1987։

Ջահուկյան Գ.Բ., *Հայոց լեզվի զարգացումը և կառուցվածքը*, Երևան, 1969։

Ջահուկյան Գ.Բ., *Ժամանակակից հայերենի տեսության հիմունքները*, Երևան, 1974։

Ջահուկյան Գ.Բ. և այլք, *Հայոց լեզու. I մաս, Ա պրակ*, Երևան, 1980։

Ջահուկյան Գ.Բ., *Հայոց լեզվի տեսության և պատմության հիմնահարցերը*, Մոնրեալ, 2003։

Սուքիասյան Ա.Մ., *Հայոց լեզվի հոմանիշների բառարան*, Երևան, 1969։

Սուքիասյան Ա.Մ. *Ժամանակակից հայոց լեզու*, Երևան, 2004։

Սևակ Գ.Գ., *Ժամանակակից հայոց լեզվի դասընթաց*, Երևան, 1955։

Վիրաբյան Ն., *Հայոց լեզուն գծակարգերում*, պրակ 1. Երևան, 2005։

Ուտուջյան Ռ.Լ., *Ժամանակակից հայերենի բայական բառակապակցությունների ձևային նկարագրություն*, Երևան, 1984։

Քոսյան Վ.Ա., *Ժամանակակից հայերենի բառակապակցությունները*, Երևան, 1975։

Օհանյան Հ.Ա., *Ժամանակակից հայոց լեզվի բառապաշարը և նրա հարստացման միջոցները*, Երևան, 1982։

INDEX

A

accentuation
- word ~ **17**

addressing
- ~ a person **15**

adjectives **176**
- comparative degrees of ~ **184-185**
- functions of ~ **184**
- government of ~ **160-165**
- nominalization of ~ **283**
- possessive ~ **54-55**
- prefixes of ~ **188**
- suffixes of ~ **4, 16, 189**

adverbs
- ~ derived from adjectives **212**
- ~ derived from infinitives **212**
- ~ derived from nouns **212**
- formation of ~ **212-213**
- local ~ **361**
- measure and quantity ~ **361**
- modal ~ **361**
- radical ~ **212**
- temporal ~ **361**

alphabet
- the Armenian ~ **xix-xx, xxii-xxiii**

alteration
- ~ of vowels **107-108**

antonyms **176**

aorist (simple past tense)
- formation of the ~, affirmative **74-76**
- formation of the ~, negative **74-76**
- negative forms of the ~ **74-75**
- uses of the ~ **76**

Armenia **4**

article
- definite ~ **13-14**
- demonstrative ~ **360**
- indefinite ~ **14**
- personal ~ **360**
- possessive ~ **55**
- pronominal ~ **55**

auxiliary
- ~ verb "եմ" **52, 331-333, 336**

C

calligraphy, see writing Armenian letters

capitalizing words **268-269, 350, 351**

cases (declension)
- ablative ~ **128-130**
- accusative ~ **78-79**
- dative ~ **104**
- genitive ~ **100-103**
- instrumental ~ **156-157**
- locative ~ **209**
- nominative ~ **78**

clauses
- conditional ~ **150, 152, 153, 227**
- coordinating ~ **255, 256**
- independent ~ **230**
- main ~ **227, 241, 257**
- relative ~ **210, 211, 237**
- simple ~ **232, 233**
- subordinating ~ **241, 257, 258, 259**

comparison
- comparative degrees of adjectives **184-185**

complex
- ~ sentences **255-257**

compound
- ~ nouns **36**
- ~ sentences **255**
- two-word ~s **266**

conjunctions
coordinating ~ **255-256**
stressed ~ **256**
subordinating ~ **257**
conjugation tables **325-336**
correlative coordinators **256**

D

declension
~ cases **348, 349**
~ of indefinite pronouns **230**
~ of nominalized infinitives **182, 189**
~ of nominalized pronouns **285**
~ of non-persons **77**
~ of nouns **77, 100, 341-343**
~ of personal pronouns **186**
~ of persons **77**
~ paradigm **77, 230, 341-343**
~ types **100-103**
deictic system **187**
derivation(s)
~ from country names **16**
~ of abstract nouns **58, 352-353**
~ of adjectives **4, 16, 188, 189, 352**
~ of adverbs **212-213, 352-353**
~ of diminutives **82**
~ of nouns indicating locations **60**
~ of nouns indicating persons **135**
~ of participles **236**
~ of verbs **160, 352-353**
diphtongs **190**

E

Eastern Armenian vs. Western Armenian **xiv, xix, xx**
English words
rendition of ~ into Armenian **291**
exclamation marks, see orthography
expressions
~ for congratulations **319-321**
~ of gratitude **323**
~ of likes and dislikes **106-107**
~ of politeness **80-82**
~ of regret **323**
~ of surprise **316**
~ used on the telephone **322**
~ used on various sad occasions **321**

F

future tense
formation of ~ **124**
negative forms of ~ **125**
uses of ~ **125-126**
future imperfect
formation of ~ **125**
negative forms ~ **125**
uses of ~ **126**

G

gambits **301**
gender in Armenian **57**
government
~ of adjectives **260-266**
~ of verbs **260, 261-266**
~ of postpositions, see postpositions
~ of prepositions, see prepositions

H

hyphenation **215**
hypothetical future I
formation of ~ **224**
uses of ~ **227**
hypothetical future II
formation of ~ **226**
uses of ~ **229**
hypothetical past I
formation of ~ **225**
uses of ~ **228**
hypothetical past II
formation of ~ **226**
use of ~ **229**

I

imperative, see mood

imperfect tense
formation of ~ **53**
negative forms os ~ **55**
uses of ~ **55-56**
~ of irregular verbs **54**
impersonal sentences, see sentence
indicative mood, see mood
infinitive **10, 339**
nominalized ~ **182**
declension of the ~ **182, 189**
interjections **267**
interrogative sentences, see sentence
indexical words **187**
interjections **267**
introductory unit **xxv-xxviii**
inversion **34-35**
irregular verbs **12, 30**

L

languages of the world, see vocabulary
liaison **2, 213-214**

M

mandative future I
formation of ~ **177**
uses of ~ **180**
mandative future II
formation of ~ **179**
uses of ~ **181**
mandative past I
formation of ~ **177-178**
uses of ~ **180**
mandative past II
formation of ~ **179**
uses of ~ **181**
mood
hypothetical ~ **224**
~ future I **224**
~ future II **227**
~ past I **225**
~ past II **226**
imperative ~ **126-128**
assertive ~ **126-127**
prohibitive ~ **126-127**
indicative ~ **10**
~ future **124-126**
~ imperfect **52-54**
~ perfect **96**
~ pluperfect **97, 100**
~ present **10-13**
~ aorist (simple past) **74-76**
mandative ~ **224**
~ future I **177, 180**
~ future II **179, 181**
~ past I **177-178**
~ past II **179, 181**
subjunctive ~**150**
~ future **151**
~ past **151, 153**
mutations **107-108**

N

names
~ of countries **6-7, 16**
~ of nationalities **6-7, 16**
negation
forms of ~ **30-31, 234-235**
nominal phrase **259**
nominalization(s)
~ of adjectives **285**
~ of adverbs **285**
~ of infinitives **182, 287**
~ of participles **285**
~ of postpositions **286**
~ of pronouns **285-286**
numbers
complex ~ **356**
simple ~ **356**
numerals
cardinal ~ **8-9, 131, 355, 356**
distributive ~ **132-133, 355**
fractional ~ **133, 355**
ordinal ~ **131-132, 355, 357**

O

orthography
- capitalizing words **268-269, 350, 351**
- exclamation marks **38**
- hyphenation **215**
- ե or է ? **60**
- ռ or ր ? **164**
- ո or օ ? **84**
- punctuation marks **18, 241**
- spelling of diphtongs **191**
- syllabification **137**
- transitory ը [ə] **202**

P

participle(s)
- formation of ~ **236, 339**
- future ~ **237, 339**
- negative ~ **236, 339**
- nominalization of ~ **236**
- past ~ **236, 339**
- present ~ **236**
- synchronical ~ **237, 339**
- types of ~ **236**

passive voice, see voice

perfect tense
- formation of ~ **96**
- negative forms of ~ **97**
- uses of ~ **98-99**

personal pronouns
- 2nd-person ~ **15**
- 3rd-person ~ **57**

pluperfect
- formation of ~ **97**
- negative forms of ~ **98**
- uses of ~ **100**

plural
- formation of ~ **32-33, 345, 346**

possession **54-55**

possessive adjectives **54**

possessive articles **55**

possessive forms of nouns **231**

possessive pronouns **56**

postpositions
- government of ~ **158-159**
- nominalization of ~ **184**

prefixes
- ~ of adjectives **188**, see table(s)

prepositions
- government of ~ **158-159**

present tense
- formation of ~ **10-11**
- negative forms of ~ **30**
- uses of ~ **13**

prohibitive, see mood, imperative

pronouns
- definite ~ **231**
- demonstrative ~ **187, 358, 359**
- indefinite ~ **358**
- interrogative ~ **77, 210, 358, 359**
- personal ~ **15, 186, 359**
- possessive ~ **53, 230**
- reciprocal ~ **230**
- reflexive ~ **197, 359**
- relative ~ **210-211**

pronunciation
- ~ of diphtongs **190**
- ~ of double consonants **291**
- ~ of բ բ, պ պ, and փ փ **37**
- ~ of գ գ, կ կ, and ք ք **59**
- ~ of դ դ, տ տ and թ թ **83**
- ~ of ղ ղ and հ հ **109**
- ~ of ձ ձ, ծ ծ and ց ց **136**
- ~ of ջ ջ, ճ ճ and ղ ղ **163**
- ~ of the vowel ը [ə] **240**
- interjections **266**
- stress in words **17**

proverbs
- Armenian ~ **22, 43, 66, 88, 114, 141, 168, 195, 218, 245, 272, 296**

punctuation marks, see orthography

Q

question
- general ~ 235

specific ~ 235
reported ~ 236
~ mark 16

R

reduplication **288-290**
~ of adjectives **288, 289**
~ of adverbs **288**
~ of nouns **288, 289, 290**
~ of numerals **288**
~ of pronouns **288**
~ in verbs **290**
relative clauses **237**
resultative constructions **205-206**
romanization **xvii, xxii-xxiii**

S

sentence
~ structure **33, 232, 255**
simple ~ **232**
complex ~ **255-256**
interrogative ~ **134**
impersonal ~ **105**
simple past tense, see aorist
speech
direct ~ **282-284**
indirect ~ **282-284**
speech acts
accepting invitations **220-221**
affirming states and actions **25, 303**
asking about time **116**
asking for advice **317-318**
asking for a favor **304**
asking for forgiveness **321**
asking for opinion **90, 305**
asking for an item **304**
asking for advice **317**
assessing goods **324**
comparing people and things **170, 310**
contacting somebody on the phone **322**
denying states and actions **24-26**
describing people and things **170-171, 310**
discussing health **144, 308-309**
discussing news **276-277**
discussing weather **198-199, 311-312**
expressing an opinion **90-91, 305**
expressing preferences **106-107, 310**
expressing regret **321**
expressing surprise, doubt **316-317**
extending invitations **220-221**
greeting **301**
hosting **313-314**
identifying things and persons xxv, **24, 25, 26, 303**
inquiring about one's well-being **308**
inquiring about news **315**
inquiring about prices **324**
introducing oneself, friends and family **68, 306**
inviting and responding to invitations **220-220, 312-313**
offering advice **318**
offering information **308**
pardoning **321**
planning leisure time and vacations **248-249, 314-315**
reacting to news **316**
reporting about one's well-being **308**
request for information **302, 307**
requesting and offering personal information **2-4, 302**
requesting something (an item or a favor) **46, 304**
reporting news **315**
responding to a request **46, 304, 308**
taking advice **318-319**
telling secrets **316**
telling time **116**
spelling
~ of English words and names 293
stress in words, see accentuation
subjunctive future
formation of ~ **150**
negative forms ~ **150**
uses of ~ **151**

subjunctive past
formation of ~ **151**
uses of ~ **153**
suffixes, see derivations
syllabification
number of syllables in words **137**
syntax
clauses linked by coordination **187**
clauses linked by subordination **255**
complex sentences **257**
direct/indirect speech **280-282**
structure of sentences **255**

T

table(s)
~ of adjectives **354**
~ of adverbs **361**
~ of all types of nominal declensions **340-343**
~ of all types of pronouns **358**
~ of capitalizing names **350**
~ of capitalizing compound names **351**
~ of cardinal numerals **355, 356**
~ of cases of declension **348**
~ of defective verbs **336**
~ of complex numbers **356**
~ of demonstrative pronouns **359**
~ of interrogative-relative pronouns **359**
~ of irregular (archaic) genitive forms **344**
~ of irregular verbs **334-335**
~ of nominal declensions **347**
~ of nouns and subclasses **349**
~ of numerals **355**
~ of the pronominal article **-ա, -ը** and **-ը, -ն** **360**
~ of plural forms for compound nouns **346**
~ of prefixes **352**
~ of regular plural forms **345**
~ of simple and derivative verbs **337**
~ of spelling cardinal numerals **357**
~ of suffixes **352-353**
~ of the infinitive and participles **339**
transcription, see romanization

V

verbs
auxiliary ~ **52, 331-333, 336**
conjugation of regular ~ **12, 30, 50, 52**
conjugation of irregular ~ **12, 30, 50, 51**
copular ~ **78**
defective ~ **12, 30, 336**
derivative ~ **161, 337**
first-conjugation ~ **10, 96**
government of ~ **260-265**
intransitive ~ **160**
irregular ~ **30, 334-335**
monosyllabic ~ **12, 31**
negative forms of ~ 199-200
passive ~ **154, 155, 201, 213-215, 338**
phrasal ~ **207-209**
reciprocal ~ **162**
reflexive ~ **162**
regular ~ **30**
second-conjugation ~ **10, 96**
two-part ~, see phrasal verbs
vocabulary
adjectives **176**
animals
domestic ~ **203**
wild ~ **204**
birds
domestic ~ **203-204**
wild ~ **204**
body parts **148**
cardinal numbers **8**
city **252**
classroom items **28-29**
clothing **94-95**
colors **95**
country names **6-7**
country **254**
drinks **50**

family and friends **72-73**
festivities 191
flowers **202**
food **50-51**
fruits **51**
furniture **28-29**
holidays **223**
languages **6-7**
media and news **280**
nationalities **6-7**
nature **202**
professions **174**
qualities **175**
recreation **223**
rooms **28**
the clock **122-123**
time expressions **120-123**
trees **202-203**
vegetables **51**
weather **202**
voice of verbs
active ~ **154**
passive ~ **154-155**
vowel alterations and mutations **107-108**

W

word formation, see derivations
word order **34, 122**
writing
~ of Armenian letters **19, 39, 61, 85**

YEREVAN EREBUNI

Composer Edgar Hovannesyan
Lyrics by Paruyr Sevak
Translated by Dora Sakayan

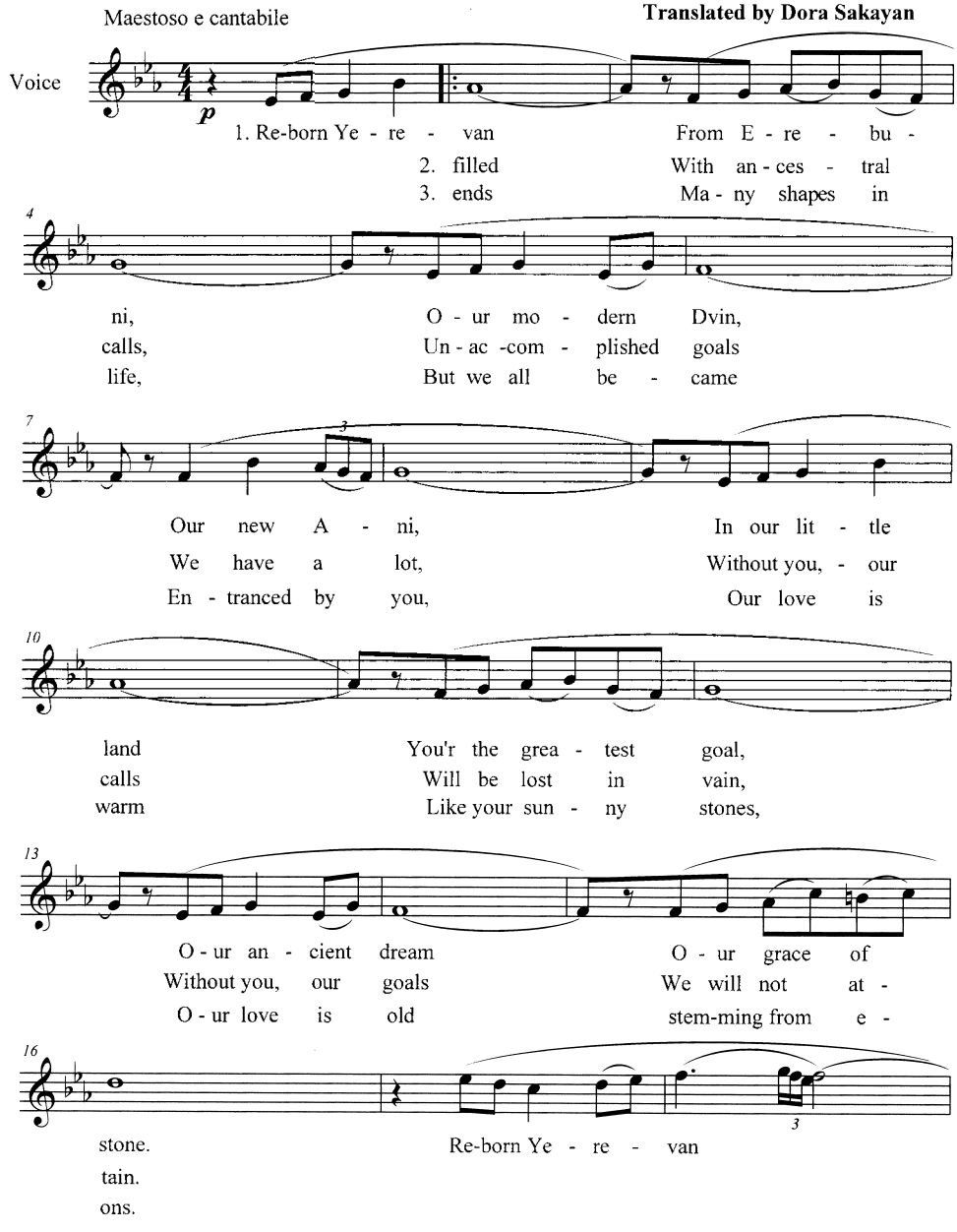

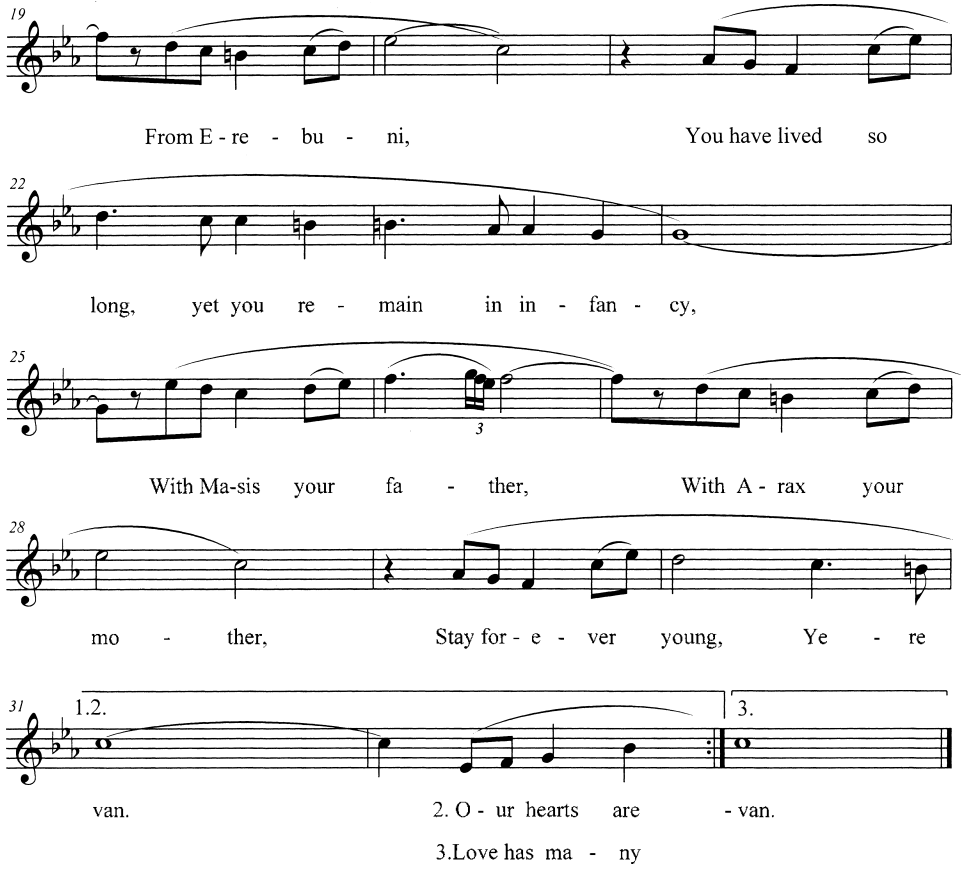
19
From E - re - bu - ni, You have lived so
22
long, yet you re - main in in - fan - cy,
25
3
With Ma-sis your fa - ther, With A - rax your
28
mo - ther, Stay for - e - ver young, Ye - re
31
1.2.
3.
van. 2. O - ur hearts are - van.
3.Love has ma - ny

ԴՈՐԱ ՍԱՔԱՅԱՆ (համառոտ կենսագրություն)

Դորա Գևորգի Սաքայանը ծնվել է Հունաստանի Սելանիկ քաղաքում: Տարրական կրթությունը ստացել է նույն քաղաքի Կյուլպենկյան հայկական վարժարանում, իսկ միջնակարգ կրթությունը՝ նախ Սելանիկի, ապա՝ Վիեննայի (Ավստրիա) գերմանական գիմնազիաներում: 1946-ին ծնողների հետ ներգաղթել է Խորհրդային Հայաստան, որտեղ ամբողջացրել է միջնակարգ կրթությունը: 1952-ին ավարտել է Երևանի Վ. Բրյուսովի անվան ռուսաց և օտար լեզուների մանկավարժական ինստիտուտը և սկսել իր մանկավարժական գործունեությունը որպես գերմաներենի դասախոս նախ այդ նույն ինստիտուտում, ապա 1957-ից Երևանի պետական համալսարանում (ԵՊՀ): 1958-1961-ին սովորել է Մոսկվայի Լոմոնոսովի անվան համալսարանի ասպիրանտուրայում, որտեղ և 1965-ին պաշտպանել է առենախոսություն՝ ստանալով բանասիրական գիտությունների թեկնածուի աստիճան: 1966-1974թթ. եղել է ԵՊՀ-ի օտար լեզուների համահամալսարանական ամբիոնի վարիչ և ռոմանագերմանական բանասիրության ամբիոնի դասախոս:

1975-ին Դ. Սաքայանը տեղափոխվել է Մոնրեալ (Կանադա) և նույն տարվանից աշխատել որպես ՄակԳիլ (McGill) համալսարանի գերմանական ուսումնասիրությունների ամբիոնի դասախոս, իսկ 1981-ից՝ նաև օտար լեզուների բաժանմունքի վարիչ: 1987-ին նրան շնորհվել է պրոֆեսորի կոչում և նույն համալսարանում ցմահ պաշտոնավարելու իրավունք (tenure):

Վերջին երեք տասնամյակում պրոֆ. Դ. Սաքայանը գերմանագիտությանը զուգընթաց գիտական ծանրակշիռ հետազոտություններ է կատարում հայագիտության բնագավառում՝ առեղծելով մի շարք կարևոր մենագրություններ: Նրա գրչին են պատկանում հայերենի անվանականացումների մասին ուսումնասիրությունը (cf. Formen der Textkohärenz. Nominalisierung als sententiale Anapher im Ostarmenischen, Tübingen: Gunter Narr, 1986), բազմաթիվ հոդվածներ, թարգմանություններ ու խմբագրություններ (cf. A Universal Theory of Language. Gevork B. Jahukian, in collaboration with Dora Sakayan. Ann Arbor: Caravan Books, 2003), բուհական և դպրոցական դասագրքեր ու ուսումնական ձեռնարկներ (cf. Modern Western Armenian for the English-speaking world. A Contrastive Approach. Montreal: Arod Books, 2000):

Դ. Սաքայանը ՄակԳիլ համալսարանում առեղծել է հայերենի դասընթացներ: Կազմակերպել է միջազգային գիտաժողովներ, այդ թվում՝ հայագիտությանը նվիրված 5-րդ միջազգային գիտաժողովը 1995-ին, որի նյութերը հրատարակել է 1996-ին: Նա հիմնել է իր սեփական փոքր հրատարակչությունը (Arod Books), որտեղ հրատարակում է հայագիտությանը նվիրված իր գործերը: Նա իրավամբ համարվում է կանադայում հայագիտության հիմնադիրը: Դ. Սաքայանը իր գործերը ներկայացնում է տարբեր լեզուներով՝ հայերեն, գերմաներեն, անգլերեն, ռուսերեն ու հունարեն:

Դ. Սաքայանի երկարամյա բեղմնավոր գիտամանկավարժական գործունեությունը լայն ճանաչում է ստացել հայրենիքում և արտերկրում: Նա արժանացել է հայրենական և միջազգային մրցանակների ու պատվոգրերի, այդ թվում՝ գերմանական կառավարության «Արժանյաց կարգի խաչ» (Bundesverdienstkreuz) քաղաքացիական բարձրագույն պատվո նշանին 2001-ին և Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կողմից «Ս. Սահակ և Ս. Մեսրոպ» պատվո բարձր չքանշանին 2005-ին:

DORA SAKAYAN (A Short Biography)

DORA SAKAYAN was born in Salonica (Greece). She received her elementary education at the local Armenian Gulbenkian school and subsequently went to a German language secondary school, first in Salonica and then in Vienna (Austria). In 1946 she repatriated with her parents to Soviet Armenia, where she completed her secondary education. In 1952, she graduated from the Yerevan State Pedagogical Institute of Foreign Languages and started her teaching career as an instructor of German, first at the same institute, thereafter at the Yerevan State University (YSU). In the years 1958-1961, she was a graduate student at the Moscow Lomonosov State University, where she received her Ph.D. in 1965. From 1966 to 1974, she was Chair of the Department of Foreign Languages at YSU, with concomitant teaching duties in the department of Romance and Germanic philology.

In 1975, Sakayan moved to Canada and continued her career in the department of German Studies at McGill University in Montreal. In 1981 she became head of the Modern Language Program. In 1987 she was given tenure and appointed Associate Professor, and in 1991 she was promoted to full Professor.

Without neglecting her main field of research, which is Germanic linguistics, Sakayan has also been highly productive during the last three decades in the field of Armenian linguistics. She is the author and co-author of several monographs, including the one about Armenian nominalizations (cf. *Formen der Textkohärenz. Nominalisierung als sententiale Anapher im Ostarmenischen*. Tübingen: Gunter Narr, 1986). She has written numerous articles, has made many translations and prepared many editions (cf. *A Universal Theory of Language*. Gevork B. Jahukian, in collaboration with Dora Sakayan. Ann Arbor: Caravan Books, 2003). She has also written textbooks and pedagogical guides for German and Armenian (cf. *Modern Western Armenian for the English-speaking world. A Contrastive Approach*. Montreal: Arod Books, 2000).

In 1981 Sakayan set up a program of Armenian courses at McGill University. She has been the organizer of several international conferences, including the Fifth International Conference on Armenian Linguistics in 1995 at McGill University, the proceedings of which she edited in 1996. She is the owner of a small press (Arod Books in Montreal) where she publishes her Armenological works. Sakayan is rightly considered a pioneer of Armenian Studies in Canada. She writes in a number of languages: German, Armenian, Russian, English, and Modern Greek.

A recognized and respected scholar and educator, Sakayan has received many honors and awards, including in 2001 Germany's coveted Cross of the Order of Merit (Bundesverdienstkreuz) and in 2005 the St. Sahag and St. Mesrob medal, along with a pontifical citation by His Holiness Garegin II, Catholicos of All Armenians.

ԴՈՐԱ ՍԱՔԱՅԱՆ (համառոտ կենսագրություն)

Դորա Գևորգի Սաքայանը ծնվել է Հունաստանի Սելանիկ քաղաքում: Տարրական կրթությունը ստացել է նույն քաղաքի Կյուլպենկյան հայկական վարժարանում, իսկ միջնակարգ կրթությունը՝ նախ Սելանիկի, ապա՝ Վիեննայի (Ավստրիա) գերմանական գիմնազիաներում: 1946-ին ծնողների հետ ներգաղթել է Խորհրդային Հայաստան, որտեղ ամբողջացրել է միջնակարգ կրթությունը: 1952-ին ավարտել է Երևանի Վ. Բրյուսովի անվան ռուսաց և օտար լեզուների մանկավարժական ինստիտուտը և սկսել իր մանկավարժական գործունեությունը որպես գերմաներենի դասախոս նախ այդ նույն ինստիտուտում, ապա 1957-ից Երևանի պետական համալսարանում (ԵՊՀ): 1958-1961-ին սովորել է Մոսկվայի Լոմոնոսովի անվան համալսարանի ասպիրանտուրայում, որտեղ և 1965-ին պաշտպանել է առենախոսություն՝ ստանալով բանասիրական գիտությունների թեկնածուի աստիճան: 1966-1974թթ. եղել է ԵՊՀ-ի օտար լեզուների համահամալսարանական ամբիոնի վարիչ և ռոմանագերմանական բանասիրության ամբիոնի դասախոս:

1975-ին Դ. Սաքայանը տեղափոխվել է Մոնրեալ (Կանադա) և նույն տարվանից աշխատել որպես ՄակԳիլ (McGill) համալսարանի գերմանական ուսումնասիրությունների ամբիոնի դասախոս, իսկ 1981-ից՝ նաև օտար լեզուների բաժանմունքի վարիչ: 1987-ին նրան շնորհվել է պրոֆեսորի կոչում և նույն համալսարանում ցմահ պաշտոնավարելու իրավունք (tenure):

Վերջին երեք տասնամյակում պրոֆ. Դ. Սաքայանը գերմանագիտությանը զուգընթաց գիտական ծանրակշիռ հետազոտություններ է կատարում հայագիտության բնագավառում՝ առեղծելով մի շարք կարևոր մենագրություններ: Նրա գրչին են պատկանում հայերենի անվանականացումների մասին ուսումնասիրությունը (cf. Formen der Textkohärenz. Nominalisierung als sententiale Anapher im Ostarmenischen, Tübingen: Gunter Narr, 1986), բազմաթիվ հոդվածներ, թարգմանություններ ու խմբագրություններ (cf. A Universal Theory of Language. Gevork B. Jahukian, in collaboration with Dora Sakayan. Ann Arbor: Caravan Books, 2003), բուհական և դպրոցական դասագրքեր ու ուսումնական ձեռնարկներ (cf. Modern Western Armenian for the English-speaking world. A Contrastive Approach. Montreal: Arod Books, 2000):

Դ. Սաքայանը ՄակԳիլ համալսարանում առեղծել է հայերենի դասընթացներ: Կազմակերպել է միջազգային գիտաժողովներ, այդ թվում՝ հայագիտությանը նվիրված 5-րդ միջազգային գիտաժողովը 1995-ին, որի նյութերը հրատարակել է 1996-ին: Նա հիմնել է իր սեփական փոքր հրատարակչությունը (Arod Books), որտեղ հրատարակում է հայագիտությանը նվիրված իր գործերը: Նա իրավամբ համարվում է կանադայում հայագիտության հիմնադիրը: Դ. Սաքայանը իր գործերը ներկայացնում է տարբեր լեզուներով՝ հայերեն, գերմաներեն, անգլերեն, ռուսերեն ու հունարեն:

Դ. Սաքայանի երկարամյա բեղմնավոր գիտամանկավարժական գործունեությունը լայն ճանաչում է ստացել հայրենիքում և արտերկրում: Նա արժանացել է հայրենական և միջազգային մրցանակների ու պատվոգրերի, այդ թվում՝ գերմանական կառավարության «Արժանյաց կարգի խաչ» (Bundesverdienstkreuz) քաղաքացիական բարձրագույն պատվո նշանին 2001-ին և Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կողմից «Ս. Սահակ և Ս. Մեսրոպ» պատվո բարձր չքանշանին 2005-ին:

DORA SAKAYAN (A Short Biography)

DORA SAKAYAN was born in Salonica (Greece). She received her elementary education at the local Armenian Gulbenkian school and subsequently went to a German language secondary school, first in Salonica and then in Vienna (Austria). In 1946 she repatriated with her parents to Soviet Armenia, where she completed her secondary education. In 1952, she graduated from the Yerevan State Pedagogical Institute of Foreign Languages and started her teaching career as an instructor of German, first at the same institute, thereafter at the Yerevan State University (YSU). In the years 1958-1961, she was a graduate student at the Moscow Lomonosov State University, where she received her Ph.D. in 1965. From 1966 to 1974, she was Chair of the Department of Foreign Languages at YSU, with concomitant teaching duties in the department of Romance and Germanic philology.

In 1975, Sakayan moved to Canada and continued her career in the department of German Studies at McGill University in Montreal. In 1981 she became head of the Modern Language Program. In 1987 she was given tenure and appointed Associate Professor, and in 1991 she was promoted to full Professor.

Without neglecting her main field of research, which is Germanic linguistics, Sakayan has also been highly productive during the last three decades in the field of Armenian linguistics. She is the author and co-author of several monographs, including the one about Armenian nominalizations (cf. *Formen der Textkohärenz. Nominalisierung als sententiale Anapher im Ostarmenischen*. Tübingen: Gunter Narr, 1986). She has written numerous articles, has made many translations and prepared many editions (cf. *A Universal Theory of Language*. Gevork B. Jahukian, in collaboration with Dora Sakayan. Ann Arbor: Caravan Books, 2003). She has also written textbooks and pedagogical guides for German and Armenian (cf. *Modern Western Armenian for the English-speaking world. A Contrastive Approach*. Montreal: Arod Books, 2000).

In 1981 Sakayan set up a program of Armenian courses at McGill University. She has been the organizer of several international conferences, including the Fifth International Conference on Armenian Linguistics in 1995 at McGill University, the proceedings of which she edited in 1996. She is the owner of a small press (Arod Books in Montreal) where she publishes her Armenological works. Sakayan is rightly considered a pioneer of Armenian Studies in Canada. She writes in a number of languages: German, Armenian, Russian, English, and Modern Greek.

A recognized and respected scholar and educator, Sakayan has received many honors and awards, including in 2001 Germany's coveted Cross of the Order of Merit (Bundesverdienstkreuz) and in 2005 the St. Sahag and St. Mesrob medal, along with a pontifical citation by His Holiness Garegin II, Catholicos of All Armenians.